

1a
6150

F. F. Pasteri Viteplæ
RELECTIONES

10

6150

617368340

REVERENDI

Patris F. Frãncisci Victoriæ or-
di, Præd. sacrę Theologiæ professoris eximij atq;
in Salmaticensi Academia quondam Chatedræ
primarię moderatori prælectorisq; in eo parabi-
lis Relectiones vndecim. Per R. P. præsentatum
F. Alfonsum Muñoz eiusdẽ ordi. à prodigiosis in
numerabilibusq; vitijs, quibus Boyeri, hoc est pri-
ma æditio, plena erat summa cura repurga-
ta, atq; ad germana exemplaria in-
tegritati ac sinceritati na-
tiuæ restituta.

Quarum seriem versa pagella indicabit.

SALMANTICA,
Apud Ioannem à Canoua.
M. D. LXV.
CVM PRIVILEGIO.

PRIMVS TOMVS

- De { Potestate Ecclesiæ, prior & posterior.
Potestate Ciuili.
Potestate Papæ & Concilij.
Indis prior.
Indis posterior, siue de iure belli.
Matrimonio.

SECVNDVS TOMVS.

- De { Augmento charitatis.
Temperantia.
Homicidio.
Simonia.
Magia.
Eo quod tenetur, veniens ad vsum rationis.

El Rey.

POR quanto por parte de vos Fray Alonso Muñoz presentado en sancta Theologia, de la orden de sancto Domingo, nos ha sido fecha relacion que vos auia des compuesto vn libro intitulado Relectiōnes de Fray Francisco de Victoria, en el qual auia des gastado mucho tiempo y trabajo y era obra vtil y prouechosa, a cuyo qual nos suplicastes os diessemos licencia y facultad para imprimir y vender el dicho libro, y juntamente con la dicha licencia preuilegio para que por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuesse, ninguna persona destos nuestros Reynos le pudiesse imprimir ni vender, so graues penas, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo y por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la prematica por nos agora huenamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, por la qual damos licencia y facultad para que qualquier impressor destos nuestros Reynos puedan imprimir e impriman el dicho libro que de sufo se haze mencion, sin que por ello caygan e incurran en pena alguna, y para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos el dicho Fray Alonso Muñoz, o la persona que su poder ouiere le puedan imprimir el dicho libro. Y mandamos que persona ninguna sin vuestra licencia durante el dicho tiempo de los dichos diez años le pueda imprimir ni vender, so pena de perder todos los libros que del ouiere imprimido, y mas veynete mil maravedis para la nuestra camara, y mandamos que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado y firmado al fin del de Domingo çauala nuestro

stro secretario de camara de los que residen en el nuestro consejo para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, y se tasse el precio, porque se ouiere de vender cada volumen, sopena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nros reynos y mādamos a los del nro cōtejo, Presidēte e Oydores de las nuestras audiēcias Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores Asistente, Gobernadores, Alcaldes, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades villas y lugares de los nuestros reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos, asfi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplā esta nuestra cedula y merced que asfi vos hazemos, y que contra el tenor y forma della ni de lo en ella contenido, no vayan ni passen, ni consentan yr ni passar, por alguna manera: Sopena de la nuestra merced, y de cinquenta mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en Daroca a quatro dias del mes de Septiembre, de mil y quinientos y sesenta y tres años.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad.

Francisco de Erasso.

S E R E N I S S I M O A T Q U E A U G U S T I S S I M O

Hispaniarum Principi Carolo Philippi regis earundem filio

F. Alfonso Muñoz
Tenarius. S.

MEMORIAE proditum est, Serenissime atq; Augustissime Princeps, Alexandrum illum magnum, Philosophiae moralis apprime peritū fuisse, id quod ex dictis documentisq; eius, ac gestis Plutarchus luculenter ostēdit. Quod ipsum aperte licet inueniri, ex tempore, quo adolescens summi ingenij, ingenti aviditate sciendi, atq; incredibili studio. Operam dedit Aristoteli praeceptorum, philosophorum omnium longē absolutissimo. Tāto etiam affectu prosequutus est

duo illa diuina poemata Homeri. *Iliadem*
nimirum, & *Odyssæam*, ut se vsquequaq; se-
quuta, viatici instar, asserere solitus fuerit.
Nec dubiū, quin hoc non fecerit, dūtaxat
illectus, ac delectatus incōparabili, atq; in-
imitabili illa styli venustate, ac maiestate,
quam charites atq; musæ, ceu in hoc ipsum
coniurata, Homero ipsi suppeditasse, viden-
tur. Sed longe magis ea ratione, q̄ ibi inue-
nerit omnibus suis numeris perfectā philo-
sophiam, & omnium artium locupletissi-
mum quoddam emporium: ac præterea pœ-
nè spirans quoddam simulacrum regis, atq;
deinde viri boni, fortisq; discriminum varie-
tate volutati. Sed semper, & ubiq; cōstāris.
Neque his contentus, elogia philosophiæ, cō-
mentariosq; sapiētum de animi fiducia, &
moderatiōe, deq; eiusdem magnitudine, de
fragēdis libidinibus, & id genus alijs, comi-
res itineris habebat, aut certe cū ei suppete-
bat otium lectitabat. Par studiū, cōsimile phi-
losophiæ

losophiæ ac omnium bonarū artium amorem, cū
exercitio. cōiunctū, videre licet in Iulio Casare
illo Romano Imperatore clarissimo. Cuius rei
hodieq; vestigia, ac monumenta nō exigua ex-
tāt in illis eiusdē cōmentarijs, tā opere abhir-
tio nobilissimo historico, atq; adeo a M. T. Ci-
cerone collaudatis. Hæc duo tantū lumina pro-
tulisse sat est ex omni antiquitate quibus cla-
rissimū fit, & chemeter errare eos, qui regiā d-
gnitatem arcendā esse putāt à morali philoso-
phia, ac pulcherrimarum rerum cognitione.
Cum hæc igitur, & plura his similia, sæpe,
ac diu cogitauerim, versans animo huius operis
nūcupationem: nō ab re facturū me speravi, si
tua celsitudini illud dicarē, ac demiq; ita ani-
mū induxi. Nā quid dignius Colloquio Prin-
cipis, quā summus & eloquētissimus philo-
sophus, idemq; prudētissimus atq; cōsummatis-
simus theologus, quē videre est loquētē in hoc
ipso opere. At nugas hic agit. Imo vero argu-
menta tractat eximia & vere digna regis ac
¶ 4 principis

principis lectione atq; consideratione idq; fa-
cit mira quadā eloquii facilitate, suauitateq;
& cum cedro digna semper tradiderit, quie-
tamq; reddiderit lectoris mentem, tam mode-
sta submissione sui decreta placitaq; sua indul-
cat, ut non minus inde amādus videri possit
quā quod tantam lucem attulerit tenebris
quæstioni, ac ipsi rei cōtrouersæ. Multum de-
bet Hispania tota huic præstātissimovi-
ro, quoniam ipse pluribus nominibus demeritus est,
illo præsertim, qd cū theologia apud Hispanos
confusanea, puluerulēta, aut potius lurulēta,
lacera, pannosa, muta, ac pene elinguis iace-
ret, huius solius ope claritati, nitore, candoriq;
suo puritati, ac dignitati, venustati, ornatui,
& integritati veluti longo postliminio restitu-
ta est. Testimonio sunt huius veritatis nō mo-
do centuriæ, sed I tiades etiam discipulorum
eiusdem, quos schola ipsius quoque versum ef-
fudit. Opusculum hoc huius tanti viri, socor-
dia atq; ignorantia Typographorum, & eorū,
qui

qui prælo cōmittendū curarunt. Totum erat
prodigiose corruptū & ultra omnē fidē vitia-
tū à capite vsq; ad calcē, quousq; iussu atq; au-
thoritate eorū quibus nō auscultare nefas erat
ad germana exēplaria ego correxi. Nunc igi-
tur. Tuæ Augustissimæ celsitudini illud offe-
ro protegendū, & tui nominis claritate illu-
strādū ut huius operis patrociniū nō dedigneris
prestare. Res est enim cū primis digna Caro-
lo Hispaniarū principe, tutela Theologica di-
ciplina, & eorū qui ipsi nauāt operā, ipsamq;
illustrant. Deus Optimus Maximus tuā se-
renissimā atq; Augustissimam celsitudinem
incolumē seruet in nostræ Hispaniæ eximiū
decus, & ecclesiæ ingens obsequium atq; cha-
rolica fidei augmentum & propagationē To-
leti apud inclytum, Regiumq; Diui Petri
martyris cœnobium. Calendis De-
cembribus salutis nostræ.

Anno. 1564.

**AUGUSTISSI-
MO ATQUE SERENIS-
SIMO HISPANIARVM PRIN-
cipi Carolo Philippi Regis filio Ioan-
nes à Canoua Typographus.
S. P. D.**

VANT A nuper affectus fuerim
letitia, Serenissime princeps, cum me,
ut tuis mandarem Thucydidis ope-
ra, e greco sermone, in Hispanam
linguam conuersa: iubere dignata est
celsitudo tua: licet mihi centum ora totidemque lingue
essent, verbis adhuc exprimere non possem. partim, quod
iussis tuis obtemperare, quoddam imperij genus esse cen-
seam: partim vero quod te totis viribus conari intelligen-
rem, ut haec nostra Hispania, omni bonarum literarum
genere, in dies magis ac magis exornetur. In hoc tuo-
rum maiorum affectans vestigia: quorum labore ac in-
dustria, ad hunc usque gradum res peruenisse videtur,
ut Graecis aut Latinis iam pauca inuidere possimus, pro-
pter authorum in omnibus scientijs infinitum numerum,
quos iam nostra nobis Hispania peperit, inter quos opti-
mo iure censendus est Franciscus a victoria ut pote qui
victor & verè κελυκικος inter sui temporis scriptores
extiterit cuique procul dubio non minus debemus quam
olim

olim Aegyptij Mercurio illi trismegisto se deuinctos
vno ore predicabant. Etenim, si propter literarum cha-
racteres adinuētos, Tybiae Lyræ, aut huiuscemodi inuē-
tionem, tanti ab illis factus est, ut eum in deorum nu-
merum adscribere non dubitarint: quanta de nobis me-
ritus est is, qui non in pontificio tantum, verum & in
Caesareo iure, tot fecerat progressus, ut non de his solū
quæ ad munus Imperatoris, sed & ad pontificatus di-
gnitatem administrandam pertinere possent, nihil inta-
ctū reliquisse videatur: is is est de quo merito dubitare
possemus, nisi potius perfecti Theologi quam iuris vtrius-
que peritissimi nomine docere debeamus: in cuius cer-
te laudē: multo adhuc ulterius mea progredere tur ora-
tio nisi τὸ μακροῦ ζῶντος ἔκ ἀπὸ θεοῦ δαί certo sci-
rem. Illius igitur opera: multo accuratius quam antea
impressa tum propter P. F. Alphonsi Muñozii anima-
duersiones, tum propter meam in his quæ ad me pertine-
re poterant curam adhibitam: ut a quo & libenti ani-
mo accipias iterum atque iterum rogo (Serenissime
princeps) quod quidem si feceris, efficies ut
omni labore ac sumptibus postpositis
multo alacrius in posterum mu-
nus meum exerceam.

Vale.

FRATER ALPHON-
SVS MUGNOZIVS TE-

uarius Lectori Candido.

S. P. D.

CVM Salmanticae agerem, auxilia-
remq; nauarem operam fratri Do-
minico Soto in emaculada impres-
sione quarti Sententiarum, qui tunc
excudebatur (Candide Lector,) li-
bellus quidam prodijt speciosissimo titulo, in nu-
merabiles portentosaq; medas, deliramenta pu-
denda, atq; contumeliosa auctori, tum etiam toti
theologorum scholae continens: stupori erat in
tantillo libelli corpusculo tam incredibile vitio-
rum congestam intueri colluuiem, pudori atq;
dolori qd videbatur tantum licere nebulonibus in-
eximias clarissimorum virorum lucubrations idq;
impune. Titulus libri is erat Relictiones R.P. Fra-
tris Francisci Victoriae ordinis praedicatorum Sa-
erae Theologiae in Salmanticensi academia quon-
dam primarij professoris. Vides inscriptionem
pulcherrimam & vnde cumq; pollicitabundam atq;
adeo propter quam vt Plinius dixit vadimonium de-
feri possit. Cum igitur hunc ipsum librum Salma-
nticae offendissem recens e praelo prodeuntem sum-
ma auiditate coepi legere & vix dum coieceram
oculos in pagellam, quae prior sese obtulit, & ec-
ce in oculos ipsos incurrit impius quidam error
in.

in materia Simoniae, illeq; mirum in modum sto-
machum mihi mouit. Sed nihil hoc moratus, cum
res esset quae facile a quouis vel mediocriter erudi-
to deprehendi posset, pergo, & quo amplius pro-
cedebam, plures errores, nonnullaq; etiam trunca-
ta inueniebam. Cumq; vidissem rem esse minime
ferendam, detuli ipsam ad reuerendos admodum
patres, F. Dominicum Soto, & F. Melchiorem Ca-
num, qui mihi auctores fuerunt huius provinciae af-
sumenda, nempe librum istum corrigendi ad ve-
rissima exemplaria. Resciuit hoc ipsum magister
Franciscus Saetius, Salmaticensis ecclesiae Cano-
nicus, & in Salmantino item gymnasio cathedrae
philosophiae moralis moderatoris, atq; adeo
administer sanctae Inquisitionis in negotio exa-
minandorum librorum, qui recipiendi sunt, aut reij-
ciendi. Is ad fratrem Dominicum Soto venit de hoc
ipso cum eo tractaturus, eiusdemq; Francisci impulsu
accerfitus sum, ac denuo ab ambobus ipsis Spar-
ta mihi haec iniuncta est exornanda. Et quamuis
nossem, quam sit inamoenum negotium quam dura
ac morosa res, quam inglorius labor, corrigere atq;
instaurare monumenta aliena praesertim tam vl-
cerosa, tam turbata vndiq; tam misere, poenae di-
xerim & hostiliter habita vt haec ipsa erant: tamen
auctoritate praecipientium motus, tum etiam amore
pulcherrimi operis, & illustri auctoris eiusdemq;
charissimi mihi praceptoris mei Victoriae addu-
ctus

ctus, humeros amato oneri supposui. Rem ag-
gredior assumpto mihi sotio F. Petro ab Anaya
viro nobili & religioso, atq; amicissimo, qui mi-
hi prælegebat impressum illum libellum, Ego ve-
ro exemplaria mihi ipsi simul mente præcurre-
bam legentis vestigia insequens, & cum quid oc-
currebat difficultatis vel erroris sistebamus am-
bo gradū & reponebatur quod deerat, aut corri-
gebatur, quod erat vitiatum. Quod si quando res
erat dubia adhibitis pluribus exemplaribus ma-
nu scriptis, suppetebat enim copia, his illa cōpo-
nebatur. Si vero res erat quæ nullis talibus exem-
plaribus adductis, vt pote vitiatis & ipsis, posset
transigi, ad ipsos fontes recurrebam, vnde ipse au-
tor hauserat siue essent diuini libri, siue ecclesiæ
vel pontificum decreta, siue antiqui patres, siue
sententiarum theologi, siue philosophi, siue histori-
ci siue quicumq; alij autores, & sic euidentis fiebat
germana lectio restituenda. Hūc ipsum laborem
secundò assumpsi à capite vsq; ad calcem libelli,
ac tertio veluti sepositam ad tempus pieturam re-
uisi, & deniq; iam ipsum opus, tibi perhumane le-
ctor, tradere audeo, fructus tuo cādore. Fruere igitur
foeliciter his, quæ tibi nostris vigilijs & labo-
ribus parauimus, quibus factum est, (absit verbo
inuidia,) vt pro luthulēto antea opere, ne dicam
lateo, certum quidumq; habeas, atq; vndiq; au-
ditur & splendidum id quod facite experimento
com.

comperies, Si quacunq; liber apertus fuerit con-
ferre volueris, & perpendere, quid distet noster
hic, quem tibi tradimus, ab illo, qui correctus
est à nobis, quem videlicet Iacobus Boyer excu-
sit Lugduni Anno domini. 1557. Ante quem nul-
lus erat impressus: neq; postea ausi sunt vlli Ti-
pographi ipsum excudere timentes hanc
nostram, quantula eacumq; est, di-
ligentiam, quam non igno-
rant. Vale.

✻ In laudem operis ✻ ad Lectorem.

*Continet exiguus liber hic quamplurima
lector,
Leges, pontifices, Theologosq; sacros.*

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victo-
ria, ordinis Prædicatorum, sacre Theologiæ
in Salmanticensi Academia quondam
professoris primarij, Re-
lectio prior.

(2.)

DE POTESTATE ECCLE

*sia super illum locum Matthæi de-
cimo sexto, Tibi dabo claves*

Regni celorum.

SUMMA.

- 1 Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de eius varia interpretatione.
- 2 Ecclesia, & Synagoga, an sint idem, & in quo differant.
- 3 Synagoga, quid & unde deducatur.
- 4 Ecclesiam nostram quare apostoli nunquam dixerint Synagoga, sed semper Ecclesiam.
- 5 Acceptio varia nominis, Ecclesia.
- 6 Hæretici an sint membra Ecclesie.
- 7 Hæresis, quid signet. Et unde hæretici dicti.

A Depote-

De potestate Ecclesie.

DE potestate Ecclesie in presentia
rum disputaturus, de ipso Eccle-
sie nomine, ut paucam prius pre-
mittam, necesse est, ut intelliga-
tur quid sit id, de cuius potestate
differere constituimus. Ergo Ec-
clesia, vocabulum Græcum & nomen est, ἐκκλη-
σια, ας. concilium, concio, congregatio, & locus
ipse, quo conuenitur, ut etiam capit Lucianus in
Dialogo Mercurij, & Μαία. Vnde ἐκκλησιαζω,
concionor, ἐκκλησιαστης, concionator. Verbum
est ante salutem orbis, id est, ante christianitatem
nondum latinitate donatum, sicut pleraque alia Græ-
ca fuerunt, nec (quod sciam) per ea tempora ab aliquo
latinorum usurpatum. Sed tamen apud christianæ elo-
quentiæ & religionis patres & principes frequen-
tissimum, ut videre est apud Tertullianum, Cyprianum
Lactantium, Hieronymum, aliosque item clarissi-
mos authores. Vbi verò sacræ literæ Græcæ habent
Ecclesiam, interpretes plurimum idem verbum relique-
runt, sed nonnunquam etiam pro Ecclesia, aut congre-
gationem, aut contionem verterunt: ut Deute. 18.
ubi nos ita legimus, prophetam de gente tua, & de
fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus
Deus tuus: ipsum audies, ut petisti à Domino
Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est,
septuaginta habent, in diem Ecclesie ἐκκλησίας.

Et

De potestate Ecclesie.

2

Et est idem vocabulum cum synagoga: significat
enim συναγωγή congregationem. Vnde Gene. 1.
congregationes aquarum appellauit maria. Sep-
tuaginta transtulerunt, συναγωγάς, synagogas.
Inter quæ tamen duo nomina non nihil interese
videtur. Vnde Beda, exponens illud Prouerbio-
rum. 5. Pene fui in omni malo, in medio Ecclesie
& synagoge, dicit, Ecclesia, & synagoga Græca
nomina sunt, & vnam & eandem rem significat,
Latine conuentum, sicut plurimorum adinui-
cem. Si autem accuratius distinguamus, Ecclesia,
conuocatio, synagoga congregatio dicitur. * Vnde
συναγω, congreco, non conuoco, videtur enim di-
ctum, ἀπὸ τῆς συν ἢ ἀγω, duco, traho. Et Augusti-
nus Psalmo. 81. Super illud, Deus stetit in synago-
ga Deorum, id est, populorum Israel: ipsorum pro-
prie, inquit, synagoga dici solet, quamuis & Ec-
clesia dicta sit: sed nostram Apostoli synagogam
nunquam dixerunt, sed semper Ecclesiam, siue di-
scernendi causa, siue quod inter congregationem,
aut synagogam, & conuocationem (vnde Eccle-
sia nomen accepit) aliquid distet, quod scilicet congre-
gari & pecora solent, ac ipsa proprie, quorum &
greges proprie dicimus. Conuocari est magis ut
tium ratione, ut sunt homines. Idem Isidorus lib.
8. Etymologi. capite. 8. ut notetur scilicet irratio-
nalitas Iudæorum. Quamuis autem Ecclesia, si ra-

A 2 tionem

De potestate Ecclesiæ.

tionem nominis aspicias pro quacunque hominum congregatione accipi possit: tamē in sacris literis siue nouum, siue vetus testamentum reuoluatur, non inuenies (quantum puto) nisi pro * cōtione, aut congregatione fidelium, id est, vnius religionis aliquo modo, siue bonorum, siue malorum: quamuis in illis ipsis locis satis appareat esse alias ecclesias præter ecclesias fidelium, Dicitur enim ecclesia sanctorum, & ecclesia Dei, & ecclesia Israel, & odiui ecclesiam malignantium. Sed hoc etiā modo loquēdo de ecclesia * dubitari potest, an hæretici sint de ecclesia. Et quidem esse de ecclesia videtur, quia ecclesia iudicat de illis, vt patet cum excommunicet, & ad iudicium pertrahat, & tamen nihil ad ecclesiam de his, qui foris sunt. I. Corinth. 5. quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? Item tenentur præceptis ecclesiæ. Item baptismus est sacramentū ecclesiæ, & hæretici sunt vere baptizati. Item, vt postea disputabitur, hæreticis potest esse non solum presbyter, sed pontifex etiam summus, ergo caput ecclesiæ, & per consequens membrum ecclesiæ. Certè licet disputatio non videatur ad rem multum at tinere, sed potius ad nomen ipsum: sed videtur in sacris literis, & apud vetustiores non accipi ecclesiam, nisi pro congregatione fidelium, atq; adeo hæreticos non censerī intra ecclesiam. Hæresis sane electionem, aut sectam, vel diuisionem signa

re vide

De potestate ecclesiæ.

3

re videtur, vt Isidorus dicit libro. Etym. ergo hæretici ideo videntur dicti, quod ab ecclesia diuisi, & secti sunt. Item Matthæi. 18. dictum est Petro. Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. ergo non plus hæretici annumerari in ecclesia debent, quàm ethnici, & publicani. Item ad Ephe. 4. Apostolus, Vnus Deus, vna fides, vnū baptisma. Videtur ergo, quod hæc tria contineāt vnitatem ecclesiæ. Item de summa Trinitate & fide catholica firmiter. Vna est fidelis vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. Ergo infideles non sunt de ista ecclesia. Cyprianus ad Rogatianum. Hæc sunt initia hæreticorum, & ortus, atque conatus schismaticorum, si de ecclesia egreditur, si altare profanum foris collocatur Augu. sup, Ioan. propter hanc fidei communitatem omnes vnum sumus, iuxta illud, ad Galatas. 3. Omnes vos vnum estis in Christo Iesu. Glo. id est, in fide Iesu christi. Et demū ecclesia nihil aliud videtur significare, quàm Christianā rempublicā seu communitatem, & religionem. Parum autem refert, an hæretici aliquo iure aut ratione spectēt ad ecclesiam: certè re & operibus in ecclesia non continētur: sicut transfugæ nō pertinent ad exercitum, a quo transfugerunt. Nos itaque in hac relectione de Ecclesia, hoc nomine solum vtimur, ac loquimur, vt idem sit, quod fidelium communitas, siue respublica.

De potestate Ecclesiæ.

QUÆSTIO PRIMÆ.

An in Ecclesia, sit aliqua dignitas, vel
authoritas ecclesiastica, præter po-
restatem civilem.

S V M M A.

- 1 Potentiæ, quæ dicantur. Et quod non sit idem potestas
& potentia.
- 2 Potestates, quæ potius appellatur, ab authore recēsent.
- 3 Ecclesia verum præter civilem, & laicam potestatem
necessario habeat aliam spirituales.
- 4 Potestas ad quid constituatur in republica.
- 5 Vitæ sunt duæ, vna terrena, altera spiritualis. Et quo-
modo humana societas nõ possit sine vtraq; manere.
- 6 Claves regni caelorum, potestas remittendi peccata, &
excommunicandi, consecrandi. &c. sunt in ecclesia.
- 7 Apostoli Domini quam potestatem, & autoritatem
habuerint in ecclesia.
- 8 Potestas temporalis, & civilis est integra apud paganos
- 9 Potestas gubernandi scientiam exigit.
- 10 Potestas regia quamvis contineat omnem potestatem
civilem tamen non habet autoritatem ad cultum
diuinum, & ad actiones spirituales.
- 11 Deus quomodo vniuersalis ecclesiæ duas instituerit di-
gnitates.
- 12 Potestas spiritualis testimonia ex scripturis recēsentur

De potestate Ecclesiæ.

- 13 Deus est sapientia, qua constituit in naturalibus, vt in-
feriora regerentur à superioribus, eadem etiam pro-
uidit, vt in ecclesia sua ordo rerum esset æqua digni-
tates, & officia.

Rimum oportet, sicut de nomine
Ecclesiæ fecimus, * ita quid per no-
men potestatis intelligatur, decla-
rare. Neque enim omnino idem vi-
tur esse potestas, quod potentia.
Nec materiam si quidem, neque sensus, imò nec
intellectum, aut voluntatem potestates, sed potē-
tias vocamus. Contra autem magistratus, sacerdo-
tia, & omnino imperia, potestates potius, quā po-
tentias appellant. Ista vocat Paulus. Ro. 13, omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Er-
go vt S. Tho. 4. dis. 24. q. 1. art. 1. q. 2. ad. 3. exponit,
videtur potestas præter potentiam ad actionem
dicere præeminentiã quandã & autoritatem. At-
que adeò quærere, an in Ecclesia sit aliqua pote-
stas spiritualis: perinde est ac si quæreret, an in Ec-
clesia sit aliqua vis, aut autoritas ad aliquid spiri-
tuale: & hæc an sit alia à civili potestate. Ad hanc 3
quæstionẽ, quoniã permultę, & quidẽ graues, no-
bis disputandæ sunt, breuiter respondeo per vni-
cam conclusionem. Necesse est in ecclesia præter
civilem, & laicam potestatem esse aliam spirituales.
Hæc conclusio probatur, in ecclesia sunt plures
actiones, & variæ non spectantes ad vnam pote-
statẽ

Dubium

Concl

De potestate Ecclesiæ.

statem: & aliquæ spectant ad potestatem ciuilem, alia non ad illam, sed ad aliam potestatem, scilicet spiritualem. Vnde de ecclesia dicitur, quod astitit à dextris Dei in vestitu deaurato, circumdata varietate. Psalmo. 44. sed potestates distinguuntur ex fine, sicut potentia per obiecta. Ergo præter potestatem ciuilem oportet ponere aliam spiritualem.

4. Secundo probat, Duran. in tractatu de origine iuris, potestas constituitur in republica, ut homines prouocentur ad bonum, & arceantur à malis iuxta illud. 1. Petr. 2. quod potestas est ad vindictam malorum, laudem verò bonorum, & Roma. 13. Vis non timere potestatem, bonum fac, & habebis laudē ex illa. Quod si bona quidem ad quæ hominē promoueri deberēt, & mala, à quibus deterreri oporteret, spectarent solum ad vitam politicam presentem, sufficeret certē temporalis, & laica potestas. Et cum vita fideiū nō solum tēdat ad finem & statum ciuilem, imò multo impensius, & principalius in bona perpetua, quærendo primum ea iuxta Domini consilium, Primum quærite regnum Dei, Matthæi. 6. & eam felicitatem, quam oculus nō vidit, neq; auris audiuit: timeat præterea mala, & pœnas potius alterius vitæ, quæ presentis, nec tam eos qui occidunt corpus, quam eum, qui postquam occiderit, habet potestatem, & corpus, & animam perdere & mittere in gehennam ignis

De potestate Ecclesiæ. 5

ignis. Matth. 10. & Luc. 12. Ideo homines dirigantur & prouocantur in finem illum super naturalem, & si forte aberrauerint, reuocentur in rectam viam, vel laude, vel præmio, vel timore, vel pœna: necessariū fuit, ut esset aliqua potestas præter ciuilem. Hanc rationem eleganter ponit* Hugo de sacra. par. 2. Duæ, inquit, sunt vitæ: vna terrena, alia spiritualis ut autē vtraq; in iustitia seruetur, & utilitas proueniat: primū utiq; distributi sunt, qui vtriusq; bona secundum necessitatem acquirant: deinde alij, qui eam secundū æquitatem dispensent. Si ergo non potest humana societas sine vtraq; vita manere, necessaria est duplex, potestas ad conseruationē iustitiæ: vna quæ præsit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ præsit spiritualibus ad componendā vitam spirituale.

Tertio probatur, in ecclesia* sunt clauēs regni celorum. Matth. 16. & 18. Sed hæc potestas est alia à potestate ciuili, quæ certe non habet huiusmodi clauēs. ergo, &c. Cōfirmatur, in ecclesia est potestas remittendi peccata. Ioan. 20. Quæ nō est in Rege, nec in alio magistratu ciuili, ergo, &c. Item in ecclesia est potestas excommunicandi. Matth. 18. & 1. ad Corinth. 5. Item est potestas consecrandi verum corpus Christi. Luc. 22. & 1. Corinth. 11.

Quarto principaliter, Apostoli Domini habuerunt potestatem, & authoritatem in ecclesia, ut ex locis iam inductis, & ex alijs multis constat:

De potestate Ecclesiæ.

ea autem nō fuit ciuilis, cū regnum eorum nec potestas fuerit de hoc mundo. ergo, &c.

8 Quintò, Apud paganos* est integra potestas tēporalis & ciuilis, vt aliàs à me probatum est, & factis constat ex Paulo, Rom. 13. vbi iubet esse subiectos principibus etiam paganis, & apud eos non est potestas ecclesiastica: ergo hęc potestas distincta est ab illa. Vltimò, Quia* potestas gubernandi exigit sciētiam, iuxta illud Grego. Ars artium, regimen animarum. Sed principes tēporales non sunt periti legis diuinæ, quam oportet esse regulam potestatis ecclesiasticæ. Ergo oportet esse alios Pontifices, & præfides sacrorum, quàm principes seculares. Item confirmatur, Quia non sufficeret vnus & idem homo vtrumque munus implere, neque vtranq; disciplinam percipere, scilicet administrandi secularem & ecclesiasticā rempublicam: nec si maximè vtrumq; calleret, posset vtrique administrationi commodè intendere, & vacare. Confirmatur aperte, Nam* regia potestas continet omnem potestatem ciuilem: hoc enim importat Rex, vt sit vnus supra omnes in republica: sed Rex non habet authoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones spirituales. Ergo est alia potestas distincta à potestate ciuili. Antecedens patet: quia ad mandatum Domini fuit Saul institutus Rex. I. Regum. 10. Samuel scripsit legem regni & scripsit in libro, & reposuit coram Domino, & tamen

De potestate Ecclesiæ.

6

tamen non est data ei potestas sacerdotalis: imò cū postea Saul in Galgala obtulisset holocaustum propter absentiam Samuelis, vindicata est seuerissimè præsumptio: & dictū est ei, Stultè egisti nec custodisti mandatū Domini, quod præcepit tibi: q̄ si nō fecisses, iam nūc præparasset Dñs regnū tuū super Israel in sempiternū. I. Reg. 13. De vtraq; potestate Pelagi⁹ Papa: & habetur. 96. dif. c. duo sunt. Duo sunt (inquit) Imperator Auguste quibus principaliter hic regitur mūdus, authoritas sacra Pontificū, & regalis potestas. Et confirmatur: quia etiā apud Gentiles erant Pontifices, & Sacerdotes, ad quos spectabat administratio sacrorum, & nō ad Consules, aut alios magistratus ciuiles. Et in. c. si Imperator. eadē distinctione. Si Imperator catholicus est, filius est, non præsul ecclesiæ, quod ad religionem cōpetit (discere ei conuenit, non docere) habet priuilegia suę potestatis quæ administrādis legibus publicis diuinitus cōsequutus est. Et in. c. solitæ. de maiorita. & obediē. Fecit Deus* duo magna luminaria in firmamento cæli. hoc est, vniuersalis ecclesiæ duas instituit dignitates. De vtraque in veteri testamento aperta habemus exempla: & de seculari quidem Exod. 17. quòd Moyses ex electis viris strenuis de cūcto Israel cōstituit eos principes populi tribunos, & cēturiones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicārēt populū Dei omni tēpore.

Numeri

De potestate Ecclesiæ.

Numeri autem. 3. ponuntur gradus summi Sacerdotis Aaron, & minorum Sacerdotum subministrantium. Functiq; inquit, sunt sacerdotio Eleazar, & Ithamar coram Aaron, & infra, Dabis dono Leuitas Aaron & filijs eius, quibus traditi sunt alijs Israel. In nouo autem testamento, Roma. 12. & 13. Paul. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quod de qua potestate intelligendum sit, ipse Paulus illic satis ostendit, & Petrus. 1. sua Epistola, cap. 2. Subiecti estote omni humane creaturæ propter Deum, siue Regi quasi precellenti, siue Ducibus tanquam à Deo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò honorum. Quamquam Lyranus de vtraq; potestate, Pauli locum intelligendum censet. Sed de spirituali potestate plura testimonia sunt, quam vel opus sit, vel vacet in præsentia recensere. Iohannis ultimo, Pasce oues meas. & Quorum remiseritis peccata, &c. Iohan. 20. Et tibi dabo clauis regni cælorum. Et quodcunque solueritis, &c. Matth. 16. & 18. & de præbyterorum potestate Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Et iterum de ratione constituendi Episcopos, presbyteros, diaconos, 1. ad Timot. 3. item ad Tit. 1. Actuum. 14. & 20. Sed ad maiorem declarationem huius cõclusionis arguitur paucis argumentis contra illam. Primò, Multitudo principatum esset mala, ex Aristot. 12. Metaphy. & in libro Politico. ergo non expedit

I, arg.

De potestate Ecclesiæ.

7

dit in ecclesia esse varias & distinctas potestates, maxime cum ecclesia sit non solum vna respublica, sed vnum corpus. Roma. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. & 1. Corin. 12. Et sic habere multos principes, aut prælatos, videtur quasi habere multa capita vnius corporis: quod monstruosum est. ergo potius conuenire videretur, vt vnus atque idem res seculares & ecclesiasticas administraret. Secundò, Ciuilis potestatis finis est reddere, aut constituere homines bonos, & efficere studiosos, id est virtutibus præditos. 2. Ethico. Sed hoc satis est ad consequutionem fœlicitatis, non solum humane & temporalis, sed etiam immortalis, & supernaturalis. ergo frustra comminiscimur aliam potestatem. Tertiò, Matth. 17. Dominus dixit, Ergo liberi sunt filij. Vbi glo. In quolibet regno filij regis liberi sunt. Christiani autem sunt filij Dei. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Iohã. 1. ergo sunt liberi. & Iohannis. 8. Si ergo vos filius liberauerit, veri liberi eritis. & 1. Corint. 7. Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Ex quibus locis videtur, Christianos exemptos esse & liberos ab omni potestate, & subiectione, sed omnes esse æquales, nec alteros dominari, alteros seruire & sic nulla erit authoritas, vel potestas, saltem iurisdictionis. Quartò arguitur, In statu innocentiæ non fuisset aliqua potestas. ergo nec nunc debet esse. Nam Christus redemit nos. Ista sunt argumenta

2 arg.

3 arg.

4 arg.

ta

De potestate Ecclesiæ.

ta hæreticorum, ac schismaticorum, quibus simplicium hominum corda à debita obedientia vel principum, vel sacerdotum dehortantur & reuocant, resistentes Dei ordinationi ad suam ipsorum dānationem, & perditionē, vt Paul. ait: nec opus erat alijs responsis post tam aperta testimonia scripturarum, quibus illorum vesania aperte retunditur sed quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, Ad solutionem istorum est attendendum, q̄ Sap. 7. dicitur, quod sapientia attingit à fine vsq; ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter. Hoc est enim proprium sapientis, vt etiā Arist. tradit. i. Metaphy. ordinate omnia disponere. Potuit ergo Deus sicut summè sapiens, ita summè potens, sine vllō ordine principum & subiectorum prælatorum & inferiorum omnia quidem gubernare, administrare & sine vlla etiam, si ita voluisset, iactura rerum creatarum. Sed profectò hoc non erat consentaneum tantæ sapientiæ, & infinitæ prouidentie: sed potius ita componere, vt orbis non rerum cumulus fortè iacētium deforme spectaculū redderetur, sed vt potius corpus quoddā vnum, aut ædificium suis partibus, & velut membris constaret, feruaretq; decorem dignū suo auctore. Eadem* ergo sapiētia, qua constituit in naturalibus, vt inferiora regerentur à superioribus, vt. i. Metaphysi. dicitur, & Diony. 4. c. de diuinis nomi. nominatim de sole dicit: & qua etiam in cę

lis vo-

De potestate Ecclesiæ. 8

lis voluit, vt inferiores angeli à superioribus illuminarentur: eadem inquam prouidit, vt in ecclesia sua ordo rerum & distributa officia essent, vt alij oculi essent, alij manus, alij etiam pedes, & reliqua in hanc rationem composita. Vt etiā Apostolus dicit elegantissime ac disertissime in hanc sententiam. i. Corinth. 12. Sicut enim corpus vñ est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum autē corpus sunt, sic & Christus. &c. Nam & ipse Aristot. primo Politic. expedire ait in omni multitudine rectè composita, vt aliquis prior sit, cui cæteri pareant, in quo consistit ratio potestatis. Ad primū a. 1. igitur argumentum respondeo, quod esset quidē incōueniens, si essent plures principatus, aut magistratus, ad eundem finem, spectantes ex æquo: quod in proposito non contingit. Nec enim ad eundem finem contendit potestas ciuiliſ & ecclesiastica, vt supra satis explicatum est. Præterea non ex æquo se habent, sed certo modo vna potestas ad aliam ordinatur, vt infra disputabitur. Ad secundum etiam aperta est solutio ex superioribus. Non enim tota administratio ciuiliſ satis est ad constituendum hominem in statu salutis eterne, nec sufficit moralis aut ciuiliſ virtus, & bonitas ad vitam æternā, cum, vt reliqua omittamus, necessaria sit fides. Mar. 16. Qui verò nō crediderit. &c. & sacramēta etiā semp fuerint aliqua, Nisi

De potestate Ecclesiæ.

Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua. &c. Iohan. 3. Et alibi, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Collatio autem sacramentorum non spectat ad potestatem civilem, sed ad spiritualem, & ecclesiasticam. Itaq; sicut oportet iustitiam nostram abundare supra iustitiam Scribarum & Phariseorum, Matth. 5. ita oportet abundare supra iustitiam, non solum paganorum & hæreticorum, sed etiam bonorum philosophorum: & sic habere aliquos actus ordinatos in supernaturalia.

De tertio argumento disputabo latius inferius, cum agemus de libertate Ecclesiasticorum. Sed pro solutione in præsentia dico, cum S. Tho. & Bona uent, in fine. 2. Senten. quòd Christus illic loquutus est de se & de discipulis suis, qui omnino erant liberi, vel ratione officij, quod exercebant etiam ex autoritate, scilicet spiritualis potestatis, ratione cuius etiam stipendia illis debebatur: iuxta illud, Si spiritualia vobis seminauimus, multum est vt carnalia vestra metamus. I. Corint. 9. Vel, quia nihil habentes, hac ratione se liberos reddiderant ab omni exactione: nec enim tributum debetur ratione personæ, sed bonorum, nec per subiectionem ad potestatem spiritualem* aliquid de perit de potestate, cum ea tota sit non ad utilitatem potestatis, vel præsentis, sed subditorum.

Ad quartum respondeo, negando assumptum. quamuis

De potestate Ecclesiæ.

9

quamuis enim non fuissent Magistratus, nec principes ad cogendum homines timore poenarum, fuisset tamen potestas directiua, & gubernatiua, vt potestas paterna, cui tenerentur filij parere. Imò multiplicato humano genere, vero similis est, futuros aliquos, qui præessent sacris: & sic fuisset aliqua ratio etiã potestatis spiritualis. Sed de hoc etiã statim latius, & S. Tho. i. par. q. 96. arti. 4.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum potestatis ecclesiastica sit aliquis effectus propriè & verè spiritualis.

S V M M A.

1. Potestas ecclesiastica, vere & simpliciter est causa alicuius effectus spiritualis.
2. Potestas ecclesiastica, duplex est. Et de vtriusque effectibus. Et quomodo nonnulli hæreticorum ab vtraq; claue tollunt omnem effectum mere spirituales.
3. Potestas vtriusque ordinis scilicet, & iurisdictionis, habet verum effectum spirituales.
4. Christus in quantum homo, habuit potestatem remittendi peccata, & quomodo sepe vsus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apostolorum. Et de remissione peccatorum per claues Ecclesiæ traditas.
5. Error duplex eorum, qui dicunt virtute clauium non verè remitti peccata, sed solum ostendi remissa.

B

6 Remedia

De potestate Ecclesiæ.

- 6 *Remedia duo efficacia ad remissionem peccatorum à Deo in cælesti relicta.*
- 7 *Claves ecclesiæ solæ sufficiunt ad salutem, & ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia via esset apertum.*
- 8 *Contritio quid importet.*
- 9 *Dolor quando non dicatur contritio.*
- 10 *Dolor qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cū clauibus.*

ED quia distinximus potestatem ecclesiasticam à civili ex fine (quia scilicet altera in finem temporalem ordinata est altera in spiritualem) sequitur secunda quæstio, An potestatis ecclesiasticæ sit aliquis effectus purè & simpliciter spiritualis? Ad hanc quæstionem respondeo primò, dato quòd potestas ecclesiastica nullum haberet huiusmodi effectum spirituales, nihilominus differt à potestate civili, & diceretur potestas spiritualis. Probatur hoc, & ostenditur: nam adhuc haberet finem distinctum à fine potestatis secularis, puta beatitudinem supernaturalem, & cultum diuinum, & bonum spiritus, id est animæ: quæ omnia non spectant ad potestatem civilem, sed ecclesiasticam, & inter spiritualia annumerantur. Secundò pono conclusionē, quod potestas ecclesiastica verè & simpliciter est causa ali-
cuius

De potestate Ecclesiæ. c. 2. 10
cuius effectus spiritualis. Pro cuius declaratione est reuocanda huc in præsentia illa distinctio Theologorum, de duplici potestate, ordinis scilicet, & iurisdictionis. Duplex igitur potestas est ecclesiastica, potestas ordinis, & iurisdictionis. Potestas ordinis est in ordine ad corpus Christi verū, scilicet eucharistiam: iurisdictionis in ordine ad corpus Christi mysticum, id est ad gubernandum populum Christianum in ordine ad beatitudinē supernaturalem. Sed in potestate ordinis non solum intelligitur potestas consecrandi eucharistiā sed disponendi, & idoneos reddendi homines ad eucharistiā, imò omnia gerēdi, quæ ordinantur aliquo modo ad eucharistiā, vt est cōsecrandi presbyteros, & alios ordines cōferēdi, & in vniuersum omnia sacramēta administrādi, remittēdi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius consecrationis conueniunt: vnde etiā potestas ordinis, potestas consecrationis plerumque vocatur. Ad potestatem autem iurisdictionis spectat gubernatio populi Christiani extra Sacramentorū, vel consecrationē, vel administrationē: vt est leges ferre, & tollere, excommunicare, dicere ius extra forum poenitentia, & id genus alia facere. His præmissis est aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab vtraque clauē tollunt omnem effectum purè spirituales. Qui enim negant in eucharistia contineri verū corpus Christi

De potestate Ecclesiæ.

negant aliquid spirituale confici à sacerdote con-
secrate eucharistiam. Eucharistia enim apud eos
non est, nec cōtinet aliquid spirituale, sed symbo-
lum solum est, & signum vel corporis Christi, vel
gratiæ. Idem etiam negant sacerdotem euāgeli-
cum verè remittere peccata, & gratiam conferre,
inde etiam à potestate iurisdictionis effectum ali-
quem spirituales prorsus tollunt, negantes ex-
communicationem aliquid spirituale auferre ab
excōmunicato, sed solum cōmunicationem exte-
riorem fideiū, quæ spiritualis non est. Sed omis-
sa prima vesania hæreticorum circa eucharistiã,
de qua nunc nihil constitui tractare: de remissio-
ne peccatorum, & effectū excōmunicationis di-
cendum aliquid est: nec multis tamē, eò quòd in
ordinarijs lectionibus locum illum aliquando ac-
curatiùs tractauerim. Sed quia etiam inter catho-
licos authores sunt, qui potestati ordinis nō sim-
pliciter tribuant remissionem peccatorū, vel col-
lationem gratiæ, vel omnino aliquem effectum
verè spirituales: atque alij etiam, qui per excom-
municationem non concedant tolli aliquid spiri-
tuale: ideo repetendo conclusionem, dico, quòd

³ utraque potestas, scilicet ordinis, & iurisdictionis
habet effectum spirituales verum. Et primo
dico, quòd clauis ecclesiæ, siue autoritas eccle-
siæ siue autoritas ecclesiastica est causa propriè
remissionis peccatorū, & gratiæ. Est autem dispu-
tatio

De potestate ecclesiæ. Q. 2. II

tatio eadem cum illa, An per sacramētum pœni-
tentiæ cōferatur aliquando prima gratia. De qua
quæstione licet inter antiquos, & gauriores autho-
res nō videatur magnopere dubitatū, apud quos
in confesso fuit, virtute clauium nonnunquā pec-
cata ita remitti, vt sine illis non remitterentur: ta-
men inter recentiores scriptores non est aut par-
ua, aut parum acris cōtentio & dimicatio dicunt
enim ex illis quidam, acutiores quidē, & ingenio-
siores; quam par esset in theologica philosophia,
q̄ peccata mortalia remitti nunquā possunt, nisi
per contritiōē, atq; adeo nec virtute clauium vn-
quam peccata remittuntur, aut confertur prima
gratia: non remittuntur inquam in foro Dei, & vt
remitti propriè dicat tolli peccata. Cum quibus
aliàs maiori studio & conatu confliximus. Nunc
summa sequens fastigia rerū, paucis argumentis
arguo pro conclusione nostra, & contra illorum
sententiã. Et primo adduco verba Domini, Iohã.
20. Quorum remisieritis peccata, remittuntur eis.
Et quodcunq; solueritis super terram, &c. Matth.
18. Et tibi dabo clauis regni cælorum, Matth. 16.

Ex quibus arguitur sic, Illa verba sunt eadem,
quæ ponuntur in nostra conclusione. Ergo si illa
vera sunt, conclusio nostra vera est. Et confirma-
tur, Remitti peccata propriè hoc sonat, tolli scili-
cet peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec
certè significat ostendi, aut declarari prius remis-

De potestate Ecclesiæ.

fa sicut remittere debitum. Confirmatur secūdo, Christus habuit potestatem remittēdi propriè peccata ad sensum cōclusionis, & potuit eā dimittere Apostolis sed nō alijs verbis apertioribus potuit declarare donationē, aut cōmissionē illi⁹ potestatis, quā illis, quibus dedit claves. ergo, &c. Quod
4* autem Christus habuerit huiusmodi potestatem etiam in quantum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit Marci. 2. & Matth. 9. & Luc. 15. Vt autem sciatis quod filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico, &c. & Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. Et certè non solūm habuit potestatem declarandi remissionem peccatorum, sed nec dubito quin vsus fuerit illa potestate, cū dixit paralytico, Fili remittuntur tibi peccata tua: & cū dixit Luc. 7. Dimittuntur ei peccata multa, quoniā dilexit multū. nec Christus voluit ostendere, ac disputare, aut defendere se habere potestatem declarandi peccata esse dimissa. Eisdem autem verbis, quibus dixit, Remittuntur tibi peccata, dixit, Quorum remisistis peccata. Eadem enim vis verbi est remittendi, & dimittendi, nisi quod Latinius fortassis est remittere, quā dimittere: sed Græcè idem utrobique verbum est. Facit & quod eodem loco Dominus præmisit, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. & statim sequitur, Accipite spiritum sanctū, quorum

De potestate Ecclesiæ. Q. 2. 12
rum remi. &c. Vnde videtur, quod talem potestatem dedit eis, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum sanctum ad soluendum, vel remittendum peccata in foro ecclesiæ duntaxat. vel ad ostendendum remissa? Profectò Apostoli per illa verba aliud intelligere non poterant, quā se veram potestatem remittēdi peccata accepisse, nec verò satis intelligi potest, quomodo claves regni cælorum tradiderit Dominus, si (vt isti docent) nunquam sacerdos regnum cælorū aperit. Quis enim alius vsus clauium, nisi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim claves ligare verè possunt, remittere peccata non possunt: non inter priuilegia ecclesiæ, & gratias, sed inter onera potius, & quidem grauissima, numerari claves deberent. Quid enim beneficij accepimus, si ratione clauium obnoxij quidem sumus ad peccata cōfitendum (quod est per molestum) si quando cum peccato ad claves veneris, non modo gratiam, aut remissionē non cōsequeris: sed (quod isti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tantopere hęc potestatem sancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius insignis confessionis & fidei principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus est, Tibi dabo claves regni cælorum? vinculū potius: catenæ, aut quid vis potius, quā claves
B 4 sunt.

De potestate Ecclesiæ.

sunt. Si quidem tenemur clauibus illis, & non solui-
mur: deterior multo in hac parte esset conditio
legis Euangelicæ, quam naturæ, aut Mosaicæ.
Tertio principaliter arguitur, Si sensus verborū
esset, Absoluo, id est ostendo absolutum: ergo il-
la forma absolutionis esset recta & legitima, Ego
te declaro absolutum: qua tamen nec illi quidem
auderent vti. Confirmatur, Cui enim ostendit sa-
cerdos peccatorem absolutum? non ecclesiæ qui-
dem, multo autem minus Deo. Præterea sacerdos
verè remittit pœnam debitam peccatis, nec ostē-
dit solum remissam, ergo vel verbum remitti, aut
absolui oportet æquiuocè capi, vel propriè respe-
ctu vtriusque. Quarto principaliter arguitur, In
baptismo remittuntur peccata: ergo in sacramen-
to pœnitentiæ, Ad hoc argumentum variè respō-
detur ab illis. Aliqui enim dicunt, adulto etiam
non remitti primo per baptismum: alij non ne-
gant quidem de baptismo, negant tamen de sa-
cramento pœnitentiæ. Sed cum eisdem verbis
in Euangelio habeatur, imo apertius videtur ha-
beri de remissione peccatorum per clauis, quam
per baptismum: profecto nec probabiliter, nec
constanter concedi de baptismo potest, & negari
de clauibus. Quod autem baptismus detur in
remissionem peccatorum, præterquam quod
sancti omnes iuratisimè confirmant, non uideo
quomodo negari possit: illic enim nō potest esse
remissio

De potestate Ecclesiæ. c. 2. 13

remissio peccatorum, id est declaratio, vt ipsi in
sacramento pœnitentiæ intelligi volunt. Si ergo
secundum Scripturam est remissio peccatorum
oportet vt sit verè & propriè remissio: imò vide-
tur articulus fidei. Cōfitemur enim vnum bap-
tisma in remissionem peccatorum. Et confirmatur
Si enim (vt aduersæ opinionis auctores fatētur)
per sacramentum peccatum originale & veniale
primò tolli potest: vnde hæc coarctatio, vel diui-
natio orta est, potius non posse se extendi ad pec-
cata mortalia, cum in Euāgelio absolutè in remis-
sionem peccatorum data sacramenta legamus,
nulla differentia posita de originali, aut veniali à
mortalibus. ¶ Quinto, Si sacramenta nunquam
conferunt primam gratiam adultis: (nā idē apud
eos est de omnibus iudicium) quid ergo est, quòd
omnes sancti, omnes auctores docent, & prædi-
cant sacramenta nouæ legis esse causam gratiæ?
Sed aiunt per sacramenta augeri gratiam. Primū
omnium hoc nescio, an sit priuilegium sacramē-
torum, cum in omni actu meritorio augeatur gra-
tia. Sed non ex opere, inquiunt, operato, vt ipso-
rum verbis vtar. Esto sanè. Sed quid mea? Tantū
enim consequar etiam eorum sententia, si paulu-
lum in actu meritorio animum, aut conatum in-
tendero, quantum per illud opus operatum con-
sequuturus sum, Quanta ergo est hæc prærogati-
ua sacramentorum, vt per sacramenta obtineam

De potestate Ecclesiæ.

aliquem gradum gratiæ, quem tantula actus intentione, & feruore consequi potuissim? Ego adduci non possum vt negem, quin aliquid potius sacramenta conferant. Sed vt quid vim facimus verbis, & loco suo detorqueamus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit vnquam augere gratiam. Etenim gratiæ est facere amicum, aut gratū hoc enim significat constituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud sane est augere amicitiam, aliud amicum facere: & nūquam antiqui ad hunc modum loquuti sunt, vt augere gratiā intelligerēt esse causam gratiæ. Sexto & vltimo. Si enim clauis non remittunt peccata, nullum argumentū habemus ex sacra scriptura, q̄ sit aliquod sacramentum pœnitentię. In scriptura nāq; non habemus aliud, nisi quod per clauis remittuntur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non est nisi declaratio: nihil restat, quare ponamus sacramentum pœnitentiæ. Propter hoc enim solum ponimus, quia ex scriptura habetur, quod per clauis remittuntur peccata, & hoc non potest fieri sine gratia, ergo clauis conferunt gratiam: & sic conficitur sacramentū. Totū autem hoc artificium ruit ad sententiam illorū. Om-
5 nino * mihi non videtur ferendum, dicere quod virtute clauū non vere remittantur peccata, sed solum ostendantur remissa: sed homines alioqui acres, & docti, bis in hac disputatione peccant,
& er-

de potestate Ecclesiæ. c. 2. 14

& errant, ex eo quod nō bene sentiant de cōtritione, putantes primo, quod contritio est ita sufficiens ad remissionem peccatorum, quod quasi ex iustitia debeat remissio, & gratia posita contritione: vnde etiam prouenit, vt meritum, ponant congrui ad primam gratiam contra Apostolum Paulum: non considerantes, quod quacunque dispositione posita in peccatore est omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ, & tam gratis remittuntur peccata, sicut data fuit gratia Adæ in primo statu, imo magis. Nec oportet imaginari aliud meritum, nisi puram misericordiam diuinam: nec plus contritio est meritum ad gratiam, vel remissionem peccatorum, quam bona opera sunt merita ad prædestinationem. Hæc erat bona pars erroris Pelagianorum, si ego quicquam intelligo. Secundo errant contrario modo, credentes, quod contritio ita sit necessaria ad remissionem peccatorum, quod pene Deus ipse vix posset sine contritione remittere peccata. Veritas autem sic habet, quod
* ad remissionem peccatorum Deus in Eccle-
6 sia duo remedia efficacia reliquit, aut pœnitentiam, aut clauis Ecclesiæ. Et ita aperte dictum est, quod per clauis Ecclesiæ remittuntur peccata, sicut per pœnitentiam. Satis est ergo, vt quis non ponat obicem clauibus, id est, non afficiatur peccato præterito vel futuro,
hoc est

De potestate Ecclesiæ.

hoc est, vt pœniteat de præterito, & proponat in futurum cauere, etiam si hoc ita faciat vt non sufficiat, ad remissionem peccatorum sed remaneat in peccato. Hæc enim dispositio non requiritur ad remissionem peccati, sed solum ne ponat obicem clauibus. Hoc ergo est summum beneficium & priuilegiū, quo Christus redemptor noster ecclesiam suam in nouo testamento singulariter ornauit. hoc est, quod tantum celebratur à
7 vetustissimis & sanctissimis patribus, quod* omnino clauis Ecclesiæ sufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, vbi nulla alia via apertum esset: sed solæ sufficiunt ad salutem, nec mihi hoc dubitandum omnino videtur, & maximè quia in concilio Florentino dictum est. Effectus sacramenti pœnitentiæ est absolutio à peccatis.

1. arg. Sed contra hanc veram sententiam arguitur. Primo, Accedens ad sacramentum pœnitentiæ in peccato mortali, non consequitur remissionem peccatorum. imò peccata de integro. ergo clauis non remittunt peccata. Confirmatur, Quia aliàs liceret scienter accedere cum peccato mortali ad clauis. Secundo, Cum aliquis post contritionem accedit ad sacramentum pœnitentiæ, est verum sacramentum, & forma vniuocè idem significat, sicut cum quis accedit ante contritionem, sed tunc non absoluit sacerdos, sed ostendit absolutum. ergo sic debet intelligi absolutio & remissio peccatorum,

De potestate Ecclesiæ. c. 2. 15
torum, id est declaratio. Tertio arguitur, Vel sufficit quicunq; dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, vel non. Si aliquis non sufficit, non videtur posse assignari, quis solus sufficiat, nisi sola contritio. eodem enim modo videtur de quocunq; alio dolore. ergo requiritur contritio. Si autem quilibet dolor sufficit ergo dolor solum timore pœnæ satis est. Quarto, Eodem pacto videtur clauis habere potestatem, retinendi peccata sicut remittendi: sed clarum est, quod clauis non aliter retinent peccata nisi declarando non remissa à Deo nec possunt retinere nisi quæ Deus retinuit. ergo similiter remittere peccata, solum erit ostendere remissa à Deo. Ad soluendum hæc argumenta, nota primo, quod doctor subtilis in 4. di. 14. vlti. arg. 3. videtur expressè dicere, quod non requiritur alia dispositio, vt aliquis per hoc sacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, nisi solū, vt velit recipere, & se subijcere clauibus. Et idem dicit de sacramento baptismi. Caietanus etiā nominatim de baptismo dicit. 3. pa. q. 86. ar. 2. ad primum. quod remissionem peccatorum, etiam mortalium in baptismo non exigitur aliquis dolor, sed sola voluntas recipiendi baptismum in remissionem peccatorum. Et profecto idem haberet consequenter dicere de sacramento pœnitentiæ, quia ita manifestè datū est, in remissionem peccatorum, sicut baptismus, & tamē Caietanus negat de pœnitentiā,

De potestate Ecclesiæ.

tia, quid concedit de baptismo: quàm constanter ipse viderit. S. Tho. etiã. 3. par. q. 89. ar. 3. ad secundũ, dicit q̄ baptismus datur per modum ablutionis, & est generatio, id est mutatio de non esse spiritali ad esse spirituale: ideo non inconuenit accedere ab baptismum cum conscientia peccati mortalis, inconuenit autem ad Eucharistiam, quæ non debet dari nisi uiuenti: datur enim per modũ alimenti. Hac certè ratione consequenter videtur idem dicendum de sacramento pœnitentiæ, quod institutum est ad suscitandum mortuos: & sic non erit inconueniens accedere ad clauis ecclesiæ cum conscientia peccati mortalis. Et posset magna probabilitate defendi quòd si quis sine complacentia quidem peccatorum præteritorum, sed etiam sine aliquo dolore solũ cum proposito cauendi in futurum a peccatis, accedat ad sacramentum pœnitentiæ, animo recipiendi remissionẽ peccatorũ, quòd re uera recipit, nescio an verum sit; impugnari profectò non vehementer posset. Sed non adeò longius à communiõri via, & doctrina discedens, secundò dico, quòd nõ licet accedere ad sacramentũ pœnitentiæ cũ conscientia peccati mortalis: nec talis consequeretur peccatorum remissionem. Pro quo est aduertendum, quòd* contritio reuera nihil aliud importat, nisi dolorem de peccatis propter Deum, id est eo quod sunt offensiuã Dei, cũ proposito cauendi in

De potestate ecclesiæ. a. 2. 16

di in futurum: nec quicquam aliud est de ratione contritionis reiectis, anxijis & subtilibus disputationibus, scolasticis parum in hanc rem conferentibus, & phisicis potius quàm theologis. Nec apud me dubium vnquam erit quin quicumque dolet de omnib⁹ peccatis suis absolutè, quia sunt offensiuã Dei, proponit etiam omnino in futurum seruare omnia præcepta Dei: consequatur remissionẽ peccatorum, si nihil aliud sit quod impediãt. Potest* vero esse talis dolor, qui non sit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perseuerat ex ignorantia in aliquo peccato, vt quia retinet alienum, vel manet in aliquo errore: vt hæretici, aut infideles, qui dolent quidem de peccatis suis, & propter Deum, & proponunt in futurum: sed talis dolor in eis nec est contritio, nec sufficit ad remissionem peccatorum: non quia requiratur maior: nec alius dolor, quam ille, sed quia tenetur ad aliud, quod non implent. Itaque ab extrinsecò impeditur, ne ille dolor sufficiãt, quod de se sufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, sed solũ si talis alienum restitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor esset contritio, quod in hac materia est commendandum memoriã, ne in rebus ad salutem necessarijs descendamus ad dicendum, vel incredibilia, vel non intelligibilia.

De potestate Ecclesiae.

Hoc ergo praemisso, dico primo, Si is, qui accedit ad sacramentum poenitentiae, scit & aduertit se nullum habere dolorem peccatorum praeteritorum, quamuis habeat propositum in futurum, non consequitur remissionem peccatorum, imo peccat mortaliter.

Secundo, Si talis dolet quidem, sed intelligit se non dolere, quia sunt offensiva Dei, sed ob quamcunque aliam rationem, puta propter poenas inferni: profecto etiam talis dolor non sufficit, quia ille non dolet se offendisse Deum, nihil autem refert quod doleat, si non doleat se offendisse Deum: idem est enim ac si nullo modo doleret, & peccat mortaliter accedens sic ad sacramentum poenitentiae.

Tertio, Quomocumque doleat, si omnino putat se adhuc esse in mortali, & non esse contritum, non videtur etiam sufficere. & sic dico, quod accedere cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum, est peccatum nouum, quia ponit obicem. Et hoc est probabile: non quia clauis non sufficiant, sed quia virtualiter complacet in peccato qui non dolet, nec vult dolere se offendisse Deum.

Quarto, Si putat se doluisse propter Deum, & proponit cauere in futurum, semper consequitur gratiam, nisi aliunde ponat obicem ad sensum declaratum, puta quia perseuerat in aliquo peccato: non autem defectum doloris. Sed dices, iam talis ante sacramentum consequeretur gratiam, quia
per te

De potestate Ecclesiae. q. 2. 17

per te ille dolor est contritio.

Propterea dico quinto constat, quod aliquis putet se dolere, quia peccata sunt offensiva Dei: & tamen reuera non ideo dolet, sed ob aliam causam. Quia uis enim videatur posse experiri aliquando se dolere: sed an doleat quia offendit Deum, profecto ignorari potest. Praenolat enim (ut ait Augu.) intellectus, sequitur tardus, aut nullus affectus. Et sic contingit, quod aliquis putet se dolere propter Deum, & non doleat, aut non propter Deum doleat, & in tali fit remissio peccatorum virtute clauium.

Sexto dico, & sequitur ex dictis, quod omnis ille dolor, & solus, sufficit ad remissionem peccatorum cum clauibus, de quo peccator existimat quod sit contritio: id est, sufficiens dolor, si non sit aliud impedimentum extrinsecum, vel sit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omissionis. Si enim quis nullam aduertentiam adhiberet, aut considerationem ad examinandum statum conscientiae suae, sed sic temere existimaret se sufficienter poenituisse, idem est iudicium, ac si non poenituisset. Sed si bona fide, facta probabili examinatione, putat se sufficienter poenituisse, quamuis decipiant, cum sacramento poenitentiae, consequitur sine dubio remissionem peccatorum, & per haec satis patet ad primum & tertium argumentum. Sed contra hanc determinationem arguitur

C

argumen-

ad 1. et
ad 3. arg.

De potestate Ecclesie.

argumento communi, Falsis, qui existimat se sufficienter poenituisse, vel habet ignorantiam vincibilem, vel inuincibilem. Si inuincibile, ergo non tenetur amplius dolere: ergo sufficienter fecit id ad quod tenebatur, ergo iam sunt ei remissa peccata. Si vincibilem, ergo accedens ad sacramentum cum tali peccato mortali, non excusatur, ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in sacramento poenitentiae.

Respondetur dupliciter. Primo, quod illa ignorantia est inuincibilis. Et cum arguis, Ergo iam consequitur remissionem peccatorum: nego consequentiam, sed solum sequitur, quod non peccat de nouo per omissionem contritionis.

Secundo, & melius dico, quod illa ignorantia est vincibilis: & cum inferis, Ergo peccat accedens, nego consequentiam. Non enim facit irreuerentiam sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcumque ignorantia esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quod talis ignorantia est vincibilis respectu delectionis peccatorum, vel precepti de contritione, si nullum est: inuincibilis autem respectu sacramenti. Nec hoc est mirabile. Aliqua enim ignorantia excusaret respectu vnius aliquando, quae non excusaret respectu alterius. Ut, exempli gratia, ignorantia, quae excusaret conferentem sacramentum in mortali, non excusaret recipientem

vt no

De potestate Ecclesie. q. 2. 18

vt notum est: maior enim examinatio requiritur conscientiae ad recipiendum Eucharistiam, quam ad conferendum, etiam si ad vtriusque exigatur examinatio conscientiae. Ad secundum argumentum respondetur, quod cum aliquis post contritionem accedit ad sacramentum poenitentiae, dico quod vere absoluitur: sacerdos enim fert sententiam sufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam si non prius fuisset in gratia.

Ad quartum dico, quod retinere est non remittere, & non est declarare, non esse remissa, ut ipsi volunt: potest enim contingere, quod ex hoc solum, quod non absoluitur per claves, non remittantur peccata, vt expositum supra est. Et praeterea cum (vt in praesentia supponimus) quilibet peccator teneatur ad re claves, remissio etiam, quae fit in contritione, dependet a clauibus, imo fit virtute clauium, sicut gratia quae data fuit ante passionem Christi fuit virtute passionis Christi. Ac demum vtriusque fit, dato, quod retinere fit declarare, non oportet quod remittere fit declarare. Nos enim solum volumus, & dicimus verba accipi debere in sua propria significatione, vt remittere fit remittere, sicut retinere, retinere. Quod si retinere non potest aliter fieri nisi declarando, retinere erit declarare: sed remittere potest aliter esse, ideo etiam aliter accipiendum est. Ergo ex hac disputatione constat potestatem ordinis habere efficaciam

C 2

alicuius

alicuius spiritualis effectus. Nec tamen volo dicere nullum alium ab isto habere posse, sed hunc esse potissimum, & qui ex sacris literis testatur & notior sit: alioqui ex potestate ordinis, etiam sunt omnes consecrationes episcoporum presbyterorum, in quibus effectus datur pure & vere spiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum potestatis ordinis. Restat ut etiam dicamus de potestate iurisdictionis, vtrum scilicet excommunicatio sit effectus spiritualis, vel habeat effectum spirituale. De quo late dixi in quarto sententiarum in materia de clauibus.

QUÆSTIO TERTIA.

Quo iure sit inducta potestas ecclesiastica.

S V M M A.

1. Potestas ecclesiastica quo iure sit inducta.
2. Potestatis civilis & ecclesiastica differentia.
3. Potestas ecclesiastica, quod quantum ad aliquam partem sui habuerit ortum a iure naturali, vel positivo.
4. Potestas ecclesiastica, & spiritualis tota, quæ nunc residet in ecclesia, est de iure diuino positivo mediate, vel immediate.
5. Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, de iure diuino positivo fuit.

Pote-

Potestas enim tota in veteri lege iure diuino instituta potuit Israeliticus populus sua autoritate institueret, etiam si à Deo instituta non fuisset.

ostquam ex parte disputatum est de ipsa potestate secundum se & de effectu, & sine illius in generalivideatur operæ pretium nos facturos, si de causa efficienti, & ortu ipsius potestatis ecclesiasticæ differamus. Sic enim per Arist. doctrinam probe hanc potestatem cognoscere poterimus, si causas illius cognoscamus omnes. Postquam ergo disputatum est de causa finali, quæ potissima est, agendum est de causa efficienti, & de authore huius potestatis. Quæritur ergo quo iure inducta est hæc potestas ecclesiastica?

Et sit prima propositio. Tota hæc potestas secundum suam amplitudinem non habet, nec potuit habere ortum a iure positivo. Hæc est manifesta ex supradictis: habet enim plures effectus spirituales, qui excedunt humanam potestatem, ut est remissio peccatorum, gratia, consecratio diuinissimæ Eucharistiæ, & alia item quæ omnino totam humanam facultatem excedunt: ergo non potuit habere originem a iure humano, iuxta illud. Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Mar. 2. & bene dicebant eum blasphemare nisi esset Deus. Item Luc. 5. & 7. Quis est hic, qui etiam

C 3

pec

De potestate Ecclesie.

peccata dimittit? Et confirmatur, Quia non potuit habere ortum à iure civili: quia (vt ostensum est) hæc potestas distinguitur a civili potestate: ius autem ecclesiasticum præsupponit iam potestatem constitutã, ergo non potuit potestas ecclesiastica habere ortum à iure positivo. Secundo patet manifeste, quia Christus, qui est verus Deus, primus dedit claves regni caelorum. Matth. 16.

Secunda propositio. Nec potuit tota hæc potestas habere ortum à iure naturali: patet ex eodem quia hæc potestas habet effectum supra totã naturam, ergo nec ius naturale potuit instituire hanc potestatem. Unde differetia est inter potestatem civilem, & potestatem ecclesiasticam: quia potestas civilis habet ortum à republica, quia est in fine naturale reipublice, vt alias à nobis disputatum est: Hæc autem potestas excedit non solum priuatum singulorum authoritatem, sed etiam totius mundi: & sic ius naturale sit ius diuinum, tamen non se extendit ultra limites naturæ, & sic non potest se extendere usque ad terminum vel finem huius potestatis spiritualis: Et confirmatur. Quia cognitio naturalis non se extendit ad effectus huius potestatis: ergo nec ius naturale nec potestas naturalis. Itẽ cum per hæc potestatem homo constituitur in esse gratiæ: si hæc potestas esset naturalis, homo ex naturalibus posset consequi gratiam: qui est error damnatus ab Ecclesia contra Pelagianos, & est etiam contra Paulum ad Roma.

De potestate Ecclesie. q. 3. 20

ma. 3. 4. & 5. Iustificati ex fide. Tertia propositio. Nihilominus potestas ecclesiastica quantum ad aliquam partem sui potuit habere ortum à iure naturali, vel posituo, id est quantum ad aliquos effectus, & actus huius potestatis. Probat, quia (vt supra dictum est) etiam stado in iure naturali vtraque potestas est necessaria in re publica. In solo enim iure naturali intelligi potest Deum esse, & quod remunerator est inquirentibus se. Hoc namque apostolus dicit ad Romanos: & philosophis manifestum fuisse tradit, sempiternam quoque Dei virtutem & diuinitatem. Ex quo etiam sequitur Deum esse à mortalibus colendum, ergo etiam si nulla esset ordinatio particularis à Deo, potuerunt in re publica aliqui deputari ad solam administrationem cultus diuini, qui haberet prælationem & authoritatem sacrorum, & talis potestas esset spiritualis, & non civilis, sicut modo est de iure diuino. Imò hoc nomine damnatur ab Apostolo sapientes philosophorum, quod cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed mutauerunt gloriam inuisibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & seruerunt creaturæ potius, quam creatori. Quare sicut humana institutione legitur fuisse sacerdotia, pontifices, sacrificia falsorum deorum apud gentes, eadem institutione potuerunt esse sacrificia & sacerdotia ad cultum veri Dei, & ea fuisset vera potestas spiritualis

distincta à potestate civili. Imò, vt statim dicem⁹, aliquando inter veros Dei cultores fuit talis potestas spiritualis, solū humana authoritate introducta.

4. **Quarta propositio.** Tota potestas spiritualis quæ fuit in veteri lege, id est, post libertatem populi Israel ab Aegyptiorum seruitute, fuit de iure diuino positiua. Hæc conclusio non aliter opus est vt probetur, quam ex tenore & serie legis. Tota enim lex data est à Deo, de qua lege ad Galat. tertio. Lex data est per angelos in manu Mediatoris, & Matthæ. 23. loquens Christus Iudæis ait. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras, & loquitur de precepto decalogi. Honora patrem tuum & matrem tuam, &c. Et Stephanus Act. 7. dicit, qd fuit data in dispositione angelorum, & qd Moyses accepit verba vitæ, vt daret populo, & Pau. Heb. 1. multifarie multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, &c. & Manicheorum error fuit, quòd lex Moyfi non esset lex Dei. Et hoc in ipsa lege frequenter dicitur, Si feceritis præceptum Domini, & mandata Domini custodieritis, & similia. Sed in ipsa lege continetur ordo & ratio totius cultus diuini per pontifices & sacerdotes & ministros, vt supra ostensum est, ergo tota potestas illa circa diuinum cultum, quæ sola erat potestas spiritualis, fuit iure diuino positiua introducta. Et Exod. 24.

dicitur,

dicitur, quòd Moyses assumens volumen foederis legit audiēte populo, qui dixerūt, Omnia quæ locutus est Dominus faciemus. & infra ait Moyses, Hic est sanguis foederis quod pepigit Dominus vobiscū. Quòd Paul. Heb. 9. apertius retulit, Hic sanguis testamēti, quæ mādauit ad vos Deus.

Quinta propositio. Totam potestatem institutam in veteri lege iure diuino potuit populus Israel sua authoritate instituere, etiam si à Deo instituta non fuisset. Hæc probatur ex tertia propositione. Nam cognito Deo, & maiestate diuina, vel per lumen naturale, vel per lumē fidei, potuit populus constituere pontifices, sacerdotes, sacrificia, & ceremonias ad cultum diuinum, licet fortassis non potuissent tot figuras & symbola futurarum rerum instituere, cum nec possent futura ita distinctè cognoscere, nec aptas & conuenientes figuras ad ea portendendum & designandum instituere. Facit adhuc illud ad Heb. 9. Si enim sanguis hircorum, aut taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationē carnis, quāto magis sanguis Christi, ex quibus verbis constat veterē legem non mādare nisi carnē.

Sexta propositio. Tota potestas ecclesiastica & spiritualis, quæ nunc residet in ecclesia, est de iure diuino positiua mediata vel immediata. Probat, & declaratur hæc conclusio. Nam, vt infra disputabitur, tota potestas ecclesiastica derivata

C 5 est

est ab Apostolis, sed Apostoli habuerunt potestatem à Christo vero Deo, & Domino: ergo tota potestas ecclesiastica est de iure diuino positio. Dixi autem mediata vel immediata, non solum quia primò habuerunt Apostoli, & inde derivata fit in successores: sed quia non nego quin ecclesia sit aliqua potestas ecclesiastica solum de iure positio; ut dicam non multò post: sed ea ortu habuit à potestate ecclesiastica, quæ est de iure diuino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortasse aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur authoritate Apostoli ad Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Sed omnis potestas ecclesiastica vel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratarum vel pendet ab illis ergo. &c.

QUANDO INCEPIT

Potestas ecclesiastica.

S V M M A.

1. Potestas aliqua spiritualis potuit esse in statu innocentie.

2. Potestas

2. Potestas spiritualis, statim post peccatum fuit in te-
 2. genatura, & in statu innocentie.
3. Potestas omnis spiritualis, quæ fuit in lege natura, li-
 3. ceat potuerit esse solum authoritate humana, tamen ve-
 3. rissimè est vel quod ex speciali reuelatione diuina, vel
 3. instinctu & monitione diuina fuerit constituta auctori-
 3. tate aliqua, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia
 3. & sacramenta, & alie ceremonie spectantes ad cul-
 3. tum diuinum, & ad salutem spirituales animarum.
4. Potestas spiritualis fuit aliqua in lege scripta.
 4. g. Auctoritas proprie, & perfecte spiritualis (quæ sunt
 4. clauis regni caelorum) nunquam fuit in lege natu-
 4. ra, nec in lege scripta ante nostri redemptoris aduen-
 4. tum.
5. Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem fe-
 5. rendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro
 5. anime.
6. Potestas spiritualis, quæ fuit in veteri testamento, to-
 6. ta expirauit, & antiquata fuit in lege euangelica,
 6. nec amplius perseverauit. Et sacerdotes noui testu-
 6. menti non sunt successores illorum, sed omnino est noua
 6. potestas eorum.
7. Auctoritas perfecta, & proprie spiritualis, tota inoe-
 7. pit ab aduentu Christi, qui fuit primus auctor, & da-
 7. tor clauis, & potestatis spiritualis.
8. Christus quando clauis dedit apostolis, variæ senten-
 8. tiæ recensentur.

Suo

De potestate Ecclesie.

S V. Quidine sequitur, ut queramus, quando inceperit hæc potestas, ecclesiastica, utrum ab initio mundi. Et sit prima propositio, In statu innocentie potuit esse aliqua potestas spiritualis. Probatur paucis. Non est dubitandum quin in statu innocentie fuisset cultus diuinus, non solum interior, sed exterior. Cum enim homo componatur ex anima & corpore, consentaneum est, ut non solum anima & intellectu colatur Deus, sed actionibus etiam corporis, & exterioribus, & hoc in omni statu. Est autem notandum quod licet pro statu innocentie non fuisset aliquod dominium, & prelatio coerciua aut coactiua (in quo sensu dictum est mulieri, sub viri potestate eris. Genes. 3. & multiplicato genere humano fuisset diuisio possessionum & rerum & principes) fuisset tamen potestas directiua, & gubernatiua, sicut fuissent etiam preceptores ad docendum, & instituedum adolefcentes, ita etiam prepositi ad dirigendum in agendis: alias fuisset rerum confusio, & inordinatio de formis, si quilibet pro arbitrio suo diuersis moribus viueret, etiam si omnes recte viuerent; & eadem ratione non fuisset decora respublica, si quilibet suo ritu Deum coleret, & non esset consensus & uniformitas in cultu diuino. Nullo modo igitur est dubitandum quin si status innocentie perseverasset, fuissent constitutiones, & ordina-

De potestate Ecclesie.

23

ordinationes, tum ad vitam ciuilem, tum maxime ad vitam spiritualem, & cultum diuinum, & fuissent etiam prepositi, qui haberent curam rerum ordinandarum, & hæc potestas esset spiritualis, cum esset ad finem spiritualem, nec est imaginandum quod omnino essent in initio sine aliquo exercitio, & opere exteriori. **Secunda propositio.** Statim post peccatum fuit in lege natura potestas spiritualis. Probatur quia ut dicit S. Tho. secunda secunde: Sicut pro omni ætate, & tempore fuit necessaria fides supernaturalis, ita fuit necessaria providentia ad supernaturalem finem, & opus fuit ut homines actiones suas dirigerent non solum in finem naturale, & politicum, sed etiam in finem supernaturalem, & spiritualem; & per consequens, ut esset etiam aliquis cultus Dei, qui est antior, & dominus, a quo beatitudinem solum sperare possumus. Sed sicut humana opera non possunt commodè ordinari in finem humanum, nisi in republica sint aliqui qui præfideant, & aliqui qui pareant: ita etiam non possent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem supernaturalem, nisi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc est spiritualis potestas: ergo ea fuit statim a principio. Confirmatur; Semper fuit ecclesia, id est, comunitas spiritualis ordinata ad finem supernaturalem, sed

non

non est perfecta respublica sine magistratu & au-
thoritate: ergo semper fuit talis potestas. Secun-
dò probatur, quia Abel videtur fuisse sacerdos,
cum legatur de eo, quòd obtulerit sacrificium, &
quidem deo acceptum. Genes. 4. & Heb. 11. vnde
August. lib. 5. ad Orosium, Tria maxime iustitiæ
præconia in Abel fuisse cõprobantur, virginitas,
sacerdotiũ, & martyrium, in quibus Christi figu-
ram gessit. Tertio probatur, quòd fuerit in lege
naturæ vera potestas spiritualis, quia Melchise-
dec erat Dei sacerdos, Genes. 14. quem doctores di-
cunt fuisse Sem fratrem Noë: vnde etiã graues au-
thores dicunt in lege naturæ primogenitos fuisse
se sacerdotes. Quòd autem fuerit verum sacerdo-
tium, non solum inde constat, quòd Abraham bene-
dictionem ab eo accepit, sed magis ex eo, quòd Chri-
stus dominus dictus est sacerdos, & Pontifex se-
cundũ ordinem Melchisedec. Psal. 110. & Heb. 6.

3 Tertia propositio, Licet omnis potestas spi-
ritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit esse so-
lum auctoritate humana, tamen verisimile est,
vel quòd ex speciali reuelatione diuina, vel instinctu
& motione diuina fuit constituta aliqua auctori-
tas, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia, &
sacramenta, & aliæ ceremoniæ spectantes ad cul-
tum diuinũ, & ad salutem spiritualem animarũ.
Prima pars patet ex supradictis, quia (vt statim de-
clarabo) ante aduentum domini nullus fuit esse-

ctus alicuius potestatis, quia reuera excederet hu-
manã facultatẽ: ergo tota potestas spiritualis po-
tuit auctoritate humana constitui, & si aliquod
erat sacramentum ad delectionem peccati origi-
nalis, illud non indigebat auctoritate diuina. Et
quia reuera nullam efficaciam habebat, nisi in quã-
tum erat testimoniũ fidei: & quia nullum certum
signum erat de iure diuino contra originale, sed
quæcunq; protestatio fidei satis erat saltem de iu-
re diuino, in humano statuto, vel consuetudine
credendum est fuisse certũ aliquem ritum ad pur-
gationem peccati originalis. Secunda pars proba-
tur, quia si fides semper fuit necessaria, & nõquã
defuit in quacunq; ætate (vt dictum est) maxime
videtur reuelatio facta de ratione colendi Deum
quæ potissima pars est veræ religionis, & vitæ fi-
delis. Et confirmatur, quia cum dominus ita di-
ligenter in veteri lege rationem instituerit diui-
ni cultus, tot sacerdotia, ministeria, solennitates,
ceremonias, non est credendum cessasse omnino
ante legem, quin cultores suos vel reuelatione,
vel interiori aliquo motu instruxerit quomodo
piè & religiose ipsum colerent, licet non sit dubi-
tandum, quin fuerit multò simplicior cultus,
quàm in lege scripta.

Quarta propositio, In lege scripta certum est
fuisse aliquam potestatem spirituale. Hæc propo-
sitiõ nota est auctoritate legis ipsius, vbi tã mul-

De potestate Ecclesiæ.

ta tradita sunt de sacerdotio, & ministerio spiri-
tuali. Sed quòd fuerit propriè & verè potestas, &
dignitas spiritualis, patet primùm ex authorita-
te illa Pauli Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse
est, vt legis translatio fiat. vbi Pau. ex professo cõ-
tendit probare sacerdotium Christi esse præstan-
tius sacerdotio veteris legis. Frustra autem in-
meret operam illam, si illud sacerdotium nõ fuis-
set verum sacerdotium, id est, authoritas, & pote-
stas spiritualis. Item post institutionem regũ per
seuerauerunt sacerdotes, vt patet de Samuele. 1.
Reg. 10. Ergo sacerdotium erat potestas distincta
à potestate civili, ergo spiritualis. Item de Caipha
dicit euangelium Iohan. 11. quòd cum esset ponti-
fex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino vi-
detur, quòd pontificatus ille esset vera dignitas,
& authoritas spiritualis.

5 - Quinta propositio, His non obstantibus dico,
quòd authoritas * propriè & perfectè spiritualis,
quæ sunt clauces regni cælorum, nunquã fuerunt
in lege naturæ, nec in lege scripta ante aduentum
redemptoris & Domini nostri Iesu Christi. Pro-
batur primò. Regnum cælorum post peccatum
primorum parentum semper fuit clausum ante
aduentum Christi, ergo ante aduentum eius non
fuerunt clauces, vnde ipse solus dicitur habere cla-
uem Dauid, qui aperit, & nemo claudit. Apoc. 3.
Secundò probo, quia totum sacerdotium veteris
legis

De potestate Ecclesiæ.

25

legis cum omnibus suis sacrificijs, oblationibus,
& sacramentis, non poterat dare gratiã, quia non
iustificabat, vt Paul. Rom. 3. dicit. Ex operibus le-
gis non iustificabitur omnis caro coram illo. &
Galatas. 2. Si ex lege iustitia, ergo Christus gratis
mortuus est. Et Heb. 9. Sanguis hircorum, aut tau-
rorũ, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sancti-
ficat ad emundationem carnis. Et in alijs varijs lo-
cis non solum testatur, sed probat. Ergo nec illi sa-
cerdotes habebant clauces, nec erat in eis vera po-
testas spiritualis. Vnde dico, quòd nullum effe-
ctum purè spiritualem poterant conferre, sed om-
nia erant temporalia, & materialia, signum dũ-
taxat, ac figurã rerum spiritualium, & sacerdotes
leuitici habebant solum clauces, & curam templi
materialis: vnde nec remittebant peccata, nec ali-
quam potestatem purè spiritualem habebant,
sed omnia, quæ gerebantur, erant media ordina-
ta ad gratiã nouæ legis: ideo illa potestas erat spi-
ritualis, sed longè aliter quàm potestas ecclesia-
stica in lege euangelica.

Vtrum* autem sacerdotes veteris legis haberent 6
potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi
obligantia in foro animæ, dubitari certè potest.
Cum enim in veteri lege præter moralia præce-
pta Dominus tot iudicialia & ceremonialia præ-
cepta tradiderit, vbi omnia circa cultum diuinũ
tã distinctè, & speciatim erant instituta: non erat

D opus

De potestate Ecclesiæ.

opus præceptis, aliàs creuisset obligatio in immensum, vt nō solūm grauis, sed intolerabilis esset. In lege autem euangelica, quam Dominus paucissimis præceptis generalib⁹ in libertate reliquit, necesse fuit, vt apud pontifices maneret authoritas ferendi leges vtilis, & acōmodas ad gubernationem rerum spiritualiū: sed cūm non obstantibus iudicialibus præceptis ipsius legis nihilominus apud Reges maneret potestas condendarū legū: itidem videtur dicendum de sacerdotibus veteris legis, quòd habebant authoritatem faciendi præcepta, & leges, vel saltem vim coactiuam ad instituendum ministros, & leuitas, & pro tempore cogendi ad sacrificia, & oblationes, & reliqua, quæ erant legis & diuini cultus (hoc enim est habere authoritatem & esse pōtificem) & præcepta eorū obligarent non minus quàm præcepta Regū. Et quòd essent aliqua præcepta, vel instituta eorū, videtur ex eo loco Matth. 15. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras. vbi Christus videtur dicere, quòd erant vera mandata. Et confirmatur ex Deutero. 17. vbi de sacerdote leuitici generis dicitur, Qui autē superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Israel. Vnde videtur, quòd tenerentur ei obedire etiā sub peccato mortali: non enim pœna mortis pro mino-

re

De potestate Ecclesiæ.

26

re delicto inferebatur. Et quòd reuera essent præcepta humana, Matth. 23. Super cathedram Moy si federunt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæcunquē dixerint vobis, seruate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: alligant autem onera grauias, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Non videtur autē loqui de præceptis legis, quæ non dicerentur importabilia, cūm essent præcepta sapientiæ diuinæ, quæ disponit omnia suauiter. Ergo erāt præcepta pontificum, & sacerdotum, ita glossa dicit, licet Chrysostrmus totum referat ad legem.

Sexta propositio. Potestas * spiritualis, quæ fuit 7 in veteri testamento, tota expirauit, & antiquata est, nec perseuerauit in lege euangelica: nec sacerdotes noui testamenti sunt successores illorum, sed est noua potestas omnino. Probat. Quia potestas euangelica deriuata est tota à sacerdotio Christi, sed Christus non fuit sacerdos secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinē Melchisedec. Heb. 7. vnde & Paulus infra probat esse aliam legem, quia est aliud sacerdotium. Ergo omnino illud sacerdotium perijt. Item Dani. 9. In dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificiū & erit in templo abominatio desolationis.

Septima propositio, Perfecta * authoritas & p- 8 prie spiritualis, tota incepit ab aduentu Christi,

D 2 qui

De potestate Ecclesiæ.

qui fuit primus author & dator clauium, & potestatis spiritualis, & qui propria autoritate poterat conferre gratiam, & peccata remittere per potestatem excellentiæ. Marc. 2. & Luc. 7. & Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Et illam potestatem licet non eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatâ sacramentis, reliquit in ecclesia sua, patet Matth. 16. & 18. & Iohan. 20. & 21. 1. Cor. 5. 2. Corin. 2. Heb. 13. Obedite præpositis vestris, & subiaceite eis. Item Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem.

Quando autem dederit claves, non omnino inter doctores satis conuenit & Armachanus quidem lib. 11. c. 14. & 15. de quæstionibus Armen. dicit, quòd non est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supradictis, & quidem quòd non, Iohan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. probat. quia Actuum. 1. dicit Petrus ad apostolos de Iuda Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. & inducit prophetiam, Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter, & statim orantes dixerunt, Tu domine, qui nosti corda filiorum hominum, ostende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum ministerij huius, de quo præuaricatus est Iudas. Ex quo (inqt) videtur constare, quòd Matthias non habuit nisi quod amisit Iudas. Ergo tota potestas data fuit
ante

De potestate Ecclesiæ.

27

ante resurrectionem. Item Iohã. 20. dicitur, quòd Thomas vnus de duodecim non erat cum alijs apostolis, quando venit Iesus, & dixit, Quorum remiseritis peccata, &c. Ergo Thomas non habuisset potestatem. Item Marc. 6. dicitur, quòd vnguebant ægros oleo. hoc autem spectat ad presbyteros, vt patet Iaco. 5. Ergo ante resurrectionem fuerunt presbyteri. imò ex eodem habetur, quòd ante coenam dominicam. Item probatur quòd nec Matth. 16. nec 18. fuerit data potestas. Probatur, quia potestas ordinis tota simul datur: aliàs ordo non esset vnum sacramentum, sed plura. Sed in coena acceperunt apostoli potestatis ordinis secundum aliorum sententiam, quo ad cõsecrationem corporis Christi. ergo antea non habebant claves, quia ista dantur simul. Et ideo Armachanus putat, quòd tota potestas data est Mar. 3. quando instituit eos apostolos. Legitur enim quòd ascendens in montem, vocauit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit vt essent duodecim cum illo, & vt remitteret eos prædicare, & dedit eis potestatem curandi infirmitates & eijciendi demonia. Sed ad authoritatem apostolatus spectat claves tam ordinis quàm iurisdictionis. Ergo tunc acceperunt totam potestatem. Et posset confirmari, quia Paulus non legitur accepisse aliam potestatem nisi apostolatus: quia non legitur nisi quòd à Christo domino missus est ad prædicandum, & portandum

dum nomen domini coram gentibus. Actuum. 9. Sed tantum receperunt apostoli Mar. 3. Sicut Paulus ergo. &c. Et ipse solum vocat se electum apostolum: ab apostolis autem nihil accepit, ut ipse testatur, dicens quod qui videbantur esse aliquid, nihil illi contulerunt. Gal. 2. Et ibidem, Qui operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Sed Paulus habuit omnem potestatem: ergo quando facti sunt apostoli, receperunt totam potestatem spiritualem.

9 Ad hoc dubium primo non * magni refert quando apostoli acceperint claves, ante passionem vel post, modo constat eos accepisse, sicut ex euangelio notum est. Secundo probabile est eos accepisse claves, & potestatem, non simul, sed per partes: itaque videtur accepisse potestatem iurisdictionis in foro exteriori, Matth. 18. Et ordinis, quantum ad consecrationem corporis Christi, Luc. 22. claves vero in foro interiori, Iohan. 20. Primatum autem, & plenitudinem potestatis videtur Petrus accepisse Ioh. 21. Pasce oves meas. & quod Armachanus ait, si non simul acceperunt totam potestatem, fore, ut non esset unum sacramentum ordinis, non necesse est. Quamquam enim Christus potestatem clauium non simul totam nec vno loco dederit: non ideo tamen consequitur, ut etiam pontifices possint eam auctoritatem diuidere, sed totam simul tribuunt, & vno ordinis sacramento: nec fortasse possent diuisim

sim tradere. Vel forte satius esset dicere, quicquid ante resurrectionem a Christo de hac potestate dictum, aut factum fuerit, totum intelligi debere in futurum, id est post resurrectionem. Sicut enim Matth. 16. fuit tantum promissio clauium, ubi omnia in futurum signantur, Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni caelorum. ita videtur institutio in futurum facta Matth. 18. & sic Apostolos nullas habuisse claves ante illa verba, Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, &c. Certum puto ante resurrectionem non potuisse Apostolos exercere iurisdictionem etiam in foro interiori, & dubito an potuissent consecrare corpus Christi: quamquam de hoc probabilius videtur quod potuerint: sed oppositum non est improbabile, nihil tamen certi de hoc haberi potest, nisi quod habuerunt a Christo claves & potestatem omnem spirituales.

UTRUM POTESTAS SPIRITUALIS SIT SUPRA POTESTATEM CIVILEM.

S V M M A.

- 1 Potestas spiritualis, præstantior, & eminentior potestate temporali, ostenditur.
- 2 Papa, an sit orbis dominus.
- 3 Potestas temporalis non dependet à summo pontifice, sicut aliæ potestates spirituales inferiores, &c.
- 4 Potestas civilis non est subiecta potestati temporali papæ, tanquam domino temporali.

De potestate Ecclesie.

- 5 *Papa non habet iudicare, saltē in via ordinaria, de causis principum, aut regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus.*
- 6 *Papa, non habet potestatem deponendi principē secularē, etiā ex iusta causatione authoritatis temporalis.*
- 7 *Papa an habeat confirmare, infirmareq; leges civiles.*
- 8 *Potestas merē temporalis an vlla sit in papa, videlicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*
- 9 *Potestas temporalis, non dependet à spirituali omnino eo modo, quo ars, siue facultas inferior dependet à superiori,*
- 10 *Potestas civilis, aliquo modo subiecta est, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati spirituali.*
- 11 *In ecclesia est aliqua potestas, & authoritas temporalis in toto orbe.*
- 12 *Papa, in ordine ad finem spirituales habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & imperatorem.*
- 13 *Potestas temporalis in summo pontifice, qualiter intelligatur.*
- 14 *Papa, an, & quando esset audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem civilem, aut administrationem temporalem attinent.*
- 15 *An Christus totius orbis fuerit dominus.*
- 16 *An Christus fuerit rex hereditaria successione.*
- 17 *An Christus, dono dei habuerit dominium temporale quale est dominium principum.*
- 18 *Christi regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

Disseri-

de potestate Ecclesie.

29

Disseruimus, quanquam non pro rei dignitate, sed tamen pro temporis & ingenij nostri angustia, de potestate spirituali in genere, & de fine ipsius, & origine siue authore, visum mihi non abs re facturus, si priusquā descendamus ad disputandum de subiecto ipsius potestatis, aliquid tractauero de conparatione potestatis civilis & spiritualis inter se, & duas potissimum quæstiones cōstitui disputare. Alterā, an potestas civilis sit subiecta spirituali potestati. Alterā An e contrario ecclesiastici sint subiecti potestati civili, nam vtraque quæstio in vtranq; partem assertores & defensores non paucos, nec postremi nominis habet. Est ergo quæstio. An potestas spiritualis sit superior ad potestatem temporalem, aut civilem. Et quia, vt in præsentia supponimus, & infra probaturi sumus, papa est princeps summus in tota potestate ecclesiastica: quæritur, vtrum papa sit superior ad oēs principes & potestates temporales nec reuoco in disputationē: vtra ex duabus potestatibus sit perfectior. Est enim incōfesso, spirituale esse longè præstantiorem, & eminentiorem, & supremæ dignitatis. Facultates enim sicut & artes, & potentia æstimandæ sunt ex fine, sicut & oīa alia, quæ ad finem sunt. Finis autē potestatis spiritualis longè excellit finem temporalis potestatis, quantum scilicet perfecta beatitudo, & vltima

D 5

felici

De potestate Ecclesiæ.

felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait Innocentius in c. solitæ. de maio. & obediendi. Spiritualia tanto temporalibus sunt digniora, quanto anima præfertur corpori. Et Hebr. 7. Apostolus probat dignitatem sacerdotij euangelici ex eo, quod Melchisedec, qui erat Dei sacerdos, benedixit Abraham. Gene. 14. Sine controversia autem maior est qui benedicit, quam qui benedicitur. Abraham verò erat princeps temporalis, aut personam gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur maior & augustior est potestas spiritualis temporali, atque adeo maiori cultu & obseruantia prosequenda. Ergo ommissa hac cõparatione ad aliam transeamus, Vtrum scilicet

* papa sit superior potestate ciuili iurisdictione & authoritate. Et quidem sunt qui tanto studio, & fauore pontificum feruntur, ut putent Reges & alios principes temporales non esse nisi vicarios, aut legatos Romani pontificis, ut ministros potestatis papalis, & quod omnis potestas temporalis deriuetur à Romano pontifice. Alij ecõtrario ita eximunt principes à potestate ecclesiastica, ut nihil penè integrum relinquunt ecclesiasticæ potestati, sed omnes causas etiam spirituales velint de ferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos inter utrosq; vtramq; potestatem temperantes aliquot propositionibus quæstioni propositæ respondebimus.

pri

De potestate Ecclesiæ. 30

Prima propositio, Papa * non est orbis cõmmissus. Probatur Matt. 20. & Luc. 22. Scitis quia principes gentium dñantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercēt inter eos, nõ ita erit inter vos, & statim, Filius hominis nõ venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptionem pro multis. In quo loco videtur, Dñs discipulis vetuisse, ne etiã priuati vellēt dñari, tãtũ abest, ut eis orbis potestatem tradiderit. Quæ locũ Bernar. inducit de cõsidera. ad Eugeniũ lib. 2. dicens. Nã quid tibi aliud dimisit. S. Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do. Quid illud? vnũ scio, nõ est aurũ, nec argentũ. Esto, aut alia quacunq; ratione hæc tibi vendices, sed nõ apostolico iure: nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit: quod habuit dedit, sollicitudinem (ut dixit) super ecclesias. Nunquid dñationem? ipsum audi. Non dominãtes, inquit, in clero, sed forma facti gregis, & ne forte putes sola humilitate dictum, non etiam veritate vox domini in euangelio est, Reges gentium dominantur, &c. Planè apostolis interdicitur dominatus, Quomodo ergo tu & tibi vsurpare audes aut dominans apostolatam, aut apostolus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis: si vtrumq; simul habere voles, perdes vtrũq; alioqui nõ te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui eos forma apo-

stolica

De potestate Ecclesiæ.

stolica hæc est, Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Et infra. Exi in agrum, ager mundus est, exi non tanquam dominus, sed tanquam villicus. Item papa fatetur se recepisse dominiū aliquarum terrarum ab imperatore. 12. q. 1. c. futurū. Itē patet. 96. dis. c. Cū ad verū. Cū ad verū vētū est, inquit Pontifex ultra sibi nec imperator iura pontificatus, nec pontifex nomen Imperatoris sibi arripuit. Præterea papa non habet dominiū in terris infidelium, quia non habet potestatem nisi in tra Ecclesiam: de his enim quæ foris sunt, nihil ad eum, secundum Apostolum. 1. ad Corin. 5. & infideles sunt verè domini, cum Apostolus Roma. 13. præcipiat eis pendere tributum etiam à fidelibus & dicit eos habere potestatem à Deo, & obediendū esse legibus eorum, & tamē illi non habent dominiū à papa: quia certè ipse nollet eos habere, & dat operam ad euertendum imperium paganorū ergo non est dominus orbis. Ex quo patet error multorum iurisperitorum, vt Archidia. Parnormita. Syluest. & multorum aliorum, qui putant, quòd papa est dominus orbis propriè dominio temporali, & quòd habet authoritatem & iurisdictionem temporalem in toto orbe supra omnes principes. Hoc ego non dubito esse manifestè falsum, cum tamen ipsi dicant esse manifestè verum ego puto esse merum commentum in adulationem & assentationem pontificum, vnde & corda

tiores

De potestate ecclesiæ.

31

tiores iurisperiti oppositū tenēt, vt Ioan. And. & Hugo, nec S. Th. qui fuit studiosissimus auctoritatis pontificiæ, hoc dominiū vnquam tribuit summo pontifici. Patet etiam secundò, esse nō solū falsum, sed ludibrio dignum, quòd iidem dicunt in donatione facta Syluestro à Constantino, si qua fuit: vel in posteriori à Philippo Augusto, non fuisse factam donationem, sed restitutionem: imò econtrario Syluestrum donasse Constantino imperium orientale propter bonum pacis. Et similiter quòd papa non vtitur administratione tēporali in toto orbe Christiano: hoc, inquit non esse propter defectum auctoritatis, sed propter nutriendum in filiis vinculum vnitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in scripturis, nec vsquam legimus hanc potestatem datam Apostolis à Christo, nec ipsos ea vsos, nec, do cuisse se habere aliquod tale dominiū: nec ipse papa vnquam agnouit hanc potestatem, imò oppositum testatur in multis locis, ex quibus aliqua adducta sunt, & apertè doctissimus Innocentius in cap. pervenerabilem, qui filij sint legitimi. dicit se non habere potestatem in temporalibus supra regem Franciæ.

Secunda propositio, Potestas * temporalis non dependet à summo pontifice sicut aliæ potestates spirituales inferiores, puta sicut episcopatus, aut curatus, aut alię potestates spūales: Proba

tur

De potestate Ecclesiæ.

tur ista ex prima, Quia episcopis & inferioribus potestatis ipse dat potestatem & auctoritatem certo modo, ut infra disputabitur, sed regibus, & principibus nullam dat potestatem, quia nemo dat quod non habet, ipse autem non est dominus, ut probatum est. Ergo nec potest dare dominium, & per consequens nec facere reges, nec principes temporales, dico per potestatem temporalem. Hoc etiam probatum est in precedentibus per confessionem ipsorum summorum pontificum. Et probatur etiam ratione. Quia potestas temporalis erat ante claves ecclesiæ: erant enim principes veri & domini temporales ante aduentum Christi, nec Christus venit tollere aliena, non enim eripit mortalia, qui regnat ad celestia, nec ecclesia idinget hoc dominio. Ista propositio non omnino est eadem cum prima quia fieri posset, ut ad papam spectaret constitutere reges, licet non esset ipse dominus, sicut dat dominium, & titulum, ad præbendam, & bona temporalia, quorum non est dominus proprie: ut pro certo nunc suppono, & sicut imperator facit, & instituit duces, quamuis non sit proprie dominus illius ditionis, quia non posset sibi reseruare. Sed dico, quod nec hoc modo papa est supra reges, & principes, quod institutio eorum, vel fuerit, vel posset esse à summo pontifice, nec dubito plus de ista, quam de prima conclusione: licet etiam assertores alterius partis communiter dicant, quod papa instituit

De potestate Ecclesiæ.

32

tuit omnem potestatem temporalem tanquam delegatam, & subordinatam sibi, & quod ipse constituit Constantinum imperatorem: sed totum hoc est fictitium, & sine quacunque probabilitate, nec innitur, vel ratione, vel testimonijs, vel Scripturæ, vel saltim alicuius ex patribus, vel verè theologis. Sed glossatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cum ipsi essent pauperes, rebus & doctrina. Item dominia priuata non dependunt à papa: ergo nec publica, & vniuersaliora. Antecedens notum est.

Tertia propositio, Potestas * ciuilis non est subiecta potestati temporali papæ, non dico autem, quod non sit subiecta papæ, quia certum est omnes potestates esse subiectas papæ ratione potestatis spiritualis: quia omnes sunt oues, & ipse est pastor. Sed dico non esse subiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propositio differt à prima & secunda. Quia licet non esset dominus orbis, nec haberet instituere dominos: posset esse superior sicut Imperator est superior aliquibus Regibus, & tamen nec est dominus regnorum, nec instituere habet reges in illis prouincijs, vel sicut rex Fræcorum proximis temporibus erat superior ad comitem Flandriæ, & tamen nec erat proprie dominus, nec instituebat comitem: imò Rex est supra omnes priuatas personas regni, & tamen non facit eos dominos rerum suarum. Dico ergo, quod nec hoc modo

modo principes, aut reges subijciuntur papæ. Ista non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed potest confirmari, Quia respub. temporalis est respublica perfecta, & integra, ergo non est subiecta alicui extra se, alias non esset integra, ergo potest sibi constituere principem nullo modo, in temporalibus alteri subiectum. Itē tēpore quo fuerunt reges, & sacerdotes in populo Israel, non legimus, quod sacerdotes haberent tale dominiū. Vnde ergo cū in scriptura nihil habeatur de hac potestate ortum habuit hæc potestas? Et validissima probationum omnium est, Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis potestas in summo pontifice, ergo non habet illam. Item quare episcopus non haberet illam potestatem temporalem in suo episcopatu? Et tamen auctores & defensores huius potestatis in papa nihil huiusmodi tribunt episcopis? Ex his propositionibus sequitur corollarium manifestè, quod * papa non habet iudicare saltem via ordinaria de causis principum, aut iurisdictionum, & regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus. Hæc patet ex dictis quia si non est dominus, nec superior, non est quare ad eum appelletur, & dico papam non habere hanc potestatem non solū quantum ad vsum, & executionem, sed nec quantum ad authoritatem. Qui enim sunt defensores temporalis potestatis in papa, fatentur quidem papam

non

non habere vsum & executionem ordinariam huius potestatis: sed hoc nō defectu authoritatis, sed quia ipse dedit, & transtulit potestatem & vsum eius in principes. Ego vero dico ipsum nec habere vsum nec potestatem, & ideo nec ad ipsum spectare iudiciū causarum temporalium, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Dico verò ordinariè: nō enim nego, quin in casu possit haberi recursus ad papam, & quod ipse possit rescindere iudicium civile. Sed hoc nō ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcise, vt statim dicturus sum. Hanc conclusionem confitentur Alexander papa tertius in cap. causam. 2. extra Qui filij sint legitimi. Nos attendentes, quod ad regem pertinet, non ad ecclesiā de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipsarū iudicium ad se asserit pertinere, fraternitati vestræ mandamus, quantum regi possessionum iudicium relinquentes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus inquit, nō in possessionibus potestas vestra: propter illa si quidem has accepistis claves regni cælorū. & infra, Habent hæc infima terrena iudices suos & principes terre. Idē Innocentius tertius in. c. no uir. de iudicijs. Nō enim intēdimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum, scilicet, regē spectat iudicium Sequitur. Secundò, q̄ ipse nō habet potestatem de ponēdi principē secularē, etiam ex iusta causa, eo

E

modo

De potestate Ecclesiæ.

modo quo potest deponere episcopum. Hoc semper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per potestatem spiritualem, & in casu, secus est, vt postea dicam. Hoc corollarium patet ex dictis

7 Sequitur tertio, quod * nec habet confirmare, nec potest infirmare leges civiles. Patet ex dictis, quia si potestas civilis non dependet ab eo, ergo nec actus potestatis civilis.

8 Quarta propositio, In * papa nulla est potestas merè temporalis. Declaro hanc. Potestas civilis, & temporalis est, quæ habet finem temporalem: spiritualis est, quæ habet finem spiritualem. Dico quod in papa nulla est potestas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ est merè temporalis potestas. Ita tenet Caiet. in apolo. 2. parte. c. 13. ad octauum argumentum. Probatur, Quia vt supra dictum est, potestas spiritualis distinguitur à temporali ex fine, quia potestas spiritualis tendit ad finem spiritualem, sed summus pontifex non est nisi persona, vel sacerdos, in quo est summa potestas ecclesiastica: ergo non habet potestatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur, Sine aliqua potestate purè temporali esset summus pontifex, qui haberet summam potestatem ecclesiasticam: ergo non est ponenda in eo aliqua potestas temporalis. Confirmatur secundo, Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatem, ergo. Et quamuis

in-

De potestate ecclesiæ.

34

inter defensores alterius sententiæ sint aliqui de numero Thomistarum tamen puto. Sanct. Thomam esse huius sententiæ, tum quia, vt dictum est, cū fuit studiosus fautor potestatis partis nunquam tamen huiusmodi potestatem tribuit papæ, tum maximè, quia vt infra dicemus secundum Sanctum Thom. ecclesiastici sunt exempti à tributis, priuilegio principum secularium. Quod si papa est Dominus temporalis, vt isti autumant, & Reges habent imperium ab ipso, nõ erat opus priuilegio principum ad exemptionem ecclesiasticorum.

Quinta propositio, Temporalis * potestas non 9 dependet à spirituali omnino, eo modo quo ars, siue facultas inferior dependet, à superiori vt frænorum in arsi feruuit equestri fabrilis nauticæ, armorum militari. Hanc posui propter doctores qui hanc comparisonem ponunt inter istas duas potestates. Probatur, Potestas civilis nõ est præcise propter spirituale, sed ars inferior est præcise propter superiorem, ergo comparatio non est omnino similis. Antecedens pro vtraque parte patet. Nam si non esset militaris, nõ esset armorum ars, nec frænorum, nisi esset equestris. Sunt enim oēs huiusmodi organice, id est instrumentales artes: cessante autè fine, nullus est instrumenti vsus, imò nullum esset instrumentum. Nõ sic autem est de potestate civili in ordine ad spirituale. Dato

E 2

enim

De potestate Ecclesiæ.

enim quòd non esset aliqua potestas spiritualis, nec aliqua beatitudo supernaturalis, esset aliquis ordo in temporali repub. & esset aliqua potestas sicut est in rebus naturalibus, etiã irrationalibus, inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat vniuersi, ergo magna est differentia. Non est ergo sic intelligendum, quòd vna dependet ab alia, quòd sit præcissè propter illam vel tanquam instrumentum eius, vel tanquã pars illius: sicut potestas prætoris, est pars regiæ potestatis, sed est integra & perfectã potestas in se, & propter proprium finem immediatè: sed nihilominus est aliquo modo, vt supra dictum est, ordinata ad potestatem spiritualem. Et confirmatur Quia ex sententia meliorum philosophorum, vir fortis deberet ponere vitam pro repub. etiã si non esset aliqua felicitas post hanc vitam. Ergo adhuc maneret republi. secluso fine spiritualis potestatis, & per consequens maneret aliquis ordo principatus, & subditorum, sine quo non esset propria respublica.

¹⁰ Sexta propositio. His non obstantibus, potestas * civilis aliquo modo subiecta est, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati spirituali. Probat. Quia si finis alicuius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. i. Ethico. Hanc comparisonem ponit sanctus Thom. secunda secunde

De potestate Ecclesiæ.

35

dæ quæstio. 40. artic. 3. ad tertium. Sed finis temporalis potestatis dependet à fine spiritualis aliquo modo: ergo etiam potestas civilis à spirituali. Assumptum probatur. Quia felicitas humana est imperfecta, & ordinatur in beatitudinem supernaturalem tanquam in perfectam, sicut ars armorum fabricadum ordinatur in militarem & imperatoriam, & fabricandi nauem in nauticã & fabricandi vomeres in agriculturã, & sic de alijs. Itaque non oportet imaginari, quòd potestas civilis & spiritualis sint sicut sunt duæ respublicæ disparatæ & differentes, vt Gallorum, & Anglorum. Et cõfirmatur hoc & declaratur, Si enim administratio civilis esset in detrimentum administrationis spiritualis, etiam si ad finem proprium civilis potestatis esset commoda administratio: tamen teneretur Rex, aut princeps mutare huiusmodi administrationem (vt statim probaturus sum.) Ergo civilis potestas est subiecta aliquo modo potestati spirituali. Sed cõtra, Quia etiã si administratio spiritualis noceret reipub. teneretur pontifex mutare. Respondetur. Non est verum, si esset necessarium, vel valde vtile, & tamen etiam si perirent bona temporalia, deberet poni pro spiritualibus in necessitate, vel magna vtilitate. Nec valet dicere, quòd licet hoc sit verum, tamen hoc non est, nec ratione subiectionis, aut dependentiæ, sed quia finis spiritualis potestatis est perfectior,

De potestate Ecclesiæ.

fectior, quã ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet præponi bonum spirituale bono temporali, hoc, inquam, non valet. Nam si potestas temporalis non aliquo modo subijceretur spirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonum spirituale esset maius, non inde nasceretur obligatio ad conseruandum bonum spirituale cum detrimento boni temporalis. Probatur, Nam gubernator vnus reipub. non tenetur, imò non debet cõseruare bonum alterius reipub. quantuncunque maioris, cum detrimento suę reipublicę. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimento bonorum suorum pro conseruatione alienę reip. Si ergo respublica ciuilis & spiritualis essent omnino independentes, sicut duę respub. temporales, vel sicut duę artes impertinentes, nõ teneretur princeps temporalis subuenire spiritualibus cum detrimento temporalis reipubli. Nec valet dicere, quòd Rex tenetur subuenire rebus spiritualibus, quia est respectu subditorum suorum: & si subditi facerent iacturam in bonis spiritualibus, iam opus esset subuenire cum quocunque detrimento bonorum, vel gubernationis temporalis, aliàs noceret illis: sed hoc est propter subiectionem, hoc, inquam, non valet, quia non solum respectu subditorum suorum. Sed si ex administratione reipublicę ciuilis in Hispania fieret magna iactura bonorum spiritualium in Africa, teneretur princeps

de potestate Ecclesiæ.

36

ceps corrigere huiusmodi administrationem. Ergo hoc est propter dependentiam, & ordinem. Et confirmatur hoc. Quia tota ecclesia est vnum corpus, nec ex republica ciuili & spirituali fiunt duo corpora: sed vnum tantum, vt certum est ex apostolo Paulo, vt supra inductum est, quia Christus est caput totius ecclesię, & esset monstruosum, vel vnum corpus esse sine capite, vel vnum caput habere duo corpora, sed in vno corpore omnia sunt inuicem connexa, & subordinata, & partes ignobiliores sunt propter nobiliores. Ergo etiam in republica Christiana omnia sunt subordinata, & cõnexa, & officia, & fines, & potestates, & nullo modo est dicendum, quòd spiritualia sunt propter temporalia. Ergo ecõtrario temporalia sunt propter spiritualia, & depēdent ab illis. Item probatur, Quia non videtur esse minoris dignitatis sacerdos nouę legis, quàm veteris legis, qui poterat etiam causas temporales in casu terminare, vt supra probatum est Deu. 17.

Septima propositio, In ecclesia * est aliqua^{II} potestas, & autoritas temporalis in toto orbe. Ista patet primò ex capi. omnes. distinct. 22. in quo Nicolaus papa inquit, Christus beato Petro vitę æternę clauigero, terreni simul, & cęlestis imperij iura commisit. vbi gloss. Argumentum, inquit, quòd papa habet vtrumque gladium, spirituales scilicet & temporales. Item allegat

66. distinct. e. tibi dico, & capi. nos sanctorum. & cap. iuratos. Item est expressa determinatio beati Bernardi ad Eugen. vbi tamen nihil omnino tribuit assentioni & gratiæ pontificis, sed potius quantum licet, reprimit ambitionem illius sedis. Et probatur ratione. Necessarium fuit ad commodam administrationem ecclesiæ & ad finem spiritualement, vt in ecclesia esset potestas temporalis. Ergo est ponenda talis potestas. Antecedens probabitur, & declarabitur in octaua propositione, quæ talis est.

12 . Octaua propositio. In * ordine ad finem spiritualement papa habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes & reges & imperatores. Et primò, quòd in ecclesia sit potestas temporalis in ordine ad finem spiritualement: probatur quia temporalia, vt supra dictum est, aliquo modo sunt necessaria & ordinata ad finem spiritualement: Ergo Christus non fatis prouidisset, & cauisset rebus spiritualibus, si non reliquisset aliquam potestatem, ad quam spectaret, quando opus esset ordinare, & vti temporalibus conuenienter ad finem spiritualement: sed hoc non spectat ad officium principum secularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad spiritualia, nec habent curam rerum spiritualium: ergo ista cura vtendi tēporalib⁹ ad spiritualia, est potestatis ecclesiasticæ, ergo si necessariū sit aliquādo ad cōseruationem

tionem, aut administrationem rerum spiritualium vt temporalibus & materiali gladio, & auctoritate tēporali, papa hoc poterit. Dico ergò quòd habet amplissimam potestatem: quia quantum, & quādo necesse est ad finem spiritualement, potest non solum omnia, quæ principes seculares possunt, sed & facere novos principes, & tollere alios & imperia diuidere, & pleraque alia.

Sed vt hæc magis exponantur, dubitatur, Vtrū * hæc potestas temporalis in summo pontifice intelligatur solum mediāte potestate, & gladio spirituali, an immediatè exercere possit potestatis temporalis actum: exempli gratia, si pro defensione fidei necesse est, vt Hispani proficiscantur ad bellū aduersus Saracenos, vtrum papa solum possit cēsuris, & præceptis cogere Regem, vt proficiscantur Hispani ad bellum: an ipse indicare bellum propria auctoritate, & vocare Hispanos in bellum, & q̄ teneātur eum sequi sicut Regem. Vel, vt sit exemplum familiaris, Imperator fecit legem, vt possessor etiam malæ fidei præscriberet, & suppono, quòd lex non est de se ita iniqua, quin haberet vim legis, nisi esset reuocata: nihilominus quia est occasio iniuriarum, & rapinarum, & plus mali affert, quàm boni, expedit vt tollatur & antiquetur. Dubitatur an papa possit sua auctoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an solum possit præcipere Imperatori, & co

De potestate Ecclesiæ.

gere vt reuocet, & tollat. Respõdeo primò, quòd papa non potest immediatè reuocare eam legem quia hoc spectat ad potestatem ciuilem: & papa non debet, nec potest vsurpare potestatem ciuilem nisi necessitate, aliàs faceret iniuriam principibus, si occuparet officium eorũ. Probatur, Quia si solùm per hoc quòd sit conueniens ad finẽ spiritualem aliquis actus potestatis ciuilis, posset papa, illum exercere, cùm tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset papa semper exercere totam potestatem ciuilem, & sic cessaret officium principum. Non ergo sufficit, vt aliquid sit necessarium ad finem spiritualem ad hoc, quòd spectet ad papam, sed oportet, vt illud sit in casu necessitatis. id est, vbi cessat potestas ciuilis, & non vbi facere potest officium suũ. Dico ergo, quòd papa primò debet vti potestate spirituali, iubendo scilicet, illud reuocari, & si nolit princeps secularis, tũc potest ipse, & debet propria autoritate reuocare, & erit reuocatum. Et eodem modo dico, si populus Christianus eligeret principem infidelẽ, de quo meritò timeretur, & populum auerteret à fide, ille nihilominus manẽdo in iure diuino solùm, esset verus princeps, nihilominus papa deberet admonere populũ, imò præcipere, vt tolleret illum: quòd si nollet, aut non posset, tunc papa sua autoritate posset eum tollere, & qui prius erat verus princeps, autoritate

De potestate Ecclesiæ.

38

ritate papæ perderet principatum. Et similiter dico in alijs negotijs temporalibus, quòd papa non potest præuenire potestatem temporalem, & quantumcunque potestas temporalis sit negligens in administratione reipublicæ, si hoc non vergit in detrimentum rerum spiritualium, Pontifex nihil potest: sed si hoc vergit in iacturam grauem spiritualium, potest adhibere remedium eo modo, quo dictum est. Et similiter si principes inter se belligerant de aliqua prouincia cum manifesto detrimento, & malo religionis, nõ solùm potest interdicare eis bellum, sed si aliter conuenire non possunt, potest iudicare inter illos per autoritatem propriam, & dare ius vni eorum, & auferre alteri. Ratio omnium istorum est, quia reipublica spiritualis debet esse perfecta, sicut & temporalis, & per consequens sibi sufficiens. sed reipublica temporalis hoc iuris habet, vt si aliter nõ possit seruare se indemnẽ, & incolumem, possit exercere iurisdictionẽ & autoritatẽ. Si enim aliter Hispani non possunt se defendere ab iniurijs Gallorũ, possent occupare ciuitates eorũ, & cõstituire eis novos principes, & dominos, & punire nocẽtes, & cetera propria autoritate facere, ac si essent verè dñi, vt omnes doctores habent fateri. Ergo similiter si potestas spiritualis nõ põt aliter seruare se indemnẽ & suã reipublicã, poterit cũ autoritate omnia facere necessaria, ad illũ finẽ aliã.

aliàs potestas esset manca, & non sufficienter constituta ad suum finem.

14 Dubitatur secundo, Si * enim papa non habet potestatem temporalem nisi dūtaxat in casu necessitatis, si papa diceret aliquam legem civilem aut aliquam administrationem temporalem non esse conuenientem, & non expedire gubernationi reipublicæ, & iuberet eam tolli, Rex autem diceret contrarium, cuius sententiæ standum esset? Respondeo, si papa diceret talem administrationem non expedire gubernationi temporali reipublicæ, papa non esset audiendus: quia hoc iudicium non spectat ad eum, sed ad principem: & licet verum esset, nihil ad auctoritatem papæ. Eo enim ipso quòd hoc non sit contrarium saluti animarum, & religioni, cessat officium papæ. Sed si papa dicat talem administrationem cedere in detrimentum salutis spiritualis, vt quòd talis lex seruari non posset sine peccato mortali, aut esse contra ius diuinum, aut esse fomentum peccatorum standum esset iudicio Pontificis, quia Rex non habet iudicare de rebus spiritualibus, vt supra dictum est. Et hoc intelligitur, nisi aperte erraret, vel faceret in fraudem. Debet enim Pontifex rationem habere temporalis administrationis, nec quicquid primo aspectu videtur conducere ad promouendam religionem, statim decernere sine respectu rerum temporalium: non enim tenentur nec prin-

principes nec populi ad optimam rationem vitæ Christianæ, nec ad hoc possunt cogi, sed solum ad seruandum legem Christianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cum sint in vna ecclesia relictæ à Christo duæ potestates distinctæ ad conseruationem & incrementum bonorum, tam temporalium, quàm spiritualium & possint non raro oriri dubia & cōtrouersia inter vtrāq; potestatem, non videretur sufficienter prouisum ecclesiæ, nisi esset aliquod iudiciū, vbi terminarentur huiusmodi dubia: aliàs omne regnum diuisum desolaretur Matt. 12. & Luc. 11. Et non est rationabile dicere, quòd hoc spectet ad principes seculares, qui non possunt rectè iudicare de spiritualibus. Ergo videtur quòd potius hoc spectet ad principes ecclesiasticos. Et præterea quantūcunq; interueniat detrimentum in administratione temporalium, si aliquid est necessarium ad vitam spiritualem subditorum, postponi debent temporalia. Et ideo cum cognitio rerū spiritualium spectet ad prælatos ecclesiasticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad spiritualia, oportet vt ad eos spectet. Ad hunc sensum supra positum videtur Petrus de Palude dare auctoritatem in temporalibus summo Pontifici licet eā extendat benignius quàm opus est. Vide illum in tra. c. de potest. ecclesiæ. Bonifacius octauus in extrauaganti, Vnam sanctam. In hac eiusq;

De potestate Ecclesiæ.

eiufq; potestate inquit, scilicet in Romani pōtifi-
eis potestate, duos esse gladios, spirituales scili-
cet & temporalem, euāgelicis dictis instruimur.
Nam dicentibus Apostolis, Ecce duo gladij, &c.
& consequēter dicit, Non est potestas nisi à Deo:
& quæ à Deo sunt, ordinata sunt, non autem or-
dinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tan-
quam inferior reduceretur per aliū in suprema.
Et idem determinat Innocentius tertius in. c. per
venerabilem. qui fil. sint. legiti.

15 Sed contra aliqua ex prædictis possunt fieri ar-
gumenta, quibus moti sunt aliqui ex authoribus
ad sentiendum cōtrarium aliquarum propositio-
num assertarum. Arguitur ergo primo, maxime
contra tres primas propositiones, Christus* redē-
ptor noster fuit dominus orbis, etiam secundum
humanitatem: sed papa est vicarius Christi: ergo
papa est simpliciter verus dominus orbis, & sic
habet omnimodā potestatem supra omnes prin-
cipes, & supra omnem potestatem temporalem.
Antecedens patet, quia ipse est Rex regum, & do-
minus dominantium, Apoc. 18. & ipse de se dicit,
Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra
Matth. 28. Et de ipso habetur in prophetis, q̄ ipse
dominabitur Gentium. Psal. 21. Et regnum ipsius
omnibus dominabitur. Psal. 102. & 46. q̄ regnabit
super Gentes. Minor autem probatur, tum quia
absolutè dictum est Petro, Pasce oues meas, Iohā.
ultimo.

De potestate Ecclesiæ.

40

ultimo. sine limitatione, ergo videtur, q̄ habet au-
thoritatem pascendi sicut Christus scilicet in spi-
ritualibus, & temporalibus. Item quia Apostolis
dictum est, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos
Iohā. 20. sed ipse missus est cum vtraq; potestate:
ergo etiam in ecclesia manet vtraq; potestas. Itē,
Quia videtur, q̄ se regem fecerit, quia de hoc ac-
cusatus fuit, nec ipse videtur negasse. Luc. 23. & Io-
han. 19. & Matth. 27, Ad hoc argumentū primū
dico, q̄ non statim valet, quia Christus habuit po-
testatem temporalem, vel fuit orbis dominus: er-
go hanc potestatem reliquit in ecclesia, sicut docto-
res cōfitentur, q̄ in Christo fuit potestas excellen-
tiæ, quam tamē nō reliquit in ecclesia. Nec enim
est in ecclesia potestas instituendi noua sacramē-
ta, nec destituendi iam cōdita, nec remittēdi pec-
cata sine sacramēto, quæ potestas fuit in Christo
Et sic esto, q̄ concedatur, q̄ Christus habuerit do-
minium totius orbis, expediebat quidem, quod
ipse haberet, tum propter authoritatem perso-
næ, tum quia erat renouaturus orbem, & ipse nō
poterat abuti potestate: non autem expediebat,
ut eam potestatem relinqueret in ecclesia, qua
possent pontifices malè vti ad perniciem eccle-
siæ: sicut etiam doctores oppositæ sententiæ fatē-
tur non expedire, vt papa exercent illam potesta-
tē. Quid autē opus erat ista potestate mathemati-
ca, quam nunquam esset ecclesia in vsu habitura?
Secundò

De potestate Ecclesiæ.

Secundò, quia alibi prolixius hunc locū de temporali potestate Christi tractavi, in præsentia dico, quòd * Christus non fuit rex hæreditaria successione. Patet, quia de hoc regno nihil habemus in Euāgelio, & frustra fingimus: & videtur quòd foemina non posset venire ad regnum, & sic nec Christus. Tertiò dico, q̄ * nec puto eum etiam deo Dei habuisse dominium temporale, quale est dominium principum: sed regnum ipsius fuit alterius rationis. Et vtrumq; horum probatur: quia vbiq; fit mentio de regno Messie in Scriptura, semper ostenditur esse alterius generis, & ad alium finem quàm regna temporalia. Hoc patet in Psal. 2. Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montē sanctum eius, prædicans præceptum eius. Quem locum cum ipse dignatus est exponere in Euangelio Iohan. 18. Regnum meū non est de hoc mundo. Ego ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Quod idem est, ac dicere, prædicans præceptum eius. In quo loco profectò in sensu literali videtur omnino exclusisse omnem opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogasset eū, Tu es rex iudæorum, Respondit Dominus, A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Quæ verba id apertè ostendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnū nisi temporale, quale principes seculi habēt: atq;

adeò

De potestate Ecclesiæ.

41

adeò si hoc à se diceret, non poterat intelligere, nisi de regno temporali, & oportuisset Dominum aliter respondisse, quàm respondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudæorum, qui dicebāt eum se regem facere, aliter erat respondēdum. Et sic postquam Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus voluit eum admonere, ne deciperetur calumnijs iudæorum, sed intelligeret, regnum, de quo Iudæi malè habebant Christum se regem facere, non esse tale regnum, quale Pilatus potuerat intellexisse, sed esse regnum Messie, quod nō erat regnum de hoc mundo, id est, non eiusdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna temporalia ordinantur, sed ad prædicationem veritatis: quasi dicat: Noli falli Pilate, regnum enim meum, de cuius affectatione me Iudæi accusant, non est tale regnū, qualia vestra regna. Itaq; non negat obiectum, si sanè, & verè intelligatur, Neq; Iudæi vnquam eū accusauerunt de alio regno, nisi de regno Messie. sic enim dicebant Luc. 23. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Verum est autem, quòd Iudæi putabant regnum Messie esse regnum temporale, cuius sententiæ etiam videntur esse isti, qui ei tribuunt hæreditario iure regnum Iudæorum, quod tamen Christus apertè negauit. Regnum* ergo. Christi 18

F in

De potestate Ecclesiæ.

in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta iure paterno, aut electione, aut alio simili titulo, nec ad aliquem finem temporalem, sed fuit titulo redemptionis, sicut Apostolus dixit, Factus est obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium, & infernorum. Philipen. secundo. Atque etiam ad finem redemptionis, qui est finis spiritualis, ad quem finem habuit plenissimam potestatem, etiam in temporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & novos principes instituere & alios redigere in ordinem, & priuatos facere, & omnia facere quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem uenerat, opus essent: quam etiam potestatem in casu supraposito non negamus ecclesiæ. Profecto si omnes Christiani uellent principes paganos eligere, papa posset obstare, & Christianos principes præficere. Facit etiam illud, Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Iohan. 3. & alibi. Quis me constituit iudicem inter uos? Luc. 12. Et ratione probari potest, quia non est usus ea potestate, & frustra est potentia, quæ non reducit ad actum. Sed dicunt propter dignitatem, & perfectionem magnam, Quam uero dignitatem affectaret Dominus earum rerum scilicet quas omnes

De potestate ecclesiæ.

42

omnes Paulus tanquam stercora arbitratus est, Philipen. 3. Certè Christus uerbo docuit cõtemnere, non solum usum, sed proprietatem rerum temporalium, ne dum exemplo sibi uendicasset, Item faciunt argumētum ex illo. Luc. 22. Ecce duo gladij hic. De quo uide Caieta. in iētaculo. Quod Bonifacius in extrauaganti intelligit. de gladio 19. spirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium. Tertio Arguitur. Zacharias pontifex deponit à Regno regem Francorum, & præfecit in regno Pipinum, Caroli magni patrem, ut testatur Gelasius. 15. quæstio. 6. c. alius. Item Stephanus papa transtulit imperium à Grecis ad Germanos tempore Constantini imperatoris, & instituit primū imperatorem Carolum cognomento magnum, ut testatur Innocentius in capit. venerabilem. de electione. Item Innocentius quartus Regi Portugalliæ interdixit regni administrationem, ut habetur in. c. grãdi. de supplēda negligētia p̄latorū. li. 6. Ad oīa hæc respōdetur, quod nihilo plus probat, quod à nobis assertū est, quod scilicet in casu summus pontifex oīa illa potest, ubi scilicet illa sunt necessaria ad tollēdū scādalu in regno, ad p̄tectionē religionis cōtra paganos, & alia similia. de qua etiã reuide. c. licet. 1. de foro cōpetēti, & Clementina Pastoralis de re iudicata. Quarto arguitur, Ad ecclesiasticā potestatem spectat cognoscere de oī peccato mortali, saltē deuoluitur iudiciū ad illā per uia correptionis

tionis fraternel. Matth. 18. Cū ergo in omni causa quantuncunq; seculari altera pars facit iniuriam, ecclesia poterit iudicare de illa causa, & sic poterit cognoscere de omni controuersia, & causa seculari, quod spectat ad potestatem ciuilem. Respondetur quod in multis articulis & causis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili: & ideo non spectat ad potestatem ecclesiasticam cognoscere de illa causa, sed oportet q̄ terminetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquam autem illic terminata est, si pars altera nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad ecclesiam, sed non prius. Secundò, Ille processus, quo tales causæ deoluuntur ad iudicium ecclesiæ, tali ratione est solum ad finē correctionis fraternel, & non ad satisfactionem partis lesæ: in foro autem ciuili contrario modo, & ideo iudicium illud potestatis ecclesiasticæ non est temporale, sed spirituale, nec etiam illo iudicio debet aut potest papa uti in fraudem, aut impedimentū iurisdictionis ciuilis. De duobus gladijs clarum est, q̄ in sensu literali nihil habetur. Sed cum Christus ostendisset eos habituros contradictionem, & necesse esse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hīc, &c. Vide Turrecremātam lib. 2. c. 113. 114. 115. Quintò potest fieri argumentum, quia pontifices distribuunt prouincias infidelium, ut patet de insulis inuētis ab Hispanis. Sed

Sed ex dictis patet etiam ad hoc solutio. Nihilominus vitandus est error Ocham. in dialog. lib. 6. c. 8. & in fine dialogi. & Gerson. lect. 4. de vita spiritali. q̄ papa non omnia peccata potest punire sententia excōmunicationis, puta peccata, quæ sunt cōtra legē naturæ, sed solum quæ sunt directè cōtra Euangeliū, ut de sacramētis, & fide. Hoc tñ est cōtra Paul. 2. Cor. 5. ubi excōmunicat incestum: quod tamē peccatū est contra legē naturæ.

*UTRUM CLERICI SINT
exempti à potestate ciuili.*

S V M M A.

- 1 Clerici iure sunt exempti, & liberi à potestate ciuili, &c.
- 2 Non omnis clericorum exemptio est de iure diuino.
- 3 Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari est de iure diuino.
- 4 Clericorum personæ, non omnino, & quo ad omnia sunt exemptæ à potestate ciuili, nec iure diuino, nec humano.
- 5 Ecclesiastica personæ licet non essent exemptæ iure diuino, aut Casareo, summus Pontifex potuit eas eximere à potestate ciuili.
- 6 Clericorum exemptio, maximè quoad personas, ita quod nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, multum est conformis iuri diuino, & naturali.

De potestate Ecclesie.

- 7 *Clericorum exemptio, siue sit de iure diuino, siue non nequit à principe seculari tolli.*
- 8 *Clericorum libertas si esset in manifestā Reipub. perniciem, & pōtiffices nollent remedium adhibere, quid agendum.*
- 9 *Pratores, & magistratus omnes citra Principē grauit er errant, & peccant, iudicia exercent es cōtra priuilegia clericorum, quanuis perniciosorum.*

SEQVITVR consequenter, vt è cōtrario quæramus, an clerici sint exempti à potestate ciuili. Ad quæstionē respondeo breuiter per propositiones.

- 1 Prima, Clerici * iure sunt exāpti & liberi à potestate ciuili, ita vt iure nō possint cōueniri apud iudicem secularem in causis criminalibus, vel ciuilibus. II. q. I. & in varijs locis, quæ omitto, quia nota sunt, & non est opus vos illorum admonere & oppositum est condemnatū in concilio Constantiensi inter articulos Iohannis VVicleff.
- 2 Secunda propositio, Non * omnis exemptio clericorum est de iure diuino. Probatum primò. Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nō est tali iure sancita, huiusmodi exemptio. Antecedens probatur, Quia duo testimonia, quæ adducuntur ad hoc probandum, non satis ostendūt hanc exemptionem. primus locus est Matth. 17.
vbi

De potestate Ecclesie.

44

vbi cūm exegissent didrachma à Christo, Dominus dixit Petro, Reges gētium à quibus accipiūt tributum vel censum, à filijs suis, an ab alienis. Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iesus. Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare: & mitte hamū, & eum piscem, qui prius ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me & te. Ex quo loco arguunt aliqui. In illo loco Christus signauit aliquod hominum genus non esse obnoxium principibus, sed esse liberum, nō autem videtur intelligi posse alius ordo hominum præter ecclesiasticos, qualis erat Christus cum Apostolis. ergo illi sunt liberi. Assumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autē alij sunt subiecti tributo. ergo omnino oportet, quòd intelligatur de ecclesiasticis. Respondetur ad istum locum ex S. Tho. & Bonauent. in fine secundi senten. quòd Dominus loquebatur de se, & discipulis suis, qui non erant seruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis suis obligarentur ad tributa soluenda: Et ideo non sequitur, quòd omnis Christianus, sit particeps huius libertatis, sed illi solum qui Apostolicam vitam sequentes, non sunt seruilis conditionis. Fortasse ergo solum voluit Christus eximere eos, qui nō habent facultates: ecclesiastici autem habent. Idem dicit S. Tho. in illum

De potestate Ecclesiæ.

locum Matthæi, vbi etiã dicit, quòd videtur velle Dominus innuere, quòd ipse non tenetur soluere censum, quia sit Rex: ipse enim est Rex regum & dominus dominantium. Est autem differentia inter tributum, & censum. Tributum enim soluitur ex bonis, census autem pro capite in signum subiectionis. Christus autem non erat subiectus, quia rex, & ad hoc satis erat, quòd esset rex regno Messia, etiam si nõ esset rex regno seculari. Messias enim quo ad personã saltem exemptus erat à potestate principum. Item etiam erat de genere regum, erat enim filius David, vnde illud videbatur satis ad exemptionem. Si enim pater exemptus, etiam filius: ergo si maiores Christi fuerunt exempti, ergo etiam Christus, etiam lege gentiũ.

Vel aliter, & credo quòd veriũs. Christus enim Deus est totius orbis, & per consequens cum sit filius Dei naturalis & filij naturales sint exempti, etiam iure gentium, ideo Christus fuit liber: non enim tollebat libertatem humanitas, fortè si quidem Christus voluit significare se filium Dei.

Secundum locum ex Scriptura solent afferre, Nolite tangere Christos meos. Psalm. 104. ex quo volunt aliqui habere, quòd cum clerici sint Christi Domini, cum sint re vera vncti, & consecrati Domino, non licet eos tangere, hoc est, nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat causam clericorum Nam aut illud testimonium nihil agit de clericis

aut

De potestate Ecclesiæ. 45

aut solum in sensu allegorico, vnde non trahitur argumentũ. Secũdò principaliter arguitur Quòd clerici sint exempti non iure diuino, sed priuilegio principum. Et quidem hoc expresse dicit S. Tho. super illum locum Roma. 13. Ideo enim tributa præstatis: & dicit hanc exemptionem habere æquitatem quandam, non autem necessitatẽ. Et probatur, Quia in eo loco absolutè Paulus præcipit solui tributa, nulla mentione facta de clericis, aut alio genere hominum, ergo illa exemptio à tributis non est de iure diuino, omnino enim est licentiose & temere factum, si canõn positus in scriptura est generalis, ponere exemptionẽ, quæ nusquam in scriptura posita sit, cum scriptura sit aperta. Omnino certè puto clericos non esse exemptos à tributis iure diuino, & confirmatur quia sentiunt commodum ergo debet sentire onus. 3

Tertia propositio. Aliqua * exemptio clericorum à potestate seculari est de iure diuino. Hæc probatur. In causis purè ecclesiasticis clerici non subijciuntur potestati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio est de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia potestas ecclesiastica est distincta à ciuili, nec ab ea dependet & princeps secularis non habet iudicare de causis spiritualibus ergo quo ad illas causas clerici sunt omnino exempti. Et confirmatur, Tota potestas principum secularium est à cõmunitate & republica, vt in præ-

F 5

sentia

De potestate Ecclesiæ.

sentia supponimus, sed respublica non habet aliquam potestatem spirituales vt infra ostēdetur: ergo nec princeps secularis potest in rebus spiritualibus iudicium habere. Et confirmatur secundò. Quia apostoli exercebant, & curabant totam administrationem ecclesiæ sine respectu & auctoritate principum secularium: & ita omnes sancti fecerunt etiam post christianitatem principum. Ergo ecclesia habet omnimodam potestatem in rebus ecclesiasticis, nec subijcitur principibus. Acto- rum. 5. Petrus interfecit Ananiam, & Sapphiram. Oppositum est damnatum contra Marci. de Padua. Ex his sequitur: Quòd si principes circa administrationem rerum ecclesiasticarum aliquid loci habent, vt eligere episcopum, aut præsentare personas ad dignitates, aut sacerdotia ecclesiastica, hoc totum habent priuilegio & indulgentia ecclesiæ, non ratione suæ dignitatis. Corollarium constat ex dictis. Circa quod nota, quòd dñs Caieta, concedit libro de potestate papæ. c. 27. quod etiã circa administrationem ecclesiasticam possunt principes resistere papæ, si manifestè dissipet ecclesiã, vt si perniciose prouideat vel simonicè det beneficia, nõ est danda possessio illis, nec obediendum in malis. vide illum. Confirmatur hoc ex. c. quanquam. de censi. quòd personæ ecclesiasticæ non solum iure humano, sed diuino sunt exēptæ à secularibus. & c. si imperator. 96. di. quòd Deus

voluit

De potestate Ecclesiæ.

46

voluit non à legibus publicis, nec à potestatibus seculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus ordinari & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum est, Pasce oues meas. Ioanni. 21. Si ergo princeps haberet iudicare in causis ecclesiasticis, vel hanc potestatem haberet ex æquo cum papa & hoc non est possibile, quia esset confusio Reipub. nec supra Petrum, quia Petrus habuit immediate à Christo. Ergo nõ potest habere nisi sub Petro, vel à Petro. & c. Et confirmatur iterum ex verbis & facto magni Constantini, qui (vt refert Rufinus lib. 10. ecclesiasticæ historiæ) cum episcopi, qui venerant ad synodum Nicenam obtulissent ei libellos, vbi continebatur causæ, & querelæ aliorum aduersus alios, conuocatis illis omnibus, dixit, Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem quoque dedit de nobis iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem iudicari ab hominibus non potestis. Ecce confessionem imperatoris, & quidem (vt verisimile est) non suo sensu expressam, sed instructus à viris spiritualibus, & sapientibus, hoc videtur dixisse: Et si hoc verum est certè potissimum verum habet in causis spiritualibus. Itaque non est dubitandum, quin principes non habeant aliquod iudicium, nec administrationem nec de iure diuino, nec à republica in rebus spiritualibus: & si quid iuris habent, totum est ab ecclesiis.

Quarta

4 Quarta propositio, Personæ * clericorum non omnino & quo ad omnia sunt exemptæ à potestate ciuili, nec iure diuino, nec humano, Patet, Clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his quæ expectant ad gubernationem & administrationem temporalem ciuitatis, & non impediunt administrationem ecclesiasticam, & peccant facientes contra legem. Ergo nõ omnino sunt exempti. Consequẽtia est nota. Nam si essent omnino exempti, non plus tenerentur ad leges ciuitatis, quàm si essent alterius reipublicæ. Antecedẽs autem probatur. Quia clerici præter hoc, quòd sunt ministri ecclesiæ, sunt incolæ ciuitatis. Ergo tenentur viuere aliquibus legibus ciuilibus, non latis à papa: quia papa non potest condere leges ciuiles ordinariè, vt supra probatum est. ergo clerici tenentur viuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore, aut principe laico. Item Rex est rex non solũ laicorum, sed & clericorũ: ergo aliquo modo subiiciuntur ei. Item clerici quantum ad temporalia non administrantur potestate ecclesiastica, vt dictum est, ergo habent principem, cui tenentur obedire in temporalibus.

5 Quinta propositio. Quãquam * personæ ecclesiasticæ non essent exemptæ iure diuino, aut Cæsareo, summus pontifex potuit eas eximere à potestate ciuili. Probatur, Hoc est conueniens, imò videtur necessarium ad administrationem rerum spiritua

spiritualium, quòd personæ ecclesiasticæ sint exemptæ à iudicio ciuili: & vt supra dictum est, respublica ecclesiastica est perfecta, & sibi sufficiens: ergo in ea est potestas ad ferendas leges conuenientes administrationi ecclesiæ, ergo si exemptio clericorum est conueniens, potest ferre leges de tali exemptione. Quòd autem sit necessaria talis exemptio, patet: quia si ministri ecclesiæ possent trahi ad iudicium seculare, possent auocari à ministerio ecclesiæ, & non possent commodè vacare officio suo. Nemo enim militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Thim. 2. & ita si implicarentur ministri iudicijs secularibus non possent Deo militare. Item papa posset propria auctoritate deligere ministros ecclesiasticos non obstante, quòd potestas ciuilis contradiceret: ergo eadem ratione potest subtrahere illos à iudicio seculari. Item cum pro causis ecclesiasticis, vt dictũ est, posset conueniri, imò non posset alibi appellari, nec in iudicio ecclesiastico, si posset simul vocari ad iudiciũ seculare esset omnino perplexus aliquando, vt non posset satisfacere vtriue iudicio. Item quia re vera nullo modo erat consentaneum, vt ecclesiastici, qui sunt pastores ipsorum etiam iudicium secularium, vexarẽtur in iudicio à subditis suis.

Sexta propositio, Exemptio * clericorum, maxime quo ad personas, ita scilicet quòd nec iudicari

De potestate Ecclesiæ.

cari, nec puniri à seculari potestate possint, est multum conformis iuri diuino, & naturali, hæc propositio primo probatur ex illo iudicio magni Constantini, supra posito, cuius verba sunt, Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter quod Dei solius inter vos expectate iudiciū, & vestra iurgia quæcunque sunt, ad diuinum referentur examen: vos enim nobis à Deo dati estis dii, conueniens non est, ut homo iudicet deos. Idè apparet ex facto Ioseph, Gen. 47. qui reliquit terram sacerdotalem liberam. Item sunt distinctæ potestates, & respublicæ: ergo de se oportet ut habeant proprios ministros, non subditos alijs. Itè omnino sequeretur magna absurditas, ut prætor diceret causam coram episcopo, & episcopus coram prætore, & esset scandalum: qua etiam ratione Apostolus prohibet, ne apud ethnicos habeant causas. 1. Corinthi. 6. Audet aliquis vestrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Esset apertè scandalū, si prædicatores fidei haberent causas coram Rege pagano.

- 7 Septima propositio, Siue * exemptio clericorum sit de iure diuino, siue non: tamen nō potest à principe seculari tolli talis libertas, vel exēptio. Hæc primū patet ex quinta, quia postquā hoc expedit administrationi rerum ecclesiasticarum papa potuit eximere ministros ecclesiæ etiam si
ne au

De potestate Ecclesiæ.

48

ne authoritate principū. Secūdo probatur. Quia potestas principum est tota à republica, sed tota respublica christiana iam consensit in hanc libertatem ecclesiasticorum. Ergo principes non possunt illam auferre.

Octaua propositio, Nihilominus * si libertas clericorū esset in manifestā reip. pernitiē, ita ut ecclesiastici impune bacchantur in cædē laicorū, & pontifices nollent adhibere remediū, possent principes cōsulere suis ciuibus, nō obstāte priuilegio clericorū. Probatur. Quia (ut supra dictū est) respublica ciuile est profecta, & sibi sufficiens: ergo potest se defendere, & seruare ab iniuria cuiuscūq; propria authoritate, & super hoc leges cōuenientes ferre. Et cōfirmatur, Nā possunt principes seruare pprias resp, ab iniuria aliarū rerū publicarū, nō solū per modū defensionē, sed authoritatiue, ut supra ostēsum est: ergo etiā ab iniurijs clericorū.

Nona propositio, Prætores * tamen, & omnes 9 magistratus citra principē grauiterrant, & peccant, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quamuis perniciosorum, & etiam criminosos ab ecclesijs extrahentes extra casus in iure permisos. Probatur hoc, Quia non sunt subditi illorū, nec habēt potestatem in illos, & statibus legibus non licet eis agere contra leges, & ipsi nō habent potestatem, vel tollēdi legem, vel dispensandi in lege, sed solū principes. Ioannes vicefimus secundus in
dus in

De potestate Ecclesiæ.

us in extrauagantibus damnauit errores Marsilij de Padua: & Ioannis de Ianduno, inter quos vnus est, quòd cum Christus in Euangelio Matthæi. 17. soluit tributum, hoc fecit non liberalitate & condescensione, sed necessitate coactus, Secundus, quòd ad imperatorem spectat corrigere papam, ac instituere. Tertius, quòd vnus sacerdos habeat maiorem authoritatem, quam alius, hoc habet ab imperatore, & sicut dedit, potest tollere. Quartus, quòd nec papa, nec tota ecclesia posset punire quemcunque hominem coactiuè, nisi imperator dedisset authoritatem, Caiet. de potestate papæ. cap. 27. dicit quòd quamuis quilibet licet possit occidere papam inuasorem, se defendendo: tamen nulli licet papam propter homicidium punire poena mortis: & credo quòd intelligit iure diuino, aliàs nihil esset dictum.

RELECTIO SECUNDA.

De potestate ecclesiastica.

S V M M A.

- 1 Potestas ecclesiastica, an sit per se in tota ecclesia.
- 2 Potestas ecclesiastica, siue spiritualis quomodo possit esse in tota ecclesia, ostenditur.
- 3 Potestas spūalis tota, quæ fuit in veteri lege, quomodo primo, & solum in tribu Leuitica fuerit.

De potestate ecclesiæ.

- 4 Potestas verè, & proprie spiritualis, qualis nunc est in ecclesia, quæ vocatur potestas ecclesiastica, nec primo, nec per se, imò nullo modo est immediate in tota ecclesia vniuersali eo modo, quo potestas civilis est in republica.
- 5 Ecclesia ex quibus constat.
- 6 Potestas ecclesiastica immediate est in concilio, & etiam ratio totius. Et multa de potestate concily.

IN altera relectione quã de hac materia anno superiori fecimus disse-ruimus de potestate ecclesiastica ex parte hoc est, quo iure, & quãdo instituta est, de distinctione ipsius à potestate civili, de comparatione vtriusque inter se. In hac consequenter disputaturi sumus de subiecto huius potestatis, & reliquas grauiores questiones theologicas circa potestatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur, * An potestas ecclesiastica sit per se in tota ecclesia, distinguendo ecclesiam vniuersalem à singularibus personis, eo modo quo concedunt tum philosophi, tum theologi, & verū est, quod civilis potestas est immediate in tota republica. Et quidem possit videri, quod sic Primò ex hoc ipso, quod exẽpli gratia attulimus nam potestas secularis est in tota republica, & ab illa deriuatur in magistratus, & alias potestates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturæ, cū vter

G que

De potestate Ecclesiæ.

que sit à Deo. Ergo eadem ratione videtur quòd potestas ecclesiastica sit in tota vniuersali ecclesia, quæ nihil aliud est, quàm Christianorum, quædam respublica. Et probatur consequentia, Quia vtraque potestas est propter bonum reipublicæ ergo si propter bonum, & in bonum reipublicæ constituta est, videtur quòd primò debet esse in rep. Et cõfirmatur secũdo, Quia in cõcilio ritè cõgregato est immediatè potestas ecclesiastica, vt in præsentia suppono tanq̃ verũ & statim probaturus sum: sed conciliũ non videtur vendicare sibi illam potestatem nisi inquantũ gerit personam & vices totius ecclesiæ vniuersalis ergo.

Secundo arguitur principaliter, Quia ecclesia eligit summum pontificem. Cardinales, namque non sua authoritate, sed ecclesiæ eligunt papam: ergo ecclesia habet summam potestatem, non enim posset dare, quod non habet. Confirmatur, Quia concilium dicit in suis decretis, Vniuersalem ecclesiam representans. &c. ergo.

Tertio arguitur ex illo Matth. 18. Dic ecclesiæ, & si ecclesia non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus, vbi data est potestas ecclesiæ.

Quartò arguitur, Prælati sunt ministri ecclesiæ ergo potestas est ecclesiæ. Ad solutionem huius quæstionis oportet reuocare in hęc disputacionem distinctionem illam dudum à nobis positam in proxima relectione, quæ talis est, potestas

De potestate Ecclesiæ. 46

stas ecclesiastica dupliciter accipi potest. Vno modo largè pro quacunque authoritate, aut potestate ordinata per se ad finem spiritualem, & ad cultum diuinum, siue habeat aliquem effectum spiritualem & super naturalem, siue non habeat: qualis fuit potestas ois ecclesiastica autè, datas clauis ecclesiæ ante à domino, cuiusmodi fuit sacerdotium totum in lege naturæ, & in lege scripta. Aliter capitur potestas ecclesiastica pro potestate & authoritate proprie spirituali, aperiendi scilicet, & claudendi regnum cælorum, quæ sola potestas vocatur clauis à domino, Matthæ. 16. & 18. quæ solæ habent effectum spiritualem, vt in priori relectione declaratum est.

His præmissis sit prima propositio, Potestas * 2 ecclesiastica siue spiritualis, primo modo potest esse in tota ecclesia siue republica. Probatur hoc, Quia quælibet respublica iusta cõstituta est à deo patet ad Rom. 13. Non est potestas nisi à Deo. Sequitur continuo corollarium, quòd in lege naturæ resp. habuit authoritatem cõstituendi sacerdotes, & alios ministros diuini cultus. Hoc patet ex conclusionem. Nam si in repub. erat huiusmodi potestas, poterat eam mandare, & comitere cuiqu; vellet. Et confirmatur. Nam cum talis potestas iure naturæ nõ spectaret potiùs ad vnũ ex ciuibus, quàm ad aliũ, non poterat aliter prouideri, nisi authoritate reipublicæ. Signũ autè huius est, quòd

De potestate Ecclesiæ.

in historia siue fidelium, siue gentilium in lege natura non legimus sacerdotes aliter constitutos, quàm vel populi suffragijs, sicut apud Romanos, vel regis autoritate apud quem est reipublice tota potestas. Si enim Melchisedec fuerit Sē, filius primo genitus Noe (vt Hebræi putant) & hæc fuerit prerogatiua omnium primogenitorum, hoc non est credendum fuisse aliquo speciali præcepto, aut instituto diuino, sed ipsius Noe, qui princeps suorum fuit ordinatione, aut aliàs aliqua populorum aut nationum ordinatione, vel constitutione. Vt enim in priori relectione ostendimus, nulla fuit ea ætate potestas, quæ indigeret peculiari autoritate diuina. Et si Abel fuit sacerdos, hoc fuit ipsius Adæ primi parentis ordinatione, quæ & durare potuit vsque ad tempora Noe. Secundum corollarium, Sacerdotes & pontifices gentilium poterant leges & decreta facere de cultu sacrorum. Patet, quia habebant autoritatem vel lumine fidei, vel solum lumine naturali sine noua autoritate ordinati in finem spiritualem, & sunt capaces cultus diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, vt superius ostensum est. De hoc enim damnantur gentiles ad Romanos. 1. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed administratio huius cultus, vel omnium admonitionum quæ ordinantur ad finem spiritualem, vt supra probatum est, non spectat ad potestatem ciuilem, sed ad aliud

de potestate Ecclesiæ.

47

aliud genus potestatis: ergo apud rempublicam residet huiusmodi potestas spiritualis.

Secunda propositio. Tota potestas spiritualis 3 quæ fuit in veteri lege, erat primò, & solum in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tribu ministrare in templo. Hoc patet Deu. 10. vbi post mortem Aaron, qui & ipse erat de tribu Leui, functus est sacerdotio Eleazar filius eius & ex eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam foederis domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine eius vsque in presentem diem quamobrem non habuit Leui partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est. Et idem habetur Iosue. 13. Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacerdotia, & victima Domini Dei Israel, ipsa est eius hereditas. Et confirmatur ex Paulo ad Heb. 7. vbi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit, decimatus est in lumbis patris eius Abraham, & iterum. Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedec alium surgere sacerdotem? Ex quo patet quòd totum sacerdotium veteris legis erat in tribu Leuitica. Et confirmatur secundo, quia ibidem Paulus dicit de domino: manifestum est enim quòd de Iuda ortus sit dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus loquutus est Moyses: & eadem ratio est de alijs tribubus, de quibus etiam nihil lo-

De potestate Ecclesiæ.

quintus est Moyses.

Tertia conclusio, Potestas * secundo, id est verè & propriè spiritualis, qualis nūc est in ecclesia, quæ vocatur potestas ecclesiastica: nec primò, nec per se, imò nullo modo est immediatè in tota ecclesia vniuersali eo modo, quo potestas ciuilis est in republica. Probatur conclusio, Quia vel cõuenit toti ecclesiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. sed nullo tali iure conuenit, ergo non est in illa. Antecedens patet, quia (vt disputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) potestas ecclesiastica excedit & ius humanum, & naturale, tum ex parte finis, quia ordinatur in finem supernaturalem, tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanam facultatem, qualis est peccatorum remissio, collatio gratiæ, eucharistiæ cõsecratio. Relinquitur ergo vt nec naturali, nec humano iure hæc potestas conuenire possit ecclesiæ vniuersali. Quòd autè non conueniat iure diuino patet: quia tota hæc potestas authorè habet solū Christum dominum nostrum ac redemptorè, qui est caput omnis principatus & potestatis, ad Colo. 2. & ad Phi. 4. & ad Heb. 7. Ipse dedit apostolos prophetas, euangelistas, pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationè corporis Christi. Et ad Ephes. 4. dicitur, Vnicuique vestrum data est gratia secundum mēsuram donationis Christi. Et Apocaly.

De potestate Ecclesiæ.

48

caly. 3. Solus habet dominari regni, & Apostolus ad Heb. 7. 8. & 9. ostendit quod sacerdotium noui testamenti est aliud à sacerdotio veteris legis, & quòd sacerdotium ecclesiæ est secundum ordinem Melchisedec. Est enim translatum sacerdotium cū lege, vt Apostolus dicit, sed Christus habuit sacerdotium non ab ecclesia, sed à Deo, vt patet Ioan. 15. Nō vos me elegistis. Et Psal. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem. &c. Et apostolus hoc locis citatis ostendit & ad Hebr. 5. Sicut & Christus non semetipsum clarificauit vt pōtifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te, quem admodum alio loco dicit. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Et aperte c. 7. Alij quidem sine iureiurādo sacerdotes facti sunt, hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum. Iurauit dominus, & non pœnitebit eū, tu es sacerdos. &c. Et Hebr. 1. & Psal. 44. Thronus tuus in seculū seculi, propterea vnxit te Deus tuus oleo exultationis. Iamque dubitari nō debet. nec potest, quin tota potestas ecclesiastica sit à Christo, & quod ipse non habuerit eam ab ecclesia, sed ipse dederit alijs iuxta illud, Ioann. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Quod autem ipse non dederit immediatè, & primo Ecclesiæ, sed certis suppositis, & personis, patet Matthæ. 16. vbi promisit Petro clauas, & super eum se

De potestate Ecclesiæ.

ædificaturum ecclesiam est pollicitus: cui etiam Iohã. ultimo, dixit, Pasce oues meas. Et omnibus Apostolis. Iohan. 20. Quorum remisistis peccata, &c. Et nusquam inuenitur dedisse ecclesiæ in communi. Nam etiam Apostolis in Coena dedit potestatem consecrandi eucharistiam. Luca. 22. Hoc facite in meam cõmemorationẽ. Et ipse nõ totam communitatem sed, solos Apostolos duodecim dicit elegisse, Iohan. 6. Item quodcumq; Christus dedit hanc potestatem, non erat tota ecclesia, sed soli Apostoli, etiam non admisis. 72. discipulis. Præterea si potestas ecclesiastica esset primò in ecclesia, sequitur quòd omnes alij haberet potestatem ab ecclesia, hoc est à cõmunitate, & republica Christianorum, sicut omnis potestas ciuilis est à communitate. Consequens patet falsum. Nec enim Apostoli, nec successores eorum habuerunt potestatem ab alijs hominibus, sed ipsi à Christo, & alij ab Apostolis, imò nullus vnquã habuit ab ecclesia vniuersali. Præterea Paul. ad Gala. 1. testatur se non ab hominibus, nec per hominem, sed per Iesum Christum & Deum patrẽ Apostolum constitutum. Et simile poterant dicere alij Apostoli. Præterea in scripturis nusquã legimus sacerdotes ex autoritate & cõsensu plebis constitutos, sed à pontificibus, & prælatis, vt Paulus ordinauit Timotheum, & Titum. 1. ad Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ

data

De potestate Ecclesiæ.

49

data est tibi per prophetiam cum impositionem manuum presbyterij. Et idem repetit. 2. ad Timo. 1. idem ad Titũ. 1. huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, vt ea quæ defunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros. Item ad Hebr. 5. Nec quisquã sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, nõ à plebe, vt vult impius Lutherus. Aaron siquidem, non à plebe constitutus legitur, sed à Deo, vt patet Exod. 28. Nec vnquam auditum est in tota ferie scripturarum sacerdotes inter fideles aut plebis autoritate, aut consensu institutos; etsi ethnici sacerdotes suffragijs populi creantur, quales erant & Hamonis sacerdotes, sed talis cõsecratio, quale sacerdotium erat. Item. 1. ad Timo. 5. admonet Paulus, Manus citò nemini imposueris. non ergo a plebe, sed ab episcopo creabantur sacerdotes. Igitur potestas ecclesiastica non est primò, & immediatè in tota ecclesia, sed in certis personis. Probatur, ratione, Quia in potestate ecclesiastica continetur potestas consecrandi sacrosanctam eucharistiam: sed hæc potestas non est immediatè in communitate, cum illa non detur sine consecratione, nec potest ecclesia immediatè consecrare. Et confirmatur, Potestas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ non est in ecclesia immediatè. Itẽ eadem ratione potestas episcopalis esset immediatè in prouincia episcopi. Consequens nullus

G 5 con-

De potestate Ecclesiæ.

concedit. Nemo enim concedit, quòd totus populus vnius prouinciæ habeat immediatè potestatem episcopalem, vel quòd ab illo deriuetur potestas in episcopum: ergo similiter nec in tota ecclesia. Item confirmatur hæc ratio, In communitate domestica, id est in familia, potestas, & auctoritas regendi non est immediatè penes familiam, sed penes patrè familias: episcopus autem est tanquam pater in ecclesia, quia est tanquam vir, vel maritus eius: ergo. Item arguit Caieta. Certum est, vt supra diximus, quòd potestas ecclesiastica primò fuit in Christo domino totius ecclesiæ, tanquam in principe, non subdito ecclesiæ, nec dependens ab illa. sed Christus adhuc est caput & princeps ecclesiæ, est enim adhuc nobiscum vsque ad consummationem seculi, Matth. 28. Et iudex viuorum & mortuorum. Actuum. 10. Et viuit, & regnat Deus in secula seculorũ, Apocaly. 1. Et Paulus. 1. ad Corinth. 15. de hoc regno Domini loquens dicit, Vnusquisque autem in suo ordine. Primitiæ Christus: deinde hi, qui sunt Christi, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cum euacuauerit omnem principatum, & virtutem, & potestatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. ergo ad Christum tanquam ad principem spectat ordinare de legato, & vicario suo, &

ab

De potestate Ecclesiæ.

50

ab ipso deriuatur potestas eius, non ab ecclesia, quæ ex natura sua non est domina in ordine ad spiritualia, sed serua Christi, quia redempta est ab eo. Et sic relinquitur, quòd sicut princeps ecclesiæ non habet auctoritatem ab ecclesia, ita nec vicarius eius. Item probatur quòd Christus maneat adhuc caput ecclesiæ: quia aliàs nõ esset sacerdos in æternum. Non enim est sacerdos nisi in ecclesia. Et Confirmatur hoc, Quia doctores, & sancti non vocant summũ Pontificem vicarium ecclesiæ, sed vicariũ Christi. Ita enim est vicarius Christi successor Petri, sicut Petrus: Petrum autem & alios Apostolos ecclesia vocat vicarios Dei: vt patet in præfatione, Vt eisdem rectoribus gubernentur, quos operis tui voluisti esse vicarios. Et glos. super illud Matth. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuisse vicarium Christi. Item arguit Caieta. Signũ apertum est hanc potestatem non residere immediatè, & primò apud ecclesiam, quòd ecclesia nõ potest sibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quod tamen posset, si ius principatus esset apud illam: sicut posset respublica ad administrationem ciuiliũ, vel retinere sibi regimen vel creare Consules, vel Tribunos etiam supra potestatem regiam, sicut erant Ephori apud Lacedæmonios, & Senatores supra principem apud Venetos: quod tamen ecclesia nullo modo posset, vt infra ostendemus. Præterea non potest potestas comitti

De potestate Ecclesiæ.

committi alicui communitati, cuius magna pars non est capax illius, sed in ecclesia sunt complures, qui non sunt capaces huius potestatis. ergo non est immediatè in ecclesia. Minor infra probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortasse alijs. Item quãdo aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter se habent ad illam, vt patet in republica seculari respectu ciuilibus potestatis absolutè: sed non omnes æqualiter se habent in ecclesia ad clauas, vt constat, & statim disputabo: ergo, &c. Ultimò, Potestas spiritualis, qualis erat in veteri lege, non erat commissa toti plebi, sed solum vni tribui, scilicet Leuiticæ, multo certè minus videtur tam sublimis potestas, qualis est euangelica, vulgata toti plebi.

Ad primum argumentum factum in principio quæstionis respondetur, negando consequentiã: & differentia, ac ratio est aperta. Ciuilis enim potestas, vt declaratum est, non se extendit nisi ad finem & effectum naturalem: & sic potestas illa cõmuniter à natura datur, omne autem naturale est commune, & primò conuenit vel speciei, vel cõmunitati, vt esse mortale homini. sed potestas ecclesiastica est supernaturalis, atq; à Deo ad superiora data: nec respublica est domina respectu huius potestatis, sed serua, vt dictum est, & Christus est rex & dominus non à communitate ipsa, sed à Deo:

De potestate Ecclesiæ.

51

à Deo: & ideo non oportet spectare quomodo le habeant particulares personæ ad totam communitatem. Licet enim in ordine ad naturalia communitas sit superior, & quilibet homo velut subiectus, & inferior in ordine, tamen ad hanc potestatem totum pendet ex voluntate & institutione Christi, qui fuit primus author huius potestatis. Et præterea respu. spiritualis habet regem Christum, & potestas in ecclesia est vicaria. Et si in respublica Christiana etiã in ordine ad spiritualia est vnũ corpus, vt patet ex Paulo ad Roma. 12. & 1. Corin. 12. sed in corpore naturali quicquid parti principalius & primò, conuenit conuenit toti, vt homo potius videt quàm oculus, & potestas audiendi potius est hominis, quàm aurium: & sic de reliquis humanis viribus. Et oculus potius est hominis, quàm suus. ergo similiter in corpore mystico ecclesiæ, potestas spiritualis singularium hominum prius & principalius erit in ecclesia tota. Respondetur, quòd sicut Aristo. dicit, parabola, & analogia non oportet nec potest per omnia esse similis: aliã iam nõ parabola, sed ipsa eadem res esset. Et ideo vt dicit S. Tho. 3. parte, Licet corpus naturale, & mysticum multa habeant similia, non tamen omnia, sed differunt nõ paucis, non solum quãtum ad esse naturale, quia omnis potestas corporis naturalis oportet esse simul. Ecclesia* autè constat ex omnibus fidelibus

ab

De potestate Ecclesiæ.

ab Abeliusto, vsque in finē seculi: sed multo magis quantum ad spiritualia. Vnus enim homo est capax gratiæ, & alterius forme spiritualis, quæ nõ potest conuenire immediatè toti. Item pars naturalis est præcisè propter totum in corpore: in ecclesia singuli homines sunt propter Deũ, & propter se solũ, nec bonum priuatum ordinatur ad bonum totius, saltem præcisè, nec principaliter, sicut nec gratia, nec fides, nec spes, nec alię formę supernaturales sunt immediatè in tota cõmunitate: sic nec potestas spiritualis, quæ est æquè, aut plus etiam supernaturalis. Ad confirmationẽ respondetur ex Caetano in apolo. c. 6. concedẽdo
6 quod * in cõcilio est immediatè potestas ecclesiastica etiam ratione totius. Sic enim nomine cõcilij fiunt absolutiones, & damnationes, & omnia decreta: vt etiam in primo concilio Apostolorũ, Actuum. 15. habetur, scilicet, Placuit nobis collectis in vnum, & visum est Spiritui sancto & nobis. Et sic est in tota synodo quasi vna potestas. & ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio, tamen nomine totius concilij decernitur, & dicitur totum concilium aliqua facere: sed hæc potestatem non habet, quã representet totã ecclesiã vniuersalẽ, vt falso imaginãtur alij, nec ex cõmissione christi facta immediatè, vel toti ecclesię, vel cõcilio, sed solũ quia est vnio & cõgregatio ex potestatibus ecclesiasticis. & ideo nihil aliud posset totũ conciliũ

De potestate Ecclesiæ.

52

concilium, nisi quod ex potestatibus eius singulis, & illarum subiectis consurgere potest. Vnde hæc potestas non est in concilio immediatè iure diuino, sed ex voluntate Prælatorum, qui volunt ex seipsis vnam authoritatem, & velut vnum corpus constituere. Imò non solũ in synodo vniuersali, sed etiam in prouinciali, vel etiam totius Orientis, sicut cum omnes conueniunt ad celebrãdũ illud cõciliũ, esset etiam vna authoritas in tota illa cõgregatione ratione suę totalitatis. Cuius signum est, quod licet omnes episcopi essent æquales, id est, quanuis nullus esset superior alio: tamen decreta concilij obligarẽt omnes, nec possent rescindi ab aliquo illorum: & tamen notum est, quod non imaginantur etiam aduersarij, quod illi habent potestatem à tota plebe prouinciarum suarum, nec quod sit etiam aliqua potestas ecclesiastica immediatè in tota vna prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota vna parochia: quod omnino esset absurdum sentire vel dicere profectò. Ergo ita se habet totum concilium vniuersale ad ecclesiam vniuersalem, sicut concilium prouinciale ad prouinciam: & fictitium omnino est aliud imaginari. Est itaq; solũ potestas immediatè in toto concilio ex voluntate prælatorum: qui instituũt vnam potestatem, & authoritatem, cui etiam seipsos subijciunt, sicut partes toti: hoc enim significat, quod volunt congregare concilium,

lium, quòd volunt stare decretis eius. Ad secundam confirmationem respōdetur primò, Hoc solum reperitur in recentioribus concilijs, vt Basiliensi, Constantiensi, non autem in antiquis. Nec mirum est, si in modo loquendi erratum sit. Secundo dico vt supra, quòd representant ecclesiam nō tanquam vicarij, vel legati, sed tanquā patres, & pastores, & tutores ei⁹. Ex quo sequitur cōtra sententiam, vel imaginationem aliquorum scholasticorum, quòd si casu omnes episcopi Christianitatis conuenirent in vnum locum non animo celebrandi concilium, nulla esset immediatè potestas ecclesiastica in tota illa multitudine. Nō enim locus, aut corporalis congregatio dat eis illam potestatem, sed voluntas eorum. Vnde nulla erat potestas in omnibus simul, cū essent in suis prouincijs, nec etiam est cum sunt in eodē loco, & in eodem templo: aliàs eadem ratione si episcopi vni⁹ regni conuenirent ad curiam causa visitandi Regem, iam esset ibi concilium. Et si obijcias, quia iā hoc est determinare, quòd concilium nō sit supra papam, contra determinationem Parisiensem, (si enim nulla est potestas in concilio nisi deriuata à patribus, sequitur manifestè non esse maioris potestatis quam papa,) respōdetur primò, In presentia nihil cōstitui disputare de illa odiosa comparatione papæ & concilij. Secundò, ea quæ dicta sunt, non pugnant cū aliqua sententia illorū
circa

circa illam comparationem. Vndecunque enim concilium habeat potestatem, etiam si deriuetur ab ipsis prælatis: potest teneri quòd est maior in toto concilio, quàm in papa, sicut in concilio prouinciali, quàm in quocunq; prælato concilij. Si hoc non placet, posset teneri, quòd potestas in cōcilio est immediatè à Deo, sed non quia tenet locū totius ecclesiæ vniuersalis, sed quia est vnio ex omnibus prælatis ecclesiæ, etiam si omnes alij Christiani dissentirent. Et adhuc etiam cum ista opinione stat vtraq; sententia de comparatione papæ & concilij. Ad secundum argumentū principale disputaturus sum paulo post, ad quem spectat electio summi Pōtificis. Sed in præsentia primò nego, quòd Cardinales nomine ecclesiæ vniuersalis eligant, sed ex ordinatione ecclesiastica, vel summi Pontificis, vt postea dicam. Secundò dico, quòd dato, quòd ad vniuersalem ecclesiam spectet electio, non valet consequētia, ergo in ecclesia est potestas, vel authoritas ecclesiastica immediatè. Antecedens enim est notum in iure, & non oportet vt electores habeant authoritatē ad quam eligunt, sicut patet de electionibus imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, vel dignitatem, sed habent authoritatem, & potestatem applicādi dignitatem illi. Ad tertium argumentum respondetur ex domino Caietano. in Apolo. c. 2. ad cuius euidentiam inqui

rendum est, quid nomine ecclesiæ intelligatur in illo loco, Dic ecclesiæ: & cum sit sermo de ecclesia ad quam spectat audire, & iudicare, oportet ut ecclesia accipiatur, vel pro ecclesia vniuersali, id est pro omni ecclesia, vel pro aliqua particulari ecclesia, vel indistinctè pro qualibet ecclesia. Dico ergo primò, quod non potest accipi solum pro ecclesia vniuersali: quia clarum est, quod ad corrigendum fratrem non oportet me ire ad conciliū vniuersale. Item etiam, quia cum eadem verba dixerit beatus Petrus, sicut ecclesiæ: scilicet, Quodcumque ligaueris super terrā, &c. negari non potest, quin etiam Petrus habeat illam potestatem, quam dicunt datam ecclesiæ: ergo non solum potest intelligi ecclesia vniuersalis. Et aliàs perspicue patet, quod non intelligitur de aliqua ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia non oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fratris nec etiam de omni collectione propter ecclesiæ admonitionem. Restat ergo quod accipiatur pro ecclesia indistinctè, seu indefinite: ita quod ecclesiæ datum est iudiciū fratris, non determinando hanc vel illam: & quoniam actor sequitur forum rei, determinatur ad ecclesiam fratris peccatis siue propriam, siue communem, & superiorem: & ille est apertus sensus illius præcepti. Sed dubium est, quid significetur nomine ecclesiæ in illo loco: & breuiter dico, quod potest intelligi conuocatio, seu collectio fidelium. Sed dicunt aduersarij, quod hoc loco ecclesia

fia

fia significat communitatem fidelium, non in seipsis, sed in prælati eorum, siue papa intersit siue non. Sed quod ille non sit sensus literalis, ostenditur, quia utrobique oportet sumi eodem modo respectu cuiuscumque peccatis. Certum est autem, quod si peccator sit de ecclesia Mediolanensi, si ad correctionem ipsius procedendum est, non oportet dicere ecclesiæ Mediolanensi, id est, communitati Mediolanensium, siue episcopus sit, siue non. Vnde dico, quod licet ex vi vocabuli ecclesiæ non aliud intelligatur nisi communitas fidelium, tamen ex uerbis sequentibus, Si ecclesiam non audierit, & Quæcumque solueritis super terram, &c. constat accipiendum esse pro ecclesia habente auctoritatem. Et cum hæc non sit sine prælato, constat intelligi non posse ecclesiam pro aliqua congregatione sine prælato, sed clauditur ipse prælatus: quod & aliter probatur. Nam si in nomine ecclesiæ non includitur prælatus illius, oportet dicere alterum duorum, vel quod ecclesia particularis habet potestatem iurisdictionis etiam inuito episcopo, vel quia nomine ecclesiæ non intelligitur ipsa communitas. Certum est enim quod ecclesia, de qua dicitur, Dic ecclesiæ, habet potestatem excommunicandi: & certè ita est, quod nomine ecclesiæ in illo loco intelligitur prælatus, qui est caput ecclesiæ. Hoc namque est dicere ecclesiæ, sicut iudiciū episcopi dicitur iudiciū ecclesiæ: &

H 2 excō-

De potestate Ecclesiæ.

excommunicatus ab episcopo dicitur excommunicatus ab ecclesia. Dicitur enim, Dic ecclesiæ, & non episcopo, quia intelligitur, quod debet dici episcopo, non tanquam priuato, sed in foro publico. et ideo dicitur, in foro, & iudicio ecclesiæ. & hoc aperte manifestatur: quia usus illius præcepti in ecclesia talis est ut dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixisse ecclesiæ. Dixit autem, Amen dico vobis, quodcunque solueritis, &c. in plurali numero, vel quia iudiciū ecclesiæ licet fiat autoritate vnius prælati, tamē non debet fieri nisi per multos: vel simpliciter quia erant futuri multi prælati, & multe ecclesiæ. Dico præterea cum Caietano, quod in illo loco Matth. 18. nulla potestas videtur data. Nam ex illo, Dic ecclesiæ, nō datur aliqua potestas sed præcipitur denuntiatio: per illa verò, Si ecclesiam nō audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus præcipitur euitatio: per illa verò verba, Quæcūq; solueritis, &c. patet nullam dari autoritatem, quia per eadem verba dictum est Petro, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. & non est data ei aliqua potestas, sed postea Iohan. ultimo, Pasce oues meas. Sed significatur solum quantæ efficaciam esset futura sententia ecclesiæ, quam illic non dat, sed solum vel promittit, vel supponit, Et demum ad veritatem illorum verborum non oportet quod ecclesia habeat immediate autoritatem à Chri-

De potestate ecclesiæ.

55

à Christo, sed satis est, quod habeat à suo prælato vel prælatis congregatis, vel ab ipso papa. adhuc enim ecclesia haberet potestatem, & quilibet teneretur audire ecclesiam: ergo frustra comminiscitur hanc potestatem. Et sic ex omnibus patet, quod ex eo loco, Matth. 18. nullo modo habetur, quod sit aliqua autoritas iure diuino immediate nec in ecclesia vniuersali, nec etiam in concilio, quamuis hoc secundum possit probabiliter dici in sensu supra explicato. Hunc locum prolixius tractaui: quia aduersarij nihil aliud ex scripturis afferunt ad probandum quod iure diuino sit autoritas in ecclesia vniuersali immediate, & in concilio. Addit Caieta. quod in die Coene fuit institutum sacramentum ordinis, & per consequens quando Dominus dixit ea verba Matthæ. 18. non erat potestas episcoporum, nec presbyterorum, & per consequens non dedit tunc potestatem concilij, quod constat ex episcopis & presbyteris. Ad quartum non est opus multis, & primum potius alij prælati solent dici ministri ecclesiæ, quam papa: & certum est, quod non dicuntur ministri ecclesiæ, quia acceperint autoritatem ab ecclesia vniuersali: sed vel quia ministrant ecclesiæ: vel in ecclesia vel quia à principe ecclesiæ sunt instituti. Et clarum est, quod etiā si nihil autoritatis ponatur in ecclesia vniuersali, nihilominus dicerentur ministri ecclesiæ. Cæterum quod potius

debeant dici omnes tam papa quàm alij prælati ministri Christi quàm ecclesiæ, patet ex Paulo, Si quid donauit, in persona Christi, &c. 2. Corin. 2. & alibi. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. 1. Corin. 4. Omnis enim potestas spiritualis & ecclesiastica est quoddam donū Dei, & pure supernaturale. Sicut ergo alia dona, vt gratia, charitas, fides, & prophetia non data sunt primò ecclesiæ, sed primò conueniunt particularibus personis, & est fides in ecclesia, quia aliqui particulares credunt: ita etiam potestas ecclesiastica data est certis personis primò, & per illas conuenit ecclesiæ. & omnino est commentum sophisticum, imaginari potestatem ecclesiasticam in cōmunitate, qua nunquā esset vsura, sed omnia gerūtur, & semper gesta sunt per prælatos qui deriuati sunt ab Apostolis, sicut re vera si à natura essent principes in republica ciuili, & omnes magistratus sufficientes ad gubernationem reipub. profectò frustra somniarem potestatem ciuilem in republica immediatè.

*SECUNDA QUÆSTIO
principalis, An potestas ecclesiastica sit
in omnibus Christianis.*

SUMMA.

- I Christiani oēs, nec sunt sacerdotes, nec oēs æquales sed est ordo in ecclesia, & gradus ecclesiasticæ potestatis.
Christia-*

- 2 Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica.*
- 3 Mulieres, nec sacerdotes esse possunt nec aliquem ordinem aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ sit de iure diuino.*
- 4 Abbatissa, & alia monasteriorū & virginum matres, nullam habent potestatem nec iurisdictionem spirituales.*
- 5 Monachæ an teneantur obedire Abbatissæ.*
- 6 iure diuino nullus alius de numero Christianorum præter scæminas excluditur à potestate ecclesiastica siue ordinis siue iurisdictionis.*
- 7 Potestas ecclesiastica siue ordinis, siue iurisdictionis: tota fuit in Petro Apostolo.*
- 8 Apostoli omnes an habuerint potestatem immediatè à Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro.*
- 9 Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt receperunt immediatè à Christo.*
- 10 Apostoli, an equalè acceperint cū Petro potestatem.*
- 11 Petrus, inter Apostolos omnes fuit auctoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam ecclesiam potestate.*
- 12 Potestatem ecclesiasticam aliquam, nullus alius à Christo videtur accepisse, præter sacros Apostolos.*
- 13 Potestas ecclesiastica non solum fuit in Apostolis, sed etiam in alijs.*
- 14 Potestas omnis ordinis & iurisdictionis, quæ prius erat in Christi apostolis, illis defunctis perseuerauit*

- in ecclesia.
- 15 Gradus ecclesiæ, perseveraturi sunt in ecclesia usque ad ultimum iudicium, & mortuorum resurrectione.
 - 16 Potestas ordinis in ecclesia, tota derivata est, & pendet immediatè ab episcopis.
 - 17 Petro Apostolorum principe defuncto, aliquis ei successit cum simili & authoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem.
 - 18 Petro mortuo, ecclesia habet potestatem subrogandi & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius constituisset.
 - 19 Electio summi Pontificis ad quem spectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter se dissidentibus.
 - 20 Electio summi Pontificis deficientibus cardinalibus &c. non videtur spectare ad totum clerum.
 - 21 Sedes apostolica in quocunque casu vacaret, manendo in solo iure diuino, ad quem spectaret electio.
 - 22 Beatus Petrus, vel solus, vel cum alijs apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor.
 - 23 Beatus Petrus potuit eligere, & designare successorem, qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex.
 - 24 Ratio eligendi summum Pontificem, qua nunc seruatur in ecclesia, non est de iure diuino.
 - 25 Ratio eligendi summum Pontificem ex constitutione, & authoritate ecclesiæ, aut summorum Pontificum est,

qua

- qua eadè est, & eadem authoritate mutari posset.
- 26 Apostolis alijs successit nemo cum equali potestate, & authoritate iurisdictionis.
 - 27 Quilibet apostolorum aliorum à Petro potuit relinquere successorem, licet non vniuersalem, saltem in quacunque prouincia voluisset, qui esset verus episcopus illius prouinciæ.
 - 28 Apostoli, non solum potuerunt relinquere sibi successores, sed etiam quilibet successorum eorum potuit similiter sibi relinquere successorem.
 - 29 Episcopus quilibet, in sua prouincia potuit condere legem, vt presbyteri eligerent episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiã sede Petri incòsulta.
 - 30 Petri successores, potuerunt & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere prouincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo iudicio, & potestate facere.

Riusquam veniamus ad solidã, & germanam veritatem, oportet, vt adulterinas & falsas sententias excludamus: quod vt commodius fiat rursus propono quæstionem. An potestas ecclesiastica sit in omnibus, aut singulis Christianis, In cuius quæstionis definitione licet omnes catholici authores satis conueniant, tamè neoterici hæretici incredibili arrogantiã à tota ecclesia

De potestate Ecclesiæ.

clesiareceptæ sententiæ aduersantur,asserentes, & contendentes, oēs Christianos ex æquo esse sacerdotes, nec esse aliquos gradus ecclesiastici ordinis in ecclesia. Nec tamen multis aut rationib⁹ aut testimonijs hoc probare laborant, sed suo more, vno, aut altero scripturarum loco in suam sententiam detorto, mordicus hæresim suam retinēt & factionem propugnant. Sed verba imprudentissimi in primis Lutheri ascribere satius est in libro de abrogāda missa priua, ita dicit. Nos omnes eodē quo Christus sacerdotio, sacerdotes sumus, qui Christiani, id est filij Christi summi sacerdotis sumus: nec ex vllō scripturę sanctę testimonio id habetur, quòd sacerdotes rasi & vncti aliqui in nouo testamento dicātur distincti à laicis, & paulo post, Stat irrefragabilis sententia, sacerdotes visibiles, & à laicis diuersos in nouo testamēto nullos esse, qui autem sunt, sine testimonio scripturarum & sine vocatione Dei sunt: hoc autem quid est aliud, quā ex diabolo esse? Et alibi dicit, quòd puer, & mulier, & quilibet Christianus absolueri potest à peccatis. Adducit illud. 1. Petr. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquis. &c. Et eodem loco. Et ipsi tāquam lapides viui superædificamini domus spiritalis, in sacerdotium sanctum. Cōstat autem Petrum loqui generaliter omnibus fidelibus, & non solis ordinatis in sacerdotes. Item Ioan. in Apoc. cap.

De potestate ecclesiæ.

58

cap:5. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes. & Apoc. 20. Sed erunt sacerdotes Dei & Christi eius. Quæ oīa vult dicta esse de omnibus Christianis. Item illud Matth. 18. Quodcunq; solueritis super terram. &c. iuratissimè affirmat dictum esse omnibus Christianis.

Contra omnes hæreticos pono conclusionem Non omnes Christiani sunt sacerdotes, eo modo quo sunt sacerdotes ab ecclesia ordinati, id est cū potestate consecrandi eucharistiam, & absoluedi à peccatis. Vel ponatur sub alijs verbis sic. Nec * omnes Christiani sunt sacerdotes, nec oēs sunt æquales, sed est ordo in ecclesia, & gradus ecclesiasticę potestatis. Hanc quæstionē totamq; hanc disputationem, quam potero paucis absoluā. Postquam enim nulla cū catholicis nobis cōcertatio est, sed solum cum hæreticis, nihil operæpretium facturum me puto, si religiosam, & piam profus contionem hoc argumento diutius retinero. Et alioqui clarissimi viri Roffensis episcopus, & Iodocus Clithoueus, de hoc capite aduersus Lutherum doctissimè & disertissimè scripserunt, quos scio vobis familiares esse. Probo igitur conclusionem totam simul. Primò Paul. ad Roman. 12. totam ecclesiam quasi quoddam corpus mysticū esse dicit, quòd varijs organis, & membris sit compactum. Sicut in vno, inquit, corpore multa sunt membra, omnia autem membra non eundem

De potestate Ecclesiæ.

dem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: habentes autem donationes secundum gratiam: quæ data est nobis, differentes, & .i. Cor. 12. Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Et infra corpus non est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra, vnum quodque eorum corpore sicut voluit. Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Et in principio illius, ca. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministrarum sunt, idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, &c. Rogo, & appello religiosas, & pias aures, si omnes in ecclesia æquales sunt, quo modo fecit Deus, vt Paulus dicit varia membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore ecclesiæ? omnes sumus oculi Lutheri vbi ergo pedes? aut quomodo erit verum, quod Paulus in eadem epistola & cap. subiungit, Non potest autem dicere oculus manui, Opera tua nõ indigeo: aut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarij, Certè si Lutherum audiamus, pedes pote-

De potestate Ecclesiæ.

59

poterunt dicere capiti, Non es nobis ceterarium sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, non indigere capite, hoc est sacerdote, sed omnes eos esse sacerdotes. Item in eodem loco Paulus. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primò Apostolos, secūdò Prophetas, tertio Doctores, & alios item gradus ecclesiæ recenset, vbi omnino videtur sanctus Apostolus ex instituto velle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in ecclesia æquare volebant: vel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiori gradu constituti, inferiores contenebant: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore Christi contentos reputarent, quòd inter gradus ecclesiasticos non censerentur. In eadem sententiam scribit ad Ephes. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ioan. Item Apoca. 21. Ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem, nouam, descendentem de celo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Qua verò ratione erit ecclesia ciuitas, in qua nulli sint magistratus, nulli moderatores, & nullus ordo ciuium, sed æqualitas, vel cõfusio potius & turba pro suo cuiusq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim est ciuitas, vt orator ait, quæcunque in vnũ locum quorumcunq; hominum mul-

titu-

tudo consistit. Idem Apосто. 1. Timotheo. 5. Monet ut nemini cito manus imponeret: certe ut sacerdotē consecraret. Idem. 1. Timotheo. 4. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Et. 2. Timotheo. 1. Ut resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Titum præterea admonet. capi. 1. ut constituat per ciuitates presbyteros. In Actibus item apostolorū de Paulo, & eius collegis legitur constituisse per diuersas ecclesias presbyteros. Et idem Paulus ad presbyteros Asiæ, Militum accersitos. Vos, inquit, posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei. Actuum. 20. certè ipse Apóstolus. 1. ad Corinthios. 3. apertè distinguit plebem à sacerdotibus. Dei enim sumus, inquit, adiutores, Dei agricultura estis. Sed video vobis ingratam esse rationem hæc fanè, in qua re non dubia vtar argumentis non necessarijs: relinquam ergo primam hanc conclusionem tanquam certam, non omnes Christianos esse æquales in potestate ecclesiastica. Certè Tertullianus, cuius autoritas, quod ad antiquitatem spectat grauissima est, de præscriptionibus hæreticorum execratur, non solum quod noui hæretici dicunt omnes Christianos esse ex æquo sacerdotes, sed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, instantes: itaque alius hodie episcopus, cras alius, hodie

hodie diaconus, qui cras lector, hodie presbyter, qui cras laicus. Nam apud eos laicis sacerdotalia munera iniunguntur.

Sed ex hac quæstione emergere videtur dubiū non contemnendum, An * sint aliqui Christiani 2 quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an sint capaces ecclesiastici ordinis, & potestatis. Et quidem videri possit, quòd sint, ex eo quòd Paulus ad Gala. tertio dicit, quòd non est Iudæus, nec Græcus, non est seruus, nec liber, non est masculus, nec foemina in Christo Iesu, quare non videtur quòd ad administrandum Christo in ordine ecclesiastico foeminae reijci debeant in lege Christi. Item prophetia est (ut videtur) tantæ dignitatis, sicut potestas ecclesiastica, quæ tamen mulieribus aliquando communicatur, ut patet de Debora, ut patet. 4. Regum.

Hoc non obstante pono cōclusionem, Mulieres * nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem, aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ quidem sit de iure diuino. Hanc conclusionē video placere, omnibus authoribus, atq; adeo, quāquam defendi contrariū non absurdè fortasse possit, tamen ne more iureconsultorum nouas conclusiones afferamus, ex sententia doctorum probō hanc conclusionem. Primò, Nam ordines, & potestates ecclesiasticæ omnes ordinantur (ut latè à

De potestate Ecclesiæ.

latè à nobis disputatum est) ad gubernationē populi, & directionem in finem spiritualem, sed ex sacris literis hæc non possunt conuenire mulieri. Vnde. 1. Corin. 14. Mulieres in ecclesia taceāt, nō enim permittitur eis loq, sed subditas esse: si quid autē volūt discere, domi viros suos interrogēt, turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Et ne quis putet hoc esse Pauli præceptum, & non iure diuino, adiunxit, Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia domini sunt mandata. Et. 1. ad Timo. 2. Mulier in silentio discat cum omni subiectione, docere autē mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio. Ita etiam fuit constitutum in concilio Carthaginensi, vt refertur. 23. dist. ca. mulieres. & Ambrosius est in eadem sentētia. vt. 33. quæst. 5. c. mulieres, Philosophus etiam dicit, corruptionem esse reipu. vt principatus & administratio ad foeminam deueniant. Item dominus nullam potestatem legitur commisisse mulieri, etiam sanctissimæ, simul & sapientissime matri, vt patet in coena, & post resurrectionem. Item nō committitur eis, vt præsent vires, sed contra, vt sint subiectæ. vnde Gene. 3. sub viri potestate eris. Et quod profectò me plus mouet est, quòd in tam longa annorum serie, in tota copia optimarum, & sapientissimarum foeminarum, nunquam ecclesia tētavit ad potestatem ministerium ecclesiasticum aliquā

assumere

De potestate Ecclesiæ.

61

assumere. Hoc autem magnum argumentū apud me & in hac, & similibus causis est, vt quòd nunquā factum est, cum fuerit magna occasio & copia faciendi, quem ideo nō esse factum, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaq; sic puto nec licere quidē foeminam quocūque diuino ordine sacrare: quod si secus actum sit, nihil omnino agi: sed tamen etiā si hoc verum sit, dubitari tamen potest, an mulieres, quæ in monasterijs virginibus præficiuntur, aliquam potestatem ecclesiasticam habeant, saltē iurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatisæ usurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem episcoporum. Respondeo, Nec de hac quæstione magnam video cōtrouersiam inter theologos. Nam de iureconsultis videant ipsi quid sentiant. Itaq; ex sententia S. Th. 4. di. 19. q. 1. ar. 1. q. 3. ad quartam & di. 25. q. 2. art. 1. quæstiuncula. 1. ad. 2. Et Palu. 4. dist. 19. q. 2. q. 3. Et Duran. ibidē. Et Sylue, verbo. Abbatisa. §. 3. pono conclusionē, Abbatisæ, * & aliæ matres monasteriorum, & virginum nullā habent potestatem spirituale, nec iurisdictionem spiritualem. Probat, Quia tota potestas spiritualis ortū habet à clauibus, mulier autem non potest habere claues, quia sunt propriè sacerdotū: ergo nec iurisdictionē spirituale. Et licet aliqui habeant iurisdictionē spirituale, qui nō sunt sacerdotes, nec habēt claues, nullus tamē habet iurisdictionē spirituale, qui nō sit

I

capax

De potestate Ecclesiæ.

capax & sacerdotij, & clauium. Et confirmatur hoc Nam non sunt peioris conditionis religiosi professi, qui tamen non sunt clerici quantum ad hoc quod religiosæ fœminæ: sed religioso non clerico, ut omnes dicunt doctores, non potest committi iurisdictionis spiritualis: ergo multo minus fœminæ cuiusque. Item non potest absolueret: ergo nec ligare. Certè enim ad eandem spectat potestatem Item quicumque habet iurisdictionem extra forū pœnitentiæ, potest excōmunicare: omnis enim iudex habet vim coactiuam: fœmina hoc non potest: ergo. Item non habet scientiam spiritualem, nec ad eam spectat habere: ergo non potest iudicare de spiritualibus. Esset enim periculosissimū committere salutem spiritualem animarū ei, qui iudicare nō possit quid expediat, aut noceat animarum incolumitati. Ex quo sequitur, quod tales Abbatiſſæ non possunt aliquid mandare in forma præcepti, putà in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub præcepto: nec si faciat, tenet factum, ita quod obliget tanquam præceptum episcopi, aut abbatis, aut prioris. Esset enim absurdum committere eis huiusmodi potestatem, quæ magnā eruditionem exigit, ad discernendū quæ materia sit digna tali censura, vel qualis sit huiusmodi obligatio, imò nec intelligere possent, an quis transgressus esset huiusmodi præceptū

5 Et si quærat quis fortasse, * an monachæ teneantur obe

De potestate Ecclesiæ.

62

tur obedire Abbatiſſæ? Dico, quod tenentur primò, quia tenentur seruare regulam suam, ubi continetur obedientia Abbatiſſæ. Secundò dico, quod tenentur præceptis eius ad modum, quod filia, vel filij tenentur obedire patri: peccant enim transgressores præceptorum patris, nec tamen pater habet iurisdictionem spiritualem: & tandem tenentur obedire Abbatiſſæ, sicut tenentur ad alia statuta suæ regulæ: ubi non est specialis præceptio. Vel dico, quod absolutè nolle obedire Abbatiſſæ est mortale: sed Abbatiſſa nō potest facere noua præcepta. Hæc autem omnia dicta sunt ratione iuris positivi, non diuini: quamuis enim mulier iure diuino non possit habere, vel ordinē, vel dignitatē spirituale, & iurisdictionē, posset tamē habere potestatem aliquā iurisdictionis spiritualis, sicut & laici possent, nisi iura prohiberēt: iura autē nō plus concedunt in hac parte Abbatiſſæ, quam laicis.

Ultima conclusio circa hanc materiā, Nullus* 6 alius de numero Christianorum, præter fœminas excluditur diuino iure à potestate ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis. Vnde dico cum doctoribus, quod etiam puer potest fieri sacerdos, & amentes, & in vniuersum omnes Christiani. Et differentiam assignant doctores, quia illi peruenire possunt ad statum, ubi possint cōmodè exercere potestatem. Est enim impedimentum cōtingens, secus in fœminis. Doctores tamen excludunt

I 2 pue-

De potestate Ecclesiæ.

pueros à consecratione episcopali iure diuino, vt si puer consecratur in episcopum, consecratio non teneat, sed certè non adeo graui ratione permoti. Atque adeò si concedimus posse in sacerdotem consecrari, non satis video quid obstet, quominus & episcopus possit ordinari, sed in mediū hoc relinq̄ potest, nec quicq̄ habeo certi asserere.

Diximus hæctenus, in quibus non sit, aut esse non possit ecclesiastica potestas. Restat, vt iã dicamus in quibus inueniatur huiusmodi potestas. Et vt ad originem suam totam rē reuocemus sit prima conclusio. Tota * potestas ecclesiastica & ordinis & iurisdictionis fuit in Petro Apostolo. Hęc conclusio nota est ex euāgelio Mat. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum, & super hanc petrá ædificabo ecclesiã meã. Et Ioan. vlti. Pasce oues meas. Secunda cōclusio. In omnibus apostolis fuit potestas ecclesiastica ordinis, & iurisdictionis. Hęc etiã nota est. Dictū est enim omnibus simul. Hoc facite in meã commemorationē: & Quorū remisistis peccata. & Quodcunq; solueritis. &c. Luc. 22. Matt. 18. Ioan. 20. Sed circa conclusionē hanc primum dubiū, * An omnes apostoli habuerint potestatem immediatē à Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro. Et de potestate quidem ordinis, de qua minus dubitandum videbatur, non omnino videtur esse certum. Nam & Iacobus ordinatus fuit episcopus Hierosolymitanus post

Ascen-

De potestate Ecclesiæ. 63

Ascensionem Domini à Petro, Iacobo, & Ioanne, vt habetur in cap. porrò. d. 66. & Paulus, ac Barnabas ordinati etiã ab alijs fuerunt. Legitur enim Actorū. 13. Se gregate mihi Paulum & Barnabam Et subiungitur, imponentes illis manus, dimiserunt. Vbi glo. In modum ordinatorum. Et tamen non est dubitandum, quin Paulus tantam potestatem acceperit à Christo, quantam alij Apostoli acceperunt. Non ergo certum videtur, q̄ omnes Apostoli habuerint totam potestatem ordinis à Christo, quanquam de hac potestate satis doctores cōueniunt. Sed de potestate iurisdictionis bona pars, Scriptorum, & quidem grauissimorum, contendunt, solum Petrum habuisse à Christo eã potestatem, cæteros autem omnes à Petro. Quod probant primò magnorum quidem virorum auctoritate, vt Anacleti. Cypriani, August. Leonis, Alexan. Quorum ego verba recitare super sedeo eo quòd reuera non significant id, quod authores huius sententiæ volunt. Si quis cupit videre, legat apud Cardinalem Turrecrematam libro. 2. capi. 54. sed eorum sanctorum testimonia eo tendunt, vt asseuerent solum omnem auctoritatē post Petrum, à Petro habuisse originem, ab eoque pendere, ipsumque Petrum principē fuisse tum aliorū Apostolorum, tum autem totius ecclesiæ Christi: quod tantum abest, vt nos negemus, vt pro intolerando errore cōtrariam sententiã habeamus. Sed

I 3

site

De potestate Ecclesiæ.

si testimonijs non efficiūt, quod volūt, rationib⁹ hoc euincere conantur. Et prima ratio eorum est Nā apostoli non habuerunt subditos ab ipso Christo: ergo nec iurisdictionem, quæ nisi in subditos esse non potest. Antecedens probatur, Quia vel omnes homines, vel certos. Non secundum, quia voluntariè diceremus hospotius quàm illos, cum in euangelio non habeatur, nec omnes dedisse videtur. fuissent enim multi pastores: & ex equo habentes plenitudinem potestatis in ecclesia, quod in omni principatu vitiosum est. Multitudo enī principum est perniciosa, vt Arist. etiam dicit. 12. Metaphy. &. Omne regnū diuisum desolabitur. Præterea nō esset vnum ouile, & vnus pastor gregis Christi, si essent multi pastores ex æquo. Præterea non videtur quo modo Petrus fuisset princeps, & caput supra alios apostolos, si alij similem cum Petro à Christo potestatem accepissent.

- 9 Verum quia in contrarium videtur stare Euangelium, pono hanc conclusionem, Omnem* potestatem, quā apostoli habuerūt, receperunt immediatè à Christo. Probatur primò. Omnibus dictū est Matt. 18. Quæcunq; solueritis super terrā, &c. Itē omnibus, Hoc facite in meā cōmemorationē. Luc. 22. Itē, Quorū remiseritis peccata. Ioan. 20. & Matt. vlt. Eūtes in mundū vniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ. & Ioā. 20, Sicut misit me pater & ego mitto vos. Itē Christus fecit eos
- omnes

De potestate Ecclesiæ. 64

omnes apostolos, vt patet Matth. 10. & Mar. 3. & Luc. 6. & 1. Cor. 12. & ad Eph. 4. sed ad officiū apostolatus spectat potestas ordinis & iurisdictionis ergo vtrāque habuerunt apostoli à Christo. Vnde est considerandum, quod tria spectāt ad dignitatem apostolatus. Primum authoritas gubernādi populum fidelem, secundum, facultas docendi tertium, potestas miraculorum. Hæc ostēduntur. Primò Luc. 9. scribitur, quòd cōuocatis Iesus duodecim apostolis, dedit eis potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent, & misit eos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matt. quoque vltimo. Dominus dixit eis. Eunt in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes, & docentes seruare omnia, quæ mandauī vobis. In prima quoque epistola ad Corinth. cap. 12. Ipse posuit quidem apostolos. glo. dicit, omnium ordinatorum, & iudices. Itaque si Christus eos apostolos fecit, nec apostoli esse poterant sine potestate ordinis & iurisdictionis: ergo vtrāq; à Christo acceperunt. Item non videntur minorem potestatem alij apostoli recepisse à Christo, quàm Paulus: sed Paulus omnem potestatem, quam habuit, habuit à Christo, ipse enim dicit ad Galat. 1. quòd non ab homine, nec per hominem habuit, potestatem. Et ad Galat. 2. disertè dicit, se nihil accepisse ab alijs Apostolis, & nominatim à Petro Qui videbatur, inquit, aliquid esse, nihil mihi cō-

tulerunt. Qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes. Pro certo ergo mihi videtur pronuntiandum & tenendum apostolos omnes accepisse vtraque potestatem à Christo.

10 Sed super est dubiū, An^{*} æqualem acceperint cum Petro: nam hæc etiam quæstio in vtraque partem habet assertores. Sed quia ad maiora festinanti non vacat vtriusque partis fundamenta tradere pro sententia, quam verioremi puto, pono conclusionem, apostoli omnes habuerunt æqualem potestatem cum Petro. Quam sic intelligo, quod quilibet apostolorum habuit potestatem ecclesiasticam in toto orbe, & ad omnes actus ad quos Petrus habuit, non tamē loquor de illis actibus, qui spectant ad solū summū pontificem, vt est cōgregatio generalis concilij. Hæc probatur primò quo ad primam partem ex loco iam citato Matt. vlti. Eūtes in mundū vniuersum. &c. & sine exceptione, Quæcunq; solueritis. &c. Et quorū remiseritis pec. &c. & Ioā. 20. Sicut misit me pater. &c. Christus autē missus fuerat in totū orbē: ergo in totū orbē ipse misit apostolos. Secūda verò pars quæ ad omnes actus, hoc videtur posse probari ex eo, quod (vt dictū est, autoritas gubernandi est de ratione apostolatus: & nō videtur quod sit limitata, quia nulla ratione diceretur quod extēdat se ad certos actus, & nō ad alios. Sed potius probatur ex gestis apostolorum ipso

rum,

rum, qui vbiq; terrarum constituebant ecclesias, & episcopos, & leges ferebant pro potestate: nec apparet quid Petrus posset, dimissis his, quæ ad solum summum pontificem attinent, quod non & alij. Et Paulus ad Gala. 1. & 2. satis defendit se parē potestatem cum Petro habere. Hæc est aperte sententia Cypriani in epistola de vnitatem ecclesiæ ad Nouatianum. & habetur. 24. q. 1. Ego dico tibi hoc, Vtiq; erāt ceteri Apostoli, quod Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis. Nec audienda est glo. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate consecrationis, non in potestatis plenitudine: vt patere potest ipsam epistolam diui Cypriani legenti.

Et ne quisquam suspicetur me velle quicquam derogare de dignitate, aut prærogatiua, aut primatu Petri, quem non solum cū catholica ecclesia confitemur, sed etiam pro virili defendimus: pono aliam conclusionem, Petrus^{*} inter omnes^{II} Apostolos fuit autoritate & potestate primus, & princeps cum summa supra totā ecclesiam potestate. De hac conclusione à doctissimis viris nō iusti solum, sed prægrandes libri confecti sunt, & editi, atq; ideo ego breui me hoc loco nunc expediam, paucis modo contentus Euangelij testimonij. Primus locus est Matth. 10. Duodecim autē Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus. Et Luc. 6. vocauit Dominus di-

I 5 scipu-

De potestate Ecclesiæ.

scipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit, Simonem, quē cognominavit Petrum, & Andream fratrem eius, &c. Et eodem ordine nominantur & numerantur à Marc. c. 3. & tamen nulla ratione Petrus potuit dici primus nisi in dignitate apostolatus: vel pōtificatus nā ordine quidē vocationis, primus fuit Andreas frater Petri, vt patet ex primo, c. Ioh. Imò Andreas iam vocatus à Christo, vt refert Ioh. inuenit Simonem fratrem suū, & dixit ei, Inuenimus Messiam: & adduxit eum ad Iesum. Est præterea infigne testimoniū, & omnino non refractario & obstinato intellectui apertissimū, Matth. 16. vbi ad quæstionē Domini musantibus & cunctantibus alijs discipulis, respōdit Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. Cui Dominus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nō, &c. sed Pater meus, &c. & ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hęc petram ædificabo ecclesiam meā, & tibi dabo claves regni cælorū. Certè vel cæco notum esse potest pro tam præclara cōfessione aliquid promissum Petro præ cæteris Apostolis. Item, Ego orabo pro te, & tu aliquādo conuersus, confirma fratres, &c. Luc. 22. Nec obscurior locus est ille Ioh. vltimo, vbi cū bis Dominus rogasset Petrum, an se diligeret plus alijs Apostolis, illo respondēte se quidē amare, subiunxit bis, Pasce oues meas pasce agnos meos, Prorsus est hominis præposte

De potestate ecclesiæ.

ri, & peruersè alioqui apertum testimonium interpretantis, negare Christum eo loco voluisse Petro pro maiori erga se amore maiorē etiā auctoritatem præstare. atque vel ex his duobus locis liquidò constat Petro integram auctoritatem in ecclesia commissam. Cui enim data est, si Petro est negata? Vnde licet etiam, vt dictū est, alij Apostoli habuerint æqualem potestatem cū Petro ad sensum suprā positum, tamen potestas Petri erat eminentior. Primò, quia potestas Petri fuit ordinaria, Apostolorum autem extraordinaria. Secundò potestas Petri erat perseveratura in ecclesia, non autem aliorum. Tertio, quia aliorum potestas nec supra Petrum, nec supra se inuicem, Petri autem supra omnes alios. Quarto, quia aliorum potestas subordinata fuit Petri auctoritati. Præualuisset enim auctoritas Petri contra auctoritatem aliorum.

Sed vt aliquādo illum locū, Pasce agnos meos, absoluam (nam difficilior alius restat) sit in hoc argumento hęc vltima conclusio, Præter* sacros 12 Apostolos nullus alius à Christo potestatem ecclesiasticam aliquam videtur accepisse. Hęc probatur, Nā si quisquā alius accepisset: maximè fuisset ex numero septuaginta duorū discipulorum: sed illi nō vidētur accepisse ergo: de nullo est verisimile q̄ acceperit. De septuaginta duobus autē probatur, quia in omnib⁹ locis, vbi data est potestas,

De potestate Ecclesiæ.

stas, non erāt discipuli isti ergo. Et præterea quia Ioseph, qui cognominat⁹ est Barnabas, erat vnus ex discipulis, vt patet Act. 1. & tamen Actuum. 4. dicitur post ascensionem Domini q̄ erat Leuites. Non est autem credendum, si Christus potestatem aliquam ecclesiasticam dedisset ei, q̄ fecisset solum Leuitā, quia Dei perfecta sunt opera. & Philippus, qui prædicauit Samaritanis, Actuum. 8. & baptizauit eunuchum Candacis reginæ, nō fuit Philippus Apostolus, vt multi putant, nec sine causa, q̄ ad baptismum ipsius, Samaritani non receperāt Spiritum sanctum: sed dicunt esse Philip-
pum vnum ex septem diaconis de quo Act. 6. & 21. Ita dicit S. Tho. 4. dist. 2. q. 2. arti. 4. ad primum & quodlibeto. 11. art. 7. Licet oppositum videatur dicere super Ioannem. c. 12. lect. 3. Hic igitur Philippus non videtur dubitandum, quin esset de numero septuaginta duorum cum post Apostolos non temere legatur alius præstantior prædicator aut minister Euangelij, ad quod opus delecti fuerunt. 72. discipuli, & tamen nō erat presbyter, sed tantum diaconus. Imo septem illi diaconi, qui Act. 6. electi fuerunt administrandum mensis, creduntur fuisse de numero discipulorum. Nō enim ex neophytis fuissent assumpti ad tale ministerium, & tamen non erant presbyteri, vt pro certo constat: imò re vera nullam habebāt spirituales potestatem. Ergo septuaginta duo Discipuli, nec fuerunt

De potestate Ecclesiæ.

67

fuerunt à Christo ordinati, nec habuerunt potestatem aliquam ecclesiasticam, quæ sine ordine non est. Restat ergo cōclusio vera, q̄ præter Apostolos nullus alius accepit à Christo potestatem ecclesiasticam: atque ita habemus primam originem potestatis ecclesiasticæ. fuerunt enim & primi & soli, qui à Christo domino & redemptore nostro hanc potestatem acceperunt duodecim Apostoli.

Supereſt nunc tractare, qua ratione hæc potestas deriuata est vsq; ad nos, & perseuerat in ecclesia, & sic erit absolutum totum negotiū, quod suscepimus de subiecto potestatis ecclesiasticæ. Sit ergo de hac quæſtione prima propositio, Potestas* ecclesiastica non solum fuit in Apostolis: 13 sed etiam in alijs. hæc est nota ex scripturis. Nam Paulus constituit episcopum Titum, & Timotheum vt patet. 1. Timo. 4. & 2. ad eundem. 1. & ad Tit. 1. & ad Ephes. idem Apostolus dat præcepta & rationem instituēdi, & creandi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquitur ad presbyteros Asiae. & Ioan. in Apoca. meminit episcopi Laodiceæ. ergo præter Apostolos aliqui alij habuerunt potestatem ecclesiasticam.

Secūda propositio, Defunctis* Apostolis Christi 14 sti, perseuerauit in ecclesia omnis potestas ordinis & iurisdictionis, quæ prius erat in Apostolis. Probat, Gradus potestatis ecclesiæ sunt institu-
ti à

ti à Christo non solum pro tempore Apostolorū sed in totum tempus, quo perseveratura erat ecclesia: ergo perseverauerunt in ecclesia post defunctum Apostolorum. Antecedens patet ad Ephesi. 4. Et ipse dedit quosdā quidem Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationē Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi. Ex quo loco patet, quod gradus ecclesiæ sunt perseveraturi in ecclesia vsque ad vltimum iudicium, & resurrectionem mortuorū. Item vt Paul. dicit ad Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat. Ergo amisso sacerdotio, etiam necesse est vt lex amittatur. ergo si in ecclesia non esset sacerdotium institutum à Christo, nec etiam esset lex Christi. lex autem Christi est æterna, est enim testamentū eius æternū, vt Paul. ait ad Heb. 13. & Baruch. 2. Statuam eis testamentum alterum sempiternū. Et in eodē. c. 4. vocat legem Christi legem sempiternam. ergo necesse est vt perseveret sacerdotium à Christo institutum. In sacerdotio autē omnis spiritualis potestas intelligitur, & includitur. Itē nō esset Christus sacerdos in æternum, vt Propheta & Paulus appellāt, si eius sacerdotium cadere & perire debuisset: nō enim est Christus sacerdos nisi in ecclesia. Item est

est præceptum in ecclesia, de sumptione eucharistiæ, vt patet Ioh. 6. Nisi manducaueritis carnem, &c. sed sine sacerdotio eucharistiæ cōsecratio fieri non potest: ergo. Item saltem constat Apostolos reliquisse episcopos, & presbyteros, vt de Paulo nō semel scriptum est: & potestas illorum non expirauit Apostolis defunctis: ergo potestas ecclesiastica fuit in ecclesia, etiā defunctis Apostolis. 16

Tertia propositio, Tota potestas ordinis in ecclesiæ deriuata est, & pēdet immediate ab episcopis. Volo dicere, quod sicut Apostoli, & illi soli habuerūt iure diuino ordinare, & cōsecrare presbyteros, & alios inferiores ministros, ita omnes, & soli episcopi hoc habent etiam iure diuino. Et quod episcopi habeant hanc potestatem, patet. 1. Tim. 5. Manus citō nemini imposueris. quod de ordinatione presbyteri intelligendum omnes sancti docent. Et c. 5. instituit Timotheū, quales presbyteros eligere debeat. Oportet inquit episcopū irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, &c. quod de presbytero intelligendum patet, ex eo quod statim subiicit quales oporteat esse diaconos. & ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Crætæ, vt constituas per ciuitates presbyteros, si quis sine crimine est. Nec inter catholicos est dubitatio, episcopos hanc habere potestatem. Et quod soli episcopi habeāt, videtur, quia nūquā legimus ordinationes factas nisi ab Apostolis, vel ab episcopis

pis alijs. Vnde etiam Actorū. 14. de Paulo & Barnaba legitur, q̄ cōstitutis Lystræ, & Iconio, & Antiochiæ per singulas ecclesias presbyteris, decesserunt. Et Dionisius Apostolorū discipulus, & Synchronus libro de ecclesiastica hierarchia, vbi formam ecclesiasticam ab Apostolis traditam deserit, & copiosè tractat, solis Pontificibus ordinationem ministrorum tribuit, imò nec oleum sanctū, quo sacrantur presbyteri, ab alio, quam à Pontifice docet confici posse. Item potestas ordinis est iuris diuini: ergo nō est vsurpanda nisi ab eis, quibus constat iure diuino commissum, tales sunt soli episcopi: ergo &c. Item consuetudo vniuersalis ecclesiæ hoc semper tenuit, vt soli episcopi ordinationes faciāt & est, vt supra dixi, grauissimum argumentum, quod nūquam factum est, ideo nō esse, quia nō licuerit, aut certè non potuerit. Itaq; impium, & hæreticū est dicere aut credere, quod noui hæretici putant, sacerdotem vel plebis electione, vel quacunque alia ratione, quàm episcopi consecratione cōstitui posse. Verum, est q̄ qui teneret vt sunt qui disputent episcopum à presbytero non differre consecratione, sed sola potestate iurisdictionis consequenter necessario haberet cōcedere quemlibet presbyterū posse etiā presbyteros consecrare: nam potestas iurisdictionis non facit potestatem consecrandi. Sed quia illam sententiam existimo falsam, vt suo loco patebit,

bit, perseuero in conclusione posita, quòd omnibus, & solis episcopis conuenit ordinatio ministrorum. Nec nunc disputo, an ex priuilegio summorum Pontificum Abbates aliqui habeant cōferre aliquos ordines, vel minores vel etiam maiores. Si enim aliqui ordines non sunt iuris diuini, vt certò constat de minoribus, non est dubitandum, quin collatio illorum committi possit non episcopo. Si verò maiores omnes iuris diuini sunt quod in præsentia non puto, profectò videtur nec committi etiam posse nisi episcopis, qui soli iure diuino habent: quanquam non est eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, vt fateor, sed hoc omnino videtur probabilius, q̄ nec etiā diaconi ordinari possent nisi ab episcopis, siquidem iuris diuini ille ordo est.

Quarta propositio, Defuncto* Petro principe 17 Apostolorum, aliquis successit Petro cum simili authoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem. Probatur à sancto Thom. 4. contra Gent. cap. 76. Christus sic instituit ecclesiam vt esset vsque in seculum duratura. Vnde Esa. 9. Super solium David, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo, & vsq; in sempiternum. Sed Christus ædificauit ecclesiam super Petrum, vt ipse dicit Mat. 16. ergo opus fuit, vt eo è medio sublato, alius loco ipsius subrogaretur. Item in veteri lege à Deo

De potestate Ecclesiæ.

instituta semper fuit vnus summus Sacerdos vt patet Deuter.17. & alijs locis. ergo. Hoc est quod Augusti.24. quæstio.1.c. quodcunque. dicit, quòd cum Petrus accepit claues, accepit non tanquam priuatus, sed nomine ecclesiæ: hoc est, data est ei potestas, quæ esset duratura in ecclesia, in cuius ædificationem Christus dedit. Vnde sicut Adam quædam dona habuit personalia, quæ in posteros transfundere non potuit, vt plenitudinem omnium scientiarum, quædam autem communia statui innocentia, vt iustitiam, gratiam, immortalitatem: sic & Petrus priuata dona habuit, quædam in quibus successorem nõ habuit (nec enim erat necesse) vt gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam verò accepit, in posteros translaturus, vt potestatem clauium, quam non sibi, sed ecclesiæ accepit. Item ille ordo, à principio constitutus à Christo in ecclesia, vt scilicet esset vnus caput, & vnus princeps super omnia in tota ecclesia, erat conuenientissimus ad administrationem ecclesiæ. Quod constat non solum factò ipso Christi, cuius est summa sapientia, & prouidentia, sed etiam consensu, meliorum Philosophorum, qui Monarchiam alijs principatibus præferunt, vt constat ex Aristo. in Politicorum, & Ethicorum, & Metaphysicorum libris. Sed Christus non minus diligit nunc ecclesiam suam quam tunc diligebat, cui etiam promisit se nobis ad futu

ad futu

De potestate Ecclesiæ.

70

ad futurum vsque ad consummationem seculi, Matth. vltimo, ergo nullo modo est verisimile, quòd voluerit, defuncto Petro, mutare rationem & formam administrationis ab ipso Petro institutam, vt scilicet esset vnus princeps totius potestatis ecclesiasticæ. Nec enim Petrus principatum in suum commodum acceperat, sed in vtilitatem, & ædificationem ecclesiæ. Et re vera non minus perniciosus fuit error negantium perseuerare in ecclesia vnum Pontificem, cui omnes Christiani subesse teneantur, quàm eorum, qui omnes Christianos æquales volunt esse. Hic enim maiorem orbis Christiani partem primò in schismata deduxit, deinde ab ecclesia alienauit, postremò in impietissimam Mahumeti perfidiam impulit. Certè qui beato Petro principatum non negant, nulla ratione se tueri possunt, quin vnum etiam nunc summum Monarcham in ecclesia concedant. In hanc sententiam sunt aperta testimonia Ignatii, Cyrilli, Chrysosto. & aliorum doctorum Græcorum, imò & Conciliorum in ipsa Græcia celebratorum. Nam de Latinis authoribus & Synodis dubitandum non est: quin omnes in vnâ hanc sententiam cõspirauerint. Sed esto vt ita sit, sicut certò est, vt in ecclesia semper sit vnus successor Petri cū pari etiã dignitate, & auctoritate, super est inquirendum, qua via, qua ratione ea dignitas, & potestas Petri, deriuari, & perue

K 2 nire

De potestate Ecclesiæ.

nire possit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad vnū aliquē certū suprema illa potestas attinebit.

18 Sit pro hac quæstione in ordine quinta propositio, Petro * mortuo, ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius cōstituisset. Hæc probatur. Licet enim ecclesia (vt in relectione priori declaratum à nobis est) non posset potestatem spiritualem constituere, nec (vt ita dicam) formaliter in se habeat, vt supra explicauimus: tamen semel constituta à Christo potestate, non videtur, quòd ecclesia sit peioris conditionis ad eligendum sibi principem, quàm ciuilis respublica, quæ quocunque casu, deficiente principe, potest sibi alium constituere. Item, vt dictum est, hæc potestas oportebat vt perseueraret in ecclesia, sed defuncto Petro, & nihil de successore prouidente, nec statuente, vt cōtingere poterat, non restabat aliud mediū, nisi per electionem ecclesiæ. Ergo ecclesia poterat alium eligere. Et cōfirmatur, Quia nunc etiam si aut bellum, aut pestilentia, aut alia calamitas, aut casus absumeret Cardinales omnes, non est dubitandum quin ecclesia posset prouidere sibi de summo Pontifice: aliàs vacaret perpetuo illa sedes, quæ tamen perpetuo debet durare. Item illa potestas est communis, & spectat ad totam ecclesiam. ergo à tota ecclesia debet prouideri. & non ab aliqua peculiari ecclesia, vel certo ordine

De potestate Ecclesiæ.

71

ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciosè dissidentibus, ecclesia posset sibi prouidere.

Sed an ab omnibus Christianis? Respondeo, & fit sexta propositio, Electio * summi Pontificis in tali casu spectaret ad solum clerum, & nullo modo ad populū. Probatur, Quia administratio rerum spiritualium nullo modo spectat ad laicos, vt aliàs à nobis probatum est: sed institutio summi Pōtificis maximè spectat ad gubernationem & administrationem rerum spiritualium: ergo nullo modo spectat ad laicos. Item electio presbyterorum, aut episcoporum non spectat ad plebem, vt supra late probatum est. ergo multominus electio summi Sacerdotis. Item populus non potest iudicare merita & qualitates requisitas ad dignitatem summi Pontificis, nec examinare, & discernere inter dignum, & indignum: ergo electio, vel institutio non spectat ad plebem. Esset enim absurdum, vt prouidentia Sacerdotij commissa esset illis, qui nisi fortè & casu non possent rectè prouidere. Itē, Quia talis electio esset prorsus impossibilis, cum esset impossibile vt totus populus cōueniret ad eligendum, nec postquam conuenissent, posset cōtingere, vt maior pars vnum & eundem optaret.

Septima propositio, Imò, * non videtur etiam talis electio spectare ad totum clerum: quia licet

K 3 ad

ad omnes clericos spectet administratio spiritua-
liū, tamen nō omnia spectant ad oēs, sed citra epi-
scopos omnes habēt certa & limitata ministeria,
extra quæ non extendit se eorū officium, vt dia-
coni ministrant presbyteris presbyteri autem mi-
nistrant sacramēta: & eadem ratione vix cōueni-
re posset clerus totius orbis ad talem electionem.

21 Vnde sit octaua propositio, In* quocunque ca-
su vacaret sedes apostolica, manendo in solo iure
diuino, electio spectaret ad oēs episcopos Chri-
stianitatis. Probat, Quia ipsi sunt pastores gre-
gis, & curatores, & tutores, & tota administratio
ecclesiastica citra summum Pontificem spectat
ad eos, & omnia possunt per se, quæ inferiores o-
mnes possunt. Dico ergo quod quomodocunq;
sue instituto, sue casu omnes episcopi Christia-
ni conuenirent, in tali casu episcopi possent eli-
gere vnum summum Pontificem tantæ autho-
ritatis, sicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus
omnibus vel maiori parte laicorum, aut
etiam clericorum.

22 Sed quia hæc forma esset etiam vehementer
difficilis, ac penè impossibilis: sit nona propositio,
Beatus* Petrus, vel solus, vel cum alijs Apo-
stolis potuit constituere formam, & rationem,
qua post obitum suū eligeretur ei successor. Pro-
batur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinē
potestatis & administrationis ad ferendas leges
conue-

conuenientes ecclesiæ, sed hæc erat vna lex etiam
necessaria ad gubernationem ecclesiæ de electio-
ne summi Pontificis: ergo potuit eam cōdere. Se-
cundò probatur, Tota ecclesia posset hanc legem
facere, imò facta est in cōcilijs: ergo Petrus potuit
quia aliàs non habuisset summā potestatem. Et cō-
firmatur, Quia omnis alia forma eligendi, seclusa
lege lata à Petro erat vel impossibilis, si à tota ec-
clesia, vel à toto clero: vel saltem magna occasio
schismatū, si per omnes episcopos deberet fieri:
ergo omnino hoc expediebat, vt lege daretur cer-
ta via & ratio eligendi. Verum circa has propositio-
nes oritur dubium, nam Episcopus Romanus
est summus Pontifex. ergo dato q̄ Petrus deces-
sisset, sufficiebat Romanus clerus ad eligēdū Epi-
scopum Romanum, & per consequens summum
Pontificem. Et augetur dubiū. Nam (vt ex histo-
ria habetur) aliquando vel clerus Romanus, vel
populus summū Sacerdotem eligebant. Respon-
deo primò, An Episcopus Romanus sit iure diui-
no summus Pōtifex, inferiùs (si vacauerit) dispu-
taturus sum. Secundò dico, q̄ si clerus, aut popu-
lus Roman⁹ aliquādo hoc iuris habuit, vt eligeret
summū Pōtificē, hoc fuit certè, vel lege de hoc la-
ta, vel cōsuetudine recepta, & nō iure diuino. Nā
etiā eligēte Romano clero, si Ep̄i Christiani, ratā
habebant electionem, hoc satis esse potuit, vt illa
forma electionis per aliquam ætatem seruaretur.

23 Decima propositio, Beatus * Petrus potuit eligere & designare sibi successorem, qui defuncto Petro, sine alia electione esset summus Pontifex. Hæc propositio non recipitur à theologis recentioribus, quòd sint pontificiæ dignitati aliquanto infestiores, quàm deceret alioqui pios, & Christianos scriptores. Sed probatur primò ex factò Petri, qui (si fides habenda est vera narrantibus) Clementem viuens ipse viuentem pontificem nominauit, vt habetur. 8. q. 1. c. si Petrus. ex autoritate Iohan. scilicet tertij qui fuit temporibus Iustiniani. Item probatur manifesto & inuictò argumento, Nam, vt probatum suprà est, poterat ferre legem de electione successoris: sed potuisset ferre legem, vt viuens Pontifex eligeret successorem, imò illa lex videtur futura conuenientissima ad tollenda schismata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durante adhuc magistratu Consulium designabantur futuri Consules, quare nõ ita potuit fieri de summo Pontifice? Item potuit ferre legem, vt Episcopus viuens nominaret sibi successorem, quare nõ potuit de summo Pontifice? Sequitur consequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet successor Petri. Patet, quia habuit eandem potestatem.

24 Vndecima propositio, Ratio * eligendi summum Pontificem, quæ nunc seruatur in ecclesia, non est de iure diuino. Hæc nota est ex præcedenti

dentibus, quia exclusa humana lege, spectat ad episcopos. Item, Nusquam inuenitur in toto iure diuino. Itẽ, Petri successores potuerunt eam mutare, vt dictum est. Itẽ, non semper hoc modo fuit facta. Et vltimo, quia ordo Cardinalium, qui nũc sunt electores, non est ex iure diuino.

Vltima propositio, Ratio * eligendi summum Pontificem, est ex constitutione & autoritate ecclesiæ aut summorum Pontificum, quæ eadem est, & eadem autoritate mutari posset. Hæc est ratio & origo qua autoritas & dignitas beati Petri ad nos vsque perseuerauit, duratura est in finem seculi.

Supereft, vt agamus de successoribus aliorum Apostolorum, de quo sit prima propositio, Nemo * successit alijs apostolis cum æquali potestate & autoritate iurisdictionis: hoc est, vt in toto orbe haberet plenitudinem potestatis, sicut quilibet apostolorum habuisset, vt supra ostensum est. Hæc probatur primò ipso factò. De nullo enim legimus, quòd se gesserit pro episcopo vniuersalis ecclesiæ, præter Romanum pontificem, sed proximi quique apostolorum, vel Hierosolymitanus, vel Antiochenus, vel alterius vrbis episcopus dictus est. Secundo, Quia illa potestas vniuersalis in alijs apostolis fuit extraordinaria, & personalis, vt dictum est (& sic non potuerunt eam successoribus relinquere) & sola potestas Petri erat ordinaria, & in

perpetuum duratura: ab ecclesia autem nullus recipit tam amplam potestatem, quæ etiam sine suo capite nihil potest: nec à summo sacerdote, hoc est, vel Petro, vel Clemente, legimus quemquam subrogatum quicquam apostolorum cum illa potestatis amplitudine. Tertio, Fuiſſet, maxima occasio schismatis & dissensionum in successoribus, qui non erant in gratia confirmati, si prouincias non habuissent distinctas.

27 Secunda propositio, Quilibet * aliorum apostolorum à Petro potuit relinquere successorem, licet non vniuersalem, saltem in quacunque prouincia voluisset, qui esset verus episcopus illius prouinciæ. Hanc propositionem scio non placituram omnibus doctoribus, tum theologis, tum iuriconsultis, quæ nec ipsis Cardinalibus, Turre Crema. & Caiet. placeret. Omnes enim illa persuasio semel inuasit, omnem potestatem iurisdictionis ita dependere à Romano pontifice, vt nullus possit habere nec nimiam quidem spiritualem potestatem, nisi ex mandato, vel lege ipsius post apostolos quidem, qui ex singulari priuilegio habuerunt à Christo, quod nullus alius potest habere nisi à Petro. Sed probo primò hanc propositionem aperte, Quilibet apostolorum potuit viuens creare episcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret potestatem defuncto apostolo: ergo potuit relinquere successorem, Antecedens est notum,

tum, quia Paulus constituit Titum & Timotheum & idem iuris habuerunt alij apostoli: & in hoc sensu propositio à nemine negari potest. Sed dico eam esse veram in sensu, in quo diximus Petrum potuisse nominare successorem: id est qui reuera non haberet potestatem nisi post obitum apostoli: itaque potuit Ioannes in Asia nominare Ignatium, vt post se episcopus esset in ea prouincia. Hoc probatur, Nam vt supra abundè probatum est, nec alij diffitentur, cæteri apostoli viuentes æqualem habuerunt potestatem cum Petro: ergo potuerunt concedere legem, vt viuens ipse apostolus eligeret sibi successorem, ergo potuit illa lege ipse primus eligere. Certè de antecedente non videtur dubitandum eis, qui concedunt æqualem auctoritatem alijs Apostolis cum Petro, Et si Petrus poterat talem legem ferre in prouincijs, quare Paulus non potuisset? Imò certum est non indigere alios apostolos expectasse mandatum Petri ad omnia quæcunque opus erant in prouincijs. Atque adeo videtur mihi propositio non solum probabilis, sed de qua dubitari non potest.

Tertia propositio, Non * solum Apostoli hoc 18 potuerunt, sed quilibet successorum similiter potuit relinquere sibi successorem. Hæc probatur aperte ex secunda. Nam lata lege à Ioanne vel Paulo, vt viuens episcopus nominaret successorem, potuisset Titus nominare alium. Sed ultra addo (quod

(quod difficilius videtur, sed puto non minus verum) quòd etiã si de hoc nulla lex esset lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare sibi successorem, inconsulto etiam successore Petri: & simile est de omnib⁹ alijs episcopis. Probat, Quia episcopus est pastor, & gubernator prouinciæ iure diuino, ergo si à maiore potestate non impeditur, potest facere omnia, quæ expediunt ad salutem suæ prouinciæ: sed hoc potuit maximè eo tempore esse expediens, vt viuens episcopus nominaret successorem: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, vt hoc modo perpetuo fieret. Unde enim habemus, quòd episcopus possit legem condere de electione abbatis, vel parochi, vel de quacunque alia re, & non de electione episcopi: Et confirmatur, Quia certè non solum hoc videbatur possibile, & conueniens, sed omnino eo tempore necessariũ. Quomodo enim defuncto in vltima India episcopo, potuissent expectare mandatum Petri ad sufficiendum nouum episcopũ? Et hæc omnia dicta sunt quantum ad potestatem iurisdictionis. Nã quo ad potestatem ordinis, si episcopatus dicit ordinem, vel potestatem distinctã à presbytero, & à iurisdictione, sicut video placere penè omnibus, oportuit præter electionem concurrere aliquam consecrationem, tam ad institutionem papæ, quàm episcoporum: sed illam potuit facere quilibet episcopus viuens, sacramento suc-

cesso-

cessorem vel etiam vno defuncto, episcopus alterius prouinciæ potuit ordinare successorem prius electum, & nominatum.

29

Vltima propositio, Quilibet* episcopus in sua prouincia potuit cõdere legem, vt presbyteri eligerent episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiam inconsulta fede Petri, Hæc sequitur ex alijs. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, sicut de alijs. Ecce ratione quomodo authoritas, & dignitas episcopalis potuit deriuari successiuè ab vno in alterum vsq; ad nos, & per episcopos omnis alia potestas inferior Sed his non obstantibus (ne quis putet me velle derogare Romanæ sedi, & dignitati (pono aliam conclusionem

30

Successores* Petri potuerunt, & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, & prouincias distinguere, & omnia ad hæc spectantia pro suo iudicio & potestate facere. Omnia enim quæ dicta sunt, intelligenda sunt, nisi à fede Petri aliter prouideatur. Hæc propositio probatur clare, Quia Petro dictũ est absolutè, Pasce oues meas, sine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum spectat omnis administratio sine limitatione, & per consequens etiam creatio episcoporum. Si enim quicumq; aliorum apostolorum hoc poterat, & fecerunt, vt constat, mul-

toma

De potestate Ecclesiæ.

to magis ad Petrum & succ effores Petri. Ex quo patet corolarium, quod nunc non potest episcopus fieri nisi secundum formam traditam à summis pontificibus, & si secus tentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed totum erit irritum, & inane. Dico verò quantum ad authoritatem iurisdictionis, nam quod ad consecrationem spectat, secus est. Secundo sequitur, quod tota potestas ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis, mediatè, vel immediatè pendet à sede Petri. Patet, quia ab illa sede pendent episcopi, & ab episcopis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & potestates.

(:.)

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria Relectio de potestate Ciuili.

S V M M A.

- 1 Potestas omnis seu publica, seu priuata qua res publica secularis administratur, non solum iusta & legitima est, sed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit.
- 2 Potestas duplex, publica, & priuata.
- 3 Potestatis ciuilis finis quis sit.
- 4 Hominis miseria recensetur. Et quid faciendū oportuit, ut illius necessitatibus consuleretur.
- 5 Ciuitatum, rerumque publicarū fons & origo non sunt inuentum hominum, sed tanquā a natura profectū.
- 6 Potestatis ciuilis causa efficiens quæ.
- 7 Respublica vnde habeat potestatem ciuilem. Et de causa materiali eiusdem potestatis. Et penes quem iure naturali & diuino resideat.
- 8 Monarchia, siue regia potestas, non solum iusta est, & legitima, sed reges etiam à iure diuino & naturali habent potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus.
- 9 Potestates, quibus infidelium respublica gubernantur, an sine

De potestate ciuili.

- an sint legitima. Vel, an inter paganos sint legitimi principes, & magistratus.*
- 10 *potestatis publicae secularis tres causae explicantur.*
- 11 *Libertas, non est minor in regali principatu, quam in aristocratico, & democratico.*
- 12 *Respublica, tota posset puniri licite pro peccato regis.*
- 13 *Bellum quando nullum esset iustum.*
- 14 *Rei publicae sicut maior pars regem supra tota in rem publi. constituere potest, alijs inuitis, ita pars maior Christianorum, reliquis etiam renitentibus monarcham vnum creare iure posset, cui omnes principes & priuincia parere teneantur.*
- 15 *Principum leges, constitutiones quomodo obligent in foro conscientiae. Et quid de praeceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*
- 16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*
- 17 *Lex diuina sicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana.*
- 18 *Legum humanarum transgressores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad venialem solum.*
- 19 *Leges humanae quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignosci poterit.*
- 20 *Rex si vellet non obligare ad culpam, an posset.*
- 21 *Leges civiles, an obligent legislatores, & maxime reges.*
- 22 *Legis ratione cessante, an esset obligatio.*
- 23 *Tyrannorum leges an obligent.*

De potestate ciuili.

- 24 *Præcepta parentum, eodem modo obligant, sicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

Officium, ac munus Theologi tam latè patet, vt nullum argumentum, nulla disputatio, nullus locus alienus videatur, à theologica professione, & instituto. Et fortasse hoc etiam in causa est, sicut de oratore dicit Cicero, cum in omni disciplinarum genere, omnibusque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes viri: tanta fit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & solidorum. Est autem theologia omnium disciplinarum, studiorumque orbis prima, quam Graeci θεολογία vocant. Quare nihil mirum videri debet, si non tam multi in tam difficili re facere absoluti inueniantur. In tam igitur magno solo, ac latè patenti scripturarum omnium doctorum campo cum infinita suppeterent, vnum potissimum locum mihi delegi: certè si pro sua dignitate a me tractari valeat, dignum vestro conspectu, viri ornatissimi, & doctissimi. Locus itaque est de republica: de qua re cum grauissimi, & eruditissimi viri multa differuerint, plura tamen supersunt. Et quoniam argumentum amplius est, quam vt vna disputatione expleri posset, de potestate publica & priuata, qua respublice gubernantur, hodie negotium suscepi.

Locus relegendus ac tractandus est in Magistro sententiarum in 2. d. 44. & sumptus est ex Paul. ad Roma. 13. Non est potestas nisi à Deo, In quæ locum licet per multa sint quæ afferri possent tamen in præsentiarum de laica, seu seculari potestate tota nostra disputatio erit nonnullis limitibus coercita, ne effusius quàm opus sit, erret, & euagetur. Tota ergo præsens relectio tribus terminabitur conclusionibus.

1. Prima conclusio est, Omnis * seu publica, seu priuata potestas, quæ respublica secularis administratur, non solum iusta, & legitima est, sed ita Deum auctorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit. Priusquam ad probationem huius conclusionis veniam, nonnulla mihi præmittenda sunt, ad eius explanationem, & intelligentiam necessaria. Nec tamè omnia, quæ in hoc amplissimo argumento cogeri possunt, persequi constitui, sed astricto & presso sermone, scholastico more, quantum, poterò, paucissimam uerba, quæ solum instituto sunt necessaria, conferam. Cum autem duplex sit potestas, publica, seu priuata, prius de publica, mox uero de priuata agemus. Et quoniam (ut Aristoteli admonet) unumquodque tunc arbitramur scire, cum causas eius cognoscimus, operæ pretium me facturum puto, si ciuili & laicæ potestatis, de qua tota futura est oratio, causas inuestigauero. Quibus certe perceptis, & uis, & effectus

fectus ipsius potestatis facile patebunt. Illud igitur in primis notare oportet, quod ipse Aristoteli in Phisica docet. Non in naturalibus tantum, sed in omnibus prorsus humanis rebus, necessitatem considerandum ex fine, utpote causarum omnium & prima & potissima. Quod dogma, seu Aristoteli inuentum fuerit, siue à Platone receptum, ingens philosophiæ argumentum fuit, magnamque rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, sed primi etiam nominis philosophi, necessitatem rerum materiarum tribuebant, ac si (ut ipse Aristoteli exemplo utatur) domum ita necessario constructam esse putarent: non quod humanis uisibus ita expediret, sed quia grauiam quædam decorum suapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta sunt infra terram, supra autem propter leuitatem præminent ligna. Item homines inferius pedes habere non incessus gratia, sed quia ea pars maxime crassior sit. Ossaque similiter animalibus inesse, non quod ita necessaria fuerint, ut caro membraque corporis stabilitatem haberent, sed quod ea materia durior & solidior sit. Verum enim uero homines crassis opinionibus imbuti, toto (ut aiunt) caelo errabant, ut per rerum aliquarum rationem secundum sententiam eorum reddere possent, certe optimarum maximarumque rerum fabricam artificio philosophandi ratione nullo modo expedire possent. Quomodo enim

illi, vt non inquiram qua materiae varietate terra ornatur in media sede mundi locata, solida, & globosa, & vndique circum se suis nutibus conglobata, vestita floribus, herbis, arboribus, vt non exigam vnde fontium gelidæ perennitates, liquores perhucidi, vnde riparū vestitus viridissimū, singularium partium membrorumq; hominis compositionem vni materiae acceptam referrent? Quæ est illa materiae vis, quæ inter animantia oculos homini sublimes dedit, cælumque videre iussit, & erectos ad sydera tollere vultus? Ita enim illi responderent fieri aliter non potuisse, quam vt homo erectus esset, bruta vero prona, inclinataque: & nõ finis alicuius, aut vtilitatis gratia, sed quod animantiū materia, disparque conditio esset. Atque ex hoc capite manauit Epicuri stolidissimū placitum, & eius discipuli Lucretij. Dicebat enim nec oculos ad videndum esse natos, nec aures ad audiendum, sed omnia fortuito atque adeo ex illo atomorum multifario concursu per per infinitum & inanē volitatum contigisse, quo nihil potest dici, vel fingi, aut stultius, aut ineptius, nec quicquam procliuus, quam tam apertam stultitiam arguere. Quod copiosissimè Cicero de natura Deorum, & Laetantius de opificio Dei fecerunt. Sed nostro instituto, & præsentī proposito satis erit, vt summā veritatē teneamus, qua ommissa, semper necesse errare est. Credamusque non cælum,

nec

nec terram, ac reliquas orbis partes hominemque ipsum orbis principium, sed omnia, quæ cælo continentur, alicuius vsus & finis gratia stetisse, fierique omnia, atque ita fieri necesse propter finem, vnde ratio & necessitas rerum accipienda est.

Querendum igitur, & inuestigandum nobis superest, quis * sit finis ille: cuius gratia potestas hæc, de qua tractaturi sumus, constituta sit. Pro quo cõsiderari oportet, q̄ sicut homo cæteris animalibus præstat ratione, sapientia atque sermone, ita illi æterno, immortalī, sapienti q; animali, multa à prouidētia gubernatrice gubernata sunt quæ reliquis animalibus sunt tributa, & concessa. lam enim primū vt cõmunitati & tutelæ animantium consultū esset, ab ipso statim principio oīa alia animalia suis tegumentis natura mater dotauit, quo facilius possent vim pruinarum & frigora sustinere. Singulis autem quibus ad propulsandos impetus extraneos sua propria munimenta constituit, aut vt naturalibus telis repugnēt feriora, aut quæ sunt imbecilliora, subtrahant se periculis pernitate fugiendi, aut rostro veluti hasta se protegant, aut latibulis sepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuibus in sublimē suspēsa sint aut suffulta vnguibus, vel instructa cornibus: nullique sui præsidium deest. Hominem * aut vnum

ratione & virtute concessa reliquit fragilem, im-

L 3

becillē,

De potestate ciuili.

becillē, inopē, & infirmum, omniq; auxiliō desti-
tutum, vndiq; indigentem, & nudum, inerinēq;
contra se ex naufragio producit; in cuius vita mi-
ferias sparsit, quippe qui, ab ipso statim ortu nihil
aliud potest quam fragilitatis suę conditione plo-
rata fletibus ominari. Iuxta illud, Repletur multis
miserijs: & tantum vt restet (vt poeta refert) tran-
sire malorum. Vt ergo huiusmodi necessitatibus
cōsuleretur, necessariū porrō fuit, vt homines non
vagi errarēt, & palantes instar ferarum in solitudi-
ne, sed in societate videntes, inuicem sibi adiūmē-
to essent. Vt enim soli (ait Sapiens) quia si cecide-
rit, non habet subleuantē se: si autem fuerint mul-
ti, fovebuntur mutuo, Atq; adeo ex hoc capi. Ari-
stō. 2. Ethico. admonet, nō sine doctrina, & expe-
rientia perfici posse ex parte intellectus, quæ in
solitudine haberi minime potest. Imò etiam hoc
loco brutis animalibus ipsis inferiores esse vide-
mur, quia illa necessaria sibi per se cognoscere pos-
sunt, homines autē nullatenus hoc possunt. Rur-
sus etiā sermo intellectus est nūtius, & in hūc solū
vsum datum Arist. tradit, quo vno homo cæteris
animalibus antecedit: qui extra hominū societa-
tē nullus foret: atq; adeo etiā, si fieri posset, si sapiē-
tia esset sine sermone ingrata & in sociabilis esset
ipsa sapientia. Ita enim in Ecclesiastico habetur
sapientia abscondita, & thesaurus inuisus, quæ uti-
litas in vtrisque. Quapropter & in 1. Polit. Arist.
ostendit

De potestate ciuili.

80

ostendit hominē naturaliter esse ciuilem, sociabi-
lemq;. Iam verò voluntas, cuius ornamenta sunt
iustitia & amicitia, deformis verò omnino, ac ve-
lut manca, extra hominū consortia sit, necesse est
iustitia quidem nisi a multitudine exerceri nō po-
test: amicitia verò, sine qua non aqua, nō ignis, nō
sole (vt ait Cicero pluribus locis) vtitur, & sine
qua nulla virtus est secundum Aristot. scilicet nisi
ne vitæ communicatione omnis perijt. Et si con-
staret humana vita, & sibi sufficeret, tamen in so-
litudine non nisi in iocūda, & inamabilis esse pos-
set. Nihil enim natura solitariam amat, omnesq;
vt ait Arist. natura ferim ad communicationē.
Si quis (inquit Cicero) in cælum ascendisset, na-
turamque mundi, atque siderum inspexisset, pul-
chritudinem, in suavis illi sine amico administra-
tio foret. Quare & Timon ille Atheniensis, qui se
instituto ab hominum communitate segregabat,
inhumana, brutalisq; natura ab Aristot. 1. Polit. cen-
setur, & inter feras huiusmodi homines ponatur.
Sicut enim ait Augu. libro de amicitia. Ego etiam
eos non tantum homines, quam bestias dixe-
rim, qui sic dicunt esse vitendum, vt nulli con-
solationi sint, nulli etiam oneri, vel dolori, qui
nihil delectationis ex alterius bono concipiant,
nihil amaritudinis sua alijs peruersitate inferant,
amare nullum, amari a nullo curantes. Cum ita-
que humane societates propter hunc finem con-
stitu-

De potestate ciuili.

stituta sunt scilicet ut alter alterius onera portaret, & inter omnes societates societas ciuilis ea sit in qua commodius homines necessitatibus subueniant, sequitur, communitatem esse (vt ita dixerim) naturalissimam communicationem naturae conuenientissimam. Quanquam enim mutua officia sibi praestent, non tamen familia vna sufficiens est sibi, & maxime aduersus vim iniuriamque propulsandam: quae maxime causa videtur & Chã, & Nemrod adduxisse, vt primi omnium homines in ciuitatem cogere, vt legitur Genesi. 10. Patet ergo * fontem, & originem ciuitatum rerumque publicarum, non inuentum esse hominum, neque inter artificia numerandum, sed tanquam à natura profectum, quae ad mortalium tutelam, & conseruationem hanc rationem mortalibus suggessit atque ex eodem capite statim consequitur eundem esse finem eandemque necessitatem publicarum potestatum. Si enim ad mortalium incolumitatem necessaria sunt concilia & coetus hominum, societas nulla consistere potest sine vi aliqua & potestate gubernate, & provide, idem omnino usus utilitasque est, & publicae potestatis, & communitatis, societatisque. Nam si omnes aequales essent, & nulli potestati subditi, vno quoque ex sua sententia & arbitrio in diuersitatem tendente, necessario distraheretur res publica, dissolueretur ciuitas, nisi aliqua esset prouidentia, quae in communi curaret conseruaretque;

De potestate ciuili.

81

fuleretque; communi bono. Omne enim regnum in seipsum diuisum, desolabitur. Et vbi non est gubernator (vt ait sapiens) dissipabitur populus. sicut corpus hominum in sua integritate conseruari non posset, nisi esset aliqua vis ordinatrix, quae singula membra in usus aliorum membrorum, maxime in commodum totius hominis componeret: sane ita in ciuitate contingere necesse esset, si vnus quisque pro suarum rerum utilitate sollicitus esset, & vnusquisque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potissimam causam potestatis ciuilis, & secularis utilitatem, imò potius in gentem necessitatem, cui non nisi dii repugnant. Efficientem * verò causam huius potestatis ex dictis facile est intelligere. Si enim publicam potestatem ordinemus constitutam iure naturali, nus autem naturale Deum solum auctorem cognoscit: manifestum euadit, potestatem publicam à Deo esse, nec hominum conditione aut iure aliquo positiuo contineri. Deus enim qui omnia in sapientia fecit, quique attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, & cuius opera omnia ordinata sunt, vt ait Apostolus: huius naturae & conditionis homines constituit, vt nisi in societate viuere non valerent, imò (vt apud Ciceronem disserit Scipio) nihil est illi principi Deo, qui omnem mundum regit, & quicquid est in terris fecit, acceptius, quam concilia cuiusque;

hominum iure societatis, quæ ciuitates appellan-
 tuntur. Et si respublicæ societatesque iure diu-
 no seu naturali sunt constitutæ, potestates, etiam
 sine quibus respublicæ stare non possent. Idem
 de iure diuino etiam, vt nullum dubium superes-
 se possit, rationibus & testimonijs confirmabi-
 mus. Et primò quidem Aristote. 8. Physicorum,
 graua & leuia à generante moueri asserit, non
 ob aliam causam, quàm ob naturalem illam incli-
 nationem quam habent à generante, & necessi-
 tatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istã
 atque inclinationem hominibus dedit, vt in so-
 cietate, & sub alia potestate regente degere non
 possent, hoc ipsum deo auctori acceptum refer-
 re necesse est. Quæ enim apud omnes naturalia
 sunt, à Deo naturaliter sine dubio sunt: qui e-
 nim dat speciem, seu formam vt idem Aristote.
 ait, dat ad speciem seu formam consequentia.
 Quamobrem etiam Paulus admonet, Qui pote-
 stati resistit, Dei ordinationi resistit. Constitutio
 7 ne ergo diuina respublica hanc potestatem ha-
 bet: causa verò materialis, in qua huiusmodi po-
 testas residet iure naturali & diuino, est ipsa re-
 spublica, cui de se competit gubernare seipsam &
 administrare & omnes potestates suas in cõmu-
 ne bonũ dirigere. Quod sic probatur, Nam cum
 de iure naturali & diuino sit aliqua potestas gu-
 bernandi rempublicam, & sublato communi iu-
 re

re positiuo & humano, non sit maior ratio, vt po-
 testas illa sit in vno, quàm in altero, necesse est, vt
 ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat po-
 testatem gubernandi se. Si enim prius quàm in ci-
 uitatem homines conuenirent, nemo erat alijs su-
 perior, non est aliqua ratio, cur in ipso cõetu, seu
 conuẽtu ciuili, quisq; sibi super alios potestatem
 vendicaret: maxime cum quilibet homo iure na-
 turali habeat potestatem, & ius defendendi se. Si
 quidem nihil magis naturale quàm vim vi repe-
 lere. Et certè non est aliqua ratio, cur hanc pote-
 statem respublica non obijciat circa suos ciues tã
 quam in membra ad integritatem totius & con-
 seruationem publici boni. Item hominem occi-
 dere, est iure diuino prohibitum, vt patet in præ-
 ceptis Decalogi: ergo auctoritas occidendi oportet
 qd sit à iure diuino, sed respublica, vt ex vsu &
 consuetudine constat, habet auctoritatem occi-
 dendum hominem: ergo habet à iure diuino. Nec fa-
 tis est dicere, quòd ius diuinum non prohibet ab-
 solutè occidere hominem, sed occidere innocen-
 tem: quia conclusio est, quòd homini priuato nõ
 licet occidere hominem, quamuis criminofum:
 ergo aliqua auctoritatem habet respublica occi-
 dendum hominem, quam non habet priuatus ho-
 mo: & ista non potest esse iure positiuo, ergo iu-
 re diuino. Et quia hæc potestas principaliter est
 in regibus; quibus respublica cõmisit vices suas,
 de

De potestate ciuili.

de regio principatu & potestate disputandum est. De qua non est. De qua non desunt aliqui, etiam de numero Christianorum, qui non solum negant regiam potestatem esse à Deo, sed etiam omnes reges, duces, principes, dicunt esse tyrannos; & huius libertatis esse prædones, adeo infensi sunt omnibus dominationibus, & potestatibus, vna dum taxat republica excepta: quod etiam probare conantur autoritatibus & rationibus. Et primo quidem, quia homo conditus est in libertate. non enim in illo felici statu innocentiae quisquam dominus fuisset, nec quisquam seruiuisset. Secundo quia hominibus à principio dictum est, Domina mini piscibus maris, & volatilibus cæli. & rursus, Fecit Deus hominem ut præesset piscibus maris, &c. nec dixit, hominibus. Tertio, quia in lege naturæ inter cultores veri Dei nunquam legimus aliquem principem fuisse. Quarto, quia principatus ortum habuit à tyrannide. primum enim Nemrod qui fuit ex posteritate reprobata à Noe, accepit tyrannidem, qui fuit filius Cham. Genes. 10. nec sancti doctores hoc sub silentio præterierunt. Greg. enim contra naturam & magnum dicit esse, velle dominari vnum hominem, cum naturali iure omnes homines sint æquales. & Isidorus, Communis (inquit) omnium possessio, & vna libertas iuris naturalis est, propria vti libertate. Quod si ante legem euangelicam regius potentatus prohibitus

De potestate ciuili.

83

hibitus non esset, scilicet Christianos dicunt libertate donatos à Christo. Patet ex illo loco, vbi dicit Dominus, Reges terræ à quibus accipiunt tributum, à filiis suis, an ab alienis? respondit Petrus Ab alienis. Ex quo, inquit, certum est, Christianos tributum non debere nisi ratione scandali. Et confirmatur per illud Apostoli, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Item, nolite fieri serui hominū: empti enim estis pretio magno. & rursus ad Ephesi. Vnus Dominus, inquit, vna fides, vnum baptisma. Non ergo licet nos Christianos principes superinducere. Vnde homines factiosi, corrupti superbia, & ambitione, nihil mirum, si aduersus principes seditiones mouent. Ideo * nos cum omnibus sapientibus melius dicimus, 8 Monarchiam siue regiam potestatem non solum iustam esse, & legitimam, sed dico reges etiam à iure diuino & naturali habere potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus. Et probatur, Quia cum respublica potestatem habeat in reipublice partes, hæc autem potestas per ipsam multitudinem exerceri non potest (non enim commodè posset leges condere, atque edicta proponere, lites dirimere & transgressores punire) necesse ergo fuit, vt potestatis administratio alicui, aut aliquibus commendaretur, qui huiusmodi curam gererent: & nihil refert, vni an pluribus commendetur: ergo potuit commendari potestas,

testas, quæ eadem est, quæ reipub. Et authoritatibus probatur. Constat enim regnum non esse contrarium iuri naturali, vt isti putant. Ius enim naturale est immutabile, vt Arist. probat. 5. Ethico. & etiam habetur in decretis. Nam si regnum esset cōtra ius naturale, nullo seculo, aut ætate iustum esse potuit. cuius contrarium esse constat ex veteri testamento, vbi laudatur Melchisedec Rex Salem, & Ioseph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorū, & Iacob vir iustus regionem incolendam à Pharaone accepit, & Daniel cum socijs suis constitutus est à Nabuchodonosor præfectus prouinciæ: quod vtiq; viri sancti nō admisissent, si regnum pro tyrannide reputassent. Et Deuteronomi. 10. ponuntur leges, & conditiones regibus, quibus regnaturi erant apud filios Israel nec prohibentur regem sibi constituere, sed tantum ne sit alienigena, qui constituendus esset, & ibi præcipitur, vt stet sacerdotis præcepto, & decreto sub capitis etiam poena: nihil autē interest an sit sacerdos, an rex, dummodo eandem habeat potestatem. Et Leuitæ constituuntur iudices, qui potestatem haberent vitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipso Deo constituti leguntur, alij eius præcepto præpositi: quod vtiq; nunquam Dominus fecisset, si contra ius naturale fuisset. Et Machabæi, viri fortissimi & sanctissimi ab omnibus reputantur, qui tamen suorum

patrū

patrum principatum aut delatum susceperunt, aut iustis de causis illud sibi vindicauerūt. Est verò prorsus absurdum existimare aliquid esse contrarium iuri naturali, aut diuino, quod rerum humanarum administrationi expedisset. Non itaque, vt sapienter ait Iob, Deus tanquam timidus abijcit potestatem, cum ipse sit potens, nec libertas euangelica (vt seditiosi homines imperite plebis auribus suggerunt) regis potestati impedimento est. Vt enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Euangelio prohibetur: atque in hoc maxime libertas euangelica consistit. Quare si ante Euangelium ciuitatibus reges sibi constituere licebat, non est æstimandū post Euangelium non licere. Et certe si reges, legitimi principes non essent, nunquam Apostoli Christi nobis vt illis pareamus, commendassent. Non enim Paulus ad Roma. 13. aliud agere videtur. Omnis inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et iterum, Non est potestas nisi à Deo. & Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. & multa alia in hanc sententiā. Item ad Titum tertio. Admone, inquit, illos principibus & potestatibus subditos esse. Et. 1. Timoth. 2. Obsecro autem primum omnium fieri obsecrationes pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus. Et primæ Petri. 2. cap. Subiecti estote omni

De potestate ciuili.

omni creaturæ propter Deum, siue regi. &c. Videtur ergo quòd regia potestas sit non à republica, sed ab ipso Deo, vt catholici doctores sentiunt. Quamuis enim à republica constituatur (creatur namq; respublica regem) nō potestatem, sed propriam authoritatem in regem transfert, nec sunt duæ potestates, vna regia, altera communitalis. Atque ideo sicut potestatem reipublicæ à Deo & à iure naturali constitutam esse dicimus, idē prorsus de regia potestate dicamus necesse est (quod satis consonum scripturæ videtur) consuetudiniq; quæ principes Dei, non reipub. ministros appellat. Salomon enim ait, Per me reges regnāt. Et Dominus Pilato respondit, Non haberes potestatem aduersum me vllā nisi tradita tibi esset de super, id est de cælo. Errare ergo videntur auctores concedentes reipublicæ potestatem esse de iure diuino, non autem regiam potestatem. Quòd si homines, vel respublica non haberent potestatem à Deo, sed ex condicōe omnes conuenirent, & pro bono publico vellent potestatem contra se constituere, illa quidem esset ab hominibus sicut est, quā religiosi tribuunt abbati. Non ita verò est. Constituta est enim in republica omnibus etiā ciuibus inuitis potestas seipsam administrandi, in quo officio ciuiles reges constituti sunt. Sed dubitari potest, an* ita etiam sit de potestatibus, quibus infidelium reipublicæ gubernantur: scilicet,

De potestate ciuili.

85

et, an inter paganos sint legitimi principes, & alij magistratus. Et videtur q̄ nō: quia si ex Christiano fieret quis infidelis, omni prorsus publica potestate, vt iura dicunt, priuatur propter infidelitatem: ergo cū eadem ratio infidelitatis maneat ei, impedit legitimum principatum, aut potestatem. Et Richardus, vir alioqui præstantissimi ingenij, in libro Depaupertate Christi, nō solum infidelitatem, sed quodcūq; mortale peccatum putat impedire omnē potestatem, & dominium, iurisdictionemq; tam publicam quam priuatam, & titulum, & fundamentum cuiuscunq; potestatis credit esse gratiam: cuius rationes prætereò, quia infirmiores sunt, quàm vt declaratione indigeant. Nec omnino est dubitandum quin apud ethnicos sint legitimi principes & domini, cū Apostolus in locis supra dictis, obediendum potestatibus & principibus & toto tempore seruire præcipiat, qui certè eo tempore omnes erant infideles. Et Ioseph & Daniel, paganorum principes, procuratores, & ministri erant: nec aut principes Christiani seculares aut ecclesiastici huiusmodi potestate & principatu priuare possent infideles, eo durtaxat titulo, quia infideles sunt, nisi ab eis alia iniuria profecta sit. Et* tres quidē causas publicæ potestatis secularis rectè explicantur per definitionem, quæ ab auctoribus talis ponitur, Potestas publica est facultas, authoritas, siue

M

ius

De potestate ciuili.

ius gubernandi rempublicam ciuilem. Ex dictis facile patet probatio illius.

Quatenus ad publicam potestatem spectat, ostendimus publicas potestates esse à Deo, atq; adeo iustas & legitimas: ex quibus sequitur probatio vltimæ partis conclusionis supra positæ, in qua dicebamus, nullam huiusmodi potestatem hominum consensu abrogari posse. Si enim homo cedere non potest iuri & facultati se defendendi, proprijsq; membris ex commodo suo vtendi: ergo nec etiam potestati, cum hoc illi naturali & diuino iure competat. Itidem etiam respublica nullo modo potest priuari huiusmodi potestate tuendi se, & administrandi aduersus iniuriam & suorum & exteriorum, quod sine publicis potestatibus facere non potest: atq; ita si ciues omnes in hoc conuenirent, vt omnes has potestates amitterent, & vt nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum esset nullum, & inualidum, vt pote contra ius naturale. Ex superioribus infertur corollarium non contemnendum, his maximè, qui sub vno principatu & regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ sine rege sunt, & populari administratione reguntur iactare suam libertatem. Et corollarium est, Quod* non est minor libertas in regali principatu, q̄ in aristocratico & democratico. sic enim distinguit Arist. 3. Ethic. principatus in Monarchiã & Monarchiã in principatũ vnus
Aristo

De potestate ciuili.

86

Aristocratiam idest optimatum principatum, & Democratiam, id est popularẽ seu multitudinis principatum. Dico ergo non esse minorem libertatem in regali principatu, quàm in alijs. Probat, Quia cum eadem sit potestas, vt supra probatum est, siue in vno, siue in pluribus sit, & tantum vni melius sit subijci quàm pluribus (tot enim sunt domini quot sunt superiores) ergo non est minor libertas, vbi omnes vni sunt subditi, quàm pluribus, maximè cum vbi sunt plures dominantes, plures sunt qui potestatem ambiant: & necesse est, vt seditionibus, & dissensionibus respub. sæpe laboret propter illorum diuersas sententias. Nulla enim fides regni socijs, ait Poëta. Et Dominus per prophetam, Pastores multi demoliti sunt vineam meam. Optimum ergo regnum est vnus, sicut totus orbis ab vno principe & domino sapientissimo gubernatur. Secundum corollarium quod ex superioribus potest inferri, est, Quod* tota respublica potest puniri licitè pro peccato regis. Vnde si rex iniustum bellum inferret alicui principi, potest ille, qui iniuriam accepit, prædari, & alia iure belli persequi, & occidere regis subditos, etiam si omnes sint innocentes: quia postq̄ rex à republica constituitur, si quid ille insolenter committat, imputatur reipublicæ: tenetur enim respublica non committere hanc potestatem nisi ei, qui iuste exerceat, & vtatur potestate, aliàs pe-
M 2 riculo

13 riculo se committit. Tertium corollarium, Nullū
 * bellum est iustum, si constat geri maiori malo
 reipublicæ, quàm bono, & vtilitate, quantumuis
 aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellum iu-
 stum. Probatur, Quia si respublica non habet po-
 testatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se,
 resq; suas atq; se protegendum: ergo vbi ipso bel-
 lo attenuatur potius, atq; atteritur, quàm augetur,
 bellum erit iniustum, siue à rege inferatur, siue à
 republica: Imò cum vna respublica sit pars totius
 orbis, & maxime Christiana prouincia pars to-
 tius reipublicæ, si bellum vtile sit vni prouinciæ,
 aut reipublicæ cum damno orbis aut Christiani-
 tatis, puto eo ipso bellum esse iniustum, vt si bel-
 lum Hispaniarum esset aduersus Gallos aliàs ex
 causis iustis susceptum, & alioqui regno Hispa-
 niarum vtile: tamen cum maiori malo & iactura
 geritur Christianitatis, puta quia Turcæ occu-
 pant interim prouincias Christianorum, cessan-
 dum esset à tali bello. Et hæc ad explicationem
 primæ conclusionis.

14 Secunda conclusio, Sicut * maior pars reipubli-
 cæ regem supra totam rempublicam constituere
 potest, alijs inuitis: ita pars maior Christianorum
 reliquis etiam renitentibus, Monarchiam vnum
 creare iure potest, cui omnes principes & prouin-
 ciæ parère teneantur. Prima pars huius cōclusio-
 nis satis ex superioribus patet. Si enim respubli-
 ca

ca suam potestatem vni alicui mandare potest, &
 hoc propter vtilitatem reipublicæ, certum est nō
 obstare dissensus vnus aut paucorū, quominus
 cæteri providere possint bono reipublicæ: aliàs
 non esset sufficienter consultum reipublicæ, si cō-
 sensus omnium exigeretur, cum ille in multitudi-
 ne, aut vix, aut nūquam contingat. Satis ergo est
 vt maior pars conueniat in vnum, vt iure aliquid
 fiat. Item probatur efficaciter, Quia duabus parti-
 bus dissentientibus, oportet vt præualeat senten-
 tia alicuius partis necessario. Postquam enim cō-
 tradictoria volunt, & non debet, præualere sen-
 tentia minoris partis: ergo sequenda est sentētia
 maioris partis. Nam si ad creandum regem requi-
 ritur consensus omnium, quare etiam non requi-
 ritur ad non creandum? quare enim magis requi-
 ritur consensus omnium ad affirmatiuam, quàm
 ad negatiuam? Secūda pars est, q̄ huiusmodi rex
 est super totam rempublicam: volo dicere, quòd
 in regio principatu rex est non solum supra sin-
 gulos, sed etiam supra totam rempublicam, id est
 etiam supra omnes simul. De qua republi. quan-
 quā sunt inter Philosophos variæ sententiæ, mul-
 taq; disputentur, tamen ego probo illam partem
 cōclusionis nostræ. Quia si respublica esset supra
 regem, ergo esset principatus democraticus, id est
 popularis, & sic non est Monarchia & principa-
 tus vnus: & hæc videtur esse sententia Aristo. 3.

De potestate ciuili.

Politi. Item respublica potest dare potestatem alicui, non solum supra singulos, sed etiam supra omnes simul, & ille haberet potestatem regiam, & non alia esset, quam adhuc principatus vnus, non democraticus, aut aristocraticus. ergo rex est supra omnes. Item non appellatur a rege ad rempublicam: ergo non est maior respublica, nec superior. Tertia pars conclusionis est, quod maior pars Christianorum posset Monarcham constituere. Probatur, Nam tota ecclesia est quodammodo vna respublica, & vnum corpus. Iuxta illud Apostoli Omnes vnum corpus sumus. ergo habet potestatem se conseruandi, & tuendi, rationemque optimam constituendi, qua se melius ab hostibus defendere possit. Item cum finis temporalis, vt alio loco vberius tractabitur, sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habere vnum Monarcham, esset expediens ad defensionem & propagationem religionis fidei Christianae, non video cur non possint illi, ad quos spirituale spectat, cogere Christianos, vt vnum Monarcham crearent, sicut in fidei fauorem ecclesiastici principes hereticos priuant principatu a his legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, vt patet a principio antequam fieret diuisio: ergo & nunc potest: cum enim illa potestas esset iuris naturalis, non cessat. Ex hac conclusione infertur corollarium, Quod in liberis

De potestate ciuili.

88

liberis ciuitatibus, vt sunt Venetiae, Florentia, posset maior pars eligere sibi regem alijs contradicentibus. Et hoc verum videtur, non solum quia hoc manifeste expedit reipublicae: sed dato quod magis expediret politia aristocratica, aut democratica. Nam postquam respublica habet ius se administrandi, & id quod facit maior pars, facit tota: ergo potest accipere politiam, quam voluerit, etiam si non sit optima, sicut Roma habuit aristocraticam, quae non est optima.

Tertia conclusio, Principum* leges & constitutiones ita obligant, vt transgressores in foro conscientiae culpae rei sint: quam etiam vim parentum in filios, & maritorum in vxores habent precepta. In hoc argumento, & pro materia huius conclusionis multa afferri possent, nec dictu indigna nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quam paucis potero, expediam. Et primum omnium, sunt qui putant leges nullam vim habere, vt earum transgressores culpa in foro conscientiae teneantur, sed hanc solum obligationem inducere, vt principes, & magistratus legum violatores iuste punire possint, negantque subditos ad aliquid aliud coram Deo teneri: sicut plerique religiosi de suis constitutionibus dicunt, quod obligant quidem ad poenam non ad culpam, nec sine ratione insaniunt, sed probant rationibus & argumentis non inualidis.

M 4 Primo,

De potestate ciuili.

Primò, Quia aliàs sequeretur, secularem potestatem esse spiritualem, si obligat in foro cōscientiæ. Secundò, Quia finis reipublicæ & potestatis secularis est solūm aliquid temporale, puta pacificus status ciuiūq; conuictus: sed hoc nihil ad cōscientiam: ergo. Tertiò, Quia esset omnino potestas secularis altera parte māca, nam obligaret, & non posset absoluere. Quartò, Quia tunc puniretur quis bis pro peccato: nam in hoc mūdo punirent principes, in alio autem Deus. Quintò, Non potest imponere poenā spirituale: ergo nec obligare ad culpam, cum nō videatur maior ratio de vno, quā de alio. Sextò, Nam vel est in potestate principis non obligare ad culpā, aut nō. si primū, cōtrā, Quia prælati spirituales possunt nō obligare, vt patet in religionibus. Si secundū, quomodo ergo cōstabit quādo velint obligare, cū ipsi non explicēt? Sed his rationibus nō obstantibus, quæ graues doctores mouerūt, non videtur mihi dubitandū quin leges ciuiles obligent in foro cōscientiæ, cū hoc apertè videatur Paulus testificari ad Roma. 13. Potestati subditi estote nō solūm propter iram, sed propter cōscientiam. Et Petrus dicit, Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti: quod etiā videtur nullo modo posse intelligi, si leges obligarent solū in foro cōtentioso, & nō in foro cōscientiæ. Sed quoniā posset aliquis respondere, q̄

non

De potestate ciuili.

89

non fit idem obligare in foro cōscientiæ, & ad culpam, maxime cum religiosi confiteantur se teneri suis legibus in foro cōscientiæ, quæ tamē ad culpam non inducunt. Ideo dico etiam, quòd leges ciuiles obligant sub poena peccati, & culpæ equè ac leges ecclesiasticæ. Hoc probatur apertè ex dicto Pauli ad Roma. 13. Qui autem resistūt: inquit, ipsi sibi damnationem acquirunt, non autem incurritur damnatio, nisi propter culpam: ergo legum transgressores incurrunt coram Deo veram culpam. Ad maiorem autem declarationem & cōfirmationem istorum, est aduertendū, quòd * lex ¹⁶ humana & diuina in aliquo differūt, & in aliquo conueniunt. Differunt quidem: nam lex diuina sicut a solo Deo fertur, ita à nullo alio, aut tolli, aut abrogari potest. Lex autem humana sicut per hominem constituitur, ita ab homine tolli, aut annullari potest. Differunt etiam quia in lege diuina ad hoc quòd iusta sit, & per hoc obligatoria, sufficit voluntas legislatoris, cū sit pro ratione voluntas. Vt autem lex humana sit iusta, & possit obligare, nō sufficit volūtas legislatoris: sed oportet quod sit utilis reipublicæ, & moderata cum ceteris. Item etiam differunt, quia diuina firmitus, & intensius obligat. In multis enim casibus obligat lex diuina, vbi non obligat humana. Nec ego aliā differentiam satis videre possem. Conueniunt autem in hoc, quòd lex diuina constituit aliquid in

M 5

esse

De potestate ciuili.

esse & genere virtutis aut vitij: ita, quod eo ipso quod aliquid lege diuina præcipitur est bonum, & officiosum, quod alias non esset: & eo quod prohibetur, habet quod sit malum, & vitiosum: quod alias non esset, vt exemplo de baptismo patet, & de confessione. & de alijs sacramentis, in quibus non est alia bonitas, quã quod sunt à Christo præcepta. Et vsus carniũ & alia quidem legalia in veteri lege non habebant aliquid aliud vitij, nisi quod erant prohibita in lege. Vnde constat, quod nullum sit vitium, nisi quia prohibitum in lege, nec virtus nisi quia præceptum vel laudatum in lege. Tota enim bonitas voluntatis humanæ, vt doctores firmiter probant, est ex conformitate ad voluntatẽ: & legem diuinam, & omnis malitia ex deformitate ad legẽ diuinam prouenire, quæ est regula omnium actuum humanorum. Ita etiam lex humana habet vim constituendi aliquid in esse virtutis & eius contrarium in esse vitij. Sic vt enim quia ebrietas est prohibita in lege diuina, est intemperantia: ita ieiunium est opus virtutis, quia eadem lege commendatur, & abstinentia a cibis quibusdam est virtus, quia præceptum est humana lege. Et ne exemplum afferamus solum de ecclesiasticis legibus, emere pecunia magistratum est ambitiosum quia prohibitum lege humana. Item sericum induere, est luxuriosum solum, quia prohibitum supra terminum legis erogare in conuiuio, erit in tempe

De potestate ciuili.

90

temperantia, quod ante legem potuit esse temperantia, & magnificentia. Nec quicquam interest quantum ad hoc inter legem humanam & diuinam, sicut enim meritum est in opere virtutis, ita culpa in opere vitij. Ideo * sicut lex diuina habet vim obligandi ad culpã, ita & lex humana. Quod ne voluntate dictum videatur, probatur sic, Lex humana est à Deo, ergo eodem modo obligat sicut diuina. Assumptum probatur, Nam non solum opus Dei dicitur, quod se solo producit, sed etiam quod mediantibus causis secundis efficit: ergo non solum dicitur lex diuina, quam ipse solus sancit, sed etiam quam Dei potestate homines tulerunt: sicut leges pontificum dicuntur non solum quas papa per se tulit, sed etiam quas papæ autoritate alij inferiores tulerunt. Ita enim vocatur papæ constitutiones vniuersitatum, & collegiorum quas constat papam non fecisse per se, sed alij ei⁹ autoritate condiderunt. Vel vt clarius probetur arguitur sic, supposito quod papa habet autoritatem condendi leges obligatorias in foro cõscientiæ, Si papa committeret alicui, vt daret leges alicui communitati, præcipiens eis, vt obedirent, non ne præcepta legati haberent vim obligandi in foro conscientiæ? Ergo cum Deus dicat, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, quare decreta illorum non obligabunt similiter in foro conscientiæ? Et vt apertius cõstet, videtur omni-

De potestate ciuili.

omnino absurdum, concedere quòd si papa præcipiat, quod in hac ciuitate omnes obediant Cardinali legato, præcepta Legati obligarent ad culpam, vt omnes fatentur, & cū Christus præcipiat parere principib⁹, negare quod principum leges obligent ad culpam, Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo possunt, quin etiam leges ciuiles obligent Ita enim dominus constituit principes seculares ad gubernandam rempublicam secularem, sicut pontifices ad spiritualem. Nec illud dictum domini, Qui vos spernit, me spernit, solum ad ecclesiasticos, sed etiã ad ciuiles magistratus spectat: nec minus diligenter in scriptura commendatur obedientia principum secularium, quam ecclesiasticorum. Nihil ergo interest quantum ad obligationem, q̄ humanæ sint leges aut diuinæ, sicut æquè verum sacramentum esset ab apostolis, aut ab ecclesia conditum, si eam potestatem habuissent, ac si à Christo constitutū esset: nec minus obligabat lex vetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per se, quam obligat euāgelica ab ipso Christo per se ipsum data: & hoc pro certo tenendum.

18 Dubitari autem potest* ad quam culpam obligent ad mortalem, an ad veniale solum. Et quod obligent ad mortalem aliquando satis cōstare potest ex verbo Pauli iam allegato. Qui autem resistunt sibi damnationem acquirunt. Item Dathan, &

Abi-

De potestate ciuili.

91

Abirom detorati sunt, quia restiterunt Moyfi, & Aaron: non autem puniretur poena mortis pro culpa veniali.

In contrarium autem, quod nunquam obligent ad mortale, videtur. Nam si concurreret præceptū diuinum solum ad veniale obligans, cum quacūque lege humana, potius oportebit transgredi legem humanam, quam mentiri: si autē lex humana aliqua obligaret ad mortale, potius esset parandum illi, quam præcepto de veniali, cum mortale potius sit fugiendum. Respondetur ad hoc dubiū graue ex paulò antè dictis. Dictum est enim quòd quo ad vim obligandi idem est iudicium de legibus humanis & diuinis: ad cōsiderandum autem quomodo, aut quantum obligant humane leges, oportet eas considerare, ac si essent diuinæ. Humana enim lex, quæ si esset diuina, obligaret ad veniale, obligat etiam ad veniale, & quæ si esset diuina, obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dictum est namq; quòd quātum ad hoc nihil refert, nam eodem modo obligant, ac si essent latæ à Deo, licet non ita firmiter. Sicut ergo inter leges diuinas aliquæ obligant ad mortale, & aliquæ ad veniale: ita etiam humane aliquæ ad veniale, aliquæ autem ad mortale obligant.

Sed* qualiter dignosci poterit, quando obligent 19 leges humane ad veniale, & quando ad mortale, cum lex ipsa ciuilis hoc non significet, imò nec legilla

De potestate ciuili.

gissator de hoc cogitauit, quādo condidit legem Respondetur, quod nec in lege quidem diuina, & maxime naturali, semper significatur, q̄ p̄ceptū sit de mortali, & quod de veniali, & inter ipsa mortalia non significatur grauitas alterius ad alterum, id est quod illorum sit grauius. Sicut enim dicitur, Non occides, ita dicitur, Non furtum facies, & Non mentieris, & De omni verbo otioso reddenda est ratio: eadem ergo est regula, & ratio distinguēdi grauitatem alicuius peccati. Totum siquidem relinquitur cogitandum ex parte materiae. Sicut in lege naturali & diuina illud aestimatur mortale, quod est contra honorē Dei, vel charitatem proximi, vt est blasphemia, homicidium id autem veniale, quod est difforme rationi, & legi, non autem est cōtra honorē Dei, aut proximi charitatem, vt verbum otiosum, & alia id genus. Sic etiā erit in legib⁹ humanis, si enim aliquid statuatur, quod multum expediat ad pacem ciuū ad incrementum boni publici, ad honestatē morum: transgressio illius videtur mortale peccatū. Si autem quod instituitur, non sit adeo necessarium, sed velut quoddam leue, erit veniale. Exempla non ita sunt in promptu, sicut in legibus diuinis: sed potest accipi de tributo, quod videtur omnino necessarium ad defensionem reipublicae, & ad alia publica munia & opera: & ideo si quis nō solueret, esset mortale, quare si nulla lex data esset

à Deo,

De potestate ciuili.

92

à Deo, sed totam curam legum ferendarum mandasset hominibus, & esset lex ciuilis, Non occides & Non mentieris: prima obligaret ad mortale, secunda ad veniale, Sicut nunc cum sunt diuinæ leges. Ita si quis contra legem ciuilem venaretur, aut indueretur bysso, non videtur mortale. Alia exempla commodiora poni possent: nec enim pendet hoc ex volūtate legislatotis, sed ex natura & qualitate rei, & materiae. Ex quo patet quantus est error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum sumendam esse & considerandam ex quantitate obligationis, cum contra omnino faciendum sit. Nam quātitas obligationis sumenda est ex quantitate materiae, nec naturaliter scimus maiorem esse obligationē de non occidendo, quam de non furando, nisi ex ipsa materia, & non e contrario. Nec oportet respicere, an illud, quod praecipitur, aut prohibetur sit nunc, aut semel in magnum commodum, aut malum reipublicae, sed quale sit, si communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur nequis pecunias extra regnum portet, quicūque exportant, peccant mortaliter, quamuis vna exportatio parū noceat reipu. Sed quia si cōmuniter fieret, exhauriretur regnū sat est, vt lex cōis obliget ad mortale, sicut vna fornicatio parū nocet sed si passim fieret, multū noceret. Vnde quilibet est mortalis. Sed contra dicta arguitur vehementer

De potestate ciuili.

mētē, quia si ex parte materiæ est attendenda grauitas peccati: ergo lex non facit culpam. Si enim illa transgressio est in damnum reipublicæ, post legem, ergo ante legem. ergo priuserat peccatum & tam graue, sicut post legem. Respondetur primò, quòd lex non solum obligat prohibendo, sed præcipiendo, & sic aliquid, quod ante legem erat bonum reipublicæ, non tamen necessarium, lex potest præcipere, & sic post legem transgressio illius erit peccatum, quod prius non erat peccatū. Secundo dico, quòd, vt patet in exemplis propositis, potest esse aliquid, quod sit ante legem malū in aliquo: & in aliquo non: post legem autē illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio sufficiens prohibendi omnibus verbi gratia ne portarēt fericum, vel auream vestem, quod erat quidem prius malum in paupere nobili: post legem autem in omnibus, quia fuit sufficiens ratio prohibēdi omnib⁹, licet nullū esset antea de se incōueniēs, quod aliquis de magnatibus haberet vestem auream, aut fericam. Sed adhuc superest dubium, * Si rex vellet non obligare ad culpam, an posset? Respondetur, quòd non est dubium quòd possit, sicut potest ecclesiasticus legislator, qui quandoque facit aliqua statuta, sine quacunque obligatione, vt prælatus religiosorum inter fratres suos. Esset enim contra rationem dicere, quòd cōstitutiones prælati ecclesiastici non semper obligent ad culpam

De potestate ciuili.

93

pam, & seculariū non possint non obligare. Aliquando enim legislator, siue ecclesiasticus, siue secularis non vult in suis legibus exigere obedientiā debitā à subditis, sed simpliciter ordinat quid faciendum sit, dicens, & dirigens potius, quam præcipiens: qualiter multa videntur esse in legibus & pragmaticis ciuilibus, & ecclesiasticis, sicut non semper cum petit pecuniam creditor, exigit tanquam volens obligare.

Quæritur tandem, * An leges ciuiles obligent 21
legislatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd nō, cum fiat supra totam rempublicam, & nullus possit obligari nisi à superiore: sed certius & probabilius est, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia huiusmodi legislator facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuib⁹, si cū ipse sit pars reipublicæ, non habeat partem oneris: iuxta personam tamen suam & qualitatem, & dignitatem. Sed ista obligatio est indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem vim habent lætæ leges à rege, ac si ferretur à tota republica, vt supra declaratum est. Sed leges lætæ à republica obligant oēs ergo etiam si ferantur à rege, obligant ipsum regē Et confirmatur, Quia in aristocratico principatu senatuscōsulta obligant ipsos senatores auctores illorum, & in populari regimine plebiscita obligant ipsum populum: ergo similiter leges regiæ obligant ipsum regem: & licet sit voluntariū regi

N

conde

condere legem; tamen non est in voluntate sua non obligari, aut obligari. Sicut in pactis. Liberè enim quisquis paciscitur, pactis tamè tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, quod ius gentium non solum habet vim ex pacto & condicto inter homines, sed etiam habet vim legis, habet enim totus orbis, qui aliquomodo est una respublica, potestatem ferendi leges, æquas, & cõueniètes omnibus, quales sunt in iure gentium. Ex quo patet, quod mortali ter peccant violantes iura gentium, siue in pace, siue in bello, in rebus tamen grauioribus, vt est de incolumitate legatorum, neque licet vni regno nolle teneri iure gentium, est. n. latum toti orbis autoritate.

22 Circa tertiam conclusionem dubitatur, Vtrum cessante ratione legis, cesset obligatio vt (exempli gratia) prohibetur lege, ne quis noctu telum portet & ratio eius est propter nocturna pericula, ego autem scio nullum esse propter me periculum, an sim in culpa arma ferendo. Respondetur. Duplìciter, potest ratio legis cessare vno modo: quia in vniuersali cessat ratio propter quam lex lata est: vt si tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex non obligat: nam eadem ratione requiritur vt lex obliget, vt & duret, & ad hoc quod feratur, si deficit, ergo ratio ad ferendum: ergo etiam ad conseruandum illam. Et confirmatur, Quia per easdem causas res corrumpitur, per quas generatur. Item si lex non est utilis reipublicæ, iam non

non est lex. Secundo potest cessare ratio in particulari quoad aliquem, Non tamen quoad omnes absolute, vel quoad plures, vt in casu posito, & tunc nihilominus etiã talis obligatur lege. Quia enim sequitur sepe pericula ex armis nocturnis, est sufficiens ratio: vt vniuersis prohibeatur, alias lex nullius esset efficacitæ; cum vnusquisque putaret legem non pro se esse positam, sed propter alios: & ita in alijs præceptis non ratio particularis, sed vniuersalis est attendenda. Dubitatur de tyrannorum legibus: an obligent & videtur quod non habeant potestatem aliquam. In contrarium est, Quia cum respublica opprimatur à tyranno, & non sit sui iuris, nec possit ipse ferre leges, nec iam antè datas exequi, si non pareat tyranno, iam respiciuntur. Certè videtur, quod leges quæ sunt cõuenientes reipublicæ, obligent, etiã si ferantur à tyranno, non quidem quia à tyranno, latae, sed ex consensu reipublicæ, cum sanctius sit vt ferrentur leges à tyranno latae, quam quod nullæ ferrentur. Et profecto esset in apertam perniciem reipublicæ, si principes, qui non habent iustum titulum, occuparent regnum, quod nulla essent iudicia, nec aliquo modo possent malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit tyrannus iudex legitimus, si leges eius non obligant.

24 Vltima pars conclusionis est, Quod præcepta parentum eodem modo obligant, licet leges civiles, & præcepta maritorum in uxores. Probat, N 2 de fi

de filijs. Nam sicut præcipitur obedire præpositis ita commendatur obedire parentibus: ut patet ex illo, Filij obedite parentibus, Ephesi. 6. & Colo. 3. ergo si est culpa non parere præpositis, etiam erit peccatum non obedire parentibus. Erad Romani interlicina & peccata, in qua Deus dicit permissis legentes inculcare, annumeratur, & hoc, Parentibus non obedientes. Item, quia leges præcipiunt obedientiam parentum: ergo si leges obligant ad culpam, etiam erit culpa non obedire parentibus. Et certe hoc videtur inclusum in illo præcepto de honoratione parentum, & sicut supra dictum est quod leges aliquando quidem obligant ad mortale; aliquando vero ad veniale, ita videtur dicendum de præceptis parentum. Unde certe si pater aliquid præciperet, quod multum referret ad administrationem familiae, transgressio illius videtur mortalis, imò etiam in ijs, quæ spectant ad dispositionem ipsius filij. Sed sicut dictum est, quod non omnis lex obligat, ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit, quam præcipit, multo magis hoc habet vim de parentibus, qui non semper volunt exigere debitum obedientiæ, sed solum præcipientes aliquid, volunt significare voluntatem suam.

Aduertendum tamen est, cum familia sit pars reipublicæ, quod leges possunt determinare, in quibus filij teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, sicut determinauerunt vsque

que ad quam ætatem, & sic in alijs non erit culpa non obedire parentibus: sic etiã ad leges spectat determinare qua pœna posset castigare pater filium inobedientem & coercere ne vltra liceat patri progredi. De præceptis autem virorum circa vxores probari potest. Nam alias non poterit constare familia, nisi sit vnum caput, cui ceteri parere teneantur: hoc autem est vir, qui est caput domus & vxoris, ad Ephe. 5. Et ibidem. Mulieres suis viris subditæ sint sicut Dño, Et postea dicit, Vxor autem timeat virum suum. Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam, ad leges spectat quomodo, & quo vsque vxor teneatur obedire viro & an possit vir vxorem

verberibus castigare si

cut de filijs diximus

determina

re.

N 3 Re-

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria,
de potestate Papæ, & concilij relectio

cum quaestione, Vtrum concilium generale
possit facere decreta, & leges cōdere, quas
nec summus pontifex possit immuta
re, vel per dispensationem, vel
prorsus per abrogatio
nem

*Locus relegendus est apud Ioannem,
Pasce oves meas. Ioan. c. xli.*

S. V. M. M. A.

1. Papa in quo genere decretum aut canonam nihil possit
immutare dispensando, & multo minus abrogando.
2. Concilium si declarat aliquid esse de fide, aut de iure
diuino: papa in hoc nihil potest declarare, aut im
mutare, maxime si tale ius spectet ad fidem, vel ad
mores ecclesie vniuersalis.
3. Papa possit dispēare i legib⁹ et statutis cōcilij generalis
4. Summus pontifex potest non solum dispensare institutis conciliorum, sed in totum aliquando abrogare ta
lem legem, vel statutum.

Papa

De potestate civili.

96

5. Papa non obstante decreto irritante concilij, possit di
spensare in statutis, etas.
6. Papa, dispensando in legibus, & decretis, tam conciliorum, quam aliorum pontificum, possit errare, & grauius peccare.
7. Papa non licet dispensare in legibus, & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.
8. Papa multo minus potest abrogare sine causa rationabili decreta concilij, quam in eis dispensare.
9. Lex aliqua etiam positua, possit esse in ecclesia, & forte aliqua tales sunt, in quibus expediret, vt nunquam dispensaretur.
10. Concilium quando, & in quo casu possit declarare, & determinare, & etiam statuere, vt in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur.
11. Concilium videtur non posse errare in determinatione, quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispēsetur.
12. Concilij facta determinatione, quod nunquam in aliqua lege ecclesiastica dispēsetur, anticeret vnquam papæ dispensare in tali lege, & vtrū dispensando ex quacunque causa, peccaret mortaliter.
13. Decretum si fieret i concilio, quod in aliquibus legib⁹ ecclesiasticis nunquam dispēsetur, non deberet apponi in multis legibus, sed solū in paucis, hisque grauius, & valde necessarijs.
14. Decreto facto per cōcilium, quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispēsetur, si illo non obstante pa

N 4

pa

De potestate ciuili.

- dispensaret, ut tunc tenet factū licet male faceret*
- 15 Sicut Papa peccaret dispensans contra decretum concilij, ita etiam peccaret, qui petit dispensationem, & utens illa.
 - 16 Pontificis dispensationis, sunt in duplici differentia, & quæ sint.
 - 17 Papa quid possit, aut quid non possit, non spectat ad subditos determinare, aut examinare.
 - 18 Papa mandatum, non semper obligat subditos ad parendum.
 - 19 Papa si dispensaret, in qua casu subditi non tenerentur parere dispensationi.
 - 20 Papa non deberet agere sed potius gaudere, quod fieret aliquod decretum a concilio, quo caueretur, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur.
 - 21 Papa mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum concilium.
 - 22 Pontificis mandatis resistere, & non parere, non videtur permittendum cuiuscunque privato sua auctoritate, etiam si huiusmodi mandata essent contra determinationem concilij.
 - 23 Papa si facta declaratione, & decreto a concilio, contrarium mandaret, quid agendum.
 - 24 Concilium, quando, & in quo casu posset conuocari, & congregari contra uoluntatem Papæ.
 - 25 Concilium quæ maxime debeat cauere, si quando decretum aliquod esset faciendum, ut Papæ auctoritas illibata conseruetur.

Pro par.

De potestate Papæ & concilij. 97

RO parte affirmatiua quæstionis arguitur, Quia concilium est supra papam, ergo papa non potest immutare decreta illius. Consequentia patet, quia par in parem non habet imperium. c. innotuit. de election. ergo multo minus inferior in superiorem. Antecedens est cõmunis sententia Parisienfium, & multorum doctorum. Et confirmatur consequentia, Quia alias eadem ratione posset defendi, quod episcopus posset dispensare in legibus papæ, imò & in legibus papæ, imò & in legibus conciliorum. si enim papa cum sit inferior, nihilominus potest dispensare, aut abrogare legem concilij: ergo non obstat etiam, quod episcopus licet sit inferior, possit etiam dispensare. Et confirmatur iterum, saltem recepta illa opinione de superioritate concilij, videtur omnino sequenda pars affirmatiua: sed illa opinio est probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato quod sint pares potestates, par in parẽ non habet imperium, ut in dicto c. innotuit. ergo non potest tollere quod concilium sancit. unde videtur, quod cõcilium in hac causa posset dicere Pontifici, quod Hebræi responderunt Moyfi Exo. 2. Quis te cõstituit principem & Iudicem super hos? Et summus Pontifex debet meminisse illius responsi Domini nostri: Quis me cõstituit Iudicem super vos? Luc. 12.

N 5 In

De potestate Papæ & concilij.

In contrarium est, Quia dispensatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno est pascere gregem. omnis enim actus iurisdictionis est actus pastoris. sed summus Pontifex est vniuersalis pastor, iuxta verba proposita Ioan. 21. Pasce oues meas. Et in concilio Calcedonensi acclamatum est Pontifici Leoni Apostolico œcumenico. i. vniuersali. Et Matth. 18. Quodcumq; solueris super terram, &c. Sed dispensare est soluere obligationem. ergo. Notandum primo quod (vt ponit Heruicus d. 47.) prim. sent. differentia est inter abrogare, & dispensare, & interpretari, pro quo vide Syluestrum in verbo papa. §. 16. Notandum secundo quod omnes doctores distinguunt, specialiter S. Tho. quotlibeto 4. ar. 13. & multis alijs locis, qd duplex est genus canonum & decretorum, siue sint conciliorum, siue sint sanctorum, patrum, & est vnum genus canonum re vera de iure diuino, sicut qui pertinent ad articulos fidei, & ad substantiam sacramentorum, aut qui necessariam & manifestam habent connexionem ad legem diuinam seu naturalem, & pertinentia ad bonos mores.

Et vt certo ordine ac more theologico procedamus, sit prima propositio. In hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil potest immutare dispensando, & multo minus abrogando. Conclusio est omnium theologorum absq; controuersia, quicquid Canonista dispensant. Et ponit eam S. Tho.

De potestate Papæ & concilij. 98

S. Tho. in multis locis, vt in quotlibeto vbi supra, & in primo sentent. d. 47. & in 3. sentent. d. 37. vide verba eius. 1. 2. q. 97. art. 4. ad tertium. & q. 100. art. 8. & potest breuiter probari, quia ius naturale est immutabile, & vt habetur in decretis d. 5. cap. 1. naturale ius semper permanet. & Esa. 24. contra eos qui timere tentauerunt immutare ius naturale, dicitur quod transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum, &c. Sed ius diuinum etiam posituum habet eandem vim sicut naturale, quia ius naturale non habet vim, nisi quia latum est auctoritate diuina: alias non esset obligatorium, quicquid dicat Gregorius: cū obligatio esse non possit nisi à superiore: ergo simpliciter in iure diuino non cadit dispensatio humana.

Pro maiori tamen & breuiori declaratione arguo contra istam propositionem. Primo, Papa potest dispensare in matrimonio rato non consummato, & insolubilitas matrimonij est de iure diuino: ergo potest dispensare in iure diuino. Maior probatur, Quia votum solenne dirimit matrimonium ratum, vt patet in c. ex publico. de conuersione coniugatorum. Sed votum solenne est de iure posituum, vt patet in c. vnic. de voto in. 6. ergo ius posituum tollit ius diuinum. Minor patet ex illo, Quos Deus coniunxit, homo non separet Matth. 19. & ad Corinth. 7. Secundo argumento

Papa dispensat in gradibus prohibitis iure diuino: ergo. Antecedens patet. Quia accipere relicta fratris est prohibitum iure diuino, vt patet Leuit. 18. Vxorem fratris sui nullus accipiat. Et eodem modo accipere amitam, vel materteram ibidem expressè prohibetur: & tamen Papa dispensat in istis: ergo. Tertio papa dispensat in voto saltem simplici, vt patet ex vsu, & in titulo de voto & voti redemptione: & tamen seruari votum est de iure diuino, si quid vouisti, ne moreris reddere. displicet enim Deo infidelis & stulta promissio, Ecclesiastici. 5. Idem expressè Deutero. 23. Quarto papa dispensat cum bigamo, & homicida, sed tales sunt irregulares de iure diuino, vt patet. 1. ad Tim. 3. Oportet episcopum vnus esse vxoris virum, non percussorem, quod glossa, & omnes doctores intelligunt de presbyteris: quod patet, quia statim subdit, diaconos similiter pudicos, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quis talis irregularitas non tollitur per baptismum, sicut alie irregularitates, vt doctores dicunt in. 4. distin. 27. ex autoritate Augustini Ambrosij & omnium doctorum theologorum, & canonistarum. Et quod possit dispensare cum bigamo, tenet S. Tho. in. 4. distin. 27. q. 3. art. 3. & in quodlibet. 4. q. 13. & doctores extra de bigamis capitu. nu. per. 80. capitu. final. & d. 34. capitu. de tor. gloss. dicitur Lucium papam dispensasse cum archiepiscopo

po Panormitano bigamo. Et cum homicida potestiam dispensari. tenet Abbas in capitulo sicut dignum de homicidio, dicens communiter hoc teneri per doctores: nec de hoc dubitant theologici. Quinto, papa est vicarius Christi ex themate, Paſce oues meas: & ex illo, Quodcumq; solueris super terram, &c. & habetur in capitulo. Inter corporalia. de translatione episcopi. & in capitulo. 1. de homicidio in. 6. Imo Paulus de omnibus Apostolis ait ad Corinth. 6. Pro Christo fungimur legatione &c. Et Dominus expressè, Qui vos audit, me audit, &c. Et sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos, sed vicarius & delegatus potest quicquid potest principalis, nisi sit ei prohibitum specialiter, vt extra. de officio delegati, & de officio vicarij per totum, sed non inuenitur vbi sit prohibita hæc dispensatio Papa, ergo. Confirmatur, Quia Apostoli dispensauerunt in lege diuina, aut in baptismo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ipsi enim baptizabant in nomine Iesu. Et Petrus occidit Ananiam & Sapphiram. Actu. 5. Ad primum igitur argumentum communis scholæ theologorum in. 4. d. 27. negat maiorem, scilicet q. Papa possit dispensare: sed in contrarium sunt multi doctores canonistarum in d. c. ex publico. & cum illis Cardinalis Caietanus in particulari opusculo super hoc: & nostris temporibus dicitur factum a Clemente. 7. sed nihil refert quæ opinio-

13 opinionem teneamus, si enim canonistarum cō-
sequenter oportet dicere, q̄ insolubilitas, matri-
monij ante consummationem non est de iure di-
uino: & illa verba Saluatoris Matth. 19. exponun-
tur de matrimonio iam consummato: quatinus
aliter posset responderi, vt dicemus in solutione
ad quartum. Si vero opinionem theologorum te-
neamus, quæ probabilior videtur, quia alias par-
tes per se possent dirimere matrimonium, & ma-
trimoniū sequens teneret, etiam inter fideles, & cō-
tunc ad rationem de ingressu religionis dicimus,
q̄ hoc est de iure diuino, q̄ professio dirimat ma-
trimoniū, quod ius diuinū cōstat ex auctoritate
Dei, & vsu ecclesie. Votum autem solenne est de
iure positiuo quantum ad determinationē & mo-
dum, puta qua ætate, & quo ordine, quo tempo-
re, & c. sed non quantum ad substantiam suam.

Ad secundum argumentum aliqui, vt archie-
piscopus Floren. 3. p. tit. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d.
40. videntur tenere, quod in omnibus gradibus
prohibitis in Leuitico papa non possit dispensa-
re. & Hoc reputat Syluester probabilius. Sed op-
positum est longe probabilius. vt tenet Caieta.
22. quaestio. 154. arti. 9. & determinatum fuit Ro-
mæ his diebus in causa regis Anglicæ. & ideo hanc
opinionem tenendo, respondetur ad argumen-
ta, quod præcepta veteris legis, quæ non sunt de
iure naturali, omnia cessauerunt, nec plus habent
vim

vim obligatoriam præcepta iudicialia, quam cæ-
rimonialia, vt omnes doctores tenent, & neces-
sarium est tenere, quia Paulus ita determinat ad
Hebræ. 7. Translato enim sacerdotio, necesse est,
vt translatio Legis fiat, quod habetur in cap. tras-
lato de constitutionibus. & tenet S. Thom. in 12.
quaestio. 103. arti. 3. Probat enim ibi Paulus, quod
sacerdotium Christi est aliud à sacerdotio veteris
legis, & per consequens quod lex vetus expira-
uit: & idem probat ad Hebræ. 8. per hoc quod Do-
minus vocat testamētum nouum: ex quo arguit
Paulus, quod antiquum testamētum interijt.
Dico ergo, quod aliqui gradus prohibiti in Leui-
tico, non sunt de iure naturali. Imo Caietanus te-
net, quod nullus præter primum in linea recta

Ad tertium, nota quod propter argumentum
hoc multi tenent, quod papa proprie non potest
dispensare in votis: Quia dispensatio proprie, vt
suprà diximus, est relaxatio iuris, & obligationē
voti certū est nō esse de iure positiuo: ergo dispē-
satio voti est relaxatio iuris diuini: qđ videtur du-
rū. Vnde dicūt, q̄ nunquam potest dispensare in
voto, nisi vel votū ipsum fiat, aut sit illicitū vel in-
utile, aut maioris boni impedimentū: hoc autem
non est relaxare ius diuinum, sed interpretari,
quod non est proprie dispensare. In illis enim ca-
sibus re vera tale votum non est obligatorium
iure diuino. imò si constat, quilibet potest pro-
prio

prio arbitrio non implere tale votum. Et huius sententiæ videtur fuisse S. Tho. in. 2. 2. q. 88. art. 10. ad tertium, vbi diserte determinat, q̄ non cadit dispensatio in voto, nisi quia est simpliciter malum aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit esse propriè dispensationem. Et vtinam hæc opinio non sit vera.

In contrarium tamen est cōmunis opinio, scilicet q̄ potest etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio voti est de iure positio, & non diuino ius enim posituum dat licentiam parentibus vsq; ad certam etatē: & tamen irritatio non interpretatur, sed verè tollit obligationem voti. Et tunc ad argumentum respondent aliqui, q̄ duplex est ius diuinum, quoddam absolutum & independentes, quod scilicet, nō supponit actum humanum, vt præceptum de baptismo, de eucharistia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio p̄det ex humano actu, aut iudicio. Aliud est dependens ex humano actu, quod scilicet non obligat nisi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, sed si quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promissum. Ex qua distinctione respondetur ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti nō potest papa dispensare, sed bene in iure diuino dependenti, quia habet potestatem tollendi id quod per hominis voluntatem indu-

ctum

ctum est. Probabilis est ille modus respondendi, sed qui possit tamen impugnari. Melius tamen videtur respondere vt respondet S. Tho. in. 2. 2. q. 88. art. 10. ad secundum, vbi sic arguit. In ijs, quæ sunt in lege naturæ, & in præceptis diuinis non potest per hominem dispensari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere votum est de lege naturæ, & lege diuina, vt supra probatum est. ergo in voto dispensari non potest. Respondetur quòd sicut de iure naturæ tenetur homo implere votum, ita & ex iisdem tenetur obedire superioris legi & mandato. Et tamen cū dispensatur in aliqua lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur, quod est contra legem naturæ & mandatum diuinum: sed fit, vt hoc quod erat lex, non sit lex in hoc casu: ita etiam autoritate superioris dispensantis fit vt hoc quod continebatur sub voto, non contineatur in quantum determinatur in hoc casu, hoc non esse congruam materiam voti. Et ideo prælatus sic dispensans, non dispensat in præcepto iuris naturalis vel diuini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ: quæ non potuit omnia aspicere. iam nō cadat. vnde patet, quòd S. Tho. facit idem iudicium de voto & de lege humana, ita vt talis obligatio sit quasi peculiari legi iste obligaretur: & ita dispensatio in voto est dispensatio in actu humano. Itaq; videtur q̄ duplex

O sis

De potestate papæ & cōcilij.

fit obligatio diuina & humana. Humana etiam est duplex, ex lege, & ex voto.

Aliter potest dici, q̄ cum votum nō sit nisi promissio quædam, Idem videtur dicendum de hac promissione, & de alijs. Qui enim promisit aliquid tenetur seruare promissum de iure naturali, vt S. Tho. dicit in, 22. q. 88. ar. 3. ad. 1. In promissione autem humana potest ille, cuius interest, remittere & liberare promittentem à redditione promissi, hoc autem non est abrogare, vel dispensare in lege diuina, & per cōsequens nec si superior in hoc dispensat, est dispensare in lege diuina, & si Deus ipse remitteret votum, non esset dispensatio in lege diuina de impletione voti. Ita ergo quia papa habet vices Dei, potest remittere debitum ex rationabili causa, nec ex hoc dispensat in lege diuina. Confirmatur, Episcopus potest dispensare in voto, vt certū est, & sic dato, quòd disputetur de Papa, non dubitatur quòd episcopus non possit dispensare in lege diuina. Et sic propter dispensationem voti non oportet dicere, quòd Papa possit dispensare in lege diuina.

Ad quartum breuiter & facilliter respondetur, quòd in scriptura sacra sunt aliqua decreta & mandata iuris diuini, idest authoritate diuina lata, quamuis ab Apostolis, sicut de extrema vntione dicunt doctores; quòd est sacramentum iuris diuini, sed promulgatum Iacobi. 5. Et Apo-

sto-

De potestate papæ & cōcilij. 102

stolus. 1. ad Corinthio. 7. Iis qui matrimonio sunt iuncti, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro nō discedere. Alia sunt statuta ab Apostolis ipsis, vt Paulus statim vbi suprà, Nam cæteris dico ego, non Dominus, si quis habet vxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, nō dimittat illam. Et non est dubitandum, quòd Apostoli multa disposuerint sua authoritate, sicut nūc pontifices faciunt. Et Pau. 1. ad Corinth. 11. Cum venero, cætera disponam. Et in his non est dubitandum quin successores Apostolorum habeant authoritatem dispensandi huiusmodi ergo sunt statuta de bigamia & homicidio. Et de vtroque patet primò, Quia irregularitas illorum non est de iure naturali absolute, vt constat: in noua autem lege non sunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, nisi iuris naturalis, vt docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi. 1. & 2. & irregularitas homicidij tollitur per baptismū d. 5. cap. si quis per baptismum. secundum Innocentium, Gofredum, & Guilielmum, & omnes theologos, in. 4. d. si verò esset de iure naturali aut diuino, tolli non posset ergo. Et præterea si homicida, aut bigamus ordinaretur etiam absq; dispensatione, manet ordinatus, & reciperet characterem, vt Doctores determinant in. 4. Ergo illa irregularitas non est de iure diuino, aliàs non teneret factum. sicut si mulier ordinaretur, non tene-

O 2 ret

De potestate papæ & cōcilij.

ret ordinatio, nec valeret. & sic papa potest dispē-
fare, cū sit de iure positiuo. Confirmatur, Illa
quæ constituta sunt ab Apostolis, non sunt de iu-
re diuino: quia etiam in concilio Apostolorum
Actorum 15. dicitur, Visum est Spiritui sancto &
nobis, nihil vltra imponere vobis quā hęc ne-
cessaria, vt abstinēatis ab immolatis simulachro-
rum & sanguine, & suffocato. Etiam nulla est: nō
potuisset aut cessare si fuisset de iure diuino: ergo.

Ad quintum respondetur, quod verum est, q̄
Papa est vicarius & legatus Christi. & nego con-
sequentiam: non enim infertur, Est vicarius Chri-
sti, ergo potest quicquid potest Christus: nec vi-
quam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. Et ad
probationem respondetur, quod cōtrario vica-
rius non habet quod non prohibetur, sed solum
quod conceditur. Christus autem non concessit
solutionem aut relaxationem mandatorum suo-
rum, sed solum ministerium & dispensationem
illorum, vt ait Apostolus. 1. ad Corint. 3. Quid igi-
tur est Apollo, quid verò Paulus? ministri eius,
cui credidistis. & capitu. 4. Sic nos existimet ho-
mo, vt ministros Christi, & dispensatores, &c. &
officiū Apostolorum Paulus semper vocat mi-
nisterium, & 2. ad Corinthi. 6. In omnibus exhi-
beamus nos sicut Dei ministros. certè si quis mā-
data eius relaxaret, non se haberet sicut Dei mi-
nister, sed sicut æqualis, aut potius superior. Item
com

De potestate papæ & cōcilij. 103

commissum est Pontifici remittere peccata con-
tra præcepta admissa, non autem relaxatio man-
datorum. Et. 1. ad Corint. 3. Fundamentum aliud
nemo ponere potest, præter id, quod positum est
quod est Christus Iesus, id est fides & lex. Illud
oportet, vt maneat immutatum, & illibatum, præ-
lati autem possunt ædificare, aurum, argentum,
lapides pretiosos. Et tunc diceretur rectè, Obedi-
re oportet plus Deo quā hominibus. Item,
Nunquam fuit talis autoritas dispensandi in mi-
nimo præcepto ceremoniali, tamen erant ponti-
fices & gubernatores ecclesiæ: & ad hoc facit il-
lud, Vnum iota, aut vnus apex non præteribit à
lege, donec omnia fiant. Item ratione, Quia di-
spensatio in lege spectat solum ad legislatorem,
vel superiorem vel ad illum cui specialiter com-
miserint ipsi vt asserit Sanctus Tho. 12. q. 97. arti-
10. ad tertium. Manet ergo conclusio tanquam
certa & firma, quod in primo genere præcepto-
rum concilij, scilicet quæ sunt iuris diuini, Papa
non potest dispensare. & totum confirmatur ex.
c. contra. 25. q. 1. vbi Zozimus papa dicit, Contra
statuta sanctorum Patrum condere aliquid aut
immutare nec huius quidem sedis potest autho-
ritas. Idem habetur in capitulo, cū ad monaste-
rium, de statu monachorum.

Sed dato quod ita sit, quod papa non potest
aliquid immutare in ijs, quæ sunt iuris diuini, ta-

De potestate papæ & cōcilij.

men ad papam vel concilium spectet interpretari. & declarare tale ius, adhuc posset dubitari, Et item, an si concilium aliquod determinet aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa possit hoc aliter declarare. sed in hoc priori nulla est contētio, & ideo breuiter fit secunda propositio. Si* concilium declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil potest aliter declarare, aut immutare, maximè si tale ius spectet ad fidē, vel ad mores ecclesiæ vniuersalis. Probat, Quia in illis conciliū errare non potest, iuxta promissum Luc. 22. Ego orauī pro te, &c. & Mat. 18. vbi cūq; fuerint duo, vel tres, &c. & non minus est spiritus sanctus in quocunq; concilio generali, quàm in concilio Apostolorum, vbi spiritus sanctus assistebat iuxta illud Act. 15. Visum est Spiritui sancto, &c. Confirmatur, Quia si in illis conciliū errare posset, & papa errare posset, etsi vtrūq; errare posset, standū esset potius cōcilio. Sicut ergo post quā determinatū fuit in concilio Apostolorū, q̄ legalia erāt extincta, nō potuit Petrus aliter definire: ita in quocunq; concilio generali. Et patet, Quia si errare posset, non esset ecclesia fundata supra firmam petram, cūm semper maneret dubia, & vacillaret, nec Euangelium esset certū, cui Augustinus dicit se non crediturum nisi propter auctoritatem ecclesię: & non posset Petrus cōfirmare fratres suos, nec essent lux mundi, Matth. 5. nec esset

De potestate Papæ & cōcilij. 104

esset vera promissio Spiritus sancti. Quem ego, inquit, mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnia. Aliud genus canonum & decretorum est, quæ omnino sunt extra ius naturale, & diuinum, sed spectant, & sunt vtilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. Suppono enim, q̄ prælati in ecclesia possunt condere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes seculares, qui hoc possunt, vt patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro. 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui vos audit, me audit. Luc. 10. Et super cathedram Moyfi, Matth. 23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpositis vestris. Nec de hoc est aliqua contentio inter catholicos, quanquam sit cum nouis hæreticis huius temporis, & licet sit solus vnus doctor theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui videtur dicere, quòd papa non possit ferre leges obligatorias, nisi sequatur ex iure diuino, vel naturali, sed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male sonantia in doctrina theologica: q̄ si prælati hoc possunt, multo magis concilia.

De hoc ergo genere vertitur maximè in dubium, vtrum papa possit immutare, aut dispensando, aut abrogando, vt de ieiunio quadragesimæ, de horis canonicis, & similibus: de quibus fit tertia propositio, Papa potest dispensare in legibus, & statutis concilij generalis. Pro huius conclusionis

De potestate papæ & cōcilij.

probatione est notandum, quòd de comparatione potestatis papæ & concilij est duplex sententia, altera est S. Tho. & sequacium multorum: & aliorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa est supra concilium, & altera est communis sententia Parisiensium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, vt Panormi. & aliorum, contraria, quòd concilium est supra papam: non tamen est locus nūc disputandi quæ illarum sit verior, quia non de hoc agitur. Puto vtranque esse probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos assertores, non oportet in quæstione proposita procedere solum ex altera opinione, sed statuere quid dicendum, quamcunque sententiam sequamur. Et ideo dico conclusionem positam esse veram, non solum tenendo primam opinionem, sed etiam secundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ sunt de humanis actibus, qui sunt pro temporum & personarum conditione variabiles, & quod in communi expedit, vni persone, vel in aliquo casu non conuenit, vel in alio tempore, vt ait Augusti. i. De libero arbitrio. Et hæc est causa, quare Aristote. dicit septimo Ethicorum. Necessè est in principe *ἐπιτελεῖν* esse, siue æquitatem, cuius officium est in casibus, vbi tenor legis vergit in detrimentum reipublicæ, discedere a verbis legis: eadem inquam ratione est necesse

De potestate Papæ & concilij. 105

in ecclesia esse authoritatem dispensandi pro loco & tempore. & ita tenet S. Thom. 22. q. 88. artic. 10. alias multa, quæ pro bono publico sunt ordinata, verterentur in perniciem reipublicæ. vt in cap. regula. d. 29. dicitur, quod regula sanctorum patrum pro varietate temporum & locorum temperatur. Si ergo huiusmodi dispensatio est necessaria in re publica, dicere quod solum residet in concilio, absurdum est, cum dispensationes sint necessariae ordinarie propter variationem casuum & temporum. Concilium autem non sæpe potest congregari, nec apostolos legimus nisi bis coegisse concilium semel Acto. i. ad electionem Matix, & iterum Acto. 15. super contentione legalium. ergo oportet quod resideat in papa. Et vniuersaliter S. Th. 12. q. 97. art. 4. dicit quod in omni lege hūa potest dispensari per rectores reip. Item dato, quòd concilium esset supra papam, hoc tamen non est intelligendum extensiuè, id est, quòd aliquem actum possit concilium, in quem papa non possit, hoc enim nullo pacto est probabile, sed solum intensiuè, puta si contrarium determinaretur, esset statim potius concilio, vel quod papa teneretur parere cōcilio & non cōtrario. Cum igitur concilium posset dispensare in suis decretis, ergo etiam papa poterit. Item alias non esset papa. Hoc namq; omnes intelligunt per papam, in quo omnis potestas ecclesiastica residet, si enim dispensatio in legibus ec-

De potestate Papæ & concilij.

clesiasticis eximeretur a papa, iam potestas papæ est particularis, & non vniuersalis. Item est vicarius Christi (vt supra probatum est) ergo habet generalem administrationem ad omnia, Item papa est generalis commissarius Dei, assumptus in plenitudinem potestatis. 2. q. 6. qui se scit. & 24. q. 5. quodcunque ergo potest in omnem actum iurisdictionis. Item cum concilium possit dispensare in suis legibus, saltem concilium posset hanc potestatem committere suo legato, seu vicario. Si ergo summus pontifex non posset dispensare, & ille legatus possit, iā daretur in ecclesia aliquis prælatus maior papa: & sic papa non esset supremus, & omnino esset sacrilegium dicere, quod concilium possit constituere in ecclesia aliquam potestatem superiorem papa, quem Christus constituit. Item conclusio firmiter probatur testimonijs supra inductis, Ioan. 21. Pascere oues meas. & Matthæ. 18. Quodcunque solueris super terram dispensare autem pascere est, & soluere. Vltimo probatur, Quia impedimēta, que impediūt, & dirimūt matrimonium de iure positio, vt aliqui gradus consanguinitatis, & affinitatis, sunt ex autoritate conciliorum, vt patet extra. de consanguini. & affini. capit. non debet & 35. quæstio. 3. de affinitate. & in multis capit. eadē causa & quæstione. Et tamen quotidie papa dispensat, saltem in 3. gradu & 4. nec quisquam dubitat, quin factum teneat, & est sententia

De potestate Papæ & concilij. 106

tentia omnium doctorum. Et habetur expresse in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa de consanguini. & affini. & 35. q. 3. quædā lex. §. quod scripti. Hanc conclusionem ponit S. Tho. in opusculo contra impugnantes religionē. Omnia, inquit statuta sanctorum Patrum sunt relicta dispensationi papæ, vt possit ea mutare, vel dispensare secundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini. 25. quæstio. 7. contra statuta Patrum, vt supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus ad ius diuinum. Et hæc est sententia expressa domini Archiepiscopi Rhemensis libro de Synodis capitu. 39. facultatem, inquit, temperandorum siue mutandorum canonum potestati Romani pontificis adiacere non dubitamus.

Quarta propositio, Summus * Pontifex non solum potest dispensare in statutis conciliorum, sed in totum, etiam aliquando abrogare aliquam talem legem, vel statutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogatio alicuius legis ad rectam gubernationem ecclesiæ, vt in capitu. non debet. de consanguinitate & affinitate. & in capit. alma mater. de sententia excommunicatio. vnde cum concilium generale congregari ex toto orbe difficile possit, oportet quod sit in ecclesia aliqua potestas, quæ hæc possit. Et confirmatur tertia & quarta conclusio. Non enim videtur, quin summus pontifex possit, q

De potestate Papæ & concilij.

fit, quod potest sola consuetudo, sed consuetudo rationalis potest tollere. statuta etiam concilio rû ergo summus pontifex. Minor probatur, quia in concilio apostolorum, vt patet Actorum. 15. cõstitutum fuit, vt Christiani abstinere a suffocato, ab immolato, & sanguine visum est, inquit, spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato. Et hoc fuit obseruatum in ecclesia, non solum à conuersis ex Iudæis, sed etiam à gentilibus per multos annos, non solum tempore apostolorum sed multo post, vt patet ex Tertulliano in Apologetico cap. 9. imò expresse in concilio Gangrêsi, quod fuit post Nicenum (vt habetur. d. 70. cap. si quis carnem) habetur inquam quod non licet vesci sanguine, vt suffocato: tamen sola consuetudo abrogauit illud præceptum, nusquam enim legitur reuocatum. Vnde apud Græcos, apud quos perseuerat consuetudo, fortasse adhuc durat obligatio. Quid ergo obstat, quin aliquis summorum pontificum aduertens iam illud præceptum non esse necessarium, abrogaret illud, quantuncq; esset latum à concilio apostolorum? Hanc cõclusionem tenent non solum doctores, qui sequuntur sententiam, quod papa est supra concilium, sed etiam tenentes contrariam opinionem. Vnde Panor. in capit. significasti. de electione, ita tenet, & est sen

De potestate Papæ & concilij. 107

est sententia vniuersalis Ioan. Andr. quod potest tollere, & mutare statuta concilij, in capi. statutû de rescrip. in. 6. Nec certè de his duabus conclusionibus posset quis rationabiliter dubitare, nec posset quis nisi magna temeritate affirmare, quòd si 17 papa ex rationabili causa dispõset in ieiunio quadagesimæ, vel abstinence carniuum, non teneat dispensatio: tamen illa sunt ex statutis cõciliorû.

Sed dato quòd absolute ita sit, tamen restat magnum dubium. Vtrum saltem si concilium prohiberet dispensationem, & addat decretum irritans, si fecus fieret, vtrum saltem in tali lege possit dispensare Papa. De qua, primò tenendo quod papa est supra concilium, videtur quòd nõ possit dubitari, quin hoc possit: quia si par in parem non habet imperium, multo minus inferior in superiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam videtur, quod sequatur, si conciliû hoc prohibet, quod papa non possit. Ista quæstio fuit agitata in concilio Basilien. in quo fuerunt quidam theologi, & iurisperiti, qui contendebant, qd si in aliquo statuto concilij addatur decretum irritans, papa in tali statuto nõ possit dispõsare: & si tẽtaret hoc facere, nihil faceret. Cõtra quos, Cardi. de Turre Cremata fecit opusculû, quod vocauit, De decreto irritante, in quo contrarium illius sententiæ cõtendebat ostendere. sed illum librû ego inuenire non potui. Ego vero pro nostra sententia

De potestate Papæ & concilij.

tia respondeo ad hoc dubium, secundum vtraque opinionem siue teneamus quòd concilium est supra papam, siue contrarium. Et sit quinta propositio. Non * obstante decreto irritante concilij, papa, posset dispensare in statutis eius. Hoc probatur primò. Quia cessante tali decreto, papa habet potestatem ex officio suo ad dispensandum in statutis conciliorum: sed concilium non potest limitare potestatem papæ, vel officium papæ: ergo non obstante tali decreto potest. Et confirmatur, Quia papa non habet potestatem dispensandi ab ipso concilio. Totam enim potestatem habet ab ipso iure diuino: ergo concilium non potest auferre ei illam potestatem. Item: cum concilium possit illam auctoritatem dispensandi committere alicui episcopo, si posset auferre à papa, iam esset in ecclesia aliqua potestas maior papa, vt supra arguebamus. Et confirmatur, Quia papa iam non esset vniuersalis pastor, si esset aliquis actus iurisdictionis, in quem papa non posset, scilicet talis dispensatio, quæ fieri quidem posset, sed non à papa. Itè eadem ratione concilium posset prohibere, ne papa posset dare indulgentias, vel absolueret ab excommunicatione pro tali crimine vel tali, vel aliã quacumque partem iurisdictionis adimere: quod esset absurdum. Iam enim non esset papa. Consequentia autem patet, Quia si possit adimere istum actum iurisdictionis, quare non quencunque alium? Itaque pu-

De potestate Papæ & concilij. 108

que puto falsum & periculosum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à papa potestas dispensandi. Gerffon autem Cancellarius Parisiensis prima parte tract. 3. determinat, quod concilium generale potest limitare vsum potestatis papalis certis legibus, vt non possit vel dispensare, vel abrogare decretum conciliorum, imò aliquem ex rationabili causa auferre ab obedientia papæ, & multa in hanc sententiam tradit. Sed ille doctor per omnia fuit infestus authoritati summorum Pontificum, & multos alios infecit suo veneno: parum enim differt à schismate eius sententia de authoritate papæ. Itè potest argui. Vel enim leges concilij exemptæ sunt à papa, vel nò. Si non sunt, ergo non obstante quocunque decreto papa poterit dispensare. Si sunt exemptæ, ergo etiam si non adiecerit decretum tale, erunt exemptæ, & papa non poterit dispensare. Probatur, quia leges diuinæ sunt exemptæ ab humana iurisdictione: etiam si nunquam sit prohibita dispensatio, tamen nulla potestas humana potest in illis dispensare: & episcopus non potest dispensare in legibus papæ, quia est inferior nec opus est alia prohibitione. Et profecto si ita est concilium supra papam, sicut supra episcopos oportet dare aliquam rationem quare episcopus non potest dispensare in statutis conciliorum, & potest papa. Panormi. tamen in tractatu de concilio. Ba-

De potestate Papæ & concilij.

cil. Basilen. numero. 18. contendit, quod papa in ijs quæ pertinent ad salutem, & generalem statum ecclesiæ, non potest contra statuta conciliorum venire. Citat ad hoc archidia. in. c. sic. 40. d. in quo. c. dicit Gregorius se suscipere quatuor concilia principalia, sicut sancti Euangelij quatuor libros: ex quo arguit, quod sicut papa nihil potest immutare circa contenta in euangelio, ita nec circa decreta conciliorum.

Sed quia ex sententia & conclusionibus supra dictis videntur omnia relicta in arbitrium vnius hominis non confirmati in gratia, sed qui potest & errare, & peccare: ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tanto periculo, & ideo sit sexta propositio, Papa * dispensando in legibus & decretis tam conciliorum, quam aliorum pontificum, potest errare, & grauiter peccare. Vtinam liceret dubitare de hac conclusione sed videmus quotidie à Romana curia tam largas imò omnino dissolutas dispensationes profectas, vt orbis ferre non possit, nec solum in scandalum puffillorum, sed maiorum. Sed hæc patebit clarius ex conclusionibus sequentibus.

7 Et ideo sit septima propositio, Non * licet papæ dispensare in legibus & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiã vbi nihil continent iuris diuini, Probatur. Quia leges humanæ & conciliorum maxime sunt necessarie ad gu

De potestate Papæ & concilij. 109
ad gubernationem, & administrationem ecclesiæ: ita vt sine illis nec ius quidam diuinum seruari possit. Ergo si papa per irrationabiles & temerarias dispensationes tollat vel omnino, vel ex magna parte legum obseruationem: hoc necesse est, vt vergat in detrimentum magnum ecclesiæ. ergo non potest hoc papa facere sine graui peccato. Antecedens autem patet, Si quis imaginetur ecclesiam sine legibus humanis, intelliget profecto non solum magnam confusionem & inordinationem, sed videbit nullo pacto consistere, nec fidem, nec religionem christianam. Cū enim de iure diuino non sit determinatum tempus ad susceptionem sacramentorum, vt de confessione, & eucharistia, imò baptismo, item nec ratio sacrificij, & totius cultus diuini: nulla ratio administrationis teneri posset in ecclesia sublatis legibus humanis, & esset intollerabilis deformitas, si quilibet viueret suo arbitrio, etiam intra terminos iuris diuini. Et confirmatur, Quia non sunt minus necessariae leges ad administrationem ecclesiæ, quam ciuitatis: sed respublica, siue ciuitas, non potest esse sine legibus humanis, vt constat: ergo nec ecclesia. Nec sine causa Paulus ad Roma. 13. inquit, qui legibus humanis resistunt damnationem sibi acquirunt. Et sic vt Isidorus dicit. Factæ sunt leges, vt earum metu humana coereretur audacia, tutaq, esset inter improbos innocentia. Et Arist. 1. Retho. etiã dicit quod melius est omnia ordinaria lege, quam

De potestate papæ & concilij.

quam dimittere iudicium arbitrio. Secundo probatur. Quia sicut leges debent fieri pro bono communi (debet enim lex nullo priuato commodo, sed pro utilitate omnium conscribi, cap. erit autē lex. 4. d. vt ait Isidorus) ita etiam dispensatio, quæ est quasi lex quædam, debet habere rationem boni communis, alias erit dissipatio & non dispensatio. Tertio talis dispensatio esset in iniuriam aliorum ergo nõ est licita. Antecedens patet, quia vna conditio legis est, quod sit æqualis, non autem esset æqualis, si sine causa rationabili aliquis eximeretur à lege, alij autem lege præmerentur: quod fit per temerarias & voluntarias dispensationes, ergo illud est illicitum. Confirmatur, Quia lex vel est ipsum ius, vel ius est effectus legis: vnde & secundum diuersas leges dicitur ius naturale, ciuile, canonicum, sed ius, & æquum, siue æquale, idem est. ergo oportet omnino, quod lex sit equalis. Et confirmatur hoc, Quia si in principio legis sine causa rationabili cæteris omnibus paribus legislator imponeret legem aliquibus, alios autem eximeret. faceret illis iniuriam. ergo eadem ratione, imò multo magis post legem latam. Quarto, Non licet papæ dispensare in proprijs legibus sine rationabili causa, ergo nec in legibus concilij. Antecedens patet, Quia non potest ipse eximere se sine causa rationabili ergo multo minus potest eximere alios. Assumptum probatur, Quia

dato

De potestate Papæ & concilij. 110

dato, quod princeps non sit subditus suis legibus quantum ad pœnam, vel quantum ad vim coactiuam, tamen quantum ad vim directiuam: & in foro conscientie tenetur viuere secundum illas, quia (vt dicitur extra de const. cap. cum omnes) quod quisque iuris in altum statuit, ipse debet vti eo. Et Sapientis dicit autoritas. Patere legem, quam ipse tuleris. Vnde Matthe. 23. impropertantur scribæ à Domino, quod dicunt, & non faciunt, & quod alijs onera grauiam imponunt, ipsi autem nolunt digito mouere. Vnde & S. Thom. 12. quæst. 96. arti. 5. ad. 3. dicit quod quantum ad Dei iudiciũ princeps non est à lege solutus. Et hoc non solũ est verum ratione scandali, vel quia esset causa infirmitatis legum: sed de per se. Faceret enim iniuriam alijs, cū ipse princeps sit membrũ reipublicæ. Facit iniuriam non ferendo partem oneris sine iusta causa. Lex autē digna vox. C. de leg. vbi dicitur, q̄ princeps nõ tenetur suis legibus, intelligitur quātũ ad vim coactiuã. vt dicit S. Th. loco cita.

Octaua propositio, Multo * minus poterit abrogare sine rationabili causa decreta concilij. Ista patet, quia magis est abrogare, quam dispensare: imò ex hoc iterũ surgit argumentũ pro septima conclusione. Quia non licet papæ abrogare ergo nec ita passim & sine rationabili causa licet dispensare. Antecedens est notũ apud oēs, maxime de illis decretis, quæ spectant ad vniuersalẽ statũ ecclesiæ,

P 2

vel

D potestate Papæ & concilij.

vel ad bonam administrationē religionis, & mō-
rū in ecclesia. Nullus enim concederet, quin papa
grauiter delinqueret, si abrogaret omnino leges,
de gradibus prohibitis ad matrimonium. Item de
irregularitatibus, vt de bigamia, & de homicidio,
Probatum autem consequentia clare. Quia si pas-
sim cum omnibus petentibus dispēfaret, iam nul-
lus esset effectus legis, & frustra lata esset lex.
Quid enim iuuasset prohibuisse bigamos à sacer-
dotio, si omnes bigami, qui volunt, promoueren-
tur? & similiter homicide? Lex enim lata est, vt ista
non fierent, non vt fierent cum licentia, & ideo si
quis aduertat, intelliget esse peruersissimam licē-
tiam istarum dispensationum. Nam legum natu-
ra hæc est, vt regulariter, quidem, & vt plurimum
lex obseruetur: dispensatio autem fiat rarò, & in
casibus peculiaribus. Est enim, vt doctores omnes
dicunt, dispensatio quasi quædam interpretatio
iuris in casibus, quos legislator videre non potuit
Per istas autem dispensationes fit omnino contra-
rio modo, vt lex quidem quàm rarissimè serue-
tur, dispensatio autem fiat regularis, vt plurimum
Nullus enim est, qui velit contrahere cum consan-
guinea, qui non obtineat dispensationem: nec bi-
gamus vult promoueri, qui nō promoueatur, nec
etiam homicida, aut saltem mutilator. Et ita de
alijs penè legibus omnibus posituius. Itaq; si quis
non contrahit cum consanguinea, nō est ratione
legis,

De potestate Papæ & concilij. III

legis, sed quia non cupit, vel non placet. Et si quis
consideret, intelliget, quòd si tollatur lex de impe-
dimentis matrimonij, vel irregularitatis, non plu-
res tales contrahent, aut promouebuntur quam
nunc faciunt per dispensationem. Nunc enim so-
lum seruant legem, qui volūt, vel forte pauper ali-
quis, qui nō habet vnde possit dispēfationem pro-
curare, quod iterum est alia species iniuriæ, vt pau-
peres excludantur, diuites admittantur, nulla alia
causa posita. Atque adeo sunt veræ. 7. & 8. cōclu-
siones, vt Caie. in apologia de potestate papæ di-
cat, quod non solum decreta cōcilij generalis, sed
nec prouincialis papa potest licitè abrogare, aut
super eis dispensare, sine rationabili causa, vbi etiā
tenet, quod decreta concilij obligant papam in
foro conscientie, cui in hac parte eo magis credē-
dum est, quia fuit semper fautor & studiosus po-
testatis pontificiæ, quam etiam in eo opere supra
concilium defendit. Et istæ conclusiones sunt cō-
muniter doctorum, & expresse tenet Syluest. in
verbo, papa. §. 15. & in verbo, concilium. §. 2. & est
expresse hoc ex mente S. Tho. 12. & 22. & contra
impugnātes religionem. & Panor. in. c. non debet
de consang. & affi.

Nona propositio, Aliqua * lex etiam positua 9
posset esse in ecclesia, & forte aliqua tales sunt in
quibus expediret, vt nūquam dispensaretur. Pro-
batur, Quia (vt dictum est) ius diuinum aut nullo
modo,

De potestate Papæ & concilij.

modo, aut vix obseruari potest sine aliquibus legibus humanis, ergo aliquæ leges humanæ sunt tam vtilis, imò pene necessaria ad obseruationem Christianæ religionis, vt vniuersalis obseruatio illarum sit valde vtilis ecclesiæ, & e contrario etiam si aliquando videatur dispensatio rationalis, tamen multo vtilior esset inuiolabilis obseruatio legis, quã vt aperiatur ianua ad dispensationes, Exemplum est de statuto, capitul. omnis vtriusque sexus. de pœnitentia & remissione. quod licet sit de iure diuino quantum ad confessionem, & communionem, tamen quantum ad tempus est de iure positiuo: non est dubium quin melius sit, quod nunquam in eo dispensetur. Quia si semel detur locus dispensationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare an sit causa rationalis dispensandi per ambitionem principum, aut gratiam, aut improbitatem hominum multiplicabuntur dispensationes cum magno periculo, nõ solum iuris humani, sed etiam diuini. Multæ aliæ leges possent dari tales. Confirmatur, Quia etiam communiter se offerunt casus, in quibus, videretur etiam conueniens, vt in lege diuina dispensaretur, vt quod aliquis relinqueret primam vxorem, & transfret ad secundam ad pacem regni, vel familiæ, vel haberet duas, vel mentiretur pro aliqua magna vtilitate, & tamen nec Deus dispensat vnquam, nec reliquit in ecclesia potestatem dispensandi (vt supra

De potestate Papæ & concilij. 121

pra dictum est) nimirum summa sapientia cum intelligeret multo maius detrimentum sequaturum, semel data licentia dispensandi, quam bonum, quod prouenire possit ex talidispensatione etiam alias rationabili. Nec solum hoc est verum ex iure diuino naturali, sed etiam de iure positiuo. Nunquam enim in veteri testamento dispensatum est, vt quis comederet carnes fuillas, nec alia vetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, vt aliquis non baptizaretur, aut confiteretur, cum tamẽ possunt prætendi causæ longe apparentiores ad dispensandum, quam sæpe fiat pro legibus humanis. Certè nisi Christus optimè præuidisset expedire ecclesiæ suæ, vt nunquam in talibus legibus dispensaretur, reliquisset potestatem dispensandi. Nescio quis reprehendat, tamen viri sapientes laudant Chartusienfes, qui in sua abstinencia carnum nõquam dispensant, non obstante quacunque occasione, aut periculo. Si enim semel inciperet dispensari, maior esset, seu latius se extenderet dispensatio, quam obseruatio. Similiter profectò est in aliquibus legibus humanis, in quibus satius esset nõquam dispensare, quam illarum rigorem flectere per dispensationem. Sed dicunt, quod contingunt aliquando casus magnæ necessitatis, vbi sequatur magnum periculum nisi dispensetur. Respondetur primò, Aliquæ sunt leges, ex quibus

De potestate Papæ & concilij,

nunquam sequi potest tale inconueniens, vt patet consideranti, sicut nec in legibus diuinis. Mala enim non sequuntur ex obseruatione bonarum legum, sed ex dispensatione illarum, Secundo, Etiam minus malum esset illud, quam dare occasionem ad infirmandas & violandas leges necessarias ad conseruationem religionis. Et præterea cum dicimus nunquam esse dispensandum, non excludimus vnum casum qui forte posset contingere in mille annis, quando scilicet sequeretur aliquod magnum scandalum: tunc enim merito posset dispensari dummodo hoc esset lege cautum, nec relinqueretur arbitrio humano. Vtinam eligerentur aliquæ leges grauiiores, & cõcernentes vniuersaltem statum ecclesiæ, & magis necessariæ ad gubernationem eius, & reformationes morũ, in quibus nullus esset locus dispensationi. In quocunque enim casu præferendum est bonum commune bono priuato, quod per dispensationem prætenditur: sed manerent inuiolabiles sicut diuinæ, sic vt nec per papã nec per concilium in eis dispensaretur.

Decima propositio, Si ex vsu, & experientia, aut prouidentia intelligeretur, * quod si dispensaretur in aliqua lege ex ecclesiastica, vergeret in perniciem, aut graue damnum ecclesiæ, & religionis: concilium posset hoc declarare, & determinare, & etiam statuere, vt in tali lege nõquam dispē
faretur.

De potestate papæ & cõcilij. 113

faretur. Hæc probatur, Quia declarare quidẽ certum est quod spectat ad concilium, statuere autẽ probatur quod possit, quia sicut dictum est in. 9. propositione, hoc expediret, ergo concilium posset facere tale statutum. Item quia papa potest facere tale statutum, ergo etiam concilium.

Vndecima propositio, Videtur * quod in tali determinatione concilium errare non possit. Probatur, quia est de ijs, quæ spectant ad mores vniuersalis ecclesiæ, vt supponimus, sed in illis dictum est supra quod concilium errare non potest, ergo non potest errare in huiusmodi determinatione, & statuto.

Duodecima propositio, Facta * tali determinatione, nunquam liceret papæ dispensare in tali lege, & peccaret mortaliter, dispensando ex quacunque causa. Probatur, Quia si concilium determinasset, quod dispensatio est perniciosa per decimam propositionem, & non potest errare per vndecimam ergo ita est, q̄ est perniciosa dispensatio, ergo est illicita. Item si papa dispensat sine rationabili causa, peccat, vt in septima propositione dictum est: sed nulla potest esse rationabilis causa dispensandi contra mandatum concilij generalis, ergo malè faceret dispensando: quia grauius est & melius, obseruare sententiam concilij, quod errare non potest, quàm obseruare, vel capere causas, vel casus particulares. Item si conci-

De potestate papæ & cōcilij.

lium determinat, quòd dispensatio in tali lege est perniciofa toti ecclesiæ, hoc maximè esset, quando talis dispensatio vergeret in detrimentum, nō solum legis humanæ, sed etiam iuris diuini: quia (vt dictum est) ius diuinum seruari non potest sine legibus humanis. Et si concilium deberet facere aliquod tale statutum, in quo nunquam esset dispensatio: ideo esset, quia ex talibus dispensationibus sequeretur aut perniciēs, aut periculū etiā contra ius diuinū. Non enim deberet esse pro decimis, aut bonis ecclesiasticis, sed pro maioribus rebus. Vt si ex dispensatione puerorum sequeretur mala administratio in ecclesia, & ex cōsequēti vitiosa administratio sacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali administratione posset nasci: merito concilium determinaret, vt nunquam fieret dispensatio in illa lege. Et tunc arguitur sic, Papa non potest dispensare in iure diuino, vt dictum est supra in .i. propositione. ergo si aliqua lex humana est necessaria ad obseruationem iuris diuini, non poterit papa dispensare licite in illa. Sed tota difficultas est, quia licet dispensatio temeraria, & vulgata, & irrationabilis possit esse perniciofa, tamen dispensatio particularis ex rationabili causa & raro, non esset perniciofa, vt cum isto puero vel iuvene optimæ indolis, & morum optimorum, erudito & nobili, & qui re vera plus proderit quàm quicunq; alius dispense-

De potestate Papæ & cōcilij. 114

spensetur quòd fiat episcopus. ergo conciliū non potest determinare q̄ vniuersaliter omnis talis dispensatio in tali lege est perniciofa, sed temeraria, & passim facta: & per consequens non potest prohibere summum Pontificem ne in aliquo casu emergenti possit dispensare. Respōdeo ad hoc dubium. Primò, quòd leges non respiciunt casus particulares: sed ad hoc quòd lex vniuersaliter feratur, satis est q̄ quasi semper sit expediens, vel vt plurimum. Exempla sunt clara, si per se consideremus aliquando expedire, vt vir relinqueret vxorem, & aliā duceret, vel quia sterilis, vel quia intolerabilis, vel quia malis morib⁹ inficit fortasse maritum: sed quia vt plurimum non expedit, ideo lata est vniuersaliter lex, ne aliquis dimittat vxorem, etiam si fuerit hæretica, & conaretur maritum subuertere, vel in quocunq; alio casu. Idem de pluralitate vxorum etiam pro pace, imò conuersione totius regni. Item nullum incōueniens videtur aliquando sequi ex cōcubitu fornicario, si per se cōsideretur. Ratio enim quare est malus, & prohibitus, est, quia est contra bonum prolis, vt nasceretur sine certo patre, & per consequens malè educeratur. Hoc autem cessare potest in casu vbi mulier est sterilis, & iam ætatis prouectæ: & tamen vniuersaliter est prohibita fornicatio, cū quibusuis circūstantijs, quia in prolibus sequetur mala educatio, & procreatio prolis. Ita p̄fecto

De potestate Papæ & concilij.

Et legislatores humani possunt habere rationē & respectum ad illud, quod penè semper accidit, etiam si aliquando deficiat, & ferre leges vniuersaliter etiam in quocunque casu: & si non esset lata lex de insolubilitate matrimonij à Deo, ecclesia posset condere illam legem ita vniuersalem, sicut fecit ipse Deus, & indispensabilem in quocunque casu: quia si nūc lata à Deo ita vniuersalis est rationalis, & utilis, etiam esset talis lata à concilio, vel papa. Nil enim facit à quo fit lata lex ad hoc, quod fit rationalis: nec Deus faceret leges ita indispensables, nisi ita expediret. Disponit namq; omnia suauiter. Sapientia. 9. & vt conuenit rebus. Et in legibus humanis, prohibetur vniuersaliter aliquid omnibus, vbi tamen ratio legis nō inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis est, quia illo tempore solent insidiae fieri, & cædes, & est maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quod nihil mali facturus est ex hoc, sed ex aliqua alia occasione portat arma illo tempore, est reus legis, & peccat cōtra legem & meritò punitur: & si esset lata excommunicatio, incurreret sententiam, quia propter pericula frequēter accidentia rationaliter fuit facta prohibitio omnibus. Sic ergo, licet aliquādo aliquis iunior rationaliter possit assumi in episcopum tamen quia hoc esset rarò, & contrarium plurimum

De potestate papæ & cōcilij. 115

mum contingit, posset cōcilium ordinare, quod cum nullo dispensaretur: & hoc est profectò verum, etiam si nulla ratio esset, & optimè faceret. Sed præter hoc est notandum, quod non solum oportet spectare in condendis legibus quid boni sequatur ex casibus particularibus, & ex obseruatione legis, vel quid mali in casibus singulis in transgressione illius, sed quid sequatur, si tollatur talis lex vniuersalis. Verbi gratia, si consideremus quid mali sequatur ex ista fornicatione aut illa, non videtur quod sequatur magnum inconueniens, & si aliquod est, posset etiam facilè adhiberi remedium: sed si consideremus quid mali sequeretur, si tollatur illa prohibitio, intelligeremus quàm necessaria est illa lex. Si enim liceret fornicari, non solum sequeretur praua educatio prolis sed etiam quod non fit procreatio liberorum, & periret genus humanum. Nam si hoc liceret, multi non ducerent vxores, & mallent vti libertate: & per consequens cum ex huiusmodi vago concubitu non multiplicentur liberi, sed rarò eueniant, sequitur defectus & inopia filiorum in re publica, & inde sequitur qd nō sint familiae, & per consequens ciuitates, nec respublicæ, & multa alia inconuenientia. Idem patebit de insolubilitate matrimonij. Non enim oportet respicere ad hoc, quid mali sequatur, si Petrus vxorem suam reliquerit, sed oportet videre quid mali sequatur, si

De potestate papæ & cōcilij.

si passim liceat dimittere vxores. Cū enim inter coniuges sæpe incidant iurgia, & capiat eos inimicem satietas, rara essent matrimonia firma. Et cū relicta ab vno nō reciperetur ab alio, esset magnū periculum incontinentiæ, Et præterea esset in magna iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur, aut sine matre apud nouercam, aut sine patre apud matrem, & multa alia mala: vnde iustissimè est adempta illa facultas. Ita in legibus ecclesiasticis non oportet considerare quid boni, aut quid mali sequatur, si iste iuuenis fiat episcopus, vel si quis emat hoc beneficium, quia non videtur magnum malum, sed oportet considerare quid sequeretur, si hoc passim liceret fieri siue per dispensationē, siue alia quacunque via, sequeretur enim confusio, & perniciēs rerum ecclesiasticarum, & bonorum morum, vt constat. Et ideo si hoc alia ratione impediri non potest, nisi ista, vt omnino tollatur facultas dispensandi, hæc accipienda est. Præterea considerandum est, quod ratio legis potest esse certa, & determinata, quia est in communi, & vniuersali. Sed ratio legitima dispensandi in legē potest esse determinata, quia est ex singularibus coniecturis, & circumstantijs, de quibus non potest haberi scientia, nec certitudo, vt Philosophus dicit: quia variatur in infinitū, & ideo oportet si dispensandum est, quod relinquatur arbitrio humano, quando, & quomodo

& cum

De potestate papæ & cōcilij. 116

& cum sint cōterum varietates, sæpe proponuntur circumstantiæ, quæ licet non sint sufficientes, sunt apparentes, vel verisimiles, & per consequens trahunt hominem ad dispensandum frequenter in lege, cuius tamē obseruatio est necessaria, & sic defraudatur intentio legis. Et præterea est magna improbitas hominum, qui nituntur in vetitum semper, cupiuntque negata, & concupiscūt: quia lex dicit, Non concupisces. Et prælati, etiam summus pontifex errare potest in huiusmodi dispensationibus, vt in sexta propositione dictum est, & sunt infirmi ad resistendū ambitioni & importunitatibus. Ideo si maneat licentia dispensandi in legibus pro suo arbitrio, periculum est manifestum, ne dispensationes fiant sæpius irrationabiliter, quam cum causa rationabili, cum magno detrimento ecclesiæ, ergo si aliud remedium adhiberi non potest, quam hoc, hoc accipiendum est. Præterea considerandum est, quod in moralibus non oportet multum considerare quid possit fieri: sed quid in rerum statu & natura inueniatur, & contingat, & potius experientia tot annorum, quam argumentationibus standum est. Possent iudices esse fortes viri, ac ita iusti, vt nullis muneribus corrūperentur, aut retraheantur à iustitia: sed quia vsu & experientia compertum est, quod iudices accipientes munera, non rectè solēt iudicare, ideo generaliter prohibitum est munera accipere. Ita

in pro

De potestate Papæ & concilij.

in proposito nos bene possumus philosophari, & imaginari, quod summi pontifices possent esse sapientissimi, & sanctissimi viri: & quod nunquam dispensabunt sine legitima causa: sed clamat experientia in contrarium: & videmus, quod nullus quærit dispensationem: quin obtineat. ergo desperandum est, si relinquatur dispensationes arbitrio humano, quod solum fient ex legitima causa, & quamuis sint multi summi pontifices sapientes & sancti, vnus potest omnia perdere & maxime quia summus pontifex non potest examinare omnes causas obrutus grauissimis occupationibus spiritualibus, & temporalibus, & necesse habet mandare alijs curam, à quibus sæpe falli potest, etiam si fuerit B. Gregorius. Et præterea dicit Aristot. 1. Rhetori. & S. Tho. 12. q. 95. ar. 1. ad secundum. quod omnia quæ possunt, debent lege determinari, & disponi, & quam paucissima relinqui arbitrio iudicis, Cuius præcepti multas ponit rationes: sed potissima est quia legislator fert leges in vniuersali, & de futuris, nec tunc innititur aut gratia amicorum: aut improbitate hominum: aut prece, aut pretio, sed solum respicit bonum reipublicæ, cui omnes fauent in casibus autem particularibus concurrunt multa quæ possunt hominem ab æquo, & bono auertere. Et ideo multo liberior est ad ferendas leges, quam ad iudicandum, Item facilius est inuenire paucos sapientes ad ferendas leges, quam

De potestate Papæ & concilij. 117

quam tot iudices. Item leges ponuntur ex magna consideratione, in particulari autem non vacat ita considerare. Ita est in proposito, leges ecclesiæ feruntur cum assensu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & sic sunt optimæ. Sed in dispensationibus concurrunt multa, quæ inducere possunt ad non recte dispensandum: & ideo optimum esset rescindere occasiones. Et adhuc ita loquimur, quasi cum magna difficultate fiant dispensationes, & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam vnam dispensationem, & non sint Romæ spectantes, an quis velit petere dispensationem omnium, quæ legibus sancita sunt. Sed dicet aliquis, Videmus semper quod in literis apostolicis dispensationum, semper præfertur causa iusta dispensationis: ergo si ita sit, quid opus est ista noua cautela? Respondetur, Ego nullam dispensationem in particulari condemno, nec meum est, non iudico alienum seruum. Fortasse ita est, vt dicitur. Sed video duo. Primum, quod in fine anni sunt tot dispensationes factæ, vt nescio, an sint tot, qui legem seruent. Quod, vt supra dictum est, etiã contra rationem dispensationis, quæ debet fieri, vt in paucioribus. Secundo video, quod omnes, qui petunt, afferunt dispensationes, quos omnes mirum est habere legitimas causas, vt cum eis dispensetur in impedimentis matrimonij, ætatis ad ordines, & irregularitatis, & pluralitatis be-

neficiorum. Itaque omnibus pensatis, videretur certè conducibile, vt hac ratione iretur obuiam huic dispensationi legum optimarum, vt prohiberetur dispensatio absolute. Quòd si omnino videatur durum, & necessarium esse, vt omnis lex habeat aliquam exceptionem, nec aliqua lex humana sit omnino indispensabilis, hoc statuatur lege, in quo casu possit papa dispensare, & terminetur in tali, & in tali, & non alias, & sic poterit fieri dispensatio sine violatione, & dissipatione legis. Sed tutius & iustius videretur, vt fieret absolute de aliquibus legibus.

Est præterea considerandum, quod (vt dictum est) bonum commune est præferendum bono particulari, & ideo cum lex lata sit propter bonum publicum, dato, quòd ita esset, quòd ex illa in casu particulari sequeretur detrimentum alicuius particularis, etiã vbi alias esset irrationabile, nõ dispensare tñferendum est propter conseruationem boni communis, nec statim oportet occurrere ad dispensationes, quia dispensando in causis iustis, aperitur ianua ad dispensationes iniustas. Circa quod optime S. Tho. 12. q. 97. ar. 4. ad. 1. & q. 100. ar. 8. dicit, quod nunquam dispensatio est facienda cum detrimento boni communis. & 22. q. 88. ar. 12. dicit, quòd omnis dispensatio à prælato debet fieri ad honorem Dei, vel vtilitatem ecclesiæ. & 12. q. 97. arti. 4. ait quòd qui dispensat, non habens intetionem

nem ad bonum cõmune infidelis est. Ex quo patet, quod in dispensationibus nõ est legitima causa, quæ solum respicit priuatam vtilitatem, & specialiter personæ priuatæ, sed debet potius habere respectum, an talis dispensatio vergat in bonum commune, vel econtrario. Vnde cum aliquæ leges sint ita graues, ita necessariae ad bonam gubernationem, & statum ecclesiæ: si tamen contingat casus, vbi dispensatio videatur rationabilis, melius esset vt non dispensaretur, etiam vbi non esset dispensatio prohibita, vt præsupponimus in ista propositione. 12. Exemplum est clarum si ista lex, quæ filij clericorum non succedant parentibus in beneficijs, iudicatur esse necessaria in ecclesia: dato quod sit aliquis talis filius ita præditus omni virtute, & doctrina, vt omnino expediret vt succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & possit hoc fieri non solum sine vllò scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset adhuc, vt non dispensaretur cum tali, vt tollatur spes alijs procurandi tales dispensationes. Et domini cum ex duobus malis minus sit eligendum, vt in decretis. 13. d. duo mala. & vt etiã ait Ari. li. sexto Topi. dato quòd non dispensare in aliquibus casibus esset malum, tamen cum necesse sit, vel incidere in hoc malum, vel per hanc occasionem venire in maius malum, scilicet desolationem, & corruptionem legum necessariarum: melius est tolerare hoc pri-

De potestate papæ & cōcilij.

num malum, vt etiam cū aliquo detrimento nunquam dispensetur, quam vt præmissa licentia, dispensandi: fiat perniciēs morum & legum, Si quis obijciat, quòd huiusmodi decretum esset omnino nouum, & nunquam simile factum in aliquo cōcilio œcumenico, vbi tamen fuerunt patres sapientissimi, sicq; nullo modo deberet præsumi hoc inceptum in nouo cōcilio, quod certè vt sit celeberrimum, nunquam superabit authoritatem & maiestatem illorum antiquorum patrum. Ad hoc respondetur distinguendo tempora, vt dicunt iurista, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices similes patribus cōciliorum, quòd ad retinendum, & reuocandum ab immoderata & effusa licentia dispensandi nõ erat opus huiusmodi decreto: imò si bene reuoluuntur iura & historia apud antiquos patres, non præsumebant pontifices decreta conciliorum ita facilliter & passim dispensare, sed tanquam oracula diuina obseruabant: nec solum non ita temere, sed fortasse nec semel dispensabant contra statuta cōciliorum, maxime circa leges grauiiores, & paulatim ad hanc intemperantiam dispensationum deuentum est, & ad hunc talem statum, vbi nec mala nostra, nec remedia pati possumus, & ideo necesse est aliam rationē excogitare ad conseruandas leges. Da mihi Clemente, Linos, Syluestros, & omnia permittam arbitrio eorum. Sed vt nihil

grauius

De potestate Papæ & concilij. 119

grauius dicatur in recentiores pōtifices, certè multis partibus sunt priscis illis inferiores. Et hoc de 12. propositione.

Decimatertia propositio. * Tale decretum nõ deberet apponi in multis legibus, sed solū in paucis, hisque grauissimis & valde necessarijs. Hęc patet: primò, quia cum papa sit pastor vniuersalis; non debet limitari eius authoritas sine vrgenti necessitate alias fieret ei iniuria. Item si hoc extendetur ad multas leges, hoc iterum posset vergere in impedimentū administrationis ecclesiæ, quia dispensationes aliquando sunt necessariae, vt dictum est. Item esset occasio, vt sub illo prætextu papa contemneretur tanquam haberet manus ligatas, & sumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandem hoc non debet fieri, nisi solū in aliqua lege ita necessaria, vt ex eius dispensatione immineret magna perniciēs ecclesiæ. Sed restat magnum dubium, factò * tali decreto, vtrum 14 si illo non obstante papa dispensaret, teneret factum, dato quod malè faceret.

Sit decimaquarta propositio, Tale decretum non facit de per se, quod papa non possit dispensare, sed solum quod non liceat. Probatum primò vt probatum fuit supra conclusione. 3. 4. & 5. cum potestas papæ non sit à concilio, sed à Christo, concilium non potest coarctare authoritatem papalem, aut limitare: ergo si posset dispensare sine

Q 3

tali

De potestate papæ & cōcilij.

tali decreto, posset etiam illo posito, Item quia (vt supra probatum est) cōcilium nihil potest, quod papa non possit, sed concilium posset dispensare non obstante proprio decreto: ergo etiam papa. Item si illud decretum fieret ab vno summo pontifice, alius sequens posset dispensare, quia par in parem non habet imperium: sed non habet maiorem auctoritatem à concilio quam à papa, vt supra probatum est. Et Sylue. in verbo, papa. §. 15. dicit secundū mentē, S. Tho. quod papa potest etiā sine causa dispēfare in omni iure positiuo, & etiā illud irritare. Itaque si irritaret, de facto nulla essent, & irrita: sed in hoc peccaret de quocunque statuto concilij loquamur, vt probat glossa. i. cap. vbi periculum. §. hoc sancto concilio. de electione. de quo Panor. in. c. significasti. de electione. & Ioan. Andreas & alij. Suppono autem, quod non valeat ista consequentia. Si papa male dispensat, ergo non valet illa dispensatio. Si enim sine causa dispensaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure positiuo, dispensatio teneret, & matrimonium sic contractum esset validum. Nec tamen volo dicere, quod omnis dispensatio papæ etiam in iure positiuo valeat: sed dico, quod si nō valet, hoc aliunde est, & non solum ratione iuris positiui, vt infra dicemus. Et dicas, supra supponebamus, quod hæc quæstio procederet secundū vtranq; opinionem, scilicet siue papa sit supra cōcilium

De potestate Papæ & concilij. 120

cilium, siue econtrario, ergo si non obstante tali decreto concilij adhuc papa possit dispensare, in quo saluatur ista superioritas concilij supra papam? Respondeo, Satis est ad hoc, quod papa teneretur, & male faceret contraueniendo decreto concilij. Vel fortè diceretur, quod non potest tollere talem legem, & irritare, si concilium prohibeat, sed potest dispensare: quia manente tali lege, spectat ad eum omnis actus iurisdictionis in ecclesia, itaque si papa contra decretum concilij institueret puerum in Episcopum, talis reuera esset episcopus, & haberet iurisdictionem.

Decima quinta propositio, Eodem * modo si-¹⁵ cut papa peccaret dispensans contra tale decretū etiam peccaret petens dispensationem, aut vtens illa. Probatur primò, Quia consentit, imò eo ipso cooperatur peccato alterius: & nō solum qui male faciunt, digni sunt morte, sed qui consentiunt facientibus, ad Roma. i. Item ille est occasio tantorum malorum, quæ ex huiusmodi dispensationibus sequuntur, vt supra ostensum est. Item isti etiam faciunt iniuriam alijs, si eximant se à lege, alijs manentibus sub lege. Quemadmodum si rex exigeret tributum ab aliquibus ciuitatibus, & eximeret alias sine causa, non solum rex peccaret, sed etiam ciuitas illa, quod non subiret partem oneris, Nō tamen volo dicere, quod si papa mortaliter peccat dispensando irrationabiliter,

De potestate Papæ & concilij.

quod etiam dispensatus vtens dispensatione, nec etiam quod semper si papa male dispensat, semper vtens dispensatione etiã peccet: sed nolo etiã recipere vniuersaliter opinionem Panor. & aliorum in capi. non est, de voto, quod dispensatus à papa in quocunque iure positiuo, etiam sine causa est tutus in conscientia. Quæ tamen potest esse vera, si intelligatur, quòd est tutus, hoc est, quod factum per illam tenet etiam in conscientia. Non est autem vniuersaliter vera, si intelligatur, q̄ semper talis sine peccato potest illa vti, vt si dispense tur cum sacerdote, vt ducat vxorem. Et probatur quia (vt supra arguebam) papa peccaret dispēfāns secum sine causa legitima, quia in foro conscientie tenetur suis legibus, ergo non potest eximere aliũ plus quam seipsum quin peccet. Vnde & ipsemet Panor. confitetur, quod dispensatus ad plura beneficia sine causa non est tutus in conscientia. Et ita Ioan. Andr. tenet in ca. de multa de præben. conformiter ad S. Th. quotli. 9. q. 7. licet hoc etiam non solum videatur cõtra ius positiuũ, sed contra ius naturale, tamen contra conclusionem arguitur, Quia si papa omnino irritaret aliquod ius positiuum, etiam sine causa, & irrationabiliter faceret, non peccaret qui postea non seruaret tale ius ergo etiam si dispensat in illo, quia dispensatio est relaxatio iuris circa istum, sicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè si pa-

pa

De potestate Papæ & concilij. 121

pa tolleret abstinentiam carniũ in feria sexta, nullus peccaret, si vesceretur carnibus illis diebus nec si tollat iura de impedimētis matrimonij. Respondeo concedendo antecedēs: quia reuera nullus manet titulus obligationis, quia nec iure diuino, nec positiuo. & nego consequentiam: & ratio est, quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non viuit æquali iure cum alijs atque ideo non omnino caret culpa, licet sepe excusetur à mortali. Sed restat graue dubium, summus pontifex dispensat in tali statuto non obstāte tali decreto prohibente, vtrum subditi, ad quos spectat recipere, & parere tali dispēfationi, teneantur, verbi gratia si statuitur in cõcilio, quod nullus ante ætatem viginti annorum possit habere beneficium curatum, & in hoc nunquam dispensetur dispensat papa cum puero, non solum contra decretum cõcilij, sed etiam sine alia rationabili causa, an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubij est notandũ quod * dispensationes pontificis sunt in duplici ¹⁶ differentia. Quædam sunt omnino gratiosæ, gratiosas voco, quæ spectant solum ad gratiam id est beneficium dispensati, nec faciunt ad commodũ vel incommodum aliorum, vt dispensatio in ieiunijs, & abstinentijs, & etate ordinandorum, in impedimentis matrimonij, & similibus. & in huiusmodi non est locus dubij: quia solum spectat ad

Q 5

ipsum

De potestate Papæ & concilij.

ipsum dispensatio. Et tenet factum. Aliæ sunt dispensationes, quæ possunt spectare ad commodum vel ad detrimentum aliorum, vt in exemplo posito, quòd aliquis puer sit parochus istorum, quòd habeat beneficiũ & decimas sine residentia, quòd recipiat fructus præbendæ nõ feruies, quòd vnus habeat viginti beneficia. Ista enim sunt huiusmodi, quæ multum spectant ad iura cõmunia, comoda, vel incõmoda aliorũ, & de huiusmodi veritur in dubium, nec est facilis disputatio. Sed dicam, nihil omnino asserendo, sed proponendo solum, quæ videntur probabiliora esse.

17 Decima sexta propositio, Non* spectat ad subditos determinare, aut examinare, quid possit papa, aut quid non possit, & quomodo teneatur parere, vel nõ. Probat, Quia sacrilegium est disputare de potentia principis, & præcipue Papæ. 17. quæst. 4. §. cõmittitur. & sequen. Secundo, Quia hoc ipsum scilicet, determinare quæ sit potestas spiritualis alicuius, est iurisdictio, & est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertio, Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ hierarchiæ, & auctoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo exiueret se à mandatis papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedienciæ, & schismatum, & heresum. Imò hinc natæ sunt hæreses, vt

De potestate papæ & cõcilij. 122

vt ait Cypria. q̄ sacerdoti Dei, vel papæ non obeditur, sed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & q̄ non potest facere: & ideo etiã si papa erraret, melius est vt in omnibus illi pareatur, quam per hoc, quòd vnus habeat licentiam non parendi papæ in vno casu: forsan rationabili dare occasionem, vt alij non pareant etiam in iustis & inhonestis.

Decima septima propositio, Non* semper mandatum papæ, aut dispensatio obligat subditos ad parendum. Nec loquor hic in casu, quòd Papa aliquid præcipiat manifestè contra ius diuinum: hoc enim fortè nunquam continget, nec contingit, nec esset dubium quòd non esset tunc parendum, sed extra talem casum. Probat, primo, Papa non habet maiorem potestatem ad dispensandum, quàm ad ferendum leges: sed si ferret legem iniquã, & iniustam, vel aliã intolerabilẽ, & valde grauem, subditi non tenerentur parere. ergo nec etiam si dispensatio sit huiusmodi. Antecedens patet, Quia, sicut Sanctus Thomas. optimè determinat. 12. quæstio. 96. articulo. 4. lex non obligat subditos in foro conscientiæ nisi sit iusta: ad hoc autem quòd sit iusta, requiruntur tria, primum potestas in ferẽte, deinde finis, scilicet propter bonum cõmune, postremò forma, vt scilicet secũdũ æqualitatẽ proportionis imponat subditis leges onerosas. Et ecõtrario sunt iniustæ, vel

De potestate Papæ & concilij,

vel vbi deest authoritas, vel cum præles imponit onera subditis non pertinentia ad vtilitatem communem, sed magis pro propria commoditate, vel cupiditate, vel gloria, vel etiam aliorum priuatorum, vel etiam ex forma, cum inæqualiter onera dispensantur, etiam si ordinentur ab bono commune, vel etiam si faciat contra ius diuinum. Et ex quacunque causa lex sit iniusta, non obligat, inquit sanct. Tho. in foro conscientie, nisi forte propter scandalum vitandum. Quia sicut August. in lib. de libero arbitrio ait, lex esse non videtur, que iusta non fuerit. ergo si papa legem aliquam iniustam faceret ex aliqua prædictarum causarum, non tenerentur subditi parere. ergo nec si dispensatio esset iniusta ex aliqua tali causa: quia non potest magis grauare subditos per dispensationem, quam per leges. Et quod non solum intelligat sanctus Thomas, quando leges sunt contra ius diuinum, patet illic, quia quatuor causas ponit, vnde potest esse iniusta: & quarta est, si sit contra ius diuinum, & tamen vndecunque sit iniusta, generaliter dicit, quod non obligat. Et confirmatur. Quia lex civilis iniusta non obligat, ergo nec ecclesiastica. Antecedens patet, quia potestas principum est à republica, quæ non dedit eis potestatem ad grauandum subditos, sed ad conseruandum. Consequentia autem probatur, quia certè absurdum esset dicere, quod habet maiorem papa auctoritatem ad nocendum

De potestate Papæ & concilij. 123

endum & grauandum subditos, quam secularis potestas, cum illi sit solum data potestas ad pacendum. S. Th. absolute loquitur de omni lege humana iniusta vniuersaliter que sine distinctione: nec hoc potest esse dubium, quantum ad hoc idem sit iudicium de potestate ecclesiastica & civili, nec prorsus habet ad hoc maiorem auctoritatem papa in spiritualibus, quam rex in temporalibus: vtraque enim potestas est à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ex quo patet, quod non habet à Deo potestatem decernendi nisi iusta. Secundò arguitur, Sententia iniusta à quocunque sit lata, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nunc supponitur ex consensu omnium doctorum, Quod si sit iniusta secundum se, id est, non solum in forma procedendi. scilicet, quia non tribuit vnicuique quod suum est, siue iudex faciat ex malicia, siue ex falsa præsumptione, non obligat partes. Et certum est, quod si papa ferret sententiam contra innocentem de pecunia vel alia re, siue faceret certa scientia, siue ex falsa præsumptione: talis sententia non obligat. Et consequentia videtur nota: quare enim potius obligaret lex iniusta, quam sententia, cum lex plus noceat? Tertiò, lex iniusta episcopi non obligat, ergo nec papa. Antecedens est notum & concessum ab omnibus. Et consequentia videtur nota, quia non habet maiorem

De potestate Papæ & concilij.

maiores auctoritatem papa ad inferendum iniuriam, quam episcopus. Circa enim quæ sunt sui officij & in proprios subditos non minus potest, quam papa. Quarto arguitur, deducendo ad manifestissimam inconuenientiam. Quis enim diceret, quod si papa sine rationabili causa conderet legem quod Christiani loco decimarum soluerent quintam, aut quartam partem fructuum, quod obligarentur Christiani illa lege? Vel si arrogaret sibi sicut annatas episcopatum: ita etiam medietatem omnium fructuum ecclesiasticorum, vel alias peiores leges faceret: in his enim agitur, de iactura temporalis: peior autem est iactura spiritualis ergo. Nec sufficit respondere, quod papa non facit huiusmodi: hoc enim est loqui de facto, de quo non disputatur. Sed quid iuris si faceret? Ego pro certo habeo, quod omnes leges iniustæ, etiã papæ, non obligant in foro conscientie. Quod si ita est, quare dispensationes iniustæ & in grauen aliorum obligabunt? Item potestas papæ est ad ædificandum, non ad dispensandum. Sed huiusmodi dispensationes sunt ad dissipandum, non ad ædificandum: ergo non sunt recipiendæ. Item doctores dicunt, quod in concernentibus vniuersalem statum ecclesie, non potest papa disponere contra statutum concilij generalis, vt in capit. literas. de restit. spolia. & notat Abbas in eodem titu. capitu. significasti. & Innocen. in capitulo.

quanto

De potestate papæ & concilij. 124

quanto de consuetu. & maxime vbi ecclesia decoraretur. ergo in tali casu subditi non tenentur parere, etiam si solum ageret contra ius positiuum. Et omnia hæc confirmantur, Quia papa non est dominus ecclesie, nec bonorum eius, hoc enim est generaliter omnibus prælatis prohibitum, Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum: vos autem non sic. Matthæ. 20. & Marc. 10. & 1. Petri. 5. Non dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et Paul. 1. ad Corinthios. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Ergo non potest disponere pro arbitrio, sed secundum quod est expediens ecclesie.

Decima octaua propositio, Facta * tali declaratione, & decreto concilij, si, vt dictum est in. 10. conclusionem papa dispensaret, subditi non tenentur parere tali dispensationi. Probat, Quia ex. 3. conclusionem, si lex aut dispensatio iniusta non obligat subditos ad parendum, ergo licet non expectet ad subditos hoc iudicare (vt dictum est in. 16. conclu.) tamen postquam conciliū hoc declarasset, non teneretur subditi parere. Itaque si conciliū determinat, quod dispensatio cum pueris ad episcopatum est perniciose ecclesie, & prohiberet ne vnquam in hoc dispensaretur: si hoc non obstante, papa mitteret puerum pro episcopo, non tenerentur subditi recipere illum, nec obedire.

Decima nona propositio, Papa * non deberet egreferre, sed potius gaudere quod fieret aliquod tale decre-

decretū. Probatur hæc propositio, Si iustum est & expediens, vt supra probatū est, cum papa debeat procurare omne cōmodum ecclesiæ: ergo de hoc debet gaudere. Item quia in hoc nullo modo læditur authoritas illius, Nō enim prohibetur talis dispensatio tanq̄ inferiori, nec q̄ nō liceret ei dispēfare, vel non posset: nec est propter defectum auctoritatis, quam habet amplissimam, & à nullo limitabilem, sed propter materiam ipsam, quæ non recipit dispensationē sine magno malo ecclesiæ. Si cut qui negat eum posse dispensare in voto solenni, nec etiam in alijs votis sine rationabili causa, nihil derogat authoritati ipsius: sicut nec auctoritati diuinæ, qui negat posse creari infinitum, aut posse mentiri, & similia. Item si concilium retineret sibi auctoritatem dispensandi, & negaret papæ posset meritò conqueri: sed nec ita est faciendum, sed absolute, quod à quocunque nō fiat dispensatio, Item, quia, vt dicunt iuristæ, exceptio firmat regulam in contrarium, & sic fit dum excipiuntur paucissimi casus fit regula, quod in omnibus alijs pareatur papæ. Item hac ratione vitant improbitates, & molestias principum, qui solent instare odiosissime pro dispensationibus absurdis prorsus, & irrationabilibus, quibus est difficile papam negare aliquid, nec principū solum, sed hominum etiam insolentium, qui omnia se posse cōsequi sperant Romæ, & vel pertrahūt pontifices in

in suam voluntatem, vel sunt graues, & importuni pontificibus, à quibus essent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omniam hi licent, sed non omnia expediūt. & Omnia possum, sed non omnia ædificant. Et (quod certè nō est contēnedum) tolleretur scandalum, & sermones multorum, qui malè sentiūt, & loquuntur de Romana curia, hac vna occasione huiusmodi dispensationum.

Sed restat dubium, si ita est, quod subditi non tenentur parere huiusmodi dispensationibus, quæ via possit resisti mandatis Papæ, si fortè velit cogere ad parēdum. Respōdeo, & fit 20. propositio: Non * videtur mihi quod expediat, nec liceat resistere mādati papæ per viam appellationis ad futurum concilium. Bene scio quod Panormita. & Gerson & Ochā, defendunt, quod licet appellare à papa ad conciliū: sed illi (vt supra dixi) sunt plurimum infesti authoritati summorum Pontificū. Et sic probatur breuiter ex capit. ipsi sunt. 9. q. 3. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sanctæ sedis examen voluerūt deferri, ab ipsa verò nunquam prorsus appellari debere sanxerunt. & eadem. q. cap. nemo. Nec valet responsio, id est à nullo alio prælato. & nunquam, id est à nulla particulari ecclesia: quia de hoc nunquam fuit quæstio. Sed quia de hac re sunt multe quæstiones, & contentiones, volo extendere pro

De potestate papæ & cōcilij.

bationes. Certè si in aliquo casu licet appellare ad concilium, nescio quare non in omni casu, vbi Pontifex facit iniuriã, imò vbi est dubium, vtrum faciat. Et arguitur sic, Vel appellatio à summo Pontifice ad concilium est de iure diuino, vel de iure positiuo, si est de iure diuino, & ius diuinum non distinguit in causa grauiori vel leuiori, si licet in aliqua causa appellare, ergo in qualibet quantuncunque leui. Si autem est de iure positiuo, primum nullum tale ius profertur, vbi talis appellatio concedatur, nisi fortè in aliquo concilio nouo, & schismatico, vel dubio, quale fuit Basiliense. Nec autoritas glossæ vel Panormitani hoc tenentium est alicuius momenti sine confirmatione iuris. si hoc non est de iure diuino, sed de iure positiuo, & si est aliquod tale ius, nunquam distinxit inter causam & causam: vnde nullo modo consequenter loquuntur doctores, qui concedunt quòd in causis grauissimis à papa potest appellari, non autem in alijs. Et dico non esse appellandum, etiam si teneamus, quòd cōcilium est supra papam. Quamuis enim ita sit, tamen cum sit papa, oportet quòd vltima decisio causarum spectet ad eundem. Et confirmatur, Quia à rege non est appellatio: sed non est neganda tanta autoritas papæ in spiritualibus, quanta regi in temporalibus datur, ergo. Sed dato quòd secundum se liceret appellare, di-

co

De potestate Papæ & concilij. 126

co quòd non expedit. Primò hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciunt magnam probationem. Omnes enim appellationes hæctenus factæ ad concilium, male cesserunt, & tandem deuenerunt in schisma aliquod, vel etiam hæresim. Secundò, quia hoc esset magna occasio turbationis in ecclesia: primum, quia si papa timeret ne facta eius deberent rescindi in concilio, nunquam vellet congregare concilium cum magna iactura profectò rerum ecclesiasticarum: & congregare sine illo, vel non licet, vel esset valde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui velint sequi partes Pontificis, & vnus princeps faueret concilio, alius pontifici. & sic nihil pacificè, nec ad vtilitatem ecclesiæ posset fieri: imo essent multo maiores turbationes, vt experientia compertum est. Et ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorum pontifices inceperunt timere cōcilia, ecclesia manet siue concilij, & manebit cum magna calamitate & pernicie religionis.

Vicesima prima propositio, Non* videtur per- 22
mittendum cuicunque priuato sua autoritate resistere, & non parère mandatis Pontificis, quantuncunque essent contra determinationem concilij. Probatur, Quia esset magna irreuerentia, & quasi contemptus summe autoritatis, si cuilibet hoc cōcederetur respectu papæ: quod non licet in

R 2

ordine

De potestate papæ & cōcilij.

ordine ad episcopum, a cuius mandato, quantum cunque iniusto, non licet propria authoritate discedere.

23. Vicesima secunda propositio, Facta * tali declaratione, & decreto cōcilij, si papa contrarium mādaret, possent vel episcopi, vel concilium prouinciale per se resistere tali mādato, vel etiam implorare principes, vt authoritate eorum resisterent summo Pontifici, impediendo executionem mādatorum eius. In ista conclusione erat tota difficultas, & propter quā tota disputatio est exorta. Hęc conclusio primò tenendo, quòd cōcilium est supra papam, nō indiget noua probatione: & ita tenentes illam partem, non reuocarent in dubium. sed quia, vt supra diximus, hīc procedimus secundum vtranque opinionem, simpliciter probatur conclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc sententiam, fuit, quòd doctores egregij, & aliter magni defensores authoritatis pontificiæ, etiā in ordine ad concilium tenent expresse hanc sententiam. Vnde Caieta. in ipso opere, in quo tenet superioritatem papæ supra cōcilium. c. 27. dicit post alia, Resistendum est ergo etiam in faciē papæ publicè dilaniantis ecclesiā: verbi gratia, quia nō vult dare beneficia ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut cōmutatione officij, & cum omni obedientia & reuerentia neganda est possessio talium beneficiorum ijs, qui emerunt.
Et

De potestate Papæ & concilij. 127

Et Syluest. in verbo, papa. §. 4. Quid autē, inquit, faciendum est quando papa suis moribus ecclesiam destruit? & .15. dicit, Quid si papa sine causa vellet abrogare ius positium? Respondet, peccaret quidem, nec esset permittendū nec ei obediendum in malis, sed resistendū per honestam reprehensionem. Vnde si vellet totū thesaurum ecclesiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, vel eius ecclesiam destruere, vel huiusmodi, non esset permittēdum, sed resistendum. Et ratio est, Quia in destruendo nihil potest, & si destructione constat, potest resisti. Ex istis omnibus habetur, quòd vbi mandata, vel facta papæ essent in destructionem ecclesiæ, potest ei resisti, & impediari executio mandatorum. ergo si iam constet ex determinatione concilij, quòd huiusmodi dispensationes sint in destructionem ecclesiæ, poterunt gubernatores ipsius ecclesiæ, & principes resistere in his. Secundo probatur, Quia vim vi repellere licet iure naturali. Sed papa infert vim huiusmodi mandatis & dispēnationibus, quia facit iniuriam, vt supra probatum est: ergo licitū est resistere illi. Vnde, vt dicit Caietanus, omnia ista loquimur, non quòd aliquis posset esse iudex papæ, nec authoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis: cuiuslibet enim est ius ad resistēdum iniuriæ, & impediendum, defendendūque.

Sequitur corollarium, Quòd non solum licet

De potestate Papæ & concilij,

ret non parere talibus mandatis, sed etiam facto & vi, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica authoritate, vt principis, & comprehendere, & punire executiones taliū mandatorum, semper tamen seruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto authoritatem illius, sed solum allegando, quod hoc est iniustum, & in detrimentum ecclesiæ. Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrannicum est dicere, quod summus pontifex habeat maiorem authoritatem ad gubernandum ecclesiam, in hac parte quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rēpublicam temporalem: sed si rex faceret graues iniurias, posset ei resisti, non solum verbis, & iure, sed etiam facto: ergo etiam papæ.

24. Vicesimatertia propositio, Propter iniustas dispensationes, vel alia mandata insolentia, quæ in perniciem ecclesiæ procedunt, posset conuocari, & congregari concilium generale contra voluntatem papæ, vt ei resisteret, obuiaretq; eius insolentia. Hoc expressè tenet Syluest. in verbo papa. §. 4. Quod si papa suis moribus destruit ecclesiam, potest conuocari concilium contra eius voluntatem, vt per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & resistendo, in malis remediū apponatur. Hoc expressè tenet Turre Crema. assertor vehementer

De potestate Papæ & concilij. 128

hementissimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. cap. 10. vbi loquens de vtilitate conciliorum, Celebratio, inquit, conciliorum vtilis est ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui pontificatum suum aut extra sanctorum Patrum regulas pro voluntate exercent, aut simoniaca prauitate dehonestant. Hac de causa congregatum legitur concilium episcoporum Italiæ Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam. 12. qui venator, lubricus, & incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre crema. & hoc est valde vtile. Vt enim ait Hormisda papa in epistola ad episcopos per Hispaniam constitutos, difficile est, vt cuiusque cor sic prauis cogitationibus induretur, vt in se patiatur culpandus fieri, cum nouerit se iudicio subdendum concilij. Vnde etiam confirmantur quæ supra dicta sunt. Nihil enim prodesset congregatio concilij, nisi sua authoritate posset determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec possit attentare contra Patrum decreta, & sanctiones.

Vicesimaquarta propositio, In * omnibus supradictis cauendum est maxime à duobus. Primum, vt quantum fieri possit, seruetur semper illibata authoritas, obseruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus: vel contumelia, vel quæcunq; irreuerentia, vergit in dehonestatē ecclesiæ:

De potestate papæ & cōcilij.

ecclesiæ: vnde oportet vthabeatur in summo honore etiam à summis principibus. & si semel inciperet sperni eius authoritas, tota ecclesia laboraret schismatibus, & factionibus. Quare etiam in concilio si aliquod tale decretum faciendum esset, oporteret vt quàm modestissimè loqueretur de authoritate & persona papæ, vt puta, sub hac forma. Quamuis hætenus summi Pontifices moti probabilibus apparentibus causis dispensauerint, vt aliquis plura beneficia possit obtinere, vel vt aliquis regressum habeat ad aliquod beneficium viuente adhuc legitimo possessore: tamen quia hoc vsu & experientia compertum est vergere in magnam confusionem ecclesiæ, & perniciem ecclesiarum, prohibemus omnino, ne posthac cum aliquo quacunque occasione vel merito super hoc dispēsetur. Quod si secus factum fuerit, factum concilium existimaturum est summū Pontificem contra suam dignitatem & officium, & contra sacrum conciliū, atque adeò contra Christi honorem fecisse. Per quam quidem sanctionem non intendimus summæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius potestatem aliquo pacto limitare: sed declaramus hoc esse necessarium ad rectam & piam administrationem ecclesiæ, ne posthac summorum Pontificum in hac re, sua authoritate abutantur, sub hac forma vel alia commodiori, posset proponi decretum, ad

remedium

De potestate Papæ & cōcilij. 129

remedium & salutem ecclesiæ sine offensione Pontificis, secundum quod maximè etiam caueri debet in hac re est scandalum: primum in ipso decreto faciendo, ne forte summus pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans ne hoc decernatur, turbet totum concilium, & impediatur alia commoda, quæ à concilio fieri possunt, & diuidatur concilium in schisma, & factiones. Sed deinde debet valde caueri ab scandalo, si forte papa negligat huiusmodi decretum Patrum: & oporteat illi resistere. Debet enim valde animaduerti, ne hoc fiat cū scandalo, & inde oriatur maius malum;

& ne si semel detur licentia principibus resistendi, & non parendi pontifici in aliquo, ipsi accipiant in alijs, vbi minimum expediat.

R 5 Reueren

Victoria, de Indis recenter inuētis relectio prior,
Locus relegendus est ex Matth. Docete oēs gentes bapti-
zātes eos in noīe patris, & filij, & spiritus san-
cti. Matth. vltimo capite.

S V M M A.

- 1 Dubius in rebus vt sit tutus in conscientia, quomodo de
beat consulere illos, ad quos spectat hęc doccre.
- 2 Dubius in rebus, post consultationem rei dubiæ debet
sequi sententiā sapientum alias non erit tutus.
- 3 Dubius in rebus, si post consultationē rei dubiæ diffinia-
tur sapiētib⁹ illud esse licitū, quod alias est illicitū
vt sit tutus in cōsciētia, an debeat sequentiā illorū.
- 4 Indi barbari, vtrum essent veri domini ante aduentū
Hispanorum priuatim, & publica. Et vtrum essent
inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum.
- 5 Error quorūdā recētur, qui dicebāt, nullū in peccato
mortali existentē habere dominū in quacunque.
- 6 Peccatū mortale nō impedit dñū ciuile, et verū dñū.
- 7 Dominium vtrum perdatur ratione infidelitatis.
- 8 Hereticus, iure diuino non amittit dominium bonorū
suorum ob heresim commissam.
- 9 Hereticus an de iure hūo perdat dñū bonorū suorū.
- 10 Hereticus à die commissi criminis incurrit pœnam
confiscationis bonorum.
- 11 Hereticorum bona non licet fisco occupare ante condē-
nationem, quamuis de crimine constet.
- 12 Condemnatione facta etiam post mortem hereticire-
tro agitur bonorū cōfiscatio ad tempus commissi cri-
minis ad quancunque peruenerit potestatem.

Hereti

- 13 Heretici veditiones, donationes, & omnis alia aliena-
tio bonorū à die commissi criminis sint inualida. & c
- 14 An hereticus sit dominus bonorum suorū in fore an
sit cōscientiæ antequam condemnetur.
- 15 Hereticus, licite potest viuere ex bonis suis.
- 16 Hereticus titulo gratuito potest transferre bona sua,
puta donando.
- 17 Heretico non licet titulo oneroso, puta vendendo, aut
dando in dotem, bona sua transferre, si crimen pos-
set venire in iudicium.
- 18 Hereticus in quo casu etiam titulo oneroso posset bo-
na sua licite alienare.
- 19 Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec pro-
pter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint
veri domini tam publice quam priuatim.
- 20 Dñy vt quis sit capax, an vsus rationis requiratur
- 21 Puer an possit esse dominus ante vsus rationis.
- 22 Amens, an possit esse dominus.
- 23 Barbari, amentia prætextu non impediuntur esse ve-
ri domini, cum non sint amentes.
- 24 Indi barbari antequā Hispani ad illos venissent erant
veri domini, & publice & priuatim.
- 25 Imperator non est totius orbis dñs.
- 26 Imperator licet esset dominus mundi non ob id pos-
set occupare prouincias barbarorū, & cōstituerē no-
uos dños, & veteres deponere, vel vectigalia capere
- 27 Papa nō est dñs ciuilis, aut temporalis totius orbis, lo-
quendo proprie de dominio & potestate ciuili.

28 Sum-

- 28 Summus pontifex quanuis haberet potestatem seculari in mundo, non posset eam dare principibus secularibus,
- 29 Papa habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.
- 30 Papa, nullam potestatem temporalem habet in barbaros indos, neque in alios infideles.
- 31 Barbari si nolint recognoscere dominium aliquod papae, non ob id posset eis bellum inferri, & illorum bona occupari.
- 32 Barbari, an priusquam aliquid audissent de fide Christi, peccarent peccato infidelitatis, eo quod non crederent Christo.
- 33 Ignorantia ad hoc quod alicui imputetur, & sit peccatum, vel vincibilis, quid requiratur, Et quid de ignorantia inuincibili.
- 34 Barbari, an ad primum fidei Christianae nuntium teneantur credere, ita quod peccent mortaliter non credentes Christi euangelium, solum per simplicem annuntiationem, &c.
- 35 Barbari si simpliciter fides annuntiaretur, & proponeretur, & nolent statim recipere, hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.
- 36 Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacifice loquentes de religione, quomodo si nolint, non excusentur a peccato mortali.
- 37 Barbari quando tenerentur recipere Christi fidem sub mortalibus

- mortalis peccati poena.
- 38 Barbari an haecenus ita proposita & annuntiata fuerit fides christiana, ut teneantur credere sub no uo peccato, non satis liquet secundum authorem.
- 39 Barbari, & si quantuncunque fides annuntiata probabiliter & sufficienter fuerit & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persequi, & bonis suis spoliari.
- 40 Principes christiani, non possent, etiam auctoritate papae, coercere Barbaros a peccatis contra legem naturae, nec ratione illorum eos punire.

Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matthaei ultimo. In hunc locum mouetur quaestio, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parentibus. Quae quaestio tractatur a doctoribus. 4. sententiarum dist. 4. & a sancto Tho. 22. q. 10. ar. 12. & 3. par. q. 68. ar. 10. Et tota disputatio & relectio suscepta est propter barbaros istos noui orbis, quos Indos vulgo vocant, qui ante quadraginta annos venerunt in potestatem Hispanorum, ignoti prius nostro orbi. Circa quos praesens disputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure uenerint barbari in ditionem Hispanorum. In secunda, quid possint Hispanorum principes erga illos in temporalibus & ciuilibus, In tertia, quid possint

sint vel ipsi, vel ecclesia erga illos in spiritualibus, & in spectantibus ad religionē, vbi respōdebitur ad quæstionem propositam. Quo ad primam partem, ante omnia videtur, quod tota hæc disputatio sit inutilis & otiosa, nō solū inter nos, ad quos non spectat, aut si omnia recte geruntur in administratione illorum hominum disputare, aut dubitare de illo negotio, aut si quicquam forte peccatur, illud emendare: sed etiam apud eos, quorū interest hæc considerare & administrare. Primo, quia neque principes Hispanorum, neque qui eorum consilijs præpositi sunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de quibus alias deliberatum est, & decretum maximè in his quæ bona fide principes occupant, & sunt in pacifica possessione. Quia, vt Aristo. dicit. 3. Ethico, si semper quispiam consultauerit, in infinitū res abiret, neque possent principes & aliorum consiliarij esse securi & certi in cōsciētia sua: & si oporteret à primordio repetere titulos suæ ditionis, nihil exploratum possent tenere. Et præterea cum principes nostri, scilicet Ferdinandus, & Isabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Christianissimi, & imperator Carolus quintus sit princeps iustissimus, & religiosissimus: non est credendum quin habeant exploratissima & exquisitissima omnia quæ expectare possunt ad securitatē sui status, & conscientia, maximè in tan

ta re:

ta re: atque adeo non solum superuacaneum, sed etiam temerarium videri potest de his disputare, & hoc videtur esse quærere nodum in scyrpo, & iniquitatē in domo iusti. Pro solutione huius objectionis est considerandum, quod Aristote. dicit tertio Ethicor. quòd sicut consultatio & deliberatio non est de rebus impossibilibus, aut necessarijs, ita nec consultatio moralis est de illis, de quibus certū & notum est esse licita & honesta, neque contrario, de quibus certum, & euidentis est esse illicita, & inhonesta. Neque enim quisquā recte consultauerit, an temperare, fortiter, iuste viuendum sit, vel iniuste, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an peierandum, an colendi parentes, & cætera huiusmodi. Certè non esset consultatio Christiano: digna: sed cum aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò potest, an sit rectum, vel prauum, iustum, an iniustum, de his expedit consultare, & deliberare, neque prius temere aliquid agere, quam sit inuentum & exploratum, quid liceat, aut non liceat. Talia sunt quæ in vtranque partem habent speciem boni & mali, qualia sunt multa genera commutationum & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res se habet, quòd si quis antequā deliberauerit, & legitime illi constiterit tale factum licitū esse, aliquid tale faceret, & fortè secundum se esset licitum: talis peccaret, neque excusaretur per igno-

ignorantiam: cum illa, vt patet, non esset inuincibilis, postquam ille non facit quod in se est, ad examinandum quid liceat, aut nō liceat. Ad hoc enim vt actus sit bonus, oportet si alias nō est certum, vt fiat secundum definitionem & determinationem sapientis. Hęc enim est vna conditio boni actus. 2. Ethic. atque adeo si iste non consuluit sapientes in re dubia, excusari nō potest. Imo dato quod talis actus secundū se licitus esset, postquam dubitatur merito de illo, tenetur quilibet consultare, & arbitrio sapientum facere, etiam si forte illi errarent. Vnde si quis cōtractum, de quo inter homines dubitatur, an sit licitus necnē, faceret sine consilio doctorum, sine dubio peccaret, etiam si alias cōtractus esset licitus, & ipse ita putaret, non ex autoritate sapientis, sed ex sua affectione, & sentētia. Et eadē ratione si quis in re dubia consuluit sapientes, & illi determinauerint illud non licere: si talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam si alias illud in se esset licitum. Vt si quis exempli gratia esset dubius, an hęc sit vxor sua, cōsultat, an teneatur reddere debitum, vel vtrum liceat, vel etiam exigere: respondetur à doctorib⁹ quod nullo modo licet, ipse autem ex affectu vxoris vel propria cupiditate, nō credit, sed putat sibi licere, certe peccaret accedēs ad vxorem, quāuis de se licitum esset, sicut re vera est, quia talis facit contra conscientiam, quam

tenetur

tenetur habere. Tenetur enim credere in his quę spectant ad salutem, his, quos ecclesia posuit ad docendum: & in re dubia arbitrium illorum est lex. Nam sicut in foro contentioso iudex tenetur iudicare, secundū allegata & probata: ita in foro conscientię quilibet tenetur iudicare, nō ex proprio sensu, sed vel per rationem probabilem, vel per autoritatem sapientum, aliās est temerariū iudicium, & exponit se periculo errandi, & hoc ipso errat. Sicut enim in veteri testamento Deute. 17. præcipiebatur, Si quid esset ambiguum inter sanguinē & sanguinē, causam & causam, leprā & non leprā, & iudiciū, ait Dñs intra portas tuas videris variare: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniensq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quærēsque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicium veritatis, & facies quodcunque dixerint qui præ sunt loco, sequerisq; sententiam eorum, neque declinabis ad dextram neque ad sinistram. Ita, inquam, in rebus dubijs tenetur quilibet consulere illos quos ecclesia ad hoc cōstituit, quales sunt prælati, prædicatores, confessores, diuinę & humanę legis periti. Sunt enim in ecclesia alij oculi, alij pedes, &c. 1. ad Cori. 12. Et Ephes. 4. & ipse dedit quidem quosdam apostolos, alios euāgelistas, alios autem pastores, & doctores. Et, Super cathedrā Moy si sederunt Scribæ & Phari-

S

sæi,

ſci, omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. Matth. 23. Et facit etiam præceptum Ariſto. I. Ethi. ex Heſiodo.

At qui ex ſe neſcit, cuiquam neque porrigit aures.

Vt bona percipiat: demens & inutilis ille eſt.

Itaq; non ſatis eſt ad ſecuritatem vitæ & cōſcientiæ, vt quis putet ſe bene agere: ſed in rebus dubijs neceſſe eſt vt aliorum, ad quos ſpectat, authoritati nitatur. Nec enim negotiatoribus ſatis eſt vt nihil faciant, quod ipſi illicitum putent, ſi aliàs ſine conſilio peritorū illicitos contractus faciant. Vnde non puto verum quod Cardin. Caieta. dicit, quòd ſi re vera aliquid ſecundum ſe eſt licitū, ſi veniat in dubium, quāquam prædicatores, aut confeſſores, qui aliàs habent authoritatem iudicādi in iſtis, dicant illud eſſe illicitum, vel veniale dicunt eſſe mortale: qui ex affectu ad rem nō credit illis, ſed format ſibi conſcientiam, quòd non eſt mortale, non peccat. Exēplum ponit, vt quòd ſœminæ vtantur fūco, & alijs ornamentis ſuperfluis, quod re vera non eſt mortale, dato quòd prædicatores & confeſſores dicerent eſſe mortale: ſi ſœmina ex ſtudio ſe ornandi non credit, ſed putat vel eſſe licitum, vel non eſſe mortale, non peccat mortaliter ita ſe ornando. Hoc inquā periculofum eſt. Nā ſœmina tenetur credere peritis in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem. & exponit ſe periculo faciens contra illud, quod ſecūdem ſententiam

rentiam ſapientū eſt mortale: Et e contrario in re dubia ſi quis deliberauit cum ſapientibus, & accepit determinationē, quod illud eſt licitū: talis eſt tutus in cōſciētia, quouſq; fortaffe iterū ſit admonitus, vel tali authoritate, vel huiuſmodi rationibus, quibus merito debeat moueri ad dubitandū, vel etiam credendū contrariū. Hoc eſt notū, quia facit quod in ſe eſt, & ſic ignorantia eſt inuincibilis. Ex his ergo conficiuntur propoſitiones.

Prima, In* rebus dubijs quilibet tenetur conſulere illos ad quos ſpectat hæc docere, aliàs non eſt tutus in conſcientia, ſiue illa dubia ſint de re in felicitate, ſiue illicita.

Secunda. Si* poſt conſultationē rei dubiæ diffinitū ſit à ſapientibus illud eſſe illicitū, quilibet tenetur ſequi ſententiā illorum, & contrariū faciēs non excuſatur, etiam ſi aliàs illud eſſet licitum.

Tertia e contrario,* Si poſt conſultationem rei dubiæ diffinitum ſit à ſapientibus illud eſſe licitum, qui ſequitur ſententiā illorum, eſt tutus, etiam ſi aliàs ſit illicitum.

Ergo redeundo ad propoſitum negotium barbarorum, nec eſt de ſe ita euidenter iniuſtum, vt nō poſſit diſputari de iuſtitia illius: nec ruruſus ita euidenter iuſtum, vt dubitari non poſſit de iniuſtitia illius: ſed in vtranque partem videtur habere ſpeciem. Nam primū cum videamus totū illud negotium adminiſtrari per viros & doctos, & bo

nos, credibile est rectè & iustè omnia tractari. Deinde cùm audiamus tot hominum cædes, tot spolia hominum aliòqui innoxiorum, deturbatos tot dominos possessionibus, & ditionibus suis priuatos, dubitari meritò potest iure an iniuria hæc facta sint: & sic hæc disputatio non videtur omnino superuacanea. & per hoc patet respõsio ad obiectionem. Et præterea, dato quòd nullum esset dubium in tota hac quæstione, non est nouũ disputationes theologicas institui de re certa. Nã & disputamus de incarnatione Domini, & alijs articulis fidei. Non enim semper disputationes theologicæ sunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonstratiuo, id est non ad cõsultandum, sed ad docendum susceptæ.

Quòd si quis occurrat dicēs, Licet aliquãdo fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à sapiētibus, & sic ex cõsilio eorum iam omnia administrati, nec opus esse noua examinatione: respondetur primum, si ita est benedictus Deus, nec nostra disputatio quicquam obstat, neque ego mouere volo nouas querelas. Secūdò dico, quòd hæc determinatio non spectat ad iuriconsultos, vel saltē non ad solos illos. Quia cùm illi barbari, vt statim dicam, nō essent subiecti iure humano, res illorum non sunt examinandæ per leges humanas, sed diuinas, quarum iuristæ non sunt satis periti, vt per

fe

se possint huiusmodi quæstiones diffinire. Nec satis scio, an vnquam ad disputationem & determinationē huius quæstionis vocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tanta re possent. Et cum agatur de foro conscientie, hoc spectat ad sacerdotes, id est ad ecclesiam, diffinire. Vnde Deuter. 17. præcipitur Regi, vt accipiat exemplar legis de manu sacerdotis. Tertiò, vt summa rei sit satis examinata, & certa. nonne in tanto negotio possunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò disputari possent? Itaque nō solum non otiosum aliquod, & inutile, sed magnum operepetiũ me facturũ putarẽ, si hæc quæstionē pro dignitate possem tractare. Redeundo ergo ad quæstionē, vt ex ordine procedamus, quæritur primò, utrum Barbari isti essent veri domini ante aduētum Hispanorum, & priuatim & publice: id est utrum essent veri domini priuatarum rerum & possessionum, & utrum essent inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum? Et posset videri quòd nō. Quia serui non habent dominium rerum: seruus enim nihil suum habere potest. Institut per quas perso. nob. acquirere liceat. §. item vobis. & ff. de acquirēd. hæred. l. placet. vnde quicquid acquirit dño acquirit. Institut. de his qui sunt sui, vel alien. iur. §. nã apud omnes. Sed barbari isti sunt serui. ergo probatur minor. nam vt Arist. eleganter & accuratè tradit, aliqui sunt natura serui quibus,

S 3

scilicet

scilicet melius est seruire, quàm imperare. ij autē sunt, quibus ratio nō sufficit ad regendum etiam seipfos, sed solū ad iussa capescendum, & quorum vis magis in corpore est quàm in animo. Sed profectò si aliqui tales sunt, maximè isti barbari, qui re vera parū distare videntur à brutis animantibus, & omnino sunt inhabiles ad regendum: & sine dubio melius est illis vt regantur ab alijs, quàm vt se ipsos regant. Et Aristo. dicit iustum naturale esse, vt tales seruiant. ergo tales nō possunt esse domini. Nec obstat, quòd ante aduentum Hispanorum non haberent alios dominos: nō enim repugnat, seruum esse sine domino. vt notat glo. in l. si vsus fructum. ff. de liberali causa. Imò habetur expressè in ipsa lege, & est casus expressus in l. quod seruus. de seruo. stipulatio. de seruo, qui à domino relictus est, & à nullo occupatus, quòd potest à quocunque occupari. si ergo erant serui, potuerunt ab Hispanis occupari.

In contrariū est, Quia illi erant in pacifica possessione rerum & publicè & priuatim: ergo omnino (nisi contrarium constet) habendi sunt pro dominis, neq; indicta causa possessione deturbādi. Pro solutione nolo reuocare in propositum multa, quæ à doctores traduntur de diffinitione & distinctione dominij, quæ à me etiam latè adducta sunt in materia de restitutione, 4. dist. 15. & secunda secūde. q. 62. Illa inquā, prætereo, ne occasione

sione illorū omittā magis necessaria. Et ideo his prætermisissis notandū, qd si barbari nō haberēt dominium, nō videtur qd possit præteri alia causa, nisi vel quia sunt peccatores, vel quia infideles, vel quia amētes, vel insensati. Fuerūt ergo aliqui, qui defendebāt, qd titulus dominij est gratia, & per cōsequēs qd peccatores, saltē in mortali peccato existentes, nullum habent dominium in quacūq; re. Iste fuit error pauperum de Lugduno, siue Valdesium, & postea Iohannis Vuicleff. Cuius vnus error dānatus in concilio Constantien. fuit, Nullus est dominus ciuilis, dum est in peccato mortali. Eadē fuit sentētia Armachani libro. 10. de quaestio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defensorium pacis. Aduersus quē scripsit Vuald. to. 1. de antiq. lib. 3. c. 82. & 83. Et to. 2. c. 3. Probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Osee. 8. Ipsi regnarunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et subiungitur causa, Argentum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iusto dominio apud Deum. Certum est tamen omne dominium esse autoritate diuina, cum ipse Deus sit creator omnium, neque aliquis possit habere dominium nisi cui ipse dederit. Non est autem consentaneum, vt det inobedientibus, & transgressoribus præceptorum suorum: sicut & principes humani non dant sua bona, vt villas, aut castra rebellibus,

& si dederint auferunt. Per humana verò debemus iudicare de diuinis. Rom. 1. ergo Deus non concedit dominium inobedientibus. Vnde in signum huius Deus aliquando tales proiecit à principatu, vt Saulem. 1. Reg. 15, & 16. & de Nabuchodonosor. & Balthasar, Dani. 4. & 5. Item Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram vt præsit piscibus maris, &c. Apparet ergo quod dominium fundetur in imagine Dei, sed hæc non est in peccatore, ergo non est dominus. Item talis committit crimen læsæ maiestatis, ergo meretur perdere dominium. Item August. dicit, quod peccator non est dignus pane, quo vescitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominiū paradisi, & ratione peccati priuauit eos illo; Genes. 1. ergo. Verum est, quod tam Vuicleff, quam Armachanus non distinctè loquuntur, & videntur potius loqui de dominio superioritatis, quod est principum. Sed quia argumenta æqualiter procedunt de omni dominio, ideo videntur sentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum sententiā Cōrradus de cōtracti. lib. 1. q. 7. & satis clarè dicit Armachanus. Qui ergo sequeretur hanc sententiā, posset dicere, quod barbari non habebant dominium, quia semper erant in peccato mortali.

6 Sed contra hanc sententiam ponitur propositio, Peccatum mortale non impedit dominium
 ciuile,

ciuile, & verum dominium. Hæc propositio licet sit determinata in concilio Constantiæ, tamen arguit Almain. 4. distin. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc existens in peccato mortali, & constitutus in extrema necessitate comedendi panem esset perplexus, quia ex vna parte tenetur comedere panem: & ex altera si non habet dominium, accipit alienum, ergo nō potest euadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit, primū quia neque Armachanus, neque Vuicleff videntur loqui de dominio naturali sed ciuili. Secundo negatur consequentia, & diceretur, quod in casu necessitatis posset alienū accipere. Tertio, Non est perplexus, quia potest pœnitere, & ideo aliter arguitur. Primò. Quia si peccator non habet dominiū ciuile, de quo videntur loqui, ergo nec naturale, consequens est falsum, ergo. Probo consequentiā Quia etiā dominium naturale est ex dono Dei, sicut ciuile: imò plus: quia ciuile videtur esse de iure humano. ergo si propter offensam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falsitas autem consequentis probatur. Quia non perdit dominium super proprios actus, & super propria membra, habet enim peccator ius defendēdi propriam vitā. Secūdò, scriptura sacra sæpe nominat reges illos, qui mali erant, & peccatores, vt patet de Salomone, Achab. & alijs multis: non est autem rex qui

non est dominus: ergo. Tertio conuerto argumē-
tum factum pro parte contraria, Dominium fun-
datur in imagine Dei: sed homo est imago Dei
per naturam, scilicet per potentias racionales, er-
go non perditur per peccatum mortale. Minor
probat ex Augustino. libro. 9. de trinita. & ex
alijs doctoribus. Quarto, Dauid vocabat Saulem
dominum suum, & regem tempore quo perseque-
batur eum. 1. Reg. 16. & in alijs locis: imò ipse Da-
uid aliquando peccauit, nec propterea perdidit
regnum. Quinto Gene. 49. Nō auferetur sceptrū
de Iuda, nec dux de femore eius donec veniat, qui
mittendus est, &c. & tamen multi fuerunt mali re-
ges, ergo. Sexto, potestas spiritualis non perditur
per peccatum mortale, ergo nec ciuilis, quia mul-
to minus videtur fundari in gratia, quam spiritua-
lis. Antecedens autem patet, quia presbyter ma-
lus consecrat eucharistiam, & malus episcopus sa-
cerdotes, vt certum est: licet VVicleff nec, conce-
dit tamen Armachanus vltimo, Nullo modo est
verisimile, cum sit præceptum obedire principi-
bus, ad Roma. 13. & 1. Pe. 2. Obedite prepositis ve-
stris, non tantum bonis, sed etiam dyscolis. & nō
capere alienum, quod voluerit Deus quod esset
ita incertum, qui essent veri principes, & domi-
ni. Et in summa, hæc est manifesta hæresis: & sicut
Deus solem suū oriri facit super bonos & malos
& pluit super iustos & iniustos: ita bona tēpora-
lia

lia dedit bonis & malis, nec disputatur eo quod
dubitetur, sed vt crimine ab vno, id est à tam amē-
ti hæresi discamus omnes hæreticos.

Sed restat, vtum * saltem ratione infidelitatis 7
perdatur dominium. Et videtur quod sic: quia he-
retici non habent dominium, ergo nec alij infi-
deles, quia non videntur esse melioris cōditionis.
Antecedens autem patet ex, c. cum secundum. de
hæret. lib. 6. vbi cauetur, quod bona hæreticorum
ipso iure sint confiscata. Respondeo per propo-
sitiones. Prima. Infidelitas non est impedimētum, *secundo*
quominus aliquis sit verus dominus. Hæc cōclu-
sio est S. Tho. secunda secundæ. q. 10. ar. 10. Et pro-
batur etiam primò. Quia scriptura vocat reges ali-
quos infideles, vt Sennacherib, & Pharaonem, &
multos alios reges. Item quia grauius peccatum
est odium Dei, quam infidelitas sed per odium,
&c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petrus. 1. Petr. 2. iu-
bent præstare obedientiam principibus, qui tunc
erant omnes infideles, & seruos obedire dominis;
Item Tobias iubebat reddi hædum, à Gentilibus
captum tanquam furtiuum. Tob. 2. quod non ef-
set, si Gentiles non haberent dominium. Item Io-
soph fecit totam terram Aegypti tributariā Pha-
raoni, qui erat infidelis, Gene. 47. Item ratione S.
Tho. Quia infidelitas non tollit nec ius naturale,
nec humanum, sed dominia sunt vel de iure natu-
rali, vel humano, ergo nō tolluntur dñia per defe-

etum fidei. Et tandem iste est ita manifestus error sicut præcedens. Ex quo patet, quod nec à Saracenis, nec à Iudæis, vel alijs infidelibus licet capere res quas possident, per se loquendo, id est, quia infideles sunt: sed est furtum, vel rapina, non minus quam à Christianis.

Sed quia peculiaris difficultas est de hæresi, sit
8 secunda propositio. Stando * in iure diuino hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc est omnium, & est nota. Cum enim amissio bonorum sit pœna, & nulla sit pœna de lege diuina pro isto statu, constat stando in iure diuino nō amitti bona propter hæresim. Itē patet hæc propositio ex prima. Nam si propter aliam infidelitatem non perditur dominium, ergo nec propter hæresim, cum nihil sit cautum specialiter de hæresi quantum ad hoc in iure diuino. Sed * vtrum de iure humano? Conradus quidem de contractibus libr. 1. c. 7. cō. 2. & 3. videtur tenere quod hæreticus ipso facto perdit dominium bonorum suorum: ita quod in foro conscientie cadit à dominio. Ex quo infert, quod nec potest alienare, & alienatio non tenet, si fiat. Probat ex illo, ca. cum secundum leges, vbi papa præmittit, quod propter aliqua crimina secundum leges, eo ipso suarum rerum dominium authores delictorum perdunt & papa determinat quod idē sit pro crimine hæresis, & idē videtur tenere Ioā. Andr. in d. c. cū secundū. & videtur haberi ex

ri ex. l. 4. C. de hæret. vbi interdicitur hæreticis venditio, & donatio, & omnis contractus bonorum suorum.

Item leges obligant in foro conscientie, vt docet S. Tho. prima secundæ. q. 96. arti. 4. sed pro declaratione sit tertia propositio, Hæreticus * à die commissi criminis incurrit pœnā confiscationis bonorum. Ita tenent communiter doctores & est determinatio Directo. lib. 3. titulo. 9. & summa Baptistana in verbo absol. §. 17. & videtur diffinitū in illo. c. cum secundum leges & in dicta. l. 4. C. de hæreti.

Quarta propositio, * Nihilominus quamuis conset de crimine, ante condemnationem tamen non licet fisco occupare bona hæreticorum. Hæc est etiam omnium, & est determinatio dicti. capitulum secundum. In iō esset contra ius diuinum, & naturale, vt pœna mandaretur executioni antequam quis condemnatur. Sequitur ex tertia conclusione, quod * condemnatione facta etiam post mortem, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis ad quamcunque peruenerit potestatem. Hoc corollarium est etiam omnium, & particulariter Panormi. in cap. fi. de hæreticis. Secundo sequitur, quod * venditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sunt inualidæ. itaque facta condemnatione, omnes rescinduntur à fisco, & bona capiuntur ab eodem fisco, etiam pretio nō restituto emptoribus

ribus. Et iam hæc est omnium & nominatiim Pa-
nor. vbi supra & patet ex. l. 4. C. de hæreticis.

14 Quinta propositio, Nihilominus * hæreticus
est dominus in foro conscientie antequam con-
demnetur. Hæc propositio videtur contra Con-
rad. & Direct. & Ioan. Andr. sed tamen est propo-
sitiio Sylue. in verbo, hæresis. l. §. 8. Et tenet illam,
& disputat ad longum Adrian. quot. 6. q. 2. & idē
videtur dicere Caie. in summa in verbo pœna. Et
probatu primo, Quia hoc ipsum scilicet, priuari
in foro cōscientie est pœna; ergo nullo modo de-
bet infligi ante condemnationem: nec satis scio
an ius humanum hoc posset facere. Item proba-
tur manifestè, Quia vt patet in illo. c. cum secun-
dum leges. eodem modo sunt cōfiscata bona ipso
facto propter incestas nuptias. Item si mulier in-
genua rapta nubat raptori: imò si quis de merci-
bus importatis nō soluat vectigalia cōsueta, ipso
facto bona confiscantur. Item qui illicitas merces
exportat, vt arma, ferrum, ad Saracenos: vt patet
omnia ista in. d. c. cum secundum leges & C. de
incestis nuptijs. l. cum ancillis, C. de raptu virgi.
l. vna & de Iudæis. ca. ita quorundam. & ff. de ve-
ctig. l. si. Imò papa in d. c. cum secundum. expref-
se dicit, quod sicut est confiscatio in illis casibus,
ita vult quod fiat propter hæresim. Sed nullus ne-
gat, quin incestuosus, & raptor, & deferens arma
Saracenis, & non soluens vectigalia, quin maneat
verus

verus dominus bonorum suorum in foro consciē-
tie, quare ergo non etiam hæreticus? & ipse Cōr-
radus etiam eodem modo dicit de illis casibus, &
de hæretico. & grauius esset cogere hominem iā
emēdatum ab hæresi, restituere bona fisco. Sequi-
tur corollarium, quòd * hæreticus potest licitè vi-
uere ex bonis suis. Secundo sequitur item, quod
* titulo gratuito potest transferre bona sua, puta
donando. Sequitur tertio, quod * titulo oneroso
puta vendendo, aut dando in dotem, si crimē pos-
set venire in iudicium, non licet transferre. Patet,
quia decipit emptorem, & ponit eum in periculo
perdendi & rem & pretium, si venditor condēne-
tur. Vltimò sequitur, quod * si reuera non esset pe-
riculū confiscationis, posset etiā licite titulo onē-
roso alienare, vt si quis esset hæreticus in Ger-
mania, catholicus posset licite emere ab illo. Gra-
ue enim esset, quod non posset licite in aliqua ci-
uitate Lutheranorum si quis est catholicus, eme-
re agrum ab heretico, nec vendere illi: quod tamē
necessario esset dicēdū, si omnino hereticus nō est
dñs in foro cōscientie. Ex oibus his sequitur cōclu-
sio, q̄ * barbari nec propter peccata alia mortalia,
nec propter peccatū infidelitatis impediūtur qn
sint veri dñi, tā publice q̄ priuatim: nec hoc titulo
posūt à christianis occupari bona & terre illorū,
vt late & elegāter deducit Cai. 22. q. 66. ar. 8. sed re-
stat mō dubiū an ideo nō sint dñi, q̄ sunt insensa
ti, vel

20 ti, vel amētes. Et circa hoc est dubium, an *ad hoc
 vt aliquis sit capax dñij, requiratur vsus rationis,
 & Cōtra. quidē li. i. q. 6. ponit cōclusionē q̄ dñiū
 cōuenit creaturæ irrationali tā sensibili q̄ insensibi-
 bili. Probatur, Quia dñiū nihil aliud est q̄ ius vtē
 di re in vsu suū. Sed bruta habent ius super her-
 bas, & plantas. Genes. i. Ecce dedi vobis omnem
 herbam afferentem semen super terram, & vni-
 uersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem
 generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis ani-
 mantibus terræ. Item astra habent ius illuminan-
 di. Gene. i. Posuit ea in firmamento cæli, vt luce-
 rent, ac præssent diei, ac nocti. Et leo habet domi-
 nium super omnia animalia gressibilia, vnde &
 rex animantium vocatur. Et aquila est domina in-
 ter volucres. vnde Psal. 103. Herodij domus dux
 est eorum. Eiusdem sententiæ est Syluest. in ver-
 bo dominium, in principio, vbi dicit, quod elemē-
 ta dominantur inuicem.

Sed respondeo per propositiones. Prima. Crea-
 turæ irrationales non possunt habere dominium

dominij
lum
 // *possunt*
 est ius, vt fatetur etiam Conrad. sed creaturæ irra-
 tionales non habere ius, ergo nec dominium, pro-
 batur minor, quia non possunt pati iniuriam, er-
 go non habent ius. Probatur assumptum, Quia
 qui prohiberet lupū, aut leonem à præda, vel bo-
 uem à pastu, non faceret ei iniuriam, nec qui clau-
 dit fenestram ne sol illuminet, facit iniuriam soli.

Et con-

Et confirmatur, Quia bruti habent dominium,
 ergo qui tolleret herbam ceruo, faceret furtum,
 quia caperet alienum inuito domino. Item, Fe-
 ræ non habent dominium sui, ergo multominus
 aliarum rerum. Assumptum probatur, Quia li-
 cet eas impune interficere etiam animi gratia:
 vnde etiam Philoso. i. politico. ait, quod venatio
 ferarum est iusta & naturalis. Item, ipsæ, fe-
 ræ & omnia irrationalia, sunt sub hominis pote-
 state, multo magis quam serui. ergo si serui non
 possunt habere aliquid suum, multominus irra-
 tionalia. Et confirmatur propositio autoritate
 S. Tho. prima secūde, q. i. ar. i. & 2. & 12. q. 6. ar. 22.
 & i. cōtra Gent. c. 100. sola creatura rationalis ha-
 bet dominium sui actus, quia vt ipse etiam dicit
 prima parte. q. 82. ar. i. ad. 3. per hoc aliquis est do-
 minus suorum actuum, quia potest hoc vel illud
 eligere. Vnde etiam, vt ibidem dicit, appetitus cir-
 ca vltimum finem non sumus domini. si ergo bru-
 ta non habent dominium suorum actuum, ergo
 nec aliarum rerū. Et licet disputatio videatur de
 nomine, certè hoc est valde improprie loqui, &
 præter cōmunem modum loquendi tribuere do-
 minium irrationalibus. Nō enim dicimus aliquem
 esse dominū, nisi eius, quod situm est in sua facul-
 tate. Nam Ita loquimur, Non est in mea faculta-
 te, non est in mea potestate, quando non sum do-
 minus. Bruta autem cum non moueant se, sed po-
 tius

ius moueantur, vt. S. Tho. ait prima secundæ, vbi supra: eadem ratione nec habent dominium. Nec valei quod Syluest. dicit. quod dominium aliquando non dicit ius, sed solam potentiam. & hoc modo ignis habet dominium in aquam: si enim hoc satis est ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc. & fur habet potentiam ad capiendum pecuniam. Quod autem dicit astra dominari, & leonem esse regem, certum est hoc dictum esse metaphorice, & per translationem.

21 Sed* potest videri dubium de puero ante usum rationis an possit esse dominus. Quia videtur nihil differre ab irrationalibus; & Apostolus ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo. Sed seruus non est dominus, ergo, &c. De hoc sit secunda Propositio, Pueri ante usum rationis possunt esse domini. Hoc patet, Quia possunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum. ergo & dominium, quod nihil aliud est, quam ius. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: & habent dominos, & non alios, ergo pupillos. Item, pueri sunt heredes. Sed hæres est qui succedit in ius defuncti, & qui est dominus hereditatis. l. cum hæres. ff. de diuer. & tempora. præscrip. & inst. de hæred. qualita. & differētia. §. fin. Item diximus, quod fundamentum dominij est imago Dei, quæ adhuc est in pneris. & Apostolus eo
dem

dem loco Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium. Nec est idem de creatura irrationali, quia puer non est propter alium, sed propter se, sicut est brutum.

Sed* de amentibus quid? Dico de perpetuo amentibus est nec habent, nec est spes habituros usum rationis: sitque tertia propositio.

Videtur adhuc quod possint esse domini, quia possunt pati iniuriam: ergo habent ius. sed hoc remitto ad iurisperitos, vtrum possint habere dominium civile, & quicquid sit de hoc, sit quarta propositio, Nec* ex hac parte impediuntur barbari 23 ne sint veri domini. Probatur, Quia secundum rei veritatem non sunt amentes, sed habent pro suo modo usum rationis. Patet, Quia habent ordinem aliquem in suis rebus, postquam habent ciuitates, quæ ordine constant, & habent matrimonia distincta, magistratus, dominos, leges, opificia, commutationes, quæ omnia requirunt usum rationis: item religionis speciem: item non erant in rebus, quæ alijs sunt euidentes, quod est indicium usus rationis. Item Deus & natura non deficiunt in necessarijs pro magna parte speciei: præcipuum autem in homine est ratio, & frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum. Item fuissent sine culpa sua tot millibus annorum extra statum salutis, cum essent nati in peccato, &

non haberent baptismum, nec usum rationis ad quærendum necessaria ad salutem, unde quòd videantur tam insensati & hebetes, puto maxima ex parte venire ex mala & barbara educatione, cum etiam apud nos videamus multos rusticorū parum differentes à brutis animantibus. Restat ergo ex omnibus dictis, quod sine dubio barbari erant & publicè & priuatim ita veri domini, sicut Christiani: nec hoc titulo potuerunt spoliari aut principes, aut priuati rebus suis, quod non essent veri domini. Et graue esset negare illis, qui nihil iniuriæ vnquam fecerunt, quod concedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hostibus religionis Christianæ: quos non negamus habere vera dominia rerum suarum, si aliàs non occupauerūt terras Christianorum.

Superest respondere ad argumenta in contrarium, vbi arguebatur, quòd isti videntur serui à natura, quia parum valent ratione ad regendum etiam seipfos. Ad hoc respondeo, quòd certe Aristoteles non intellexit, quòd tales, qui parum valent ingenio, sint natura alieni iuris, & nō habeant dominiū, & sui & aliarum rerum: hæc enim est seruitus ciuilis & legitima, qua nullus est seruus à natura. nec vult Philosophus si qui sunt natura parum mente validi, quòd liceat occupare bona & patrimonia illorum, & illos redigere in seruitutē, & venales facere: sed vult docere, quòd à natura
est

est in illis necessitas, propterquā indigent ab alijs regi & gubernari: & bonum est illis subdi alijs, sicut filij indigent subijci parentibus ante adultam ætatem, & vxor viro, Et quòd hæc sit intentio philosophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura sunt aliqui domini, scilicet qui valent intellectu. Certum est autem, quòd non intelligit, quòd tales possent sibi arripere imperiū in alios illo titulo, quod sint sapientiores, sed quia natura habent facultatem vt possint imperare & regere. Et sic, dato quòd isti barbari sint ita inepti & hebetes, vt dicitur: non ideo negandū est habere verum dominium, nec sunt in numero seruorum ciuiliū habendi. Verum est, quòd ex hac ratione & titulo posset oriri aliquod ius ad subijciendum eos, vt infra dicemus.

Restat nunc cōclusio certa, Quòd*antequam ²⁴
Hispani ad illos venissent, illi erant veri domini,
& publicè & priuatim. Supposito ergo quòd erant veri domini, superest videre quo titulo potuerint Hispani venire in possessionem illorum vel illius regionis: & primò referā titulos qui possint prætendi, sed qui nō sint idonei nec legitimi. Secūdo ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari venire in ditionem Hispanorum. Sunt autem septem tituli, qui possunt prætendi, sed non idonei, septē autem alij vel octo iusti & legitimi. Primus ergo titulus posset esse, quòd Impera-

tor est dominus mundi: & sic dato, quòd tempore præterito fuisset aliquid vitij, iam esset purgatum in Cæsare imperatore Christianissimo. Nam dato quòd ita sit, quòd sint veri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores principes habent regem, & aliqui reges habent imperatorem, quare in eandem rem possunt plures habere dominium: vnde est illa distinctio iuristarum trita, Dominium, altum, bassum, directum, vtile, merum, mixtum. Dubitatur ergo, vtrū isti haberent dominum superiorem. Et quia non potest esse dubium, nisi de Imperatore, aut de papa, ideo de istis dicemus. Et videtur primò quòd Imperator sit totius orbis dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Dno Maxiliano, aut Carolo semper Augusto, orbis domino. Item, Exijt edictum à Cæsare augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Luc. 2. Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani, ergo. Item, Dominus videtur iudicasse Cæsarem, esse verum dominum Iudæorum. Reddite inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. Luc. 20. non videtur autem quòd ius possit habere, nisi quia Imperator, ergo. De hoc Bart. in extrauagant. ad reprimen. quæ est Henri. 7. tenet expressè, quòd imperator de iure est totius orbis dñs. Et idem tenet glo. in. c. per venerabi. qui filij sint legit. Et idè

ad

ad longū glo. in. c. venerabil. de electio, & probat primò. 8. q. 1. in apib⁹, vbi Hieronymus dicit, quòd in apibus vnus est rex, & in mūdo vnus Imperator. Itè. ff. ad l. Rhodi. l. de precatio. vbi Imperator Antoninus dicit, Ego quidem mundi dñs. Et in. l. bene à Zenone. C. de quadru. præscriptione omnia principis esse intelliguntur. Et posset etiam probari: quia Adam primò, & postea Noe videntur fuisse domini orbis, Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, vt præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, vniuersæq; terræ, &c. & infra, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, &c. Et idè in sententia dictum est Noe Gene. 8. Sed illi habuerunt successores, ergo. Item quia non est credendum, quin Deus instituerit in orbe optimum genus gubernationis. Psal. 103. Omnia in sapientia fecisti. Sed illud est Monarchia, vt S. Tho. egregiè dicit de regi. princ. lib. 1. c. 2. & videtur sentire Arist. 3. Politi. ergo videtur quòd ex institutione diuina debeat esse vnus Imperator in orbe. Item ea quæ sunt præter naturā, debent imitari naturalia: sed in naturalibus est semper vnus rector, vt in corpore cor, in anima vna ratio. ergo ita debet esse in orbe vnus rector, sicut vnus Deus.

Sed hæc opinio est sine aliquo fundamento. Et ideo sit prima conclusio. Imperator nō est dominus totius orbis. Probatur, Quia dominium non

T 4

potest

25

potest esse nisi vel iure naturali, vel diuino, vel humano. Sed nullo tali est dominus orbis, ergo. Minor probatur, primum de iure naturali, quia vt bene dicit S. Tho. 1. p. q. 92. articu. 1. ad secundum, & q. 96. artic. 4. In iure naturali homines liberi sunt, excepto dominio paterno, & maritali. De iure enim naturali pater habet dominiũ supra filios, & maritus in vxorem. Ergo nullus est qui iure naturali habeat imperiũ orbis. Et, sicut etiam dicit S. Tho. secunda secundæ. q. 10. articu. 10. dominiũ & prelato introducta sunt iure humano, ergo nõ sunt de iure naturali: nec esset maior ratio quare hoc dominiũ conueniret Germanis magis quàm Gallis. Et Aristo. 1. Politi. dicit quod duplex est potestas. vna familiaris, vt patris ad filios, & vna ad vxorẽ, & hæc est naturalis. Alia est ciuilis, quæ licet à natura quidẽ habeat ortum, & ideo potest dici de iure naturæ, vt, S. Tho. de regimi. prin. c. 1. lib. 1. est enim homo animal ciuile: non tamen natura: sed lege cõstituta est. De iure autem diuino ante aduentum Christi redemptoris nõ legimus fuisse imperatores dominos mudi, quamuis glos. illa Bar. in extrauagan. ad reprimend. adducat de Nabuchodonosor, Dani. 9. de quo dicitur, Tu rex regum es, Deus cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filij hominũ. Sed certum est, quod nec Nabuchodonosor accepit imperium specialiter à Deo,

à Deo, sed eo modo quo alij principes, vt Paulus dicit. Rom. 13. Omnis potestas à domino Deo est. & Prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem, vt putat. Barto. Nam Iudæi non erant ei subiecti iure. Item ex hoc ipso patet, quod nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena, imò erat prohibitum in lege, vt haberet dominum alienigenam Deu. 17. Non poteris alterius gentis hominẽ regem facere. Et quãuis. S. Tho. de regi. prin. lib. 3. c. 4. & 5. videatur dicere, quod imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iustitiam illorũ & amorem patriæ, & propter optimas leges, quas habebãt, hoc non est intelligendum, quod ex traditione, aut ex institutione diuina, haberent imperiũ, vt August. etiam dicit. 18. de ciuit. Dei, sed quod prouidentia diuina factum est, vt consequerentur imperium orbis: sed alio iure scilicet vel iusti belli, vel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul & David regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget quis, si consideret, qua ratione, & successione imperia & dominia in orbe peruenerint vsque ad nos. vt enim omittamus omnia, quæ præcesserunt diluuium, certè post Noe orbis fuit diuisus in diuersas provincias & regna siue hoc fuerit ex ipsius, Noe ordinatione, qui superuixit diluuiõ. 350. annos, Ge-
T 5 nes. 9

nes. 9. qui in diuersas regiones misit colonias, ut patet apud Berofum Babylonicum: siue, quod verisimilius est, ex consensu mutuo gentium, diuersæ familiæ occupauerunt diuersas prouincias, ut Gen. 13. Abraham dixit ad Lot, Ecce vniuersa terra coram te est, si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam, Vnde Genes. 10. traditur, quod per pronepotes Noe diuisæ sunt nationes, & regiones, siue in aliquibus regionibus primò inceperint esse domini per tyrannidem, sicut videtur fuisse Nērod, de quo Genes. 10. habetur quod primus incepit esse potens in terra: siue cōuenientibus in vnum aliquibus in vnam rempublicam ex consensu communi sibi constituerunt principem. Certum est enim vel his, vel alijs non dissimilibus modis dominia, & imperia inceperunt in mūdo, ac postea, vel iure hæreditario, vel iure belli, vel aliquo alio titulo deriuata esse vsque ad nostram ætatem, saltem vsque ad aduentum Saluatoris, Ex quo patet, nullum ante aduentum Christi habuisse iure diuino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum. Sed post aduentum Domini posset quis pretendere, quod ex traditione Christi esset vnus imperator in orbe, quia Christus etiam secundum humanitatē fuit orbis dñs, iuxta illud Matthæ. 28. Data est mihi omnis potestas,

potestas, &c. quod secundum August. & Hieronymum intelligitur secundum humanitatem. Et Omnia subiecit sub pedibus eius, ut introducit Apostolus. 1. Corin. in fin. ergo sicut reliquit in terra vnum vicarium in spiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic est imperator. Et, S. Tho. de regi. prin. lib. 3. c. 13. dicit, quod Christus à natiuitate sua erat verus mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet nō intelligens. Et clarum est, quod nō gerebat vices in spiritualibus, sed in temporalibus. Cū ergo regnum Christi si fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Augustus erat Dominus orbis, & eadem ratione successores eius. Sed neque hoc dici vllō modo potest. Primum, quia hoc ipsum est dubium, an Christus secundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius est quod non, & ipse Dominus videtur asseruisse in illo loco, Regnum meum non est de hoc mundo. Vnde & Sanctus Thomas illic dicit, quod dominium Christi directè ordinatur ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quoad spiritualia ordinatur. Vnde patet, quod non est sententia S. Thom. quod regnum eius esset eiusdem rationis cum regno ciuili & temporali, sed ita est, quod ad finem redemptionis habebat omnimodam potestatem, etiam in temporalibus: sed secluso illo

illo fine, nullam habebat. Et præterea, dato quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est diuinare dicere quòd reliquit illam potestatem imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quod, S. Tho. dicit, quòd Augustus gerebat vices Christi, primùm hoc dixit ibi. In tertia autè parte, vbi loquitur ex professo de potestate Christi, nullam mentionem fecit de hac temporali potestate Christi. Secundò S. Tho. intelligit, quòd gerebat vices Christi quatenus temporalis potestas est subiecta & ministra spiritualis potestatis. Imò hoc modo reges sunt ministri episcoporum, sicut & ars fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed tamen miles, aut dux non est faber, sed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et S. Tho. in illo loco Iohan. 18. expressè dicit regnum Christi non esse temporale, nec tale quale Pilatus intelligebat, sed regnum spirituale, quod ipse Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex sum ego. ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et sic patet, quòd est merum cõmentum dicere, quòd ex traditione Christi sit vnus imperator & Dominus mundi. Quod etiam apertè confirmatur, Quia si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiũ fuit diuisum in Orientale & Occidentale? primo inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano papa, qui imperium Occidentale trãstulit ad Germanos,

Germanos, vt habetur in. d. cap. per venerabilem. Est enim ineptum, & ineruditum, quod glo. illic dicit, quòd Græci postea non fuerunt imperatores. Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Græciæ dominos. Et Ioannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus, in concilio Florentino habitus est pro legitimo imperatore. Et præterea patrimonium ecclesiæ (vt fatentur ipsi Iuristæ, etiam Bartolus) nõ est subiectum imperatori. quòd si omnia essent subiecta imperatori iure diuino, ex nulla donatione imperatorum, nec alio titulo potuissent eximi ab imperatore, sicut nec papa potest quenuquam eximere à potestate papæ. Itẽ nec regnum Hispaniæ est subiectum imperatori, nec Francorum, vt etiã habetur in. d. c. per venerabilem. licet glo. ex capite suo addat, quòd hoc non est de iure, sed de facto. Item doctores cõcedunt quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt subiectæ imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab imperio: quod non esset, si subiectio hæc esset de iure diuino. De iure autem humano constat, quòd imperator non est dominus orbis. Quia vel esset sola autoritate legis: & nulla talis est, & si esset, nihil operaretur, quia lex præsupponit iurisdictionem. si ergo ante legem non habebat imperator iurisdictionem in orbe, lex non potuit obligare nõ subditos, nec hoc habuit imperator, aut per legitimam successionem,

tionem, aut donationem, aut permutationem, aut
 emptionem, aut iusto bello, aut electione, aut ali-
 quo alio legali titulo, vt constat. Ergo nunquam
 imperator fuit dominus totius mundi. Secunda
 26 conclusio, Dato quod imperator esset dominus
mundi, non ideo posset occupare prouincias bar-
barorum, & constituere novos dominos, & ve-
teres deponere, vel vestigalia capere. Probatur,
 Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium
 orbis, non dicunt eum esse dominum per proprie-
 tatem, sed solum per iurisdictionem: quod ius non
 se extendit ad hoc, vt couertat prouincias in suos
 vsus, aut donet pro suo arbitrio oppida, aut etiam
 pradia. Ex dictis ergo patet, quod hoc titulo non
 possunt Hispani occupare illas prouincias.

Secundus titulus, qui prætenditur, & quidem
 uehementer asseritur ad iustam possessionem il-
 larum prouinciarum, est ex parte summi Pontifi-
 cis. Dicunt enim quod summus Pontifex est to-
 tius orbis monarcha etiam temporalis, & per cō-
 sequens, quod potuit constituere Hispaniarum re-
 ges principes illorum barbarorum illarūq; regio-
 num: & ita factum est. Circa hoc, opinio est quo-
 rundam iurifconsultorum, quod papa habet ple-
 nam iurisdictionem in temporalibus in toto or-
 be terrarum, adiicientes etiam, quod omnium prin-
 cipum secularium potestas à papa in eos deriuata
 sit. Ita tenet Hostien. in. c. q. super his. de vo. &
 archie-

archiepif. 3. parte, titulo. 22. c. 5. §. 8. & Aug. Anch.
 ita tenet Syluest. qui multo etiam largius, & be-
 nignius hanc potestatem tribuit papæ, in verbo,
 infidelitas. §. 7. & in verbo, papa. §. 7. 10. 11. & 14.
 & in verbo, legitimus. §. 4. mirabilia dicit in illis
 locis circa hoc: vt puta, quod potestas imperato-
 ris & omnium aliorum principum est subdelega-
 ta respectu papæ, & quod est deriuata à Deo me-
 diante papa, & quod tota illorum potestas depen-
 det papa, & quod Constantinus donauit terras
 papæ in recognitionem dominij temporalis. Et
 econtrario papa donauit Constantino imperiū
 in usum & stipendium. Imò quod Constanti-
 nus nihil donauit, sed reddidit quod erat subtra-
 ctum: & quod si papa non exercet iurisdictionem
 in temporalibus extra patrimonium eccle-
 siæ, non est propter defectum authoritatis, sed
 ad vitandum scandalum Iudæorum, & ad nu-
 triendam pacem, & multa alia his uariora, &
 absurdiora, ibi dicit. Tota probatio istorum est,
 Quia, Domini est terra, & plenitudo eius: &
 Data est mihi omnis potestas in celo & in ter-
 ra. & papa est vicarius Dei & Christi. & ad Ephe-
 se. 2. Christus factus est pro nobis obediens us-
 que ad mortem, &c. Et huius opinionis etiam
 videtur esse Barto. in illa extrauagā. ad reprimen-
 dam & videtur fauere. S. Tho. in fine secundi sen-
 tentiarum, cuius vltima verba sunt in solutione
 ad

ad quartum argumentum, quod est vltimum totius libri, quod papa renet vtriusq; potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdē opinionis est Herueus de potestate ecclesiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius sententiæ. Primò, quod papa liberè potuit constituere principes barbarorum reges Hispaniæ, tanquā supremus dominus temporalis. Secundò dicunt, quod dato hoc non posset, saltem si barbari nolunt recognoscere dominium temporale papæ in eos hac ratione potest eis inferre bellum. & imponere principes, Vtrunque autem factum est: nam primò summus Pontifex concessit illas prouincias Regibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatū, quod papa est vicarius Dei, & habet vices eius in terris: & ideo, q̄ recognoscant eum superiorem, quod si illi recusaerint, iam iusto titulo dicitur eis bellum inferendum & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc secundum nominatim dicit Hostiē. vbi suprâ, & summa Ange.

27 Sed quia de dominio temporali papæ prolixè disputauit in relectione de potestate ecclesiastica, ideo hic breuiter per propositiones respondebo. Prima, Papa* non est dominus ciuili, aut temporalis totius orbis, loquendo proprie de dominio & potestate ciuili. Hęc conclusio est Turre crem. lib. 2. cap. 113. & Iohannis Andr. & Hugo. 69. dist. cum

cum ad verum. Et fatetur doctissimis Innocen. in. d. c. per venerabilem. se nō habere potestatem temporalem in regno Franciæ. Et videtur expressa sententia Bernardi in secundo libro de cōsi. ad Eugeni. Et opposita sententia videtur esse contra præceptum Domini, qui Matth. 20. & Luc. 22. ait, Scitis quia principes gentium dominantur eorū, &c. non ita erit inter vos. Item cōtra præceptum Apostoli, Nō dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et si Christus dominus non habuit dominium temporale, vt suprâ tāquam probabilius disputatum est, etiam ex sententia. S. Tho. multo minus papa habet, qui est vicarius: & isti tribuūt summo Pontifici quod ipse nunquam agnouit: imò cōtrariū fatetur in multis locis, vt in relectione illa dictū est, & satis probatū, sicut suprâ de Imperatore: quia nō potest ei conuenire dominium nisi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum est quod non. De diuino nullum profertur. ergo frustra asseritur, & voluntariè. Et q̄ Dominus dixit Petro, Pasce oues meas, satis ostendit esse potestatem in spiritualibus, & non temporalibus. Et præterea ostenditur papam non esse dominū in toto orbe. Nam ipse dominus dixit Iohan. 10. quod in fine seculi fiet vnum ouile, & vnus pastor. Vnde satis constat in præsentia non omnes esse oues vnius ouilis. Item dato q̄ Christus haberet hęc potestatem, constat

non esse commissam papæ. Patet, quia nō minus papa est vicarius Christi in spiritualib⁹, quā in temporalibus, sed papa nō habet iurisdictionem spiritualem super infideles, vt etiam fatentur aduersarij, & videtur expressa sententia Apostoli. i. Cor. 5. Quid ad me de his, qui foris sunt, indicare: ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumētum nullum est, Christus habuit potestatem temporalem in toto orbe. ergo & papa habet. nam Christus sine dubio habuit potestatem spiritualem in toto orbe, nō minus supra fideles, quā supra infideles: & potuit ferre leges obligantes totum orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen papa nō habet illam potestatem supra infideles, nec posset eos excōmunicare, nec prohibere cōnubia in gradibus iure diuino permisis. ergo. Item quia etiam secundum doctores Christus potestatem excellentiæ non cōmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil valet consequentia, Christus habuit potestatem temporalem in orbe, ergo & papa.

28 Secunda propositio. Dato* q̄ summus Pontifex haberet talem potestatem secularem in toto orbe, nō posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet, quia esset annexa papatui, nec potest eam papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare successorē illa potestate, quia non potest esse sequens summus Pōtifex minor præ-

præcessore suo: & si vnus Pontifex dedisset hanc potestatem, vel nulla esset talis collatio, vel sequens Pontifex posset auferre.

Tertia propositio, Papa* habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerum spiritualium. Hęc etiam est Turre crema. vbi supra. c. 114. & est omnium doctorum. Et probatur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua artium ad quas spectant fines inferiores vt habetur. i. Ethico. Sed finis potestatis spiritualis est vltima foelicitas, finis autē potestatis civilis est felicitas politica. ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione vtitur Innocen. in. c. solitæ. de maiori. & obediē. Et confirmatur, quia cui commissa est cura alicuius officij, intelliguntur cōcessa omnia sine quibus officium rectè expediri non potest. de officio delega. c. 1. Cū ergo ex cōmissione Christi papa sit pastor spiritualis, & hoc officium impediri possit per potestatem civilem, cū Deus & natura nō deficient in necessarijs: nō est dubitandū quin fuerit ei relicta potestas in temporalibus quantum necesse est ad gubernationē spiritualium. Et hac ratione potest papa infringere leges civiles, quę sunt nutritiue peccatorum, sicut infregit leges de præscriptione male fidei, vt patet de præscrip. c. fin. Et hac etiā ratione discordatibus principib⁹ de iure alicuius principatus,

V 2 cipatus,

cipatus, & in bella ruentibus, potest esse iudex, & cognoscere de iure partium, & sententiam ferre, quam tenentur recipere principes, ne scilicet eueniāt tot mala spiritualia, quot ex bello inter principes Christianorum necesse est oriri. Et licet hoc vel non faciat papa, vel non sæpe faciat, hoc non est quia non potest, vt dicit dominus Durād. sed quia timet scandalum, ne principes putēt hoc facere per ambitionem, vel veritus rebellionē principū a sede apostolica. Et hac ipsa ratione potest aliquando reges deponere, & etiam nouos constituere, sicut aliquando factum est. Et certè nullus legitimè Christianus deberet negare hanc potestatem papæ. Et ita tenet Palud. & Durand. de potestate eccle. & Henri. Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & ad hunc sensum intelligenda sunt iura quæ dicunt papam habere vtrunque gladium, quæ multa sunt, & doctores antiquiores hoc dicunt sicut etiam S. Tho. in. 1. Sententia. vt citatum est. Imò non dubito quin episcopi habeant hoc modo auctoritatem temporalem in suo episcopatu eadē ratione, qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciūt, vel principes, vel magistratus, qui cōtendunt impedire episcopos ne coerceant seculares a peccatis per pœnas pecuniarias, aut exiliū, aut alias pœnas temporales. hoc enim non est supra potestatem eorum; modò non faciant ex avaritia, & ad quæstum, sed ad necessitatem, & commodum

modum rerum spiritualium. Et ex hoc loco iterū sumitur argumentum pro prima conclusione: si enim papa esset dominus orbis, etiam episcopus esset dominus temporalis in suo episcopatu, quia etiam in suo episcopatu est vicarius Christi: quod tamen aduersarij negant.

Quarta conclusio, Papa * nullam potestatem 30
temporalem habet in barbaros istos, neq; in alios
infideles. Hæc patet ex. 1. & 3. Nam non habet po-
testatem temporale nisi in ordine ad spiritualia,
sed non habet potestatem spiritualem in illos, vt
patet. 1. Corin. 5. ergo nec temporalem. Sequitur
corollarium, quòd * etiam si barbari nolint reco- 31
gnoscere dominium aliquod papæ, non ideo po-
test eis bellum inferri, & bona illorum occupari.
Patet, quia nullum tale dominium habet. Et con-
firmatur hoc manifestè. Nam (vt infra dicitur, &
aduersarij fatentur) dato q̄ barbari nolint recipere
Christum pro domino, non tamen possunt bello
peti, aut aliquo malo affici: absurdissimum est
autem quod ipsi dicunt, q̄ cū possint impune
non recipere Christum, teneantur recipere vica-
riū eius, aliās possint bello cogi, & spoliari omni-
bus bonis, imò & supplicio affici. Et confirmatur
iterum, quia causa secundum istos. quare etiam si
nolint recipere Christum, aut fidem eius, nō pos-
sunt cogi, est, quia non potest eis euidenter proba-
ri per rationes naturales: sed multo minus potest
V 3 probari

probari dominium papæ. ergo etiam nō possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Et Syluest. quamuis latissimè loquatur de potestate papæ, tamen in verbo, infidelis. septimo expressè tenet contra Hostien. quòd infideles non possunt bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, nec hoc titulo possunt spoliari bonis suis. Et ita tenet Innocentius in d. c. quod super his, de voto. Et non est dubium quin. S. Tho. sit huius sententiæ, secunda secundæ. q. 66, arti. 8. ad secundum. & Caieta. illic expressè, vbi dicit S. Thom. quòd infideles non possunt spoliari suis bonis, nisi qui sunt subditi principibus temporalibus, propter causas legum legitimas, propter quas etiam alij subditi possunt priuari. Imò nec Saraceni inter Christianos vnquam isto titulo fuerunt spoliati suis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam si iste titulus est sufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantumdem est, ac si quis dicat, quòd ratione infidelitatis possunt spoliari. Certum est enim quòd nullus infidelium recognoscit hoc dominium. nullus autem doctor, nec etiam inter aduersarios est, qui hoc concedat, scilicet quòd solo titulo infidelitatis possunt spoliari. ergo omnino est sophisticum, quod isti doctores dicunt, quòd si infideles recognoscunt dominium Romæ pontificis, nō possunt bello infestari, bene autem si non recognoscunt. Nullus enim recognoscit

Ex

Ex quo patet, quòd nec iste titulus est idoneus contra barbaros, vel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus absolutè, vel quia non recognoscunt dominium papæ, habent christiani causam iusti belli cōtra illos. Et hanc sententiam tenet Caietanus latè secunda secundæ. quæst. 66. articulo. 8. ad secundum. Nec autoritas canonistarum in contrarium multum debet mouere: quia (vt supra dictum est) hæc tractanda sunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenent, inter quos etiam est Iohan. Andr. nec habent pro se aliquem textum. nec etiam grauis autoritas Archiep. Floren. hoc loco recipienda est, secutus est enim Augu. Ancho. sicut aliàs solet sequi Canonistas. Ex dictis patet, quod Hispani cū primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius secum afferebant occupandi prouincias illorum.

Et ideo alius titulus est, qui potest prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc solo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et videtur quòd hic titulus sit idoneus, quia illa, quæ sunt deserta, sunt iure gentium & naturali occupantis. Institut. de rerum diuisio. §. feræ bestię. ergo cū Hispani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, sequitur quod iure possident, sicut si solitudinem inhabitatam hæctenus inuenissent. Sed de isto titulo qui tertius est, non oportet multa

verba facere: quia vt supra probatum est, barbari erant veri domini, & publicè & priuatim. Ius autem gentium est vt quod in nullius bonis est, occupanti concedatur: vt habetur expressè in. d. §. feræ bestiæ. Vnde cum illa bona non carerent domino, non cadunt sub illo titulo. Et sic licet iste titulus cum alio aliquid facere possit (vt infra dicitur) tamè per se nihil iuuat ad possessionem illorum, non plusquam si illi inuenissent nos.

Et ideo quartus titulus præ tenditur, quia scilicet nolunt recipere fidem Christi, cum tamè proponatur eis, & sub obtestationibus admoneantur vt recipiant. & videtur q̄ iste titulus sit legitimus,

arg 1 ad occupandas terras barbarorū. Primo, quia barbari tenentur recipere fidem Christi: quia, Qui crederit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crederit, condemnabitur. Nullus autem cōdēnatur nisi pro mortali. Et Act. 4. Nō est aliud nomē datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, cum ergo papa sit minister Christi, saltem in spiritualibus, videtur q̄ saltē autoritate papæ possent cogi ad recipiendam fidem Christi: & si requisiti nolint recipere, iure belli possit agi contra eos. Imo videtur, q̄ etiam principes sua autoritate hoc possint, quia sunt ministri Dei. Roma. 13. Et vindices in iram eis qui malè agunt. isti autem pessimè agunt, nō recipientes fidem Christi. ergo possunt cogi à principibus. Secūdo, quia si

si Galli nolent obedire regi suo, posset rex Hispaniæ cogere illos vt obedirent. ergo si nolunt obedire Deo, qui est verus & supremus dominus, possunt principes Christiani cogere illos barbaros, vt obediant. non enim videtur q̄ debeat esse peioris conditionis causa Dei, quam hominum. Et confirmatur, Quia sicut arguit Scotus. 4. dist. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quam inferiori. Si ergo cogi possent barbari vt obedirent principibus suis, ergo multo magis vt obediant Christo, & Deo. Tertio, quia si blasphemarent publicè Christum, possent bello cogi, vt desisterent ab huiusmodi blasphemijs, vt doctores concedūt, & verum est. Possemus enim bello persequi, si vterentur crucifixo ad irrisionem, vel quocunque modo abuterentur ad ignominiam rebus Christianis, vt fingētes ad illusionem sacramenta ecclesiæ, vel aliquod simile. Quod etiā patet. Nam si facerent iniuriā Regi Christiano, etiā defuncto, possemus vindicare iniuriam. multo ergo magis si faciant iniuriam Christo, qui est rex & dominus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si Christus viueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non est dubium quin possemus bello persequi iniuriam: ergo etiā nunc. Sed maius peccatum est infidelitas, quam blasphemia, quia vt S. Tho. dicit, & probat secūda

da secūda. q. 10. art. 3. infidelitas est grauissimū in ter peccata quæ contingūt in peruersitate morū, quia opponitur directe fidei & blasphemia nō opponitur directe fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium cōuersionis in Deū, scilicet fidem, non autem blasphemia. si ergo pro blasphemia in Christum possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur, Quod blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est pœna capitalis Christiano per leges ciuiles, non autem pro blasphemia.

32 Pro responsione sit prima propositio, Barbari priusquam aliquid audissent de fide Christi, nō peccabant peccato infidelitatis, eo q̄ non crederent in Christum. Hæc propositio est ad literam S. Tho. secunda secunda. q. 10. articulo. 1. ubi dicit, quod apud eos, qui nihil audierunt. de Christo, infidelitas nō habet rationem peccati, sed magis pœnæ; quia talis ignorantia diuinorū, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) sic sunt infideles, dānātur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan. 15. Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Quod exponens Augustinus dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum. Idem videtur dicere Sanctus Thom. secunda

secunda secunda. quæstio. 10. articulo. 6. & quæsti. 34. articulo. 2. ad secundum. Hæc propositio est contra multos doctores, & primò contra Altfio. 3. parte. in. q. Vtrum fidei possit subesse falsum. Vbi dicit, quod non potest aliquis habere ignorantiam inuincibilem, non solum Christi, sed cuiuscunque articuli fidei: quia si faciat quod in se est, Dominus illuminabit, siue per doctore intrinsecum, siue extrinsecū: & sic semper est peccatū mortale credere aliquid cōtrarium articulis fidei. Ponit exemplum de vetula, cui episcopus prædicaret aliquid contra fidei articulum. Et generaliter dicit, quod ignorantia iuris diuini neminem excusat. Eadem fuit opinio Guillelmi Parisiē. qui eodem modo argumentatur. Vel enim talis facit quod in se est; & illuminabitur: si nō facit, non excusatur. Et in eadem sententia videtur fuisse Gerson. de spiritali vita animæ, lect. 4. Concors (inquit) est sententia doctorū, quod in his, quæ sunt iuris diuini, non cadit ignorantia inuincibilis, quū facienti quod in se est, Deus semper assistat paratus illustrare mentē, quantum oportebit ad salutem, & erroris euitationē. Et Hugo de sancto Victore lib. 2. parte. 9. cap. 5. dicit neminem excusari per ignorantiam à præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa obstiterit, audire & scire poterit, vt exemplum est de Cornelio. Actuum. 10. Hanc sententiā & opinionem limitat Adrian. in quod-

quodlibetis. q. 4. Ea, inquit, quæ sunt iuris diuini, sunt in duplici differentia. Quædam sunt, ad quorum scientiam Deus non obligat omnes vniuersaliter, vt sunt apices iuris diuini, & difficultates circa illud, & circa scripturam sacram, & præcepta: & circa hæc bene potest cadere ignorantia inuincibilis, etiam si quis faciat totum quod in se est. Alia sunt, ad quorum scientiam Deus generaliter obligat omnes, vt articuli fidei, præcepta vniuersalia legis: & de his est verum, quod doctores dicunt, quod non potest quis excusari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in se est, illuminabitur à Deo per doctorem interiorem, vel exteriorem. Sed nihilominus cõclusio posita videtur expressè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui nunquam audierunt quicquam quantumcūque sint aliàs peccatores, ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non est peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma. 10. Quomodo credent nisi audiant: quomodo autem audient sine prædicante? ergo si non est eis prædicata fides, ignorant inuincibiliter, quia non possunt scire. Neq; Paulus condēnat infideles, quia nō faciunt quod in se est, vt illuminentur à Deo: sed quia cum audissent, non crediderunt. Nunquid (inquit) non audierūt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Ex hoc condēnat illos, quia in omnē terram fuit prædicatū Euangelium, aliàs nō condēna-

demnaturus quantumcūq; haberent alia peccata. Vnde etiam decipitur Adrianus in alio pūcto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quod etiam in materia morū si quis adhibet omnem industriam, & diligentiam ad sciendum ea quæ oportet, non satis est ad excusationem ignorantia, nisi per contritionem peccatorum disponat se ad hoc vt illuminetur à Deo: vt si quis dubitat de aliquo contractu, & quærit à viris doctis, & aliàs laborat ad sciendum veritatē, & putat esse licitū: si fortè non est licitus, & exerceat, nō excusatur si fortè aliàs est in peccato, quia non facit totum quod in se est ad vincendū ignorantiam, & licet stet, quod etiam si disponat se ad gratiam, non illuminetur: tamen non excusatur, nisi tollat hoc impedimentum, scilicet peccatum. Vnde si de eodem casu & contractu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & vterq; putat esse licitum: Petrus autem est in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes vincibilem: & si vterq; exerceat contractum, Petrus excusatur, Iohannes non excusatur. Fallitur inquam in hoc, sicut à me disputatum est latè prima secundæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim esset dicere, quod in nulla materia iuris diuini posset habere ignorantiam inuincibilem in fidelis, imò quicūq; est in peccato mortali. Imò sequitur

quitur, q̄ ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa vsuram, aut sumoniã, solum per hoc q̄ caderet in mortale, illa ignorantia fieret vincibilis. quod absurdum est.

33 Vnde dico, quod *ad hoc, quod ignorantia imputetur, & sit peccatum vel vincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, vel auditum non credidit: & contrario ad ignorantiam inuincibilem satis est, quod fecerit humanam diligentiam ad sciendum, etiam si aliã sit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem est iudicium de existenti in peccato, & de existenti in gratia nunc & statim post aduentum Christi, vel post passionem eius. Nec posset Adrianus negare, quin paulo post passionem Domini Iudæi, qui erant in India, vel Hispania, ignorarent inuincibiliter passionem Domini, quantumcunque essent in mortali, imò expressè hoc ipse cõcedit in. i. q. ad quantum, in materia de obseruantia legalium. Et certum est, quod Iudæi absentes à Iudæa, siue essent in peccato, siue non, habebant ignorantiam inuincibilem de baptismo aut de fide Christi. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia inuincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non est facta annuntiatio de baptismo. Sed in hoc decipiuntur isti doctores, quia putant, q̄ si ponamus ignorantiam inuincibilem de baptismo, aut fide Christi, q̄ statim consequitur,

q̄

quod possit aliquis saluari sine baptismo, aut fide Christi. quod tamen non sequitur. Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Christianæ, damnabuntur propter peccata mortalia, aut idololatriã, sed non propter peccatum infidelitatis, vt dicit S. Tho. 22. vbi supra, q̄ si facerent quod in se est, bene viuendo secundum legem naturæ, ita est, q̄ Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Christi: non ideo tamen sequitur, q̄ si male viuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptismum, & fidem Christianam.

Secunda propositio, Barbari * non ad primum nuntium fidei Christianæ tenentur credere ipsum 34
ita q̄ peccent mortaliter, non credentes solum per hoc, q̄ simpliciter annuntiatur eis, & proponitur, q̄ vera religio est Christiana, & q̄ Christus est saluator & redemptor mundi, sine miraculis, aut quacunque alia probatione, aut suasionem. Probat hęc cõclusio ex prima. Si enim ante quam aliquid audissent de religione Christiana, excusantur, non obligantur de nouo per huiusmodi simplicem propositionem, & annuntiationem, cum talis annuntiatio nullum sit argumentum aut motiuum ad credendum. Imò, vt Caieta. ait secunda secundæ, quæstio. i. articu. 4. temere & imprudenter quis crederet aliquid, maximè in his, quæ spectant ad salutem, nisi cognoscat à viro fide digno

gno

gno illud asseri. quod barbari non cognoscunt, cum ignorent qui, aut quales sint, qui eis nouam religionem proponunt. Et confirmatur, quia ut ait S. Tho. secunda secundæ. q. 1. arti. 4. ad secundum argumen. & artic. 5. ad primum, ea quæ sunt fidei, sunt visa, & euidentia sub ratione credibilis. non enim fidelis crederet nisi videret ea esse credenda, vel propter euidentiam signorum, vel propter aliquod huiusmodi. ergo ubi neq; huiusmodi signa, neq; aliquod aliud ad persuadendum concurrat, non tenentur barbari credere. Et confirmatur, quia si simul Saraceni eodem modo proponerent barbaris sectam suam simpliciter, sicut Christiani, non tenerentur eis credere, ut certum est. ergo nec Christianis sine aliquo motiuo, & suasio-
ne proponentibus, quia non possunt, nec tenentur diuinare vtra sit verior religio, nisi appareant probabiliora motiua pro altera parte. hoc enim est fecit credere, quod est leuis corde, ut dicit Ecclesiasticus. c. 19. Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si signa non fecissem, &c. peccatum non haberet. ergo ubi nulla sunt signa, neq; motiua, nullum erit peccatum. Ex qua propositione sequitur, * quod si solum illo modo proponatur fides barbaris, & non recipiant, non hac ratione possunt Hispani in ferre illis bellum, neq; iure belli contra eos agere. Patet, quia sunt innocentes quantum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hispanis. Et confirmatur

firmatur iure corollarium, quia ut S. Tho. tradit secunda secundæ. q. 40. arti. 1. ad bellum iustum requiritur causa iusta, ut scilicet illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Vnde Augustinus dicit lib. 83. q. Iusta bella solent diffiniri, qui vlciscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est. Si ergo nulla præcessit à barbaris iniuria, nulla est causa iusti belli. Et hæc est sententia communis omnium doctorum, non solum theologorum, sed etiam iuriconsultorum, ut Hostiensis, Innocentij, & aliorum. Et ponit eam disertè Caieta. secunda secundæ. q. 66. arti. 8. nec scio aliquem doctorem qui oppositum sentiat. Vnde hic non esset legitimus titulus ad occupandas prouincias barbarorum, & spolia dos priores dominos.

Tertia propositio, Si * barbari rogati & admoniti, ut audiant pacificè loquentes de religione, nollent audire, non excusarentur à peccato mortali. Probatur, Quia, ut supponimus, illi habent grauissimos errores, de quibus non habent rationes verisimiles, aut probabiles. ergo si quis admoneat eos, ut audiât, ac deliberent de rebus spectantibus ad religionem, tenentur saltè audire, & cōsultare. Itè necessariū est eis ad salutem credere in Christum, & baptizari. Marcivltimo, qui crediderit, &c. Sed

non possunt credere, nisi audiant. ad Rom. 10. ergo tenentur audire, alias essent extra statum salutis, sine culpa sua, si non tenentur audire.

37 Quarta propositio, Si fides Christiana proponatur barbaris probabiliter, id est cum argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cum vita honesta, & secundum legem naturæ studiosa, quæ magnum est argumentum ad confirmandam veritatem: & hoc non semel, & perfunctorie, sed diligenter, & studiose, barbari tenentur recipere fidem Christi sub pœna peccati mortalis. Probatur ex. 3. conclusione, Quia si tenentur audire, ergo & acquiescere auditis si sunt rationabilia: & patet manifestè ex illo Marci ultimo, Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creature: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et per illud Actorum. 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

38 Quinta propositio, Non satis liquet mihi, an fides Christiana fuerit barbaris, hætenus ita proposita, & annuntiata, ut teneantur credere sub no-uo peccato. Hoc dico, quia (ut patet ex secunda propositione) non tenentur credere, nisi proponatur eis fides cum probabili persuasione. Sed miracula, & signa nulla audio, nec exempla vitæ adeò religiosa: imo contra, multa scādala, & seua facinora, & multas impietates. Vnde non videtur quod religio

gio Christiana satis cōmodè, & p^{ro} fructibus prædicata, ut illi teneantur acquiescere: quanquā videntur multi religiosi, & alij ecclesiastici viri, & vita, & exemplis, & diligenti prædicatione sufficiēter operam & industriam adhibuisse in hoc negotio, nisi ab alijs, quibus alia cura est, impediti essent.

Sexta propositio, Quantuncunque fides annuntiata sit barbaris probabiliter & sufficienter, & noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bello persequi, & spoliare bonis suis. Hæc conclusio est expressa S. Tho. secundæ secundæ. q. 10. artic. 8. ubi dicit, quod infideles, qui nunquā susceperunt fidem, sicut Gentiles, & Iudæi, nullo modo sunt compellendi ad fidem. Et est conclusio communis doctorum etiam in iure canonico & civili. Et probatur, Quia credere est voluntatis timor autem multum minuit de voluntario. 3. Ethico. & ex timore servili dūtaxat accedere ad mysteria, & sacramenta Christi, sacrilegum est. Item probatur ex cap. de Iudæis. 45. distin. De Iudæis autē præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendū vim inferre cui enim vult, Deus miseretur, & quem vult, indurat. Nō est dubiū quin sententia concilij Toletani sit, ut non agatur cum Iudæis minis & terroribus ad recipiendam fidem. Et idem dicit expressè Grego. in. c. qui sincera. eadem distin. Qui sincera (inquit) intentione extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiūt per-

fectam perducere, blandimentis debent, nō asperitatibus studere: nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta sui ritus voluerint cultura remouere, suas illic magis quàm Dei causas probantur attendere. Item probatur propositio ex vsu & consuetudine ecclesiæ. Nunquā enim imperatores Christiani, qui sanctissimos, & sapientissimos pontifices à consilio habebāt, bellum intulerunt infidelibus, eo quòd nolent recipere Christianam religionem. Item bellum, nullū argumentum est pro veritate fidei Christianæ, ergo per bellum barbari non possunt moueri ad credendum, sed ad fingendum se credere, & recipere fidem Christianam, quod immane, & sacrilegum est. Et quanuis Scot. in. 4. dist. 4. q. vltima, dicat, q̄ religiose fieret, si infideles cogerētur à principib⁹ minis & terroribus ad fidem: hoc tamē non videtur intelligere, nisi de infidelibus, qui aliās sunt subditi principum Christianorum, de quibus postea dicitur. barbari autem nō sunt tales: vnde de putō: q̄ nec Scotus hoc assereret de barbaris istis. Patet itaq; q̄ neq; iste titulus idoneus est, & legitimus ad occupandas prouincias barbarorum.

Alius titulus prætenditur seriò, & est titulus quintus, scilicet peccata ipsorū barbarorū. Dicūt enim q̄ licet non possint bello infestari ratione infidelitatis suæ, aut quia nō recipiūt fidem Christianam, possunt tamen bello peti, propter alia
pecca

peccata mortalia, quæ multa habent & ipsa grauissima, vt aiunt. Circa peccata autem mortalia distinguunt. Dicunt enim, quòd sunt aliqua peccata, quæ non sunt contra legem naturæ, sed solū contra legem diuinam positiuam: & pro his barbari non possunt infestari bello. Alia autem sunt contra naturam, vt esus carnis humanæ, concubitus indifferens, cum matre, sororibus, & cum masculis: & pro his possunt infestari bello, & cogi, vt ab his desistant. Et ratio vtriusque est, quia circa alia peccata, quæ sunt cōtra legem positiuam, nō potest eis ostendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem quæ sunt contra legē naturæ, potest eis ostendi, quòd offendunt Deum: & per cōsequens possunt coerceri ne offendant eum amplius. Præterea possunt cogi vt seruent legē, quā ipsi profitentur, ea autem est lex naturæ. ergo. Hęc est opinio. Archiepis. Floren. 3. parte, titu. 22. cap. 5. §. 8. post August. de Anch. idem Syluest. in verb. papa. §. septimo: & est opinio. Innocē. in. c. quòd super his. de voto. vbi expressè dicit, Credo q̄ si gentiles, qui non habent nisi legem naturæ, contra legem naturæ faciant, poterunt per papā puniri. Et arguitur ex Genes. 19. vbi Sodomitę puniti sunt à Deo. Cū autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare papa, qui est vicarius Christi, hoc non possit. Hęc Innocen. Et eadem ratione poterunt autoritate papæ puniri

ri à principibus Christianis. Sed pono conclusio-
 40 nē, Principes Christiani, etiā autoritate papę nō
 possunt coercere barbaros à peccatis contra legē
 naturæ. nec ratione illorum eos punire. Probatur
 primo. Quia isti præsupponunt falsum, videlicet
 q̄ papa habeat iurisdictionē in illos, vt supra di-
 ctū est. secundo, quia vel intelligūt vniuersaliter
 pro peccatis contra legē naturæ, vt pro furto, for-
 nicatione, adulterio, vel peculiariter pro peccatis
 contra naturā, de quibus. S. Tho. secūda secundæ.
 q. 154. art. 11. & 12. quomodo peccatū contra natu-
 ram dicitur non solū quia est contra legē naturæ,
 sed contra ordinē naturalem, quod. 2. ad Corin. 2.
 vocatur immūditia, secūdū glo. vt cōcubitus pue-
 rilis, & bestialis, vel foemine ad foeminam: de quo
 ad Rom. 1. Si secūdo modo solū, cōtra arguitur.
 Quia homicidiū est ita graue, vel grauius pecca-
 tū, & ita manifestū, q̄ si pro illis licet, ergo & pro
 homicidio. Itē blasphemia est ita graue peccatū,
 & ita manifestum ergo. Si primo modo, id est ge-
 neraliter pro omni peccato cōtra legē naturæ: cō-
 tra, pro fornicatione non licet. ergo nec pro alijs
 peccatis quæ sunt contra legē naturæ. Antecedēs
 patet. 1. ad Cor. 5. Scripsi vobis in epistola, ne com-
 misceamini fornicarijs. Et præterea, si quis frater
 nominatur inter vos fornicator, aut idolis seruicis
 &c. & infra, Quid enim mihi de his, quę foris sunt
 iudicare? vbi S. Tho. dicit, Prælati acceperūt pote-
 statem

testatē super eos tantū, qui fidei se subdiderūt.
 Vbi apertē patet, q̄ Paulus dicit non spectare ad
 eum iudiciū de infidelibus, & fornicarijs idolola-
 tris. Itē nec omnia peccata cōtra legē naturæ pos-
 sunt euidenter ostēdi, saltem omnibus. Item hoc
 tantūdem est dicere, ac si quis dicat, q̄ propter in-
 fidelitatē liceat barbaros debellare: omnes enim
 sunt idololatræ. Item non licet papæ inferre bel-
 lū Christianis, quia sunt fornicarij, aut fures, imo
 quia cynedi: nec ideo potest publicare terras eo-
 rum, & dare alijs principibus, hoc enim modo cū
 in omni prouincia sint multi peccatores, quoti-
 die possent mutari regna. Et cōfirmatur grauiora
 enim peccata sunt hęc apud christianos, qui sciūt
 illa esse peccata quā apud barbaros, qui ignorant
 esse peccata. Itē mirū est q̄ papa nō possit ferre le-
 ges infidelib⁹, & possit exercere iudicia, & inferre
 pœnas. Itē arguitur, & certē videtur conuincere,
 quia vel barbari tenētur ferre pœnas illatas pro il-
 lis peccatis, vel nō. Si nō tenentur, ergo nec papa
 potest inferre. si tenētur, ergo tenētur recognosce-
 re papā tanquam dñm, & legislatorem. ergo si nō
 recognoscant, iam propter hoc solū potest eis
 inferri bellum: quod etiam illi negant, vt supra
 dictum est. Et profectō mirū est quod possint
 impune negare auctoritatem, & iurisdictionem
 papæ: & tamen teneantur subire iudicium eius.
 Item non possunt acceptare iudicium papæ, qui
 non

nō sunt Christiani. nullo enim alio iure papa potest eos cōdemnare aut punire, nisi quia vicarius Christi. Sed isti fatentur, tam Innocentius, quam August. de Ancho. quā etiam Archiepi. & Syluest. quōd non possunt puniri, quia non recipiūt Christum. ergo nec quia non recipiunt iudiciū papæ. hoc enim præsupponit illud. Et confirmatur, q̄ nec iste titulus, nec præcedens sit sufficiens. Quia etiam in veteri Testamento, vbi tamen armis res gerebantur, nunquam populus Israel occupauit terras infidelium; vel quia essent infideles, & idololatræ, vel quia haberent alia peccata contra naturam, qui multa habebant, quia erant idololatræ, & alia peccata contra naturam habebant, vt quia sacrificabāt filios suos, & filias suas demonijs: sed vel ex speciali dono Dei, vel quia transitum impediabant, vel eos offenderāt. Item quid isti vocant, profiteri legem naturæ? si est cognoscere, non totam cognoscunt: si est velle seruare legem naturæ, contra, etiam volunt seruare totam legem diuinam. si enim scirent legem Christianam esse diuinā, vellent seruare. ergo non magis profitentur legem naturæ, quā Christianā. Item profectō maiores probationes habemus ad probandum legem Christi esse à Deo, & esse veram quā ad probādum quōd fornicatio est mala, vel querenda alia, etiam lege naturali prohibita. Ergo si possunt cogi ad obseruandum legem

non

natu

naturæ, quia potest probari: ergo etiam ad obseruationem legis euangelicæ.

Restat alius & sextus titulus, qui potest prætēdi, vel prætenditur, scilicet per electionem voluntariā. Hispani enim cū ad barbaros perueniunt, significant eis, quēadmodum rex Hispaniæ mittit eos pro cōmodis eorum, & admonent eos, vt illum pro domino, & rege recipiant, & acceptent. & illi retulerunt placere sibi. & nihil tam naturale est. quā voluntatē domini volentis rem suā in alium transferri ratam haberi. Institut. de rerū diuisione. §. per traditionem. Sed ego pono conclusionem. Nec iste titulus est idoneus. Patet primò, Quia deberet abesse metus, & ignorātia, quæ vitiant omnem electionem. Sed hæc maximē interuenit in illis electionibus, & acceptationibus. nesciūt enim barbari quid faciunt, imò forte nec intelligunt quid petunt Hispani. Item hoc petūt circumstantes armati ab imbelli turba, & meticulosa. Item cū illi (vt suprā dictum est) haberent veros dominos, & principes, non potest populus sine alia rationabili causa accersere novos dominos: quod est in detrimentum priorum. Item nec econtrario ipsi domini possunt nouum principē creare sine assensu populi. Cum ergo in cuiusmodi electionibus & acceptationibus non concurrant omnia requisita ad legitimam electionem, omnino ille titulus non est idoneus, nec legiti-

X 5

mus

mus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.
 Septimus titulus est qui possit prætendi, scilicet ex speciali dono Dei. dicunt enim nescio qui, quòd Dominus in suo peculiari iudicio condemnauit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes suas, & tradidit in manus Hispanorum, sicut olim Cananeos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multum disputare, quia periculose crederetur alicui prophetiam afferenti contra communem legem, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis confirmaretur doctrina sua: quæ tamen nulla proferuntur ab huiusmodi prophetis. Item dato quòd ita esset, quòd Dominus perditionem barbarorum facere constituisset, non tamen ideo cõsequitur, quòd ille, qui eos perderet, esset sine culpa, sicut nec erant sine culpa reges Babiloniæ, qui contra Hierusalem ducebant exercitum, & filios Israel ducebant in captiuitatem: licet re vera totum fuerit ex peculiari prouidentia Dei: sicut sæpe illis erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Israel à Roboam, quamuis hoc factum fuisset consilio Domini, sicut etiam Dominus per Prophetam comminatus fuerat: & utinam secluso peccato infidelitatis, non sint maiora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quàm sunt inter illos barbaros. Scriptum quoque est. I. Iohã. 4. Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus:

vtrum

vtrum ex Deo sint. & vt ait Sanctus Thom, prima secundæ, quæstio. 68. Dona dantur à Spiritu sancto ad perficiendum virtutes. Vnde vbi fides, aut authoritas, aut prouidentia ostendit quid agendum sit, non est recurrendum ad dona. Hæc de falsis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum sufficiant. Sed notandum, quòd ego nihil vidi scriptum de hac quæstione, nec vnquam interfui disputationi, aut cõsilio de hac materia: vnde fieri posset, vt alij fortasse fundent titulum, & iustitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum, non sine ratione aliqua. Sed ego hætenus non possum aliud intellegere, nisi quod dictum est: vnde si non essent alij tituli quàm isti, profectò malè consultum esset saluti principum, vel potius eorum, ad quos spectat hæc detegere. nã principes sequuntur aliorum consilium: quia per se hæc examinare non possunt. Quid prodest, inquit dominus, homini. si vniuersum mundum lucretur, seipsum verò perdat, & detrimentum sui faciat?

Matthæ. 16. & Marc. 8.

& Lucæ. 9.

DE

DE TITULIS, QUIBUS
barbari potuerint venire in ditionem
Hispanorum.

SUMMA.

- 1 Barbari quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione naturalis societatis, & cōmunitatis.
- 2 Hispani habent ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, sint eorum tamen nocumento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.
- 3 Hispanis licet apud Indos barbaros negotiari, sine patria tamen incōmodo, impertando merces, quibus illi carent, & c, & efferendo inde aurum, & argentū, vel alia quibus abundant. nec illorum Principes possunt impedimento esse quominus subditi exerceant cōmercia inter Hispanos, & c.
- 4 Barbaris, non licet prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorū, quæ apud eos sunt communia tam ciuibus, quàm hospitibus.
- 5 Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus & velint esse ciues, non possunt arceri, vel à ciuitate, vel à excoꝛdatione aliorum ciuium.
- 6 Barbari si uellent prohibere Hispanos à commercio cū ipsis, & c. quid esse agendum.
- 7 Hispani si omnibus modestissimè tentatis, non possunt conse-

- consequi securitatem cum barbaris seu Indis, nisi ciuitates occupando, & subijciendo illos, an hoc facere licite possint, s. ciuitates occupare, & ipsos subijcere.
- 8 Hispani, quando, & in quo casu possent seuire in barbaros tanquam in perfido hostes, & in illos omnia belli iura prosequi, eos spoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & novos constituere.
 - 9 An barbari causa religionis Christianæ propagandæ potuerint in Hispanorū ditione venire. Et quod Christiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouincijs barbarorum.
 - 10 Papa, potuit negotium conuersionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus alijs nõ solum prædicationem, sed etiam cōmerciū interdiceret, si ita expediret ad Christianæ religionis propagationem.
 - 11 Barbari, non sunt debellandi, neque suis bonis priuandi si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangelium prædicare, siue illi fidem recipiant, siue non.
 - 12 Barbari, siue eorum domini siue ipsa multitudo, impedientes Euangelij promulgationem, quomodo ab Hispanis (absque scādalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conuicti, vel ex animo aut interficientes, aut punientes, ad Christianos conuersos aut alios deterrentes impediunt.
 - 13 Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem venire, eo quod cum essent conuersi, & Christiani effecti, eorum principes vi, aut metu uolentes eos ab idola-

Idolatria reuocare, ab Hispanis fuerint proiecti, & sub eorum tutelam recepti.

- 14 *Barbari, in Hispanorum venire potuerunt ditionem: quia cum bona pars eorum esset ad Christum conuersa Papa, illis petentibus, aut non petentibus, potuit ex rationabili causa dare illis Christianum principem, ut est Hispanorum rex, alijs dominis infidelibus repulsis.*
- 15 *An barbari in ditionem Hispanorū venire potuerint propter tyrānidem suorū domonorū vel propter leges tyrannicas in iniuriam innocentium.*
- 16 *Barbari indi, potuerunt in Hispanorum ditionem venire per veram, & voluntariam electionem.*
- 17 *Barbari, societatis, & amicitiae titulo potuerunt venire in ditionem Hispanorum.*
- 18 *An Hispani potuissent barbaros redigere sub ditionem, suam si certò constaret eos esse amentes.*

NUNC dicam de legitimis titulis, & idoneis, quibus barbari venire potuerunt in ditionem Hispanorum. Et circa hoc sit prima conclusio, Hispani * habent ius peregrinandi in illas prouincias, & illic degendi, sine aliquo tamen nocumento barbarorū, nec possunt ab illis prohiberi. Probatur primo ex iure gentium, quod vel est ius naturale, vel derivatur ex iure naturali. Insti, de iure naturali, genti, quod naturalis ratio inter omnes gentes constituit vocatur ius gētium. Apud omnes enim nationes habet

habetur inhumanū sine aliqua speciali causa hospites & peregrinos malè accipere: e contrario autem humanū, & officiosum, habere benè erga hospites: quod non esset, si peregrini malè facerent, accedentes ad alienas nationes. Secundò, A principio orbis (cū omnia essent cōmunia) licebat vni cuiq; in quācunq; regionem vellet, intendere, & peregrinari. Non autē videtur hoc demptum per rerū diuisionem. nunquam enim fuit intentio gētium per illam diuisionem tollere hominum inuicem cōmunicationem: & certè temporibus Noe fuisset inhumanū. Tertio, Omnia licent, quę non sunt prohibita, aut aliās sunt in iniuriā aut detrimentum aliorum. Sed (vt supponimus) talis peregrinatio Hispanorum est sine iniuria aut damno barbarorū: ergo est licita. Quartò non liceret Gallis prohibere Hispanos à peregrinatione Gallia, vel etiā habitatione, aut ecōtrariò, si nullo modo cederet in damnū illorū, nec facerent iniuriā. ergo nec barbaris. Itē quintò, Exiliū est poena etiā inter capitales. ergo nō licet relegare hospites sine culpa. Itē, sextò. Hęc est vna pars belli, prohibere aliquos tanquam hostes à ciuitate, vel prouincia, vel expellere iam existentes. Cum ergo barbari non habeant iustum bellum contra Hispanos, Supposito quòd sint innoxij ergo non licet illis prohibere Hispanos à patria sua. Item septimò facit illud Poëtæ.

Quod

Quod genus hoc hominum, quæue hunc tam
barbara morem.

Permittit patria, hospitio prohibemur arenæ?
Item octauo, Omne animal diligit sibi simile. Ec-
clesiast. 17. ergo videtur quod amicitia inter homines
sit de iure naturali: & quod contra naturam est vitare
cōsortium hominum innoxiorum. Item nono fa-
cit illud Matth. 25. Hospes eram, & nō collegistis
me. Vnde cum ex iure naturali videatur esse reci-
pere hospites, illud Christi iudicium statuetur cū
omnibus. Decimo, iure naturali communia sunt
omnium, & aqua profluens, & mare: item flumi-
na, & portus, atque naues iure gentium vnde cūq;
licet applicare. Institu. de rerum diuisione, & ea-
dem ratione videtur publicè ergo neminem licet
ab illis prohibere. ex quo sequitur, quod barbari
iniuriam facerent Hispanis, si prohiberent illos à
suis regionibus. Item vndecimo, ipsi admittunt
omnes alios barbaros vnde cūq; ergo facerēt in-
iuriam non admittentes Hispanos. Item duodeci-
mo, Quia si Hispanis nō liceret peregrinari apud
illos, vel hoc esset iure naturali, aut diuino, aut iu-
mano: naturali & diuino certè licet. si autem lex
humana esset, quæ prohiberet sine aliqua causa à
iure naturali, & diuino, esset inhumana, nec ef-
set rationalis, & per cōsequens nō haberet vim
legis. Decimo tertio, Vel Hispani sunt subditi il-
lorum, vel non. Si non sunt subditi, ergo nō pos-
sunt

sunt prohibere. Si sunt subditi, ergo debent eos be-
ne tractare, Itē decimo quarto, Hispani sunt pro-
ximi barbarorum, vt patet ex Euangelio Luc. 10.
de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos,
Matth. 22. sicut se ipsos. ergo non licet prohibere
illos à patria sua sine causa. Augusti. de doctrina
christiana, Cum dicitur, Diliges proximum tuū,
manifestum est omnē hominem proximum esse.

Secunda propositio, Licet Hispanis negotia
ri apud illos, sine patriæ tamen damno, puta im-
portantes illuc merces, quibus illi carent: & addu-
centes illinc vel aurum, vel argentum, vel alia, qui-
bus illi abundant. nec principes illorum possunt
impedire subditos suos ne exercent commercia
cum Hispanis, nec econtrario principes Hispano-
rum possunt cōmercia cū illis prohibere. Pro-
batur ex prima. Primò, quia etiā hoc videtur ius
gentium, vt sine detrimēto ciuium peregrini cō-
mercia exercent. Itē secundo eodem modo pro-
batur, Cū hoc liceat iure diuino, ergo lex quæ
hoc prohiberet sine dubio, non esset rationalis.
Item tertio, Principes tenentur diligere Hispanos
iure naturali. ergo non licet eis si potest fieri sine
detrimento illorum, prohibere illos à commodis
suis sine causa. Quarto, Quia videntur facere con-
tra illud prouerbum, Non facies alteri, quod tibi
fieri non vis. Et in summa certum est, quod non
plus possunt barbari prohibere Hispanos à com-
mercio

mercio suo, quàm Christiani possunt prohibere alios Christianos. Clarum est autem, quòd si Hispani prohiberent Gallos à cōmercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ, sed ne Galli participent aliquam vtilitatem, lex esset iniqua, & contra charitatem. si autem hoc lege caueri iuste non potest, nec etiam facto fieri quia lex non est iniqua, nisi propter executionē legis. & vt dicitur. ff. de iusti. & iure, velut vim inter homines omnes cognitionem quādam, natura constituit) vnde contra ius naturale est, vt homo hominem sine aliqua causa auerfetur. Non enim homini homo lupus est, vt ait Ouidius, sed homo.

- 4 Tertia propositio, Si quæ sunt apud barbaros cōmunia tam ciuibus quàm hospitiibus, non licet barbaris prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet alijs peregrinis vel effodere aurum in agro cōmuni vel ex fluminibus, vel piscari margaritas in mari, vel in flumine: non possunt barbari prohibere Hispanos, sed eo modo duntaxat, quo alijs, licet ipsis hæc & huiusmodi facere dummodo ciues, & naturales incolæ non grauentur. Hæc probatur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispanis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis vt legibus & commodis omnium peregrinorum. Secundò, Quia quæ in nullius bonis sunt, iure gentium sunt occupantis. Insti. de rerum diui. §. fera bestia.

bestiæ. ergo si aurū in agro, vel margaritæ in mari, aut aliud quodcūq; in fluminib⁹ nō est appropriatū, iure gentiū erit occupātis, sicut & pisces in mari. Et quidē multa videntur procedere ex iure gentiū, quod quia deriuatur sufficienter ex iure naturali, manifestā vim habet ad dādum ius & obligādū. Et dato q̄ nō semper deriuetur ex iure naturali, satis videtur esse cōsensus maioris partis totius orbis, maximè pro bono cōmuni omniū. Si enim post prima tēpora creati orbis, aut reparati post diluuiū, maior pars hominum cōstituerit, vt legati vbique essent inuiolabiles, vt mare esset cōmune, vt bello capti essent serui, & hoc ita expediret vt hospites non exigerentur: certè hoc haberet vim, etiam alijs repugnantibus.

Quarta propositio, Imo si ex aliquo Hispano nascantur ibi liberi, & velint esse ciues, non videtur quòd possint prohiberi, vel à ciuitate vel à cōmodis aliorum ciuium. dico ex parentibus habitibus illic domicilium. Probatur, Quia hoc videtur esse de iure gentium, vt ciuis dicatur, & sit, qui natus est in ciuitate. ff. de appe. l. ciues. Et confirmatur, Quia cum homo sit animal ciuile, talis natus in vna ciuitate. non est ciuis alterius ciuitatis. Si ergo non esset ciuis illius non esset ciuis alius ciuitatis, per quod impediretur à iure naturali, & gentium: imò si qui vellent accipere domicilium in aliqua ciuitate illorum, vt accipiēdo

uxorem, vel alia ratione, qua alij peregrini solent fieri ciues: non videtur quòd possint prohiberi plusquam alij: & per consequens gaudere priuilegijs ciuium sicut alij, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hospitalitas cõmendatur. i. Pe. 4. Hospitales inuicem. & i. ad Timo. 3 de episcopo, Oportet episcopũ hospitalẽ esse, vnde è contrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

Quinta propositio, Si barbari velint prohibere Hispanos in supra dictis à iure gentium, putà vel commercio, vel alijs, quæ dicta sunt, Hispani primò debent ratione, & suasionibus tollere scandalum, & ostendere omni ratione se non venire ad nocendum illis, sed pacifice velle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommodo illorum: & nõ solùm verbis, sed etiam ratione ostendere, iuxta illud, Omnia sapientes prius verbis experiri decet. Quòd si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed velint vi agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam conuenientia: quia vim vi repellere licet, nec solùm hoc, sed si aliter tuti esse non possunt, artes, & munitiones ædificare: & si acceperint iniuriam, illam auctoritate principis bello prosequi, & alia belli iura agere. Probat, Quia causa belli iusti est ad propulsandam & vindicandam iniuriam, vt supra dictum est ex. S. Thom. secunda secunda. q. 40. sed

sed barbari prohibentes à iure gentium Hispanos, faciunt eis iniuriam: ergo si necesse sit ad obtinendum ius suum bellum gerere, possunt hoc licitè facere. Sed est notandum, quòd cum barbari isti sint natura meticulosi, & aliàs stolidi, & stulti, quantuncunq̃ Hispani velint eos, demere à timore & reddere eos securos de pacifica conuersatione: possunt adhuc meritò timere, videntes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potetiores se. Et ideo si cõmoti hoc timore cõcurrunt ad exigendos, vel occidendos Hispanos, liceret quidem Hispanis se defendere, & seruato moderamine inculpatae tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà vel parta victoria, & securitate, occidere illos, vel spoliare, vel occupare ciuitates eorum, quia in illo casu sunt innocentes, & meritò timent, vt supponimus. Et ideo debent Hispani se tueri: sed quantum fieri poterit cum minimo detrimento illorum, quia est bellum dũtaxat defensiuum. Nec est inconueniens, cum ex vna parte est ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, q̃ fit bellum iustum ex vtraque parte. Vt sicut Galliceni tenent Burgundiam cum probabili ignorantia, credentes pertinere ad eos, Imperator autem noster habet ius certum ad illam prouinciam, potest bello repetere, & illi illam defendere: sic potest contingere cum barbaris, & hoc multum est considerandum. Alia enim sunt iura belli aduersus ho-

mines verè noxios, & iniurios, & alia aduersus innocentes, & ignorantés. Sicut etiam aliter vitandum est scandalum Phariseorum, aliter pufillorum, & infirmorum.

7 Sexta propositio, Si* omnibus tentatis, Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris, nisi occupando ciuitates, & subijciendo illos, licite possunt hoc etiam facere. Probatur. Quia finis belli est pax, & securitas: vt dicit Augu. ad Bonifaciũ. postquã autem (vt dictũ est) licet Hispanis bellũ suscipere, vel etiam si necesse sit, inferre, ergo licet omnia facere necessaria ad finẽ belli, sci licet ad obtinendam securitatem & pacem.

8 Septima conclusio, Imò* si postquam Hispani omni diligentia, & re, & verbo ostendissent, non stare per eos quin barbari pacificè, & sine damno suarum rerum agant, nihilominus barbari perseuerarent in malitia sua, & contenderent ad perditionem Hispanorũ: iam tunc non tanquam cum innocentibus, sed tãquam cum perfidis hostibus agere possent, & omnia belli iura in illos profequi, & spoliare illos, & in captiuitatem redigere, & dominos priores deponere, & novos constituturẽ, moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarũ. Hęc conclusio satis patet, quia, scilicet eis bellum indicere, ergo etiã iura belli persequi. Et cõfirmatur, Quia non debent esse melioris conditionis, quia sunt infideles. Sed hęc omnia licerent aduersus

sus Christianos, si semel esset iustum bellum: ergo etiam licent aduersus illos. Item hoc est generale ius gentium, vt omnia capta in bello fiant victoris, vt habetur in. l. si quid in bello. & l. hostes. ff. de captiuis. & cap. ius gētium. i. distin. & expressus Institu. de rerum diuisio. §. Item quẽ ab hostibus vbi dicitur, quòd iure gentium, quẽ ab hostibus accepimus, statim nostra fiunt, adeò vt etiam homines in nostram seruitutẽ deducantur. Item, quia (vt doctores dicunt in materia de bello) princeps, qui habet iustum bellum, fit ipso iure iudex hostium, & potest eos iuridicè punire, & condemnare pro qualitate iniuriarum. Et confirmantur omnia suprã dicta. Quia legati iure gētium sunt inuiolabiles. & Hispani sunt legati Christianorũ: ergo barbari tenentur eos audire saltem benigniter, & non repellere. Iste ergo est primus titulus quo Hispani potuerunt occupare prouincias, & principatum barbarorum, modò fiat sine dolo, & fraude, & non quærant fictas causas belli. Si enim barbari permitterent Hispanos pacificè negotiari apud illos, nullam possent Hispani ex hac parte prætere iustam causam occupandi bona illorum, non plusquam Christianorum.

9 Alius titulus potest* esse, scilicet causa religionis Christianæ propagandæ: pro quo sit prima conclusio, Christiani habent ius prædicandi, & annũtiandi Euangelium in prouincijs barbarorum.

Hæc conclusio nota est ex illo, Prædicate Euangeli-
 um omni creaturæ, &c. Item, Verbum Domi-
 ni non est alligatum. 2. Thim. 2. Secundò patet ex
 prædictis, Quia si habent ius peregrinandi, & ne-
 gotiandi apud illos, ergo possunt docere veritatẽ
 volentes audire, maximè de spectantibus ad salu-
 tem, & foelicitatem multò magis, quàm de spectã-
 tibus ad aliquam humanam disciplinam. Tertio,
 Quia aliàs illi essent extra statutũ salutis, si non li-
 ceret Christianis ire ad eos ad annũtiandum Euã-
 gelium. Quarto, Quia correctio fraterna est de iu-
 re naturali, sicut & dilectio. cum ergo omnes illi
 sint non solum in peccatis, sed extra statutum sa-
 lutis: ergo ad Christianos spectat corrigere & di-
 rigere eos, imò videtur quòd teneantur ad hoc.
 Quinto & vltimo, Quia sunt proximi, vt supra di-
 ctum est, sed vnicuique mandat Deus de pro-
 ximo suo, Ecclesiasti. 17. ergo spectat ad Christia-
 nos instituere illos ignorantes, de diuinis rebus.

10 Secunda conclusio, Licet hoc sit commune &
liceat omnibus, tamẽ papa potuit hoc negotium
mandare Hispanis, & interdicerẽ omnibus alijs.
 Probat, Quia licet, vt supra dictũ est, papa non
 sit dominus temporalis, tamen habet potestatem
 in tẽporalibus in ordine ad spiritualia. ergo cum
 spectet ad papam specialiter curare promotionẽ
 Euangelij in totum orbem, si ad prædicationem
 Euangelij in illis prouincijs commodiùs possent
 principes

principes Hispani dare operam, potest eis com-
 mittere, & interdicerẽ omnibus alijs: & non solũ
 interdicerẽ prædicationem, sed etiam cõmerciũ,
 si hoc ita expediret ad religionis Christianæ pro-
 pagationem, quia potest ordinare temporalia, si-
 cut expedit spiritualibus. Si ergo hoc ita expe-
 dit, ergo spectat ad authoritatem & potestatem
 summi pontificis: sed omnino videtur ita expedi-
 re, eo quòd si indiscriminatim ex alijs prouincijs
 Christianorum concurrerent ad illas prouincias,
 possent se inuicem facilè impedire, & excitare se-
 ditiones: vnde & tranquillitas impediretur, & tur-
 baretur negotium fidei, & cõuersio barbarorum.
 Præterea cum principes Hispani suis auspicijs, &
 sumptibus primi omnium eam nauigationẽ sus-
 ceperint, & tam feliciter nouũ orbem inuenerint:
 iustum est, vt ea peregrinatio alijs interdicator, &
 ipsi solũ fruantur inuentis. Sicut etiam pro pa-
 ce conseruanda inter principes, & religione am-
 plificanda, potuit papa prouincias Saracenorum
 inter principes Christianos ita distribuere, ne a-
 lius in alterius partes trãseat: sic etiam posset pro
 cõmodo religionis principes creare, & maximè
 vbi antea nulli fuissent principes Christiani.

11 Tertia cõclusio, Si barbari permittant Hispanos
liberè & sine impedimento, prædicare Euangeli-
um, siue illi recipiant fidem, siue non: non li-
cet hac ratione intentare illis bellum, nec aliàs oc-
 cupare

cupare terras illorum. Hæc probata est superius, ubi cōfutuimus quartum titulū: & per se patet, quia nunquā est bellum iustum, ubi nulla præceſſit iniuria: vt dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ. quaſtio. 40. articu. 1.

12 Quarta cōcluſio, * Si barbari, ſiue ipſi domini, ſiue etiā multitudo impediant Hispanos quominus liberè annūtient Euangelium, Hispani reddita prius ratione ad tollendum ſcandalū, poſſunt illis inuitis prædicare, & dare operā ad conuerſionem gentis illius: & ſi ſit opus propter hoc, bellū ſuſcipere, vel inferre, quouſq; parent opportunitatem & ſecuritatem prædicandi Euangelium. Et idē eſt iudiciū, ſi etiam permittentes prædicationem, impediāt conuerſionē, occidentes, vel aliter puniētes conuerſos ad Chriſtum, vel minis aliter alios deterrentes. Hæc patet, Quia faciunt in hoc barbari iniuriā Hispanis, vt patet ex dictis. habēt ergo iuſtā belli cauſam. Secundò etiam, Quia impediretur cōmodum ipſorum barbarorum, quod deinceps eorū non poſſunt impedire iuſtè. Ergo in fauorem illorū qui opprimuntur, & patiuntur iniuriam, poſſunt Hispani mouere bellum, maxime cū res ſit tanti momenti. Ex qua etiā conſiſione patet, quòd etiam hac ratione; ſi aliter negotium religionis procurari non poteſt, licet Hispanis occupare terras, & prouincias illorum, & novos dominos creare, & antiquos deponere, & proſequi

ſequi iure belli, quæ in alijs bellis iuſtis licitè fieri poſſent, ſeruato ſemper modo, & ratione, ne vltra procedatur, quā opus ſit: & vt potiùs de proprio iure remittatur, quàm aliud quod non licet, inuadendo, & ſemper omnia dirigendo magis ad cōmodum barbarorum, quàm ad proprium queſtū. Sed conſiderandū valde eſt quod Paul. dicit. 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licent ſed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quæ dicta ſunt, intelliguntur per ſe loquendo. Fieri enim poteſt, vt per hæc bella, cædes, & ſpōlia, potiùs impediretur conuerſio barbarorum, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendū eſt, ne offendi culū ponatur euāgelio. Si enim ponatur, ceſſandū eſſet ab hac ratione euāgelizādi, & alia quærenda eſſet. Sed nos oſtēdimus q̄ per ſe hæc licēt. Ego nō dubito quin opus fuerit vi & armis vt poſſent Hispani illic perſeuerare: ſed timeo ne vltra res progreſſa ſit, quàm iuſſaſque permittebant. Iſte ergo potuit eſſe ſecundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionē Hispanorum. Sed ſemper habendum eſt præ oculis quod ſtatim dictum eſt, ne hoc quod per ſe licitum eſt, reddatur malum per accidēs: quia bonū eſt ex integra cauſa, malum autem per circumſtantiam, ex Aristo. 3. Ethico. & Dionyſio. 4. c. de diuinis nominibus.

Alius titulus potuit * eſſe, qui deriuatur ex iſto, & eſt, Si qui ex barbaris cōuerſi ſunt ad Chriſtū, &

& principes eorum, vi aut metu, volunt eos reuocare ad idololatriam, Hispani hac ratione etiam, possunt, si aliàs fieri non potest, mouere bellum, & cogere barbaros vt desistant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli prosequi, & per cōsequēs aliquando dominos deponere, sicut in alijs bellis iustis. & iste potest poni tertius titulus, & non solum titulus religionis, sed amicitiae & societatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari sint conuersi ad religionem Christianam, sunt facti amici & socij Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, ad Galat. 6.

14 Alius titulus potest esse * Si bona pars barbarorum conuersi essent ad Christum siue iure, siue iniuria, id est, dato quòd minis, aut terroribus, vel aliàs non seruatis seruandis, dū modo verè essent Christiani, papa ex rationabili causa posset, vel ipsis petentibus, vel etiam non petentibus, dare illis principē Christianum, & auferre alios dominos infideles. Probat, Quia si ita expediret ad cōseruationem religionis Christianæ, quia timeatur ne sub dominis infidelibus apostatæ fiant, id est deficiant à fide, vel illa occasione grauentur à suis dñis: infauorē fidei papa potest mutare dños. Et confirmatur, Quia (vt doctores dicunt) & expressè. S. Tho. secūda secundæ. q. 10. arti. 10. ecclesia posset omnes seruos Christianos, qui seruiunt infideli-

infidelibus, liberare, etiam si aliàs essent legitimi captiui. & hoc expressè dicit Innocenti. in. d. c. super his. de vot. Ergo magis poterit liberare alios subditos Christianos, qui non sunt tam astricti, sicut serui. Et confirmatur, Quia tantum, vel plus, tenetur vxor viro, sicut subditus domino cū illud vinculum sit iuris diuini, hoc autem non: sed in fauorem fidei liberatur vxor fidelis à viro infideli, si maritus ei molestus est pro religione, vt patet ex Apostolo. 1. ad Cor. 7. & c. quanto. de diuor. tjs. Imò ita nunc consuetum est, vt ipso facto, & alter coniugum conuertitur ad fidem, sit liber ab alio coniugum infideli. ergo etiam ecclesia in fauorem fidei, & ad vitandum periculum, potest liberare omnes Christianos ab obedientia, & subiectione dominorum infidelium, secluso scandalo. Et ponitur iste quartus titulus legitimus.

Alius titulus posset * esse propter tyrannidem, 15 vel ipsorum dominorum apud barbaros, vel etiā propter leges tyrannicas in iniuriam innocentū, puta quia sacrificāt homines innocentes, vel aliàs occidunt indemnatos ad vescendum carnibus eorum. Dico etiam, quòd sine autoritate Pontificis possunt Hispani prohibere barbaros ab omni nefaria consuetudine, & ritu, quia possunt defendere innocentes à morte iniusta. Hoc probatur, Quia vnicuiq; mandauit Deus de proximo suo: & illi omnes sunt proximi: ergo quilibet potest defen-

defendere illos à tali tyrannide, & oppressione, & hoc maximè spectat ad principes. Item probatur Prouerbio. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Nec hoc solùm intelligitur cùm actu ducuntur ad mortem, sed etiam possunt cogere barbaros, vt cessent à tali ritu: & si nolunt, hac ratione possunt eis bellum inferre, & iura belli in eos persequi. & si aliter tolli nõ potest sacrilegus ritus, possunt mutare dominos, & nouum principatum inducere. Et quantum ad hoc habet verum illa opinio Innocen. & Archiepisco. quòd pro peccatis contra naturam possunt puniri. Nec obstat, quòd omnes barbari consentiant in huiusmodi leges, & sacrificia, nec volunt se super hoc vindicari ab Hispanis. in his enim nõ ita sunt sui iuris, vt possint seipso, vel filios suos tradere ad mortem. & iste posset esse quintus titulus legitimus.

16 Alius titulus posset esse* per veram & voluntariam electionem, putà si barbari ipsi intelligentes prudentem administrationem, & humanitatem Hispanorum, vltro vellēt accipere in principem regem Hispaniæ tam domini, quàm alij: hoc enim fieri posset, & esset legitimus titulus etiam de lege naturali. Quælibet enim respublica potest sibi constituere dominum, nec ad hoc esset necessarius consensus omnium, sed videtur sufficere consensus maioris partis. Quia sicut aliàs disputauimus

mus in his, quæ spectant ad bonum reipublicæ, illa quæ constituuntur à maiori parte, tenent, etiam alijs contradicentibus: aliàs nihil posset geri pro vtilitate reipublicæ, cùm difficile sit, vt omnes conueniant in vnam sententiam. Vnde si in aliqua ciuitate, aut prouincia, maior pars esset Christianorum, & illi in fauorem fidei, & pro bono communi vellent habere principem Christianum, credo quòd possent eligere, alijs inuitis, etiam relinquendo alios dominos infideles: & dico quòd possent eligere principem, non solùm sibi, sed toti reipublicæ sicut & Galli pro bono suæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderunt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pōtifex comprobauit. & hic potest poni sextus titulus.

17 Alius titulus posset esse causa* sociorū & amicorum. Cùm enim ipsi barbari inter se gerant aliquando legitima bella, & pars, quæ iniuriã passa est, habet ius bellum inferendi, potest accersere Hispanos in auxilium, & præmia victoriæ illis communicare. vt feruntur fecisse Talcathedani cōtra Mexicanos, qui cum Hispanis cōposuerunt, vt eos iuuant ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos spectare poterat. Quòd enim hæc sit causa iusta belli pro socijs & amicis, nõ est dubiũ, vt etiã declarat Caiet. secūda secundæ

secundæ. q. 40. arti. 1. Quia æquè potest respublica aduocare extraneos ad vindicandum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè ratione Romani dilatauerunt imperium suum, dum scilicet socijs atq; amicis auxilia præstabant, & ea occasione iusta bella suscipientes, iure belli in possessionem nouarum prouinciarum veniebant. & tamen imperium Romanum approbatur tâquam legitimum à beato Aug. lib. 3. de ciuita. Dei, & à S. Tho. opusculo. 21. & Syluester Constantinum magnū pro imperatore habuit, & Ambrosius Theodosium. Non videtur autē quo alio iuridico titulo uenerint Romani in possessionem orbis, nisi iure belli, cuius maximæ occasiones fuerunt defensio, & vindicatio sociorum. Sicut & Abraham ad vindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo foedus percusserant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis. Genes. 14. à quibus ipse nullam iniuriam accepit. Et iste videtur septimus & ultimus titulus, quo potuerūt, aut possent venire barbari eorumq; prouincię in possessionem & dominium Hispanorum.

18 Alius titulus posset * non quidem asseri, sed reuocari in disputationem, & videri aliquibus legitimus. De quo ego nihil affirmare, sed nec omnino condemnare ipsum audeo: & est talis, Barbari enim isti, licet vt supra dictum est, non omnino sint

sunt amentes, tamen parum distant ab amētibus: & ita videtur, q̄ non sint idonei ad constituendam vel administrandam legitimam rempublicam etiā intra terminos humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges conuenientes, neque magistratus, imò nec sunt satis idonei ad gubernandam rem familiarem: vnde etiam carent & literis, & artibus, nō solū liberalibus, sed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis alijs rebus commodis, imò necessarijs ad vsus humanos. Posset ergo quis dicere, quòd pro vtilitate eorum possent principes Hispani accipere administrationem illorū, & constituere illis per oppida præfectos: & gubernatores: imò etiā illis dare novos dominos, dummodo cōstaret hoc illis expedire. Hoc inquam posset suaderi, quia si omnes erant amentes, non dubium est quin hoc esset non solū licitum, sed conuenientissimum: imò tenerentur ad hoc principes, sicut, si omnino essent infantes. Sed videtur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amentibus, quia nihil, aut paulo plus valent ad gubernandū se ipsos, quàm amētēs: imò quàm ipse feræ & bestię, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori vtuntur: ergo eodem modo possent tradi ad gubernationem sapientiorum. Et confirmatur hoc apparenter. Nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adolentes habētes quidem aliquale vsum

Z rationis

rationis, sed intra annos pueritię, & pubertatis: videtur profectò, q̄ possent principes recipere curam illorum, & gubernare illos quandiu essent in tali statu. q̄ si hoc admittitur, videtur certè nō negandum, quin idem fieri posset circa parētes barbaros supposita hebetudine, quam de illis referūt qui apud eos fuerunt, quę multo inquirunt, maior est, quàm apud alias nationes sit in pueris & amentibus. Et certè hoc posset fundari in præcepto charitatis, cū illi sint proximi nostri, & teneamur bona illorum curare. & hoc (vt dixi) sit sine assertione propositum, & etiam cum illa limitatione, vt fieret propter bona, & vtilitatem eorū, & non tantū ad quæstum Hispanorum. In hoc enim est totum periculum animarum, & salutis: & ad hoc posset etiam prodesse illud, quod supra dictum est, quod aliqui sunt natura serui: nam tales videntur omnes isti barbari, & sic possent ex parte gubernari vt serui. Sed ex tota disputatione videtur sequi, quod si cessarent omnes isti tituli, ita quod barbari nullam rationem iusti belli darent, nec vellent habere Hispanos principes, &c. quod cessaret tota illa peregrinatio, & cōmerciū cum magna iactura Hispanorum, & etiam proventus principum magnum detrimentū acciperent, quod non esset ferendum. Respondetur primò, Cōmerciū non oporteret vt cessaret, quia vt iam declaratum est, multa sunt apud barbaros, quibus

quibus ipsi abundant, & per mutationem possent Hispani aduehere. Item multa etiā, sunt quę ipsi pro desertis habent, vel sunt cōmunia omnibus volentibus occupare: & Lusitani magnum cōmerciū habent cum similibus gētibus, quas nō subiecerunt, & cum magno commodò. Secundo, Fortasse regij reditus non minores essent. nā equè iustè posset imponi vectigal super aurum & argentum quod à barbaris reportaretur, vel ad quintam partem, vel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & merito, cū nauigatio fuerit à principe inuenta, & sua authoritate essent tuti negotiatores. Tertio patet, q̄ iam postquam ibi facta est conuersio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere administrationem illarum prouinciarum.

Z 2

RE.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victo-
ria, De Indis, siue de iure belli
Hispanorum in barbaros, Rele-
ctio posterior.

S V M M A.

- 1 Christianis licet militare, & bella gerere.
- 2 Bellum gerendi, aut indicendi penes quem sit autho-
ritas.
- 3 Bellum defensiuum, quilibet possit suscipere, & gerere
etiam priuatus.
- 4 Inuasius à latrone, aut inimico, an possit repercutere in
uaso rem, si possit fugiendo euadere.
- 5 Respublica qualibet, habet auctoritatem indicendi
& inferendi bellum.
- 6 Princeps, eandem auctoritatem habet ad indicendum
& inferendum bellum, sicut respublica.
- 7 Respublica quid est & quis propriè dicatur princeps.
- 8 Respublica, aut principes plures, si habeant vnum com-
munem dominum, aut principem, an possint per se in-
ferre bellum sine auctoritate superioris principis.
- 9 Reguli, siue Principes, qui nō præsunt rei pub. perfecta,
sed sunt partes alterius rei pub. non possunt bellum in-
ferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus.

Belli

- 10 Belli iusti quæ possit esse ratio, & causa. Et quòd iusti
belli causa non sit diuersitas religionis, probatur.
- 11 Imperij amplificatio, non est iusta causa belli.
- 12 Principis gloria propria, aut aliud commodum, non est
belli iusta causa.
- 13 Iniuria accepta, est vnica & sola causa iusta ad infe-
rendum bellum.
- 14 Iniuria qualibet, & quantauis, non sufficit ad bellum
inferendum.
- 15 Bello iusto existente, licet omnia facere quæ ad defen-
sionem boni publici sunt necessaria.
- 16 Bello iusto licet recuperare omnes res perditas, & il-
larum partem.
- 17 Bello iusto licet occupare ex bonis hostium impensam
belli, & omnia damna ab hostibus iniuste illata.
- 18 Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid
ulterius possit facere.
- 19 Principi iusti belli, licet parta victoria, recuperatis re-
bus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare ini-
uriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in
hostes, & punire illos pro iniurijs illatis.
- 20 Bellum ut dicatur iustum, non semper est satis princi-
pem credere se habere iustam causam.
- 21 Belli iustitia summopere, & magna cum diligentia
examinanda est.
- 22 Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quo
modo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei
militare, etiam si Princeps imperet.

Z 3

subditi

- 23 Subditi si habeant conscientiam de iniustitia belli, nō licet illis sequi bellum, siue errent, siue non.
- 24 Senatores, reguli, & vniuersaliter omnes qui admittuntur, vel vocati, vel etiā vltro veniētes ad consiliū publicū, vel regis tenentur iniusti belli causam examinare.
- 25 Belli causas examinare qui non teneantur, sed possunt fide adhibita maioribus, licitè militare.
- 26 subditos militantes quando non excusaret ignorantia de iniustitia belli.
- 27 Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps vnus sit in legitima possessione, manēte dubio non possit alius bello, & armis repetere.
- 28 Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maximè si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum.
- 29 Dubitans de iure suo, etiam si pacifice possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si forte possit certum scire vel pro se, vel pro alio.
- 30 Examinata causa, quandiu rationabiliter perseverat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere.
- 31 Subditis non solū licet in bello defensiuo in re dubia sequi principē suum in bellū, sed etiam in bello offensiuo.
- 32 Bellū an possit ex vtraque parte esse iustū. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere.
- 33 Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere.

- 34 Innocentes interficere in bello, an liceat.
- 35 Innocentes interficere, nunquam per se & ex intentione licet.
- Interficere an liceat infantes & fœminas in bello contra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis, peregrinis, hospitibus, & clericis.
- 37 Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, aliquando licet, & aliquando non.
- 38 Innocentes, à quibus infuturum imminet periculum, an liceat interficere.
- 39 Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus sint spoliandi.
- 40 Bellum si satis commode geri potest non spoliando agricolas, aut alios innocentes videtur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitibus qui sunt apud hostes.
- 41 Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui est laesus, aliunde recuperare, quomodo possit vndeunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.
- 42 Innocentes, & pueri licet non sint interficiēdi, an saltem liceat ducere eos in captiuitatē, & seruitutem.
- 43 Obsides, qui vel tempore induciarum, vel per actio bello ab hostibus recipiuntur, vtrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conuentis non starent.
- 44 Interficere an liceat omnes in bello nocentes.
- 45 Interficere licet indifferēter omnes, qui in actuali cōfliktu praelij, vel in oppugnatione aut defensione ciuitatis

- ris contra pugnant, & quandiu res est in periculo.
- 46 Interficere licet nocentes, parta victoria, & rebus iam extra periculum positis.
- 47 Interficere non semper licet omnes nocentes solum ad vindicandum iniuriam.
- 48 Interficere aliquando & licet & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles. Et quid in bello contra Christianos.
- 49 Captiuos, aut deditos an liceat interficere, supposito, quod etiam fuerunt nocentes.
- 50 Capta in bello iusto, utrum fiant capientium, & occupantium. Et quomodo capta in iusto bello usque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum fiant occupantium.
- 51 Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantibus, etiam si excedant compensationem damnorum.
- 52 Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædâ. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium.
- 53 Militibus, non licet prædas agere, aut incendia facere sine autoritate, alias tenerentur ad restitutionem.
- 54 Occupare licet, & tenere agrum, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.
- 55 Occupare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam aut ciuitatem proparanda securitate, & vitando periculo, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.
- 56 Hostes mulctare parte agri, licet ratione iniuriæ illata,

- ta, & nomine pœnæ, hoc est ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cū moderamine occupari.
- 57 Tributa an liceat victis hostibus imponere.
- 58 Principes hostium an liceat deponere, & novos ponere & constituere, vel sibi principatum restituere. Et quomodo non passim, & ex quacunque causa belli iusti hoc liceat facere.
- 59 Principes hostium quando legitimè possent deponi, ostenditur.
- 60 Canones seu regulæ belligerandi describuntur.

VIA possessio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorum, quos Indos vocant, videtur tandem maximè iure belli posse defendi: ideo postquam in priori relectiōe de titulis disputauī, quos Hispani possunt prætere ad illas prouincias, siue iustis, siue iniustis: visum est de iure belli breuiem disputationem habere, ut relectio superior absolutior videatur. Sed quia temporis angustia pressi non poterimus hic tractare omnia, quæ in hac materia tractari possent & disputari, nō licuit extendere calamus pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, sed quātum breuitas temporis patiebatur. Itaq; solum notabo propositiones præcipuas in hac materia cum probationibus

breuissimis, abstinens me à multis dubijs, quæ in hac disputatione conferri possent. Tractabo autem quatuor quæstiones. Prima, An omnino Christianis sit licitum bella gerere. Secunda, Apud quæ sit auctoritas, aut gerendi, aut iudicendi bellum. Tertia, Quæ possint, & debeant esse causæ iusti belli. Quarta, Quid in bello iusto, & quantum liceat in hostes.

Quantum ad primum, posset videri, quod omnino bella sint interdicta Christianis. Prohibitum enim videtur eis se defendere, iuxta illud, Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Rom. 12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percuferit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Et ego dico vobis non resistere malo. Matth. 5. & Matth. 26. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Neque satis videtur respondere, quod omnia hæc non sunt in præcepto, sed in consilio. Satis enim magnam inconueniens esset, si bella omnia, quæ à Christianis suscipiuntur, sunt contra consilium Domini. In contrarium est sententia omnium doctorum, & usus receptus in ecclesia.

Pro quæstionis explicatione notandum, quod licet inter catholicos satis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incotaminatum reliquit, negat Christianis etiam aduersus Turcas licere arma sumere: innixus tum locis Scripturæ supra positis, tum etiam, quod si Turcæ ait inuadant christianitatem, illa est voluntas Dei, cui resistere non licet.

In

In qua tamen re non ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, sicut in alijs suis dogmatibus. Et Tertullianus non adeo videtur abhorre ab hac sententia, qui libro de corona militis, disputat, an in totum Christianis militia conueniat. Et tandem profecto in hanc sententiam declinare videtur, ut Christiano militare interdictum putet. Cui, inquit, nec litigare quidem licet. Sed relictis extraneis opinionibus, sit responsio ad quæstionem vnicam conclusionem, Licet Christianis militare, & bella gerere. Hæc conclusio est Augusti. in multis locis. Nam contra Faustum, & lib. 83. quæstionum, & de verbis Domini, & secundo libro contra Manichæ, & in sermone de puero Cæturionis, & in epistola ad Bonifacium disertè eam astruit. Et probatur conclusio, ut probat Augustus. ex verbis Iohannis Baptistæ Luc. 3. ad milites, Neminem concutiat, nemini iniuriam feceritis. Quod si Christiana disciplina (inquit Augusti.) omnino bella culparet, hoc potius consilium salutis petentibus in Euangelio daretur, ut abijcerent arma, seque militiae omnino subtraherent. Dictum est autem eis, Neminem concutiat, contenti estote stipendijs vestris. Secundo probatur ratione. S. Thom. secunda secundæ. q. 40. articuli. 1. Licet stringere gladium, & armis uti aduersus interiores malefactores, & seditiosos ciues, secundum illud Rom. 13. Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est vindex iniuriam

concl.

iram ei, qui malè agit: ergo etiam licet vti gladio, & armis aduersus hostes exteriores. Vnde principibus dictum est in Psal. Eripite pauperè, & egenum de manu peccatoris liberate. Tertiò, In lege naturæ hoc licuit, vt patet de Abraham, qui pugnavit contra quatuor Reges. Genes. 14. Item in lege scripta, vt patet de Dauid, & Machabæ. Sed lex euangelica nihil interdicit, quod iure naturali licitum sit, vt S. Thom. elegãter tradit. 12. q. 107. arti. vltimo. vnde & dicitur lex libertatis Iaco. 1. & 2. ergo quod licebat in lege naturæ, & scripta, non minus licet in lege euãgelica. Et quia de bello defensiuo reuocari in dubium non potest, quia vim vi repellere licet. ff. de iustitia, & iure. l. Vim vi. Quartò probatur etiam de bello offensiuo, id est in quo non solùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, sed vbi petitur vindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam auctoritate Augusti. lib. 83. q. & habetur. c. dominus. 23. q. 2. Iusta bella solèt diffiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexit, quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est. Probatur etiam. Quintò de bello offensiuo: quia bellum etiam defensiuum geri cõmodè non potest, nisi etiam vindicetur in hostes, qui iniuriã fecerunt, aut conati sunt facere. fierèt enim hostes audaciores ad iterũ inuadendũ nisi timore pœnæ deterreantur ab iniuria. Proba

Probatur sextò, Quia finis belli est pax, & securitas reipub. vt August. inquit de verb. Domini, & ad Bonifa. sed non potest esse securitas in republica nisi hostes coerceãtur metu belli ab iniuria: esset enim omnino iniqua conditio belli, si hostibus inuadentibus iniuste rempublicam, solùm liceret reipu. auertere hostes nec possent vteri⁹ psequi. Probatur septimò ex fine, & bono totius orbis. Prorsus enim orbis cõsistere in felici statu nõ posset, imò esset rerum omnium pessima conditio, si tyrãni quidem, & latrones, & raptores possent impune iniurias facere, & opprimere bonos, & innocentes, nec liceret vicissim innocentibus animaduertere in nocentes. Probatur octauò, & vltimò, Quia in moralibus potissimum argumentum est ab auctoritate & exemplis sanctorum, & bonorum virorum, sed fuerũt multi tales, qui nõ solùm bello defensiuo tutati sunt patriam, resque suas, sed etiam bello offensiuo persecuti sunt iniurias ab hostibus acceptas, vel attentatas, vt patet de Ionatha, & Simone. 1. Macha. 9. qui vindica uerunt mortem Iohãnis fratris sui contra filios Iãbri. Et in ecclesia Christiana patet de Constantino Magno, Theodosio maiore, & alijs clarissimis & Christianissimis imperatoribus, qui multa bella vtriusque generis gesserunt, cum haberent in consilijs sanctissimos, & doctissimos episcopos.

Secunda quæstio, Apud* quem sit auctoritas ^{Du q. 2.}

gerendi

gerendi aut indicendi bellum. Pro qua sit prima
 3 propositio, Bellum* defensiuum quilibet potest
fulcipere & gerere, etiam priuatus. Hæc patet, Nã
 vim vi repellere licet. ff. vbi supra. vnde hoc bellum
 quilibet potest gerere sine autoritate cuiuscũq;
 alterius, non solum pro defensione personæ, sed
 etiam rerum, & bonorum. Sed circa istam conclu-
 4 sionem dubitatur primò, An* inuasus à latrone,
aut inimico, possit repercutere inuasorem, si pos-
sit fugiendo euadere. Et Archiepiscopus quidem
 respondet, quòd non. quia iam non est defensio
 cū moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim
 tenetur se defendere quantum poterit cum mini-
 mo detrimento inuasoris. Si ergo resistendo oportet
 aut occidere, aut grauitur vulnerare inuasorẽ,
 potest autem se liberare fugiendo: videtur quòd
 teneatur. Sed Panormita. cap. olim. de resti. spo-
 liat. distinguit. si enim inuasus magnum dedecus
 subiret fugiendo, non tenetur fugere, sed potest
 repercutiendo, iniuriam repellere: si verò non fa-
 ceret iacturam famæ, aut honoris, vt monachus,
 aut rusticus inuasus à nobili, & forti viro, tenetur
 potius fugere. Barto. autem in. l. i. ff. de pœnis, &
 in. l. furem. ff. de sicarijs, indistinctè tenet, qd licet
 se defendere, nec tenetur fugere: quia fuga est ini-
 iuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs. si autè
 pro rerum defensione licitum est armis resistere,
 vt in. d. c. olim. & in. c. dilecto. de sent. excõmu.
 libro

lib. 6. multo magis pro arcenda iniuria corporali,
 quæ maior est quàm rerum iactura. l. in seruorũ.
 ff. de pœn. Et hæc opinio potest probabiliter &
 satis tutò teneri, maximè cum iura ciuilia hoc cõ-
 cedant, vt in dicta. l. furem. autoritate autem le-
 gis nemo peccat: quia leges dant ius in foro con-
 scientiæ. Vnde etiam si iure naturali non liceret
 occidere pro defensione rerum, videtur qd iure ci-
 uili factum sit licitum: & hoc re vera secluso scan-
 dalo, videtur licere non solum laico, sed etiam cle-
 rico, & religioso viro.

Secũda propositio, Quælibet* respublica habet
authoritatẽ indicẽdi, & inferẽdi bellũ. Pro proba-
 5 tione est notandũ qd differẽtia est quantũ ad hoc
 inter priuatã personã, & rempublicã: quia priua-
 ta persona habet quidẽ ius defendẽdi se, & sua, vt
 dictũ est: sed nõ habet ius vindicandi iniuriã, imò
 nec repetẽdi ex interuallo tẽporis res ablatas. Sed
 defẽsio oportet vt fiat in præsentis periculo, quod
 iuriscõsulti dicunt incontinẽti. Vnde trãfacta ne-
 cessitate defensionis, cessat licẽtia belli. Credo ta-
 mẽ, qd per iniuriã percussus possit statim repercu-
 tere, etiã si inuasor nõ deberet ultra progredi. Sed
 ad vitandã ignominia, & dedecus posset qui cola-
 phũ (exempli gratia) accepit, gladio statim reper-
 cutere, nõ ad sumẽdam vindictã, sed (vt dictũ est)
 ad vitandam infamiã, & ignominiam. Sed respu-
 blica habet autoritatem non solum defensionis,
 sed

sed etiam vindicandi se, & suos, & persecuēdi iniurias. quod probatur, quia vt Aristot. tradit tertio Polit. Resp. debet esse sibi sufficiens: sed non posset sufficienter conseruare bonum publicum, & statum reip. si non possit vindicare iniuriam, & animaduertere in hostes. fierent enim (vt supra dictum est) mali promptiores, & audaciores ad iniuriam inferēdam, si possent impune hoc facere: & ideo necessarium est ad commodam rerū mortalium administrationem, vt hæc authoritas concedatur reipublicæ.

6. Tertia propositio. Eandem* authoritatem habet quantum ad hoc princeps, sicut reipublica. Hæc est sententia August. expressè contra Faustum. Ordo, inquit, naturalis paci accommodatus, hoc poscit, vt suscipiendi belli authoritas, atque consilium penes principes sit. Et ratione probatur, Quia princeps non est nisi ex electione reip. ergo gerit vicem, & authoritatem illius: imò iam ubi sunt legitimi principes in reipublica, tota authoritas residet penes principes, neq; sine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri potest. Sed
7. tota difficultas est quid* est reipublica, & quis proprie dicitur princeps? Ad hoc breuiter respondetur, qd reipub. proprie vocatur perfecta cōmunitas: sed hoc ipsum est dubium quæ sit perfecta eomunitas. Pro quo notandum, qd perfectum idem est quod totum, dicitur enim imperfectum, cui

cui aliquid deest, & e contrario perfectum, cui nihil deest. Est ergo perfecta reipublica, aut cōmunitas, quæ est per se totum, id est quæ non est alterius reip. pars, sed quæ habet proprias leges, proprium cōsiliū, & proprios magistratus, quale est regnū Castellæ, & Aragoniæ, & principatus Venetorū, & alij similes. Nec enim obstat quin sint plures principatus, & reipub. perfectæ sub vno principe. Talis ergo reipub. aut princeps illius, habet authoritatem indicendi bellū, & solū talis. Sed ex hoc ipso dubitari meritò potest, an* si plures huiusmodi reipublicæ, aut principes habeant vnum cōmunem dominum, aut principē, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis? Et respondeo, qd sine dubio possunt, vt Reges, qui sunt subiecti Imperatori, possunt inuicē belligerare, non expectata authoritate imperatoris: quia (vt dictum est) reipub. debet sibi esse sufficiens, nec sufficeret sibi sine tali facultate. Ex quibus sequitur, & patet, qd* alij reguli, siue principes, qui non præsumunt reip. perfectæ, sed sunt partes alterius reip. non possunt bellum inferre, aut gerere, quæadmodum dux Albanus, aut comes Beneuentanus: sunt enim partes regni Castellæ, & per consequens non habent perfectas reipub. Sed cū hæc sint magna ex parte, aut iure gentium, aut humano, consuetudo pot. st dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vnde si

Aa qua

qua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua consuetudine ius gerendi per se bellum, nō est ei neganda hæc authoritas, etiam si aliās nō esset re-
publica perfecta. Item etiam necessitas hanc licentiam & authoritatē concedere posset. Si enim in eodem regno vna ciuitas aliam oppugnaret, vel aliquis ex ducibus alium ducem, & rex negligeret, aut non auderet vindicare iniurias illatas, posset ciuitas, aut dux, qui passus est iniuriam, nō solum se defendere, sed etiam bellum inferre, & animaduertere in hostes, & malefactores etiā occidere: quia aliās neque defendere quidem cōmode se posset. Non enim hostes abstinerent se ab iniuria. si illi qui patiuntur iniuriam, contenti essent solum se defendere. Qua ratione etiam cōceditur priuato homini vt possit inuadere inimicum, si aliter non patet ei via se defendendi ab iniuria, & hæc satis de ista quæstione.

10 Tertia quæstio est, Quæ* possit esse ratio, & causa iusti belli quæ quæstio magis necessaria est ad hanc causam, & disputationē barbarorū. Pro qua fit prima propositio, Causa iusti belli non est diuersitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in priori relectione. vbi impugnauius quartū titulū qui prætendi potest ad possessionē barbarorū: quia scilicet nolunt recipere fidem Christianam. & est sententia. S. Thom. secunda secundæ. q. 66. articu. 8. & communis sententia doctorum: neque
scio

scio aliquem qui contrarium sentiat.

Secūda propositio, Nō* est iusta causa belli amplificatio imperij. Hæc notior est, quā vt probatione indigeat, aliās esset æquè iusta causa ex vtraq; parte belligerantiū, & sic essent omnes innocentes. Ex quo iterū sequitur qd nō liceret occidere illos: & implicat contradictionem, qd esset iustum bellum, & qd non liceat occidere illos.

Tertia propositio. *Nō est iusta causa belli, aut gloria propria, aut aliud cōmodū principis. Hæc etiā nota est. Nam princeps debet & bellū & pacē ordinare ad bonū cōmune reipub. nec publicos reditus pro propria gloria aut cōmodo erogare, & multo minus ciues suos periculis exponere. Hoc enim interest inter regem legitimū, & tyrannū, quod tyrānus ordinat regimen ad propriū quæstum, & commodum: rex autem ad bonum publicum, vt tradit Aristote. 4. Politico. 10. Item habet authoritatem à reipub. ergo debet vti illa ad bonum reipub. Item leges debent esse nullo priuato cōmodo, sed pro cōmuni vtilitate ciuium conscriptæ, vt habetur distin. 4. cap. erit autē lex ex Isidoro. ergo etiā leges belli debēt esse pro cōmuni vtilitate, & nō propria principis. Itē hoc differunt liberi à seruis, vt Arist tradit primo Polit. c. 3. & 4. qd dñi vtūtur seruis ad propriā vtilitatē, non seruorū: liberi autem non sunt propter alios, sed propter se. Vnde qd principes abutantur

ciuibus, cogēdo eos militare, & pecuniam in bellum conferre, non pro publico bono, sed pro priuato suo commodo, est ciues seruos facere.

13 **Quarta** propositio, *Vnica** est & sola causa iusta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc probatur primo authoritate Augu. lib. 83. quæstio. Iusta bella solent diffiniri, &c. vt supra. & est determinatio. S. Tho. secunda secūdæ q. 40. articul. 1. & omnium doctorum. Item, bellum offensiuum est ad vindicandum iniuriam, & animaduertendum in hostes, vt dictū est, sed vindicta esse nō potest, vbi non præcessit culpa & iniuria. ergo. Item nō maiorem authoritatē habet princeps supra extraneos, quā supra suos. sed in suos non potest gladium stringere, nisi fecerint iniuriam: ergo neque in extraneos. Et cōfirmatur ex eo, quod supra allatum est ex Paulo, Rom. 13. de principe, Nō sine causa gladium portat. minister enim Dei est vindex in irā ei qui malē agit. Ex quo cōstat, q̄ aduersus eos, qui nobis non nocēt, non licet ita gladio vti, cum occidere innocentes prohibitum sit iure naturali. Omitto nunc si fortē Deus specialiter aliud præciperet, ipse enim est dominus vitæ, & mortis, & posset pro suo iure aliter disponere.

14 **Quinta** propositio*, Non quælibet & quantavis iniuria sufficit ad bellū inferendū. Hæc probatur, Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quacunque culpa pœnas atroces exequi, vt mor-

vt mortē, aut exiliū aut cōfiscationē bono. Ergo quæ in bello geruntur, omnia sint graua, & atrocia, vt cedēs, incendia, vastationes: non licet pro leuibus iniurijs bello persequi authores iniuriarum, quia iuxta mēsuram delicti debet esse plagarum modus. Deuteronom. 25.

Quarta quæstio est de iure belli, quid scilicet, & quantum liceat in bello iusto. de qua sit prima propositio, In* bello licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad defensionem boni publici. Hæc nota est, cū ille sit finis belli, rempubli. defendere, & conseruare. Item hoc licet priuato in defensione sui, vt probatum est. ergo multo magis licet reipubl. & principi.

Secunda propositio, Licet* recuperare omnes res perditas, & illarum precium. Hæc etiam est notior quā vt indigeat probatione. Ad hoc enim vel infertur, vel suscipitur bellum.

Tertia propositio, Licet* occupare ex bonis hostiū impensam belli & omnia dāna ab hostibus iniuste illata. Hæc patet, Quia ad omnia illa tenentur hostes qui fecerūt iniuriam: ergo princeps potest omnia illa repetere, & bello exigere. Item vt prius. Quia cū non patet alia via, licet priuato occupare omne debitū à debitore. Itē si quis esset legitimus iudex vtriusque partis gerētis bellum, deberet condēnare iniustos aggressores, & authores iniuriæ; nō solum ad restituendas res ablatas,

sed etiam ad refarciendum impensam belli, & omnia damna, Sed princeps, qui gerit iustum bellum, habet se in causa belli tanquam iudex, ut statim dicemus. ergo etiam ille potest omnia illa ab hostibus exigere.

18 Quarta propositio, Non* solum hæc licent, sed ulterius etiam progredi potest princeps iusti belli, quantum scilicet necesse est ad parandam pacem, & securitatem ab hostibus, puta diruere arcem hostium, & in hostico etiam munitionem erigere, si hoc necesse sit ad vitandum periculum ab hostibus. Probat, Quia, ut supra dictum est, finis belli est pax, & securitas. ergo gerenti bellum iustum licent omnia, quæ necessaria sunt ad consequendam pacem & securitatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana. unde nec summa etiam bona faciunt statum felicem sine securitate: ergo si hostes eripiunt, & turbant tranquillitatem reipub. licet vindicare ab illis per media convenientia. Item contra hostes intraneos, hoc est contra malos ciues. licet hæc omnia facere. ergo etiam contra hostes extraneos. Antecedens patet. si quis enim in reipub. fecit iniuriam ciui, magistratus non solum cogit authorem iniuriam satisfacere læso, sed etiam si timetur ab illo, cogitur dare fideiufsores, aut recedere à ciuitate, ita ut vitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quod parta victoria, & recuperatis rebus, licet ab hostibus exigere ob-

fides,

fides, naues, arma, & alia quæ sine fraude & dolo necessaria sunt ad retinendum hostes in officio, & vitandum ab illis periculum.

Quinta propositio, Nec* tantum hoc licet, 19 sed etiam parta victoria, & recuperatis rebus, & pace etiam & securitate habita, licet vindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis. Pro cuius probatione notandum, quod principes non solum habent auctoritatem in suos, sed etiam in extraneos ad coercendum illos, ut abstineant se ab iniurijs, & hoc iure gentium, & orbis totius auctoritate. Imò videtur quod iure naturali, quia aliter orbis stare non posset nisi esset poenes aliquos vis & auctoritas deterrendi improbos, & coercendi, ne bonis & innocentibus noceant. Ea autem quæ necessaria sunt ad gubernationem & conseruationem orbis, sunt de iure naturali, nec alia ratione probari potest, quod respublica iure naturali habeat auctoritatem afficiendi supplicio, & poenis ciues suos, qui reipublicæ sunt perniciosi. Quod si respublica hoc potest in suos, haud dubium quin orbis possit in quoscunque perniciosos, & nequaquam homines: & hoc non nisi per principes. ergo pro certo principes possunt punire hostes qui iniuriam fecerunt reipub. & omnino postquam bellum ritè & iustè susceptum est, hostes obnoxij sunt principi tanquam

Aa 4

iudici

iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia re vera nec pax, nec tranquillitas, quæ est finis belli, aliter haberi potest, nisi hostes malis, & damnis afficiantur, quibus deterreatur, ne iterum aliquid tale committant. Quæ omnia etiam probantur & confirmantur auctoritate & exemplis bonorum. Ut enim supra citatum est Machabæi gesserunt bella non solum ad recipiendas res amissas, sed ad vindicandum iniurias. Quod idem fecerunt Christianissimi principes, & religiosissimi imperatores. Et præterea non tollitur ignominia & dedecus rei publicæ profligatis tantum hostibus, sed etiam seueritate poenæ afflictis & castigatis. Princeps autem non solum res alias, sed honorem, & auctoritatem reipublicæ defendere tenetur, & cõseruare.

Ex omnibus supra dictis oriuntur multa dubia. Et primum quidem dubium circa iustitiam belli, utrum ad bellum iustum sufficiat quod princeps credat se habere iustam causam. Ad hoc sit prima
 20 propositio, * Non semper hoc satis est. Probatur primò, Quia in alijs minoribus causis non sufficit nec principi nec priuatis, quod credant se iuste agere, ut notum est. possunt enim errare vincibiliter & affectatè: & ad actum bonum non sufficit sententia cuiusque, sed oportet ut fiat secundum iudiciũ sapientis, ut patet. 2. Eticho. Item aliàs sequeretur, quod plurimum essent bella iusta ex utraque
 parte. Communiter enim non contingit, quod principes

cipes gerant bellum mala fide; sed credentes se iustam causam sequi: & sic omnes bellantes essent innocentes, & per consequens liceret non interficere in bello. Item aliàs etiam Turcæ & Saraceni gererent iusta bella aduersus Christianos. putant enim se obsequium præstare Deo.

Secunda propositio, Oportet ad bellum iustum 21 magna diligentia examinare iustitiam & causas belli, & audire etiã rationes aduersariorum, si velint ex æquo & bono disceptare. Omnia enim sapienti (ut ait comicus) verbis prius experiri oportet, quam armis, & oportet consulere probos, & sapientes viros, & qui cum libertate, & sine ira, aut odio, & cupiditate loquantur. Haud enim facile verum cernitur (ut ait Crispus) ubi illa officunt. Hæc manifesta est. Nam cum in rebus moralibus difficile sit verum & iustum attingere, si negligenter ista tractentur, facile errabitur, nec talis error excusabit authores, maximè in re tanta, & ubi agitur de periculo & calamitate multorum, qui tandem sunt proximi, & quos diligere tenemur, sicut nos ipsos.

Secundum dubium, An subditi teneantur examinare causam belli, vel an possint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum licetores exequi possunt decretum prætoris sine alia
 22 examinatione. De hoc dubio sit prima propositio, Si subdito constat de iniustitia belli, non licet

militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunque authoritate. Sed hostes sunt innocentes in eo casu, ergo non licet interficere illos. Itē princeps peccat inferendo bellum in eo casu, sed non solum qui malè agunt, sed qui consentiunt faciebibus, digni sunt morte. ad Roma. i. ergo milites etiam mala fide pugnantes nō excusantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis, ergo nec extraneos. Ex quo sequitur corollarium; Quod* etiam si subditi habeant conscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellū, siue errent, siue non. Patet, Quia omne quod non est ex fide, peccatum est. ad Rom. 14.

24 Secūda propositio, Senatores* & reguli, & vniuersaliter qui admittuntur, vel vocati, vel etiam vltro venientes ad consilium publicum, vel principis, debent & tenentur examinare causam iusti belli. Patet, Quia quicumque potest impedire periculum & dāna proximorum, tenetur, maxime vbi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale est in bello. Sed tales possunt consilio suo & authoritate causas belli examinantes auertere bellum, si fortè iniustum est, ergo tenentur. Item si negligentia istorum bellum iniustum gereretur, isti videntur consentire: imputatur enim alicui quod potest & debet impedire, si non impedit. Item quia solus rex non sufficit ad examinandas

mandas causas belli: & verissimile est quod potest errare, imò quod errabit magno cum malo, & pernicie multorū. ergo non ex sola sententia regis, imò nec ex sententia paucorum, sed multorum, & sapientum, & proborum debet geri bellum.

Tertia propositio, Alij* minores qui nō admittuntur nec audiuntur apud principem aut in consilio publico, non tenentur examinare causas belli, sed possunt credētes maioribus licitè militare. Probatur primò, Quia nec fieri potest, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis, etiam si intelligerent iniustitiā belli, prohibere non possent, & sententia eorum non audiretur. ergo frustra examinarent causas belli. Item quia eiusmodi hominibus, nisi contrariū cōstiterit, sufficiens argumentū debet esse pro iustitia belli, q̄ publico consilio & authoritate geratur. ergo non est opus illis vltiori examinatione.

Quarta propositio, Nihilominus* possent esse talia argumenta & indicia de iniustitia belli, quod ignorantia non excusaret etiam huiusmodi subditos militantes. Patet, Quia posset esse talis ignorantia affectata, & prauo studio aduersus hostes concepta. Item aliās infideles excusarentur, sequētes principes suos in bello cōtra Christianos, & non liceret illos interficere: quia certum est, quod credunt se habere iustam causam belli.

Item

Item excusarentur milites, qui crucifixerūt Christum ex ignorantia, sequentes edictum Pilati. Itē etiam excusaretur populus Iudæorum, qui persuasus à maioribus, clamabat, Tolle, tolle, crucifige eum.

- 25 Tertium dubium, Quid* faciendum, cum iustitia belli dubia est, hoc est cum in vtrinq; partem sunt rationes apparētes & probabiles. Prima propositio, quo ad ipsos principes. Videtur, quod si vnus est in legitima possessione, manente dubio, non possit alius bello, & armis repetere. Vt, exempli gratia, si rex Francorum est in legitima possessione Burgundiæ, si etiam est dubiū an habeat ius ad illam necne, non videtur quod Imperator possit armis repetere: & contrario nec Rex Francorum Neapolim, aut Mediolanū, si dubium est cuius iuris sint. Probat, Quia in dubijs melior est conditio possidentis: ergo non licet spoliare possessorem in re dubia. Item si res ageretur coram iudice legitimo, nunquā in re dubia spoliaret iudex possessore. ergo dato quod ille princeps, qui prætendit ius, sit iudex in illa causa, non potest licitē spoliare possessorem manēte dubio de iure. Item in rebus & causis priuatorum nunquam in causa dubia licet spoliare possessorem legitimum: ergo nec in causis principum. leges enim sunt principum. si ergo secundum leges humanas non licet in causa dubia spoliare legitimum possessorem, ergo

ergo meritò potest obijci principibus, Patere legē, quā ipse tuleris. Quod enim quisque iuris in alios statuit, ipse eodem iure vti debet. Item aliās esset bellū iustū ex vtraq; parte, & bellū nunquam cōponi posset. Si enim in causa dubia licet vni armis repetere, ergo alteri defendere: & postquam vnus recuperasset, posset iterum alius reposcere. & sic nūquam esset finis bellorum cum pernicie & calamitate populorum.

Secunda propositio, Si* ciuitas, aut prouincia, 28 de qua dubitatur, non habet legitimum possessore, vt si deserta est morte legitimi domini, & dubitatur an hæres sit rex Hispaniæ, aut rex Gallorū, nec potest certum sciri: iure videtur, qd si vnus velit componere, & diuidere, vel cōpensare pro parte, quod alter tenetur recipere conditionem, etiā si sit potentior, & possit armis totum occupare: nec haberet iustam causam belli. Probat, Quia alius nō facit iniuriā in pari causa, petendo equalem partē. Item in priuatis causis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum esset iustum ex vtraque parte. Item iustus iudex neutri totū addiceret, & attribueret.

Tertia propositio, Qui dubitat de iure suo etiā 29 si pacificè possideat, tenetur examinare causam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, si fortè possit certum scire vel pro se, vel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide possidet

fidet qui dubitat, & negligit scire veritatem. Item in causa matrimoniali, si quis etiã legitimus possessor incipit dubitare, vtrum hæc mulier sit sua, vel alterius: certum est quòd tenetur rem examinare. ergo eadem ratione in alijs causis. Item principes sunt iudices in proprijs causis, quia non habent superiores. sed certum est, si quis cõtra legitimum possessorem opponit aliquid, q̄ iudex tenetur examinare causam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare causam.

30 Quarta propositio, Examinata* causa quãdã rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non posset eum expoliare: ergo nec ipse tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in causa matrimoniali in re dubia non tenetur cedere. vt in. c. inquisitioni. de sententia excõmunica. & in. c. Dominus de secũdis nup. ergo nec in alijs causis. Et Adrianus expressè. q. 2. quodlibet. secundo tenet, quòd dubitans, licitè potest retinere possessionẽ: hoc quo ad ipsos principes in re dubia. Sed quo ad subditos indubio belli iusti, Adrianus quidem quodlibet secundo, ad primum argumentum principale dicit, quòd subditus dubitans de iustitia belli, id est vtrum causa, quẽ allegatur, sit sufficiens, vel simpliciter an subsit causa sufficiens ad indicendum bellum: nõ potest licitè etiam ad imperium superioris

superioris militare in tali bello. Probat, Quia exponit se periculo peccati mortalis. Itẽ quia quod nõ est ex fide peccatũ est, quod secũdum doctores & veritatem, non solũ intelligitur contra cõscientiam certam, aut contra opinatiuam, sed etiã contra dubiam. Idem videtur tenere Siluest. verbo bellum. r. §. 9.

Sed sit quinta propositio, Primò non* est dubium, quin in bello defensiuo liceat subditis in re dubia sequi principem suum in bello, imò quòd teneãtur sequi. Sed etiam de bello offensiuo. probatur. Primò, quia princeps, vt dictum est, nec potest semper, nec debet reddere subditis rationes belli: & si subditi nõ possint militare nisi postquã scirẽt iustitiam belli, respublica periclitaretur vehementer, & pateret iniuriã hostium. Item in dubijs tutior sequenda est pars. sed si subditi in casu dubij non sequãtur principem suum in bello, exponunt se periculo prodendi hostibus rempublicam: quod multo grauius est, quã pugnare cõtra hostes cum dubio. ergo debent potius pugnare. Item manifestè probatur, Quia licet tenetur exequi sententiam iudicis etiam si dubitet an sit iusta. contrarium enim esset valde periculosum. Item hoc argumentum videtur defendere Augustin. contra Manichæ. Iustus si forte etiã sub rege homine sacrilego militet, rectè potest eo iubente bellare: si, quod sibi iubetur, vel non esse contra
Dei

Dei præceptum, certum est, vel vtrum sit, certum non est. 23. q. 1. quod culpatur. Ecce August. diffinientem expressè si non est certum, id est si dubium est an sit contra Dei præceptum, quòd licitum est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire potest ab illa Augustini authoritate, quamuis se in omnem partem vertat sine dubio enim conclusio nostra est determinatio August. Nec valet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare sibi consciètiã, quòd bellum sit iustum: nam stat quòd moraliter loquendo non possit, sicut in alijs dubijs. Adrianus autè videtur errasse in hoc, q̄ putavit, si dubito an hoc bellum sit iustũ principi vel vtrũ sit causa iusta huius belli, quòd statim consequatur, q̄ dubitem vtrum liceat mihi ire ad hoc bellum, nec ne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium consciètiæ, & si dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco si faciã, sed nõ sequitur, dubito an sit iusta causa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bellare vel militare in hoc bello. Imò oppositum sequitur. Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur q̄ licet mihi ad imperiũ principis mei bellare, sicut non sequitur, licet dubitat an sentètia iudicis iusta sit, ergo dubitat an liceat ei exequi sententiam, imò scit q̄ tenetur exequi: & idem est de hoc dubio: ego dubito an hæc sit vxor mea, ergo teneor ei reddere debitum.

Quartum

Quartum dubium est, * An possit esse bellum iustum ex vtraque parte. Respondetur. Prima propositio, Seclusa ignorantia manifestum est, quòd non potest contingere. Quia si constat de iure & iustitia vtriusq; partis, non licet in cõtrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo, Secunda, Posita ignorantia probabili facti aut iuris potest esse ex ea parte qua vera iustitia est, bellum iustũ per se, ex altera autem parte bellum iustum, id est excusatum à peccato bona fide. Quia ignorantia inuincibilis excusat à toto. Item saltem ex parte subditorum sæpe potest contingere. Dato enim quòd princeps, qui gerit bellum iniustũ, sciat iniustitiam belli, tamen (vt dictum est) subditi bona fide possunt sequi principem suum: & sic ex vtraque parte subditi licitè pugnant.

Sed ex hoc sequitur quintum dubium, Vtrum * qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, teneatur restituere, siue loquamur de principe, siue de subdito. Prima propositio, Si quidem habebat probabilitatem de iniustitia belli, tenetur adueniẽte notitia de iniustitia, restituere ablata, quæ non dum consumpsit, id est quãtum factus est locupletior: non autem quæ consumpsit, quia regula iuris est, quòd qui non est in culpa, non debet esse in damno: sicut qui bona fide fuit in cõuiuio lautissimo furis, vbi scilicet res furtiue consumptæ sunt, nõ

Bb

tenetur

tenetur restituere, nisi forte quantum domi consumpsisset. Si autem dubitauit de iniustitia belli, sequutus auctoritatem principis. Syluest. in verbo, bellum, primo. §. 9. dicit, quod tenetur de omnibus, quia mala fide pugnavit.

33 Sed sit secunda propositio conformiter ad supra dicta. Nec * iste tenetur de consumptis, sicut nec alius. quia (vt dictum est) licite, & bona fide pugnavit. Sed esset verum, quod Syluester dicit, si vera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra conscientiam. Sed est multum considerandum, quod stat, quod bellum sit iustum & licitum per se, illicitum autem per accidens, stat enim quod quis habeat ius ad recuperandam ciuitatem, aut prouinciã, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. cum enim, vt supra dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam vnã ciuitatem, necesse est quod sequantur maiora mala in repub. vt vastatio multarum ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum, occasiones nouorum bellorum in perniciẽ ecclesiæ: item quod pagani detur oportunitas inuadendi & occupandi terras Christianorum: in dubitatum est quin teneatur princeps potius cedere iuri suo, & abstinere se bello. Clarum est enim quod si rex Gallorum, verbi gratia, haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bello autẽ & regnum Gallia, & ipsa prouincia Mediolanensis pateretur

tur

tur intoleranda mala, & calamitates graues: non licet ei recuperare: quia bellum ipsum aut fieri debet, vel propter bonum Gallia, aut Mediolani: quando ergo e contrario vtriusq; magna mala ex bello futura sunt, non potest bellum iustum esse.

34 Circa aliam quæstionem quantum liceat in bello iusto, sunt etiam multa dubia. Primum, * An liceat in bello interficere innocentes. & videtur quod sic, quia filij Israel primò interfecerunt infantes, vt patet Ios. 6. in Iericho. & post ea Saul. 1. Reg. 15. interfecit pueros in Amalec. vtrunq; ex auctoritate, & mandato Domini. Quæcunq; autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt patet ad Rom. 15. ergo & nunc si bellum sit iustum, licebit interficere innocentes. De hoc dubio sit prima propositio, Nunquam * licet per se & ex intentione 35 interficere innocentem. probatur primo. Exo. 13. Infantem & iustum non occides. Secundò, Fundamentum iusti belli est iniuria, vt supra ostensum est. sed iniuria non est ab innocentè: ergo non licet bello vti contra illum. Tertiò, Non licet in re publica pro delictis malorum punire innocentes: ergo etiam nec pro iniuria malorum licet punire innocentes apud hostes. Quartò, Alias iam bellum esset iustum ex vtraque parte, seclusa ignorantia: quod esse non potest, vt ostensum est. Et patet consequentia, quia innocentes, certum est quod possunt se defendere contra quen-

Bb 2

cunque

cunque conantem interficere. Et confirmatur totum hoc Deutero, 20. Mandatur filiis Israel, ut cum vi ceperint ciuitatem, alios quidem interficiant, parcant autem mulieribus, & paruulis. Ex quo sequitur, quod etiam in bello contra Tarcas non licet interficere infantes. patet, quia sunt innocentes. Imò nec foeminas. patet, quia quantum ad bellum spectat, praesumuntur innocentes, nisi forte constaret de aliqua foemina, quod esset in culpa. Imò idem videtur iudiciū de innoxijs agricolis apud Christianos, imò de alia gente togata, & pacifica, quia omnes praesumuntur innocentes, nisi cōtrarium constaret. Hac etiam ratione sequitur quod nec licet interficere peregrinos, nec hospites qui versantur apud hostes quia praesumuntur innocētes, nec re vera sunt hostes. Eadem ratione nec clericos, nec religiosos, quia praesumuntur innocentes in bello, nisi constet de cōtrario, ut cum actualiter pugnat.

37 Secunda propositio, Per accidens autē etiam scienter aliquando licet interficere innocētes, putā cum oppugnatur arx, aut ciuitas iustē, in qua tamen constat multos esse innocētes, nec possunt machine solui & alia tela, vel ignis subijci aedificijs, quin etiam opprimantur innocētes, sicut innocentes. Probat, Quia aliās non posset geri bellū contra ipsos nocentes, & frustraretur iustitia bellantium: Sicut e contrario si oppidum oppugna-

tur iniustē, & iustē defenditur, licet mittere machinas, & alia tela in obsessores, & in castra hostium, dato quod inter illos sint aliqui pueri aut innoxij. Sed tamen est considerandum, quod paulo antē dictū est, quod oportet cauere ne ex ipso bello sequantur maiora mala, quam vitentur per ipsum bellum: si enim ad summam belli victoriā parum confert expugnare arcem, aut oppidum, ubi est praesidium hostium, & sunt multi innocentes, non videtur quod liceat ad expugnandū paucos nocentes, occidere multos innocentes, subijciendo ignem, vel machinas, vel alia ratione, qua indifferenter opprimantur innocentes cum nocētibus. Et tandem nunquam videtur licitum interficere innocentes, etiā per accidens, & praeter intentionem, nisi quando bellū iustum expediri & geritaliter non potest, iuxta illud Matth. 13, Sinite crescere zizania, ne fortē colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sed circa hęc potest dubitari, An liceat interficere innocentes, a quibus tamen in futurum imminet periculum, putā, pueri Saracenorum sunt innocentes: sed timendum meritō est, ne facti adulti, pugnent contra Christianos, & inferant bellum cum periculo. Et praeterea etiam togati puberes apud hostes, qui non sunt milites, praesumuntur innocentes: sed isti postea sumēt arma, & inferent periculum, an liceat tales interficere. Et videtur quod sic, eadem ratio-

ne qua per accidens licet interficere alios innocētes. Item Deuteron. 20. præcipitur filijs Israel, vt cum expugnauerint aliquam ciuitatem, interficiant omnes puberes, nō est autem præsumendū, quod omnes essent nocentes. Respōdetur ad hoc, Licet posset fortasse defendi, quod in tali casu possint interfici, tamē credo, quod nullo modo licet, quia non sunt facienda mala, vt vitentur etiā alia mala maiora. & intolerabile est, quod occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea sunt alia remedia ad cauēdum in futurum ab illis, vt captiuitas, exilium, &c. vt statim dicemus. Vnde sequitur, quod siue iam parta victoria, siue in actu bellum geratur, si constat de innocentia alicuius militis, & milites possunt cum liberare, tenētur. Ad argumentum in contrarium, respondeo, q̄ illud factū fuit speciali mandato Dei, qui iratus, & indignatus cōtra populos illos, voluit perdere omnino. sicut misit ignem in Sodomam & Gōmorrhā, qui deuoraret tam innocentes, quā nocentes: ipse autem est dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. posset eodem modo responderi: sed quia illic data est lex belli cōmunis in omne tēpus futurū, potius videtur, q̄ illud Dominus dixit, quia re vera omnes puberes reputantur in ciuitate inimica nocētes, & non possunt distingui innocētes à nocentibus: ideo omnes possunt interfici.

Secundum

Secūdum dubium est, An^{*} liceat in bello iusto 39
spoliare innocētes: sitque prima propositio. Certum est q̄ licet spoliare innocētes bonis & rebus, quibus hostes aduersum nos vsuri sunt, vt armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter victoriā consequi non possemus. quę est finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocētum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, si ita opus est, ad debilitandū hostium vires. Ex quo sequitur corollarium, q̄ si bellum sit perpetuum, licet indifferenter expoliare omnes apud hostes tñ nocentes quā innocētes: quia ex opibus suorū hostes alunt bellū iniustum, & contra debilitatur vires eorū si ciues eorum spoliantur.

Secunda propositio, Si^{*} bellum satis cōmodè 40
geri potest, non spoliando agricolas aut alios innocentes, videtur quod non liceat eos spoliare. Hoc tenet Syluest. in verbo bellū. l. §. 10. quia bellū fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli vti in innocentes, si aliunde potest cōpensari iniuria. Imò addit Syluest. q̄ etiā si fuerit iusta causa spoliandi innocentes, transacto bello, tenetur victor restituere illis quicquid superest. Sed hoc non puto esse necessarium: quia, vt infrā dicitur, si iure belli factum est, omnia cedunt in fauorem & ius, iustum bellum gerētium. vnde si licitè sunt capta puto quod non sunt obnoxia restitutioni. Dictū tamen Syluestri pium est, & non improbabile.

Bb 4 Spo-

Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorū, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

41 Tertia propositio, Si *hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & nō possit, qui læsus est, aliū de cōmodè recuperare, potest vndecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionē, cum possit, possunt Hispani autoritate principis sui spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantuncunq; innocentes: quia licet fortè à principio respubli. aut princeps Gallorum non fuerit in culpa: iam est in culpa, quia negligit vindicare, vt ait August. quod improbè à suis factū est, & princeps læsus potest ex omni membro & parte reipub. satisfactionem accipere. Vnde literę marcharum, aut represaliarum, quæ à principibus in huiusmodi casibus cōceduntur, non sunt per se iniustæ, quia per negligentiam, & iniuriam alterius principis, concedit læso suus princeps, vt possit recuperare bona sua etiam ab innocentibus, sunt autem periculosa, & præbent occasionem rapinarum.

42 Tertium dubium, Dato quòd *nō liceat interficere pueros & alios innocentes, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem. Sitq; pro illius declaratione vnica propositio, Eodem modo

modo licet ducere innocentes in captiuitatem, si cut licet spoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponuntur: vnde quando bellum est talis conditionis, quòd licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiā licet ducere in captiuitatem omnes hostes siue nocentes, siue innocentes. & cum bellum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs, & damnis illatis: ideo non est dubitandum, quin liceat & pueros, & foeminas Saracenorū ducere in captiuitatem, & seruitutem. sed quia iure gentium inter Christianos videtur receptum, vt Christiani iure belli non fiant serui, in bello quidem inter Christianos non licet, sed si opus est ad finem belli captiuos ducere etiam innocentes, vt pueros & foeminas: non quidē in seruitutem, sed vt pro illorum redēptione pecunias recipiamus licitum esset. Quod tamen extendendum non est vltra, quàm belli necessitas postulet, & consuetudo legitime belligerantium obtinuit.

Quartum dubium est, Vtrum *saltem obsides, 43 qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, interfici possint, si hostes fidem frugerint, & conuentis non steterint. Respōdeo per vnicam conclusionē. Si obsides aliās sint de numero nocentum, putà qui tulerunt contra eos arma, interfici iure possunt in eo casu. Si autē

sunt innocentes, ex supra dictis constat, quod interfici non possunt, vt cum sint pueri, aut foeminae, aut alij innocentes.

- 44 Quintum dubium, An* saltem in bell iusto liceat interficere omnes nocentes. Pro responsione notandum est, quod vt ex supra dictis patet, bellum geritur primò ad defendendum nos & nostra. Secundò, ad recuperandum res ablatas. Tertio, ad vindicandum acceptam iniuriam. Quarto ad pacem & securitatem parandam. His praemis
- 45 sis sit prima propositio, In* ipso actuali conflictu praelij, vel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contra pugnant: & breuiter, quandiu res est in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impeditores, & contra pugnantes.

Sed totum dubium est, & difficultas, an parta iam victoria, & vbi periculum non est ab hostibus, an liceat interficere omnes qui contra arma tulerunt. Et videtur aperte quod sic. Quia vt supra dictum est, inter praecipua militaria, quae Dominus dedit Deutero. 20. vnum est, vt expugnata ciuitate hostium, interficerentur omnes habitatores. Verba illius loci sunt haec, Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo: in

si autem foedus iniure noluerit, & coeperit contra bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omnem quod in ea est generis masculini in ore gladij, absque mulieribus, & infantibus.

Secunda propositio, Parta* victoria, & rebus iam extra periculum positis, licet interficere nocentes. Probat, Quia (vt iam dictum est) non solum ordinatur bellum ad recuperandas res, sed etiam ad vindicandum iniuriam: ergo pro iniuria praeterita licet interficere authores iniuriae. Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. quia (vt supra dictum est) belli princeps iure belli auctoritate habet in hostes, sicut legitimus iudex, & princeps. Item, quia licet in praesentia non esset periculum ab hostibus, tamen in futurum securitas non haberetur.

Tertia propositio, Solum* ad vindicandam iniuriam non semper licet interficere omnes nocentes. Probat, Quia etiam inter ciues non liceret, vbi etiam esset delictum totius ciuitatis, aut prouinciae interficere omnes delinquentes, nec in communi rebellionem liceret occidere, & perdere totum populum. Vnde pro simili facto Theodosius ab Ambrosio ab ecclesia est prohibitus. hoc enim esset contra publicum bonum, quod tamen est finis belli & pacis. ergo etiam non licet occidere omnes nocentes ex hostibus. Oportet ergo habere rationem iniuriae ab hostibus acceptae, & damni illati, & aliorum delictorum. Ex

Et ex hac consideratione procedere ad vindictā,
& animaduersionem omni atrocitate, & inhu-
manitate seclusa. In hoc enim proposito Cice. 2.
Officio. ait, q̄ animaduertendum est in noxios
quantum æquitas & humanitas patiantur. & Sa-
lust. Maiores, inquit, nostri religionissimi morta-
les nihil victis eripiebant, præter iniuriæ licentiā.
48 Quarta propositio. Aliquando * etiam licet &
expedit interficere omnes nocentes. Probat,ur,
Quia etiam bellum geritur ad parcedum pacem,
& securitatem: sed aliquando aliter obtineri secu-
ritas non potest, nisi tollendo omnes hostes: & hoc
maximè videtur contra infideles, à quibus nun-
quam vllis conditionibus pax sperari potest. Et
ideo vnicum remedium est, tollere omnes, qui cō-
tra arma ferre possunt, modo iam fuerint in cul-
pa. Et ita intelligendū est illud præceptum Deu-
tero. 20. Aliās autem in bello contra Christianos
nod puto q̄ hoc sit licitum. Cū enim necesse sit
vt veniant scandala (vt habetur Matth. 18. & bella
inter principes, si semper victor interficeret ad-
uersarios omnes, essent in perniciem generis hu-
mani, & Christianæ religionis, & orbis citò in so-
litudinem redigeretur: nec bella pro bono publi-
co, sed in publicam calamitatem perditè gereren-
tur. Oportet ergo vt pro mensura delicti sit pla-
garū modus, nec vltra progrediatur vindicta, in
quo etiam habenda est ratio & cōsideratio, quòd
vt

(vt supra dictum est) subditi non tenentur, nec de-
bent examinare causas belli, sed possunt sequi
principem suum in bellum, contenti auctoritate
principis, & publici consilij: vnde pro maiori par-
te, licet ex altera parte sit bellum iniustum, tamen
milites qui veniunt ad bellum, & pugnant in bel-
lo, aut defendunt, vel oppugnant ciuitates ex vtra-
que parte, sunt innocentes. & ideo cū iam victi
sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd in-
terfici non possunt, nō modo omnes, sed ne vnus
quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in
prælium venerunt.

Sextum dubiū, An * liceat interficere deditos 49
aut captiuos, supposito etiam quòd fuerunt nocen-
tes. Respondetur, quòd per se loquendo, nihil ob-
stat quomin⁹ capti in bello iusto, aut dediti, si fue-
runt nocentes, interfici possint per se loquendo,
seruata æquitate: sed quia in bello multa iure gen-
tium constituta sunt, videtur receptum consuetu-
dine, & vsu belli, vt captiui parta victoria, & peri-
culo transeunte (nisi forte sint profuge) non inter-
ficiatur, & seruandum est ius gentium eo modo,
quo inter bonos viros seruari consuetum est: De
deditis autem non lego, nec audio talem consue-
tudinem, imò. in deditionibus arcium ciuitatum,
solent qui se dediderunt, cauere sibi conditioni-
bus, vt salua sint capita, & salui mittantur: scilicet
venti ne simpliciter, & nullis conditionibus de-
dantur,

dantur, interficiantur: & hoc aliquoties factū legimus. Vnde non videtur iniquū, vt si oppidū nihil cauendo dedatur, mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt nocētiores, occidantur.

50 Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iusto fiant capientium, & occupātium. Prima propositio, Non est dubitādum, quin omnia capta in bello iusto vsque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, fiant occupātium. Nec indiget probatione hęc propositio: quia ille est finis belli, sed seclusa consideratione & restitutionis & satisfactionis, & stando in iure belli distinguendum est: nam capta in bello aut sunt mobilia, vt pecunie, vestes argentū, aurum: aut immobilia, vt agri, oppida, arces, quo supposito sit.

51 Secunda propositio, Mobilia * quidem iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam si excedant compensationem dānorum. hoc patet ex. l. si quid in bello. & l. hostes. ff. de capti. & c. ius gentium. i. distinctio. & expressius Instituti. de rer. diuis. §. item ea quæ ab hostibus. vbi dicitur, quod iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiūt, adeo vt etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambro. libro de patriar. dicit; cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuisse Abrahæ victoris, quanquam recusauit accipere, Genes. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur

matur ex autoritate Domini, Deuterono. 20. vbi de ciuitate expugnāda dicit, Omnem prædā exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum. Hanc sententiā tenet Adrianus in questione de restitutione, in particulari questione de bello. Et Syluest. in verbo, bellū, §. 2. & §. 9. vbi dicit quod qui iuste pugnavit, non tenetur restituere prædā. 23. q. 7. si de rebus. Ex quo infert, quod capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: vt tenet etiam Archi. 23. q. 2. Dominus noster. ita tenet Bar. in. d. l. si quid in bello: & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus alijs satisfacere de damno & iniurijs. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quousque secundum æquitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Nō enim est intelligendum, quod si Galli exciderint vnum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniæ, quod liceat Hispanis etiam (si possint) prædari totam Galliam. sed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni viri.

Sed ex hac determinatione sequitur dubium, An * liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc deper se non est illicitum, si necessarium est ad bellum gerendum, vel deterrendos hostes, vel ad accendendum militum animos. Ita Syluest. verbo bellum. §. 10. Sicut etiā licet incendere ciuitatē ex rationabili causa. Sed tamen quia ex huiusmodi permis-

permissioibus sequuntur multa scelerata, & crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur, innocetum cædes & cruciatus, virginum raptus, matronarum stupra, templorum spolia: ideo sine dubio, sine magna necessitate, & causa maximè ciuitatē Christianam prædæ tradere periniquū est. Sed si ita necessitas belli exigat, non est illicitum, etiam si credibile sit, quòd milites aliqua huiusmodi scæda; & illicita patrent, quæ tamen duces & interdicerè & quàm possunt, prohibere tenentur.

53 Quarta propositio, His omnibus non obstantibus, nõ licet militibus sine autoritate principis aut ducis prædas agere, aut incendia facere, quia ipsi non sunt iudices, sed executores, & aliter facientes tenentur ad restitutionem.

54 Sed de bonis & rebus immobilibus maior difficultas est, & fit quinta propositio, Non est dubium quin liceat occupare & tenere agrum, & arces, & oppida hostium, quantum necessarium est ad compensationem damnorum illatorum: puta si hostes diruerunt arcem nostram, incenderunt ciuitatem, sylvas, aut vineas, aut oliueta: licebit occupare vicissim agrum hostiū, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere compensationem ab hostibus pro rebus ablatis: certum est quòd iurè diuino, & naturali, non plus licet hanc recompensationem accipere in rebus mobilibus, quàm

quàm in immobilibus.

Sexta propositio, Etiam* ad parandam securitatem, & vitandum periculum ab hostibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hostium necessariam ad defensionem nostrā aut tollendam hostibus occasionem, vnde possint nocere.

Septima propositio, Etiam* pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc est in vindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hostes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. sed hoc, vt diximus, debet fieri cū moderamine, & non quātum viribus & potentia armorum occupari & expugnari potest. Et si necessitas, & ratio belli postulat, vt maior pars agri hostium occupetur, & plures ciuitates capiantur oportet vt compositis rebus, & peracto bello restituantur, tantum retinendo, quātum sit iustum pro compensatione damnorum, & impensarum & pro vindicta iniuriæ, seruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet esse proportionata culpæ: & intollerabile esset, quòd si Galli agerēt prædas in pecora Hispanorum, vel incenderent pagum vnū, quòd liceret occupare totum regnum Francorū. Quòd autem hoc titulo liceat occupare, aut partē agri, aut aliquā ciuitatem hostiū, patet ex illo Deut. 20. vbi datur licetia in bello occupandi ciuitatē, quæ pacē recipere noluerit. Itē ma

lesfactores intraneos licet punire hoc modo, scilicet priuado illos domo, aut agro, aut arce pro rei qualitate, ergo etiã extraneos. Itẽ superior iudex potest cõmodẽ mulctare authorẽ iniuriẽ, tollẽdo scilicet ab eo ciuitatẽ, aut arcẽ. ergo & princeps, qui læsus est, hoc poterit, quia iure belli factus est tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum est, occupado scilicet iure belli ciuitates & prouincias hostium à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iustum & legitimum defenditur ab Augusti. Hieronymo, Ambro. Thoma, & alijs sanctis doctoribus. Imò posset videri approbatũ à Domino in illo loco, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & à Paulo, qui Cæsarem appellauit, & ad Roma. 13. admonet potestatibus sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa pẽdere eis, qui eo tẽpore omnes habebant authoritatẽ ab imperio Romano.

57 Octauum dubium, Vtrum* liceat imponere vitis hostibus tributa. Respondetur, quod sine dubio licet, non solum ad compensandum damna, sed etiam ratione poenæ, & in vindictam. Hoc satis patet ex supradictis, & ex illo loco Deutero. 20. vbi dicit, quod postquam ex iusta causa accesserint ad expugnandum ciuitatem, si receperit eos, & apperuerit portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet illis sub tributo, &
hoc

hoc ius, & vñus belli obtinuit.

Nonum dubium, An* liceat deponere principes hostium, & nouos ponere & constituere, vel sibi retinere principatum. Prima propositio, Hoc non passim, & ex quacunque causa belli iusti licet facere: vt patet ex dictis. Nam poenã nõ debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniuriẽ, imò poenæ sunt restringẽdæ, & fauores ampliãdi, quæ est nõ solum regula iuris humani, sed etiam naturalis, & diuini: ergo dato qd iniuria illata ab hostibus sit sufficiens causa belli, non semper erit sufficiens ad exterminationẽ principatus hostis, & ad depositionem legitimorum, & naturalium principum. hoc enim esset prorsus sæuum & inhumanum.

59 Secunda propositio, Non* est negadum quin aliquando possint contingere sufficientes & legitimæ causæ vel ad mutandos principes vel ad occupandum principatum: & hoc vel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, vel maxime quando aliter securitas & pax ab hostibus obtineri non potest: & immineret grande periculũ reipu. ab illis, nisi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex causa, vt dictũ est, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem est ratio de prouincia, & principe prouinciæ, si causa maior contingat. Sed notandũ circa. 6. 7. 8. & 9. dubium, qd aliquando, imò frequenter non solum subditi, sed etiam principes ipũ, qui re vera non
Cc 2 habent

habent causam iustā, tamen bona fide gerunt bellum, ita inquam bona fide, quod excusantur ab omni culpa, puta cum facta diligētī examinatione, ex sententia doctorum, & bonorum virorum geritur bellū. Et cum nemo debeat sine culpa puniri in tali casu, quamuis liceat victori recuperare res ablatas, & fortē impēsam belli: tamen sicut non licet parva victoria quāquam interficere, ita nec ultra iustā satisfactionē occupare, nec exigere in rebus temporalibus, quia omnia alia fieri nō possunt, nisi nomine pœnæ, quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus possunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Primus canon, *Supposito quod princeps habet auctoritatem gerēdi bellum, primū omnium debet non querere occasiones, & causas belli: sed si fieri potest, cum omnibus hominibus pacem habere, ut Paulus præcepit ad Rom. 12. debet autem recogitare, quod alij sunt proximi, quos tenemur diligere sicut nos ipsos, & quod habemus omnes vnum cōmunem Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Est enim vltimæ immanitatis, causas querere, & gaudere, quod sint, ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Christus mortuus est: sed coactum & inuitum venire oportet ad necessitatem belli. Secundus canon. Conflato iam ex iustis causis bello oportet illud gerere nō ad perniciem

niciem gentis, contra quam bellandum est, sed ad consequitionem iuris sui, & defensionem patrię, & reipublicæ suæ, & ut ex illo bello pax aliquando, & securitas consequatur. Tertius canon, Parva victoria, & confecto bello, oportet moderatē, & cū modestia Christiana, victoria vti, & oportet victorem existimare se iudicem sedere inter duas respub. alteram, quæ læsa est, alteram, quæ iniuriā fecit: ut non tanquam accusator, sed tanquam iudex sententiā ferat, qua satisfieri quidem possit reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo reipublicæ nocentis, castigatis nocentibus, quantum licuerit; & maxime, quia plurimum inter Christianos tota culpa est penes principes. Nam subditi bona fide pro principibus pugnant: & est periniquū, quod Poëta ait, Ut quicquid delirant Reges plectantur Achiui.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Vi-
ctoria relectio. De Ma-

trimonio.

S V M M A.

- 1 *Matrimonium quid sit.*
- 2 *Matrimonij quotuplex finis.*
- 3 *Ius conueniendi, an satis sit ad matrimonij essentiam.*
- 4 *Consensus inter virum & fœminam, an sit de ratione matrimonij.*
- 5 *Matrimonium quantum ad suam essentiam quid sit.*
- 6 *Matrimonij vinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, nisi coniugum ipsorum consensu, licet Deus sine dubio, nullo consensu viri & fœminæ interposito, constituere possit.*
- 7 *Matrimonium, nulla auctoritate humana posset constitui, nisi consensu contrahentium.*
- 8 *Matrimonij consensus qualis sit.*
- 9 *Canon, siue regula vniuersalis obseruanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oriatur matrimonium.*
- 10 *Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat.*
- 11 *Ecclesia sicut aliquas personas sua auctoritate reddit illegitimas ad cōtrahēdū, an princeps hoc possit facere*
- 12 *Autoris sententia pro dubio, An princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio.*

Annibalem

ANNIBALEM pœnum illum summū ducem atq; optimum imperatorem rogatum aliquando vt hominem quemdam seniculum sophistam de re militari differentem audiret dixisse postquam audisset asserunt, se deliros senes vidisse multos, illo vero neminem magis ridiculū qui cum prælio nūquam interfuisset, castra nunquam vidisset, præcepta tamen militaria, præsertim Annibalem dare sustineret. Et ille quidem suo iure hominis vanitatem ita irrisit, qui non præliorum modo bellica præcepta, sed Ducum omnium & Imperatorum gesta ac strategemata facta, dictaq; omnia vel Marte ipso iudice facile vnus pegrauasset. At ego nescio an ineptius aliquāto homine illo facturus sim, qui hodie, professus celibatum, apud vos patres & viri religiosissimi de Matrimonio sim orationem habiturus, qui sitis omnes & vsu & spetie, & voto nō solum à nuptijs abhorrentes, & alieni: sed totius continentiae, vel exempla clarissima, vel quātum in istam adolescentiam cadere potest rudimenta certissima, & indoles quāuis expectationem, vel spem superatura. Verum si me ab ista sūggillatione non vendicat, vel quod Apostolus Paul. tam multa præcepta coniugibus dederit ipse quātum ego arbitror matrimonij ignarus vel quod san-

etissimi viri & clarissimi doctores volumina cō-
posuerint certe excusabit me, quòd non mihi in-
tegrum fuit per amicos & necessarios argumen-
tum, quòd fueram meditatus, tractare, & mea pro-
fessione, & vestra expectatione fortasse non indi-
gnum. Cùm enim superioribus diebus delata es-
set in hanc vniuersitatem causa de matrimonio il-
lustrissimorum principum, regumq; Anglorum,
atque per aliquot dies in illo grauissimo doctorũ,
atque magistrorum iactata senatu, & vtilata fue-
rit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem stu-
diosi, vt de ea re prima mea relectione differerem:
quibus, quia negare non licebat, cùm recepissem,
necessarium mihi fuit, vt hoc alieno t̄re hodierna
die me exoluerem. Quanquam profectò tot se mi-
hi molestam grauẽ causam aggresso obiecerũt, vt
non mediocriter timeam, ne priusquàm ad illam
penetrare possim, & tempore, & clepsidra, & ve-
stra, quam mihi soletis præstare, beneuola audiẽ-
tia destituar. Ergo vtcunque res casura sit, vestrũ
erit, & si quæ non expectabatis, audieritis, & quæ
expectabatis, adhuc desideraueritis, meo nomine
boni consulere, & meis conatibus & studijs (vt ha-
cenus fecistis) vel fauere, vel conuiuere.

Locus igitur à me relegẽdus in præsentiarũ, &
cõmentãdus habetur Matth. 19. & Mar. 10. & affer-
tur à magistro sentẽ. 4. libro. Quod Deus coniun-
xit, homo non separet. In cuius loci explicatione
tres

eres erunt quæstiones & partes. In prima de con-
stitutione matrimonij. In secũda de impedimen-
tis, in tertia de dissolutione agendum est. Et quia
secundum Ciceronem. i. officiorum, omnis, quæ
à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet
à definitione proficisci: ideo ante omnia quæri-
tur * quid sit matrimoniũ, an (vt quidã putãt) ma-
trimoniũ sit ius inter virũ, & foeminã, quo mutuo
liceat vti ad liberorũ procreationẽ, aut (ut simpli-
cius dicam) ad copulam carnalem. Et videtur q̄
sic: quia omnis vsus foeminæ extra matrimoniũ
est illicitus. ergo matrimonium est ius huius vsus.
Præterea per matrimonium nihil aliud videtur
fieri, quàm quòd vir, & mulier consequantur fa-
cultatem vtendi inuicem corporibus suis, ad vsus
generationis: & sic facultas hæc nihil aliud vide-
tur esse, quàm ius licitè vtendi: ergo. In contra-
rium est, quòd matrimonium exigit inseparabi-
litem, vt ex themate huius disputationis patet,
& Aposto. i. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iun-
cti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorẽ
à viro non discedere: & si discesserit, manere in-
nuptam, & vir vxorem non dimittat. Ad huius du-
bij explicationem præmitto fundamentũ ex Ari-
sto. 2. Phy. quòd res naturales, necessitates suas ex
fine habẽt: matrimonium autem ab Aristotele in
libro Politico. inter naturalia computatur. Dicit
enim q̄ homo plus est animal coniugale, quàm

politicum: & tamen idem dicit hominē esse natura animal ciuile. habet ergo matrimonium suos fines propter quos est institutum. Deus autem, qui author, & institutor est matrimonij, illud non frustra, sed propter finem condidit. Est* autē duplex finis matrimonij secundum Aristotelem. Primus & potissimus, procreatio, & educatio prolis, & in esse naturali & in esse rationali, hoc est, ad vitā & virtutem ciuilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam, vt dicitur in libr. De generat. id est, ea, quę rei naturali conueniunt, in quantum talis est, vt ignis dat non solū formam ignis, sed & calorē, & alias proprietates ignis: sic etiam ad patres spectat, non solū dare substantiam, sed & quę hominis sunt, vt homo est, scilicet vitam secundum rationem, siue politicam. Est enim homo natura animal ciuile, sicut & ignis natura calidus & ideo ad parentes spectat nō solū conferre necessaria ad vitam naturalem, sed etiam ad vitam ciuilem. Alter finis est, mutua obsequia, & officia inter virū & foeminam. Sicut enim homo est animal infirmū, & alterius opis egēs, ita est animal ciuile: & ideo quia non omnia munia ad vitā hominū degendā sunt cōpetētia, aut omnino viris, aut omnino foeminis, sed quędam spectāt ad viros, vt arare, ædificare & similia, quędā autē ad foeminas, vt nere, & cętera cōiunguntur mares & foeminę.

Icci fundamētum ad omnia penē, quę in mea
rele-

relectione disputaturus sum. Nam secundum Aristotelem libro De anima, dubia omnia contingētia de re aliqua, ex diffinitione illi⁹ soluēda sunt. Ea autem, quę sunt propter finem, optimē diffiniuntur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonij explicāda sunt. Sic ergo dico, q^d* ad matrimonij essentiam nō satis est ius conueniendi. Probatur, Nam si vagus concubitus esset licitus, nō satis esset ad rationem matrimonij. Patet, Quia illo posito, frustraretur talis coniunctio vtroq; fine matrimonij. Probatur. Si enim etiam vagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus viri cuiuslibet cum qualibet foemina, matrimonij finis haberi nullo modo posset. Nam certē præterquam quòd ex tali concubitu rara solet proles cōtingere, nō posset proles cōmodē, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, nō solū quoad ciuilem, sed & quantum ad naturalem vitam, cum foemina sit infirmior, & improuidētior sine viro, quā vt totam filiorum curā sustinere possit: & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus. & dato etiā, q^d vna esset vnus viri, tamen sine mutua obligatione impediretur adhuc vterque finis matrimonij. Nam neq; procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, neque educatio à parētibus, qui inuicem conuiuere non tenentur, & instructio moralis esse vix posset, cum oporteret filium
apud

apud matrem educari propter naturales necessitates, & rursum à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obsequia & beneficia constare non possent, cum omnis beneficentia ex amore proficiscatur, qui esse nõ posset viri in foeminã, quæ alios viros pateretur, nec foeminæ in virum, qui cum alijs rem haberet. Atque ideò dico, quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi viri ad certam foeminam, & perpetua ad procreationem liberorum. Probatur, Si ne tali obligatione non constabit finis matrimonij: ea autem posita, constabit: ergo illa exigitur. Confirmatur ex Apost. ad Rom. 7. Quæ sub viro est mulier viuentis viro, alligata est legi. Et. I. Corin. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autẽ & vir potestatem sui corporis nõ habet, sed mulier. ergo requiritur obligatio.

4 Secundò dubitatur, & oritur dubium ex solutione primi dubij, An* de ratione matrimonij sit consensus inter virum & foeminam. Et videtur quod sic, Quia de ratione matrimonij est obligatio, quæ non potest provenire, nisi ex pacto, & consensu inter virum, & foeminam. ergo exigitur cõsensu inter foeminam & virum. Et cõfirmatur, Nam ex sententia omnium iurisperitorum, & theologorum, matrimonium non transigitur, aut conficitur nisi cõsensu contrahentium, vt etiam Magister ex Pandectis, & decretis allegat, ergo. In

In contrarium est, quòd omne ius, quod alicui cõpetere potest ex pacto, potest conuenire decreto legis superioris: in omnibus enim alijs negotijs, idem effectus, & obligatio, quæ nascitur ex contractu & pacto, potest aliunde oriri, vt seruitus, quæ ex pacto oriri potest, eadem iure belli & alijs causis cõstituitur. Item translatio rerum, quæ pacto conficitur, eadem aut iure prescriptionis, aut alio titulo fieri potest. nõ ergo videtur negandũ quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahentium consensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam posset proficisci. Pro solutione huius dubij dico, quòd de ratione matrimonij, absolute loquendo, non est contractus, nec consensus inter virum & foeminã. Probatur primò ex illo principio apud theologos receptissimo, Quicquid Deus potest facere cum causa secunda, potest se solo facere. si ergo pacto, & consensu viri, & foeminæ constituitur matrimonium: ergo Deus se solo posset facere illam obligationem, non ex cõsensu, aut pacto aliquo viri & foeminæ. sed mutuo vtrunque obligando ad coniunctionem maritalem, eodem modo; sicut pacto & coniunctione coniuncti erant. Cõfirmatur, Quia Deus habet maius dominium super virum & foeminam, quàm ipsi in seipos: si ergo ipsi habent tradendi sui corporis potestatem: ergo etiam Deus, & tale matrimonium esset eiusdem rationis cum matrimonio ex pactis & consensu

sensu constituto: quia esset obligatio eiusdem rationis, & ad eisdem fines: atq; hoc negare, perinde esset ac si quis cōtenderet murē à sole generatum, non esse verū murem eiusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima philosophia explosum, est. Cōfirmatur, Dominus precepit Osee. i. Sume tibi vxorē fornicariam, & fac tibi filios fornicationis, ex quo precepto si fuisset de certa foemina, potuisset Osee illam etiam inuitā in vxorē accipere, quia iam erat facta ipsius, quod graues doctōres & egregij factum asserunt, atque hoc pacto non est necesse recurrere ad diuinam dispensationem in precepto de fornicatione: quia Deus fecit, eam propriam Osee vxorē esse, quod etiam videtur ex serie dictae prophetiae, vbi illam vxorem vocauit, cur ergo non potuit etiā mutuō alterū in alterius tradere potestatem? Cōfirmatur vltimò, Inter primos parētes fuit verum matrimonium, de illis enim dictum est, Propter hanc relinquet homo patrē, & matrē, &c. & precepit illis Dominus, Crescite, & multiplicamini, & Adam dixit, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi, & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipsos, ergo auctoritate diuina fuerant coniuncti, quod Dominus in Euangelio dicere videtur, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nec potest dici, quòd factum est per illa verba, Hoc nunc os ex ossibus meis, &

caro

caro de carne mea: quāobrē relinquet homo, &c. Nec vnquam mihi placuit expositio illorum, qui ita dicunt. Nam primū illa fuerunt verba solius Adā, qui matrimonium solus facere nō poterat. Deinde illa verba videntur esse post factum matrimonium. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin auctoritate diuina posset cōstitui matrimonium eiusdem rationis: sicut si consensu partium contraheretur, & forsan ita factum fuit. Palud. verò in. 4. distin. 16. q. 1. artic. 2. dicit, quòd fortasse illud matrimonium Deus fecit inter Adam & Euam ipso dormiente, & quòd euigilans cognouit factum in se, & prophetauit faciendum in alijs: verius tamen, inquit, est, quòd non fuit à Deo immediatè, sed sibi fuit inspiratū, quòd consentiret, & ipso euigilante consenserūt mutuo, & sic secutum est vinculum. Sed ipse hoc dicit, nec tamen probat. Vide. S. Thom. dist. 27. q. 1. articu. 2. q. 1. ad. 2. & dist. 33. q. 1. articu. 2. ad. 5. & dist. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus vltro, citroque iactatis, duo sunt, quae pro compertis haberi possunt. Primum est, quòd * matrimonium, quātum ad suam essentiam nihil aliud est, quàm vinculum, siue mutua & indiuidua, id est perpetua obligatio viri certi, ad certam foeminam, ad procreationem liberorum, siue ad vsus generationis: ita vt per procreationē intelligamus & filiorum, & familiae institutionem. Secundum est,

quòd

quòd hoc vinculum licet Deus quidem sine dubio, nullo consensu viri, & foeminae interposito constituere possit, ex lege tamen naturali, & diuina non contrahitur, nisi coniugum ipsorum consensu.

Sed contra praedicta arguitur. Nam in contractu sponsalium est mutua obligatio ad vsus matrimonialem: & tamen non est matrimonium: ergo non tota ratio matrimonij consistit in mutua obligatione, sed exigitur aliquis alius contractus, vel consensus. Respondeo, Primum nego, quòd in contractu sponsalium sit mutua obligatio saltem immediata ad vsus matrimonij. Nò enim potest esse obligatio ad rem illicitam. Sola autè obligatione sponsalium stante, nò est licitus vsus matrimonij, imò esset fornicatio, cum exigatur ad id consensus de praesenti. Est enim in sponsalijs sola obligatio ad contrahendum matrimonium, in matrimonio autem est obligatio immediata ad vsus matrimonij, & est actualis traditio corporis, vnde nascitur talis obligatio: & ita intelligendum est, quòd ratio matrimonij consistit in mutua traditione corporis, & obligatione ad vsus corporis. sed traditio intelligitur à quocūque fiat: nihil enim refert an fiat ab ipsis, qui traduntur, an à superiori. Secundo dico, quod per obligationem intelligo nò solum ius, sed verum dominiū. non enim ita vxor debet viro corpus vel vsus corporis, si-

cut

cut qui pecuniam ex aliqua stipulatione debet, quae quidem debitoris, non creditoris est, quamuis debita sit: sed corpus vxoris nò est vxoris, sed viri, & contra: vt Paul. dicere videtur. Vnde etiā matrimoniū non solum est mutua obligatio, sed translatio corporis ad vsus generationis.

Verum ex hoc loco oritur latus disputationis campus. Si enim ita est, vt de ratione matrimonij non sit aut contractus aliquis, aut consensus coniugum, sed satis est mutua obligatio ad vsus matrimoniales cum actuali traditione corporum & hoc ipsum Deus vniuersorum dominus non solum potest facere, non expectata cuiusuis auctoritate, sed etiam aliquando fecit: an potestatem istam reliquerit reipub. vel ecclesiae. Itaq; ecclesia, vel Imperator posset constituere matrimoniū sine cōsensu, vt scilicet possit ex causa foeminam viro in vxorem dare, aut vtroque, aut certè altero inuito. Et videtur quòd sic, quia in omnibus alijs negotijs omne ius, quod cōuenit alicui ex pacto vel consensu, potest conuenire ex ordinatione legis. Tam enim in reipub. seculari, quam in ecclesiastica inuenitur potestas transferendi ex legitimis causis dominium rei ab vno ad alterum dominum, priori domino inuito. Cur hanc potestatem in hac vna re coarctamus, & contrahimus, vt non possit ecclesia ex quacūque causa dare viro ius & potestatem in corpus foeminae, aut e contrario?

Potest siquidem princeps domum, agrum, equum pecuniam vnius legitimi domini ob criminis, aut stipulationis, aut alicuius conditionis causam transferre in nouum dominum, priore etiam reclamante: cur ecclesia hoc non poterit ex probabili & iusta causa facere de corpore subditorum? Posset ergo ecclesia constituere, ut post sponsalia & copulam esset matrimonium, utroque contrahentium inuito, Confirmatur, Si hoc non posset ecclesia, esset propter vinculum inter coniuges: sed maius vinculum est redigere aliquem in seruitutem: & tamen hanc potestatem habet & ei non negamus, illam imò & parentes liberos in seruitutem dare, ius fasque aliquando fuit; cur ergo hanc potestatem in matrimonio, scilicet hominis tradendi tam obstinate negamus? Præterea Aristoteles in Politicis dicit, quod homo plus est reip. quam sui ipsius. ergo reipublica habet maius dominium super ipsum, quam ipsemet. sed ipse potest se obligare: ergo si indiget reipublica persona istius ad istos usus, scilicet matrimonij, videtur quod possit uti illo etiam inuito, sicut posset illum etiam exponere morti propter salutem totius communitatis.

Quod si maximè obuiam eatur huic disputationi per hoc, quod non idem ius sit superioribus in res hominum aut in corpora aut in personas eorum, non tamen satis videtur res expediri. Nescio enim vnde exploratum habeatur, non residere hanc potestatem

potestatem in superioribus, cum tamen eis vitæ & mortis potestatem non negemus: quod maius videtur, quam potestas collocandi uxorem viro. Præterea, ecclesia videtur hoc iam fecisse, quia habetur in c. si conditiones, de conditionibus appositis, quod si quis contrahat cum conditione impossibili, vel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa conditio non sit contra substantiam matrimonij, ut, contraho tecum si me feceris Deum, vel, si Petrum occidas, tunc est verum matrimonium, & tamen est sine consensu, ergo, &c. Nec sufficit dicere, quod illud matrimonium est præsumptum, quia nulla videtur præsumptio contra eum, qui apposuit turpem vel impossibilem conditionem. Item, & certè fortius, ecclesia potest facere aliquem monachum professum etiam inuito: & tamen hoc est maius vinculum, cum dirimat matrimonium, ergo etiam poterit ecclesia facere ex non marito maritum. Maior probatur ex, i. c. de regularibus, lib. 6. vbi decernitur, quod si quis perseuerauerit in monasterio scienter, & voluntarie, ultra annum, habeatur pro professo etiam sine consensu: & est verus monachus, etiam si nollit: nec est professio præsumpta, sed vera, & est obligatus in foro interiori. Et certè oporteret ostendere hanc exceptionem, vnde scilicet habeatur, quod omnia alia quæ fieri possunt per contractum voluntarium, possunt fieri auctoritate superioris, & hoc solum non potest. Item si hoc negatur ecclesie esset propter nimiam

libertatem, quã Deus voluit esse in matrimonijs contrahendis. Sed contra, Ecclesia cogit per excommunicationes, & alias pœnas eos qui contraxerunt sponsalia ad cõtrahendum matrimoniũ, quod adimit libertatem: imò posset princeps statuere pœnam mortis si quis nõ duceret spõsam, ergo postquã hoc modo potest adimere libertatem, quare negatur de matrimonio? Item si Christus potuit (vt certum est) hanc potestatem dare ecclesiã, videtur quòd saltem in casu dederit, putã si tota ecclesia periclitaretur, nisi filius regis duceret filiam regis Turcarum, aliã Christianam, & volentem, & ille. i. filius regis nullo modo vellit, quare papa non poterit eum cogere? cogere inquam, hoc est, obligare tantũ, ac si omnino duxisset illam. Item in illo casu vel simili potest ecclesia præcipere vt ducat, & excommunicare nisi ducat. hoc autem omnino tollit libertatem, cum nullo modo possit euadere damnationem nisi ducat. ergo non obstat libertas, quin possit ecclesia constituere verum matrimoniũ. Item quæ à Deo sunt, ordinata sunt, ad Rom. 13. & Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, sed hoc expediret multũ reipub vt talis potestas esset in superioribus, cum aliquando esset remediũ ad constituendam pacem, & ad tollendum bella perniciofa. Et confirmatur, Casu quo essent decẽ homines, & foemina, vt tempore. Noe, quare nõ

posset

posset cogi vir ad accipiendum vxorem? Nõ ne poterat cogere Noë filios suos & filias? certe non videretur intolerabilis error, si quis vellet defendere q̃ post sponsalia posset ecclesia matrimonium constituere, & obligare aliquem, sequuta copula, altero etiam inuito.

¶ Sed quia theologis non licet in suis disputationibus, sicut iurisconsultis aliquid insolens, nouum & inauditum contra maiorum authoritatem asserere: idẽ secutus communem opinionem teneo, quòd* matrimonium nulla authoritate humana 7 potest constitui, nisi consensu contrahentiũ. Probatur, ex tali coniunctione frustraretur vtroque sine matrimoniũ. ergo ecclesia non potest. Assumptũ probatur. Primus enim finis matrimonij, scilicet procreatio prolis, & educatio certè esse non posset inter inuitos, & se non inuicem amantes, cum commercium matrimoniale sit magnum signum amoris. Et propter hoc, Paul. ad Ephe. 5. & Colos. 3. commendat viris vt diligant vxores suas & Dominus in Genesi, Propter hanc. &c. quia scilicet non possunt matrimonialia officia impendi sine mutuo amore, & animorum concordia, quæ inter eos, qui inuiti iuncti essent, malè coalescere posset, coniugibus malè inter se conuenientibus, & de liberis diuersa sentientibus. Secundus etiam finis multo minus consequi posset. nam officia, & mutua obsequia nisi ex amore proficisci non pos-

Dd 3

sunt

funt, qui cōtingere aut vix, aut nunquam posset, si matrimonia inter inuitos constituerentur. Cōfirmatur, Quia potestas humana omne vinculi quod potest constituere, potest dirimere. Sed ecclesia non potest dirimere vinculum matrimonij: ergo nec constituere. Maior patet, Quia in omnibus alijs translationibus rerum sicut potest princeps rem transferre inuito domino, ita etiam post translationem potest inuito secundo, priori domino restituere, non obstante quacunque possessione; & vsu rei: ita quod eandem potestatem habet ad rescindendum contractum, sicut ad constituendum: sed non potest papa rescindere contractum matrimonij, saltē partibus inuitis, vel post matrimonij vsu: iuxta illud, Quod Deus coniunxit, &c. ergo. Et certē nulla ratio est, vt ex aliqua causa ecclesia posset matrimoniū constituere inuitis partibus, rescindere autem etiam ipsis poscentibus nullo casu possit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per verba de præsenti contraheret cum Maria, & Papa traderet in matrimoniū Mariam Iohanni: tunc vel nullum esset matrimonium, vel illa esset vxor duorum. Patet, Ibi sunt duæ causæ sufficientes ad constituendum matrimonium. ergo vel vtraque habet effectum: & sic illa erit vxor duorum: vel se mutuò impediunt, & tunc nullum esset matrimonium: & nunquam sciri posset, an aliquod esset verum matrimoniū,

vel

vel non, quia dubitari posset an papa vellit eam tradere alteri. Et si dicas, quòd in eo casu auctoritas superioris maior est, & per consequens illa esset vxor Iohannis: contrà, & est quartum argumentum, Si hoc papa potest, ergo & quilibet episcopus in sua diocesi. nescio enim quid papa posset in tota ecclesia, quod non possit episcopus in suo episcopatu, nisi fortē in illis quæ de se spectant ad vniuersalem ecclesiam, vt determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa potest, videntur episcopi etiam posse in sua diocesi, nisi quòd in aliquibus potestas eorum contracta est iure, vt in dispensationibus votorum, & impedimentorū matrimonij. Quintò, Ecclesia nunquam vsa est hac potestate, nec in lege naturæ, nec in lege scripta, nec in lege euangelica, cum tamen non sit dubitandum quin aliquando expediret vti hac potestate ergo signum est non esse talem potestatem in ecclesia. Sextò, Ecclesia cogit aliquem ad contrahendum matrimonium, vt post sponsalia, nolentes autem non iungit tanquam coniuges: & tamen in omnibus alijs si quis nollet reddere debitum, cogitur ad reddendum debitum decretis & pœnis. Ergo si ecclesia posset dare maritum puellæ ipsa inuita, deberet post sponsalia, etiam si nollet tradere eam in manus viri: quod tamen nūquam tentauit facere.

Ad argumenta in contrarium patet, quid dicē

Dd 4 dum

dum fit. Dicimus enim quòd in omnibus alijs translationibus, & vinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & institutæ sunt. In proposito autem (vt ostensum est) omnino tolleretur finis matrimonij. Secùdò dicimus, quòd in alijs translationibus si fortè post factum sequatur maius inconueniens, potest remedium adhiberi. Possunt enim reuocari in priorem aut meliorem statum, matrimonium autem semel ritè perfectum dirimi, aut reuocari non potest. & ideo non est tantum periculum si fiant sine consensu eorum, ad quos spectant: & ideo etiam timor impedit matrimonium, & non alia. Tertio etiam videtur potissima ratio, quia in omnibus alijs negotijs idem effectus sequitur si aliqua translatio fiat auctoritate superioris, vel hominum voluntate, & pacto. in eisdem enim vsus est dominus rei, qui eam sibi vendicat auctoritate legis, aut præscriptione, aut quouis alio legitimo titulo, ac si habuisset emptione, aut donatione domini & idem est de pecunia, & omnibus alijs: matrimonium autem in eos vsus deus & natura constituerunt, qui nisi à voluntariis exigi nullo modo possunt. Nunquam enim quisquã inuitus operam liberis dare poterit pro creandis, aut procreatos educare, & instituere. Quare omnino si maximè princeps, aut ecclesia posset viro uxorem, aut econtrario mulieri maritum dare, omnino ea donatio inefficax esset, etiam in illos effectus

ctus, aut vsus: quare prorsus vana esset huiusmodi potestas. secus autem est de Deo, qui nò solum corpora, sed animas, & corda habet in potestate, & suo nutu mortales in quacunque officia voluerit, volentes aut nolentes trahere potest: & nò minorem potestatem habet ad iungendum inuicem corpora vinculis coniugalibus, quàm animas mutua beneuolentia, & amore. Quarto dicimus, quòd in tali necessitate, qua teneretur quis uxorem ducere, respu. posset quidem huiusmodi compellere sed si omnino nollet, non posset inuito uxorem uino nollet, non posset inuito uxorem dare: vnde non excusantur filia Lot ideo quòd etiam credentes fortasse nullos alios superesse in genere humano, ingressæ sunt ad patrem, non solum quia incestæ, sed quia ad non suum virum accesserunt.

De secundo puncto primæ partis.

SED restat inquirere, * Qualis sit iste consensus matrimonij. Nec tamen est in animo omnia, quæ de consensu matrimoniali à doctoribus disputantur, tractare (esset enim infinitum) sed solum vnicum locum delegi, de quo iurisperiti, & Theologi ambigunt, & contendunt, & adhuc sub iudice lis est, An scilicet contractus per verba de presenti, & cum consensu interposita conditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimonium

teneat, non reuocato priori consensu, vt, Accipio te in vxorem, si pater tuus consenserit: vel, si pater tuus obierit. & pono etiam, quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium posita conditione. Et quidem illustres, & celeberrimi doctores pontificij iuris defendunt assertoriam partem, prorsus affirmantes firmari eo casu matrimonium adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. apposit. Hostiens. in summa, quod etiam sentiunt theologi non ignobiles, inter quos videtur esse Petrus Palud. author aliqui quantius pretij, in. 4. distinct. 29. quæst. 2. conclusion. 8. & contendunt argumentis hoc confirmare. Primum in omnibus alijs contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet contractus absolutus, nullo nouo consensu requisito, vt si contrahatur sic, Do tibi centum libras ferri, si nauis mea salua venerit: do domum, si nuptui dederis filiam: vendo agrum, si pater obierit: conditione posita tenet contractus. ergo etiam in matrimonio. Secundò si hoc negetur matrimonio quod conceditur alijs pactis, hoc esse non potest, nisi ratione libertatis singularis, quæ in matrimonijs præ alijs exigitur, sed hoc ipsum est contra libertatem scilicet non posse contrahere cum quis voluerit, & pro tempore quo voluerit, & sicut voluerit. ergo si quis nunc vult contrahere pro

crasti-

crastino die, & non pro hodierno, omnino videtur contra libertatem, quòd impediatur. Præterea ille contractus non est sponsalium: ergo est matrimonialis. Consequentia est nota. Antecedens probatur, Quia si esset sponsalium, vel pro tempore quo fit, vel pro tempore conditionis. Non primum, quia quod impedit matrimoniū, impedit sponsalia, scilicet defectus conditionis: nec secundum, quia contractus sub conditione, quando ponitur conditio, manet purus, id est, ac si esset sine conditione: vt sic, Contraho tecum, si habes facultatem patris tui: si conditio adest, tantum valet, sicut, Contraho tecum absolutè sine conditione. ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet absolutus, & per consequens est matrimonium. Confirmatur, quòd non sint sponsalia pro nunc: quia ex illo contractu non nascitur publicæ honestatis iustitia, vt habetur cap. vnico de sponsalibus, libro sexto, vbi dicit quòd in sponsalibus conditionatis, non contrahitur publicæ honestatis iustitia, nisi purificatus fuerit contractus per conditionis euentum, & tamen ex sponsalibus nascitur publicæ honestatis iustitia. Item contractus nihil efficit nisi ex intentione contrahentium, sed isti intendunt efficere matrimonium, & non sponsalia. ergo si non efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet

patet, quia obligatur talis illo cōtractu posita cōditiōne, vt dicitur in c. supra citato & c. super eo. de conditio. opposi. Præterea, Si talis cōtractus fieret tempore, quo ponitur conditio, esset verum matrimonium. Sed idem videtur operari ille cōtractus præteritus, si interim non est reuocatus, sicut si nunc esset. ergo videtur quòd faciat matrimonium. Sexto arguitur in c. de illis. de conditionibus apposis, dicitur quòd si quis his verbis iurauerit foeminam se ducturum vxorem, si dederis pecuniam: si non dederit non est reus periurij, nisi si consensus de præsentī interuenerit: aut copula carnalis fuerit subsequuta, ergo à contrario sensu si sit consensus, erit reus periurij. Sed in proposito vt supponimus, est consensus de præsentī: ergo erit matrimonium. Item, si cōtraho tecum pro crastina die, adueniente crastina die, videtur quòd sit matrimonium, non pro nūc, sed pro crastina die. Probatur, Sicut si dicat, Si crastina dies fuerit, vel si sol oriatur cras, duco te in vxorem, est matrimonium, ergo etiam cum alia conditione, si adueniat conditio, quæ suspendit cōtractum: videtur cōtractus purus, & per consequens matrimonium. Idem enim videtur pro crastina die, & pro tempore, quo dederis mihi centum aureos. Præterea, Si quis contraheret his verbis, Contraho tecum si consentias & contrahas mecum, ipsa respondente, Contraho. est verum matrimonium &

& tamen illa conditio est etiam de futuro: ergo à simili si dicat, Contraho tecum si intra annum cōsenseris, posita conditione, erit verum matrimonium, Assumptum probatur. Nam in cōtractu matrimonij ita videtur cōtingere, quòd alter prius dicat Contraho tecum & adueniente consensu alterius, perficitur matrimonium: vnde semper videtur quod efficacia consensus dependeat à futuro. ¶ In contrarium est communis sententia theologorum, ex quorum authoritate, & doctrina ponitur canonem vniuersalem, Si* ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quicquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio appositā cōtractui, nūquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt, & de essentia matrimonij. Vnde dico, quòd ad legitimū matrimonium, & verum, sicut sufficit, ita exigitur mutuus consensus expressus, & purus in præsentī, hoc est pro tempore, pro quo contrahunt, & pro tempore pro quo matrimonium conficitur: & sic in dubio oblato solum sunt sponsalia, etiam adueniente conditione. Probatur primo, Matrimonium est sacramentum nouæ legis, quod non videtur dependere de futuro, & ratihabitatio non efficit sacramentum. ergo. Præterea (vt habetur in c. super eo. de conditionibus apposis) Tali superueniente

te conditione non est matrimonium, quia tunc si matrimonium iam esset ratum, & integrum, non esset cogendus ad contrahendum, sed ad cohabitandum, vel consummandum matrimonium, sed cogitur contrahere, ergo talis contractus non habetur pro matrimonio. Prætera, Matrimonium conficitur ex consensu. sed ille consensus non fuit sufficiens: ergo nec est sufficiens posita conditione. Probatur minor. Si talis ante aduentum conditionis reuocet consensum, iam non est matrimonium, ut etiam authores contrariæ sententiæ tenent. ergo nec nunc etiam si non dissentiant. Probatur ista consequentia. Quia dissensus non tollit, nec irritat virtutem contractus, ergo si contractus habeat vim conficiendi matrimoniū, non obstante dissensu, efficit matrimonium. Quod verò dissensus non irritet illam contractum, patet.

Quia non obstante quocunque dissensu, compelletur ad contrahendum, ut patet ex illo capite super eodem aliàs contractus conditionalis esset nullius roboris, si per solam voluntatem alterius contrahentium rescinderetur. Prætera, Si tentaret contrahere, cum alia ante aduentum conditionis teneret matrimonium. ergo etiam adueniente conditione non tenet matrimonium cū prima. Probatur cōsequētia. Quia si ne dubio si quis habet potestatem contrahēdi, cum alia, habet potestatem non contrahendi cum ista.

¶ Ad

¶ Ad argumēta autem in contrarium dico ad primū, quod certè ex natura contractus non habetur, quod adueniente conditione, sit translatio rei, cum primus cōtractus solū videatur promissiuus, sed hoc disponitur legibus, quod qui promisit, velit nolit stet promissis, quod (ut supra dictū est) in matrimonio leges disponere non possunt. Vel potest dici absolutè, quod in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, non autem in matrimonio, propter summā illā libertatē, quā Deus voluit esse in matrimonio, ut scilicet quicumque nondū habet uxorem, sit in eius libertate, & potestate vel accipere, vel non accipere, quare cum etiam secundum aduersarios talis ante aduentum cōditionis non haberet uxore, in eius potestate est ducere, aut non ducere: & per hoc patet solutio ad secundum. Ad tertium. dico, quod tale pactum est sponsaliū pro nūc, & pro tempore etiā cōditionis. Ad quartū dico, quod quantuncumque habeat intentionē non sponsaliorū, sed matrimonij, tamē in fauorē matrimonij hoc valet, & intelligitur illa clausula, Si non valet, ut ago valeat ut valere potest. Ad septimū, aliis omisis, dico, quod si quis cōtrahat in tempus incertum, non est matrimonium, sed sponsalia, nisi fortè sit in tēpus necessariū, ut in crastinum. Sed quid si supueniente cōditione pseuerat cōsensus cōtrahētū, an sit matrimonium? Et videtur quod sic, quia si à principio fuisset posita conditio, fuisset ma-

trimo

matrimonium, ergo si nunc consensus vtriusque ad est cum conditione, videtur quod idem operetur. Et confirmatur, Quia (vt dictum est) consensus de presenti sufficit ad substantiam matrimonij, ergo si nunc adest consensus, erit matrimonium verum. Sed his non obstantibus dico, quod etiam si consensus, qui ab initio fuit in vtroque, perseveret, non est matrimonium. Et probatur, Ab initio non fuit matrimonium: ergo oportet quod de integro ponantur omnia sufficientia, sed ille consensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimonium, cum non esset purus, sed verè conditionatus, ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimatur: sed consensus ille non exprimitur per aduentum conditionis, ergo non efficit matrimonium. Item ille consensus (vt habetur in illo ca. super eo.) habetur non pro consensu de presenti, sed de futuro: ergo non sufficit ad matrimonium. Præterea, Per id quod non est in potestate alicuius, non videtur posse confici matrimoniū sed conditio illa non est in potestate contrahentis: ergo non potest facere matrimonium.

Respondetur modo ad argumenta in contrarium. Ad primum nego consequentiam. Ad secundum dico quod si nunc sit consensus, & nunc ponitur conditio, re vera esset matrimonium, saltem si exprimatur consensus, sed si solū manet consensus, quia approbo quidem primum pactū, &

pla.

placet mihi, sed nihil de nouo volo facere, non est matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad casus contingentes, cum quis minor ætate contraxit per verba de presenti, & cum consensu etiam de presenti, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cum peruenerit ad ætatem legitimam, & prius non reuocauerit consensum, imò placet ei semper primus contractus, an teneat matrimonium. Item si quis contraxerit cum consanguinea, ea conditione, si papa dispensauerit, & dispensat, etiam si habeat acceptam & gratam dispensationem. Ad omnia hæc & similia respondetur, nullum tale esse matrimonium;

Sed restat scrupulus non cōtinnendus, Quid* si 10
deceptus quis contrahat, an teneat matrimoniū, an si eo casu vel simili credens iudicio, & sententię iurisperitorum, crederet se verè contraxisse, & hoc errore seductus affectu maritali cōtraheret, & coueniret cum huiusmodi muliere sibi desponsata, quam aliàs non esset ducturus: an matrimoniū esset validum. Disputari certè in vtranque partē probabiliter posset. Nam primò videtur matrimonium tenere, non enim iura vel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quam errorem personæ: sed in casu posito non interuenit error personæ, sed iuris, ergo sibi imputetur si crediderit in hoc viris minus sapientibus: quemadmodum si crediderit esse virginem, que passa est

Ec

virum

De matrimonio.

virum, vel ditem, quæ pauper erat. E contrario tamen adduci potest, nam hic non videtur velle aliquid de integro, hoc est quicquam agere noui, sed ratum habere, quod putat iam actum esse. si ergo revera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidem erit sanè: quod tamen in alio loco prolixius dicendum reseruo. Sed in presentia mihi potius placet, vt dicamus tale matrimoniū nullum esse, non solum propter argumētum iam factum, quòd tamen non infirmum est: sed quia in vniuersum error circa ea quæ sunt de essentia contractus, vitiat contractum: talis autem videtur in casu contigisse, cum iste credat se iam non esse sui iuris, sed actam rem agere, & verè esse matrimoniū, atque ideo meritò rescinditur contractus tanquā ex errore procedens. Facit ad hoc quod doctores notant in cap. i. pe. regul. libr. 6. quòd si aliquis ante annos pubertatis facit votum religionis, non obligatur etiam si maior factus, ratificauerit ex errore: quia scilicet credebat votum tenere. Puto ergo omnino, quòd non est matrimonium, quia ille habet errorem circa essentialia, & fundamēta matrimonii, scilicet circa consensum, qui de substantia est matrimonij & nihil est tam contrarium consensui, quàm error. l. si per errorem. ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Secun-

De Matrimonio.

214

Secunda pars relectionis.

IN Secunda parte tractandum est de impedimentis matrimonii, & primum dubium est, An sicut ecclesia aliquas personas sua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, etiam princeps possit hoc facere. vtrum scilicet princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio, hoc est, an personæ legitimæ ad matrimoniū possint lege civili illegitimæ reddi, ita vt si contrahant, factum non teneat. Et videtur quòd sic, sicut enim supra dictum est: sicut in naturalibus, ita in moralibus & in ciuilibus, ratio rei sumenda est ex fine. Potestas autem regia vel ciuilis constituta est propter bonum reipub. quicumque ille sit, siuæ pacificus conuictus, siue etiam simpliciter omne bonū quatenus humanum est: ergo quidquid vel necessarium est, vel conducit ad talem finem, omnino videtur cadere sub potestate regia, siue ciuili. sed bona pars communis, siue ciuilis boni constat ex matrimoniis. ergo potest princeps leges condere, vbi matrimonia quoquomodo obstantia, commodo republicæ, vitet, & irritet. Item videtur, quòd finis matrimonij ordinetur ad finem legislatoris, scilicet in bonum commune: ergo, &c. Secundò arguitur, Omnes rationes, que à doctoribus ponuntur, vt ecclesia aliquos gradus consanguinitatis vel affinitatis arceat à matrimonio, pro

Ec 2 ce

De matrimonio.

cedunt in lumine naturali, & intra prudentiam politicam, ergo cum prudentia politica sit regula principum & gubernatorum rerum publicarum (vt Aristo ponit in Ethicis) sequitur q̄ hoc spectabit ad humanam & ciuilem potestatem. Antecedens patet, Nam altera ratio solet assignari periculi cognatorum in eadē domo habitantium ne scilicet si licentia matrimonii permetteretur inter se coniugio iungēdi, daretur occasio incestus, & stupri. Altera est, vt amicitia propagentur, neque necessitudines intra vnos eosdemque lares & parietes coerceantur, sed vtraque res spectat certē ad ciuiles leges, quæ prohibere habent supra, sicut & adulteria, & etiam in republica, amicitias inter ciues cōflare & ppagare. ergo tota res non videtur excedere ciuilem potestatem. Tertio, Matrimonium vel est cōtractus ciuilis, vel fundatur in cōtractu ciuili: sed princeps habet potestatem super oēs tales cōtractus. ergo potest leges facere de matrimonijs contrahendis. Et confirmatur, Quia multæ leges latae sunt, vbi aliqua matrimonia prohibentur, vt patet. ff. de ritu nuptiarum. l. fororis. §. si quis. & l. semper. §. si senatorium. & l. palam. §. senatus. & l. quin etiam & l. non est. & l. finali, dicitur quod quoddam est crimen incestus contra ius gentium quoddam solum contra ius ciuile. & idem. l. si adulterium cum incestu. §. i. ff. ad l. iuliam de adulteriis. Nec valet dicere, quod matrimonium est sacra-

De Matrimonio.

215

sacramentum, & ideo eximitur à quacunq; potestate, non spirituali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam esset sacramentum propriè, sed solum in officium. Secundò, quia nõ obstat, quòd sit sacramentum, quin priuati homines leges & conditiones apponant matrimonio, sine quibus non est sacramentum, Et rursus, Papa non habet potestatem super matrimonium, nisi solum in quantum est cōtractus quidam. ergo per hoc quòd est sacramentum, non excluditur à potestate seculari, sicut si emptio esset sacramentum. Nec rursus valet dici, quòd matrimonium est cōtractus in foro conscientia, & apud Deum, & quòd princeps non habet potestatem in foro conscientia, sed solum in foro contentioso. Primò, quia etiam alij cōtractus ciuiles sunt cōtractus in foro conscientia, vt emptio, donatio, & alij similes cōtractus. Et iterum falsum omnino & erroneum est dicere, quòd principes non habent potestatem in foro conscientia, cum potestas ciuilis sit etiam à Deo æquè ac spiritualis, dicē e Pau. ad Rom. 13. Omnis potestas à domino Deo est. & Qui potestati resistit ordinationi, Dei resistit. Ergo nec ex hac parte potestas ciuilis à matrimonio arcetur. Nec iterum sufficit dicere, q̄ matrimonium est pactum naturale: hoc est, quòd est de lege naturali, alia verò pacta sunt ciuilia, idest ex ordinatione legum ciuiliū, & ideo non subijci-

tur legibus ciuilibus hoc, inquam, non sufficit: nā etiam alia pacta, vt donationes, promissiones, & reliquæ stipulationes tenent, & sunt vera pacta, exclusis legibus ciuilibus. Nec demum diluit questionem dicere, q̄ ad leges ciuiles spectet solum præmiare bona & punire delicta, vt adulterium, furtum, homicidiū, non autem aliquid, quod natura sua bonum est, aut licitum prohibere. exempli gratia, Consobrinam in vxorem ducere, non spectat ad legem ciuilem hoc prohibere, sed si natura hoc illicitum sit sororem ducere, spectaret ad legem hoc punire: non inquam hoc sufficienter satisfacit huic negotio: falsum enim est leges ciuiles non posse aliquid natura licitū vitare, vt enim **Aristo.** docet, leges feruntur de hijs, quæ prius quā sanciantur, nihil interest, sic, an aliter fiant, postea verò refert, & sine dubio potest lex nō solum mala punire, sed etiam aliquid constituere in genere vitij aut virtutis: potest si quidem lex prohibere sumptus alioqui licitos, ludos aliās innoxios, & multa huius generis, quæ in republica esse possunt, alioqui potestas ciuilis esset deficiens, & reipublica non sibi sufficiens, si non posset leges cōdere suo statui conuenientes, & de rebus nulla alia lege constitutis.

In contrarium est, Quia idem non videtur spectare ad diuersos principatus, & legislatores. Esset enim turbatio, & confusio rerū, si de eadem redi-

uerfa

uerfa in solidum constituerentur in ordine ad eorūdem subditos, quod tamen in proposito cōtingeret, si princeps secularis, & pontifex potestatem haberent de matrimonio cōstituendo: posset enim aliquid contrariū ab vno constitui legibus alterius, atq; adeo populus incertus teneri, cui maxime parendū esset. Item aliqui gradus prohibētur lege ciuili, qui tamen nō prohibētur lege canonica, inter quos matrimonia recipiuntur ab ecclesia ergo. Itē matrimoniū est causa spiritualis: sed potestas ciuilis non agit causas spirituales, ergo, &c.

Ad hanc quæstionē respondeo primū, quod non est dubium quin princeps secularis ex genere, & natura suæ potestatis vim habeat, & iurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut ecclesia. Nec video cur Moyse legislator easdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit quas authoritate diuina tulit, & supponamus eius potestatem nullo modo fuisse spirituales, sed fuisse principem populi Israel. Nec scio si lege naturali prohibitum non esset matrem habere vxorem, cur princeps huiusmodi legem ferre non posset, irritans omnino si quid secus factum fuisset. Imò puto ante legem Christi nullam fuisse potestatem, nec iurisdictionem spirituales, qualis est in ecclesia: &

Ec 4 tamen

tamen nescio cur principes non possent leges facere de matrimonijs contrahendis. Confirmatur, In lege naturali videntur fuisse leges de matrimonijs, contrahendis, vt de suscitando semine fraterno: imò multa inconuenientia posita in Leuitico sunt de iure naturali, vbi nulla erat potestas spiritalis. Secundo dico, Hoc non obstante, ecclesia potest prohibere potestatem civilem ab hac iurisdictione: hoc est, princeps temporalis arcei potest, & impediri per potestatem spiritualem, puta per summum pontificem, ab hac iurisdictione. Probat, Quia, vt in presentiarum pro certo haberi volo, temporalis respublica est quodammodo subiecta spiritali, & consequenter etiam potestas temporalis est subiecta potestati spiritali. Vt enim Aristo. ait, si finis vnius artis, aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subiecta erit arti, & artifex artificis: vt fabrilis & nautica subiecta est militari facultati, vt etiam faber Imperatori. Cum ergo humana pax, & civilis honestas, & conuictus ordinetur in spiritualem felicitatem, & perfectum bonum hominis, in quantum homo est: consequens est, vt civilis facultas, & potestas certo modo sit dependens, & subiecta spiritali potestati. Ergo non solum in pactis connubiorum, sed etiam in alijs pactis & civilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritualem potestatem, moderari

derari facultatem, & potestatem secularem in his quae cõiuncta sunt cum rebus spiritalibus, & terminos praescribere, & limites, quatenus & quoufque civilis potestas in huiusmodi progredi possit. Nec tamen volo dicere, quòd temporalis potestas sit in omnibus, aut etiam ordinariè subiecta spiritali potestati. Imò nihilominus puto quã principes seculares esse vicarios Christi aut pontificum sed habere iudiciariam potestatem a Deo: quæ atq; ipsi summi pontifices habent, quam nisi in casu spiritalis potestas impedire nõ potest. Verum dico ex iustis causis posse ecclesiam potestati temporali tollere cognitionem, aut iurisdictionem aliquorũ, de quibus alioqui iure suo discernere & statuere possent, quia scilicet ex natura sua spectant ad potestatem civilem, puta quia nõ satis commodè, & conuenienter ad finem spirituales per solam potestatem civilem administrari possent. Exẽplum est in proposito. Nam eum pactum matrimonij pendeat ex iure diuino, & quid ad matrimoniũ exigatur, & inter quas personas transigi matrimoniũ possit, inter quas non possit, & pleraq; ad huiusmodi contractum spectantia, solo diuino iure terminari, & intelligi possent: non possent leges congruè de matrimonio fieri ab eo, qui ius diuinum non habet cognoscere, cuiusmodi est princeps secularis. Nec enim humana solum eruditione satis cognosci possunt

multa, quæ circa connubia occurrunt, inter quæ hoc est vnum, quæ personæ ad matrimonium legitimæ sint. Quare iustis de causis totum negotium de matrimonijs paciscendis, & iungendis potestati spirituali seruatum est, etiam si matrimonium non esset sacramentum, sicut etiã puto episcopum in sua diocesi posse etiã matrimonio impedimẽta ponere, & omnia quæ papa potest, nisi ea causa pontifici reseruata esset: sicut alia multa.

S. Thom. 4. distin. 25. q. 2. arti. 2. dicit, Matrimonium quãtum ad vtilitatem, quæ matrimonium consequitur, sicut est amicitia, & mutuũ obsequium, habet institutionem à lege ciuili, & distinctione. 34. q. 1. articu. 1. ad. 4. Personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quòd sunt contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem in quantum est officium naturæ necessarium, statuitur lege naturæ: in quantum est sacramentum, statuitur iure diuino: in quantum est officium communitatis, statuitur lege ciuili, & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri illegitima ad matrimonium. Tamen distinct. 40. articu. 4. ad. 2. dicit, quòd matrimonium est tantum sacramentum, sed est etiam in officium: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorum ecclesiæ, quàm baptisimus, qui est sacramentum tantum, quia sicut contractus, & officia humana determinantur legibus huma-

humanis, ita contractus & officia spiritualia legibus ecclesiasticis. Palud. 4. distin. 26. q. 3. artic. 3. cõclusionẽ. 2. tenet, quòd quæcunq; ordinatio legis humanæ non habet effectum non solum si est contra ius diuinum, & canonicum, imò etiam si non sit iure canonico approbata, quia causa matrimonij est spiritualis & ecclesiastica: laicis autem in rebus ecclesiasticis ordinandis non est tributa facultas aliqua, à quibus siquid in talibus constitutum fuerit, non est alicuius firmitatis, nisi ab ecclesia fuerit approbatum. extra. de constitutionibus. c. Ecclesiæ sanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S. Thom. in. 4. d. 42. art. 2. ad. 4. expressè dicit, quòd prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interuenerit auctoritas ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit.

AN GRADUS PROHIBITI, in Levitico sint cõtra ius diuinũ, & oēs de iure Canonico illegitimi.

S V M M A.

1. Gradus omnes, qui Levit. 18. & 20. prohibentur, an sint iure naturali prohibiti.
2. Personæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non sufficienter probetur si contrahant, matrimonium esse irritum & nullum.

3 Per-

- 3 *Personae aliqua ex hoc, quod in Leuitico sint prohibita contrahere, quod non sit argumentum illas tempore legis euangelicae iure diuino esse prohibitas.*
- 4 *Personae quae sint prohibita à matrimonio iure diuino quod terminari non possit nisi ratione naturali, hoc est ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali.*
- 5 *Gradus in Leuitico prohibiti, quod non omnes iure naturali sint prohibiti, ostenditur.*
- 6 *Ducere uxorem fratris defuncti, quod non sit prohibitum lege naturae.*
- 7 *Ducere relictam fratris sine liberis defuncti, ut in causa regum anglorum contigit, quod nunquam fuit prohibitum iure diuino legis veteris.*
- 8 *Fratres, quod secluso iure humano, sine quacunque papae dispensatione possent accipere uxorem fratris sine liberis, siue sine liberis defuncti.*

SECUNDA pars quaestionis est, An omnes gradus prohibiti in leuitico sint contra ius diuinum, & omnes iure diuino illegitimi. In qua parte descendendum est in causam, & argumentum principum Anglorum, cuius causae haec summa est, Catherina inclytissima foemina, filia regum Hispaniae, nupsit primogenito Henrici Anglorum regis, quo sine liberis defuncto, iterum nupsit Henrico nunc Anglorum regi serenissi-

mo,

mo, qui post multos annos cupiens eo matrimonio liberari, causatur illud coniugium esse prohibitum iure diuino, & naturali: atque adeo nec summum pontificem potuisse dispensare, ut uxor mortui fratris sibi nuberet atque matrimonium irritum esse, & fuisse. Istius occasione quaeritur, Vtrum omnes gradus, qui Leuiti. 18. & 20. prohibentur, sint prohibiti iure naturali. Pro cuius solutione pono tale fundamentum. Ex hoc, quod aliqui gradus sunt prohibiti iure diuino ad contrahendum non sufficienter probatur, quod si tale matrimonium aliquis tentet facere, non teneat. Probatur manifeste, Quia non sufficit, ut matrimonium sit interdictum iure quocumque ad hoc, ut non teneat patet, Quia iure diuino prohibita est stipulatio, & etiam collatio simoniaca, quae tamen si fiant, dant verum ius super tale beneficium, quod spectat ad ius diuinum. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, est prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, rerum dominium seu ius habent. Et de iure diuino prohibetur est post sponsalia ducere secundam: & tamen si fiat, matrimonium tenet. Ante omnia igitur praemitto, quod multum interest, pactum aliquod aut factum esse prohibitum iure, & esse irritum iure, aut nullum. Multa siquidem sunt iure tam humano quam diuino prohibita, quae tamen facta tenent: exempla sunt ita manifesta, ut reuocare in memoriam non

non

non sit opus. Manifestum enim est prodigalitate esse prohibitam iure diuino, & tamē donatio prodigalitati tenet, & per illam verum ius acquiritur. Contractus simoniacus, siue etiam collatio simoniaca prohibita sunt iure diuino: tamen quatenus ad ius diuinum spectat, facta tenent, & ex tali collatione recipiens ecclesiasticū beneficiū, aut sacerdotium, verum titulum consequitur. Beneficiorum multitudo prohibita est iure diuino, & tamen qui possidet, verum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum. Et vt propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum vna facta, matrimonium contrahere cum secunda prohibitum est lege diuina & naturali: tenet tamen matrimonium si contrahatur. Et in vniuersum vbicunque lege ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahendum, non autem dirimens contractū: peccatur quidem contra legem matrimonialem, nihilominus matrimonium validum est, & ratum. Item post votum simplex, prohibitum est de iure diuino matrimonium, factum tamen tenet. Ex quo infero, quod * ex hoc, quod aliquæ personæ iure diuino prohibentur contrahere, non sufficienter probatur, quod si contrahatur, matrimonium sit nullum, & irritum. patet, quia (vt ostensum est) non sufficit pactum esse prohibitum, vt sit irritum & nullum. non ergo ad probandum, qd ali-

aliquid matrimonium sit irritum, satis est pbare, qd personæ sint prohibitæ de iure diuino. Et cōfirmatur. Nā sub eisdē verbis, quibus personæ cōiuncte cōsanguinitate, aut affinitate in lege prohibebantur, etiam prohibebantur aliæ personæ, inter quas tamen matrimonium constare poterat: vt Exo. 24. prohibebatur filijs Israël accipere vxores de filiabus Chanaan, & Leui. 21. prohibentur sacerdotes accipere vxorem, scortum, aut vile prostibulum: & tamen non puto si quis contra mandatum Domini huiusmodi vxorem duxisset, non futurū verum matrimonium, cum Deuterono. 21. licentia permittatur filijs Israël accipiendi in vxorē mulierem ex captiuis alienigenis sub certis cæremonijs, & solennitate. S. Tho. autem. d. 39: dicit, qd intelligitur de alijs gētibus, vel cum volebat mulieralis cōuerti ad ritus Iudæorū. Et de Salomone legitur. 3. Reg. 11. qd habebat vxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Cethæas de gētibus super quib⁹ dixit Dñs Israel, Non ingredimini ad eas, nec de filijs illis ingrediētur ad vestras: & tñ illæ erant vxores, sic enim Scriptura appellat eas. Et Nee-miæ vltimo legitur de filijs Israel, quod ducebant vxores Azotidas, Ammonitidas, & Mohabitidas. Item habetur. 1. Esdræ. 10. & li. 3. c. 8. & 9. Imò expressè dicitur. c. 8. qd collocauerūt mulieres alienigenas sibi in matrimonium. Vide tamē S. Tho. 4. d. 39. Vbi videtur dicere, qd nō fuit verū matrimonium

nec tamen videtur alleueradum omnes illas proscortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis vxoribus. Non ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex vetitis mulieribus accipere vxorem quis possit. Ex quibus omnino videtur, quòd ex hoc, quòd aliqua personæ prohibentur à matrimonio in Leuitico; nõ firmiter probatur, quòd inter eas non possit esse verum matrimonium, etiam durante lege. Et vt exẽplo rem aperitiorem faciamus; si in Leuitico scriptum esset, ne quæ votum continentiaẽ vouisset, virum acciperet: an si talis contra mandatum Domini nupsisset, non fuisset verum matrimoniũ? profectò non est dicẽdum, cum re vera nunc sit iure diuino prohibitum, & tamen hætenus nemo negauit eiusmodi mulierem nubere posse. Nec ius diuinũ efficacius esse poterat in veteri testamẽto, quàm in lege euãgelica est. nõ ergo satis videtur esse, vt ne gemus inter aliquas personas matrimoniũ cõstitui posse, quòd iure diuino prohibitæ sunt, &c.

3 Secundò dico, quòd ex hoc quòd in Leuitico aliqua personæ sint prohibitæ contrahere, non est argumentum, quòd illæ personæ sint prohibitæ tempore legis euãgelicæ iure diuino. probatur, Quia vetus testamentum est abrogatum. Multaq; sunt in veteri testamento præcepta diuina, quæ tempore Euãgelij euacuata sunt. Qualia sunt præcepta omnia cæremonialia, item & iudicialia. quod
satis

fatis cõstat non solum ex verbo Domini in cruce, Consummatum est: sed etiam ex sententia & concilio Apostolorum Actũũ. 15. vbi recitata hæresi Phariseorum dicentium, quòd oportebat circumcidi eos & seruare legem Moyfi, tandem ventum est in decretum illud, Visum est spiritui sancto & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria. Et Paul. Rom. 7. Lex in homine dominatur quanto tempore viuit: itaq; vos fratres mortificati estis legi per Corpus Christi. Quod exponit per similitudinem mulieris, quæ sub viro est, quæ mortuo viro soluta est à lege viri. Et ad Galat. 4. hoc item astruit per similitudinem pueri, qui est sub pædagogo vsque ad definitum tempus à patre. Et rursus exponit per illud, Abraham duos habuit filios, vnum de ancilla, alterum de libera, & dictum est ei, Eiice ancillam, & filium eius: & subdit, Itaque non sumus filii ancillæ, sed liberæ: per ancillam videlicet intelligens vetus testamentum, per liberam nouum testamentum. & ad Hebræos. 7. Reprobatio fit prioris mādati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et in capitulo .8. inducit illud Ierem. 31. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamẽtum nouum, non secundum testamentum, quod feci patribus eorum. & subdit, Dicendo autem nouum, veterauit prius: quod autem antiquatur, & senescit,

prope interitum est. Ex hoc ergo, quod *Leuit. 18.* cauetur, vbi arcentur personæ certæ, nullum trahitur argumentum. Et si obijciatur, Quod præcepta moralia veteris testamenti non cessauerunt, cum ergo *Apostolus* non faciat distinctionē inter præcepta, videtur ergo, q̄ nec ista præcepta cessa uerint. Ad hoc respondetur, quòd argumentum omnino concludit, quòd omnia, quæ potuerunt cessare, cessauerūt. Vnde præcepta moralia nullū vigorem habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius argumentum trahitur ad probandum non licere nunc matrimonium inter gradus illic prohibitos, quàm si quis velit probare ex eadem lege abstinendū esse à carnib⁹ suillis, vel certis diebus à fermētato. Nec solū nō adducitur ex eo capite sufficiens argumētum, sed etiam hæreticum est asserere, ideo quenquam prohiberi in lege euangelica à matrimonio consanguineorum, quòd sit prohibitū in *Leuitico*: cum sit hæreticum dicere, quòd lex *Mosayca* currat simul, cum *Euangelica*. vt in cap. maiores de baptismo, & eius effectu habetur. Et oppositum fuit error *Cherinthi* & *Hebionis*.

4 Tertiò dico, q̄ dubiū hoc, * quæ scilicet personæ prohibitæ sunt à matrimonio iure diuino, terminari nō potest, nisi ratione naturali: hoc est, ex morali philosophia, & p̄positionibus cognitis ex lumine naturali. Probat, Nihil cognoscitur, nisi vel

vel reuelatione, vel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil, aut certè non adeò multum est de hac re in *Scriptura* traditum, ex quo trahi possit argumentum, (in nouo enim testamento tractata quæstio non inuenitur: in veteri autem non satis pro præsentī tempore sufficit ad expediendum quæstionem, quid super hac re cautum sit) restat vt referendum sit in iudicium naturalis rationis. Et confirmatur, Quia receptissimum est apud omnes theologos, & necessariū est ita tenere, ex omnibus præceptis veteris legis sola moralia integra & firma restitisse in noua lege. Cū autem eadem omnino sint moralia præcepta ex omnīū sententia, quæ naturalia sunt vel iuris naturalis: eadē omnino quæstio est, an præceptū *Leuitici* de gradib⁹ matrimonij, nūc teneat, ac si q̄ratur, an illud p̄ceptū sit iuris naturalis. q̄ aut sit aliqd̄ de iure naturali, nisi naturali ratione cognosci nō potest: quare omnino tota res humanis & naturalib⁹ rationib⁹ trāsfigenda est. Et cōfirmatur, Quia lex euāgelica tū multis iustissimis causis, tū vel ob hāc causā lex libertatis à *Christo* & ab *apostolis* vocatur, q̄ solo iure naturali, post euāgeliū *Christiani* teneantur ex oibus quæ in lege veteri erāt. Quare si iure naturali matrimoniū aliqd̄ dānatū nō sit, oīno nihil est, p̄pter q̄ tale matrimoniū illegitimum inter *christianos* sit. Puto enim nullū esse p̄ter præcepta iuris naturalis præceptum negatiuū in *Euāgelio*.

Cum ergo præceptum impediens matrimonium sit negatiuum, non est in noua lege, lex autem vetus auctoritatem nullã facit. rationi ergo naturali stare debemus. Nec eo tamen disputatio, aut examinatio erit infirmior: ipsa enim ratio naturalis, non est humanum inuentum, cum naturale lumen ab ipso Deo naturæ conditore donatum sit. Illud enim est lumen vultus Domini, quod signatum est super nos (vt propheta dicit) atque adeo, etiã. Pau. ad Roma. i. quæ naturali ratione cognoscuntur, reuelationem diuinam vocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare non multo incertior erit diffinitio si ex naturalibus procedat, quam si ex sacris literis argumentaremur.

5 His præmissis pono conclusionem, Non* omnes gradus in Leuitico prohibiti, sunt iure naturali prohibiti. Probatur, Nam, vt à principio admo-
nebam, ratio, & necessitas in moralibus, & prorsus in omnibus agendis sumenda est ex fine, sed vterque finis matrimonii saluus prorsus & incolumis constabit, etiam si non omnes illæ personæ à matrimonio arceantur, & eliminentur: ergo quantum ex iure naturali pendet, non omnes illæ personæ sunt prohibitæ ad matrimonium inter se iungendum. Probatur minor exemplo. Prohibetur in lege, ne quis ducat amitam, aut materteram: certè non videtur quod officiat, aut obstet ad finem matrimonii, siue ad procreationem, aut edu-

educationem prolis, siue ad maritalia officia, & obsequia. Et vt apertius intelligatur, secludamus totum, quod in Leuitico proditum est, postquam vt dictum est, ex illo loco non potest trahi argumentum contra nostram conclusionem: nec plus obligat illud præceptum, quam si nunquam latum esset, & agamus sola ratione. certè non inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à connubio nepotis arceat. Et confirmatur, Nunquam aliquis philosophorum, qui tamen de connubijs multa scripserunt, putauit illicitum matrimonium inter huiusmodi necessitudines. non ergo videtur hoc esse prohibitum iure naturali: certè enim alicui venisset in mentem ius hoc, si naturale esset. Et confirmatur vltèrius, Huiusmodi matrimonia vt ex historia cognoscere est, passim celebrantur inter gentes quæ legem non nouerunt, sine quacunque reprehensione: & tamen, vt Apostolus ad Roma. dicit, Gentes, quæ legem non nouerunt, naturali ter quæ legis sunt faciunt: hoc est, quæ legi naturæ consentanea sunt. ergo omnino non videntur ea connubia lege naturali damnata. Secundo principaliter arguitur. Nam aliquæ personæ æqualiter coniunctæ sicut illæ, quæ prohibentur in lege eadem lege contrahere permittuntur, & tamen stando in lege naturali, eadem ratio videtur de vtrisque: ergo neque illæ, quæ prohibentur in lege, omnes sunt de iure naturali. Antecedens patet,

Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen non prohibetur ne idem vir ducat duas forores. cum tamen prorsus videatur eadem ratio de vtrisque, eadem enim est prorsus affinitas, & coniunctio: ergo si ducere duas forores non est prohibitum lege naturæ, non videtur quare sit prohibitum e contrario nubere duobus fratribus. Tertiò arguitur, Ante legem scriptam inveniuntur aliqua matrimonia, etiam inter sanctos confecta, quæ tamen in lege prohibentur, ut cognoscere licebit sacram scripturam euoluenti. ergo non omnia, quæ lege prohibentur, prohibentur lege naturæ. Consequentia probatur, quia ea quæ sunt naturali iure prohibita, non plus licebunt ante legem, quam in lege & post legem ergo. &c.

Contra hanc conclusionem tamen arguitur primò, Aliquæ personæ prohibitæ in Leuitico sunt de lege naturæ prohibitæ, & non videtur maior ratio de aliquibus, quam de alijs. ergo omnes sunt prohibitæ lege naturali. Assumptum patet, de patre & matre cum filijs suis, quod esse contra leges naturæ, vel ex eo manifestum est, quod nunquam fuit aliqua natio tam barbara aut immanis quæ non huiusmodi connubia horreret, imò etiã bruta, & ferè tales concubitus refugiunt, ut Aristo. li. i. de animalibus ponit. Item de vxore patris: de qua Apосто. i. Corin. 5. Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut vxorẽ patris aliquis

quis habeat, vnde videtur quòd sit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & noueram. Et confirmatur, Si omnia connubia licita sunt vbi finis matrimonij saluus esse possit, sequitur, nulla prorsus esse illegitima. Potest enim esse educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obsequia inter quascunque personas, alioqui non steriles. ergo cum omnia sint legitima matrimonia sic, nec sufficit quòd sint conuenientia ad fines matrimonij. Secundò, illud præceptum Leuitici non est cærimoniale, ut manifestum est: nec etiã videtur iudiciale, cum iudicialia sint, quæ iustitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non videtur spectare. ergo videtur quod sit præceptum morale, & ex consequenti de iure naturali. Tertiò arguitur sic, Illa quæ prohibentur in illo præcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo sunt de iure naturali Consequentia est nota, cum gentes alia lege non tenerentur. Antecedens probatur, Nam post illud præceptum vbi prohibentur illæ personæ in eodem capit. subditur, Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes vniuersæ, quas ego eiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo, ut euomat habitatores suos. Ex quibus certè videtur, quod illa eadem quæ in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata inter Gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege

naturali prohibita essent, Et confirmatur, Quia eisdem verbis prohibetur omnes necessitudines, quæ arcentur, & interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem, quod videtur quandam naturalem inhonestatem præ se ferre, & eodem nomine appellat scelera abominationes, & execrationes. ergo si aliqui gradus sunt contra ius naturale, & omnes itidem erunt.

Ad hæc argumenta respondetur. Ad primum quidem, concessa maiori, nego minorem: & dico sine dubio esse prohibitum iure naturali connubium inter filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo est considerandum, quod sicut virtutes sunt connexæ (vt Aristo. tradit) & omne verum vero consonans, ita & præcepta Dei inuicem consonant, nec vlla ex parte repugnant. alioqui sapientia diuina non omnia suauiter disponderet, si quod vno loco præciperet, alibi prohiberet. Nō enim solūm præcepta non sunt sibi contraria, sed ita se mutuò iuuant, vt difficile admodum sit alterum sine altero seruari est autem vnum præceptū iuris naturalis venerari parentes, & reuereri, ergo, &c. Item est præceptum, vt coniuges mutuò sibi inseruiat, cum ergo sit ille alter ex duobus matrimonij finibus, nullo modo matrimonium constare inter parentes & liberos potest. Quomodo enim mater filio salua reuerētia & pietate filij seruire

uire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filij pendere? Aut quomodo filius sustinere poterit, vt matri imperet, & coniugalia obsequia exigat? Non ergo vllō pacto cōuenire potest, vt filius matrem vxorem habeat. Et confirmatur ex illo Pauli ad Ephes. 5. *Vnus quisq; vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum. Oportet ergo si mater nubat filio suo, vt filium timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodē, Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ: sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Oporteret itaq; matrem in omnibus subiectam esse filio contra legem naturæ. Quod si contendat quis hac ratione bene obstari ne mater nubat filio, non autē impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem satis commodè fieri potest. Probatur. Nam esto, qd vir caput sit mulieris, tamen mulier socia est, non serua. & notum est non posse inter officia, & munia coniugalia commodè seruari pietatem, & reuerentiam liberorum ad parentes. Vxor etiam certè ius habet exigendi debitum à viro, quod filia in patrem nō satis conuenire potest. Itē Paul. 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex cōsensu ad tempus, vt vacetis orationi: nō est autem consentaneum vt pater talem à filia consensum expectare debeat. Et in eodē loco. Paul. Qui cū*

vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Nihil autem minus cõuenire videtur, quàm vt pater sollicitus sit quomodo placeat filiæ, aut mater quomodo filio placeat, cum ecõtrario filij solliciti esse debeant, quomodo placeant parentibus ergo. Et præterea, hoc videtur omnino tollere principalem finem matrimonij, scilicet procreationem & educationem liberorum: nam plurimum ita euenit, vt cum filius adultus sit, & aptus matrimonio, mater iam sit effecta, & anus, & minimè idonea viro, vt intelliget facilè quis si rationem ætatum habeat. Atq; adeo ex huiusmodi connubijs, aut nulla, aut certè rara proles possit procreari. & rursus mater senescat necesse est, filio adhuc eodemq; viro in iuuentutis flore constituto, quod præterquam quòd esset continentia grande offendiculum, cum tamè matrimonium sit in remedium continentia, omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habente scilicet huiusmodi marito ex qua filios fusciperet: quod esset magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita videatur grande inconueniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè videtur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus coniugijs, & incontinentiæ adolescentium fœminarum in-

cen.

pendium grande parari. Quare profus pro indubitato haberi debet, eiusmodi connubia naturali lege esse omnino prohibita, illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex verbis ipsius primiparentis Genes. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, vbi significauit aliam debere esse vxorem, & aliū virum, quàm patrem & matrem. Et quamuis non ita certum sit, aut notum, eadem videtur ratio de vxore patris, siue de nouerca & priuigno. Cum enim ex coniugio fiant duo in carne vna, eadem pietas, & reuerentia videtur deberi vxori patris, quæ ipsi patri, quare nec illam decet in vxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium videtur lege naturali prohibitum.

Descendendo ergo ad casum positum de matrimonio inter regem & reginam Anglorū, quaeritur vtrum accipere relictā fratris defuncti vxorem sit prohibitum iure naturæ. Ad hoc sit prima cõclusio principalis, Ducere * vxorem fratris defuncti non est prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatiõe præmitto, qd aliqua se habēt tripliciter ad ius naturale: quædam enim sunt de se inhonesta semp, quæ scilicet in nullo casu licitè fieri possunt, vt p̄iuriū & adulteriū, sicut ecõtrario quedam semp & p̄ se sunt honesta & rōni cõsona, vt Deū colere

paren-

parentes venerari, & familia. Hoc ius naturale dicitur necessarium, siue immutabile. Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita iure naturali, sed quandoque propter graues causas possunt licite fieri. Sicut e contrario sunt aliqua honesta quidem, & consona rationi, & principijs moralibus, seclusa etiam omni lege positiua, imò præcepta lege naturali: sed tamen non habent bonitatem immutabilem, vel necessariam, sed secundum diuersas temporis, loci, & personarum circumstantias, & conditiones varietatem recipiunt, vt seruare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores & familia. Alia sunt, quæ non sunt quidem prohibita iure naturali, sed inter minora bona computantur, quale fortasse est matrimonium respectu cælibatus, de quibus Paul. I. Corint. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. horum contraria naturali iure sunt approbata tanquam meliora quidem, sed non vt necessaria, absolute loquendo. Fortasse cælibatus (sicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio: non tamen alterum est in præcepto, alterum prohibitum. Rationes enim Pauli. I. Corint. 7. quibus præfert cælibatum matrimonio, videntur procedere in iure naturali. Item paupertas melior est diuitijs, neutrum tamè sub præcepto. His suppositis dico, quòd ducere relictam fratris defuncti non est de primo genere prohibitorum iure naturali. Probatur, Nulla

ratione

ratione naturali, quæ quidem necessaria videatur probari potest, illud esse tam inhonestum, vt in nullo casu liceat fieri. ergo, &c. Confirmatur manifestè, Quia illud aliquando (vt omnes fatètur) licuit. Hoc patet Deutero. 25. vbi præcipitur, vt frater accipiat uxorem fratris sui sine liberis defuncti. Si enim esset malum ex primo genere, vel non posset Deus dispensare, secundum saniores sententiam, sicut nec in periurio, vel certè non ita passim, & sine grandi necessitate: solum ceremoniarum, & significationis gratia dispensasset. & omnino absurdum est, & parum pium dicere, quod Deus legem condiderit contrariam legi naturali primæuæ.

Secundò dico, quòd inter ea quæ prohibentur Leuiti. 18. præter primum gradum, scilicet inter ascendentes & descendentes, fortasse omnia alia sunt prohibita iure naturali. secundo modo, hoc est absolute, & non urgente aliqua graui causa, & rationabili. Probatur, Quia ex tali matrimonio semper sequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonij, tamè ex parte officij vel obstat fini, vel est contra reuerentiam naturalem debitam consanguineis, vt quòd nepos sit dominus & caput amite aut materteræ, cui debetur idem honor qui matri: & non videtur consentaneum rationi naturali, vt amita seruiat nepoti, & timeat nepotem: & simile posset dici de omnibus alijs gradibus prohibitis in lege. Sed ista incommoditas, quæ

contin-

contingeret ex huiusmodi coniunctionibus, matrimonialibus, omnino non est tanta, quin possit compensari aliquo magno bono, quod ex tali coniunctione consequitur, aut graui malo quod deuitetur, vt ad constituendum pacem in republica ad tollendas similtates inter illustres, ad suppleendam insignem aliquam solitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi potest matrimonium viri cum vxore fratris defuncti. videtur enim quod ex tali coniunctione irrogatur iniuria quaedam priori viro. Semper enim aestimatum fuit vxorem ingratam esse priori viro, quæ secundò nupsit. Vnde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primum, qui me sibi iunxit, amores.

Abstulit, ille habeat secum, seruetq; sepulchro.

Et paulò prius.

Antè pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Quasi inhonestè, & turpiter se acturam diceret, si priori marito alterum superinduceret: turpius autem id videri potest, per hoc quod frater sit huius qualiscunque iniuriæ aut ingratitude author, aut particeps vxorem fratris accipiens. Quare videtur sua natura illaudabile, & reprehensibile, non tamen ita quin ex causa aliqua compensari possit hoc quod de se parum honestum videtur.

Tertiò dico, quod fortasse hoc ipsum matrimonium

nium non in secundo genere, sed in tertio reponendum est: hoc est, non inter ea, quæ natura sua mala sunt, licet ex circumstantia bona esse possint, sed inter ea quæ minus bona sunt: hoc est, licet quidem solo iure naturali posito vxorem fratris accipere liceat, sed non expediat, hoc est, melius est abstinere ab huiusmodi matrimonijs, quemadmodum & quidam gradus ab ecclesia interdicti sunt à matrimonio, vt inter consobrinos vel in quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparet ratio malitiæ in tali coniunctione, licet ostendatur magis expedire, vt talia matrimonia interdicanur.

Secunda conclusio principalis, Ducere^{*} relictam fratris sine liberis defuncti, vt in causa regum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitum iure diuino veteris legis. Probatur, Si fuisset prohibitum hoc, maximè fuisset in illo præcepto Leui. 18. & 20. Non reuelabis turpitudinem vxoris fratris tui, sed hoc non probatur, quia aut intelligitur lex illa viuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptistæ, ad Herodè, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, & hoc nõ obstat cõclusioni: aut intelligitur de fratre defuncto cum liberis, & nec hoc obstat: aut de fratre mortuo sine liberis, & hoc modo probatur, quod nõ possit intelligi. Nam Deuteron. 25. lata est lex, vt si frater sine prole decesserit, relictam fratris frater superstes accipiat

accipiat. ergo lex illa Leuitica intelligi nō potest de fratre sine liberis defuncto. Nam audiendum non est, aut quōd in lege essent duo cōtraria precepta, aut quōd id quod est in Deuteronomio, sit dispensatio eius legis, quæ est in Leuitico. Non enim est satis intelligibile, vt eodem tempore aliquid prohibeatur, & dispensetur in eo generaliter. nam dispensatio nihil aliud est, quàm relaxatio legis: ac per cōsequens singulariter licebat fratri ducere vxorem fratris sine liberis defuncti. Nō ergo erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute. quàm si in eodem cōtextu sanciretur primum, nequis vxorem fratris cum liberis defuncti duceret & secundo, vt vxorem fratris sine liberis defuncti superstes frater ducere teneretur, aut certe possit. Istis enim duobus capitibus cauetur omnino totum, atque idem quod in Leuitico, aut Deuteronomio cautum est: atq; adeo mihi nō est dubium, nec cuiquam sanè sacras literas tractanti & intelligenti, nunquam lege diuina prohibitum esse, ne frater vxorem fratris sine liberis defuncti vxorem accipiat.

8 Ultima conclusio contra bonam partem theologorum, Secluso* iure humano sine quacunque papæ dispensatione frater posset accipere vxorem fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti. Probatur primum, Hoc cōnubium spectat ad ea
quæ

quæ sunt iuris naturalis tertio modo, id est, quæ sunt quidem meliora, sed contraria non prohibentur iuræ naturæ ergo, non est prohibitum. Patet. Nam dato quōd melius esset nō ducere quàm ducere: nihilominus non esset illicitum ducere, & dato quōd esset de secundo genere iuris naturalis, nihilominus posset ducere. Probatur primum, si subesset causa rationabilis, vt declaratum est, quæ scilicet illud quod sua natura malū est, licitum in eo casu faceret, Imo (in quo est maior difficultas) dico quōd etiam si nulla subesset causa rationabilis matrimonium esset validum.

Probatur, quia vt in primo fundamēto huius questionis diximus nō est idē matrimoniū aliquod esse prohibitum, aut esse iure nullum, aut irritum. Vnde dato quod esset illicitum iure naturali, nō sequitur, quōd si contrahatur, non teneat. Sicut etiam, quod idē videtur, si successiuè accipiat duas sorores, videtur equaliter prohibitum iure naturali, & tamen nō est dubitandum, quin secluso iure humano matrimoniū teneret, sicut beatus Ambrosius ad Paternum dicit esse illicitum iure naturali, vt patruus accipiat neptem in vxorem, & tamē dubitari non potest, quin secluso humano iure si contraheret, matrimonium teneret, cum etiā in tēpore veteris legis non esset prohibitum, nam Abraham habuit Saram secūdam August. & Hierony. neptem ex fratre. Et post legem scriptam O

thoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chalebi Iosue. 15. & Iudi. 1. Non ergo est dubitandum, quin etiam nunc si quis duceret, teneret matrimoniū, vt dictum est, itando in iure naturæ.

Et ad hunc sensum intelligenda sunt sanctorū dicta, dicentium, quod aliqui gradus sunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, vt inter consobrinos. Item etiam quodocunq; dicunt, quod sit cōtra legē naturæ, accipere vxorem fratris, intelligendum inquam sine dubio est, quod est quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, q̄ si fiat, non teneat factum sicut supra dictum est, quod qui post votū continentia acciperet vxorem, peccaret quidem contra legem naturæ: nullus tamen hætenus defendit, quin tale matrimoniū teneat. Oportebit ergo rationem reddere quare, cum æquè, vel certè plus sit contra legem naturæ, vxorem post votum continentia accipere, quàm relictam fratris defuncti, quare inquā, si in primo casu matrimoniū tenet, non in isto etiam teneat. Cōfirmatur apertè & manifestè ex c. finali. de diuortijs. Vbi cum esset consultus Innocentius tertius, Quid de Liouiensibus conuersis ad fidem faciendum esset, qui prius secundum tenorem legis Moyfi vxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant. Respondet pontifex. concedens illis, vt in contractis matrimoniis perseuerent. Manifestum est autem

tem quod si talia matrimonia essent irrita iure naturali, non posset pontifex illa concedere, aut approbare, maximè cum lex Moyfi, nō solum apud Christianos, sed apud omnes mortales prorsus iā nullius sit virtutis, & efficaciam, Quare si nobis iure naturali interdicerentur talia matrimonia, non releuaret ab hoc interdicto vel lex, vel dispensatio Moyfi. Vnde a parte, sine dubio concluditur tale matrimoniū non esse iure naturali prohibitum: vel si est, non ita tamen, vt si attentatur, factum dirimatur aut non teneat.

Ex quo sequitur corollarium quod omnes infideles contrahentes in gradibus ab ecclesia prohibitis, si non cōstet esse iure naturali prohibitū, vere contrahunt, & est ratum matrimoniū. Itaque si quis inter infideles duceret relictam fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimoniū esset validū nec conuersi ad fidem indigent papæ dispensatione, imò neque quacunque autoritate possent se parari, scilicet cum solo iure humano, quo infideles non tenentur, huiusmodi matrimonia sint interdicta.

PRIMA CONCLUSIO.

Quanquam de essentia, aut necessitate matrimoni non sit viri aut mulieris consensus ille ta-

De Matrimonio.

men quacunq; intentione, & verbis, conditione interposita ad matrimonium nunquam sufficit, etiam conditione consensum comitante.

SECUNDA CONCLUSIO.

Non solum lege diuina, & ecclesiastica, sed civili etiam matrimonio impedimenta poni possunt: nec tamen omnia in Leuitico contenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLUSIO.

Sicut ecclesia fortasse matrimonium ratum dirimere non potest, ita neque religionis professio semper dirimit etiam ante matrimonii consummationem.

Finis primi tomi.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria, ordinis Prædicatorum, sacre Theologiae in Salmanticensi Academia quondam Professoris primarij, Relectio.

DE AUMENTO CHARITATIS, & diminutione.

SUMMA.

- 1 *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur.*
- 2 *Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum.*
- 3 *Actus intensior, non augeat habitum per totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum quem habet supra habitum.*
- 4 *Actus quilibet meritorius, augeat gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum.*
- 5 *Charitas, non augeatur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum.*

De augmento charitatis.

- 6 *Charitas, nūquā est equalis gratiæ, saltē in adultō.*
- 7 *Gloria, respondet gratiæ, & non charitati.*
- 8 *Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis in quo differant à prima.*
- 9 *Agentia plura nunquam producunt maius lumen, vel calorem in primo puncto spheræ suæ, actiuitatis, quàm produceret vnum illorum, quod maximum est.*
- 10 *Lumen productum nunquam est maius, quàm sit lumen in maximo luminoso.*
- 11 *Per quemlibet actum charitatis quantumuis remissum, meretur quis, & habebit maiorem gloriam.*
- 12 *Per quemlibet actum charitatis quantumuis remissum, augetur gratia.*
- 13 *Si per actum remissum charitatis non augetur charitas statim, voluntarium videtur disere, quòd augetur in fine vitæ.*
- 14 *In augmento habitus, an habeatur respectus non ad intensiorem gradualem actus meritorij, sed ad quantitatem meriti.*
- 15 *Data opinione quòd non augetur habitus per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam vnus actus continuatus possit æquiuale in merito vni actui intenso. Et de triplici istius questionis opinione.*
- 16 *Meritum, nullo modo proportionatur intensiori.*
- 17 *Meritum, non solum non proportionatur intensiori, sed nec magna multitudo actuum remissorum æquiuale vni actui intenso, vel perfecto.*

An meritum

De augmento charitatis.

232

- 18 *An meritum duplicetur, si no sit magna continuatio & perseuerantia in actu.*
- 19 *Habitus sine dubio augetur, quandocunq; peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per continuationem.*
- 20 *Charitas an diminuat dupliciter disputari potest no modo an per peccatum veniale alio modo an per mortale.*
- 21 *Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuat.*
- 22 *Nullum peccatum veniale potest tollere gratiam.*

RELEGENDVS locus est Pauli Apostoli Philipens. 1. Oro vt charitas vestra magis ac magis abūdet, &c. Relectio nostra habebit duas partes. In prima agemus de augmento charitatis. In secunda, de diminutione eius. De augmento non omnes questionēs tractare statuimus: neque enim liceret in tam breui tempore: sed vnā elegimus, quæ inter Doctores celebrior est, & magis ad Theologum spectat: & ea est, An * per quemlibet actum charitatis augetur charitas. Et quidem pro parte affirmatiua arguitur, quia quilibet talis actus est meritorius gloriæ, ergo & gratiæ, & per cōsequens charitatis. Assumptū patet, quia actus quicūq; bonus relat^o in Deū ex charitate est bon^o

Gg 4 &

De augmento charitatis.

& meritorius, vt late tractat S. Tho. 1. 2. Consequētia probatur, quia gloria correspondet gratiæ & charitati: ergo si pro tali actu datur maior gloria, ergo maior gratia, & charitas.

Pro parte autē negatiua arguitur, quia in agentibus naturalibus agens remissum non agit effectum intensiorem: ergo neque actus charitatis remissus auget habitum charitatis intensum. Consequētia probatur, quia de spiritualibus & supernaturalibus debemus iudicare per proportionem ad naturalia, nisi oppositum cōstet testimonio scripturarum. Iuxta illud apostoli ad Roma. primo. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.

De quæstione hac est triplex opinio. Prima tenet alterum extremum, quòd, scilicet, quolibet actu charitatis quantūcunq; remisso augetur charitas & gratia. Ista est communis opinio recentiorum, eorū scilicet qui nominales vocantur, vt est videre apud Gabrie. in primo distinct. 17. quæst. 4. & in 3. distinctio. 23. quæst. 1. & in eisdem locis apud alios Doctores.

Secunda opinio tenet duo: primum, quòd pro quolibet actu charitatis quantumuis remisso datur maior gloria: secundum, quòd per actum remissum non augetur charitas, aut gratia. Ista opinio est Scoti in 4. & Ricard. in 2. dist. 16.

Tertia opinio tenet alterum extremum, quæ dicit

De augmento charitatis.

233

dicit, quòd per nullum actum augetur charitas, nisi sit intensior ipso habitu charitatis, & per consequens, quòd pro tali actu non datur maior gloria. Ista opinio vel est, vel attribuitur S. Tho. 1. 2. quæst. 52. art. 3. & 2. 2. quæst. 24. art. 6. & in primo. d. 17. & videtur opinio Durandi. 1. d. 17. q. 8. licet fortasse potius sit cum secunda opinione recitata. Ex his opinionibus, primo volo examinare quòd est commune tribus ipsi opinionibus. Commune autem est ipsis, quòd per actum intensiorem augetur habitus charitatis. Circa quòd reuocatur in dubium, An actus* intensior habitu augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum Verbi gratia, si habitus est vt quatuor, & actus intensior vt octo, an habitus ille augebitur per octo gradus, an solum per quatuor. Et videtur quòd ^{arg.} actus intensior augeat habitum secundum suam totam latitudinem, quia aliàs non seruaretur debita proportio præmiorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium vt quatuor, & per consequens habitum charitatis & gratiæ vt quatuor, & postea habeat secundum actum meritorium vt octo, si actus non augeat habitum per totam latitudinem, sed solum secundum excessum, sequitur quòd habitus charitatis & gratiæ in Petro erit solum vt octo: & cum gloria correspondeat gratiæ, etiam erit vt octo, & tamen habebit meri-

De augmento charitatis.

tum vt duodecim. ergo gloria est minor meritis. Et iterum si Petrus & Paulus primo habeant meritum vt quatuor, & per consequens gratiam vt quatuor, & postea Paulus habeat secundum actum meritorium vt octo: iam secundum hanc opinionem gratia Pauli erit solam vt octo, & Petri vt quatuor. ergo est proportio dupla: & similis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum ad meritum Petri. ergo inter illos non seruetur similis proportio inter præmia, quæ fuit inter merita. In contrarium autem arguitur. Quia in agentibus naturalibus agens intensum non auget effectum minorem secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum, ergo ita est in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia si calefactiuum vt octo applicaretur calido vt quatuor, non faceret calidum, vt duodecim, sed solum vt octo ergo. Et quia solutio quæstionis principalis, bona ex parte pedit ex hoc dubio, volo id diligentius examinare,

3 & pono conclusionem talem. Actus intensior non auget habitum secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum, quem habet supra habitum.

Exo Ista conclusio probatur. Primo, de habitibus acquisitis, quia loquendo de habitibus, qui sunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu sensitivo, videtur sequi, quod habitus quicumque intenditur, semper ad minus augeatur in duplo, quam prius erat.

De augmento charitatis.

234

erat. Quia cum potentia naturalis agat semper ex toto conatu, videtur quod semper actus elicited ab habitu, sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundum totam suam latitudinem, semper augebit plus quam in duplo, imò videtur sequi, quod per quemlibet actum sequentem augeatur habitus plus quam per omnes præcedentes. Patet gradatim discurrendo per actus. Si enim habitus prius sit vt quatuor, actus sequens ex toto conatu ad minus erit vt quinq; , & tunc habitus esset vt nouem, & sequens actus ad minus erit vt decem, & habitus vt nouedecim, & sequens actus vt viginti, & habitus vt trigintanouem, & sic consequenter. Hoc autem consequens non videtur profecto admittendum, ergo nec ista opinio. Et confirmatur, quia omne agens potest agere conformiter ad formam, per quam agit, vt calidum vt quatuor potest producere calorem vt quatuor: & lucidum vt quatuor, lumen vt quatuor. Ergo potentia agens per habitum vt decem, ad minus potest producere actum vt decem: & sic potentia merè naturalis semper habebit actum ad minus æqualem habitui in intentione, & per consequens semper augeatur ad minus in duplo. Secundo confirmatur: Quia profecto nihil aliud videtur esse habitus vt decem, quam quod possit producere actum vt decem: ergo habitus existens in potentia naturali, semper producit actum ad minus æqualem intensum. Secundo ^a prin-

De augmento charitatis.

principaliter probatur idē de habitu infuso, quia similiter sequitur, quòd si quis agit ex toto conatu, semper augebitur habitus infusus plus quàm in duplo, imò per quemlibet actum sequentem plus quàm per omnes præcedentes. Patet eodem modo, sicut prius, quia si actus sequens habitum est ex toto conatu, videtur quòd sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundū totam suam latitudinem, semper auget habitum plus quàm omnes præcedentes. Si enim omnes actus præcedentes fuerunt centum graduum, & habitus similiter, actus productus ex tali habitu, ex toto conatu erit intensior quàm centum graduum, & sic augebit habitum plus quàm omnes actus præcedentes. Ex quo iterum sequitur, quòd talis actus erit maioris meriti, quàm actus præcedentes, & quòd pro quolibet actu sequenti habebit quis maiorem gloriā, quàm pro omnibus præcedentibus. Quod omnino videtur absurdissimū. Neque enim est opinabile, quòd Ioannes Baptista, aut etiam beata Virgo per quemlibet actum, in ultimo vitæ suæ, plus mererētur, quàm per oēs præcedentes. Et certè hoc argumentum ita videtur urgere, vt non appareat facilis solutio. Sed tamen potest responderi vno ex tribus modis. Primo, potest dici ad argumentum, quòd homines cōmuniter non agunt ex toto conatu, & per cōsequens actus non est intensior habitu, & sic ruit id quod

De augmento charitatis.

235

quod inferebatur. Sed profectò solutio nulla ex parte satis facit, quia saltem aliquando viri perfecti videtur, quòd agāt ex toto conatu: & satis magnum inconueniens videtur, quòd hoc possit contingere, et si non semper contingat: neq; enim rationabiliter esset concedendum, quòd Petrus, aut Paulus, aut etiam Adam post tot annos non mutato obiecto, neque alijs circumstantijs haberent vnam dilectionem dei, per quam plus mererentur, quàm per omnes actus totius vitæ. Et ideo secundo & apertius potest dici, quòd etiam si quis agat ex toto conatu, actus non perueniet ad totā latitudinem habitus, quando habitus est magnæ intensiōis: vt pote si quis habeat charitatem vt centum, quantumcunque agat ex toto conatu, non habebit dilectionem vt centum, neq; fortè vt quinquaginta. Sed neq; hoc videtur satis facere, quia non videtur intelligibile, quare habitus dicatur vt cētum, nisi quia potest producere actū vt centum, cū habitus dicatur in ordine ad actū neq; est luminosum vt decem, quod non possit producere lumen vt decem, & cū quælibet alia forma possit producere effectum secundum totam suam intensiōem in subiecto capaci, vt de calore, luce, & frigore patet, erit merè voluntariū dicere, quòd hoc est singulare in habitibus, vt non solum possint producere effectum æqualem sibi.

Item saltem quilibet talis actus, qui sequeretur

ex

De augmento charitatis

ex tali habitu intensissimo, esset incredibilis intensio. Cum enim cæteris paribus, ex maiori habitu producat intensior actus, si quilibet actus auget habitum secundum totam latitudinem, fiet breui tempore habitus ita intensus, ut actus sequens non possit esse nisi intensissimus. Et maxime, quia quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actum tanto maiori conatu agit, & sic cum actus auget inclinationem regulariter, semper erit maior conatus in actu sequenti, quam in præcedentibus: & sic dato, quod actus sequens non adæquet omnes præcedentes, saltem æquivaleret medietati, aut tertiæ, aut quartæ parti omnium actuum præcedentium ipsum, quod non est paruum inconueniens. Et si addas, quod charitas augetur non solum per proprium actum, sed per omnem actum meritorium cuiuslibet virtutis, & quælibet etiam virtus inuicem per actus aliarum virtutum: si actus auget habitum per totam suam intensioem, vides quò progrediatur intensio cuiuslibet habitus. Imò videtur similis calculatio, qualis solet poni in aceruatione illa vulgari de ludo latrunculario, aut de granis frumenti. Si quis enim prima die anni soluerit vnum granum frumenti, & secunda die duo, & tertia quatuor, & quarta octo, & sic consequenter, profectò ante finem anni, tam in immensum cresceret multitudo frumenti, ut totus ager Campaniæ ferre tantum frumenti vno anno non posset

De augmento Charitatis

236

set, imò neque tota Hispania. Similis profectò ratio videtur sequi in proposito, si nuda potentia producat actum ut vnum, & habitus sit ut vnum, sequens videtur quòd sit ut duo, & habitus ut tria secundum hanc opinionem, & sequens actus ut quatuor, & habitus ut septem, & sic semper qualibet die fiet duplo maior totus habitus, & paucis annis neque cogitari quidem possit tanta intensio habitus. Item ad minus vitare non possemus secundum hanc opinionem, quin saltem in eo, qui per longum tempus perseverat in gratia, essent habitus infusi intensi, certè plus quam ostendat experientia. Neque enim experiuntur boni tantam in se intensioem habituum, quanta esset in illis, si ad istum modum augerentur. Item si actus essent ita intensi ratione habituum, sequerentur maiores motus in appetitu sensitivo, qui naturaliter ex actu voluntatis mouetur, quam experientia monstrat. Si enim pœnitentiæ infusa esset ita intensa, sicut per hanc rationem oporteret esse, etiam de præteritis & præsentibus esset tristitia interior intensissima, & sequeretur intensissimus dolor in appetitu sensitivo, quod tamen raro sancti viri experiuntur. Sed ad hoc argumentum de experientia respondetur, & est tertia solutio, quòd non habemus experientiam de intensioe habituum infusorum, sicut nec de ipsis habitibus infusis. Sed nec hæc solutio sufficit. Primo, quia saltem haberemus

De augmento charitatis.

experientiam de intensione ipsorum actuū procedētium ab habitibus infusis, & cum ex actibus virtutum infusarum (secundum opinionem omnium aliorum à S. Tho.) producantur, & augeantur habitus acquisiti, saltem experientia perciperemus istam admirabilem intensiōnem habituum. Quibus omnibus si addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè videbitur conclusio posita satis confirmata. Si enim calefactiuum vt octo, superueniens calido vt quatuor, nō auget nisi per quatuor gradus, nescio q̄s hoc priuilegium dedit actui vt octo, vt augeat habitum vt quatuor per octo gradus.

ad arg. Sed restat modò soluere argumentum factum à principio contra conclusionem, quia videbitur quòd ex illa conclusione non seruetur proportio prēmij ad meritum, nec meritorum inter se ad prēmia. Pro cuius solutione pręsuppono duo. Primum est, quòd gratia distinguitur à charitate. Hoc suppositum in pręsentia nō probo, quia mihi satis est respondere ad argumentum secundum principia S. Tho. Et qui hoc suppositum negant, habent quærere aliam solutionem. Secundū quòd suppono, est, quòd gratia non oportet vt sit equalis charitati. Hoc ostendam necessario esse dicendum. Et videtur probari in Christo, in quo secundum opinionem communem fuit infinita gratia & tamen non fuit infinita charitas. Quod probatur,

De augmento charitatis. 237

tur, quia eadem ratione fuissent omnes alię virtutes infinitę: & sic essent actus eius infiniti & infinita tristitia, & ex consequenti non posset naturaliter viuere: quia ex infinita tristitia in voluntate, sequitur naturaliter tātus motus in appetitu sensitiuo, q̄ non posset naturaliter cum illo viuere.

His suppositis ad argumentum respondeo per quatuor conclusiones. Prima, * quilibet actus meritorius auget gratiam secundū totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinē actus & gloria correspondet gratiæ, vt in pręsentia suppono: ergo augetur gratia secundum totam latitudinem actus, vt si est gratia vt quatuor, & actus meritorius vt octo, dico quòd gratia fiet duodecim graduum. Et confirmatur, quia iste est gratior vt octo, quàm prius erat, ergo gratia est aucta vt octo. Secunda. Charitas * non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum. Hoc est probatum omnibus argumentis supra positis. Tertia, Charitas * nunquam est æqualis gratiæ saltem in adulto. Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & charitatē solum secundum excessum. ergo gratia est maior quàm charitas. Quarta, Gloria * respondet gratiæ & non charitati. Patet, quia per gratiā sumus gra

De augmento charitatis.

ti & digni gloria: charitas autem data est ad diligendum, sicut fides ad credendum ergo. Item patet hæc ex tribus, iam positis conclusionibus. Ex his patet solutio ad argumentum: respondente enim gloria gratiæ, seruetur proportio meritorum ad præmia, etiam si charitas non augeatur secundum totam latitudinem, vt declaratum est. Neque ex isto augmento gratiæ sequuntur inconuenientia quæ supra inferebamus: gratia enim non facit ad intensiorem actus, sed solum charitas: & sic licet augeatur gratia in duplo, non sequitur q̄ actus sequens sit duplo maior, quàm prior, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certè quicquid secundum alias opiniones sit dicendum, videtur necessarium sic respondere secundum opinionem S. Tho. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quòd habitus non augetur nisi per actus intensiores. Si enim ita est, & actus auget habitum secundum totam suam latitudinem necessarium est concedere corollarium illatum, quòd habitus nunquam augetur quin augeatur plus quàm in duplo, quàm prius erat, vt patet intelligenti. Et sic in Adam, vel alio ex patribus antiquis, qui ferme ad mille annos vixerunt, in vltimis annis vitæ suæ nunquam potuerunt augeri habitus quin augeretur plus quàm esset tota intensio habitus præcedentis, quod est absurdissimum. Sed quia hoc dubium est commune in omni opinione,

De augmento charitatis.

238

nione, & argumentum videtur procedere contra omnes, ideo ad hoc argumentum de proportione meritorum ad præmium tenendo quòd gratia & charitas sunt idè, oportet respondere, quòd charitas per actum meritorium augetur in esse gratiæ secundum totam latitudinem actus, in esse autem charitatis solum secundum excessum. Et sic etiam seruetur proportio meritorum ad præmium: & videtur quòd etiam secundum communem opinionem oportet concedere quòd gratiam oportet esse maiorem in esse gratiæ, quàm in esse charitatis, vt patet in Christo, in quo gratia fuit infinita, charitas autem in esse charitatis finita, vt supra probatum est, & hoc modo conclusio posita posset defendi in omni opinione.

Secundo oportet examinare id, in quo differunt secunda & tertia opinio à prima. Differunt autem in hoc, quòd prima putat charitatem augeri etiam per actus remissiores. Secunda & tertia defendunt, quòd non augetur charitas, nisi per actus intensiores. Arguitur ergo pro secunda & tertia opinione contra primam. Primo argumento Durand. Quia non est dignus nouo beneficio & gratia qui abutitur, vel negligenter vtitur iam receptis beneficijs, sed qui habet charitatem intensam tepidè & remissè operans, negligenter se habet & abutitur charitate. ergo non est dignus vt augeatur. Et licet

De augmento charitatis.

hoc argumentum videatur prima facie leue, & infirmum, tamen si quis consideret quòd in hac materia non possunt fieri argumenta euidentia, multo minus quàm in alijs materijs moralibus, nõ contemnet argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad diuina, profectò hoc est morale, & familiare in vita politica, vt qui in obsequendo & promerendo apud dominum vel principem fit negligentior, & remissior, non crescat in gratia, & amicitia apud dominum, sed bene agitur cum illo, si perseuerat in eadem gratia, in qua prius erat, etiã si aliàs non offendat. Si ergo inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur, nõ male arguimus, & timendum est ne ita nobis contingat apud Deum remissè & negligenter operando. Secundo arguitur argumento S. Thom. Habitus acquisitus non augetur per actus remissiores: ergo nec habitus infusus. Et quia hoc est vnum ex præcipuis argumentis, volo examinare quantum valeat. Et primò probatur cõsequencia, quia licet habitus infusus non augeatur effectiue ab actibus, tamen verisimile est, quòd eo modo augetur à deo ac si augeretur effectiue ab ipsis actibus, sicut habitus acquisitus, aliàs si non oportet seruari proportionem ad naturalia, quid possimus capere, aut dicere de rebus spiritualibus, vt potè nobis ignotis? Et confirmatur, quia si charitas augetur effectiue per actus meritorios, non aliter dicere

cere

De augmento charitatis.

239

ceremus augeri, nisi sicut habitus acquisiti augetur. Et confirmatur iterum, quia secundũ aduersarios per eosdem actus, per quos meritorie augetur habitus infusus, augetur effectiue habitus acquisitus: ergo videtur, quòd si per actus remissos non augetur habitus acquisitus, ergo nec etiam infusus. Antecedens autem, quia negatur non solum ab aduersarijs nostræ opinionis, sed etiam à Durando, qui est in eadem sententia nobiscũ, primò probatur, quia similes actus similes habitus efficiunt, vt ait Arist. secundo Ethic. ergo videtur quòd actus remissi non possunt facere habitum intensum, qui non est sibi similis, quãquam scio non in hoc proposito locutum in eo loco.

Item omne agens intendit assimilare sibi passum, ergo actus remissi non augent habitum intensiorem: quia hoc non est facere simile, sed dissimile. Item passum in principio est dissimile agenti, & in fine simile. secundo de anima. ergo actus remissus non auget habitum intensum, aliàs in fine actionis habitus non esset similis actui, sed dissimilis. Item calidum vt quatuor, non aget in calidum vt quinque: ergo nec actus vt quatuor, aget in habitum vt quinque: vel ostendatur hoc priuilegium in actibus, quòd non sit in alijs agentibus naturalibus. Item actus remissus nihil agit in continuatione, ergo nec in principio. Consequencia patet, quia non est maioris actiuitatis, nec est ma-

Hh 3 ior

ior resistentia. Antecedens probatur, quia agens naturale quod agit sine resistentia, nihil agit in continuatione, sicut patet de sole respectu cœli: sed actus nullam habet resistentiam ad producendum, vel ad augendum habitum, ergo nihil agit in continuatione. Et confirmatur, quia si actus auget habitum in continuatione, malè vitaretur argumentum commune de infinita intensione. Si enim in quolibet instanti habitus augetur per certum gradum, sequitur infinita intentio in quocumque paruo tempore. Secundum autem communem opinionem, videtur facile expediri hoc argumentum. Siue enim in continuatione, siue in productione actus quocumque veniat ad hoc, ut actus sit equalis, vel minor habitu, cessat omnis actio, & sic si actus sit ut quinque, & habitus ut quatuor, in primo instanti habitus fiet ut quinque, & neque per reactionem neque per continuationem fiet maior intentio, quia iam agens & passum sunt similia, & si simile non agit in simile, neque minus in maius. Item ex contraria opinione sequitur, quod assensus conclusionis erit intensior assensu præmissarum. Consequens est contra Arist. lib. Post. & contra totam dialecticam. Probatur consequentia. Sit enim ita quod assensus præmissarum sit ut quinque, & conclusionis ut quatuor: & per consequens habitus scientificus etiam ut quatuor, volo quod habens talem habitum eliciat frequenter assensum

conclus

conclusionis, non cogitando actualiter de præmissis, quia sine dubio est possibile, tunc secundum opinionem contrariam augebitur habitus scientificus, & poterit fieri ut quinque, & ut sex: & per consequens etiam assensus conclusionis erit ut sex, & sic intensior assensu præmissarum. Et confirmatur, quia sequitur, quod talis assensus erit euidentior assensu præmissarum, quia quilibet gradus est euidentis: unde si assensus conclusionis est intensus ut sex, ergo euidentis ut sex. Confirmatur secundo. Volo enim quod post primam demonstrationem, in qua assensus conclusionis sit ut quatuor, adducantur novæ demonstrationes æquales cum prima in euidencia & intensione, tunc per aduersarios augetur habitus scientificus: & sic iterum assensus scientificus poterit peruenire ad intensiorem & euidentiam supra quemlibet assensum præmissarum. Ista argumenta etsi non concludant & conuincant, certe videntur esse apparentia & minus probabilem facere opinionem primam. Sed quia præcipuum fundamentum huius opinionis est, quod in naturalibus agens remissum non auget effectum intensiorem, vel quod agens remissum superueniens agenti intensiori non facit effectum intensiorem, quod non solum aduersæ opiniones, sed etiam Durandus, qui nobiscum sentit, negat: ideo arguitur contra hoc fundamentum: & probo, quod agens remissum augeat effectum intensiorem. Et arguitur argu

Hh 4 mento

mento Durandi, & etiam Gabr. nam experientia docet quòd tres & quatuor lucernæ superuenientes primæ lucernæ intensiori, vel equali intensius illuminant quàm sola prima, ergo agens remissum, vel æquale &c. Idē probatur de ignibus, maiorem enim calorem producant multi ignes vel æquales, vel etiam minores, quàm solus vnus: ergo ruit fundamentum de agenti naturali. Ad argumentum dico primo, quòd * nunquam plura agentia producant maius lumen, vel calorem in primo puncto (vt ita dicam) spheræ suæ actiuitatis, quàm produceret vnum illorum. Secundo dico, quòd * nunquam lumen productum est maius quàm sit lumen in maximo luminoso, vt si sit vnum luminosum vt octo, & multa alia vt octo, vel minora, nunquam lumen productum erit supra octo. Et probatur vtrunq̄ dictum & fundamentum principale. Certum est enim, quòd si sol diuideretur in duas medietates vt fierent duo luminosa, nulla alia mutatione facta, non producerent intensius lumen, quàm nunc producant: sed vna medietas produceret tam intensum lumen sicut sol producit: ergo duæ medietates non producerent maius lumen, quàm vna medietas. Minor probatur, quia sol est vniformis secundum lumen, & tam intensum lumen est in medietate solis, sicut in toto sole. Ergo tam intensum lumē producit medietas solis, sicut totus sol.

Et

Et idē est iudicium de igne & quolibet alio agente naturali. Si enim ignis sit vniformiter calidus, tantū calorem intensiue producit medietas ignis, sicut totus ignis, & duæ medietates separatæ non producerent plus quàm totum: ergo duæ medietates non producerent intensiorem calorem, quàm vna medietas, & sic plura agentia naturalia æqualia non producant intensiorem effectum, quàm vnum illorum: nec agentia æqualia se adiuuāt ad producendum intensiorem effectum. Et confirmatur, quia si sint decem luminosa vt quatuor, & ex illis fiat vnum, totum erit vt quatuor, & non plus. Sicut si ex multis albis vt quatuor, fiat vnum album, erit solum vt quatuor. Sed quodlibet luminosum vt quatuor, poterit producere lumen vt quatuor. ergo luminosum cōpositum ex illis non producit intensius lumen, quàm singula luminosa vt quatuor. Nam cum nō agunt intensius luminosa separatæ, quàm in vnum composita, non intensius agunt decem luminosa vt quatuor, quàm vnum illorum. Et cōfirmatur, quia mirabile esset, quòd aggregatum ex omnibus luminosis non sit nisi vt quatuor, & producat lumen intensius quàm quatuor, cum nullum agens agat supra suam intentionem. Item aliàs sequeretur, quòd daretur mai⁹ maximo. Si enim agens æquale vel minus iuuet ad augendam intensiorem, ergo si maxime calidum aut luminosum sit vt decem, & apponatur

hH s ei

De augmento charitatis.

ei luminosum vt decem, vel vt quinque, lumen productum esset vt vndecim vel duodecim, & sic maius maximo. Ad argumentum de experientia dico primo, quòd magnitudo, seu multitudo materiæ etiam in eadem intensione facit ad extensionem actiuitatis, ita vt si calefactiuum pedale intensiōnis vt quatuor potest calefacere per viginti passus calefactiuum decempedale eiusdem intensiōnis vt quatuor calefacit per plures passus. Secundo, quòd omne agens fortius agit in propinquum, quàm in remotum. Tertiò, quòd agens agit vniformiter disformiter per spatium vel spheram actiuitatis. Ita vt si agens sit vt octo illuminaret spaciũ duorum passuum, ita vt in quinto passu esset lumen vt sexto & in decimo vt quarto, & in decimo quinto vt decimo secundo & sic consequenter ergo si adduntur alia quarto similia luminosa intensiōne & quantitate, iam erit spatium illuminatum quinque graduum, vt 100: passuum, & 20. passuum, vt prius erat lumen vt quatuor, erit plusquam. 6. quia in 5. passuum erit lumen vt. 4. Et idem erit, si luminosum vt 8. ad datur luminoso vt quatuor augibitur in sphaera actiuitatis, & per consequens intensio.

Deinde sequitur, quòd nunquam erit maius lumen in quocunque puncto, quàm in maximo luminoso, quod si erat vt octo, nunquam in medio erit maius lumen quàm vt octo, quotcunque sint agentia

De augmento Charitatis

242

gentia. Et confirmatur hoc, quia vt crescit lumen, aut calor, si luminosum idem aut calidum fiat maius in quantitate, sic si multiplicentur luminosa, vt notum est. sed si luminosum pedale aut ignis pedalis intensiōnis vt octo fiat tripedalis manente eadem intensiōne, nullus dicet, quòd producat lumen aut calorem ultra octo ergo quotquot multiplicentur luminosa vt octo nunquam producent lumen ultra octo: neque vnquam experientia aliter docuit multiplicatis agentibus augeri effectum, quam sicut dictum est. Imò ex hoc arguitur contra opinionem contrariam. Nam quotcunque multiplicentur agentia vt quatuor, siue simul, siue successiue, nunquam producent effectum supra quatuor: ergo quantumcunque multiplicentur actus vt quatuor, nunquam producent habitum supra quatuor. Et ita patet quid dicendum sit ad primum argumentum contra fundamentum conclusionis.

Sed arguitur aliter secundo, contra fundamentum de habitu acquisito. & probo, quod quilibet actus quantumuis remissus, augeat habitum acquisitum, quia alias sequeretur, quod nunquam augetur habitus, nisi augetur conatus potentia. Patet, quia si secundus actus non est maior primo, nihil facit secundum opinionem: sed vt sit maior actus, videtur quòd sequitur maior

De augmento charitatis

conatus, ergo. Ad hoc dico, primo negando consequentiam, quia cum æquali conatu posito habitu producit maior actus. & est communis opinio, sed Durandus hoc negat, quia tenet quod habitus non facit per se maiorem intensiorem: sed non est probabilis eius sententia.

Tertio arguitur, Experientia docet, quod ex frequentatione actuum semper augetur habitus, sed non videtur quod semper actus sequentes sint intensiores præcedentibus, ergo hoc non requiritur ad augmentum habitus, Dico primo quod experientia docet oppositum nam si quis remissè & tepidè operatur, non inuenit se promptiorem, quod tamen esset, si habitus augetur. Secundo dico, quod regulariter ubi est maior inclinatio, est maior conatus, & quia habitus auget inclinationem, consequenter qui operatur ex habitu, operatur ex maiori conatu, & ideo actus sequentes sunt intensiores. Et sic videtur manere secundum argumentum principale in suo vigore.

Quarto principaliter arguitur pro nostra opinione, quia ut latè probatum est, actus intensior auget habitum solum secundum excessum, ergo actus æqualis, vel minor nihil auget. Patet consequentia, quia si actus ut sex, auget habitum ut quatuor, auget præcisè per duos gradus: ergo actus ut tria videtur quod nihil auget & idem de actu ut quatuor. Si enim actus auget habitum solum se-

cum

De augmento charitatis

243

eundem excessum, ergo si non excedit, videtur quod non auget. Et confirmatur, quia in naturalibus, ut dictum est, remissius agens non auget effectum intensiorem.

Quintò arguitur, Experientia docet, quod qui remissè & tepidè operatur, facile amittit habitum, quod non esset, si talis habitus augetur: esset enim difficilius mobilis, & firmiùs persisteret, quod non ita contingit. Imò qui consuevit tepidè operari, facile desinit operari. Plura argumenta possent fieri pro hac opinione, sed ista videntur potentiora.

Atqui pro maiori declaratione materiae arguitur pro prima opinione contra secundam & tertiam: & probo, quod habitus augetur per quemlibet actum. Et primo arguo argumento facto in principio, quia talis actus etiam remissus, loquendo de habitu charitatis infuso, est meritorius. ergo respōdet ei aliquis gradus gloriæ, & gloria correspondet charitati & gratiæ, ergo ratione talis actus augetur gratia & charitas. Dico primo quod non est certum, quid patres antiqui senserint de hoc dubio, & neoterici quidem ita volunt intelligere. San. Thom. quasi velit dicere, quod pro actu remisso nec gradus gratiæ, neque gloriæ datur. ipse vero non dicit nisi, in. 1. distinct. 17. quæst. 2. quod ad multitudinem actuum charitatis non necessario sequitur augmentum præmii essentialis. Scot. autem

tem

De augmento charitatis.

tem in. 4. videtur dicere, quod pro actu remisso sicut habebit quis gradum gloriæ, ita habebit gradum gratiæ in fine vitæ. Sed quidquid senserint patres, respondeo per tres propositiones. Prima Per quemlibet actum charitatis quantumvis remissum meretur, quis, & habebit maiorem gloriam Hæc propositio videtur esse S. Tho. 1. 2. q. 52. & 2. 2. q. 24. ar. 6. licet fortasse super sententiis aliter senserit. Eadem propositio est apertè Scot. Et primo probatur, quia videtur repugnare quod sit meritorius de condigno, & non detur pro eo præmiū. Item perfecti viri viderentur esse multo iniquioris conditionis, si habentes habitus intensissimos, fortè aliquando elicientes actus minoris intensio- nis, omnino frustrarètur præmio, qui tamè actus apud imperfectos esse ut valde meritorii. Item videtur facere, quod Dominus dicit Matth. 10. Qui cunq; potum dederit calicem aquæ frigidæ non perdet mercedem suam. Item Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mādāta, sed certum est, quod per actus remissos charitatis seruat quis mandata, ergo pro illis habebit vitam æternam. Item cō- tritio quantumcunq; remissa, dummodo habeat alias circūstantias, est sufficiens dispositio ad gra- tiam & gloriam, ergo multò magis actus chari- tatis elicitus quantumcunq; remissus erit suffi- ciens ad idem. Item omnino videtur absurdum, & acerbum, ut si quis heri habuisset actum ut de-

cem

De augmento charitatis. 244

cem, & habuisset pro illo magnum præmiū, quia scilicet habebat habitum remissiorem, & hodie quia creuit habitus p simili actu, nullam mercedem habeat. Item actu intensiori, ut dictum est, licet augeatur charitas solū penes excessum actus tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinem actus, ergo pro actu remisso dabitur etiam proportionabiliter aliquis gradus gloriæ. Et quidquid sit de argumentis & opinionibus no- uorū theologorū, nullo modo dubito de hac pro- positione, quia ex fide, & sacris literis habemus a- pertè, quod pro bonis actibus, saltè ex gratia pro- cedentibus, habebimus gloriam in cœlo. An autè per actus remissos augeatur habitus necne, totū pendet ex opinionibus, propter quas nullo mo- do debemus discedere à regula, & sinceritate scri- pturarum, quæ apertè nobis promittunt præmiū p bonis operibus, iuxta id, Vt recipiat vnusquis- que prout in corpore gessit siue bonum, siue ma- lum. Hoc certè indignum videtur diuina bonita- te, ut pro actu malo quātūcunq; remisso recipiat q̄s poenā & p actu bono remisso non habeat mer- cedem.

2 cor. 11. 5

12

Secunda propositio, Quolibet tali actu auge- tur gratia. Hæc patet ex prima, quia si pro illo de- betur ei maior gloria, ergo talis est dignus maiori gloria: & per consequens, est gratior. Nihil e- nit aliud videtur esse gratius, quàm dignius, & ma

ma

magis acceptum ad vitam æternā. ergo qui prius erat gratus vt decem, si pro actu vt duo debentur ei duo gradus gloriæ, iam est gratus vt duodecim. Similiter ergo sicut supra diximus, quod per actum intensum augetur gratia secundum totam latitudinem actus, charitas autem solum secundum excessum, ita dicimus quod per actum remissum augetur gratia, non autem charitas.

13 Tertia propositio* si per actum remissum non augetur charitas statim, voluntarium videtur dicere, quod augetur in fine vitæ. Nihil enim de hoc est nobis traditum.

Secundo principaliter arguitur pro eadem prima opinione, quia actus minus intensus potest esse magis meritorius quam actus magis intensus, ergo si per actum intensiorem augetur habitus, etiam per actum minus intensum. Consequentia patet, quia habitus infusus non augetur nisi meritorie, ergo vbi est maius meritum, est maius augmentum. Et antecedens probatur clare, quia maius meritum est dare totam substantiam pauperibus, etiam per actum remissum, quam vnum denarium per actum intensum. Respondetur ad argumentum quod petit dubium, An* in aumento habitus infusi habeatur respectus non ad intensiorem gradum actus meritorii, sed ad quantitatem meriti. Et posset quidem dici probabiliter, quod debeat haberi respectus solum ad intensiorem, quia videtur quod augetur

geatur habitus meritorie, sicut augetur effectiue, si actus posset augere illum effectiue: sed si actus augetur effectiue habitum, augetur secundum intensiorem gradum, & non secundum meritum, vt patet de habitu acquisito, qui augetur ab actu meritorio, non secundum proportionem meriti, sed secundum gradum & naturalem intensiorem: ergo similiter videtur dicendum de habitu infuso. Et confirmatur, quia per actum meritorium virtutis acquisitæ augetur habitus infusus, ergo videtur quod proportionabiliter sicut augetur habitum acquisitum penes intensiorem gradum, & non penes meritum, ita augetur habitum infusum. Item quia sicut patet ex superioribus, augmentum charitatis non facit per se ad præmium, sed solum ad intensiorem actum eliciendum. Præmium enim respondet gratiæ, & non charitati, ergo rationabilius videtur, quod magis intensiorem charitatis habeatur respectus ad intensiorem gradum actus, quam ad meritum.

Sed his non obstantibus dico probabiliter ad dubium, quod etiam habitus charitatis, & alij habitus infusi augetur secundum proportionem meriti, & non secundum intensiorem gradum actus. Probatur, quia virtutes infusæ sunt dona dei, & quodam modo præmia actuum bonorum. ergo omnino est tenendum, quod melioribus dantur maiora dona, & maiores virtutes. Sed qui ma

gis meretur melior est, ergo magis augetur in eo virtutes quantuncunq; alius habeat actus intensiores, sed non æque meritorios.

Tertio principaliter arguitur, Ponamus Petrum in charitate vt octo, & habeat successiuè duos actus meritorios, vtrumq; vt sex: & Paulus item habeat charitatem vt octo, & habeat vnum actum vt duodecim. Arguitur sic, In Paulo augetur charitas, ergo etiam in Petro, qui tamen habet actus remissos. Patet consequentia, quia æqualiter merentur, & ex præcedenti determinatione in augmento habituum infusorū, habetur solū respectus ad meritū, ergo si augetur in Paulo, etiam in Petro.

5 Et quia tangitur eadē difficultas, arguitur quarto, quia actus in continuatione est meritorius, ergo quilibet actus quantūcūq; remissus per continuationem potest peruenire ad meritum actus intensioris: sed vt dictum est, intensio fit ratione meriti ergo per actum remissum augetur habitus: vt verbi gratia, si quis habeat habitum vt octo, eliciat actum vt quatuor, ille actus per continuationem fiat meritorius vt decem: quia certum est, q̄ quanto maiori tempore continuatur, tanto magis est meritorius: & cum quilibet actus continuatur, videtur, quod quilibet actus remissus augeat habitum

6 Respondetur, quod ista duo argumenta petunt dubium, An* data etiam opinione quod habitus non augetur per actum remissum, plures actus

remissi possint augere habitum, vel etiam vnus actui remissus possit æquivalere in merito vni actui intenso. De quo dubio sunt tres opiniones. Prima, quod quomocunq; perueniatur ad meritum actus intensi, siue per multiplicationem actuum, siue per continuationem vnus actus, augetur habitus: quia, sicut dictum est, intensio habitus infusi fit ratione meriti. ergo siue per multiplicationem actuum remissorum, siue per continuationem vnus actus remissi perueniatur ad æquale meritum vnus actus intensi, augebitur habitus infusus. Sed contrā, quia videtur sequi, quod per quemlibet actum quantumuis remissum augetur habitus. Videtur enim quod per continuationem semper veniatur ad meritum actus intensi, maximè tenendo, quod in quolibet instanti continuationis liberè continuatur. Item, quia Sanct. Thom. vt allegatum est in prima distinctione decima septima, dicit, quod per multiplicationem actuum remissorum non necessario augetur charitas, & certè doctores, qui negant intensiorem habituum per actus remissos, non admisissent, quod per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus. Ideo est secunda opinio, quod per actus remissos neque continuatos, neque multiplicatos, nunquā augetur charitas: & fortè hæc fuit opinio antiquorum. Sed contrā, Certum est, quod per conti-

De augmento charitatis.

uationem vel frequentationem actuum remissorum fit aliquis melior, quàm alius per vnicum actum intensum, & inconueniens videtur, quòd qui melior est, nò habeat maiora dona dei, & per consequens maiores virtutes infusas: ergo talis multiplicatio vel continuatio actuum sufficit ad intensiorem habitus. Iccircò est tertia opinio media, quòd per actus quidem remissos non augetur habitus, sed adueniente aliquo actu intenso augetur habitus, nò solum pro illo, sed etiam pro omnibus præcedentibus quantumcunq; remissis. Sed certè hoc videtur esse diuinatio, & merè voluntarium. Si enim ratio intensiōnis est meritum, & in præcedentibus actibus remissis fuit sufficiens meritum, commentum videtur, q̄ oportet expectare aliquem actum, qui per se sit sufficiens ad augendum habitum. Et S. Tho. ponit exemplum de guttis cauantibus lapidem, quòd vltima cauat virtute præcedentium, & ita est de actibus meritoris. Vnde videtur, quòd posito aliquo actu remisso cum præcedentibus, augetur habitus, qui tamè per se nò sufficeret augere, sicut est de gutta, quæ cauat lapidem.

Dubium ergo est quæ sit verior existis opinio nibus. Dicã igitur quòd probabilius mihi videtur per propositiones. Prima, contra sententiam 16 multorum scholasticorum, Meritum* nullo modo proportionatur intensiōni, hoc est, si dilectio
dei

De augmento charitatis.

247

dei est intensa vt tria non oportet vt sit meritoria vt tria.

Secunda. Non* solum non proportionatur meritū intensiōni, sed nec magna multitudo actuum remissorum æquiualeat vni actui intenso, & perfecto volo dicere, quòd magis meritoria est vna dilectio dei perfecta, quæ sit verbi gratia vt decem, quàm centum imperfectæ, quarum quælibet sit vt vnum. Probantur ambæ propositiones. quia difficultas ex parte obiecti multum facit meritū, & difficilius est habere vnam dilectionem perfectam, quàm centum imperfectas. Item quia magis conforme est præcepto de dilectione Dei, diligere semel Deum ex magno conatu, quam sæpius tepidè & remissè, quia præceptum est vt toto corde diligamus. Item perfectior est vna oratio cum magna deuotione & attentione, quàm multæ tepidæ & remissæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in æstimatione rerū, plurius estimatur vna res perfecta in sua specie, quàm decem imperfectæ, vt patet in margaritis. pretiosior enim est adamas magnitudinis auellanæ, quàm centū adamantes minuti, etiam si omnes simul sint maioris ponderis, & hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus plurius est equus vnus perfectus quàm decem imperfecti & inualidi. ita certè est in Maioris præcii est vnum opus & officiū virtutis perfectum, quātū multa imperfecta & minuta etiam in

eadem specie.

Tertia, Idem est dicendum de continuatione. Est enim absurda & ridicula calculatio scholasticorum, vt si quis in productione actus meretur vt decem, q̄ in quolibet instanti continuationis tantundem meretur. dico enim quòd* nisi sit magna continuatio & perseverantia in actu, non duplicatur meritum. licet possit esse tanta continuatio & perseverantia, vt etiam sit maius meritum in continuatione quàm in productione. Quarta, 13 Quomocunque* perueniatur ad meritum æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per continuationem actus, sine dubio augetur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit, vt dictum est. Probatum propositio, quia talis est æquè bonus, sicut alius esset per actum intensum. ergo habet etiam æquales virtutes. Videtur enim inconueniens, quòd qui melior est, non habeat maiorem charitatem. Si ergo quis fit melior per multiplicationem, aut continuationem, quàm alius per intensiorem, ergo habebit maiorem charitatem. Item quia augmentum est quodammodo premium, ergo si est sufficiens meritum, erit etiam augmentum. Item profectò absurdum videtur, quod qui habet charitatem vt viginti, & orans per totum diem per actum meritorium vt decem & novem non mereatur augmentum charitatis. Hoc videtur conforme dicto. S. Tho. 2.2, vbi supra, dicē

tis

tis, quòd quilibet actus meretur augmentum, licet non statim, sed cum sufficienter se homo disposuerit, videturque quòd hæc dispositio sit, quādo peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso. Et per hoc patet ad tertium, & quartum argumentum.

Quinto arguitur, quia videtur sequi ex opinione, q̄ quantumcunque quis agat ex toto conatu, nūquā in cōtinuatione augebitur habitus. Consequens videtur incōueniens, scilicet, q̄ nihil opereatur ad augmentum habitus, q̄ aliquis diu perseveret in bono actu. Sequela autem videtur probari, quia demus exempli gratia, quod Petrus habens habitum vt quatuor, eliciat actum vt quatuor in primo instāti habitus fiet æqualis actui p̄ supradicta, & act⁹ manebit æqualis (vt supponimus) in cōtinuatione, & per opinionē actū æqualis nō auget habitum. ergo nunquā in continuatione augebitur habitus. Respōdetur, q̄ iā dictū est, q̄ in augmento habituū infusorū habetur respectus solū meriti, & in continuatione poterit perueniri ad maius meritum, quā sit latitudo habitus, vel quā esset meritum vnus actus intensioris, & sic augebitur habitus.

Sexto arguitur, Sequitur q̄ cæteris parib⁹ esset melioris cōditionis q̄ elicit primo actū remissū & postea intensum, q̄ ecōtrario qui prius elicit actū intensum, & postea remissum. verbi gratia, Petrus habens charitatem vt octo, eliciat primò actum

De augmento charitatis.

vt quinque, postea vt decem, per regulam positam augebitur habitus per septem gradus, & si contrario eliciat primo actum vt decem, & postea, vt quinque, solum augebitur habitus per duos gradus. Probat, quia statim cum primo eliciat actum vt decem, iam habitus auctus est per duos gradus, scilicet vsque ad decem, & per actum vt quinque, sequentem non augetur habitus. ergo omnino sequitur illatum, quod ordo ille actuum multum facit ad augmentum, quod videtur absurdum. Dico primò q̄ fortasse hoc argumētum & alia similia ostendunt, quod nostra opinio non caret etiam calumnia, nec bene se expedit à dubiis & difficultatibus, & forsitan oportet ponere aliam opinionē distinctam à tribus recitatis. Secundo dico, quod consequens non est maius inconueniens concedere, quàm cōcedere de habitu acquisito. De quo oportet cōcedere, q̄ si quis habet habitum vt octo, & eliciat primo actum vt nouem, & postea vt decem, quilibet actus auget habitum, quia semper inuenit habitum remissorem. Si autem mutato ordine primo eliciat actum vt decem, & postea vt nouem primus quidem auget habitum secundus vero non, quia inuenit iam habitum intensiorem se. Imo de aliis agentibus naturalibus videtur, quod oportet simile cōcedere. Si enim primo adhibeatur calefactiuum vt quatuor, & postea calefactiuum vt octo, vtrunquē producit, vel auget calorem

De augmento charitatis. 249

rem. Si autem mutetur ordo, & primo adhibeatur calefactiuum vt octo, & postea vt quatuor, secundum nihil facit, vt declaratum est: quantum re vera non est simile, quia in habitibus infusis actus remissus & intensus computantur pro vno actu quantum ad meritum, & sic possunt facere vnum augmentum, quod non potest dici de acquisito.

Septimo arguitur, Quia saltē sequitur, quod si quis ex habitu intenso habet solum vnum actum acquisitum, qui etiam per continuationem non perueniat ad meritum intensi, sequitur, inquam, quod pro illo actu nunquam recipiet augmentum charitatis, cum tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum ceteris paribus. Respondeo, quod omnino consequens videtur concedendum secundum hanc opinionem, & satis est quod augetur gratia. Ex his omnibus relinquitur, quod de augmento gratiæ eadem est opinio nominalium. Idest recentiorum & Sancti Thomæ differunt tamen ab opinione Scoti. Secundo relinquitur, quod profecto non est certum, sed valde dubium, quomodo fiat augmentum charitatis, & virtutum infusarum. Neque mihi per omnia placet etiam opinio Sancti Thomæ recitata, neque possum ex sententia satisfacere dubiis emergentibus ex illa. Tertio, videtur tamen quantum ad hoc probabilius, Li 5 quod

De augmento charitatis.

quod non per quemlibet actum augeatur charitas. Quarto, posset nihilominus defendi probabiliter, quod per quemlibet actum augetur charitas non admodum quidem quo aduersarij putat, sed vt dicamus, quod charitas vt decem, augetur per actum vt duodecim, per duos gradus, & per actum vt sex, per vnum gradum, & per actum vt tria, per dimidium: & sic proportionabiliter & demum in hac materia facilius esset mihi dicere quod est falsum, quam quod est verum.

SECUNDA PARS DE diminutione Charitatus.

20 **I**n secunda parte relectionis agendum est de diminutione charitatis. Duobus * autem modis intelligi potest aut disputari, quod charitas diminuat. Vno modo per peccatum veniale, alio modo per peccatum mortale, ita quod ratione illius aliquis ad minorem charitatem & gratiam resurgat, quam prius habuerat. De primo modo dubitatur, an * per peccatum veniale diminuat charitas vel gratia. Et videtur quod sic, quia quanto crescit offensa, tanto minuitur gratia, vt patet in omni vita civili. Tantum enim aliquis cadit a gratia alicuius, quantum illum offendit. Sed veniale peccatum est offensa Dei, ergo minuit gratiam.

In

De augmento charitatis. 250

In contrarium est, quia sequitur, quod multiplicatis venialibus tollerentur gratia & charitas. omne enim finitum per ablationem finiti consumitur. Respondeo. Opinio est Altisiodo. celebrata in scholis, quod peccata venialia minuunt charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis, quam neotericis. De qua opinione & quæstione pono duas propositiones.

Prima. Opinio Altisio. non tam improbabilis est sicut solet videri in scholis. Probatur, quia pro illa sunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quæ solent fieri contra illam, soluentur apparenter. ergo opinio illa est probabilis. Argumenta nonnulla sunt pro illa opinione, & primum. Quod factum est non debet videri ita infirmum. Si enim non imaginaremur gratiam esse habitum, sed hominem esse gratum Deo per voluntatem diuinam, quæ habet illum acceptum, sicut homo est gratus regi non per aliquem habitum, facile esset intelligere quomodo per paruas offensas videlicet, peccata venialia, homo redderetur minus gratus, sicut etiam homo est minus gratus amico per multiplicationem etiam leuium offensarum. Et certè si licet arguere ab humanis ad diuina, non est dubiũ, quin hoc sit in vsu hominum etiam honorum, vt minuat amicitia per multiplicationem etiam leuium offensarum, quæ tamen non sufficiunt tollere amicitiam. Nescio ergo

De augmento charitatis.

ergo vnde nos diuinamus quòd simus ita amici dei & ita grati post infinitam multitudinem peccatorum venialium.

Item pro eadem opinione arguitur, quia ex multiplicatione peccatorum venialium redditur homo minus pròptus ad actus charitatis, & aliarum virtutum: minuunt enim feruorem charitatis, vt doctores cōcedunt. Signum est ergo, quòd habitus est minor. Maior enim habitus maiorem feruorem facit, & maiorem promptitudinem, & firmitatem, cuius contrarium experiuntur, qui habent consuetudinem peccandi venialiter.

Ad argumentum in contrarium, quando arguitur, sequitur quòd per multiplicationem venialium tandem tolleretur charitas & gratia: aliqui dicunt, quòd quando gratia peruenit ad illū gradum, qui possit tolli per vnum veniale, iam id veniale fit mortale ex illa circumstantia.

Contra hoc tamen est argumentum, quia quilibet inuincibiliter ignorat illam circumstantiam. Nullus enim potest scire, quando gratia est in tali statu. Item oporteret confiteri de tali mortali peccato, quod non est dubium, quin inueniretur in multis, qui cauentes à mortalibus, tamen habent magnam consuetudinem venialium. Nullus autem hactenus inuentus est, qui de hoc confiteretur, nec doleret, nec quisquam tale confessum dedit, ergo.

Item

De augmento charitatis.

251

Item arguitur, quia peccatum mortale, quod tollit gratiam, non est grauius mortaliter seipso sine tali circumstantia. Occidere enim hominem in eo qui erat in gratia, non est grauius, vel saltē non est grauius mortaliter, quàm in eo, qui est extra gratiam: ergo per hoc, quòd veniale tolleretur gratiam, non mutaret speciem, nec esset infinitū grauius. Item arguitur. Præsupponitur vnū falsissimum, quòd aliquis teneatur ad conseruationem gratiæ ex speciali præcepto: quod nō est verum. Qui enim est in gratia & adulterat, non peccat contra duo præcepta, sed solum contra præceptum non adulterandi. Et ideo alij aliter respondent, q̄ secundū peccatum, etiam si sit æquale cum primo, non tantum tollit sicut primum, sed solum proportionabiliter, puta si primum tollit vnum gradum, secundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et sic consequenter. Et clarum est, quòd si ita fieret, etiam si in infinitum multiplicarentur peccata venialia, nunquàm omnino tolleretur gratia. Sed isti nullam rationem afferunt, quare secundum peccatum non auferat tantum sicut primum, nisi solū, quia sequitur inconueniens: quod non est satisfacere ad argumenta, & videtur voluntaria solutio. Et ideo aliter dico, quòd * nullum peccatum veniale potest tollere gratiam, etiā si posset tollere partem gratiæ. Et ratio est, quia sicut augmentum gratiæ

De augmento Charitatis

gratiæ est quodammodo præmiũ, ita diminutio est pœna. Si autem aliquod veniale omnino tolleretur gratiã, id puniretur plus quàm omnia venialia præcedentia. Manifestum est enim, quod maius malũ & grauior pœna est priuari vno gradu gratiæ apud eum, qui solum habet illum gradum, quàm priuari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos. Peius est enim cadere à gratia omnino quàm à magna gratia venire ad minimã. Et sic dicemus, quod si quis habet decem gradus gratiæ, per peccatum veniale perdit vnum gradum, & per alia venialia multiplicata possunt perdi octo: sed cum venitur ad decem, nullum veniale, nec quæcunq; venialia possunt tollere totum illum gradum, sed poterit tollere vel dimidium vel tres partes. Nec hoc est voluntarie dictum. Quia grauius est habere vnum gradum perdere dimidium, quàm habere centum perdere decem: sicut & maior pœna est habenti decem aureos perdere omnes, quàm habenti mille perdere viginti: & grauius est habenti decem perdere nouem, quàm habenti centum perdere quinquaginta, & hoc modo possemus elabi ex argumento. Si hoc non placet, posset aliter dici, quod venialia possibilis in tota vita vnus hominis, sunt certa, & determinata, cum sit certum tempus, & per consequens quamuis posset esse in mensa multitudo, est tamẽ certa, est enim aliquis determinatus numerus actuum, quos potest aliquis

De augmento charitatis.

252

quis habere in vna hora, & per consequens etiam in tota vita, quæ constat ex finitis horis. Hoc supposito ego dicerem, quod minima gratia, vt puta baptismalis, vel quæcunq; alia habet plures partes quàm sunt peccata venialia possibilis in tota hominis vita, & vnum peccatum veniale non potest tollere nisi vnam particulam ex illis. Vt si dicamus, quod venialia possibilis sunt decies centena milia, dico quod quæcunq; gratia adhuc habet plures gradus, aut particulas, & licet quolibet veniale posset tollere vnam particulam, nunquam peruenietur ad vltimum. Neque hoc esset tam absurdum. Et si nec hoc quidem satisfaceret, dicerem adhuc, quod si quis diu viuit in gratia, & non peccat mortaliter, dato quod committat multa venialia, impossibile est, quin saepe mereatur & augeat gratiam, & sic etiam si venialia diminuant charitatem ex alia parte, augebitur plus quàm minuetur. Et sic euadimus illud inconueniens, quod argumentum petebat. Et potest confirmari totum hoc. Quia temperantia acquisita, & alia virtutes minuuntur per peccata venialia contraria illis virtutibus, & tamen nunquam possunt totaliter corrumpere virtutes ipsas. Si enim quis semel habeat virtutem temperantiæ, quantumcumq; offendat venialiter in materia temperantiæ, nunquam desinet esse temperatus, & sic posset defendi sententia Altisiodorensis.

Sed

— Sed hoc non obstante est secunda propositio. Opinio communis est contra Altisio. & est longe probabilior, & quantum ego puto, verior. Et præter argumenta communia contra Altisio. argumentor sic contra illum, quia sequitur, quod charitas simul augetur & diminuitur, quia potest quis mereri, & peccare venialiter simul, ut certum est: consequens autem videtur non solum falsum sed impossibile, & malè intelligibile. Quomodo enim potest esse, quod qualitas non extensa pro eodem instanti augeatur & diminuatur. Et confirmatur, quia si charitas sit ut decem, & peccet quis venialiter peccato, quo meretur perdere unum gradum, & mereatur augmentum unius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, sed manebit ut decem, sicut prius erat, quod videtur ridiculum dicere, quod mereatur quis augmentum, & non detur ei. Item quia quæro si postea remittitur veniale, an restituatur gradus gratiæ amissus, necne si dicas quod sic, frustra ergo fingimus illam diminutionem, cum oporteat concedere, quod quando remittuntur venialia, iterum reditur ad pristinum statum. Si autem neges, contra, quia non debent esse peioris conditionis venialia, quam mortalia, sed per poenitentiam redit homo ad pristinum statum, & restituatur amissa gratia, ergo multo magis per poenitentiam venialium restituatur amissa gratia per venialia. Et confirmatur, quia

cum

cum venialia remittuntur, & per quodlibet sacramentum, & per dilectionem Dei semper perseverans in gratia recuperaret totam gratiam amissam ratione venialium, & sic illa diminutio est vana & ficta. & ista sint satis de primo modo diminutionis: de secundo autem, quia nunc non vacat, aliàs disputabimus.

REVERENDI

patris fratris Francisci à
Victoria, Relectio de
Temperantia.

Locus relegendus. Gen. 9.

OMNE, QUOD MOUETUR, & vivit, erit vobis in cibum.

SUMMA.

- 1 *Vitam suam propriam quilibet tenetur conservare per alimentum.*
- 2 *Cibi, aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse prohibitum homini iure naturali, ostenditur.*
- 3 *Carnium usus, utrum ante diluivium esset concessus.*
- 4 *Condimentis, & artificio, an liceat uti ad edendum*

Kk

cibus

cibos suauiores.

- 5 *Carnibus humanis an vesci liceat.*
- 6 *Carnibus humanis vesci, an in extrema necessitate liceat.*
- 7 *Sacrificare homines deo, vt faciunt barbari, & iure diuino, & naturali prohibitum est.*
- 8 *Abstinerere perpetuo à certo genere alimētorum, etiā in extrema necessitate, vtrum sit laudabile Cartusienſi, quòd etiā secluso scandalo non videatur illicitum in extrema necessitate abstinerere à carnibus.*
- 10 *Cartusienſi an liceat in casu necessitatis extrema carnes comedere.*
- 11 *Vitam reddere breuiorem per abstinentiā, vtrū liceat.*
- 12 *Vitam per abstinentiam ex intentione reddere breuiorem, non licet.*
- 13 *Vitam, quantum quis per alimenta possit protelare, non tenetur.*
- 14 *Vti alimentis, quibus vita breuior reddatur, quando non esset peccatum.*
- 15 *Vtens quis singulari inedia, & cibo nocuo, quādo non excusaretur à mortali peccato.*

PRIMA quæstio, quam in hunc locū scripturę tractare cōstitui, ea est An sit licitum vesci carnibus humanis? Et videtur quòd sic, primo ex loco citato, vbi nulla fit exceptio, & saltem videtur, q̄ non sit mortale, quia non est cōtra charitatem Dei vel proximi. Secūdo, quia nūquam

quam legimus prohibitum saltem lege & iure diuino. Tertiò, quia medicivtūtur in pharmacis carnibus humanis, quas vocant carnomia. ergo.

In contrarium est ius gentium, apud quas semper fuit abominabile. Item Aristo. 7. Ethi. dicit, q̄ est feritas, vesci carnibus humanis. Duabus partibus circa materiam temperantię præsens quæstio absoluetur. Prima, vtrum homo teneatur conseruare seipsum per alimentū. Secūda, An teneatur homo conseruare speciem per vsum matrimonij. Circa primam partem quærentur nouem. Primo An teneatur absolutè, & quo iure. Secundo, Vtrū liceat vti omnibus alimentis absolutè, excepta carne humana. Tertio, An liceat humana carne vti in alimentum. Quarto, An liceat sacrificare homines Quinto, Vtrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sexto, An liceat perpetuo abstinerere ab aliquibus alimentis extra extremam necessitatem. Septimo, An liceat abbreviare vitam per abstinentiam. Octauo, An in extrema necessitate liceat abstinerere à certo genere alimētorum. Nono, An ecclesia potuerit prohibere certum genus ciborum & alimentorum. Circa secundam partem quærentur tria. Primo quæritur, An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundo, vtrum nunc sit in præcepto. Tertio, Vtrum si omnino esset peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam liberis

De Temperantia.

liberis, non obstante voto, aut alijs impedimētis confanguinitatis.

De primo, vtrum homo teneatur seruire se per alimentum. Videtur quòd non, quia aliàs agrotus, qui fastidio ciborum non comederet, damneretur de mortali. Item eadē ratione teneretur sumere pharmacum. cōsequens videtur falsum iuxta illud Agathæ. Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui, & est inter epistolas Hieronymi ad hoc propositum quædam. Imo nationes sunt, quæ non vtuntur pharmacis. Et Cato videtur condemnare vsum medicorum apud Plin. lib. 29. c. 1. Et primum medicum Romam venisse anno ab vrbe condita 535. Item condemnato ad mortē per iudicem licet non comedere, quia condemnatus ad carcerem, vel ad mortem, non tenetur fugere. Respondetur, & sit prima propositio,

1 Quilibet * tenetur conseruire propriam vitam per alimentum. Probatur primo, facere contra inclinationem naturalem, est illicitum: sed ad conseruationem propriā vescendo est inclinatio naturalis. ergo non cōseruire se est illicitum. Maior probatur, quia inclinatio naturalis, vel sequitur ex iure naturali, vel è contrario ius naturale oritur ex inclinatione naturali, & siue hoc, siue illud sit, facere contra inclinationē, naturalē est facere cōtra ius naturale: hoc autem est illicitū: ergo. Minor probatur, q̄a oīa animalia naturaliter inclinātur

De Temperantia.

255

tur ad vtendum alimentis, & inclinatio naturalis est, quam non vsus, aut ratio, sed natura impressit Sicut ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. Instit. de iustitia & iure. §. ius naturale. & ff. eodem titulo, leg. ius naturale. Et cōfirmatur, quia hoc modo probamus multa alia esse illicita, sicut probamus quòd grauius peccant parētes, si odio habēt liberos, vel etiam frater fratrem, aut confanguineus confanguineum, quia est cōtra naturalem inclinationem. Secundo, quilibet tenetur diligere seipsum, sed non conseruando vitam suam facit contra dilectionem sui. ergo illud est illicitū. Maior probatur, quia est præceptum diligere proximum sicut seipsum. Matth. 22. Si ergo non teneretur homo diligere se, ergo nec proximum. Tertio, qui non vtitur alimento necessario ad conseruationē vitæ, interficit se ipsum: Sed interficere se ipsum est illicitum. ergo maior patet, quia non pascere proximum tempore necessitatis, est occidere illum, iuxta illud Ambrosij, Pisce fame morientem, si non paviisti, occidisti. libro de officijs. & habetur distin. 86. Minor autem patet, quia vt Augusti. dicit in primo de ciuitate Dei, Qui dixit, non occides, nō excepit se ipsum. Vnde cum occidere se ipsum, sit occidere hominem, est illicitum. Item Hieronymus, Nihil interest quo pacto te interimas: quia de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate,

vel manducandi penuria immoderatè corpus affligit. Et S. Tho. x. part. quæst. 97. artic. 3. ad. 3. dicit quòd Adam etiam peccasset, si non sumpsisset cibum necessarium. Ad argumenta in contrarium ad primum dico, primo, quòd si voluntariè quis abstineret se à cibo, vt legimus apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gentiles, non est dubitandum, quin peccarent mortaliter, quamuis illi simul cum alijs erroribus putarent illud esse laudabile. Secundo dico, quòd si ægrotus potest sumere cibum, vel alimentum cum aliqua spe vitæ, tenetur sumere cibum, sicut teneretur dare ægrotanti. Tertio dico, quòd si animi deiectio tanta est, & appetitiuæ virtutis tanta consternatio, vt non nisi per summum laborem, & quasi cruciatum quendam ægrotus possit sumere cibum, iam reputatur quædam impossibilitas, & ideo excusatur, saltem à mortali, maximè vbi est exigua spes vitæ, aut nulla. Ad confirmationem respondetur. Primo, quod non est simile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim per se est medium ordinatum ad vitam animalis, & naturale, nõ autem pharmacum: nec tenetur homo adhibere omnia media possibilia ad conseruandam vitam, sed media per se ad hoc ordinata. Secundo etiam dicimus, quod aliud est mori ex defectu alimenti, quod imputaretur homini, & esset mors violèta: aliud ex vi morbi naturaliter ingruentis, & sic nõ

come

comedere, esset se interficere: non fumere autem pharmacum esset non impedire mortem aliunde imminentem, ad quod nõ semper homo tenetur. constat enim quòd aliquando posset quis licitè defendere vitam suam, & non tenetur: & aliud est non protelare vitam, & aliud abrumpere. Secundum semper est illicitum, non autè primum. Tertio dicimus, quod si quis haberet certitudinem moraliter, quod per pharmacum reciperet incolumitatè, sine pharmaco autem moreretur, nõ videtur profectò excusari à mortali: quia si nõ daret pharmacum proximo sic ægrotanti, peccaret mortaliter & medicina per se etiam ordinata est ad salutem à natura, sed quia hoc vix potest esse certum, ideo non sunt damnandi de mortali, qui in vniuersum decreuerunt abstinere à pharmacis, licet non sit laudabile, cum creauerit Deus medicinã propter necessitatem, vt ait Salomon. De secundo, Vtrũ liceat omnibus alimentis vti, & loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primo videtur quod non, ex veteri lege, vbi prohibentur multa, vt patet Leuiti. ii. tam ex animantibus terrestribus, quàm ex aquatilibus & volatilibus. Nec satis est dicere quòd erant præcepta cæremonialia. Quorsum enim attinebat prohibere tam multas species quadrupedum, volucrum, & piscium? Nec videntur habere aliquod mysterium saltem omnia, sed videntur præcepta moralia. ergo non

Kk 4 cessa

De Temperantia.

cessauerunt: cæremonialia enim pertinebant ad cultum Dei, Exod. 18. Item Genes. 9. videtur primo concessus vsus animalium. ergo saltem antea erat prohibitus. Et Genes. 1. dicitur, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen. vbi nihil habetur de animalibus, ergo saltem ante diluuium non licuit vti omnibus. Item post legem euangelicam. Act. 15. indictum est etiam his, qui crediderunt ex gentibus, vt abstinerent se à suffocato & sanguine. ergo saltem non licet vesci suffocato & sanguine.

In contrarium est locus propositus pro thema relectionis, & ibidem legitur, Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

Respondetur, & sit prima propositio, Nullum ²* cibi, aut alimenti genus fuit, aut est prohibitum homini iure naturali. Probatur, quia omnia sunt propter hominem, iuxta illud, Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, &c. Sed homo nõ potest vti maiori parte illorum, nisi in alimentum ergo nihil est prohibitum. Et confirmatur ex illo Genes. 1. Dominamini piscibus maris, & volatilibus, cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Sed dominium est ius assumendi aliquid in suam facultatem, & homo non potest vti multis animantibus nisi in alimentum. ergo. Secundo, Quod est prohibitum iure naturali, potest cogno-

De temperantia.

257

cognosci ratione naturali: sed nulla ratione naturali potest cognosci, quod sit aliquod alimentum prohibitum. ergo.

Item quia nõ est maior ratio de vno quam de alio, si ergo vnum esset prohibitum ergo omnia quod non est dicendum. Tertio, Deus, & natura nihil faciunt frustra, sed essent frustra alimenta, si non liceret vesci illis. ergo. Quarto, vt ait S. Tho. 1. part. quæst. 96. arti. 1. Omnia animalia sunt naturaliter subdita homini. Probatur, nam imperfectiora cadunt in vsum perfectiorum, sicut materia est propter formam, & planta propter bruta. ergo bruta propter homines. Vnde philosophus. 1. Politic. infert, quod venatio syluestrium animalium est iusta, & naturalis, quia per eam vendicat sibi homo quod est naturaliter suum: & maiori ratione est dominus homo aliarum rerum. Dicitur enim Genes. 1. Faciamus hominem, vt præsit vniuersæ creature. Et confirmatur. 1. Tim. 4. Omnis creatura dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Moralia autem præcepta non cessauerunt. ergo non est de iure naturali prohibitus aliquis esus. Vnde S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 6. ad primũ ait, nulla genera ciborum immunda sunt immunditia culpæ ex natura sua. Vnde Mat. 15. Non quod intrat in os, coinquinat hominem, &c. & Actuum, 10. cum Petrus vidisset lidteum, in quo erant omnia quadrupedia, & fer

Kk 5 pen

De temperantia:

pentia terræ, audiuit, Occide, & manduca. Et cū respondisset Petrus, Absit à me domine, quia nūquā manducaui cōmune, & immundū: facta est vox ad eum, Quod deus purificauit, tu commu-
ne ne dixeris. Itē Aug. contra Faustum lib. 6. Nihil est immundum ex natura sua. & disputat hoc ad longum contra Manichæos.

Itē S. Tho. 12. q. 103. ar. 4. ad citās illud, Omnia munda mundis. Tit. 1.

Aug. libro. 6. contra Faustum. ca. 8. ad hoc sunt, Omnis creatura Dei bona est, omnia enim quæ naturaliter sunt, in ordine suo bona sunt, & nemo in eis peccat. Manichæi autē carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas.

Ad argumēta in contrarium respondetur. Ad primū dico, q̄ omnia illa præcepta cōputantur inter ceremonialia, vt patet ex S. Th. 1. 2. q. 101. ar. 1. Et ad rationē in cōtrariū respondet S. Tho. ibidē. Ad primum, quòd ad cultū diuinum, nō solū spectant, sacramenta, & huiusmodi alia, quæ immediate ad Deum ordinantur, sed etiam debita præparatio colentium Deū ad cultū ipsius, quod fit per certam rationem etiam cibi & potus. Sicut etiam ecclesiastica ieiunia in profestis sanctorū, spectant ad cultum diuinum. Omnes autem cibi, qui prohibentur, Iudæis, habent aliquem modum corruptionis & immūditæ, sicut S. Tho. eleganter declarat ibidē, & q. 102. ar. 6. præter

De temperantia.

258

ter hoc, quòd in multis obseruantis ciborū etiā continebatur figura & mysterium Christi, & sacramentorum eius. Vel etiam potest dici, quòd erant præcepta iudicialia, quia spectabant ad bonam gubernationem populi.

Ad aliud, quod est maius dubium, augetur dubium, quia illa obseruantia perseuerauit in ecclesia non solum tempore apostolorū, sed etiā multo post. Erat enim tēporibus Tertulliani, vt patet in apolog. c. 9. & in Synodo Gangrensi. & habetur dif. 30. inter errores illic damnatos. Sic habetur, Si quis carnē māducantē ex fide cum religione præter sanguinē, & idolo immolatū, & suffocatum crediderit cōdemnatum, anathema sit. Et idem Rabanus in pœnitentiario, & quotquot ante quadringentos annos fuerunt, imò aiunt Græcos hodie obseruare, & abstinere se à sanguine, & suffocato. Ad hoc respondet San. Thom. 12. quæstione. 103. ar. 4. ad tertio. quòd hæc sunt prohibita, non ad obseruantiam legalium, sed vt ab initio posset coalescere vnio Gentilium, & Iudeorum. Iudæis enim propter antiquam consuetudinem sanguis & suffocatum erant abominabilia, & ideo interdicta sunt Gentilibus: sed cessante causa, cessauit effectus, adueniente lege libertatis, & luce euangelica, nihil est reiiciendū, quod cum gratiarum actione recipitur. 1. Timo. 4. Idem dicit 4. distin. 1. quæstione. 2. artic. primo.

Item

De temperantia.

Item super Matth. c. 15. Licet antiqui dixerint, inquit, quod ab his abstinendum est, adhuc quia immunda sunt Vnde S. Thom. bene viderat Tertullianum, & concilium Gangren, & Rabanum: hoc enim intelligit per antiquos. Ex quo sequitur, quod illud fuit præceptum iuris apostolici, non diuini.

Sed quæritur, quando cessauit obligare. Respondetur, primò. Per contrariam consuetudinem potuit abrogari, quia est præceptum humanum, quod per contrariam consuetudinem potest abrogari, vt patet ex S. Tho. 1. 2. q. 97. arti. 3. & Doct. in cap. 1. de treug. & pac. & c. fin. de consuetudine. & in l. de quibus. ff. de legibus. Vnde cum iam ab hinc quadringentis annis sit consuetudo in contrarium, abrogatum est illud præceptum. Ex quo sequitur, quod si adhuc apud Græcos durat consuetudo abstinendi à suffocato & sanguine, non esset licitum apud illos frangere illud præceptum apostolorum. Dico si sola consuetudine ablatum est præceptum. Hoc est probabile, sicut in nostra ecclesia fuisse peccatum ante sexcentos annos. Et ideo potest dici secundò, & melius, quod cessante in vniuersum ratione legis positivæ, cessat vis legis, etiam sine alia abrogatione legis, nec spectata consuetudine: quia ipso facto, quod lex est inutilis, non habet vim obligandi: quia si à principio legis ita fuisset irrationalis esset, & per consequens

De temperantia.

259

frequens nec obligatoria, maximè cum esset onerosa. Sic autem est in proposito. Tota enim ratio legis illius fuit societas, & communicatio conuersorum ex Iudaismo, & gentilitate, quæ ratio iam nulla est. Vnde sequitur, quod non solum iam inducta consuetudine in ecclesia, sed ante omnem consuetudinem licebat vesci sanguine & suffocato, dummodo intelligeretur causam cessasse, & ideo S. Tho. vbi supra, non fundat facultatem vescendi illis in consuetudine, sed in eo, quod causa legis omnino cessauit. Sicut si in tempore belli fiat aliqua lex, quæ pro illo tempore est necessaria, cessante bello, ipso facto cessat lex, etiam si non exprimitur in lege. imò puto, quod tempore apostolorum non seruaretur illa lex vbiq; sed solum vbi erat necessaria ad illam communicationem vtriusque populi. Fortè verum est, sed nescio cum durauerit tandiu post etiam vbi non erant Iudæi. Sed etiam facit, quod 1. Corin. 10. dicitur, Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire, omnè quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et quod illa fuerit causa illius præcepti, patet: quia eodè cõtextu prohibetur comedere idolothitum siue immolatum. Sic enim habetur, vt abstineatis vos ab immolato, similiter & sanguine, & suffocato. Sed tota ratio quare prohibebatur

tur

tur comedere immolatum, erat propter conscientias aliorum, non autem quòd de se aliquid mali contineret, vt patet per Apostol. i. ad Corinth. 8. ergo idem dicendum est de suffocato & sanguine. Et ex eodem patet, quòd etiam tempore apostolorum licuisset gentibus extra communionem Iudæorū viuentibus, comedere suffocatū, & sanguinem, quia non obstante interdicto de idolothyto, licebat sine scandalo comedere idolothytum, vt patet ex verbis Apostoli. i. Corint. 8. De his autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia oēs scientiam habemus. & infra, Quidam autē cū conscientia vsque nunc, quasi idolothytum manducant, & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. esca autem nos non commendat Deo. Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cū sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis. Ex quibus verbis manifestè patet, quod vesci immolatis, non erat illicitum, nisi propter scandalum infirmorum: ergo eadem ratione vbi nō erat op^o abstinere à suffocato. Sed li

cet

et illud videatur probabile, tamen etiam potest dici, quòd non est simile de idolothyto, & suffocato, & sanguine: quia idolothytum prohibitum est solum propter scandalum, & ideo vbi non erat scandalum, non erat opus illa abstinencia, sed de suffocato alia fuit ratio, scilicet vt coalesceret amicitia inter vtrumq; populum: & quòd licet illa fuerit ratio, tamen mandatum fuit absolutū, & sic non est simile. Et præterea posset quis respondere, quòd cū Paulus scripsit epistolam illam, non erat facta prohibitio, cū cōcilium illud fuerit quindecim annos saltem post passionem Christi, sed ratio temporum non consentit, & certe epistola fuit posterior concilio.

Sed potest aliter probari, quòd nō fuerint propter rationem scandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuissent alia legalia: ergo alia fuit ratio, vt arguit Aristodorus. libro. 4. in propria questione de suffocato & sanguine, dicēs, quod ad literam illud præceptum non fuit de suffocato in illo sensu, sed ne occiderent homines, id est, ne suffocarent minus potentes, & ne effunderent sanguinem humanum. Sed hoc est contra omnes doctores. Et Hieronymus expressè super illud Ezechiel. 44. Omne morticinum, & captum à bestia de pecoribus, & auibus, non comedent sacerdotes: ait. Ne comederent illud, cuius sanguis effusus non est, quod epistola

Apo

Apostolorum decreuerat. Sed contra arguit Alti-
sio. & bene. Quia si illud præceptum erat cere-
moniale, contra, quia beatus Petrus in illo conci-
lio dixit, Quid tentatis imponere iugum super
cervices discipulorum, quod nec nos, nec patres
nostri potuerunt portare? Sed per gratiam domi-
ni nostri Iesu Christi credimus saluari, quemad-
modum & illi. Actuum 15. Ex quo patet, quod
sententia Petri fuit, quod non imponerentur il-
lis ceremonialia. Et Iacobus ibidem dicit, Ego in
dico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuer-
tuntur ad Deum. Et aliter potest argui, quia pro-
fectò si solum illud præceptum erat eis imposi-
tum, quia Iudæi abominabantur suffocatum, &
sanguinem, & ut possent simul conuiuere Iudæi
& Gentiles, contra, multo magis abominabatur
carnes suillas, de quibus tamen nihil prohibetur
non ergo videtur illa causa.

Sed certè, quod liceret est. Clitoveus in anti-
libr. 1. ca. 21. vbi dicit, quod non peccabant come-
dentes de immolatis, nisi illorum manducatio ge-
neraret aliis scandalum

Et etiam ex Apostolo ad Rom. 14. videtur ha-
beri vbi per totum capitulum sine exceptione vi-
detur ipse apostolus diffinire, quod nihil est im-
mundum nisi ex conscientia, vel scandalo. Con-
fido, inquit, in domino Iesu, quod nihil commu-
ne per ipsum, nisi ei, qui existimat, quid commu-
ne

ne esse, illi commune est. Et, S. Thom. dicit illic ni-
hil esse prohibitum. Est etiam determinatio ex-
pressa in concilio Florétino, quod vide in doctri-
na quæ ibi datur Armeniis, vbi sic legitur, Firmi-
ter credimus omnem creaturam Dei bonam esse,
nihilq; reiiciendum quod cum gratiarum actione
suscipitur, quia iuxta verbū Domini, nō q̄ intrat
per os, coinquinat hominē, illamq; Mosaicæ legis
ciborū mundorū & immūdorū differentiam ad-
ceremonialia asserit pertinere, quæ surgente euā-
gelio transierunt. Illam etiam prohibitionem a-
postolorum ab immolatis simulachrorum, & san-
guine, & suffocato, dicit illi tempori congruisse,
quo ex Iudæis, atque Gentilibus, antea diuersis
ceremoniis, moribusq; viuebant et cætera, & de-
terminat, quod iam cessante causa, cessat effectus
& nunc nulla est differentia facienda.

Ad aliud, Vtrum* ante diluuium esset conce-
sus vsus carniū, S. Tho. quidem. 1. 2. q. 102. arti. 6. 3
ad. 2. dicit, quod esus carniū videtur esse post di-
luuium introductus. Tūc enim Gen. 9. dictū est,
quasi holera virentia dedi vobis omnem carnem.
& hoc ideo, quia à terra nascentia magis pertinet
ad simplicitatem vitæ, esus autem carniū ad quas-
dam delicias, & curiositatem viuendi. & Rom. 14.
super illud, Is qui manducat, non manducantem
non spernat, & qui non manducat, manducantē
nō iudicet. dicit S. Th. A terra nascentia fuerūt cō-
cessa

cessa homini ad edendum. Primo secundum illud Genes. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam &c. Sed post diluuium primò legitur concessus vsus carniū. Vnde legitur Gen. 9. quasi olera virentia tradidi vobis omnia, scilicet animalium genera. Ex quibus verbis S. Tho. videtur dicere, quòd ante diluuium non solum non fuerint in vsu carnes, sed nec fuerint licite. Sed quicquid sit de hoc videtur primū, quòd de iure naturali nō essent illicitæ, vt supra probatum est. & confirmatur, quia per legem Christi nō est aliquo modo abrogata lex naturalis: si ergo nunc licet vesci caribus, non ergo est contra ius naturale. Secundo videtur quòd non fuerit prohibitum lege diuina etiam ante diluuium. Probat. Primò non habetur talis prohibitio. Secundo illa dicebatur etas legis naturæ, quia scilicet regebatur lege naturali, sine alijs præceptis, saltem erant paucissima. Et San. Thom. 1. 2. quæst. 103. artic. 1. ad quartum dicit generaliter, quòd ante legem Moyfi nulla lege erat prohibitus vsus carniū aliquorum animalium, sed solum propter abominationem, vel consuetudinē abstinebant homines ab aliquibus. Ita ergo potest dici, quòd si ante diluuiū non erat vsus carniū, hoc erat solum ex consuetudine, non ex aliquo præcepto diuino speciali. Nicolaus tamen Gen. 9. dicit, quòd tunc primò fuit concessus vsus carniū, quia terrā iam non erat adco

fru-

fructifera, acceperat enim detrimentum magnū ex diluuiō. Idem dicit Abul. ibidem propter eandem rationem, scilicet quod ante diluuium non erat concessus vsus carniū. & Ge. 1. dicit idē Abul. Hic taxauit Deus cibos hominibus, vt scilicet carnes non comederent, sed fructibus vescerentur. Et facit quod Gen. 1. dicitur, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ &c. Vnde videtur, quod non habuerunt aliud in escam. Cōfirmatur, Ge. 9. ostenditur naturalis estus carniū. sibi carnē cum sanguine non comedetis. ergo omnino tunc cōcepit vsus vel cōcessio. & Ari. 7. Ethico. ca. 5. comedere carnes crudas numerat inter vitia feritatis. Hoc etiam Boët. videtur dicere de Consolatione lib. 1. Felix initium prior etas contenta dulcibus aruis, nec inerti per dita luxu, facileq; sera solebat ieiunia soluere glāde. & Oui. in. 1. Met. Cōtentiq; cibus, nullo cogente creatis, Arbutos foetus, montanaq; fraga legebant, Cornaq; & in duris hærentia mora rubetis. Et quæ deciderant, patula iouis arbore glandes, Et pythagoras suos caribus abstinerere docuit. de quo Oui. 10. Met. Parcite mortales, dapibus temerare nefandis Corpora, & alia eleganter dicit. Argumentum est certè, quod antiquus ille mos mansit in memoria hominum, nec poëtæ hoc finxerunt,

Ll 2 sed

De temperantia.

sed acceperunt ex antiquitate. Solus Caietanus, Ge. 9. dicit etiam ante diluuium licite vsos carnibus. Quod probat, quia Gen. 4. laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, id est de pinguioribus. Si enim non vescerentur illis, quæ laus erat afferre pinguioribus? vel in quem vsus habebant greges? & tamen Heb. 11. laudatur Abel, quod potiore hostiam obtulit quam Cain. Sed ad hoc alii respondent, quod causa pellium, & vellerum ad vestitum, & etiam lactis, quod edebant. Sed contra, etiam lac non legitur concessum, ergo non erat vsus propter lac. Item quid de volucribus cicuribus et Gallinis? Quem ad vsus nutrissent? Nam nec ipsa oua concessa fuerant Gen. 1. Et posset facere ad Caietanus, quod Ge. 7. dixit Dominus Noë, ut tolleret de animalibus mundis septena, & septena, de immundis vero, duo & duo. Videtur enim, quod munda vocentur idonea ad vescendum, alia vero immunda. Sed S. Tho. 1. 2. q. 103. arti. 1. ad. 4. dicit, quod munda, & immunda distinguebantur quantum ad sacrificium. Sed idem Caiet. 2. 2. q. 148. articu. 2. ad. 3. Martini, dicit, quod deus primo Adæ dedit in escam vegetabilia, deinde Noë dedit animalia. Profecto primum videtur certum quod scilicet in statu innocentie non fuissent vsi carnibus in alimentum: quia ligna, & plantæ fuissent sufficientia ad vitam, & omnino non videtur dubitandum, quin sequi

De Temperantia.

263

sequuti fuissent illam institutionem Genesi. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Secundo apparentiam habet, quod ante diluuium non fuissent vsi carnibus, & videtur ex illa prohibitionem Gen. 9. Carnem cum sanguine non comedetis. Vel enim prius comedebant carnes aut non. Si comedebant, vel cum sanguine, vel non. Si comedebant carnes, non tamen cum sanguine, videtur quod non esset opus illo nouo præcepto. Si cum sanguine, tunc oportebat reddere rationem quare Deus antea permiserat, & tunc de nouo prohibebat. Vnde videtur profecto, quod tunc coepit vsus, & ideo docuit dominus naturalem modum comedendi. Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quod licet non esset prohibitum iure naturali, erat prohibitum iure diuino. nec enim est dubitandum, quin haberent aliqua præcepta à Deo, quæ tamen non sunt scripta: vel cum conceduntur eis plantæ, videntur negata animalia: vel fortè solum ex consuetudine erat, & non ex aliquo iure. Tertio potest teneri cum Caietano, quod erat vsus animalium, licet fortè non ita communis sicut postea fuit; licet Auicena. 1. Canon. dicat veteres non nisi in prandiis vsos carnibus, in cœna vero solo pane. Posset etiam confirmari, quod non esset licitum ante diluuium vesci car-

nibus. quia Ge. 9. nō conceduntur plantæ, & ligna, quæ erant prius cōcessa, sed solum animalia, ergo postquā conceduntur animalia, signū est, q̄ non erant prius concessa. Sed pro opinione Caiet. facit, si ante diluuiū non sunt vsi carnibus, nec etiā piscibus, quia idem est iudiciū, & eodem modo fuerūt de nouo cōcessi. Ge. 9. & Ge. 1. solū conceduntur, de quo tamē doctores nō faciunt mentionem. Fortē nō erat præceptum de abstinentia carniū, sed inspiratio interior, quæ non facit præceptū. Item quid Noë comedebat in arca? Et probatur omnino, quod esset vsus animalium. Et arguitur, nō videtur quod esset vsus in sacrificiis, si non esset vsus & utilitas rerū: quia videtur quod non fit sacrificium de re nullius utilitatis, videlicet, si quis combureret paleas inutiles, vel serpētem, vel corium, tunc ergo quæritur, vtrum facerēt sacrificia, vel oblationes columbarum, vel turturum. Si sic, ergo erant utilia ad aliquos vsus, & non nisi ad edendum, ergo &c. Si non, contrā videtur, quod fieret sacrificium ex eisdem rebus, ex quibus fiebat in lege scripta. Sed in lege fiebat oblatio columbarum, & turturum, ergo &c. Item Gene. 7. mandatum est Noë, vt tolleret in arca de animalibus mundis septena, & septena, & de immundis duo & duo, & sic vt dicit S. Th. 1. 2. quæst. 103. arti. 3. ad. 4. intelligitur quoad sacrificiū. Tunc quæro, an ex colūbis, & gallinīs fuerint septena

aut

aut bina. Oīno septena, quia oportebat illa plus multiplicari ergo erant mūda, ergo erant in sacrificiis, & oblationibus: ergo erant inutilia, sicut corui, sed vtilia, ad edendum scilicet. & S. Tho. vbi supra respōdens ad illud Ge. 7. dicit quod non erāt munda quo ad esum, sed quia nulla lege erāt prohibita, videtur q̄ simpliciter loquebatur etiā ante diluuiū, quia illa distinctio erat ante diluuiū, nec de hoc potest haberi maior certitudo, & sic patet solutio argumentorū, & conclusio vniuersalis, scilicet, q̄ nullum est genus alimenti, nec in animalibus nec in plantis quo non liceat vti, quantū quidem spectat ad ius naturale, vel diuinum.

Sed restat dubiū. Vtrum * liceat vti condimentis, & artificio ad edendum cibos suauiores. Ad quod breuiter respondetur, quod etiam hoc de se non est illicitum, nam sponsa optat dare spō sopoculum conditum. Cantic. 8. & si licet sale cōdire, imò præcipitur Leuiti. 2. Sale &c. quare non aromatibus? Item S. Tho. 2. 2. quæst. 142. ar. 2. ad. 2. dicit, quod circa naturales concupiscentias parū peccatur, vt Aristot. etiam dicit. 2. Ethic. sequendo scilicet naturalem concupiscentiam. Sed circa alia incitamenta concupiscentiæ, quæ hominum curiositas adiuuenit, plurimum peccatur, vt sunt curiosè preparati cibi, & mulieres ornate, vnde idem videtur iudiciū de vtroque.

Sed venio ad quæstionem propositam, An

Ll 4

*li

De temperantia,

5 *liceat vesci carnibus humanis. Prima propositio est, Esus carnis humanæ est prohibitus iure diuino. Hanc propositionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Genesi. 9. *Omne quod mouetur, & uiuit, erit uobis in escam quasi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Videtur enim illic prohiberi esus carnis humanæ, ex eo, quod sequitur, Sanguinem enim animarum uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu uiri & fratris eius, requiram animam hominis. Quicumque effuderit sanguinem hominis super terram, fundetur sanguis illius. Itaque non videtur posse haberi alius sensus illius dicti, nisi de esu humanæ carnis. Ita dicit Nicolaus & Burgensibus idem. Sed contra, quia Leuit. 7. & decimo septimo. prohibetur esus sanguinis, & non est dubium, quod ad literam intelligitur non de humano sanguine, aut carne, sed de quocunque sanguine, sicut etiam decretum Apostolorum Actuum decimo quinto ergo ita etiam intelligendum est illud Genesi. nono, & ita intelligebant Iudæi, ut patet ex Iosepho, libro primo antiquit. cap. septimo. ubi describit historiam illam Genesi. nono. Et ideo Caietanus in eodem loco, scilicet Genesi. nono, dicit, quod prohibetur carnibus vesci humanis illic per uerba sequentia, scilicet, Sanguinem animarum uestrarum requiram,*

de

De Temperantia.

265

de manu cunctarum, bestiarum & de manu hominis. De manu uiri, & de manu fratris eius requirā animam hominis quicumque effuderit humanum sanguinem fundatur sanguis illius Caietanus enim non uult, quod illa uerba sint consequentia, nec pertineant ad præcedentia illa, excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis. Sed est noua sententia, & non legit enim, sed uerum, uel utique, sanguinem utique &c. Itaque sensus est, carnem autem humanam prohibeo uobis &c. & quia quicquid licet sumere in alimentum, licet præparare, & si opus est, occidere: prohibeo autem (inquit) uobis uti carne humana in alimentum, quia quicumque effuderit sanguinem humanum &c. Sed septuaginta illic legunt, *κὴ γὰρ*, etenim, & ita legunt interpretes ex Chaldæo, & Hebræo. Sed adhuc potest bene stare sensus Caietani, & placet. Itaque in primis uerbis, ueruntamen carnem cum sanguine non comedetis, ostendit naturalem usum comedendi carnes, scilicet, non crudas, sed coctas, aliud enim est barbarum & ferale. Postea sequitur, sanguinem enim animarum uestrarum, quasi dicat, iam statui uobis quid comedere liceat uobis: non enim concedo uobis carnes humanas, requiram enim sanguinem uestrum. Et ratione probatur, ut à principio arguebam. Illud est abominabile apud omnes nationes uiuentes ciuilitate, & non inhumaniter, ergo est iniustum. Patet ante-

Ll 5 cedens

De Temperantia.

tecedens ex historia. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuisse feri homines, qui humanis dapibus vescerentur. Et Sydones populi Danubij accolæ parentum & propinquorum funera victimis & festo cõuentu familiarium celebrabant, cadauera autem laniata, & pecorum visceribus admista, obsonando, epulandoq; consumabant. Et Indorum Massagetæ propinquos cognatosq; cum ad multam senectutē peruenerant, vel aliquo casu morti appropinquarent, iugulatos antè magno epularum apparatu alijs edulijs mistos comedebant. Et Vlysses apud Homerum narrat Lestrygonas immanes homines socios suos veribus affixos comedisse. Et Plinius putat Caietā fuisse Lestrygonum sedem, quales etiam Cyclopes describit Virgilius. 3. Aeneidos. Omnes autē historici, & poetæ tanquam feritatem & inhumanitatem nefandam talem consuetudinē referunt. Consequentia probatur, quia illud dicitur iuris naturalis quod natura dicitur, & quod apud omnes est commune, si ergo omnes homines sentiant hoc esse turpe, ita est etiam de iure naturali. Item probat Caiet. ibidem, quia alimentum ordinatur ad id, cuius est alimentum, & per consequens debet esse ignobilius eo, ergo homo non est alimentum hominis: imò apud Gentiles tanquam infandum scelus habebatur: vnde & Christianis hoc facinus à Paganis imponebatur, q̄ in nocturnis sacrificiis

De Temperantia.

266

cris infantes occisos comederent, vt est apud Tertullianum in apol. c. 5. & apud Eusebium in historia ecclesiastica. Item à posteriori, quia omnino essent causa cedis, & homicidij, vt patet apud Barbaros, qui vescuntur carnibus humanis. Item ius sepulture videtur esse de iure naturali, vt quilibet sepeliatur vbi voluerit, vt. c. fures. habetur, & c. quæsitum. 13. q. 2. & de pœnit. distin. 6. c. si quis. & de pœnit. & remiss. c. crimen. quod tolleretur, si liceret vesci carnibus humanis. Item fieret iniuria resurrectioni, cum confunderentur corpora hominum. Item sepelire mortuos est opus misericordie, vt patet de Tobia, & Simonide poeta, ergo in sepultos abijcere, est impietas. Item Dent. 21. prohibebantur Iudæi relinquere in sepulta etiā cadauera maleficorū. Nec solum comedere carnes, sed etiam dare bestijs ad deuorandū, est inhumanū, vt legitur fuisse Caspios, Bactrianos, & Hyrcanos & hoc videtur ex illo loco. Ge. 9. Sanguinē enim animarum vestrarū requiram de manu cunctarū bestiarū. Vbi nihil aliud videtur phiberi, nisi ne detur bestijs humana caro in alimentū, de hoc enim agitur ibi. Itē pro diro, & atroci facinore ponitur, & damnatur etiam à Paganis authoribus, potasse humanam sanguinem: vt patet in coniuratione Catilinæ, apud Salustium, & Lucium Florum. Item est pietas naturalis etiam ad mortuos, ergo non licet abuti cadaueribus eorum. Item est peccatum

catum feritatis comedere carnes humanas, vt Aristoteli dicit. 7. Ethicorum. c. 5. Sed tota difficultas est, **6 An** * in extrema necessitate liceat vesci carnibus humanis. & videtur quòd sic, quia, vt in presertiarum suppono, liceret vti carnibus suillis in veteri lege (de quo postea) in tali necessitate, nõ obstante præcepto iuris diuini. sed tantam vim habet ius naturale sicut diuinum. ergo etiam liceret vti carne humana.

Item ius naturale est conseruare vitam propriam vt supra concessum est, ergo non obstante alio iure poterunt comedi carnes humanæ ad conseruandam vitam.

Item ita est cõtra ius naturale abscindere proprium membrum, sicut vesci carne humana, sed ad salutem hominis licet abscindere membrum quare ergo non licebit comedere carnes, si est necessarium ad conseruationem vitæ? Item licet vti in medicamentis carne, quam dicunt Medici Momiam ergo in alimentis, si esset omnino necessarium. Hoc tamen non obstante sit conclusio probabilis, quòd in quacunq; necessitate non licet vesci carne humana. Patet primo, quia habitum est tantumquam immane, quòd aliqui in obsidione vsi sunt tali alimento, vt patet apud historicos. Vide etiã declamationẽ Quintiliani de eo, qui legatus ad frumentum coemendum non venit. Item si licet ergo tenerentur homines in tali necessitate vesci ta

li carne. consequens videtur falsum, cum nunquam fecerint homines, nec aliquis haecenus consuluerit tempore famis, nec obsidionis, nec aliquis hoc auderet. Consequentia communiter probatur, quia si licet, & non est aliud medium, videtur quòd tenerentur. Et cõfirmatur ex historia Iosephi de bello Iudaico, lib. 7. c. 8. Vbi Maria Eleazaria filia in extremis quidem angustijs filium occidit, coctumq; comedit medium, reliquias autem scelera ti facinoris, nec contaminatissimi, & aliã immunitissimi homines edere sustinuerunt, sed tremore correpti, tales epulas sunt auersati, non obstante extrema necessitate. Caiet. tamen. 2. 2. q. 148. arti. 2. ad secundum Martini dicit, quòd est probabile, quòd in extrema necessitate videtur, quòd non sit illicitum vti in cibum hominibus occisis in bello, licet aliã inquit, sit mortalissimum. Martinus etiam. q. 2. de gula, dicit, quòd qui sine necessitate ex sola concupiscentia & delectatione vesceretur carnibus humanis, peccaret mortaliter. Vnde videtur dicere, quòd in necessitate non esset mortale, vel non esset peccatum. Abulens. etiam. 4. Regum. 6. tenet, quòd in extrema necessitate non est illicitum. sed S. Tho. 2. 2. q. 142. art. 4. ad. 3. dicit, quòd illa vitia, quæ excedunt humanam naturam, sunt exprobrabilia, sicut si aliquis delectaretur in comestione carnum humanarum, aut in coitu bestiarum, aut masculorum. Ex hoc videtur, quòd S. Tho. putet tam malum come

comedere carnes humanas, sicut coire cū bestijs, quod in nullo casu est admittendum. ergo nec comedere carnes humanas. Facit etiam quod Arist. 3. Ethico. c. 1. dicit, Sunt etiam quedam, ob quę nō licet etiam cōpulsū, sed potius oportet summa perpeffum tormenta mortem obire. Et certē mirum est, q̄ etiam si omnium iudicio necessarium esset ad vitā fornicari, non tamen liceret, & quod liceat comedere carnes humanas, quod multo grauius est per se, Sed respondent aliqui, quod fornicatio est intrinsece mala, nō autem esus carniū. Hoc tamē est petere principium. Vnde enim habetur illa differētia, cū apud homines omnes sit abominabilior iste esus, quā fornicatio? Et Almayn in moralibus. c. 3. ponit conclusionem, Nul lus metus etiam mortis excusat actum prohibitu lege naturæ. Ex quo videtur confirmari conclusio nostra. Vide illum. Item si hoc in extrema necessitate est licitum, ergo etiam si terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit an timor sit ab intrinseco, vel extrinseco illatus. Et mirum est si hoc licet, quomodo nūquam fuit permissum nec in obsidione Hierosolymitana sub Vespasiano, vbi tot millia perierūt fame, nec in obsidione Ierusalē sub Iorā rege Israel. 4. reg. 6. vbi tantæ fuerunt angustię, vt matres paciscerētur de mutuo esu filiorum, præsertim cū Eliseus esset præsens, qui eos admonere potuit, nec ali-

quis

quis hoc vnquam consuluit in vltima famē provinciarum. ergo nullo modo est licitum.

Quarta quæstio est. Vtrum liceat in sacrificio vti hominis sanguine. Dato quod ita sit, quod nō liceat comedere carnes humanas, an liceat sacrificare vt Barbari faciūt. Et videtur primo quod hoc nō sit cōtra ius naturale. Primū, quia multę nationes quōdā habuerūt in vsu, vt Scithotauri qui aduenas Dianæ immolabāt, Laodicei virginē Paljadi, Arcades Ioui Lycæo puerū, Carthaginenses Saturno pueros etiā regiæ nobilitatis: Sapientes etiā Gallorū, Druide: Cimbri, Blēmyç, humanis libathostijs, de quo vide Alexādrū de Alexādris li. 6. c. 25. Imò ad ppitiādos deos victi Carthaginenses ab Agathoele. dicūtur nobilitatis filios mactasse ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penē oēs natiōes hoc in sacrificijs habuerūt vt mūdarētur humano sanguine, imò hac superstitione Romani nō caruerūt. De quib⁹ legim⁹, q̄ ex fatalib⁹ libris Gręcū & Gręcā in foro Boario viuos dedederūt sub terrā ad placādas, scilicet iras deorū: licuitq; diu in sacris hominem interimere, & dijs immolare. Factūq; hoc fuit donec p Cn. Corneliū Lentulū, & Publiū Liciniū Crasū Cōsules vetitū fuit. Itē dñs præcepit Abrahæ sacrificare filiū suū Isaac, Ge. 22. Nō ergo debuit credere si erat cōtra ius naturale. Itē Iephte Iudic. 11. obtulit vnicū filiū in holocaustū, & tñ ponit iter sctōs, Heb. 11. Mirū est

est autem si hoc erat contra ius naturale, quod ipse non intellexisset, cum esset fidelis, esse impium, vel non admoneretur à sacerdotibus. Et maxime quia habetur, quod venit spiritus Domini super Iephthe, & ex illo spiritu vouit votum, quod postea persoluit. vide S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 2. ad. 2. & 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad. 3. & Heb. 11. lectione. 7. & August. quæstionum super Iudic. lib. 7. c. 49. vbi sub dubio reliquit, an peccauerit necne. Item ipse Redemptor noster seipsum sacrificabit in cruce.

In contrarium ponitur conclusio. Prohibitum
7* est iure diuino & naturali sacrificare homines Deo. Probatum primo aperte Deut. 12. Quando disperdiderit dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possideris eas, atque habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas postquam fuerint te introeunte subuersæ, & requiras caeremonias earum, dicens, sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam non facies similiter domino deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerfatur dominus, fecerunt dijs suis, offerentes filios suos, & filias, & comburentes igne. Item Num. 18. Dominus præcipiens, ut omnia primogenita offerretur domino, & spectarent ad sacerdotem, primogenita tamen hominum iubet, ut redimantur. Quicquid enim primum erumpit de vulua cunctæ carnis, quam offerunt domino, siue ex hominibus, siue ex pecoribus tui
iuris

bus tui iuris erit, ita duntaxat, ut pro hominum primogenitis pretium accipias. Ex quo loco August. super Iud. vbi supra, satis dicit significari, quod immolatio quidem humanæ carnis est prohibita, & displicet Deo. Ex quo loco scilicet Deute. 12. non solum constat esse prohibitum iure diuino, sed naturali, quia Gentes non tenebantur alio iure nisi naturali, & tamen computatur inter abominationes eorum immolasse sanguinem humanum. Sed quæ est ratio? Primum de innocente est clara, quia est contra ius naturale occidere hominem innocentem, cum sit præceptum decalogi. De nocente autem videtur maius dubium. Quid obstat sicut occiditur taurus in honorem Dei, quin homo aliàs maleficus, & impius, occidatur in honorem Dei? An non pro amore Dei licet occidere infidelem? quare non est sacrificium? Respondetur, sicut patet ex S. Tho. 2. 2. quæst. 85. arti. 3. ad. 3. & clarius quæstio. 86. arti. 1. quod sacrificium est, cum aliquid exhibetur in cultum diuinum consumendum: non enim sufficit, quod offeratur ad cultum, sed quod consumatur in honorem Dei, unde calix oblatus, non est sacrificium, sed eucharistia est sacrificium in missa. Ex quo sic arguitur, Vel nocens est damnatus, vel non: si non, non iuste occiditur, & est contra ius diuinum, imò naturale. Nullus enim obligatur ad poenam, antequam condemnetur si autem est damnatus propter de-

lictum, iam non occiditur ad cultū diuinū. Nam si aliās esset periturus, non occiditur pro Deo, vel honore Dei: sicut nec boues qui occidūtur in macello quantūcūq; lanus diceret, imō vellet occidere pro amore Dei, nō esset sacrificiū, & sic homines nocentes, & cōdemnati. sacrificari nō possunt, nec licitè, nec illicitè. Propriè enim sacrificare hominem Deo est, q̄ illa sit causa occidendi hominem, quod non est de homine aliās damnato. Præterea etiam omne sacrificium est oblatio, vt S. Tho. dicit vbi suprā. Non offert autem quis, nec dicitur offerre munus rei aliās inutilis vel perdendæ. Non enim esset vel munus, vel oblatio, si quis vinum, aut bouem, aut ouem prorsus ad nullos vsus profuturam daret Deo, nō plus, quàm si lapidem, aut arenam. Offerre enim est vt aliquid sibi homo subtrahat, vt Deo tribuat. Cū ergo homo damnatus non sit alicuius pretij, sed perniciosus, non potest ex illo offerri sacrificium, aut fieri maxime quia Leuit. 22. prohibebatur offerri animal quocūq; modo morbidum. Vnde videtur irreuerentia offerre hominem noxium. Restat ergo vt nec ex homine nocente, nec innocenti possit fieri sacrificium Deo acceptum, & præterea videtur, q̄ vita hominis non sit ita propriè in potestate hominis, sicut vita aliorum animantiū. Non enim ita est dominus vitæ suæ, vel aliene, sicut est brutorum, quæ pro suo arbitrio potest perdere, & occidere

occidere sine iniuria: homo autem etiam seipsum occidens, facit iniuriā, & sic videtur, q̄ vita humana potius sit Dei, qui est dominus vitæ & mortis. Cum ergo sacrificiū debeat fieri ex rebus nostris, quās Deo offerimus, videtur, q̄ non possit fieri sacrificium humanæ vitæ. Et in summa quomodo Deus debeat coli, non possumus scire nisi ab ipso Deo: vbi cūq; autem fuit diuina doctrina, & prophetica, nunquā fuerunt huiusmodi sacrificia, ergo omnino nunquā fuerunt Deo grata. Quod si quis cōtenderet hoc non esse prohibitum iure naturali, excusarem istos barbaros ab impietate, saltem antequam esset eis prædicata lex euangelica: quia excusabantur ignorantia iuris euangelici, in quo nō solum sunt prohibita huiusmodi sacrificia, sed quæcūq; alia, excepto vnico sacrificio missæ, vt patet ex Pau. ad Heb. Quia Christus Iesus introiuit semel in sancta, æterna redēptione inuenta. Nec solū de sacrificio hominis, sed nec de quocūq; alio posset reddi ratio aliqua, nisi de reuelasset: quia cū bonorū nostrorum nō egeat potius videtur absurdū occidere in gratiam Dei animal quodcūq;. Vnde ex ipso solo sciri potest. Et iccirco in statu innocentie nullū fuisse sacrificium. Ad argumenta in contrariū. Ad primum patet quid sit dicendum. Primo enim respondetur, q̄ nunquam aliquæ nationes vsæ sunt huiusmodi sacrificio, quin prius esset idololatræ. Vnde

Mm 2 post

post tantum errorem idem demon, qui suggestit vt deos falsos colerent, etiam persuasit, vt nefarijs sacrificijs colerent. Quare ille error non inuasit homines, nisi post alios intolerabiles errores vt dicit Paul. ad Roma. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobum sensum. Secundo patet, quia Deus damnauit sacrilegos illos ritus, vt patet Deuter. 12. Vnde etiam Gn. Cornelio Lentulo, Publio Licinio Crasso consulibus, ne hominem immolare, neue humano sanguine litare liceret, sanctum est. Ad secundum de Abraham beatus Augustinus lib. 7. super Iudic. c. 49. dicit, quod dato quod lege generali prohibita sint huiusmodi sacrificia, tamen iubente domino specialiter possunt fieri bene & pie, sicut & seipsum occidere, & innocentes, sicut preceptum est Sauli, vt occideret omnes habitatores Amalech. Vel forte, inquit putauit Abraham dominum filium suum suscitaturum, & sic nullam faceret Isaac iacturam. Sed quo modo credidit illud esse a Deo, cum haberet preceptum Dei in contrarium? Respondetur. Illa reuelatio videtur fuisse interior, & cui Abraham resistere non posset. Sed hoc ipso, inquit August. satis ostendit displicere illi huiusmodi sacrificium, quod inhibuit Abraham. Ad tertium de Iephte. beatus Augusti. eodem loco multa dicit. Primum condemnat non solum factum & sacrificium Iephte, sed etiam votum, quia votum per se
malum

malum fuit: nam non videtur cogitasse de sacrificio pecoris alicuius. Non enim dixit, Quodcumque exierit obuiam mihi, sed quodcumque exierit de ianuis domus meae obuiam mihi reuertenti in pace a filijs Amon, Domino offeram illud in holocaustum. Nec pecora solent occurrere ducibus a bello reuertentibus, nisi forte canis, qui tamen sacrificio adhiberi non potuit: vnde videtur in ipso voto licet non de filia, tamen de homine cogitasse. Quia ergo de hoc voto, inquit, nec de facto scriptura aliquid diffiniuit, sicut de facto Abraham, iudicandum reliquit nobis ex regulis scripturarum. Et possemus (inquit) dicere, Deo displicuisse tale votum, & ideo permisisse, vt vnica filia occurreret, vt de tali voto vindictam sumeret: nec prohibuisse eum. 60. dierum spatio, sicut Abraham prohibuit, licet infra eodem capitulo dicat, quod potest etiam dici, quod fecit totum ex spiritu domini & votum & factum, & fortasse vt aliqua humana victima, Christi significaretur victima. Quod si verum (inquit) est, non solum eius insipientia culpanda non est, verum eius obedientia laudanda. Sed potius videtur stare in prima solutione.

S. Tho. 2. 2. quaestione. 88. artic. 2. ad. 2. satis concordat cum illa prima solutione, & citat Hieronymum, quod in vouendo fuit stultus, & in reddendo impius. videntur tamen S. Tho. & Hieronymus non damnare votum: nisi tanquam indiscretum,

quod posset habere malum euentū. August. autē videtur damnare secundū se, quasi intētio Iephte fuerit simpliciter hominē sacrificare. Non enim magnū fuisset, vt pro tali victoria vouisset holocaustū vnius bouis, aut arietis. Certē aliquod magnū voluit vouere. Aliter dicit S. Tho. 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad. 2. Idem Heb. 11. lectio. 7. Non autem condemnat votum, sed factum, quod secutū est. Laudatur verō Iephte de fide quam habuit. Sicut & Gedeon eodē tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccauit tentando Deum in vellere & faciēdo Ephod, post quod fornicata est multitudo filiorum Israel. Pœnitentiam verō egisse vterq; creditur, vt ait S. Tho.

Sed hoc iam constituto, q̄ nec sit licitum vesci carnibus humanis, nec sacrificare homines. sequitur quæstio moralis, An si qui habeant hanc sacri legam consuetudinem, vel vt vescantur tali carne vel sacrificijs tam nefandis vtantur, vt sunt barbari isti inuenti in prouincia Yucatan, id est, in noua Hispania, an possint principes Christiani sua authoritate ista ratione bellum illis inferre, & quatenus liceat: & si hoc non possunt sua authoritate an saltem ex authoritate mandato, vel cōmissione summi p̄ficiae hoc possint. Et quidem Aug. Anthon. Archidiac. & Syluester dicunt, q̄ si quæ nationes sint quæ contra ius diuinū supernaturale, & reuelatū faciunt coerceri non debēt, nec possunt

sunt, vt desistāt ab illa violatione, vt si qui peccāt peculiariter contra legem Christianā, vel olim cōtra legē Mosaicā. Et ratio est, quia nō possunt cōuinci manifestē q̄ male faciant, & per cōsequens dānari iuridice non possunt: & quia nemo indēnatus pōt puniri, ideo nō possūt illa causa, aut bello, aut alia p̄sequutione coerceri à talib⁹ peccatis.

De illo tandem vt̄rum, * fit laudabile abstinere (perpetuo à certo genere alimentorum etiā in extrema necessitate est dubium? Et videtur q̄ non licet, quia (vt suprā probatum est) homo tenetur seruare propriam vitam per alimentum. ergo vbi non est aliud alimentum, nisi huius generis, tenetur illo vt̄i. Arguitur secundo, quia si liceret, maxime ratione voti, quale dicuntur habere Cartusienſes, Sed hoc non, ergo. Patet minor, quia votum debet esse de meliori bono, vt S. Tho. 2. 2. q. 88. & doctores. 4. d. 38. Et saltem illud quod sine voto est malum, ratione voti non fit bonum: vt si est malum inebriari, ratione voti non est bonum: sed abstinere à cibo in extrema necessitate est mortale, secluso voto, ergo etiam posito voto. Imò tunc videtur egregiē procedere dictum illud, In malis promissis, rescinde fidem. Tertio arguitur, Si quis faceret votum abstinendi à carnibus non regulariter, vel semper, vt Cartusienſes, sed solum in extrema necessitate, profectō votum esset stultum, & illicitum. Sed non videtur quod reddatur

melius votum, quia simul cum hoc voueat abstinere etiam extra necessitatē, ergo &c. Item plus obligat lex diuina, quā votum: sed Iudæus in extremo tenebatur comedere carnes prohibitas, ergo etiam Carthusienses. Quarto arguitur, Liceret etiam Carthusiensi in tali necessitate constituto comedere carnes, ergo videtur, quod teneretur, quia si habet medium licitum ad conseruandam vitam, facit contra charitatem nō vtendo illo, ergo, &c. Quinto. Nulla lex humana deobligat à diuina, sed votum est peculiaris lex, ergo, &c.

In contrarium videtur consuetudo & auctoritas religiosissimi ordinis Carthusiensis, vbi pro nulla necessitate violatur abstinentia illa à carnibus. Nec valet, dicere, quod nunquam incidit necessitas, quia certè credendum est, quod aliqui obierunt, quia non comederunt carnes.

Pro dissolutione quæstionis nota, quod Gerson in proprio tractatu de abstinentia Carthusiensium ponit duas conclusiones principales in sententia Prima, Carthusiensis in extrema necessitate constitutus, secluso scandalo, tenetur comedere carnes. Secunda, si ex tali esu carniū sequatur scandalū, puta dissolutio ordinis sui, & religionis, obligatur nō comedere carnes. Easdem ponit Maior, 4. distinct. 38. quæst. 4. & Martinus quæstione de abstinentia. Primam cōclusionem probant. primo, quia talis occideret seipsum non comedēdo, iuxta

iuxta illud Ambrosii, Pasce fame morientem: si non paupisti, occidisti. Item nulla lex humana potest deobligare à diuina, sed iste tenetur lege diuina, sed iste tenetur lege diuina in tali necessitate comedere. ergo, &c. Item nulla constitutio contra charitatem habet locū, sed hæc est contra charitatē, ergo, &c.

Sed contraprimam conclusionem arguitur. 2. Machabe. 6. Macabæi cum periculo mortis abstinerunt. ergo licet abstinere saltem Cartusienbus in quacunq; necessitate. Respondet Gerson quod Machabæi tenebantur abstinere, quia obligabantur lege diuina, & non est transgredienda lex diuina pro corporalis vitæ saluatione. Et quod David comedendo panes peccasset, nisi habuisset reuelationem. Sed Maior aliter respondet, & dicit, quod Machabæi tenebantur ratione scandalii, aliàs debuissent comedere, vnde illo secluso in necessitate liceret comedere, carnes quia maior est obligatio diuina seruandi vitam suam, quā alia lex de non comedendo carnem suillā. & ita dicit Almain in Moral. c. 3. inò quod tenebātur. Ex quibus infert Gerson, si cōstitutio Cartusienfis diceret quod nō comederēt carnes, etiam in extrema necessitate sub pœna peccati mortalis, nescirem, inquit, fateor, cōstitutionem istam defendere ab iniquitate. Hec determinatio Gersonis, & Maioris, est valde probabilis, & maximè declarando

primam conclusionem per secundam, scilicet quòd ratione scandali potest abstineri in extrema necessitate capiendò largè scandalum, id est si ex hoc, quòd Cartusienfis illa occasione vesceretur carnibus, inciperet dispensatio, in casibus periculosis quidem, sed paulatim traheretur ad multos casus, & omnes graues morbi essent occasio soluendæ abstinentiæ, & cum Medici de industria augeant opinionem & timorem mortis in aegritudinibus, passim in infirmariis Cartusienfis vescerentur carnibus. Fatetur autem Gerson, quod ne hoc eueniat, bene Cartusienfes abstinent perpetuò. Sed tamen in casu occulto, vnde non posset nasci occasio, & talis indigeret carnibus, posset comedere vt ait.

9 Sed sicut hæc opinio est probabilis, ita contra eam pono conclusionem probabiliter. Non videtur illicitum Cartusienfi in extrema necessitate abstinere à carnibus, etiam secluso scandalo. Probatur primò. Si comedere carnes in extrema necessitate est præceptum iuris diuini, vt ipsi dicunt, ergo hoc esset scandalum Phariseorum, de quo non est habenda ratio, iuxta dictum domini, Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Mat. 15. Tunc enim maximè habet locum Gregorii dictum, scilicet, Facilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. Et confirmatur, quia secundum istos doctores, talis, qui in isto casu ab

stine

stineret, faceret contra præceptum negatiuum scilicet. Non occides. Sed certum est quod contra præceptum negatiuum non licet agere ratione scandali ergo quòd liceat Carthusienfis abstinere in tali casu non est ratione scandali. Secundo arguitur, Sequeretur, quòd quandoq; esset periculum ne ille moriatur ex abstinentia carniuum, tenetur comedere. Consequens est falsum, ergo probatur sequela, quia extrema necessitas in moralibus vt certum est, vocatur, quando est probabile periculum. Falsitas consequētis patet ex ipso ritu, & cōsuetudine Cartusiensium, qui nūquā de hoc disputāt, an indigeāt carnibus, nec ne. & dato qd medicus dicat eū aliàs moriturū, non respiciūt ad scandalū, sed oīno negāt se duros. Nec valet respōsio Arnaldi de Villanoua, qd dicit, qd quicquid potest fieri p̄ esus carniū, potest fieri p̄ oua forbilia. Nā vt dicit Maior, clarū est, qd potest ex assuetudine incidere in fastidiū ouorū, & omnino nō posse comedere, Tertio nō semp̄ qd tenetur seruare vitā p̄ omne mediū licitū, vt patet in multis casibus, vbi posset qd defendere propriam vitā, & tamē ad conseruationē virtutis patientiæ quis posset permittere se occidi. Item vxor cum periculo vitæ suæ potest assidere, & assistere viro peste laboranti, etiam vbi non est necesse, sed tantūm ad conseruationem fidei maritalis. ergo, &c. Quarto non tenetur

quis,

quis, solum ad conseruationem vitæ mutare putata de consilio Medicorum deserere patriam, quia frigida est, vel aliquid huiusmodi ergo nec comedere carnes. Quinto pro defensione patriæ posset quis procedere ad bellum cum probabili mortis periculo, etiam vbi non esset necesse, ergo pro conseruatione & augmento virtutis, & abstinentiæ licet non comedere carnes. Sexto arguitur, quod non plus liceat comedere secretò, quam publicè: quia dato quòd illud factum sit secretum, tamen doctrina est publica: & si hoc liceret, nõ debet oppositum doceri, & si scandalizaret factum, etiam doctrina non enim minorem occasionem ruinæ præbet doctrina, quàm factum. Septimo non solum ad conseruandum, sed ad augendum virtutem licet subire mortem, vt suppono: sed per hoc, quòd Carthusienses abstineant perpetuò, & in vniuersum, augetur illa abstinentia, & virtus, ergo. Item nullus tenetur ducere vxorem, etiam vbi certò instaret periculum mortis ex castitate, si fecit votum, ergo, &c. Ad hoc argumentum respondent aliqui, negando consequentiam, quia hoc (aiunt) nõ est ordinatum ad conseruandum vitam. Sed profectò non videtur sufficere: nam maritus si indigeret extremè, videtur quòd teneretur accedere ad vxorem, ergo quòd nõ teneatur, est pro bono castitatis, & non quia non ordinatur per se ad vitam. Tandem pro solutione argumentorum notandum

dum est, quòd aliud est non protelare vitam, aliud est abrumpere. Nam ad primum non semper tenetur homo, & fatis est, quòd det operam, perquam homo regulariter potest viuere: nec puto, si æget non posset habere pharmacum nisi daret totam substantiam suam, quòd teneretur facere. Secunda conclusio. In* casu extremæ necessitatis puto quòd liceret Cartusienfi comedere carnes, aliàs lex esset intolerabilis. Posset aliter ad quæstionem responderi, distinguendo de extrema necessitate. Aut enim est ex fame, quia nihil habet quod edat nisi carnes, vt posset contingere, & in tali casu posset teneri opinio Gersonis, quòd tenetur comedere, quia tunc fame moritur, quæ est mors violenta, & videtur imputari isti. Alia necessitas potest esse ex ægritudine, & tunc carnes se habent tanquam medicinæ, & posset dici quòd in tali casu non teneretur, quia tunc moritur ex infirmitate, cuius iste non est causa, & sic mors non imputaretur ei. hoc enim non est se interficere, sed non protelare vitam quantum potest, sicut supra dictum est de aliis medicinis: & sic maneret salua consuetudo Carthusiensium, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. & hæc esset confirmatio conclusionis primæ, Nam si licet abbreviare vitam per abstinentiam carniū, vt statim dicemus per decem aut plures annos, quare nõ licebit seni octoginta annorum abbreviare vitam

vitam per vnum annum ne comedat carnes.

Ad argumenta in contrarium in principio posita respondetur. Ad primum patet quid dicendum sit, quia tenetur modo regulæ sufficienti, & casus extraordinarii non cadunt, sub obligatione.

Ad secundum respondetur, quod facere votum solum de hoc, quod in extrema necessitate non vescatur carnibus nihil bonitatis habet, sed absolute abstinere à carnibus perpetuo, est bonum, & per hoc patet ad tertium.

Ad quartum negatur consequentia.

Ad quintum nego, quod illud sit contra legem diuinam, imò videtur, quod secluso voto si quis proposuisset nunquam comedere carnes, posset abstinere etiam in extrema necessitate. Fateor autem si regulariter & sæpe contingeret, quod morerentur ægotantes ex abstinence carniū, quod non deberet seruari, sicut si vt plurimum nauigantes perirent, non esset licitum nauigare, nisi pro maiori bono, quàm sit vita: sed quia hoc non ita frequenter contingit, ferenda est hæc iactura pro maiori comodo, quod sequitur ex nauigatione. Ita in proposito, licet sit aliqua iactura, quia aliquando moriuntur Carthufrenses ex abstinence carniū, tamen merito ferunt hanc iacturam pro maiori bono scilicet virtutis abstinence. Ex hac ratione posset formari aliud argumentum pro conclusione nostra. Quia iste est pars communitatis,
&

& ideo bene facit pro bono spirituali communi subeundo periculū mortis cum iactura propriæ vitæ, & semper pro maiori bono licet ponere vitam. Sed restat, vt respondeamus ad quoddam argumentum supra factum de Machabæis, an licuisset comedere suillas carnes sine scandalo in extrema necessitate. Et primò certū est, quod in casu Machabæorum erat magnum scandalum, quia exigebatur ab eis in contumeliam legis. Sed si ponatur quod fame perirent in solitudine, an tunc liceret, Variæ sunt opiniones. Et profectò quicquid dicat Maior, opinio Gersonis est probabilissima, quod non liceret. nam tantæ authoritatis est præceptum diuinum positium, sicut naturale: si autem ex iure naturali esset illicitum comedere suillam non liceret etiam in extrema necessitate vesci suilla. ergo nec etiam nunc, cum esset de iure positium. Sed probabilius videtur, quod vtrunq; liceret in tali necessitate, & comedere propter necessitatem & abstinere propter reuerentiã legis. Excusatur enim David comedens panes propositiois propter necessitatem, & discipuli vellentes spicas die festo, Math. 12. vt dicit S. Tho. 3. p. q. 4. ar. 4. ad. 3. & ita Machabæi bene fecerunt die sabbati non propulantes, sed oppetentes mortem ne violarent sabbatum propter reuerentiã legis, & fecerunt bene postea pugnantes die sabbati, ne omnes periret. Mach.

Macha.2.vide S.Tho.12. q.100.ar.8. ad.4. Imò nō
condemnantur Gothi, qui in Italia permiserunt
aliquot millia ex exercitu perire ne pugnarent
die sabbati. Sed. S. Tho. 22. q. 40. arti. 4. dicit, quòd
esset tentare Deum, si quis non pugnaret in die
sabbati in necessitate.

- 11 Restat quæstio, Vtrum* liceat abbreviare vitā
per abstinentiam. Et videtur quòd non, ex illa au-
thoritate Hieronymi. Nihil interest, quo pacto te
interimas. Item non liceret senicentum annorū
annorum tollere etiam vnum annum ab vltima
parte vitæ, ergo nec successiuè perdere decem an-
nos. Respondetur quòd ex primæ quæstionis so-
lutione fac ilè potest liquere, quid ad hanc sit res-
pondendum. Breuiter ergo respondetur per pro-
positiones. Prima, Non* licet ex intētionē abbrevi-
uare vitam per abstinentiam. Patet, quia est con-
tra dilectionem sui, quia est nocuum vitæ. Confir-
matur. Non liceret ex intentione abbreviare vitā
alterius, cuius aliquis haberet curam, vt filiorum,
& seruorum. Secundo, Non licet abbreviare aliis
mediis. ergo nec abstinentia. Vltimò autoritate
Augustini, qui in regula mandat, scilicet, Carnē
vestram domate ieiuniis, & abstinentia escæ &
potns quantum valetudo permittit & patet ex
prima conclusione suprā determinata. Patet er-
go, quòd ex intensione abstinere contra valetudi-
nem, est illicitum: & cum sit contra charitatem

vnius

vnius cuiusq; esset mortale. Item August. de mo-
ribus ecclesiæ, Et habetur etiam apud Di. Thom.
22. q. 141. art. 6. Regula (inquit) temperantię est ne-
cessitas præsentis vitæ. Secunda conclusio, Non* 14
tenetur quis protelare vitam per alimenta quan-
tū potest. Patet, quia non tenetur vti cibis opti-
mis, & delicatissimis & prætiosissimis, etiam si ea
sint saluberrima, imò hoc est reprehensibile, ergo.
Item non tenetur viuere in loco saluberrimo, ergo
nec vti cibo saluberrimo. Item hoc esset dam-
nare omnia ieiunia ecclesiastica, & monastica.
Item non tenetur abstinere à vino, vt diutius vi-
uat, ergo nec e contrario. Tertia conclusio, * Si 15
quis vtatur alimentis, quibus homines communi-
ter vtuntur, & in quantitate, quæ solet sufficere
ad valetudinem conseruandā, dato quòd ex hoc
abbrevietur vita, etiam notabiliter, & hoc perci-
piatur, non peccat. Patet breuiter ex secūda, quia
nō tenetur prolongare, nec mutare solū ad aliū sa-
lubriore locū, ergo nec cibū. Ex quo seqtur corol-
ariū qd nō tenetur quis vti medicinis, ad prolon-
gandam vitam, etiam vbi esset probabile pericu-
lum mortis, puta quotannis sumere pharmacum
ad vitandas febres, vel aliquid huiusmodi. Quar-
ta conclusio, Si quis* singulari inedia, vel cibo ita 16
nocuo vteretur, vel scienter, vel propria opinio-
ne contra bonorum & sapientium sententiam,
vt breui abrūperetur vita, non excusaretur à mor-
tali.

Nu

tali.

tali. Hæc patet ex prima conclusione, & ex determinatione primæ quæstionis nisi fortè faceret peculiari consilio, & reuelatione diuina.

REVERENDI

patris fratris Francisci à
Victoria, Relectio de
homicidio.

An sit fortis viri occidere se.

S V M M A.

- 1 Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impius ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerumque consilium, nonnunquam præceptum sit.
- 2 Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, peculiariter an sit semper pro na ad malum.
- 3 Inclinatione hominis, quatenus homo est, est bona, & ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinat.
- 4 Deus an naturas rerum immutare posuerit, vel ab initio alias facere, quam nunc sunt.

Quod

- 5 Quod Deus naturas rerum mutare non possit ab autore probari videtur.
- 6 Deus supposito quod non possit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.
- 7 Inclinatione hominis quamuis sit ad malum, tamen non est mala malitia morali, quoadiu manet intra terminos appetitus.
- 8 Deus creauit hominem sine inclinatione mala qua appetitus inclinat ad malum.
- 9 Deus dedit appetitui naturalem inclinationem vt obediret voluntati.
- 10 Homo non inclinatur ad diligendum se plus quam deum, vel proprium bonum plus quam commune.
- 11 Præcepto, Non occides, quid & qualiter homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata.
- 12 Præceptum de non occidendo, est iuris naturalis, & non positium, sicut etiam alia præcepta Decalogi, secundum autorem.
- 13 Præceptum de non occidendo: semper fuit æquale & ante legem, & in lege, & tempore Euangelii.
- 14 Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi etiam, licuit ante legem, & licet in lege euangelica.
- 15 Præcepto hoc, Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quod stando in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile.
- 16 Præcepto de non occidendo: non magis prohibeatur

- betur homicidium auctoritate publica, quam privata.
- 17 Occidi quomodo dupliciter potest homo, scilicet ex intentione, & præter intentionem.
- 18 Occidere hominem rei publicæ nocuum ex intentione, stando in iure diuino & naturali licet ipsi rei publicæ.
- 19 Homicidium de iure naturali & diuino permissum, quibus fit commissum.
- 20 Homicidium omne ex intentione, præcepto de non occidendo est prohibitum seu publicæ, seu privatæ personæ, præterquam id, quod rei publicæ aut publicis magistratibus, & principatibus fuerit commissum.
- 21 Interficere seipsum quare non liceat.
- 22 Obiectum voluntatis non est solum verum bonum.
- 23 Deus solus est vitæ & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, est peculiariter seruus Dei unde occidere seipsum est deo iniuriam facere.
- 24 Homo in multis casibus quamuis licitis uis possit vitam seruare, quomodo tamen non teneatur.
- 25 Quod homo, semper tenetur defendere vitam proximi, etiam quando cunque licet, non est exploratum.
- 26 Panem licet alteri cedere cum certa pernicie propria vitæ.
- 27 Animam ponere pro amicis licet sit stultitia huius mundi, tamen est sapientia apud Deum.
- 28 Damnato ad mortem non licet se fame interficere.
- 29 Damnato ad mortem licet fugere, & mortem necesse peccare.
- 30 Damnato ad mortem per cicutæ seu veneni haustum, licet illud haurire, nec videtur ad succi mortem cooperari.

- rari.
- 31 Auxiliari licet amico etiam cum quantocunque vitæ discrimine. Et quid dicendum de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito poste laboranti adsideret.
- 32 Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno vitæ periculo seruatis circumstantiis quæ magis & ut plurimum contingunt, licet.
- 33 Vitam abbreviare nullo modo licet, et si non teneatur homo omnia media licita etiam facere, ut sibi vitam reddat longiorem.
- 34 Alimentis insalubribus & nocuis vitam reddere breuiorem, quis non licet, neque; tamen uti tenetur quis optimis.
- 35 Vitæ conseruanda ratione non sunt omnia media adhibenda necessario, sed solum illa, quæ ad hoc sunt deserta & ordinata, & congrua.
- 36 Brutus, Cato, Decius, & alii innumeri, qui sibi mortem consciuerunt, utrum excusationem habebunt, eò quod putabant in hoc se fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samson, Rasia, & Saule.

Non de nihilo dixit Ecclesiastes, Qui addit scientiam, addit & laborem. Habent agricolæ sua otia, habent operarii, habent omnes opifices, & cum diebus operosis victum parauerint, festis diebus requiem habent, & pro suo arbitrio remittunt, & oblectant animos, & corda oblita

laborum. Nobis neque festis, neq; profestis licet esse otiosos nullas habemus studiorum ferias, nullam vacationem ab exercitiis literarum. Ecce conuenimus patres religiosissimi, virique spectatissimi in festo tam celebri ad hanc relectionem, cum mihi non licuerit non solum in sequentem annum vt putaram, sed neque in alium quidem diem proferre. Ergo, ne supra laborē necessarium, nouum etiam in procemiis assumamus, rem ipsam superioris præeuntibus aggrediamur. Argumentum à me tractandum in præsentis relectione, non est aliquis nouus locus ad hoc designatus & in ordinariis lectionibus prætermisus, vt in aliis relectionibus à me factum est, sed vt non nomine tantum, sed & re etiam sit relectio, constitui tractare aliqua prius in meis lectionibus disputata, non tamen multa, nec enim possem. Sed consilium meum fuit impræsentiarum disputare quæstionem, An sit fortis viri occidere se ipsum, vel cum conseruare vitam posset, mortem oppetere & quando, & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile sit. Ad quam quæstionem commodius tractandam & examinandam tanquam fundamentum totius huius relectionis sequentem conclusionem à principio pono.

1. Prima conclusio, Sicut* mortem sibi consciscere semper impium est, ita mortem non solum patienter tolerare, sed libere etiam subire plerumq;

consilium, nonnunquam præceptum est. Hanc conclusionem pro temporis angustia, pro quæ tenui mea eruditione quā potero per spicue & clare, variè versabo, immoraborq; circa singulas partes, primo illam probando, deinde argumenta in contrarium obiiciendo, illaq; pro captu ingenii diluendo, ac dissoluendo, quod interim dum facio, vos patres obseruandissimi virique ornatissimi oratos velim, vt me non tam attentè, quàm beneuolè, & amicè audiatis.

Prima ergo pars conclusionis est, quod semper est impium, interficere se ipsum. Hoc primò probatur, quia* occidere se ipsum est contra naturalem inclinationem hominis: sed facere aliquid contra inclinationem naturalem, est peccatum. ergo occidere se semper est peccatum. Maior est manifesta, non enim homo solum omniaque animantia, sed res omnes resistunt suæ corruptioni, & pro viribus adnituntur conseruare se in rerum natura, vt dicitur in secundo de generatione, & experiètia apertius docet, quā vt probatione res indigeat, nec opus est in re non dubia argumentis vti non necessariis. Est ergo contra naturalem inclinationem hominis, vt se interimat. Quid autè inclinationi naturali aduersari & repugnare sit illicitum, exploratum est valde atque in confesso. Si enim naturalis inclinatio semper in bonum & honestum propensa est,

atque adeò nunquam malum suggerit, profecto huiusmodi inclinationi repugnare, aut in contrarium tendere, semper illicitum erit. Quemadmodum enim virtuti quicquam contrarium facere semper illicitum est, quòd ea non nisi ad honestum inducat: ita prorsus si id, ad quod homo sua pte natura & inclinatione fertur, semper bonum est, huiusmodi inclinationi contrauenire malum erit. Bono enim non nisi contrarium malum esse potest. Quare cum hic sit vel primus locus, & principuum argumentum, quo hanc cõclusionem doctores probare contendunt, operæpretium erit, si de hac ipsa re vberius differuerimus. Et quidẽ sunt nonnulli, nec vulgares, neque contemnendi, sed primi etiam Aristotelis expositores, quibus non videtur verum, naturam semper ad bonum inclinare, & honestum, sed potius credunt naturam & gratiam, legem & naturalem inclinationem contrarias esse, sibiq̃ inuicem repugnare, quod multis tum argumentis, tum etiam testimoniis suadere conantur. Et primò argumentatur. Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonũ; bonum autem delectabile est bonum quoddam: fertur ergo appetitus in bonũ delectabile naturaliter, bonum autem delectabile plerunque est contrarium virtuti, ergo naturaliter homo appetit cõtrariũ virtuti atq; adeò peccatũ & malum. Secũdo, virtus omnis versatur circa

difficile (ex autoritate Arist. 2. Ethic.) q̃ si natura inclinaret in bonum virtutis, certè huiusmodi bonum difficile non esset. Nihil enim aliud inclinatio virtutis facit, nisi reddere facile & iucundum ipsum bonum, quod alioqui difficile erat, non ergo natura inclinatur de se ad bonum, inclinatur autẽ, ergo inclinatur ad malum. Et confirmatur. Si enim homo sua natura inclinaretur ad bonum, non essent necessariae virtutes, quarum hoc vnum officium est, tollere difficultatem illam & molestiam bonorum operũ. Atq; adeo qui probabilius philosophantur, negant necessariam esse aliquã virtutem, antepõnendam quidem ad ea bona ad quæ homines sua natura feruntur & inclinantur. Nemo enim tam ingenio tardus est, qui putet virtutem esse aliquam, vt homines cupiant felices esse oderint autem miseriam. Tertio, Theologi ponunt motus subitos tam in volũtate, quàm in appetitu sensitiuo, nihil verò aliud sunt tales motus quàm inclinationes quædam naturales in malũ. ergo, natura inclinatur ad malum. Quarto, Nam ad hoc, vel solũ, vel certè potissimum ponebatur iustitia originalis in primis parentibus, aut appetitus sensitiuus contineretur in officio, & voluntati sine difficultate pareret, & voluntatem ipsam rationi, rationemq; diuinæ legi & voluntati subiectam efficeret. quòd si humanus appetitus non sua natura aduersaretur vel rationi vel legi diui-

næ, nullum fuisset aut munus aut opus ipsius iustitiæ originalis. Quinto, Homo secundum virtutem & legem Dei tenetur diligere Deum plus quam se, & commune bonum præferre bono privato. Non enim charitas iuxta Apostolum, quarit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, & tamē homo naturaliter diligit bonum propriū; & est valde difficile Deum plus quam se diligere, quia homo, vt à principio dictum est, naturaliter inclinatur ad conseruationem propriam. ergo natura inclinatur contra charitatem & legem Dei. Sexto, Inclinatio appetitus sensitui est naturalis, cum ipse sit potentia naturalis, nec eius inclinatio sit aliud ab appetitu sensituo, & tamen appetitus nõ obedit rationi, sed tendit in contrarium. ergo inducit in malum. Et confirmatur. Obiectum appetitus sensitui est bonum delectabile, hoc autem plurimum est contrarium virtuti & legi Dei. ergo appetitus sensituius naturaliter fertur in malum. Septimo, Fomes inclinatur ad peccatum, vt Theologi definiunt secundo Sententiarum. & tamē fomes nihil aliud dicit præter naturam & naturales potentias hominis destitutas dono iustitiæ originalis, vt in eodem loco Theologi defendūt. ergo homo per naturales potētias fertur & inclinatur in malum. Et cōfirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc est, sine iustitia, & sine peccato, eodem modo inclinaretur ad ma-

lum,

lum, sicut nūc inclinatur ex fomite, ergo inclinatio naturalis est ad malū. Adducunt deinde & aduocant in fauorem huius sententiæ scripturarum testimonia. Et in primis dictum Domini Genes. 8. Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescētia. Ex quo videtur, quod natura humana sit pro cliuis & inclinata ad malum. Dominus item apud Matth. Spiritus promptus est, caro autē infirma. quod exponens Apostolus ad Galath. 5. Caro (inquit) concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Et Roma. 7. Video aliam legem in membris meis. & plura in hanc sententiam. Et rursus alibi. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Et iterum, Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Ex quibus omnibus manifestè constat, carnis appetitum esse in malum, & contrarium spiritui & legi Dei. Desideria autem carnis sunt naturalia, cum sint apud omnes. ergo prorsus naturalis inclinatio est in malum & in peccatum. Item Aristoteli, 2. Ethico. dicit, Quod ad hoc, quod homo fiat studiosus, oportet vt seruet se ab his, ad quæ natura maximè inclinatur vt S. Thom. 2. 2. q. 166. artic. 2. ad tertium adducit.

His & alijs rationibus & testimonijs authores illi sententiam suam tuētur. Vnde etiam in naturam ipsam, illæ quærelæ exorte sunt, vt alij noueram, alij inimicam, alij scelerum altricem, alij maiorum

lorum

lorū parentem, alijsq; inuidiosis, odiosisq; nominibus appellent, ac dehoneſtent. Inde etiam illud q̄ homo ex ſe non poteſt niſi malum. Inde adhuc ille odioſior, & omnibus mortalib⁹ inſigniter iniurioſior error, q̄ omnia omnium hominum opera ſunt peccata, & æterno ſupplicio digna, niſi miſericordia Dei venialia fierent, vnum ex dogmatibus Luteranorum. Verum bona venia tātorum virorum & pace, non adducor nec propoſitis, neque quibuſcunq; alijs argumentis, vt credam humanam naturam, quam omnipotens & ſapentiſſimus Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam condidit, tam malo genio, & prauis conditionibus formatam, & conſtitutam, vt cum relique res omnes in fines & operationes ſibi conuenientes ſuo ingenio & natura ferantur, ſolus homo nō niſi in mala, atq; adeo in perniciem ſuam & condēnationem feratur & inclinetur. Quare* in preſentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo eſt, bonam eſſe, atq; adeo ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinare: quod poſtquam autoritate probare non ſufficio, argumētis nō infirmis probabile facere contēdā.

Et primò quidem ſic arguo. Inclinatione naturæ humanæ eſt immediatè ab ipſo Deo. ergo nō poteſt eſſe ad malum. Antecedens eſt notum, cum Deus ſit author ipſius naturæ, atq; adeo omnium quæ cōſequentur naturā, cuius in primis eſt incli-

na

natio naturalis. Qui enim (vt verbis Ariſto. vtar) dat formam, dat conſequentia ad formam. Eſt ergo Deus ſolus author & cauſa humanæ inclinationis. Cōſequentia vero probatur. Motus enim naturalis ſiue ex naturali inclinatione, attribuitur & imputatur generanti, id eſt, authori, & cauſæ ipſius naturalis inclinationis, vt Ariſtoteli merito placuit. 8. Phyſic. ſimulq; multis grauiffimis Philoſophis. Graua enim & leuia hac vna ratione à generante, & non à ſe ipſis moueri dicuntur, q̄ eam inclinationem, atq; adeo neceſſitatem ad motum vel ſuſum, vel deorſum à generante acceperint. Si ergo homo ad malum naturaliter inclinatur, illa inclinatio, & motus ſequens talē inclinationem in peccatum, imputarētur ipſi Deo, quod proſus dicere, vel cogitare impium eſt. Certè ſi motus lapidis deorſum, aut motus ignis ſuſum peccatum eſſet, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribuendum eſſet, quàm ipſis grauib⁹ & leuib⁹, quæ talem à Deo inclinationem acceperunt. Et ſimiliter ſi homini peccatum eſſet appetere felicitatem, non tam imputandum eſſet illi, quàm Deo, qui ſic hominem conſtituit vt naturaliter appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax eſt ad probandum aliquem actum non eſſe peccatum, quia procedit ex inclinatione hominis à Deo ſibi data. Ex quo etiam loco arguit S. Tho. & alij Theologi graues non inualidè

ad

ad probandum, quòd prima operatio angeli non potuit esse mala. Cum enim prima operatio sit dilectio sui, omnes enim aliæ operationes ex illa proficiscuntur, ut Arist. docet in Ethicis, Amabilia, inquit quæ sunt ad alterum, sunt ex amabilibus quæ sunt ad nos primam operationem angeli: oportet fuisse amorem sui: Cum ergo ex naturali inclinatione ad talem amorem inclinaretur, fieri non potuit, ut ille amor malus esset. Et sic prima operatio angeli non potuit esse peccatum.

Secundo probatur idem. Non posset Deus producere in anima habitum vitiosum inclinantem ad peccatum: hoc enim repugnat diuinæ bonitati: ergo neque potuit dare animæ rationali aut homini vitiosam inclinationem, qua scilicet ad peccatum inclinaretur: non enim minus esset causa inclinatio vitiosa mali actus, quam vitiosus habitus.

Tertio, Non posset Deus producere habitum inclinantem ad falsum, ergo nec inclinationem ad malum. Patet consequentia. Nam non minus repugnat Deo inclinare ad peccatum, quam ad falsum, imò multo plus: qui ergo non potest producere inclinationem ad falsum, multo minus potuisset dedisse inclinationem ad peccatum. Assumptum autem patet: ea enim est una probatio Doctorum, quòd fidei non potest subesse falsum, quia scilicet est infusa à Deo, non ergo potest Deus infundere habitum ad falsum inclinantem. atque ista
ratione

ratione probari quoddam modo possunt prima principia, quantumvis per se nota. Quid enim, si quis fateretur quidem se cogi ad assentiendum huic principio, omne totum est maius sua parte, diceret tamen se timere ne forte deciperetur, quemadmodum & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum auctoritate, quibus fidem non habere homo non potest, & tamen fieri potest ut decipiatur? Quid inquam, si quis diceret ita de primis principiis, an non aliqua ratione induci posset ad assentiendum illis? Ego vero puto, si quis mihi recipiat, Deum neque mentiri, neque decipere posse, concedat etiam necesse esse naturam rationalem esse à Deo creatam cum hac necessitate, & inclinatione consentiendi his principiis, manifestè etiam conuinci talia principia vera esse. Si enim falsa sunt, & Deus humanum intellectum cogit ad assentiendum illis, aperte constat Deum homines decipere, & per consequens mentiri. Simili ergo modo, si Deus produceret quencumque habitum inclinantem ad falsum, meritò & mendacii & deceptionis argueretur.

Quarto, Si homo induceret alium ad peccandum, peccaret, ergo similiter si Deus inclinat homines ad peccandum, peccat. Quantumvis enim non valeat apud Theologos consequentia, Deus concurrat cum homine ad peccandum, ergo peccat. Tamen recipient ista, Deus se solo inducit homines
ad

ad peccandū, ergo peccat. Nam sicut consequens est impossibile, ita & antecedens, Deus autem se solo est causa inclinationis naturalis hominis: si ergo per talem inclinationem homo induceretur ad peccandum, videtur etiam quod Deus inducat ad tale peccatum.

Quintò voluntas humana non fertur in obiectum, nisi mediante ratione: ratio autem semper inclinatur ad iudicandum, quod omne malum est evitandum: ergo voluntas non inclinatur ad malum.

Sexto si inclinatio ad malum est à solo Deo, ut isti fatentur, non uideo quomodo negent, quod Deus sit causa peccati, quod omnes Theologi tanquam impium semper reiecerunt. Quod si rationes nostræ, ut videmus, superiores, & probabiliores sunt, ne testibus etiam deficiamus aliquid, de scripturis etiam oportet adducere. Et primo omnium facit autoritas Iacobi Nemo, inquit, cum tentatur, dicat, quod à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est. Ex quo loco sic arguitur esset. Si inclinatio naturalis esset ad malum, Deus esset tentator malorum, quod est contra Apostolum, ergo impossibile est, quod natura tentet seu inclinet ad malum. Assumptum probatur. Nihil enim aliud est tentare, nisi facere inclinationem ad malum. Si ergo Deus fecit & dedit talem inclinationem homini ad malum, qualem isti dicunt esse naturalem inclinationem, cur ergo Deus tentare non dicitur?

tur? Confirmatur. Si dæmon iniiceret talem inclinationem homini ad malum, qualem isti asserunt esse naturalem, certe dæmon tentaret, ergo & Deus diceretur tentator. Secundo, Ecclesiastes. 7. dicitur. Fecit Deus hominem rectum. & ipse immiscuit se infinitis quæstionibus. Non autem videtur Deum hominem rectum fecisse, si cum ista pessima inclinatione & maledictione creauit, qua sua natura ferretur ad malum, ergo.

Sed in primis videtur facere, quod Sapientia diuina attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauius, ut per Salomonem ipse testatur. Non esset vero suauius dispositio, si cum Deus homini legem & præcepta dedisset, naturam in contrarium trahentem, vocantem & allicientem dedisset. Cum enim Deus hominem condiderit ad laudandum creatorem suum, vitamque æternam ab illo promerendum, non utique tanquam sapiens architector hominem fabricauit, si naturam fini repugnantem, & incommodam illi dederit, cum tamen viderit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et alibi, Dei perfecta sunt opera. Perfectò non videretur opus aut valde bonum, aut perfectum, si hominem cum huiusmodi inclinatione fecisset.

Et demum, ut quid Deus hominem non fecit propensum, & procliuem ad bonum potius quam ad malum? ad legem suam quam ad transgressionem

nem legis? an quia nō potuit? Hoc verò quid stultius, quid indignius diuinæ maiestati excogitari posset? An quia nō voluit? Invidit ergo De⁹ mortalibus hanc felicitatem, qua tamen maximè ad diuinorum præceptorum vsuri essent obseruantiam. Angelos certè Deus non hac conditione creauit, vt non nisi ad peccatū & malum tantum inclinarentur. Quæ ergo ratio esse potuit, vt hac parte tanto benignior & æquior angelis esset, quàm hominibus, qui de Deo quidem non poterant melius esse meriti?

Videmur igitur ex parte probasse hominē suam naturam non inclinari ad malum, sed relictum potius in manu consilij sui, vt vtrumlibet pro suo arbitrio sequeretur, siue bonum, siue malum. Superest vt argumentis in contrariam adductis vtcunque satisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminisse oportet, hominem esse compositum ex duabus naturis, rationali, scilicet ac sensitua, quas apostolus ad Roma. 12. interiorē, & exteriorē hominem vocat: quod non est sic intelligendum, vt anima ipsa sit interior homo, aut natura rationalis, corpus verò natura sensitua: sed totus homo secundum spiritum est homo interior idem verò secundum carnem est homo exterior, & natura sensitua. Secundo est aduertendum, quod quia homo est homo simpliciter in quantum rationalis, non in quantum sensituius

sitiuus: inclinatio hominis absolutè est inclinatio hominis in quantum homo est, scilicet, inclinatio voluntatis, & intellectus, & nō inclinatio partis sensitivæ, quæ aut non est inclinatio hominis, aut non in quantum homo est, sed secundū quid, & non absolutè. Comparatur enim appetitus sensituius ad hominem quasi aliquod extrinsecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus sensitui, quàm inclinatio demonis aut mundi. Cupit enim & mundus & demon trahere humanam voluntatem ad malum, cupit etiā nūc appetitus sensituius. Sed sicut non interest nostra quid aut mundus, aut demon suggerat, sed quid ipsi per voluntatē & rationem prosequamur, ita eadem ratio est de appetitu, ac si esset à nobis separatus. Nec enim quod caro nobis suadet, imputatur, nec opus nostrū, aut desiderium dicitur, sed id tantum, quod per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & secuti fuerimus. Quare quanquam sint nonnulli, qui etiam defendere velint, nec ipsum etiam appetitum inclinare ad malum ex specie aut natura sua, sed ex peculiaribus vniuscuiusque conditionibus, quas non à Deo, sed à patria, vel à parentibus, vel astris vnusquisque contraxit: tamen ego non nego quidem sensuallitatem trahere & tendere ad malum, & peccatum ex specie, & natura sua, sed nego eam esse humanam inclinationem aut conditionem: imò

De Homicidio.

contrariam, quemadmodum nec motus appetitus voluntatem præcedentes, actus humani dicuntur, atq; adeò simul verum est, qd appetitus sensitivus inclinatur contra virtutem: homo verò interior, qui simpliciter est homo, inclinatur ad virtutem. Vtrunq; Apostolus, signanter & disertè expressit ad Rom. 12. Condelector, inquit, legi Dei, secundum interiorem hominè: video autem aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Quod tamen Paul. non aliter ad se pertinere arbitratur, quàm angelum sathanæ, qui eum colaphizabat. Et sicut manente vera inclinatione hominis ad virtutẽ erat angelus sathanæ, eum colaphizãs, ita aduersante, & cõtraueniẽte appetitu sensitivo manet integritas humanæ volütatis quæ est hominis integritas, in quãtum homo est.

Verũ restat scrupulus ex hac responsione. Nã æquè est à Deo inclinatio appetitus sensitivi, sicut & voluntatis: si ergo inconueniens dicitur, qd Deus sit causa inclinationis volütatis ad malum, quare non idem habeatur pro inconuenienti de appetitu sensitivo? quare inquam sapientissimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui, & carni, & non potius bonã, quæ magis conuenire videbatur illi infinitæ bonitatis? Dico primum omnium, dubium est certè inter
4 Theologos, & Philosophos, An * naturas rerum Deus immutare possit, vel potuerit, vel ab initio
aliãs

De Homicidio.

287

aliãs facere, quàm nunc sunt. Et quidem sunt qui putent cum Gabri. 4. dist. 1. quæst. 1. Quãuis Deus species quidem rerum, & essentias variare nõ potuerit, neque enim potuit aut hominem, aut bouem alterius speciei facere, quàm fecit potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare, potuit (inquam) ignem frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rursus nigram niuem, & album coruum. Quod tali ratione probatur. Nam posse Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera huiusmodi, dubitari non potest. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, leuem terram, grauem aerem, & legem ponere, vt sic perpetuò perseuerarent. Qua lege posita, illud esset proprium, aut naturale talium rerũ. Nihil enim aliud est rerum natura, quàm id quod ab initio (vt Augustinus ait) Deus rebus dare voluit, ergo potuit Deus contrarias naturas & inclinationes dare rebus quàm dedit. Et confirmatur. Nam potuit Deus res nudas creare, id est, essentias, sine quibuscunque accidentibus, aut proprietatibus: ergo non necessario creauit cum his conditionibus & proprietatibus, quas nunc habent. Hanc sententiam quanquam Theologi & authores nonnulli, qui in pretio habentur, defendunt, non puto esse probabilem, nec verisimilem. Vnde puto, quòd * Deus non potuerit quidem ignem cali-

dum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut niuem nigram, aut leuem terram, & vniuersum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod sic probatur. Nam primum omnium, multæ sunt proprietates, & aptitudines rerum, quæ secundum communem opinionem, non conueniunt rebus per aliquas qualitates superadditas, sed immediate per suas essentias: vt verbi gratia, Si risibile non conuenit homini per aliquam qualitatem superadditam secundum opinionem istorum, sed per essentiam, potuit quidem Deus facere, quod homo nunquam rideret, non autem quod non esset natura risibilis: quia Deus non potest tollere effectum causæ formalis, manente causa formali. Si ergo homo est formaliter risibilis per suam essentiam, non potuit Deus facere quod sua natura non esset risibilis. Secundo sic arguo, Aqua cum concursu Dei generali producit frigiditatem in se, vt patet in aqua reducens se ad frigiditatem. Ergo Deus non potuit facere quin cum tali concursu esset frigida, & per consequens naturaliter frigida. Consequens probatur. Nam detur oppositum puta, quod Faceret Deus, quod aqua naturaliter esset calida, quæro, an aqua cum concursu Dei generali potuerit reducere se ad frigiditatem, vel non. Si potuit, ergo non erat naturaliter calida, si non potuit, ergo nec nunc po-

potest, quia concursus generalis Dei non potuit esse maioris actiuitatis, quam nunc est, & ab eisdem causis semper producitur similis effectus. nec Deus potest facere, quod causa naturalis, quæ nunc non potest in aliquem effectum, cum concursu generali possit in illum cum eodem concursu. Verbi gratia, nunc non potest homo suscitare hominem cum concursu generali Dei. ergo Deus non potest facere, quod homo id possit cum tali concursu: nec Deus ipse posset cum generali concursu facere quod nunc non facit. Sicut ergo Deus non potuit facere vt homo naturaliter posset suscitare mortuum, ita non potest facere quod aqua produceret calorem, aut quod naturaliter lapis ascenderet sursum. Et confirmatur. Aut essentiæ rerum, aut species de se sunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non, ergo non potuit fieri, quin id, ad quod essentia magis inclinatur, sit magis naturale. Si sint indifferentes. Verbi gratia, Si natura ignis nuda, est indifferens ad calorem, & frigus. Ergo cum concursu generali non plus produceret calorem, quam frigus, & per consequens non poterit esse magis naturale vnum quam aliud. Et confirmatur exemplo. Deus non poterat facere, quod cælum naturaliter inclinaretur ad quietem vel ad motum à Septentrione ad Meridiem, ergo

nec alias naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur, Si cœlum naturaliter inclinaretur ad motum contrarium isti quem nunc habet, vel ad quietem, non posset cum concursu generali moueri motu isto, quem nunc habet, sicut è contrario. Et confirmatur validè, quia si potest Deus mutare naturas rerum, faciat ergo, quòd aqua sit naturaliter calida. Sic arguo, Calor nunc cum concursu generali sufficit corrumpere aquam, ergo cum simili concursu potuisset tunc corrumpere, ergo non est ei calor naturalis, non enim posset nunc Deus cum solo concursu generali impedire ne calor corrumpere aquam, & non est impotentior quàm à principio, ergo nec tunc potuit. Certè puto quòd argumentum concludit. Item Deus non potuit hominem naturaliter facere incorruptibilem, Item non posset agens naturale cum concursu generali inducere formam aquæ in materiam indispositam per calorem & siccitatem. Ergo, calor & siccitas non possunt esse naturales aquæ. Vt enim arguebatur, quicquid creatura potuit posse (vt ita dicam) cū concursu generali Dei, potest nunc cum simili concursu. Hoc ergo supposito, quòd * non potest Deus naturas rerum mutare, dico, quòd Deus fecit hominem, cum hac naturali inclinatione appetitus sensitui, quia aliter fieri non poterat.

7 Secundo dico, quòd * talis inclinatio quamuis sit

fit ad malum, non tamen est mala quoadiu quidem manet intra terminos appetitus sensitui: malum inquam malitia morali: nam malitia pœnæ non inconuenit, cuius deus semper est causa: sicut non dicitur mala inclinatio qua Leo inclinatur ad homicidium. Sicut enim appetitus inclinatur hominem ad malum, ita etiam obiectum ipsum, vt delectabile, aut vtile inclinatur etiam ad malum, & tamen natura ipsius auri, verbi gratia aut cibi dulcis bona prorsus est. Neque vnquam aliquis conqueritur de deo, quòd aurum pulcherrimum fecerit, aut vinum suaue. Ita prorsus de appetitu sensitui qui mouet hominem ad malum, non aliter quàm ipsum obiectum, vnde nulla malitia existit appetitus sensitui aut rerum ipsarum. Tertio dico, quòd appetitus inclinatur ad malum, non ipse appetitus sed hominis semper enim naturalis est cõueniēs, vt S. th. dic. i. p. q. 31. ar. 1. Quarto dico, quòd * Deus hominem creauit sine tali inclinatione mala, creauit enim eum cum iustitia originali, quæ appetitum subiiciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quòd si postea sua culpa incidit in hunc laborem, sibi potius, quàm diuinæ sapientiæ imputandum est, Nec plus sanè, quàm si oculos sibi erueret, quos illi creator dedisset, conqueri de creatore suo posset. Quinto dico, quòd * dedit appetitui naturalem inclinationem vt obediret rationi, & sic tandem tota inclinatio est bona

na. Et ista pro argumentis satis esse videntur, quatenus ad inclinationem appetitus sensitivi spectabat.

Sed aliunde arguebatur, quia scilicet homo tenetur diligere Deum plus quam seipsum, & commune plus quam priuatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis est in contrarium, atque adeo in malum. Ad hoc quanquam sint clari philosophi & theologi, qui ita esse arbitrentur, ego* verò nego hominem inclinari ad diligendum se plus quam Deum, vel proprium bonum plus quam commune. Sicut enim membrum plus inclinatur ad bonum totius, quam ad bonum proprium, periclitatur enim manus pro salute totius ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem Deus fecit partem reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plus quam ad priuatum: & cum deus sit bonum vniuersale, plus etiam homo diligit Deum, quam seipsum, sicut nota experientia docet, quod aqua ascendit, deferens conueniens sibi bonum propter integritatem & continuitatem vniuersi. Non est autem consentaneum ut deus rebus inanimatis aut membris corporis inclinationem dederit conuenientem suo fini vni autem homini negauerit. Sunt verò qui hoc ipsum negant, scilicet, membrum plus inclinari ad bonum totius, quam ad proprium, nec membrum se exponit (vt aiunt) periculo pro salute totius, sed ipsum

sum totum membrum tremens & resistens opponit pro se. Sed certè hoc ipsum est incōsonum rationi, & est condemnare industriam diuinam, dicere, quod Deus cum mēbra corporis fecerit solū propter bonum totius, & non propter se, tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius, quasi verò pedes sibi, & nō homini ambularent, & aures sibi, & non homini audirent, & oculi, &c. Et vt de membris hominis donemus hoc illis quid de aqua dicturi sunt, cum sursum ascendit, an non ipsa se sursum mouet? an potius imaginandum est totum vniuersum concurrere vt aquam moueat? Profecto dicendum non est. Quod si ita est, vt certè est, cum Deus fecerit hominem potius propter se, quam propter hominē, absurdum est dicere non dedisse inclinationē suo fini conuenientem, qua plus ipsum Deum, quam se diligeret.

Error tamen iste emanauit, quod viderent hominem cum magna difficultate, aut vitam, aut etiam bona temporalia ponere pro Deo, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde est, ac si quis dicat, hominem non amare propriam vitam plus quam vnum membrū, cum videant granari nimis, & cū magna molestia, & difficultate secare aut vrere mēbrum propter salutē totius: aut sis qs neget aliquē cupidū esse vite, ideo

quis

quia potionem amaram non libenter sumit. Ita non statim si quis egrè & molestè ferat aut vitā aut fortunas perdere propter Deū, aut propter bonū publicum, non inquam statim arguendū est, hominem non plus naturaliter Deum aut commune bonum diligere, quā priuatum. Vt enim Doctores docent, gratia non est cōtraria naturæ, sed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem prouenit tum ex appetitu, tum etiam quia licet plus inclinetur ad bonum tamen etiam inclinatur ad alia bona, & sic patitur difficultatem, sicut de proiiciente merces in mare. Atque id demum cogitandum est, non esse Deum deteriolem artificem ipso homine, cum tamen artifex homo, si quod instrumentum ad aliquem finem fingat, curet omnem aptitudinē ad talem finem instrumento dare, idoneumque suo fini facere: quare ergo Deus, qui omnia fecit propter se, non talem inclinationē suæ creaturæ credatur dedisse, qualem ad illum finem conuenire nouerat? Nos ergo amoliamur huiusmodi querelas de summo artifice, ac conditore, credamusque naturam non nisi ad bonum inclinare, atque ideo omne quod est contrarium naturali inclinationi, esse malum. Perditio enim tua ex te Israel. Salus autem ex me. Osee. 13. Cum ergo, vt à principio arguebam, interficere seipsum sit contra naturalem inclinationem consequens est esse illicitum, quod

quod erat primum argumentum ad probationē conclusionis.

Secundo principaliter probatur eadem conclusio. Occidens seipsum, facit cōtra præceptum decalogi, Non occides: quod habetur Exo. 20. & Deutero. 5. ergo peccat & mortaliter. Hoc est argumentum beati Augustini. 1. de ciuitate ad probandum, quòd occidere seipsum, sit illicitum. Sed vt apertius constet quamvīm habeat argumentū sicut etiam de primo fecimus, operæpretium est etiam examinare quid prohibetur in illo præcepto, Non occides: cum in scriptura non inueniatur alibi prohibitum, aut reprehensum seipsum occidere, aut ex illo præcepto oportet esse illicitum aut reuocari in dubium potest, an liceat se interficere. Cum enim præceptum sit absolutum, Non occides, & in multis casibus licitum sit occidere, vt certò cōstat, dubitari merito potest, quòd illo præcepto & qualiter homicidium prohibeatur. Quidam ergo ita intelligunt præceptum illud, vt absolute prohibeatur occisio cuiuscunque hominis siue priuata auctoritate, siue publica, siue nocentis, siue innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam à canone generali excipiuntur lege diuina aliqui casus, in quibus licet occidere: verbi gratia, vt homicida iuste à magistratu occidatur. Sed dicunt, quòd nisi hanc facultatem haberent à deo ex sacra scriptura, quæ iubet, vt qui occiderit hominem

minem, occidatur, ut patet Leuit. 24. magistratus occidens latronem faceret contra illud præceptum, Non occides. Itaque sine quocumque alio præcepto præter id, Non occides, erat sufficienter prohibendum regi occidere etiam malefactorem, nisi dominus excepisset de homicida, & quibusdam aliis malefactoribus. Et sic apud istos in nullo casu licet etiam publicis potestatibus occidere, nisi in casibus expressis à iure diuino. Unde ortum habuit illa opinio, quod non licet interficere aut adulteram, aut simplicem furem, quia non est expressum in iure diuino: de adulterio & licet fuerit expressum in veteri Testamento, tamen est reuocatum à Domino per illa verba Ioan. 8. Nemo te condemnavit mulier, neque ego te condemnabo. Sed contra hanc sententiam arguitur, Illud quod est de se licitum, & per se bonum, non est prohibitum præcepto diuino, sed occidere hominem in casu, est per se bonum, videlicet in defensione sui, ergo non est prohibitum illo præcepto, Non occides: neque indiget excipi à regula id, quod nullo modo potuit cadere sub regula. Si ergo occidere inuasorem non potuit cadere sub præcepto, Non occides: non est factum licitum, quia exceptum sit ab illo præcepto. Item in lege data Moyse fuit aliquando licitum occidere, aliquando non & tamen non erat facta talis exceptio in iure diuino plus de homicida, quam de adultera, ergo

vel

vel utrumque licebit, vel neutrum. Et quero, ante legem Moyse, an licebat interficere blasphemum & homicidam, vel non? Si non, contra. Quicquid non licuit in lege naturæ, nunquam licuit. Non enim lex Moyse, aut lex gratiæ sunt dispensationes legis naturæ, sed potius e contrario, multa licebant in lege naturæ, quæ in lege Moyse prohibita sunt: si ergo licebat interficere in lege naturæ adulteram, sine exceptione & expressione iuris diuini licuit in lege Moyse. Et ideo alii dicunt, quod in præcepto, Non occides, prohibetur solum occisio innocentis. & illud præceptum Exod. 20. Non occides, videtur explicatum Exod. vigesimotertio. Infontem & iustum non occides.

Sed contra hoc est, quod priuatus occidens peccatorem, & fontem, facit contra illud præceptum Non occides: si enim non peccat contra id præceptum, Non occides, nusquam alibi in iure prohibetur occisio nocentis hominis. Quare cum certum sit etiam apud istos priuatum hominem reum esse homicidii, etiam si nocentissimum occidat, certum est illo præcepto non prohiberi solum innocentis occisionem plusquam nocentis. Et ideo alii, qui propius ad veritatem accedunt, dicunt, quod prohibetur illo præcepto occisio hominis priuata auctoritate: sed neque isti quidem sufficientem vim illius præcepti explicarunt. Si enim

respu

respublica, aut rex innocentem hominem occideret, faceret contra illud præceptum, vt certum est ergo non prohibetur absolutè priuata authoritate occidere aut permittitur occidere publica. Neque valet dicere, quòd qui interficit se defendendo, occidit publica authoritate: quia habet authoritatem a Deo per ius naturale. Hoc enim ineptum & ridiculum est. Nam hoc modo neque comedere, aut bibere nisi publica authoritate liceret. Nò enim liceret, nisi à iure diuino esset permissum.

- Et ideo dimissis variis opinionibus, dico primo, quòd * hoc præceptum est iuris naturalis, & non positium, sicut etiam alia præcepta decalogi. Quod patet, quia in lumine naturali semper fuit notum homicidium esse culpabile, & illicitum.
- 12 Secundo infertur ex hoc, quòd * hoc præceptum semper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tẽpore Euangelii. Patet, quia lex naturalis nunquam mutatur. Nec enim abrogatur, aut limitatur, aut extenditur. Est enim lumen signatum super nos à principio.
- 13 Tertio infero, quòd * si licebat interficere adulteram, aut furem in lege Moyfi, etiam licuit ante legem, & licet in lege Euangelica. Quarto dico, & infero, quòd * illo præcepto prohibetur omne homicidium, quòd stando in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile, & ad hoc solum oportet respicere, & non ad exceptiones, vel permissiones factas in lege. Omnino enim illa vel solum

lum sunt iudicialia, quæ iã cessauerunt: aut si sunt moralia sũt explicatiua iuris naturalis. Quare ad id est vltimo referendũ, quãdo licet occidere, & quãdo nò. Ad quod tamẽ iuuat scripturas cõsulere, neque hoc est (vt aiunt) explicare idem per seipsum, aut ignotum per ignotius. Non est enim homicidium malum, quia prohibitum: sed prohibitum, quia malum. Quare ad intelligendum quid sit prohibitum per illud præceptum, Non occides, optimè respondetur, & per causam, quòd omne illud homicidium quod est iure naturali malum. Quinto dico, quòd * in illo præcepto non magis prohibetur homicidium authoritate publica quam priuata. Alia enim quæstio est, quem, & quando licet occidere: & alia quæstio est, cui licet occidere, nã aliquando est malũ publica authoritate occidere.

16 Sexto, dico quòd * dupliciter potest occidi homo. Vno modo ex intentione, & certo proposito, vt iudex intendit priuare vita malefactorẽ. Alio modo præter intentionem, non dico solum à casu, & inuoluntariè, propter alium finem, quem si posset occidens aliter consequi, non occideret: sicut cum quis in defensionem sui, vel etiam Reip. occidit inuasorem, quem non occideret, si aliter posset de defendere. Septimo dico, quòd * ex intentione licitum est stando in iure diuino solum & naturali occidere hominem nocium Reipublicæ quia, homo est membrum communitatis: Et ideo

17
18

ficut licitum est abscindere membrum corruptum & nocivum toti corpori, ita est licitum iure diuino & naturali hominem perniciosum, & boni communis corruptorem interficere, etiam si hoc nunquam sit expressum iu iure diuino scripto: quia hoc est notum in lumine naturali, quod maius bonum debet præferri minori bono, & priuato bono publicum bonum. Octauo dico, 19 quòd * tale homicidium de iure naturali & diuino est solum commissum Reipublicæ. aut publicis magistratibus, & principibus, qui habent curam Reipublicæ. vt patet ex Paul. ad Roman. decimo tertio Non sine causa gladium portat, vindex enim est.

20 Nono dico, quòd * ex intentione occidere hominem semper est prohibitum homini priuato. nunquam enim licet nisi in casu præmissio. Non autem est commissa cura publici boni defendendi, nisi publicis personis. ergo nulli priuato sua auctoritate licet ex intentione occidere. Vltimo dico, quòd * omne aliud homicidium ex intentione, est illo præcepto prohibitum, seu publicæ, seu priuatæ personæ, præterquam in casu præmissio, quando vita alicuius propter peccatum eius est perniciosa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale est in defensione sui, aut Reipublicæ. latior est disputatio: quòd licet etiam ex iure naturali cogno-
sci

sci posset; tamen quia non est præsentis speculationis, missum facio. Ex his patet quam vim habet argumentum ex illo præcepto ad probandum, quod non licet interficere seipsum. Cùm* enim nemo sit iudex sui ipsius, neque habeat auctoritatem in seipsum, nunquam licebit se interficere, etiam si dignus morte esset, & perniciosus Reipubl.

Tertio arguitur, & probatur conclusio, Se occidens facit iniuriam reipublicæ. ergo peccat. Consequentia est clara. Antecedens patet, Quia quicquid homo est, est ipsius Reipublicæ, sicut pars sui est totius. ergo qui se occidit, aufert à Reipublicæ. quod suum est.

Quarto & vltimo probatur, Quia occidens se, facit contra præceptum de charitate. ergo peccat. Consequentia est nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur se diligere, quam proximum, sicut seipsum: sed si occideret proximum, semper esset contra charitatem proximi. ergo se occidens, facit contra charitatem sui. Isto duo argumenta, non carent difficultatibus, & dubiis, possent que examinari sicut præcedentia.

Sed quia impugnando conclusionem ipsam, commodius veritas ipsius explicabitur, nec tempus nobis suppeteret, si vtrunq; vellem profequi, ideo hoc relicto, contra cõclusionẽ arguitur, & primo

sic, Nemo potest se saltem de industria & volens
 occidere, ergo conclusio includit falsum, scilicet
 inueniri posse tale delictum & crimen. Antecedens
 probatur, Quia voluntas non potest velle nisi
 si bonum, vt aristoteles habet, & impræsentiarum
 pro rato habemus: sed non esse, aut desinere esse
 non est bonum, imò potius malum, ergo nullus se
 ipsum potest interficere. Neq; sufficit dicere, qd
 cum anima sit immortalis, non desinit esse saltem
 meliori sui parte qui se interficit. Saltem enim ar-
 gumentum procedit de illo, qui non haberet spem
 alterius vitæ, qui non posset seipsum interficere,
 cuius oppositum ex historia constat. Et confirma-
 tur, quia impossibile est qd aliquis nolit esse bea-
 tus, vt disertè August. tenet. 17. de Ciuitate Dei.
 Sed qui vult esse beatus vult esse, cum non possit
 esse beatus si non sit, ergo non potest aliquis nol-
 le esse, & per consequens neq; se interficere. Se-
 cundo arguitur, Nulli facit iniuriam qui se inter-
 ficit, ergo non peccat se interficiendo. Antecedens
 patet, quia non sibi, volenti enim non fit iniuria, ipse
 autem volens patitur, ergo non patitur iniuriam.
 Nec sufficit, dicere, quòd facit iniuriam reipubli-
 cæ, quia saltem qui bona venia reipublicæ, vel a-
 depti licentiam à republica (sicut mos apud ali-
 quas nationes fuit) se interficerent, non peccarēt.
 Et confirmatur, quia qui bona temporalia volēs
 perderet, neque sibi, neque reipublicæ iniuriam

fa-

faceret, vt si quis equum suum occideret, & tamē
 non minus res temporales sunt reipublicæ, quàm
 hominis vita, imò multo plus, ergo nec se interfici-
 ens facit iniuriam reipublicæ aut sibi. Item licet
 non se defendere à latrone inuadente, quādo non
 potest vitam tueri nisi alterum occidat, ergo licet
 se interficere. Cōsequētia probatur, Eodem præ-
 cepto tenetur quis defendere propriam vitam,
 quo tenetur se non occidere, & si se posset defende-
 re & non se defenderet, esset cōtra præceptum de
 non se occidendo. Quarto, licet duobus existi-
 bus in extrema necessitate, & habentibus solum
 vnicum panem, vnde alter posset tantum vitam
 conseruare, licet inquam alteri habenti panem ce-
 dere alteri, & hoc est se interficere, ergo. Quinto,
 si seruus esset cum rege in naufragio, & essent in
 tabula, vel nauicula, quæ vtrumq; non posset sub-
 stinere, licet seruo desilire in mare sine spe euadē-
 di, vt regem seruet à morte, ergo licitum est in ca-
 su se interficere. Sexto, licitū est damnato ad mor-
 tem, vt fame conficiatur, oblato pane non comē-
 dere, ergo licitum est se interficere. Antecedens
 patet, quia licitum est, & potest parere sententiæ,
 cui adiudicatus est, Septimo, licet dānato ad mor-
 tem habita etiam opportunitate fugiēdi non fuge-
 re, sed expectare, sic dat operam morti propriæ, er-
 go. Octauo, licet damnato ad mortē veneni hau-
 sti, haurire venenum, ergo licet se interficere.

Pp 3

cum

Nono licet cum manifesto periculo mortis tempore pestis visitare amicos, ergo. Decimo, Licet nauigare cum manifesto periculo mortis, ergo. Undecimo, Licita sunt exercita militaria, & taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis, ergo seipsum interficere. Probatur consequentia, quia in omnibus his tribus argumentis est eadem ratio, quia eodem præcepto generaliter prohibetur interficere alium, & exponere se periculo occidendi, ergo etiam de seipso. Duodecimo, Licet vitam breuiorem facere abstinentiis, & duro victu, & aliis vitæ austerioris rigoribus, ergo se interficere. Consequentia probatur ex dicto Hieronymi, Nihil interest paruo an magno tempore te interrimas. Et antecedens probatur, & patet de monasteriis, ubi certum est vitam esse breuiorem, quam extra. Decimotertio, Non tenetur aliquis constitutus in extremo periculo redimere salutem quacunque pecunia, vel toto patrimonio, ergo non tenetur conferuare vitam suam. Antecedens patet, Si enim quis indigeret ad salutem herba aliqua, vt (exempli gratia) radice pontica, quam non posset habere, nisi daret suum regnum, aut principatum, non teneretur dare, ergo. Decimoquarto, Semper est licitum subire minus malum, ad evitandum maius malum; sed maius malum videtur in fama, & ignominia, quam

mors

mors ergo saltem ad vitandum ignominiam, & infamiam licitum erit subire mortem, & se interficere. Decimoquinto, saltem hoc, scilicet non licitum esse se occidere, non est ita per se notum, quin possit ignorari, cum apud multos, qui reputati sunt sapientes, fuerit laudatum. ergo saltem excusabuntur illi, qui putant se fortiter & laudabiliter agere, se interficiendo, vt Cato, Brutus, & similes. Decimosexto, Legitur de quibusdam sanctis foeminis, quod cum essent à Tyranno damnatae vt igne comburerentur, ipsae se in eum præcipitauerunt, ergo, licet se interficere. Decimoseptimo, Samson, Saul, Ralias, Eleazarus, se interfecerunt, qui non solum non vituperantur in Scriptura, sed certè Samson inter sanctos refertur ab Apostolo ad Hebræos. undecimo. Et Razia & Eleazarus laudantur. Et idem argumentum potest fieri de virginibus: quæ fugientes Romanorum iniuriam, apud Aquileiam se in flumen præcipitauerunt.

Pro solutione istorum argumentorum multa & varia possent adduci, quæ si tempus ferret, non essent inutilia vel iniucunda tractatu, sed pro temporis breuitate solutionem illorum in paucissima verba conferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti est aduertendum, quod obiectum voluntatis non est solum verum bonum.

Cum enim obiectum non moueat voluntatem nisi mediante cognitione, nihil refert ad mouendum voluntatem an sit verum bonum, aut æstimetur verum bonum. Itaque cum interficere seipsum, aut prorsus non esse, possit æstimari bonum, ex hac parte nõ impeditur, quin possit aliquis sciens, & volens seipsum interficere, cum possit errare, & æstimare sibi bonum non esse. Sed quoniam ista solutio solummodo ostendit aliquem ex errore posse velle non esse, & per consequens se interficere, dico secundo, quòd non inconuenit aliquem sine errore quocunque velle non esse. Pro quo aduertendum, quòd sicut non inconuenit aliquid esse secundum se bonum, & tamen ex aliqua circumstantia fieri malum, ita contrario aliquid, quod absolute est malum, potest ex aliquo adiuncto fieri bonum. Atque in proposito, non esse, licet absolute sit malum, tamen tanquam mediam ad vitandas miseras non solum potest æstimari bonum, sed re vera esse bonum. Et quamuis esse secundum se sit bonum, tamen coniunctum cum aliquo malo, potest non solum æstimari, sed fieri re vera malum. Vnde dico, quòd damnati sine quocunque errore cupiunt non esse. Quanquam enim esse absolute esset eis bonum, tamen tale esse, scilicet cum summa miseria, re vera est eis malum, & melius esset eis non esse, quàm sic esse. Quod Dominus

in

in Euangelio satis aperte ostendit dictum de Iuda traditore, Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Luc. 23. Quamuis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, vt melius quidem fuisset Iudæ non nasci, non tamen melius non concipi, aut non esse, Tamen non puto Christum habuisse respectum ad differentiam illam inter natum esse, & cõceptum esse, & prorsus esse, sed absolute protulit, melius futurum illi omnino non esse, quàm ita perditum esse. Vnde Ecclesiasti. 30. Melius est mors, quàm vita amara. Quare damnati non errantes, sed recte eligentes, cupiunt non esse. Et hoc plusquam satis ad primum argumentum.

Sed instabat in cõfirmatione, quòd omnis homo necessario appetit beatitudinem, quam non potest habere si non sit: & per consequens videtur quòd necessario vellet esse, neq; posset velle non esse. Ad hoc argumentum quamuis multifariam possit responderi, tamẽ in presentia dico, quod nullus potest velle absolute quod scit se nõquam adepturum, & per consequens nec medium eligere, ad consequendum illud, quod consequi nõ sperat. Quare cum damnati firmiter credant se nunquam futuros felices, fit vt nec etiam esse velint, quod tamen necessarium est ad felicitatem: & eo ipso quòd damnati cupiunt felices esse, cupiunt miseras vitare, quas fugere non possunt, ac per consequens vellet non esse.

Pro secundo argumento, eiusque confirmatione est notandum, quod differentia est inter alias res corporales, & inter vitam hominis. Est enim homo ita verus dominus aliarum rerum, ut possit pro suo arbitrio uti omnibus illis. Omnia enim Dominus subiicit pedibus eius: quare non tenetur homo ad conseruationem rerum temporaliu, sed potest pro sua voluntate, vel tenere, vel dimittere. Vnde occidens proprium equum, aut comburens propriam domum, nulli facit iniuriam: non est autem ita dominus, aut corporis, aut vitæ propriæ. Est enim solus Deus dominus vitæ & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter est seruus Dei: vnde occidens seipsum, occidit alicui seruum, & facit iniuriam Deo, à quo tantum donum vtendum accepit, non perdendum. Et sicut non est immunis ab iniuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia scilicet ille non est ita dominus vitæ suæ, ut possit facultatem cuiquam dare sibi vitam eripiendi: ita & qui seipsum interficit, iniuriæ reus est. Vt enim apud Ciceronem Pythagoras ait, Prohibentur mortales sine iussu imperatoris vel dñi de præsidio & statione vitæ discedere.

Pro tertio argumento, Quamuis nonnulli in illa sint opinione, ut putent hominem teneri ad tuendam vitam, quandoque licite potest: tamen dico, quod * non solum in isto, sed in multis alijs casibus homo posset licitis medijs vitam seruare

seruare, & tamen non tenetur. Vnde si inuasus à latrone, aliter non posset se defendere, quàm latronem interficiendo, non dubito, quin sit opus consilij, & perfectionis, permittere se occidere potius, quàm latronem in tali statu mittere in perditionem. Quod probatur. Si enim Christianus deprehensus in solitudine à Pagano inuaderetur, eo quod Christianus esset, dato quod posset se ab illo defendere, etiam licite, & sine scandalo fidei: tamen nemo dubitaret, quin esset opus patientiæ, ferre æquanimiter mortem in testimonium fidei. Probatur secundo, Christus licite se poterat defendere à Iudæis vel Gentilibus, qui tyrannicè oppresserunt illum nec tamen fecit ergo non quicumque licite potest saluare vitam suam, tenetur. Item decem millia martyrum, qui pro Christo mortui sunt, non videtur quod non potuissent se defendere licite, & pugnare aduersus tyrannos, sicut & nunc Christiani se tuentur contra Paganos. Vnde non dubito, quin plerunque martyrium sit sub consilio, & quod multi martyres se vltro martyrio obtulerunt, cum ad hoc non obligarentur: quod satis consonum videtur consilio Apostoli ad Roma. 12. Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Et Dominus in Euangelio Matthæ. 5. Ego autem dico vobis, nõ resistere malo. Imò iste videtur error Iudæorum, quem Dominus apud Matth.

De Homicidio.

Matth. 5. capite elidit, quòd putabant nò esse laudabile, si quis iniurias patièter toleraret. Pro quo est considerandum, quòd licet (vt dictum est) homo non sit dominus sui corporis, aut vitæ suæ, sicut aliarum rerum, tamen aliquid dominij & iuris habet in vita sua, ratione cuius qui nocet in corpore, non solum facit Deo, qui est supremus dominus vitæ, sed etiam ipsi homini priuato iniuriam. Hoc ergo ius, quod homo habet in proprio corpore, potest homo laudabiliter dimittere, & perdere, quamuis habeat ius se defendendi, & sic patienter ferre mortem.

Contra hanc tamen solutionem potest instari. Quilibet tenetur defendere vitam innocentis, si quis per violentiam velit eum interficere. Vnicuique enim Deus mandauit de proximo suo. Et prouerbio. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Vnde si quis posset innocètem eripere de manu inuasoris, & non faceret, esset reus homicidij. Ex hoc sic arguitur, plus tenetur homo seruare propriam vitam quàm vitam proximi: si ergo tenetur homo defendere vitam proximi ab iniusto inuasore, ergo etiam propriam vitam. Ad hoc primo dico, quòd non est ita exploratum, quòd
25 * semper homo teneatur defendere vitam proximi, etiam quandocunq; licet. Si enim Christianus se vltro offerret tyranno, ad augmentum fidei,

De Homicidio.

290

dei, etiam extra tempus necessitatis, quando scilicet est opus consilij, dato, quòd Christiani possent illum eripere de manu tyranni, & liceret sine scandalo, credo quòd non tenerentur, & sic non est vniuersaliter verum, quòd quilibet tenetur defendere vitam innocentis, etiam cum licitè potest, vt patet de Petro Apostolo quem Dominus reprehendit, quia volebat eum eripere de manibus Iudæorum. Secundo dico negando consequentiam, si teneor defendere vitam proximi, & teneor defendere meam. possum enim, vt dictum est, cedere iuri meo, non autem iuri fratris mei. Exemplum est clarum. Certum est enim quòd non teneor defendere bona temporalia mea, iuxta id, si quis petierit à te tunicam, da ei & pallium. Et tamen si possem sine periculo meo defendere bona innocentis à raptore, & latrone, certum est quòd teneor. Simili ergo modo quamuis possum non defendere vitam meam, non possum non defendere vitam proximi.

Pro quarto argumento licet multi vertant in dubium, an liceat pro priuata persona ponere vitam, & plures partem negatiuam defendant, tamen vt aliàs à me disputatum est, puto probabilius hoc esse laudabile, & videtur laudatum à Domino in illo loco, Maiorem dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis &c. vbi non distinguit de priuata persona,
aut

aut publica. & Ioan. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Neq; videtur solum loqui pro spirituali bono proximorum. Statim enim subditur, Qui habet substantiam huiusmodi, & videt fratrem suum necessitatem habere, &c. Et Cantic. 8. Fortis est veritas dilectio, quia scilicet facit pro amico mori. Et ad Ephes. 5. Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. & infra. Ita viri debent diligere vxores suas, sicut corpora sua. Et item, Vnusquisq; vxorem suam diligat sicut seipsum. & Arist. 9. Ethi. Omnino docet maximam honestatem esse, mortem etiam optetere pro amicis: & filium patrem potius, quam se redimere, & honestius esse, parentibus alimentis opitulari, quam sibi ipsis: quod si in extrema necessitate licet panem vitæ necessarium patri relinquere, non est dubium, quin etiam liceat amico dare.

26 Quare * omnino concedo in casu proposito in argumento, quod licet panem alteri cedere cum certa pernicie propria vitæ. Sed contra hoc vehementer illud vrget. Sit enim casus, quod sint in extrema necessitate filius cum patre, & alio extraneo, & filius habeat vnicum panem. Sic arguitur, Sequitur, quod filius potest dare panem extraneo, relicto patre. Consequens autem est contra ordinem charitatis, ergo non sufficienter respondetur ad argumentum.

Conse-

Consequentia probatur, quia postquam filius habet ius seruandi sibi soli panem, si potest iuri suo cedere, ergo relinquere extraneo, & nullam iniuriam facit patri, cum pater nihil iuris habeat in pane illo. Ad hoc nego consequentiam. Quanquam enim filius possit sibi panem retinere, & potest cedere iuri suo, non tamen cui vult, sed tenetur ex ordine charitatis subuenire potius patri, quam extraneo: & eo quod panis est in potestate filij, pater habet maius ius ad panem, quam extraneus.

Et per hoc patet ad quintum argumentum. Credo enim quod in illo casu seruus possit relinquere nauiculam, aut tabulam, certus mortis, & non solum pro rege hoc esset laudabile, sed pro quocumque etiam amico, aut proximo, quod Lactantius libr. 5. de iustitia, cap. 18. disertè commendat. Quid (inquit) iustus faciet, si nactus fuerit aut in equo saucium, aut in tabula naufragum? non inuitus, confiteor, morietur potius, quam occidet. At stultitia est, inquiunt, alienam animam parcere cum pernicie suæ, nunc etiam pro amicitia perire stultum iudicabitur. Et reliqua, quæ in hunc locum eloquentissimè congerit. Est sine * dubio 27 pro amicis animam ponere stultitia huius mundi, quæ tamen sapientia est apud Deum.

Pro sexto argumento dico, * quod talis tenetur comedere. & sanct. Thom. 2. 2. q. 69. artic. 4. ad. 2. dicit. Quod si non comederet, se interficeret, quod proba-

probatur, quia tenetur vti ad conseruandam vitam omnibus medijs à iudice non prohibitis: iudex autem non prohibuit, imo neq; potuit quidem prohibere, ne oblato pane non ederet: non enim damnauit eum vt mortem sibi daret, sed solum vt pateretur: vt patet, quia comedens non facit contra sententiam iudicis. ergo non est poena inflicta à iudice, vt ipse se ab esu abstineat. Itaq; si licet ei comedere in casu posito, quod pro confesso video inter omnes constare, omnino videtur quòd tenetur.

Pro septimo argumento similiter dico sicut ad 29 sextum, quòd * talis tenetur fugere, quia non est pars poenae inflictae à iudice, vt maneat in carcere ad minus dico, qd idem est iudicium de eo, qui est in carcere, & de eo qui est in sua libertate, & si latro peccat, vltro se offerendo iudici & carceri, etià peccat si libere potest fugere & non fugit.

30 Pro octauo, certè * non video quare id sit negandum licere. etenim sicut sunt alia supplicia decreta contra nocentes, quare non posset id institui vt veneno tolleretur, quod si illud supplicium potest esse iustum, cum aliter illa poena irrogari non potest, nisi vt ille venenum epotet, nihil videtur cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad supplicium ascendere scalas, & ei qui damnatus est gladio, parare iugulum. neq; enim vnus magis cooperatur morti suae, quam alius.

Quòd

Quòd si datur non posse tale supplicium constitui, consequenter dicendum est non esse licitum venenum sumere damnato à tyranno, sicut neq; se iugulare, aut gladio incubere: hoc autè est probabiliter dictum. Non tenetur enim sibi aliquis poenam inferre, sed solum ferre: vnde nò videtur posse constitui poena, ad qua necessarium sit ipsum nocentem cooperari. Mihi tamen primum magis placet quàm hoc, neq; valet: ergo posset danari vt se ipsum iugulet, hoc enim potest fieri per alium quod nò est de haustu veneni, sed de hoc disputari potest.

Ad nonum patet ex solutione ad quartum & quintum, Vbi * enim amicus meus indigeret auxilio meo, vel obsequio in aegritudine vel consilio meo in conscientia, non dubito quin possem consulere illi, cum quantocunq; periculo meo, qd si nihil essem profuturus, profecto nò videtur carere temeritate exponere me periculo graui sine villo fructu: quanquam hoc ipsum scilicet amicitiam, & fidem in amicis seruare magnus fructus est. nec vellem vxorem damnare, quae etiam cum magno periculo marito peste laboranti asideret etiam si hoc officium nò esset illo villo pacto profuturum, sed vt pereunti viro officium & consolationem prestare.

Ad decimum & vndecimum est * aduertendum, qd ad cognoscendum quid in hoc casu liceat, non oportet solum habere respectum ad circumstantias

Qq pro

pro tēpore occurrentes, sed magis, quid plurimū contingat: neq; respectus habendus magis est ad bonū vel malum priuatum, quàm ad bonum vel malum publicū & cōmune, nauigatio etiam pro tempore periculoso est utilis bono communi. Ex cōmunicatione enim nationū & prouinciarū res pub. magna cōmoda accipit & in pace & in bello. Quare si propter periculum tempestatū homines deterrerentur à nauigatione, fieret magna iactura publici boni, cum aut vix, aut nunquā, nauigari sine magno periculo possit, & eodē modo de exercitijs militaribus dicendū: omnino enim est necessariū reipub. milites habere ad defendēdum patriā, qui sine militari exercitio inutiles bello essent. Sunt autem quædā exercitia militaria parū periculosa, vt sunt equestria, & alia multa, quæ sufficiunt ad exercēdos milites, & ideo alijs multum periculosis vti illicitū esset: verum si non possent milites exerceri sine etiā magno & graui periculo, non ideo ommittenda essent bellica exercitia. Minus enim malū temporale tolerandum esset ad euitēdū maius, ne scilicet patria perdatur, & tyrāni occupēt illā, aut in bello victores hostes multo plures cædant, quia nō sunt exercitati milites.

33 Ad duodecimum argumentum dico, q̄ * nullo modo licet abbreviare vitā, sed est cōsiderandū, q̄ (sicut in materia de abstinētia late differui) aliud est vitā minuere, aliud non proferre. Secundò est aduer-

aduertendum, quòd homo, licet teneatur non abrumperē vitam, non tamen tenetur omnia media etiam licita, quærere vt longiorem vitam faciat. Quod manifeste patet, dato enim quòd aliquis certò sciat, quòd in India est salubrior & clementior aura, & quòd ibi diutiùs viueret quàm in patria, non tenetur nauigare in Indiam, imò nec de vna ciuitate ad aliā salubriorem. Nec enim Deus voluit nos tam sollicitos esse de longa vita. Similiter dico de alimentis, quòd quædā sunt, quæ non sunt propriè alimenta, quia de se sunt insalubria, & nociua humanæ valetudini, & istis vti esset interficere se, nec solum intelligo de venenis, sed etiam de alijs insalubribus cibis, vt si quis velit vitare fungis, aut crudis herbis, & acerbis, aut alijs similibus. Alia sunt alimenta, quæ licet non sint ita salubria sicut alia, non tamen sunt contraria vitæ humanæ, vt pisces, oua, lacticia, & potus aquæ. Item dico, quòd oportet respicere ad id quod communiter accidit. Est autem commune, vt plures in iuuentute reperiātur ex laetitia, quàm ex poenitētib⁹, plures enim interficit gula, quàm gladius. Istis præmissis dico ad argumentum, q̄ * non est licitum vitam breuiorem, reddere alimē

34 tis insalubribus & nociuis. Secundò, quòd non tenetur homo vti alimentis optimis, nō nociuis, vt piscibus. Neq; enim si medicus cōsuluit, q̄ si quis bibat vinum, viuet diutiùs decē annis, quàm cum

aqua, ideo nō licebit abstinere à vino: potus enim aquæ non est contrarius vitæ, neq; hoc est vitam minuere, sed non producere, ad quod nō tenetur quisquam. Hoc dico de sanis & bene habentibus, ægrotantibus enim aliqui sunt insalubres, & nociui, qui sanis sunt salubres. Vnde egrotis non esset licitum huiusmodi alimentis uti: sed de hoc in materia de abstinentia latius. Et idem est de inedijs, & alijs pœnitentiæ exercitijs iudicium.

Per hoc etiam patet ad decimum tertium. Non enim * tenetur quis, vt dixi, omnia media ponere ad seruandum vitam, sed satis est ponere media ad hoc de se ordinata, & congruentia. Vnde in casu posito credo, q̄ non tenetur ille dare totum patrimonium pro vita seruanda. & reputatur nō habere remedium, & alius qui negat remedium, est homicida. Ex quo etiã inferitur, q̄ cum aliquis sine spe vitæ ægrotat, dato quòd aliquo pharmaco pretioso posset producere vitã aliquot horas, aut etiam dies, non tenetur illud emere, sed satis erit uti remedijs communibus, & illæ reputatur quasi mortuus.

36 Ad decimum quartum dico, q̄ vita * est maius bonum, quàm bona temporalia, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur. Cuncta enim quæ habet homo, pro anima sua dabit: omnia siquidẽ illa ordinãtur ad vitam humanam sicut ad finem. Vnde Salomon dicit, Curam habe de bono nomine:

ne: hoc enim permanebit tibi magis, quàm mille thesauri. Non enim comparat bonum nomen ad vitam, sed ad thesauros, & alibi, Melius est nomẽ bonum, quàm diuitiæ multæ. & Eccl. 30. Non est census super censum salutis corporis. Dico ergo, quòd non licet ponere vitam pro fama aut gloria. Vnde non solum qui se interficiunt, sed qui sine alio titulo ponunt vitam in magno periculo propter gloriam humanam, grauius delinquant. Et Arist. 3. Ethico. ait, Vltimum malorum mors. Pro his omnibus quatuordecim argumentis est considerandum, quòd in eis omnibus non est tractatũ, an aliquis ex intentione, & volens, possit se occidere, sed solum præter intentionem. vt patet in omnibus illis, & ideo nihil possunt probare contra intentionem cõclusionis propositæ. Vnde solum concedimus, quòd non possit quis se interficere ex intentione vt se interficiat. Quare siue id, quod in argumentis propositum fuit, sit licitum, siue non, nihil procedunt contra conclusionem, non enim id est se interficere, vt in proposito accipimus, sed solum mors imperata, ex tali actu volo me occidere.

Et ideo grauius argumentum est decimũ quintum, Vtrum * Brutus, Cato, Decius, & alij innu- 37 meri, qui se occiderunt, poterant ignorare inculpabiliter talem mortẽ esse illicitã, cum ipsi omnino crederẽt esse optimã, & honestissimã, & à viris

qui pro sapientibus habiti sunt, laudentur. Respon-
detur, Non videtur maius dubium, quam de alijs di-
uinis præceptis. Multa enim sunt præcepta diui-
na, quæ apud paganos fuerunt, & hodie sunt igno-
rata, vt de fornicatione, de vindicatione iniuriæ,
in quibus tamen non damus ignorantiam inuin-
cibilem, sed dicimus cum beato Paul. ad Roma. 1.
q̄ in poenam perfidiæ suæ & impietatis tradidit
illos Deus in reprobum sensum, vt faciât ea quæ
non cõueniunt, repletos, omni iniquitate, malitia,
fornicatione, homicidijs, &c. & sic q̄ nõ excusan-
tur, sed est sapientia huius mundi, quæ est stultitia
apud Deum. Quod autem in lumine naturali co-
gnosci possit, illicitum esse seipsum interficere, pa-
tet, quia philosophi studiosi virtutis, id docuerunt,
vt patet ex Arist. 3. Ethi. dicente, q̄ est non magna
nisi mortem sibi consciscere, sed pusillanimi, & nõ
potentis ferre vitæ labores, & Cicero, mortem (in-
quit) cur mihi consciscerem, cum causam nullam
habeam? cur optare multas? quãquam hoc ipsum
sapienter, sapientis enim est neque optare mor-
tem, neque timere.

Ad vltimum de Samsone, Rafia, Saule, &c. non
similiter de omnibus dicendum videtur. Samsone
enim necessarium est excusare, quem Paulus retu-
lit inter iustos. Vnde Augus. dicit Samsone hac
ratione excusari, quia spiritu Dei motus fecit, nec
hoc est diuinare, sed habetur expressè ex historia

Iu-

Iudicum, vbi dicitur orasse Dominum, vt redde-
ret ei pristina fortitudinẽ, vt vlcisceretur se de ini-
micis suis: quãuis posset & alia solutio dari. Non
enim interfecit se ex intentione, sed voluit hostes
opprimere, & interficere, ad quod secuta est mors
ipsius. ipse enim bene optasset alios perdere se sal-
uo, si fieri potuisset: hoc autem sine noua reuelatio-
ne videtur licitum. Quis enim dubitat, qui in aliquis
in prælio, vel defendendo ciuitatem, posset certus de
morte facinus aggredi, quod sit quidam patriæ salu-
ti, hostibus autem magnum detrimentum futurum? vt
de Eleazaro legitur. 1. Macha. 6. qui ingressus sub
ventrem elephantis, cui regem Antiochum infidere
credebat, elephantem quidem gladio cõfodit, ipse
verò bestię ruina oppressus, præclaram mortem in-
uenit, quia se libenter (vt dicit scriptura) pro popu-
lo suo posuit, quod factum adeo nõ vituperatur,
vt Ambro. lib. de officijs. c. de fortitudine, Eleaza-
rum mirificis efferat laudibus. Atque ita videtur
posse excusari Sãson sine recursum ad instinctum cæ-
lestem. Eodem enim modo Eleazarus se interfecit, si-
cut Sãson. De Saule verò non est idem iudicium: cum
enim dimissus esset, imò repulsus à gratia Dei nõ
est necesse querere excusationes. Sabellicus scri-
bit Saule nõ se interfecisse, sed cogitasse quidam de
morte sibi consciscenda: verum quia visum est impiũ
vitam violenter abrumpere, ab Amalecita quodam igno-
rante quis esset, interfectum. Sed est turpis lapsus

De Simonia.

Christiani historici, cum primi Regum vltimo legatur Saulem incubuisse super gladium suum, & sic vitam finisse. Razias verò probabilius possent excusari, quamuis S. Tho. secunda secundæ. q. 64. art. 5. non excuset illum. super qua re est contentio inter Nicolaum & Burgensem, quos videre poteritis ad longum. Et ista quantum ad præsentem relectionem sufficiant.

REVERENDI

Patris Fratris Francisci à
Victoria Relectio de
Simonia.

Locus relegendus est Matth. 10.

Gratis accepistis, gratis date.

S V M M A.

- 1 An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali
- 2 Simoniae definitio. Et vnde sit dicta simonia.
- 3 Simoniae obiectum circa quod versatur.
- 4 Spirituale quid dicatur in materia simoniaca.
- 5 Simonia, non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato.
- 6 spirituale

De Simonia.

305

- 6 spirituale: in hoc proposito vocatur donum spiritus sancti.
- 7 In simoniae definitione, quid per emptionem & venditionem intelligitur.
- 8 Emptio, & venditio rerum spiritalium non solum est simoniaca, sed omnino dispensatio, & permutatio non gratuita.
- 9 Quod simonia sit illicita.
- 10 Simonia: diuino iure prohibita est.
- 11 Simonia: iure naturali prohibita est.
- 12 Simonia omnis an sit iure diuino prohibita, & an aliqua sit solum iure positivo.
- 13 Contractus aliquis, qui nunc non est simoniacus, an sit vel possit iure positivo fieri simoniacus.
- 14 Spiritualia, sunt aliqua iure positivo, Et qua sint.
- 15 Emptio, aut venditio eorum, qua iure positivo sunt spiritualia iure diuino prohibita est.
- 16 Simonia aliqua: omnino precise de iure positivo est.
- 17 Simonia an sit aliqua circa ea qua sunt vere spiritualia, & secundum se & de iure positivo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundum se de iure positivo sit simonia.
- 18 Simoniae peccatum: in lege scripta & potuit esse, & fuit.
- 19 Simoniae peccatum in lege naturæ potuit esse, aut fuit.
- 20 Simoniae crimen: an inter paganos, & idololatrias esse potuerit.
- 21 Emptio, aut venditio, non solum ex intentione apud

- idololatrias fuit crimen simoniae verum, sed etiam ex obiecto.
- 22 Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & favore, aut obsequio administrat spiritualia.
- 23 Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad commodum, vel incommodum, timore indignationis.
- 24 Spirituale dare ex timore alicui digno, videtur non esse malum.
- 25 Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut vite, aut exilii, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum pretii: non videtur esse malum.
- 26 Collatio spiritualis rationa consanguinitatis an sit simonia.
- 27 Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum.
- 28 Beneficium si quis conferat consanguineo, aliis idoneo, quantumcunque motus a consanguinitate: non peccat mortaliter.
- 29 Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine delectu peccant mortaliter.
- 30 Beneficia conferre propter preces principaliter, an sit simonia.
- 31 Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale: siue digno, siue indigno illicitum est.
- 32 Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, an sit mortale, si alias collatio fiat

- fiat digno.
- 33 Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale si fiat digno, non putat aut or esse proprie simoniam.
- 34 Simonia: quomodo esset, si fauor, vel preces, vel laus resolverentur tanquam pretium in aliquod temporale.
- 35 Simonia, quomodo forte esset, si preces, fauor, vel laus, & amicitia deducerentur in pactum.
- 36 Simoniacum est, conferre officium ecclesiasticum pro obsequio, quum tale obsequium est pecunia aestimabile, ita quod tandem resoluitur in commodum temporale. Et quid si non adsit pactum expressum, vel tacitum.
- 37 Prestare obsequium pontifici, ut illa ratione possit quis consequi beneficium, an, & quando esset simoniacum.
- 38 An possit summus Pontifex esse simoniacus.
- 39 Papa, in simonia, quae est iuris diuini, aequè, vel grauius possit esse simoniacus, sicut alius homo.
- 40 Vtrum sit simoniacum sperare beneficium spirituale ex officio temporalis.
- 41 Spiritualia promittere, an sit simonia.
- 42 An omnis simonia in ecclesiastico beneficio sit de iure positio tantum.
- 43 Vendere Canonatum simplicem non minus est simonia, quam vendere beneficium cum cura animarum.
- 44 Papa: non possit vendere sine vitio simoniae ex quacunque causa quodcunque beneficium ecclesiasticum.

- 45 *An præbendæ omnes militares: quas commendas de-
sant, auctoritate Papæ possint vendi pro temporali si-
ue vitio simonia.*
- 46 *Commendæ, pro beneficio commutari non possunt, etiã
ex auctoritate Papæ.*
- 47 *Simonia an contingat circa pensiones.*
- 48 *Pensio, quæ assignatur alicui super beneficium alte-
rius ratione alicuius ministerii spiritualis, licita est,
& honesta.*
- 49 *Beneficium habens, cui per aliquod tempus ministra-
uit, licitè possit auctoritate Papæ cedere beneficium, re-
tenta certa pensione super beneficium, & sine quocun-
que onerati officio spirituali.*
- 50 *Papæ, non posset dare alicui pensionem aliquam super
beneficio ecclesiastico, qui nullum ministerium neque
temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, vel al-
io pro titulo.*
- 51 *Quod Papæ det clerico pensionem aliquam in alieno
beneficio solum, quia sit clericus, non videtur irrationa-
bile.*
- 52 *Si Papæ alicui iusto vel iniusto titulo concedat pen-
sionem sine obligatione ad aliquod ministerium spiri-
tuale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talis
pensio merè temporalis est. Et quomodo vendere talẽ
pensionem aut redimere pretio quolibet temporali non
sit simoniacum.*
- 53 *Si quis contulit beneficium, aut permutavit pro pen-
sione, etiam auctoritate apostolica: an talis pensio pos-
sit*

sit vendi: aut pecunia redimi

- 54 *Pensio quæcunque: quam Papæ imponit, vel ex officio
suo: vel ad alterius supplicationem, modo non sit causa
permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium
vel ministerium spirituale: possit vendi & sine simo-
nia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad offi-
cium canonicum.*

Vper hunc locum ponitur quæstio
in præsentia differenda, An licitum
sit dare aliquid temporale pro spiri-
tuali. Pro parte affirmatiua argui-
tur, Licet recipere pecuniam pro ad-
ministracione sacramentorum, & illa sunt maxi-
me spiritualia: ergo licitum est pro spirituali tẽ-
porale recipere. Antecedens patet ex consuetu-
dine per totam ecclesiam approbata de recipien-
do aliquid pro sacramẽto missæ, pro administra-
tione sacramentorum, pro prædicatione, & simi-
libus: ergo. Confirmatur, quia prophetæ recepe-
runt pecunias pro actu prophetandi, & tamen
actus prophetandi ponitur inter spiritualia, & in-
ter dona Dei: ergo. Maior patet, quia vt dicitur.
1. Reg. 9. Saül dedit pecuniam Samueli, vt indica-
ret ei asinas patris sui. vbi sic habetur, quòd puer
respondit Sauli, Ecce inuenta est in manu mea.
4. pars stateris argenti, demus homini Dei, vt in-
dicet nobis viam nostram. Idem patet. 3. Reg. 14.
de

de vxore Hieroboan, quæ attulit munera ad Az-
biam prophetam, vt indicaret ei quid futurum ef-
set de filio ægrotanti. Et. 4. Regum. 8. legitur, q̄
Elifæus venit Damascum, & Benadab rex Syriæ
ægrotabat. anuntiaueruntque ei dicentes, Venit
vir dei huc, & ait rex ad Azael, Tolle tecum mu-
nera, & vade in occursum viri Dei, & consule per
eum dominum, dicens, Si euadere potero de infir-
mitate mea hac? Fuit igitur Azael habens secum
munera, & omnia bona Damasci onera. 40. came-
lorum. Et quamuis non legamus, quòd Elifæus
ea acceperit, non tamen legimus quòd reprehendit,
nec scriptura reprehendit.

Secundo, Licet recipere pecuniam pro sepultra,
pro dote facelli, etiã cum pacto. Ergo Confir-
matur, quia Abrahã emit sepulturam, & habetur
Gene. 22. Iacob etiã emit ius primogenituræ cui
eodem tempore videtur fuisse annexum sacerdo-
tium Gene. 25.

Tertiò, Licet præstare obsequium cardinalibus
& episcopis, solum ea ratione & spe, vt obtinean-
tur beneficia. ergo.

Quarto, Licet emere, aut vendere calices, & or-
namenta. 10. q. 2. c. circa. ergo.

Quintò, Licet dare pecuniam pro ingressu re-
ligionis, vt patet de monasteriis virginum, nec fa-
tis est dicere quòd recipiunt ad sustentationem,
quia cõstat q̄ sæpe recipiunt plus quàm opus sibi
ad

ad sustentationem virginis monasteria aliàs opulẽ-
tia, & hoc cum pacto, alias nõ recipiunt huiusmodi
virgines aut puellæ.

Sextò, Licet sperare spirituale pro temporali,
vt patet de famulis episcoporum, ergo.

Septimò, In matrimonio interuenit pecunia,
& cū pacto, & est verum sacramentum. ergo licet
etiam dare pro aliis. Proposui tot argumenta,
quia ex solutione istorum dependet magna ex
parte solutio & explicatio materiæ de simonia.

In contrarium sufficit locus propositus Mat-
thæi. 10. Quatuor partes habebit relectio. Prima
de peccato simoniæ. secunda de pœna simoniæ.
tertia de restitutione acquirentium per simoniã.
quarta respondebit ad argumenta proposita.

Pro solutione quæstionis notandũ, q̄ simonia
à doctoribus sic definitur. Simonia* est studiosa
voluntas emendi aut vèdendi aliquid spirituale, vel
spirituali annexũ. Hæc definitio ponitur à San-
tho. & prius ab Altisiodorensi lib. 3. tractatu. 21.
& ponitur ab Hostiensis & communiter à doctori-
bus in iure canonico, & sumitur secundum om-
nes ex c. quicumque studet. 1. q. 2. vt ait frater Mar-
tinus in Margarita decreti. Panor. in c. nemo. de si-
monia addit in diffinitione, opere subsequuto. Et
etiam Hostiensis. & dicit Panor. notari in definitio-
ne in c. insinuaſti. 1. q. 1. Sed tamen vide Armacha.
lib. 10. c. 12. expresse probantem non opus esse illa

particula. Et probat ex facto Simonis, Actorum tertio: & ita dicit, quod simonia dicta à facto Simonis, est velle communicare gratiã & potestatem petitam, siue pro ea habenda offerre pecuniam.

Pro cuius declaratione dubitatur, quid in definitione dicatur spirituale. hoc enim ante omnia operæpretium est vt cognoscamus: quid est obiectum simoniæ. Et vt aliqua certa ratione & velut quibusdam numeris procedamus distinctiùs, sit
3 prima conclusio,

Obiectum* circa quod versatur simonia, est res spiritualis. In qua conclusione omnes conueniunt. Et probatur, Actorum. 8. dicit Petrus, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. sed donum dei vocatur aliquid spirituale, & ab eo conatu Simonis vocatur simonia, ergo simonia est circa aliquid spirituale: vide de hac authoritate Arama. lib. 10. c. 12. Voluit enim Simon emere potestatem, seu facultatem, vt cuiusque manus imponeret, acciperet Spiritum sanctum. Præterea ratione probatur, Quia nihil est temporale, quod non videatur posse cadere licite sub pretio, sed in hoc consistit simonia, quod aliquid prætio æstimatur, quod non licet æstimare. ergo obiectum
4 simoniæ non potest esse aliquid temporale. Sed hoc ipsum reuocatur in dubium, quid* in proposito dicatur spirituale. Cum enim spirituale multa

fariè dicatur, non sine causa disputatur cuiusmodi spirituale sit materia, vel obiectum simoniæ. Pro quo est considerandum, quod vt dicit S. Th. in. 1. senten. d. 10. artic. 4. spiritus prius dicitur de corporeis rebus, quam de incorporeis. Dicitur enim spiritus ab spirando, quod est halitum emitte, atque adeò spiritus id videtur ex primaria significatione, quod halitus: quod adeò verum est, vt grammatici nostræ ætatis non probent, aut recipiant vt vel Deus, vel angeli, vel omnino aliquid incorporeum, dicantur Latine spiritus, aut spiritualia quo nomine etiã Baptistæ mantuano Itali negotium facessuerunt, quod in suis poematibus in illa significatione frequenter vsurpauerat. Sed defenditur à viro eruditissimo Ptolomæo fratre. Et certè præterquam quod ita illa voce vsi sint vetustissimi Christianorum non minus eruditione quam religione insignes, cuiusmodi fuerunt Cyprianus, Lactantius, Hieronymus, Ambrosius, Prudentius, Sedulius, & ante eos Tertullianus, à quibus (bona vel mala venia istorum dixerim) omnes grammatici nostri latinatam discere potuerunt: sed præter hoc inquam libenter ab illis quærerè, quâ ratione, aut quibus verbis illi nouum testamentum, aut totum etiam vetus ex Septuaginta interpretibus traducere possent vbi pneuma & pneumatica pro incorporalibus vsurpatur, vt nunquam aliis vocabulis signentur. Dubitandum autem non

est, quin ipse Cicero si ex Græco traduceret, non aliter quàm spiritus, aut spiritualia verteret. Vnde cum S Tho. est notandum. i. p. q. 36. arti. 1. & in 1. senten. vbi suprâ, quòd licet ita sit, q̄ nomen spiritus primaria impositione impositum fuerit ad significandum aliquid in corporeum, tamen quia spiritus subtile quoddam & inuisibile est, factum est, vt illud nomen deriuatum esset ad omnia subtilia, & inuisibilia, vt sunt deus, angelus, & anima, & omnia quæ in eis sunt. Quare cum tã latè pateat nomē spiritus & spirituale in materia & proposito de simonia, doctores distinguunt, q̄ spirituale vel dicitur à spiritu creato vel increato. non enim dicitur spirituale propter ordinem ad Spiritum sanctū. Gratia verò spiritualis est spirituale à spiritu increato. Burida. 2. de anima. q. 22. dicit, q̄ hoc nomē spiritus prius fuit impositum ad significandū res inuisibiles, sicut Deū & angelos, & postea trãslatū est ad significandū corpora subtilia. Est ergo opinio aliquorum, quòd in definitione simoniæ nō solūm capiatur spirituale à spiritu creato, sed etiam à spiritu increato. Vnde dicunt quòd emere, aut vendere scientiam naturalem, simoniacum est, cuius sententiæ fuit Altisiodorens. libr. 3. tract. 21. & sequitur eum Syluest. verbo simonia. §. 10. vnde dicunt, quòd vendere veritatē non solū in scientia theologica, sed etiam in aliis sciētiis, est simoniacum, Idem habet Alexan.

Al.

Al. 2. p. q. 135. membro tertio: & eadē videtur sententia glossæ in c. non licet. 11. q. 3. vbi dicit, q̄ si aduocatus potest ferre patrocinium causæ iustæ sine labore reuoluendi libros, quòd tenetur gratis dare consilium. Et posset suaderi opinio, quia nulla scientia est æstimabilis pretio. Prouer. 17. Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? & Prouerb. 23. Noli sapientiam vendere, & doctrinam, & intelligentiam.

Sed contra istam opinionem sit secunda conclusio, Simonia nō committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato. Huius opinionis fuit Duran. 4. di. 25. q. 3. quòd absolutè docere, consulere pro pretio, non est simonia. Idem habet Ricard. 4. d. 25. & Palud. ibidem quæst. 5. Adrian. quolib. 9. articu. 1. idem videtur tenere Arnacha. libr. 10. cap. 2. nullam enim videtur facere mentionem de spirituali alio, nisi pro dono Dei. & capi. 9. ponit tres rationes. quare dona dei, qui gratis acceperunt, gratis debeant impendere. Verum est, quòd S. Tho. in. 4. d. 25. q. 3. articu. 2. q. 2. ad. 8. dicit, quòd magistris artium licet vendere labores suos, sed non scientiam, siue veritatem, quæ spiritualis est. Vnde dicitur Prouerb. 23. Noli vendere sciētiā. Sed in 2. 2. q. 100. nullam fecit mentionem de hoc. Et sic non dubito illum reliquisse opinionem illā antiquorū. Atque adeò pro certo habeo nec simoniā

Rr 2

nec

nec aliud peccatum committi, si quis quomodocumque componat de pretio doctrinae, aut scientiae. Imò S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 3. ad tertium videtur idē dicere, quod in quartò loco citato. sunt verba eius, Ille autem qui habet scientiam, & nō suscipit cū hoc officium ex quo obligetur, alii vsum scientiae licitè impendere potest, & prætium suae doctrinae, vel consilii accipere, non quasi veritatem aut scientiam vendens, sed quasi operas suas locans. Idem videtur expressè dicere quolibeto. 8. q. 6. ar. 5. & Adria. vbi supra. sed nihilominus probatur conclusio, Quia in scriptura nunquam prohibetur emptio, aut veditio rei, eo quòd spiritualis sit, sed quia donum Dei, vt patet Actorum. 8. & Matthæ. 10. dicitur. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum caelorum, infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date. Præterea quia si eodem modo esset prohibitum vendere hæc spiritualia sicut alia, non solum veritatem ipsam, sed nec laborem annexum, nec effectum doctrinae liceret vendere sicut nec licet sacerdoti vendere laborem circa sacramentum, nec effectū sacramenti, & tamen licet medico vendere laborem docendi, & effectū artis, scilicet curationem infirmi. Præterea, quia si non liceret vendere, ergo nec emere. vtrumque enim est æqualiter illicitum, & tamen Prouer. 23. dicitur.

dicitur, Veritatem eme. Verum est etiam quod Turrecremata in c. qui studiū. 1. q. 1. tenet, quod scientiam vendere, est simonia. Et citat Hugonem. imò sanitatem vendere. Sed Caiet. in summa titulo de simonia. in principio. expressè tenet, quòd non dicitur res spiritualis, nisi à spiritu sancto: licet infra regula sexta videatur dicere, quòd non licet vendere veritatem scientiarum. Et idem habet. 22. q. 100. ar. 3. ad secundum dubium. sed contra istos omnes sunt rationes factæ.

Dubium tamen peculiare est de scientia theologica, An liceat vendere doctrinam theologica secundum se. Et quidem Hostien. in cap. quia nō nullis, de magistris dicit, quòd theologus habens præbendam; si aliquid exigat, est simoniacus, & Palud. vbi supra concedens de aliis scientiis, de Theologica dicit, quòd videtur quòd accipere aliquid pro theologia, sit simonia. Quod sequitur Syluest. vbi supra. Concurrentibus tamen duobus, primò quòd legatur ex officio magisterii, secundo, quòd incidat pactum vel exactio. sed idē puto dicendum quòd de aliis scientiis, si intentio solum feratur ad tradendum doctrinam, & non per modum consilii spiritualis, qui non est donū Dei plusquā philosophica disciplina. Et Duran. & Adria. indistinctè loquitur de scientia. Præterea, quia cū temporale est annexum spirituali, non potest vendi temporale ratione spiritualis.

sed soli ratione sui, vt patet. Atqui in ecclesia la-
bor doctrine nil valet, nisi ratione doctrine. ergo.

Tertia conclusio, Spirituale* in proposito est, q̄ vo-
catur donū spiritus sancti, quia Actōrū. 8. de hoc
cōdemnatur Simō, quia voluit emere signū spiri-
tus sancti: & Matt. 10. præcipitur apostolis gratis
dare, quia gratis acceperunt.

Vnde sequitur primū corol. Oīa quæ apostol⁹
numerat. 1. ad Cor. 12. & ad Ephe. 4. sunt spiritua-
lia isto modo. Diuisiones (inquit gratiarū sūt, idē
autē spiritus, diuisiones ministratiōnū sunt. & in-
frā, Vnicuiq; autē datur manifestatiō spiritus ad
vtilitatem, alii quidem sermo sapiētīæ, alii sermo
scientiæ, alteri fides, alii gratia sanitatū, alii opera-
tio virtutū, alii prophetia, alii discretio spirituum
alii genera linguarū, alii interpretatiō sermonū.
Et ad Ephe. 4. Ascendens in altum, captiuam du-
xit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipse
dedit quosdam quidem apostolos, quosdam au-
tem prophetas, quosdam verō euangelistas, alios
autem pastores, & doctores ad cōsummationem
sanctorum, in opus ministerii. Omnia enim hæc
sunt gratia & dona Spiritus sancti.

Secundū corol. Omnia quæ spectāt ad salutem
animæ dicuntur spiritualia in proposito. patet.
quia oīa quæ spectāt ad salutem animæ spiritua-
lē, sunt dona dei, vel spectāt atq; ordinātur ad do-
na, vel procedunt ex ipsis. Confirmatur cōclusio

cum

cū corollariis, Vbicūq; in scriptura reprehēditur
emptio aut vēditio alicuius, semper est de aliquo
spirituali, hoc modo. vt patet de Balaā, de quo ha-
betur nu. 22. & Deu. 23. q̄ cōdemnatur à beato Pe-
tro. 1. Petri. 2. idē, q̄a mercede cōductus, voluit ma-
ledicere filiis Israël. & de Giezi. 4. Reg. & de Hie-
roboā legitur. 3. Re. 13. q̄ cōstituebat sacerdotes pe-
cunia & pretio. In omnibus autē illis erat aliqd spi-
rituale, vt gratia sanitatis, spiritus p̄pheticus, au-
thoritas sacerdotii, quæ oīa sunt spiritualia hoc
modo. ergo ita capiendū est spirituale in materia
simoniæ. Et confirmatur, quia p̄hibitio simoniæ
sumpta est ex scriptura. sed nec sciētia, nec aliqd
aliud bonū acquisitū in scriptura vocatur donū
dei, nec spirituale: imò nec sancti antiquiores vn-
quā dicerēt geometriā esse bonū spirituale. ergo
nulla ratione simonia cōsistit circa illā. Cōfirma-
tur secūdo, Nā si quis daret beneficiū, p̄ sciētia geo-
metriæ aut medicinæ, esset simoniacus. ergo sciē-
tia nō est spirituale, sed tēporale bonū. Et p̄fectō
si geometria est spiritualis, non licet eam ven-
dere, ergo nec artes mechanicæ, scilicet sartoriæ,
sutoriæ possunt vendi. His accedit q̄. S. Tho. 2. 2.
q. 71. ar. 4. dicit, quòd aduocatus in causa iusta po-
test vēdere auxiliū, & patrociniū, & consiliū.

Secūdum dubiū, p̄ declaratione definitionis est
Quid* p̄ emptionē & vēditionē intelligatur in de-
finitiōe simoniæ, vtrū scilicet intelligatur sol⁹ cōtra

ctus, vbi interuenit aliquid temporale. vel absolute prohibeatur omnis contractus non gratuitus. Et quidem videtur primum, quia Act. 8. vbi primo videtur damnatum hoc crimē in nouo testamēto solū prohibetur pactū temporale, & Matt. 10. factis ostēdit dominus idē prohiberi. statim enim subiūgit, Nolite pessidere aurū, neq; argentum. Et in veteri testamēto vt patet in locis vbi seprā, non damnatur nisi temporalis merces pro beneficio spirituali, vt de Giezi patet, & Balāam, & Hieroboam. Sed hoc non ostante est conclusio.

8. Non solum emptio & veditio rerum spiritualium, sed omnino dispensatio, & permutatio non gratuita, est simoniaca. Hęc conclusio est S. Tho. quæ est. 100. artic. 1. ad 5. & Adria. quotlibe. 9. artic. 2. & Ricard. in. 4. distin. 25. & Palud. distin. 5. & Syluest. verbo permutatio. §. 4. & fuit antiquissima. vnde etiam Cantor Parisiensis doctor antiquus definit simoniam, quod est spiritualium acceptio vel collatio non gratuita. Et Ricard. specialiter dicit, quod non licet duobus adultis pacisci inter se, vt inuicem baptizentur. Probatur conclusio ex cap. quæsitum de rerum permutatione: vbi dicitur tertē continetur, quod permutationes præbendarum continent ex pactione partiū labem simonię. Et c. cum olim. Innocētus. 3. reprobauit Archidiaconum & Præpositum ex eo, quod inter se commutassent. & ratio est, quia talis permutatio non gra-

gratis fit, & per consequens prohibetur Matth. 10. Præterea illud est vitiosum, & non videtur aliud peccatū, quàm simonię. ergo est simonia. Maior patebit inferius latius. Sed in præsentia probatur quia spiritualia dantur propter vtilitatem communem, vt Apostolus ait. 1. ad Corint. 12. & ad Ephe. 4. Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Sed si liceret huiusmodi commutationes facere potestates spirituales non distribuerentur pro vtilitate communi, sed in fauorem priuatorum hominum ergo illud est illicitum. de quo tamen vberius paulo post differemus.

Sequitur in definitione, Vel annexium spirituali. De hoc, vt nil sit extra controuersiam, sunt etiam varię opiniones. Nam quidam intelligunt per spirituale, quod ex natura rei est spirituale, vt sacramenta, & eorum effectus. per annexum autem spirituali illud quod per accidens, id est de iure repositiuo, habet aliquid spiritualitatis. Sed communior expositio doctorum est, vt per annexum spirituale intelligantur illa quæ ad spiritualia ordinantur, vt vasa, & ornamenta sacra. Ita exponit S. Tho. 2. 2. quæstio. 100. art. 4.

Restat in definitione illa particula, studiosa voluntas, in qua illud solum dubitari potest, cur potius simonia diffiniatur per actum voluntatis, quàm homicidium, aut alia vitia, cum æquè ex sola ele-

etione volūtatis sint aliqui rei homicidij aut adulterij secundum illud, Qui odit fratrem suum, homicida est. aut, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est, &c. Ad hoc dico, quòd occasio huius fuit, quòd Simon magus conatus quidem fuerit donum dei pecunia possidere, sed opere non perfecit. ideo in definitione simoniæ ponitur, Non opus ipsum, sed voluntas, vel studium. hæc spectant ad qualemcunq; definitionis intelligentiam. Nunc redeundo ad questionem principalem, Vtrum simonia sit licita, sit prima conclusio.

10 Simonia * est illicita. Hæc est nota ex euangelio, & ex sententia omnium Sanctorum & doctorum: sed quo iure, sit secunda conclusio.

11 Simonia * est prohibita iure diuino. hæc etiam est nota, tum ex veteri, tum ex nouo testamento, vt patet ex locis superius allegatis Matth. 10. Act. 8. 1. Petri. 2. Dānatur Balaam. Errauerunt, inquit, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit. Et de eodē Iudas in epistola. Vt illis, qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt. & Johan. 2. Cum fecisset dominus quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoq; & boues, & mensas nūmulariorū subuertit, & his qui vendebant colūbas, dixit, Auferte ista hinc, & nolite facere domū patris mei domū negotiationis. simoniaci autem isti videtur

detur esse perniciosissimi negotiatores in domo Dei. Imò quibusdam non sine causa Iudæ videntur esse non dissimiles: ille enim redemptorem Christum vendidit, isti dona illius.

Tertia conclusio, Simonia * est prohibita iure naturali. Probat, quia lex noua nulla præcepta negatiua continet præter præcepta legis naturæ, vt S. Tho. videtur sentire, tum alibi, tum. 12. q. 108. artic. 1. & 2. nec etiam præcepit affirmatiuum nisi de sacramentis, & de fide. ideo vocatur lex libertatis Iacob. 1. ergo prohibitio simoniæ non est superaddita in nouo testamēto, de iure naturali. Et mirum esset, qd hoc solum nouum mandatū inueniretur in nouo testamento, nec Balaam itē peccasset hoc peccatum, qui solum lege naturali tenebatur. Præterea si hoc fuisset nouum præceptū, merito Simon magus excusari potuit, scilicet per ignoratiam. Præterea rationes, quæ fiunt à doctoribus de Simonia, procedunt iure naturali. Quarum prima est, quia spirituale non potest cōpensari aliquo temporali. vnde de sapientia dicitur Prouerb. 3. quòd pretiosior est cunctis opibus. Et idem iudicium est de quocunq; dono diuino. Secunda, Quia homo non est dominus bonorū spiritualium secundum illud. 1. ad Corint. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorū Dei. Tertia, quia quæ gratis accepta sunt, sicut & alia, quæ sola benignitate mortalibus

De Simonia.

talibus sunt collata, debent gratis communicari, ut aqua, sol, & alia quæ sine operibus nostris constant. Quarta, quia data sunt à solo Deo. Nam videtur iure gentium, quod pisces maris, & feræ omnibus sint communes. Præterea si omnia dona Dei data sunt ad utilitatem communem, ut patet. i. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. ergo iniuriam facit, qui in priuatam commoditatem vult ea vendicare. Præterea à posteriori, quia si permetteretur huiusmodi emptio, & venditio, esset calamitas, & perditio rerum ecclesiasticarum, quarum dominatores, gubernatores, & administratores non essent meliores, sed ditiores, & auidiores. Omnes, inquam hæ rationes procedunt stando in iure naturali. Ista est conclusio communis omnium doctorum, S. Tho. 22. quæstio. 100. art. 2. & Armacha. lib. 10. c. 9. & Adria. quotlib. 9.

12 Sed maius dubium est, Vtrum * simonia omnis sit prohibita iure diuino, an aliqua sit solum iure positio. Durand. quidem in. 4. dist. 25. q. 5. negat esse aliquam simoniam solum de iure positio. Et probat aliquot rationibus: sed duæ sunt potissimæ. prima, Si aliquid est malum solum quia prohibetur iure positio, non est in alia specie nisi solum in obedientia. si ergo esset aliqua emptio, & venditio illicita, solum, quia ecclesia prohibuit, non esset vitium simoniae, sed solum peccatum in obedientia. Et potest confirmari, Ecclesia prohibet

De Simonia.

315

bet vendi bona temporalia ecclesiarum, & monasteriorum, & tamen talis venditio etiam contra ius, non est simonia. Et hoc videtur dicere S. Tho. 2. 2. q. 10. arti. 2. ad secundum. Secunda ratio, Nam simonia non potest esse nisi de spirituali re. sed non est ex institutione ecclesiae, sed suapte natura quod aliquid sit spirituale, nec ne, ergo nulla simonia est solum de iure positio.

In contrarium est communis sententia doctorum, qui ponunt distinctionem, quod aliqua sunt simoniaca de iure diuino, & aliqua de iure positio. Hæc est distinctio glossæ in c. ex parte de officio delegati. quam sequitur Ioan. And. & Hostiæ: idem dicit Antonius de Butri. & Ioan. de Imol. c. 1. de simonia. eandem ponit Archid. & Adria. & Syluest. §. 2. & 4. & Caieta. opus. de simonia. & in summa. & videtur excepta ex cap. Saluator. i. q. 3. ubi Urbanus papa determinat simoniam esse emere, aut vendere quamlibet rerum ecclesiasticarum, inter quas, aliquas numerat, quæ profecto nihil spirituale videtur habere, ut est præpositura, economia, castaldatus, & aliqua huiusmodi. Palud. distin. 25. q. 4. respondet quidem ad rationes Durand. sed putat opinionem eius esse probabilio-rem, & tutiorem: ego credo quod distinctio iuristarum in hac materia est bona. & necessaria. Quare notandum, quod quæstio proposita, Vtrum omnis simonia sit de iure diuino, potest dupliciter intel-
ligi.

ligi. Vno modo in sensu composito. Vtrum sit in potestate Ecclesiæ, quòd aliquis contractus sit simoniacus, & tamen non sit illicitus, & quantum ad hoc sit prima conclusio.

13 Nulla * simonia isto modo est prohibita solum iure positivo. Hæc patet clarè, Quia non dicitur simonia, nisi sit indebita emptio aut venditio rei ecclesiasticæ, & si est legitima non est simonia, nec hæc quæstio habet locum in isto sensu, sed solum in sensu diuiso. hoc est, an aliquis contractus qui nunc non est simoniacus, sit simoniacus, vel possit fieri per ius posituum. Et de hoc sit secunda conclusio.

14 Aliqua * sunt spiritualia, & solum iure positivo. Probat, Sunt enim in ecclesia, Vasa sacra, & vestes sacræ, in quarum emptione non committitur simonia, nisi haberent aliquid spiritualitatis, ex hoc, quòd ordinantur, & dicantur ad sacra, quæ solum habent ex institutione ecclesiæ. & ecclesia posset facere, vt ista non essent dicata illi ministro, nec essent vasa ad illum usum. Præterea illa habent id ex dono Dei, & calix, & ara habent deuotionem, sicut templum.

15 Tertia conclusio. Emptio * aut venditio istorum est prohibita iure diuino. Hæc conclusio est contra doctores, ponentes illam distinctionem, qui illam simoniam prohibitam solum ponunt iure positivo, vt vendere calices, & ornamenta. Sed probatur conclusio,

si, quia ministerium, & officium illorum est verè spirituale. ergo si ratione illius venditur, aut emitur, est simonia, sicut benedictio aquæ est solum de iure positivo, & tamè est verè spiritualis, & si ratione illius emeretur, esset vera simonia prohibita iure diuino, sicut si quis emeret ipsum sacramentum. & ita ponit Maior & Syluest. & Ant. de But. & alij, qui vocant simoniam solum iuris diuini, quado est spirituale ex natura sua. Cõfirmatur clarè, quia etiam subdiaconatus, & fortasse diaconatus sunt in ecclesia solum de iure positivo, & tamen dõ est dubitandum, quin cõsecratio illius ministerij emptæ, aut venditæ, sit simoniaca de iure diuino, & ita est spiritualis consecratio ipsa calicis, sicut cõsecratio diaconi.

Vnde infero corollarium, quòd non minus est simoniacum de iure diuino recipere aliquid pro consecratione calicis, aut benedictione vestium, quàm pro consecratione sacerdotis.

Quarta conclusio, Aliqua * simonia est omnino præcise de iure positivo. Quia aliqua sunt, circa quæ contingit simonia, quæ re vera nihil spirituale continent, neque ordinantur proprie ad aliquid spirituale, sed solum sunt annexa de iure positivo rebus spiritualibus, talia sunt, quæ continentur in illo c. Saluator vt Oeconomia Castaldatus, Præpositura, quæ oia ordinantur potius ad administrationem temporalium, quàm spiritualium: præterea administratio hospitalium, in qua nihil spirituale vide-

De Simonia.

videmus contineri. Et fortasse idem iudicium esse de sepultura, quia non videtur continere, nec ordinari ad aliquid spirituale: in istis, inquam, nulla est simonia nisi quia propter concomitantiam cum rebus spiritualibus prohibita sunt vendi. Et intelligatur differentia inter hæc & alia (de quibus in proxima conclusione.) Dico quod si calix consecratur, aut aqua benedicatur, sine quacunque noua prohibitione ecclesiæ, erit simoniacum emere, aut vendere illa: sed administrationem hospitalis, aut officium procuratoris, aut œconomiam ecclesiasticam, non erit simoniacum emere, aut vendere, nisi quia ecclesia prohibuit, sicut posset non prohibere. Confirmatur Sicut, simonia est quædam irreuerentia, & violatio rerum sacrarum, ita est sacrilegium: sed est sacrilegium aliquod quia est prohibitum à iure diuino, si quis abutatur sacramentis, aut aliquid de se turpe in loco sacro faceret, aliquando autem est de iure positiuo, ut eripere hominem ab ecclesia, quod est præcisè de iure positiuo: ita ergo non inconuenit, quod sit etiam aliqua simonia præcisè de iure positiuo. Verum est, quod apud doctores antiquos, ut apud Altisiod. Alexand. & d. Thom. non inuenio hanc disputationem, nec vnquam inuenio apud S. Tho. quod sit simonia emere aut vendere huiusmodi officia. Armach. lib. 10. c. 16. dicit, Quod si qua sunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino

regi-

De Simonia.

317

regiminis habent annexam, ordinantur omnino ad administrationem spiritualem: non video, inquit, in talium emptione & venditione simoniam posse committi. Vnde & de præbendis canonicorum non inuenit modum quo possent emptiones aut venditiones illarum esse simoniacæ, nisi capitula habeant spiritualem iurisdictionem, saltem in eos, qui de collegio suo sunt, & quia habent, ut ipse putat, authoritatem prædicandi. Vnde reuera in illis officijs vbi nihil est propriè spirituale, non est propriè simonia, sed tantum est prohibita iure emptio & venditio. Confirmatur, Nam aliqua est emptio & venditio nunc licita, quam si ecclesia prohiberet, esset simoniaca. Si enim ecclesia prohiberet propter reuerentiam sacramenti, ne calices venderentur, etiam pro materia esset simoniaca: ergo aliqua simonia potest esse solum de iure positiuo.

Sed est dubium, An * circa ea quæ sunt verè spiritualia, & secundum se, & de iure diuino, sit aliqua simonia de iure positiuo, vel omnis sit de iure diuino. Est quinta conclusio, Aliquis contractus, vel permutatio spiritualis secundum se, est simoniaca solum de iure positiuo. Probat, Permutatio mutua beneficiorum sine authoritate superioris est simoniaca, ut supra probatum est, & solum de iure positiuo: & beneficium est res spiritualis, saltem vbi est cura animarum. ergo. Antecedens

Ss cedens

cedens probatur. Et primo ostendo, quod non est ita prohibitum de iure diuino permutare spirituale pro spirituali, sicut spirituale pro temporalis. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarum, quæ non licent in ordine ad aliquod temporale. Primum licet dare beneficiū pro spe alterius, quod non licet pro spe temporalis cōmodi. Præterea licet conuenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionaliter in fauorem alterius, qui permutaturus est, & non aliter. Præterea licet exprimere causam, & in summa licet omnia facere quæ fierent, si cōmutaretur domus pro agro. Hoc excepto, quod pro forma (vt aiunt) omnia referatur ad papam, vel episcopū. Hæc autem nec somnari quidē licebit, si quis vellet permutare beneficiū pro agro. ergo nō est idem permutare temporale pro spirituali, & spirituale pro spirituali. dico autē hæc licere, id est, sine vitio simoniæ fieri, nō disputādo de alio peccato. Innoc. in c. quæsitū. tenet quod in præbendis eiusdem ecclesiæ potest fieri permutatio sine licētia superioris. Et quāuis hoc non recipiatur, & oppositū teneat Hostiens. & Ioā. de Imola in c. finali de rerum permutatione. & Ioā. Andreas, Quia in permutatione rerum est noua collatio. vt in c. vnico de rerū permutatione, in 6. tamen signū est quod illud de se nō est simoniacum. Præterea doctores concedunt, quod cum agitur de sola permutatione, potest fieri talis permutatio

tio ecclesiarū, vt vnus episcopus concedat vnā parochiā pro alia ad dirimendas lites. Imo S. Tho. d. 25. q. 3. arti. 3. ad. 8. dicit, quod si permutationes huiusmodi fiāt pro aliquo terreno cōmodo sunt simoniacæ, secus autem si sint pro cōmodo spirituali. vnde si est periculum de simonia, hoc est propter temporale annexū. Præterea quis dubitat, quin iure posset concedi, quod permutationes, quæ fiunt auctoritate superioris, possent fieri sola voluntate partium saltem in casu, & tunc non esset simonia eo modo quo nūc est. Præterea principaliter probatur conclusio, quia Actorum. 8. certum est non condēnari permutationem vnus spiritualis pro alio, nec Matth. 10. videtur prohiberi nisi merces, vel pretium temporale. vt patet ex eo, quod post illa verba Gratis, accepistis, sequitur, Nolite possidere aurū, nec argentum. Et ita exponunt illum locum Hiero. Chryso. Greg. Remig. & glossa, & alij doctores, nulla mentione facta de alia permutatione spiritualis pro spirituali. nec in veteri aut nouo testamēto locus inuenitur, vnde possit dānari, aut reprehēdi huiusmodi permutatio. Item rationes contra simoniam, non videntur procedere contra huiusmodi permutationes rerū spiritualium, non enim videtur quid habeat inhonestū, vt cōponam tecum, vt ores pro me, & ego pro te, vt absoluas me aut audias cōfessionē meā, & sis confessor meus, & ego sim tuus. nec sufficit dicere, quod

hoc est per modum pretij, quia certum est, quod non licet componere, ut absolvas me ut dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet pacisci ut sis confessor meus, & ego sim tuus, maxime ubi ista fiunt pro maiori utilitate utriusque; v. g. ut tu legas in parochia mea, & ego predicem in tua. Præterea ex hoc nulla iactura sequitur in republica Christiana, sicut in commutationibus pro rebus temporalibus. Præterea sicut superius arguebam, Sicut simonia est quædam iniuria, & abusus rerum spiritualium: ita sacrilegium. Sed circa res de se sacras est aliquod sacrilegium solum de iure positivum, ut si quis celebrauit sine ara, & sacris vestibus, aut non ieiunus communicaret. ergo similiter erit aliqua simonia circa spiritualia de se solum contra ius positivum. Præterea certum est, quod aliqua licent nunc circa spiritualia per se, quæ essent simoniaca, si ecclesia prohiberet, ut exigere stipendium pro sacramento aut administratione sacramentorum, aut pacisci de pretio in necessitate (ut infra dicitur) quæ etiã & similia essent simoniaca, si ecclesia prohiberet. Innocent. & Verbericus dicunt, quod in collatione beneficiorum potest prælatus pacisci, & exigere aliquid spirituale. Præterea doctores antiqui nil loquuntur de ista commutatione unius spiritualis pro alio, nec, Magister sententiarum, nec Armacha. Præterea definitio communis nil dicit de hoc. ergo videtur quod simonia, quæ contingit in permutatione

vnius

vnius spiritualis pro alio, non fit de iure diuino. unde nescio an certum sit, quod dicit Ricardus. quod si duo adulti paciscantur ut inuicem se baptizent, fit simoniacum: potius credo, quod de se non esset illicitum: & cum de hoc non habeatur specialis prohibitio, nisi in materia præbendarum, puto quod non est formidandum in illis spiritualibus componere vel pacisci: quare non video quod simoniacum esset, si commutaretur calix consecratus pro ara consecrata ratione consecrationis aut reliquæ beati Petri pro reliquis beati Dominici, Maior in. 4. d. 25. q. 5. ad. 4. dicit, quod translatio & permutatio beneficiorum non est simoniaca, sed propter periculum simoniæ, & fraudis, iura hoc prohibent. Et simpliciter unum spirituale pro alio non est illicitum. Ex his patet, quod constantius loquutus est Durandus. quam alij, ut Maior. quia Durandus non admittit simoniam nisi circa vere spiritualia, nec meminit simoniæ in alijs officijs, neque spiritualis pro spirituali. unde negat distinctionem, Et maior, qui negat simoniam circa illa officia vel circa spiritualia pro spirituali, debuit etiã non recipere distinctionem. Imò Maior dist. 25. q. 6. dicit, quod in spiritualibus alijs licet commutare unum spirituale pro alio, ut missam pro psalterio.

Ex quibus omnibus sequitur corollarium primum; In spiritualibus solum improprie, & de iure positivum, ut de hospitalibus, de sepulturis, de officijs ecclesiasticis, quæ nil spirituale de se continent,

Ss 3 ad

ad iudicandū, an aliquis cōtractus sit simoniacus, habenda est solūm ratio & consideratio iuris positiui, quidquid enim iure cōceditur, permittitur in ecclesia per se loquendo. vnde circa illa quando non est certum vtrum sit simonia, consulendū est ius scriptū, atq; adeò si non cōstet esse simoniā, declinandū est potius in partem mitiorē, & absoluedum magis, quā condēnādū, maximè cū agitur de poena & restitutione, q̄cquid dicāt glossæ.

Secundū corollarium, Eodē modo in permutationibus spiritualium pro spirituali si non est damnatū iure positiuo, nō est dānandū, nec extendēdū, sed potius restringendū, quia est odiosum.

Tertium corol. Circa spiritualia propriè spiritualia, siue de iure diuino, siue positiuo vbiq; interuenit pretium temporale, nil opus est consulere ius positiuum, sed iudicandū est iure diuino. Ex his patet distinctionem illam Iuristarum de simonia, de iure diuino & positiuo esse necessariā, & vtilem in hac materia, si sanè intelligatur.

Ad argumenta autem in contrariū respondetur, Ad primum, Falsum assumitur, & contra totā philosophiam morālē. Sicut enim lex diuina constituit aliquid non solū in specie obediētiae, aut in obediētiae, sed in specie alterius virtutis determinatæ, ita & lex humana. Et sicut adulterium est intemperantia quia prohibitum lege diuina, ita comedere carnes in quadragesima non est inobe-

diē

dientia, sed intemperantia (nisi fiat in contemptū) sicut extrahere hominem ab ecclesia nō est inobediētia, sed verum sacrilegium.

Ad confir, dico, q̄ ecclesia non prohibet vendi bona ecclesiastica tanquam sacra, aut ecclesiastica, sed sicut prohibet vendi bona pupillorum: & ideo non est simonia, quia non sunt ad ministeria spiritualia, sed ad sustentationem temporalem.

Ad secundū, dato, q̄ ita sit, q̄ ecclesia non posset facere spirituale per legem quod non erat spirituale, potest tamen annectere spiritualibus, & eisdem legibus subijcere, & ita facit de aliquibus, vt suprà expositum est, & hoc satis est, vt sit contractus simoniacus, de iure solum positiuo.

Sed an in permutationibus præbendarū, si aliqua præbēda est pinguior, possit aliqua pecunia interuenire ad cōpensandum tēporale, vt de præbēda mille aureorū in reditu pro præbēda quingentorum aureorū, an liceat cōponere, vt des mihi mille aureos, qui dicuntur p̄sio pecuniæ numeratæ? Respondet Angelus in summa, in verbo, permutatio. §. 6. dicēs hoc notasse Pano. in c. ad quē. de rerū permut. quādo, scilicet, datur rōne tēporaliū, secus si ratione iuriū, aut dignitatis spiritualis quæ est maior in vno, q̄ in alio. Sed Adri. quotl. 9. ad. 8. principale, dicit Angelū vehemēter errasse in hoc, nec Panor. vnquā hoc cogitasse, nec tex. loquitur de tali cōpensatione vnius præbēde cū alia,

Ss 4 sed

De Simoniā.

sed de permutatione possessionum. quæ possidentur iure proprietario, quæ vendi possunt per se, & per consequens permutari, sed non beneficijs admixta. Probatur. Nam si quis permutaret prebendam nullum habentem redditum, posset dare mille aureos vt haberet prebendam ducentorum aureorum in redditu, non dubito quin fit falsa opinio Angeli. Postquam ergo ita est, quod simonia est illicita non solum iure diuino, sed humano, dubitatur, quis primus hoc crimen inceperit, Videntur enim doctores dicere, quod primus author & inuentor fuit Simo ille damnatus à beato Petro, quod ex ipso nomine apparet: & videtur quod in lege naturæ cadere non potuerit, cum illic non esset aliqua potestas proprie spiritualis.

18 * Sed his non obstantibus est prima conclusio. In lege scripta potuit esse, & fuit hoc vitium. Probatur, quia erant sacramenta, & sacerdotia, quæ licet non haberent illam efficaciam spirituale, quã habent in lege Evangelica, tamẽ erant ordinata ad illum finem spirituale, & per consequens negotiatio illorum erat prohibita iure diuino. Et quod ita fuerit, patet de Giezi. 4. Reg. 5. de quo legitur, quod accepit duo talenta à Naaman principe militiæ regis Syriæ, quẽ Elifeus à lepra curauerat, & de Hieroboam. de quo legitur. 3. Reg. 13. quod fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, & quicumque volebat, implebat manum suã, & fiebat sacerdos. Et. 2. Macha-

De Simonia.

321

Machabæorum, 4. de Iasone fratre Oniæ legitur, quod dedit Antiocho argenti talenta trecenta sexaginta, vt fieret sacerdos. & 2. Macha. 14. legitur de Alcimo, quod venit ad regem Demetrium, offerens coronam auream, & palmam, vt constitueretur ab eo summus sacerdos, quod & factum est. Omnes (inquam) illi vno peccato peccauerunt cum Simone mago, quanquam de omnibus illis, saltẽ de Giezi, Hieroboam & Iasone videatur posse dubitari. Nam si Giezi fuit simoniacus qui recepit, ergo & Naaman qui dedit duo talenta, qui tamen non reprehenditur à scriptura. Ad hoc respondet Armaeanus lib. 10. ca. 21. quod (vt constat) Naaman gratis dedit ad sustentationem viri Sancti. Sed Giezi fraude accepit, dicens se ab Elisæo misum, vt peteret ab eo.

Sed maius dubium videtur de Hieroboam & de Iason, qui nullam potestatem emerunt, aut habuerunt, cum essent Sacerdotes idolorum, & potestatem acceperunt à tyrannis, qui uillam dare poterant. Ad hoc Adria. in quotl. 9. de Hierob. & Pasud. in. 4. di. 25. etiam de Hieroboam & Iasone dicit, quod re vera ita est, quod quantum fuit ex obiecto, nullum peccatum fuit simoniæ, sed solũ fuit ex intentione: quod sufficit ad peccatũ & quantum ad speciem, & quantum ad culpam. Vnde & beatus August. 1. q. 1. Sicut eunuchus dicit quod ignis sacrificij, qui per septuaginta annos Baby-

Ionice captiuitatis sub aquis vixerat, extinctus est Antiocho vendente sacerdotium Iasoni.

19 Secunda conclusio, In lege naturæ potuit esse aut fuit peccatum simoniæ. Probat, quia fuit verum Sacerdotium, vt patet de Melchisedec, Gen. 14. & ad Hebræ. 7. & in Psal. 109. ergo negotiatio esset simoniaca: & propterea non est dubitandum, quin haberent multa sacramenta ordinata duntaxat ad finem & salutem spiritualem, & per consequens emptio aut venditio illorum esset simoniaca de iure diuino. Et quod etiam fuerit, patet de Balaam propheta, Numer. 22. & .2. Petri. 2. & in Epistola Iudæ: licet de Balaam possit dici, quod non peccauit, nisi quia inique voluit agere contra Israel.

20 Dubitatur, an inter Paganos, & idololatrias potuerit esse hoc crimen simoniæ. Videtur enim quod non, cum nulla potuerit esse apud eos potestas spiritualis, nec aliquid verè spirituale. Ad hoc respondet tertia conclusio.

21 Emptio aut venditio sacerdotii apud idololatrias non solum fuit ex intentione, sed etiam ex obiecto verum crimen simoniæ. Probat, Nam, vt disputauimus in quadam relectione, in lege naturæ erat potestas apud populum, aut apud principes constituendi viros Sacerdotes, quomodo etiam fuit Melchisedec, neque propter idololatriam amiserant hanc potestatem: ita quod Sacerdotes gentilium

tilium ~~erant~~ veri Sacerdotes, id est, habebant legitimam facultatem gubernandi populum in spiritualibus, quanquam illi abuterentur illa potestate ad cultum dæmonum: & ita negotiatio, & ambitio illorum pro tali sacerdotio erat peccatum, & eiusdem rationis, sicut nunc est.

Et nota quod Hieroboam & Iason non fuerunt simoniaci nisi solum ex intentione, non, vt putant Adrian. & Palud, propter ea, quod illa essent sacerdotia idolorum, sed reuera: quia nec Hieroboam, neque Antiochus tradere poterant talem potestatem, cum essent tyranni. Et ex his patet, quod & Cæsar, & illi, qui per largitionem consequuti sunt inter suos sacerdotia, idem peccatum peccauerunt sicut Simon. Secus autem videtur iam vel apud Iudeos vel apud Paganos, apud quos expirauit omnis potestas spiritualis, atque adeo non videtur quod esse possit peccatum simoniæ ex obiecto.

Sed adhuc circa definitionem propositam, sicut determinatum est quid pro spirituali intelligatur restat dubium logè grauissimum quid per temporale intelligatur. Postquam constituimus non esse simoniacum per se & iure diuino, nisi interueniat aliquid temporale, descendendo distinctius, quæritur, An si quis timore, consanguinitate, precibus, fauore, aut obsequio recipit aut ministrat spūalia, sit simoniacus. Et t. de timore, d. Bonna. 4. d. 25. tenet, quod dare beneficiū ratione timoris, est

est simonia. Præterea Durand. dist. 25. q. 4. dicit qd
etiam si detur digno, quo ad Deum est simonia.
Idem dicit Adria. quotl. 9. arti. 2. & proponit non
solum ratione timoris de malo temporali, sed et
tiam timore indignationis. Idem habet Angelus,
verbo, simonia §. 3. & Maior expresse, dist. 25. q. 3.
Et sanct. Tho. in. 4. d. 25. q. 3. ad. 3. dicit qd si spiritua
liter mouetur propter timorem iste qui sic dat,
manifestè est simoniacus. Præterea ex ca. nemo.
de simonia. Et probatur, quia qui taliter dat non
liberaliter dat, ego est simoniacus. & confir. ex Ci
cero 2. Rhetoricorum. Qui metu mortis facit, non
liberaliter facit.

Item. Carere malo esset ratio boni.

Item talis defensio est æstimabilis pretio. Sed
hoc non obstante est prima conclusio.

13 Conferre* spirituale sine respectu ad aliud com
modum, vel incommodum tēporale timore in di
gnationis, non est simoniacum. Probatur. Talis
dat gratis, id est, non pretio aliquo modo, ergo nō
est simoniacus. Probatur, quia ex hoc, quod ali
quis timeret offendere regem, non recipit, aut a
mittit aliquid temporale. Præterea si quis timo
rè orat, celebrat, confitetur, non est simoniacus;
neque qui absoluit, & tamen hæc sunt maxime
spiritualia.

14 Secunda conclusio, Non* videtur malum da
re spirituale, digno ex timore. Probatur eodem
mo-

modo, quia neque celebrare, neque cōmunicare
ex timore, est peccatū. Tēpore enim quo alias nō
teneor communicare, aut confiteri, si timore pœ
næ impositæ à prælato confiteor, nullum est pec
catum. Suppono enim in præsentia, quòd opus
ex timore serui aliàs bonum, non est peccatum,
contra Lutheranos. Præterea facere ista ad vitan
dum pœnam inferni, non est peccatum, quia ti
mor etiam seruilis est donum Spiritus sancti, se
cundum. S. Tho. 22. q. 19. articu. 4. & 6. & glos. ad
Rom. 3. Præterea incutere istum timorem, vt ar
guebam, est bonum. Vt si Papa minaretur Epif
copo exilium, aut carcerem, nisi dignos promo
ueat. ergo.

Tertia conclusio, Idem etiam videtur iuditiū
de timore mali temporalis, vt vitæ, aut exilii, aut
carceris, dum modo hoc nō redundet in aliquod
commodum temporale, vel sit ex pacto aut ali
quo modo per modum pretii, vt tyrannus com
minatur Episcopo exilium, nisi Petrum ordina
uerit. Probatur eodem modo, quia gratis dat, Præ
terea, incutiens timorem, non est simoniacus. er
go nec patiens erit. Præterea, si esset lex, quòd E
piscopus prouidens indigno soluat decem mar
chas argenti, lex esset iusta. ergo Episcopus, qui
illo timore prouidit digno, non est simoniacus.
Præterea, quia tunc talis collator incurreret pœ
nas excommunicationis, & alias pœnas iuris, &

De Simonia.

recipiens beneficium teneretur restituere. Hęc autem nec authores contrarii audent dicere, neque est in usu. Probatur consequentia. Nā poenæ latæ sunt aduersus simoniacos in ordine, aut beneficio absolutè sine distinctione. Præterea, quia in illo cap. Saluator. t. q. 3. vbi. Urbanus Papa latè tradit modos & species simoniæ, nullā mentionē facit de timore. Præterea, si quis nollet conferre digno nisi timore, quia tamen volitione cōditionata, & vitiosa, hoc nō esset simoniacū, sed acceptio personarū, vel aliud peccatum. Et nihilominus velle dare digno ex timore poenæ, imò ad vitandū poenā aduc esset bonū. Si autē talis timor resolveretur ad commodum, aut ad pretium tēporale, credo q̄ esset simoniacum, vt si princeps daret Episcopo salarium, aut stipendium, & Episcopus timens perdere, velut de nouo haberet, cōferret beneficium, esset peccatū simoniæ. Sed nec hoc videtur certum, maximè si iste finis sit mediatus, puta si timeret perdere amicitia, vel munera Regis, vel sperat fieri amicus.

Ad argumentum ex autoritate Sanct. Thom. respōdeo, quòd intelligit de simonia largo modo, & impropria. Fateor enim quòd cum respectu aliquo temporali sit administratio spiritualium, est peccatum à fine, sed nō est simonia damnata à Christo, vel à Petro. Vel dico, quòd reuera Sanct. Tho. in. 4. sequutus est opinionem sui temporis, quam

De Simonia.

324

quam postea reliquit in Summa. Imò Sanct. Tho. quæst. 100. supra, per hoc probat, vt statim dicam, quòd cōferre ratione consanguinitatis, non est simoniacum, quia nō est illic emptio, aut venditio sine qua non est simonia, sed neq; quando fit ratione timoris. ergo nec hoc est simonia. Hęc videtur esse sentētia Caiet. in summa, tit. de simonia.

Dubitatur, An* collatio spiritualis ratione cōsanguinitatis sit simonia, Beatus Bonauent. dist. 25. tenuit q̄ sic. Et fuit opinio Parisiens. vt recitat Altifiodoren. idem Glos. c. vnico. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, vbi reprehendit Innoc. 3. Archiepiscopū Mediolan. q̄ beneficium contulerit in fauorem carnis. Glossa autem hoc dicit esse simoniam. & in cap. nemo. de simonia. dicit, quòd est simonia, si quis ex affectu consanguinitatis admittit impœnitentem ad sacramenta. Maior. d. 25. q. 3. expressè id habet. Nihilominus est prima conclusio.

Conferre* beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum. Hęc est S. Th. q. 100. ar. 5. ad 2. & Altifiod. vbi supra. Et ratio est, quia gratis datur, & non est emptio, aut veditio. Præterea si collator est simoniacus, ergo & qui scienter eo intuitu recipit, q̄ nemo dicit, neq; talis dānatur ad restitutionē. Et in c. illo vnico rephēditur Archiepiscopus. Primū quia retinuit sibi p̄uētus beneficij, q̄ cōtulerat: & hoc ibi cōdenatur tanq̄ simonia

niacum. Secundum est, quod affectu carnali hoc fecisset, & hoc non dicit pontifex esse simoniacum, quanquam esset turpe, unde maius argumentum sumitur ex illo cap. quod non sit simoniacum.

Item dare beneficiū ex amicitia honesta, nō est simoniacum, sed amicitia consanguinitatis est honesta. imō de iure naturali, ergo.

28 Secunda conclusio, Si* quis conferat beneficiū consanguineo aliā idoneo quantumcunque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter.

Quod videtur contra Altifiodoren. qui quamvis dicat non esse simoniacum, tamen dicit esse mortali. Probatur, Actus ex obiecto est bonus, & circumstantia non est mortalis. ergo neque actus.

Sed opinio Altifiodor. est probabilis, quia videtur notabilis iniuria. Præterea, fundare beneficiū pro sanguineis, est licitum. ergo. Præterea, lex de patrimonialibus est licita. ergo. Præterea, dare ex traneo ratione nobilitatis, atque alia humana ratione, nō est mortale. ergo nec ratione consanguinitatis.

Tertia conclusio. Cæteris paribus providere cō sanguineis nō est peccatum. De cohabit. clericorum & mulie. c. Potest. Et Silu. ver. Simonia. §. 16. saltem secluso scandalo. Et probetur. Habere ratione amicitie honeste, non est peccatum, sed amicitia consanguinitate est honesta. Ergo.

29 Quarta conclusio, pontifices* parati ad dandum

dum beneficia consanguineis sine dalectu peccāt mortaliter. Probatur, quia cōmuniter omittunt digniores, imō plurimos, pmouent qui nō sunt digni & saltē tales Episcopi gerunt propositū cō ferendi consanguineis qualescunque sint. Et præ terea est magnum scandalum in ecclesia, & qui dant dignis dant pluribus occasionem dandi indignis.

Sed dubitatur an* conferre beneficia propter 29 preces principaliter sit simonia? Glossa in c. or. q. 1. dicit esse simoniā, saltē si preces sunt pro se & pbat ex illo c. vbi Grego. quartus dicit, ordinationes pretio, vel prece, vel obsequio factas, esse falsas. Et eadem quest. c. si nō multi. expressē dicit, q̄ in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, sed humanum fauorem, aut gratiam, aut laudem aucupantur, gratis acceperunt, & nō gratis dant Et in cap. Saluator. 1. quæstio. 3. dicitur, quod munus linguæ, vel pecuniæ, vel obsequii facit simoniam. Sed Innocent. c. neque tuam de ætate & qualitate. or. dicit, q̄ quomodocunq; interponantur preces, siue pro digno, siue pro indigno, si non interueniat aliud temporale, non est simonia. Quem sequitur Cardin. ibidem. Et Hostiens. licet sit turpe, (dicit) & quasi simoniacum. & Panorm. eod. titu. capi. tuam. dicit, quod in eodem casu, in quo glossa dicit esse simoniacum, nō est simonia, nisi quis intendat obligare collatorē.

Adria. tamen in suo quotli. 9. sequutus glossam dicit, q̄ inducere preces, vt collator tanquam fauorabiles accipiat, est simoniacum, & collatio simonie, etiam si sint pro digno, & in beneficio simplici. Et probat, quia in dicto. c. tuam. tradunt doctores, q̄ qui propter adulationem dat, est simoniacus. Præterea, quia talis pluris estimat precē, pecuniam, & fauorem, quā pretium. Et addit Adria. hanc esse opinionem theologorum, vt S. Th. & Duran. Idem habet Maior. q. 3. & Palud. Imo addit, si est paratus dare vni, & propter preces det digniori, est simoniacus. Hoc videtur concedere Syluest. eo. ti. §. 13. & 16. Non refert, inquit, quā tum ad Deum, an pro digno sint preces, vel pro indigno, licet quo ad ecclesiam referat. Et idem expressē tenet Duran. d. 25. q. 4. vbi dicit, quod siue preces fiāt pro digno, siue pro indigno, si principaliter mouetur collator fauore rogantis, quantum ad Dei iudicium, simoniam committit propriè capiēdo, atque etiam incurrit pœnam iuris. Idem dicit Palud. q. 5. ar. vlt. Idē videtur habere Armacha. li. 10. ar. 18, & certē videtur hoc sentire S. Th. d. 25. q. 3. art. 3. dicit enim, q̄ quicumq; dat spirituale pro tēporali cōmodo, est simoniacus. Idem videtur habere. 2. 2. q. 100. ar. 5. ad. 3. Temporale autem cōmodum, inquit vel est ex parte animæ, sicut amicitia, vel fauor aliquis & hoc est munus lingue. Et ad. 4. dicit contra canonistas, quod

si col

si collatio fiat propter preces ad habendum fauorem, vel amicitiam, aut laudem, vel vt vitet pericula: manifestē, inquit, est simoniacus, siue pro se, siue pro alio, siue pro digno, siue pro indigno. Nec videtur discessisse ab hac sententia. 2. 2. vbi supra, vbi videtur idem sentire. Et ratio eius est, quia fauor, vel amicitia humana, aut laus est æstimabilis pretio, & per consequens cadere potest sub ratione emptionis & venditionis. Sed bona venia summorum virorum in hac parte libentius sequeretur sententiam canonistarum, & ideo respondeo probabiliter per cōclusiones.

Prima conclusio, Illicitum* est conferre spiri- 32
tualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, siue digno, siue indigno, vt ad captandum amicitiam, laudem, fauorem. Ista est omnium doctorum: & satis probatur ex dictis in ca. Saluator. & in c. nemo. & in c. sunt & nonnulli, & quia videtur esse contra dictū Domini, Matt. 10. Gratis accep. g. d. Præterea, quia omnes rationes, quæ fiunt contra simoniam pecuniarū videntur, procedere contra istam. Primo, quia talis dispensator facit iniuriā rebus sacris, tam vili eas æstimando. Præterea, quia hac via ecclesie bona venirent ad potentiores, & non ad meliores. Præterea, quia sunt bona communia, & per consequens est acceptio personarum distribuere per fauores, & amicitias humanas.

Tt 2

Se

32 Secunda conclusio, Nescio* an hoc ipsum sit mortale, si aliàs collatio fiat digno. Probatur, Nā stando saltem in iure diuino, sperare, aut optare laudem humanam, aut fauorem ex aliis actibus spiritualibus, vt ex prædicatione, celebratione sacrificii, & collatione sacramentorum, non est mortale peccatum, neque video cur ista condemnentur de mortali, cum solum videatur vana gloria, quæ est numero venialium. Dixi, stando in iure diuino, quia fortè ecclesia voluit ita expresse prohibere, & arcere, vt videtur ex primis capitulis allegatis; quanquam non constet de hoc.

33 Tertia conclusio, Non* puto hoc peccatum esse propriè simoniam. Dico propriè, quia Dominus non condemnauit, aut beatus Petrus, neque condemnatur ab ecclesia. Hanc puto esse sententiam domini Caieta. in Summa, verbo, simonia, notabili quinto, vbi dicit, quòd triplex est muneris genus, ab obsequio, à lingua, à manu & ad hoc vt simoniam constituat punitam ab ecclesia, exigitur, quòd pretii rationem habeat, & propterea si laus, adulatio, preces non per modum laudis, adulationis, pretii, concurrant, quantumcunque sint nephariæ, carnales, & pro indigno, & efficaces: itaq; inducant prælatum ad donandum beneficium, ad conferendum ordinem; simonia propriè & verè non incurritur, quia nulla est hic emptio, aut venditio. Er primò contra distinctionē glossæ

glossæ arguitur, nam certè si fundere preces pro se est simoniacum, vt ipsa dicit, ergo & pro alio: & si pro digno, ergo & pro indigno. Præterea, administratio aliorum spiritualium propter fauorem, & gratiam consequendam, non est simoniacum, & hæc sunt magis spiritualia, quàm officia ecclesiastica. ergo neque collatio beneficiorum. Præterea, secundum illud essent simoniaci, qui etiam post factum laudarent, aut fauerent alicui ratione prædicationis, aut alterius ministerii spiritualis, quòd nemo concederet. Præterea, si quis offerat sacrificium propter consequendam salutem spiritualem, vel potiùs temporalem, vel pro fructibus terræ, nullo modo esset simoniacus, quare ergo propter fauorem aut laudem? Præterea, tales non incurrunt poenas simoniacorum, neque tenentur ad restitutionem. Vnde Palud. vbi supra dicit, quòd qui consequutus est beneficium propter preces carnales à se vel ab alio interpositas, si est dignus, non tenetur restituere, sed debet poenitere de corrupta intentione. Ex quo patet, quod irrationabiliter idem ipse dicit, quod si est indignus, debet resignare, quia certè nihil facit ad simoniam, an collatio fiat digno, vel indigno; neque est mihi verisimile, quòd ecclesia in hac materia voluerit de nouo aliquid prohibere, præterquam quod Christus prohibuit. Imò in dicto. cap. Saluator. i. quæst. 3. ex illo Matth. 10. Urbanus Papa probat

triplex munus, scilicet à manu, à lingua, ab obsequio esse simoniam, vnde nihil de nouo videtur constitutum.

- 36 Quarta conclusio, Si preces, vel fauor, vel laus resolverentur tanquam pretium in aliquod temporale. clarum est, quod esset simoniacum. vt si Pontifex pro collatione beneficii ecclesiastici exigeret fauorem apud principem ad consequendam dignitatem temporalem, aut reditus consanguineis suis, aut laudem ad consequendam pecuniam, vel aliquid simile. Et patet, quia nil refert quod pretium detur mediatè vel immediatè pro re spirituali. Hæc est Innocent. & Cardina. in d. c. tuam. de ætate & qualitate.

37 Quinta conclusio, Si preces, fauor, vel laus, aut amicitia deduceretur in pactum, fortè esset simonia, quamuis hoc non habeo pro certo. Sed videtur, quia tunc inter cederent per modum pretii. Et ita videtur sentire Caietanus vbi supra. Totum hoc confirmatur de consanguinitate, timore, precibus, quia si ista essent simonia: omnis acceptio personarum, inordinata distributio spiritualium, esset simonia, quia semper fit ex aliquo motiuo, & non spirituali.

Ad authoritatem S. Tho. respondeo, quod intelligit, cum preces, & alia interueniunt, sicut in 4. & 5. conclusione dictum est. Et in summa puto, quod temporale in materia de simonia solum intelligitur, quod est sub
ie

iectum auaritiæ. Nam peccata multa possunt contingere in administratione spiritualium, Sed in hoc erratum est, quod voluit hi omne peccatum facere simoniam in hac materia. Itaque simonia est dare, vel accipere aliquid spirituale pro bono aliquo utili, hoc est, facere questum de spiritualibus. De munere autem ab obsequio, respondeo item per conclusiones.

36 Prima conclusio, Cum obsequium est pecunia æstimabile, ita quod tandem resoluitur in commodum temporale, pro tali obsequio conferre officium ecclesiasticum est simoniacum. Verbi gratia, Si Episcopus releuatur à salario ministrorum, quod aliàs erat daturus, & ea ratione dat beneficia. simoniacus est. Hæc propositio videtur nota, quia nihil videtur referre, an pretium temporale mediatè vel immediatè interueniat. & vt Arist. dicit. 3. Ethicorum, quiddam pecunia est æstimabile, pecunia vocatur: & certum est, quod Episcopus in tali casu non gratis dat & ministri volunt cum simonia donum Dei pecunia, id est, pecunia æstimabili possidere.

Secunda conclusio, Si non ad sit pactum expressum, vel tacitum, non puto incurreret poenam iuris, neque esset obnoxius restitutioni qui id faceret, sed esset simonia mentalis, quia releuatur à restitutione. vnde in capitulo mandato. extra. de simonia, non condennatur. Nescio tamè an excusetur à poena iuris & restitutione, quando inter alias conditiones prælatus hoc etiã addit familiari futuro,

habens intentionem providendi, Dabo tibi in beneficiis vsque ad centum ducatos, vel dabo tibi salarium quinquaginta aureorum, quousque dero tibi beneficium centum aureorum, ita quod alia ratione alius non iret in obsequium & famulatum Episcopi. hæc inquam videntur malè sonantia, & certè periculosa: quia profectò si talis episcopus illis verbis alliceret, quatenusquam ut donaret equum, nō excusaretur à simonia. ergo si petens salarium illa conditione inducit ad remittendum, non videtur excusari.

37 Tertia conclusio, Præstare* obsequium ad consequendam benevolentiam Pontificis, ut illa ratione posset quis consequi beneficium, quamuis credam esse illicitum, si tamen absit quoddamque pactū, & obligatio, non est simoniacū, quia tale obsequiū nō interuenit per modū pretii. Et hoc intelligo, etiā si hac ratione releuetur episcopus à salariis pecuniariis, & postea beneficiū cōferat: itaque postea cōferat, tanq̄ ex benevolentia, & nō tanq̄ ex obligatione. Sicut etiā dare episcopo munera ad consequendā benevolentia cū spe consequendi ecclesiastica beneficia cū tali benevolentia, vel ex tali benevolentia, turpe quidē & nepharium est, sed non simoniacum. Vtraq; cōclusio videtur ex mente Caiet. vbi suprā: dixi verò, quod est illicitū quærere hac ratione benevolentiam: quia si vellet esse familiaris, ut cognosceret facultatem, &

ido

adoneitatem eius, vel quia Episcopus etiam conuenienter dignitates non dabit, nisi familiari, nō videtur illicitum.

Dictum est vtcunq; de peccato simonię in genere. Nam determinare casus in particulari, esset conatus laboris immensū: quanquam ex potioribus, & ex quibus explicatio aliorum possit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictum est, quod simonia ex aliqua parte dependet ex iure positivo, & maximè ex autoritate summi Pontificis.

Dubitatur vtrum* summus Pontifex possit esse simoniacus. Et videtur quod non, quia saltem beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum ipse est dominus, sicut domini Iuristæ dicunt quod potest ea cōferre pro suo arbitrio, neq; tenetur dare gratis. Nam vna ratio, quæ affertur contra simoniacos, est, quia vendunt quod suum non est, quæ ratio non procedit contra Papam. Durā. vbi supra. dicit, quod in quocunq; casu alius esset simoniacus, similiter summus Pontifex esset. Quem sequitur Palud. vbi suprā. & S. Tho. in. 4. vbi suprā, q. 3. art. 3. ad secundum, sine distinctione dicit, quod opinio, quæ dicit Papam non posse esse simoniacum est erronea, sed quod potest esse simoniacus sicut alius homo. Sylue. §. 4. post Anto. de But. & Hostiens. dicit, quod Papa potest esse simoniacus in his, quæ de se sunt simoniaca. Et est cōmunis opinio Canonistarum & Theologorum in, 4. Ratio
It 5 est

De Simonia.

est quia leges non obligant legillatores. ff. de legi. lege picipes. & 6. q. 3. c. cuncta. Panor. idem expressè. c. 1. de simonia, & Card. ibidem. Respon deo per conclusiones.

- 39 / Prima cōclus. In* simonia quæ est iuris diuini, æquè vel grauius pōt papa esse simoniacus, sicut ali' homo. Hęc nota est, quia nō est supra ius diuinū.
- Secunda conclusio. In his autem quæ nō sunt verè spiritualia, sed sunt annexa spiritualibus solum iure humano, Papa posset ex rationabili causa sine vitio simoniæ conferre pro temporalibus. Hęc probata est supra, quia nil habent spiritualitatis, vt officium hospitalitatis, vel procuratoris, vt supra expositum est. Et idem videtur de officio Sacristæ, & fortè de sepultura, & de alijs huiusmodi, quæ profectò pauca sunt, & in illis quādoq; alius esset simoniacus, Si Papa sine rationabili causa faciat contractum aliàs simoniacū, grauitèr peccaret. Hęc probatur, quia vt Sanct. Tho. probat. 2. q. 96. arti. 5. princeps est solutus suis legibus quo ad vim coercitiuā, sed non quo ad vim directiuam, & est subditus legi, ex æquitate naturali, vt habetur, extra. de constitutione, c. cum omnes. Quisquis ius in altero statuit, ipsi eodē iure vti debet, vt Sapientis dicit authoritas, Patere legem, quam ipse tuleris. Atq; etiam impropèratur, qui dicunt, & non faciūt, quia alijs onera grauiā imponunt. & ipsi nec digito volūt ea mouere vt

De Simonia.

330

vt dicitur Mat. 23. Vnde, inquit S. Th. quātum ad iudiciū Dei princeps non est solutus à lege. & dixi grauitèr peccare: quia fortasse neq; à mortali excusatur, & quia vedit nō sua, & ratione scandali, & ratione iniuriæ, quā alijs facit, cogēdo ad ius, quod ipse tenere nō vult. Et idem iudicium est de omnibus alijs, quæ sunt iuris positiui. Vnde qui sine causa rationabili petunt dispensationes à Pontifice, licet adepti sint dispensationem, fortè excusantur, non tamen excusantur malè petentes, & quia Pontificem inducunt ad peccandum, quāuis Doctores dicant, quod circa ea, quæ sunt iuris positiui, Papa posset peccare alio peccato, scilicet acceptione personarum, vel auaritiæ, nō autem simoniæ. Videtur tamē, qd illud sit peccatum simoniæ. Nam sicut peccaret peccatum intemperantiæ, si sine rationabili causa non ieiunaret, aut duceret vxorem, quæ sunt de iure positiuo. Ita in proposito dicendum est, licet contra huiusmodi propositiones teneat glossa in illo. c. ex parte. & Anto. de But. & Ioan. de Imola, & Card. in. c. 1. de simonia. Vnde est corollariū, Eodē modo potest Papa dispēfare ex rationabili causa cū alijs in his quæ sunt simoniaca iure positiuo, & circa spūtua lia, & sine illa nō excusabit illos a pētō vnde posset dare facultatem cōmutandi sine noua licētia.

Sed ex primo dubio de obsequio oritur dubiū, Vtrū* hoc ipsum, scilicet sperare beneficiū spiri 40
tuale

tuale ex officio tēporali, sit simoniacum. Ad hoc respondent Doctores, quòd sperare principaliter est simoniacum, sed sperare minus principaliter, non est simoniacum. Sed parum refert, quòd sit principaliter, vel minus principaliter. & ideo melius est vt distinguatur, mediatè, vel immediatè: quia si immediatè per obsequium vult habere beneficium, simoniacum est. Si autem vult consequi benevolentiam, ex qua possit habere beneficium, non est simoniacum.

41 Dubitatur, An * promittere spiritualia, sit simonia. Dico, quòd non, licet sit malè factum. sed circa hanc disputationem de simonia iuris diuini & positiui difficultas est, quæ sunt illa, in quibus est spirituale de iure diuino, & quæ in quibus de iure positiuo, vt inde intelligatur in quibus Papa potest dispensare, aut non, Et in primis est cōtrouersia de beneficijs ecclesiasticis, an sint spiritualia ex sua natura, an solum de iure positiuo, & per consequens an vendi possint sine vitio simoniæ.

De qua quæstione sunt opiniones, Prima opinio * In beneficijs vniuersaliter simonia est de iure positiuo, & per consequens Papa potest vendere sine rationabili causa, & sine vitio simoniæ, vel ex rationabili causa, & sine vitio simoniæ, vel ex rationabili causæ & sine peccato. Hæc est glossæ in.c. ex parte. de officio delegati, & Antonij de Butr. & Imol. & Cardi. c. i. de simonia. Pro ista

ista opinione arguitur, Quia omni beneficio sunt simul spirituale, & temporale, & vbicunque hæc duo inueniuntur, potest venditio fieri ratione tēporalis, dum modo non pluris vendatur res, vt patet de calice, vestibus, sacris. ergo præbenda, quæ habet redditus, potest vendi secundum iustam estimationem temporalis redditus, dum modo gratis detur quod spirituale est in ipso beneficio. Et cōfirmatur. Quia quod hoc temporale sit annexum huic spirituali, solum est de iure positiuo. ergo Papa poterit vendere, ac si non esset annexum, imò vsq; ad Urbanum primum Ecclesia dicitur nō habuisse redditus. Præterea ius patronatus est spirituale & annexum temporali, & hoc non obstante, illud temporale potest vendi, vt patet extra. in c. seruire, & ex cap. ex literis. ergo simili ratione temporale adiunctū spirituali, in præbenda vendi poterit adiunctum cum spirituali. Verum hæc argumenta solum videntur procedere de simplici præbenda, vt canonicatu, aut patronatu, in quibus nil videtur esse spiritualis propriè, cum neque habeant clauis, neque administrationem sacramentorum.

Secunda opinio sequitur aliud extremum, qd omnis simonia in beneficio ecclesiastico est prohibita iure diuino, & per consequens vendi non potest sine vitio simoniæ. Hæc est opinio cōmunis theologorum, de qua statim plura.

De Simonia.

Tertia opinio sequitur viam mediam, scilicet
¶ in beneficijs habentibus administrationem or-
dinis, vel executionem clauium, simonia est de iure
diuino, & per consequens Papa non eximitur
ab illa, neq; alium eximere potest. In alijs autem
non habentibus talem administrationē, aut exe-
cutionem, simonia solum est de iure positiuo, &
sic Papa poterit illa vendere sine vitio simoniae,
aliās flagitiosè peccat, vt de canonicatu, patrona-
tu, & si qua sunt alia similia. Hæc est Panor. c. 1. de
simonia, & in receptione. c. vltimo de simonia.

43 De hac quæstione sit prima conclusio contra
Panormi. & Hostiensem, Non * minus est simo-
nia vendere canonicatum simplicem, quàm bene-
ficiū cum cura animarum. Probat, Nam si vē-
ditur officium, ita est spirituale, sicut aliud: si au-
tem temporale, nō est magis temporale redditus
simplicis præbendæ, quàm beneficij habentis cu-
ram animarum. ergo par ratio est de vtroq;. An-
tecedens autē pro prima parte probatur, in qua
est difficultas, quia clericatus est res spiritualis:
quia quauis sit ex institutione Ecclesiæ, nihil
aliud est, quàm cooptatio ad administrandū po-
pulo, & sacrificijs diuinis. Et Sanctus Thom. 2. 2.
quæst. 100. artic. 4. ponit clericatum inter spiritua-
lia, præbenda autem datur clerico, quia clericus
est primo ratione officij clericalis, & illo habet
ius capiendi fructus præbendæ, quod etiam ius
non

De Simonia.

332

non potest esse, nisi spirituale, cum fundetur
officio clericali, ratione enim illius officij debe-
tur illi sustentatio à populo de iure diuino, iuxta
illud. 1. ad Corinth. 9. Qui altari seruit, de altari vi-
uere debet: vnde sequitur quòd tam spirituale est
officiū clericale, & ius recipiendi fructus in sim-
plici præbenda, sicut in episcopatu: & sic nulla
videtur differentia inter beneficium simplex, &
cum cura animarum. Præterea, ita est de iure
positiuo subdiaconatus, sicut simplex clericatus:
ergo si propter hoc licet vendere præben-
das annexas clericatui simplici, licet vendere præ-
bendas subdiaconatus, si quæ sunt, vt si esset præ-
benda assignata subdiacono pro officio suo,
quod habet.

Secunda conclusio, Papa non potest vendere 44
sine vitio simoniae ex quacunque causa quod-
cunque beneficium ecclesiasticū. Probat, quia
in beneficio non reperiuntur nisi tria, officium,
ius recipiendi fructus, & ipsi fructus. Papa autem
non potest dare secundum, nisi per primum, quia
non competit ius recipiendi, vt dictum est, nisi
ratione officij: sed tam primum quàm secundum
est spirituale bonum. ergo Papa non potest illa
vendere. Hanc habet Palud. 4. distinct. 25. q. 4. &
Armacha. lib. 10. capit. 16. & Adrian. quoth. 9. &
Caieta. opusculo proprio de Simonia.

Item arguit Palu. & Armacha. Magis spiritua-
le

De Simonia.

le est actus eligendi Episcopum, qui tamen spectat ad canonicos. &c. ergo.

Et præterea, quia non est minus spirituale officium Canonici quàm sit de iure positiuo, quàm si esset de iure diuino, sicut nõ est minus spirituale officium subdiaconatus de iure positiuo, quàm sacerdotij de iure diuino. sed si canonicatus esset de iure diuino, vendi non posset. ergo neq; & nũc Præterea, quia in canonicatu tria inueniuntur (vt dictum est) clericatus, siue officium, ius recipiendi fructus, & ipsi fructus: quero vtrum canonicus habuit officium gratis, vel pretio. si secundum, est simonia. Quero & de secundo, scilicet de iure recipiendi fructus. Aut habeatur gratis, vel pretio. si secundum, est simonia, quia vt probatum est, etiam est ius spirituale, quia ex ratione officij spiritualis, sicut etiam ius decimarum in beneficio curato est spirituale. si autem Papa hoc gratis dedit, iste iam tenet titulum, & ius possessionemq; præbendę, & hoc sufficit ad recipiendum fructus neq; est ibi aliud, quod papa possit vendere. Unde est implicatio, quod Papa gratis det, quod est spirituale in præbenda, & vendat quod est temporale. & in hoc consistit ratio huius simonię. Et cõfirmatur. Nam papa non habet maiorem titulum ad fructus præbendarum, quàm ecclesia. sed ecclesia nõ habet nisi ius spirituale, scilicet ratione administrationis spiritualis. ergo neq; papa: ergo nihil

De Simonia.

333

hil habet, quod possit vendere. Et similis calumnia videtur esse, si quis diceret, Ego do tibi gratis titulum ac dominium ad fundum, sed vendo tibi fructus. si enim habeo ius ad fundum, fructus sunt mei. Præterea, si fructus essent annexi canonicatui, iure diuino, sicut in veteri testamento, nõ possent vendi. ergo neq; nunc, quia non minus est officium spirituale clericorũ, quàm erat Leuitarũ.

Item Panormita. arguit pro ea parte, qui est in hac sententia. Nam in capi. ex diligenti de simonia dicitur, quod præstatio homagij vel iuramenti pro beneficio acquirendo. diuinis, atq; humanis legibus contraria esse dignoscitur. ergo papa non eximitur ab illo iure. Præterea, si papa potest facere. ergo dare facultatem alijs potest: qd̄ omnino esset absurdissimũ. sed totus iste error pfecto emanauit, quod isti crediderunt, quod illa, quæ sunt iuris positivi, nõ sunt verè spiritualia, in quo vehementer erratum est. sicut enim spiritualis cõsecratio ecclesię, aut consecratio sacerdotis, benedictio aquę, absolutio sacramentalis, non sunt temporalia, sed spiritualia. ita licet beneficium canonicorum sit de iure positiuo, est ita spirituale, sicut officium sacerdotis, & idem est iudicium de alijs spiritualibus & contrarium dicere est erroneum. Papa enim non potest concedere spiritualia bona beneficiorum sine titulo spirituali, quia non est dominus, vt ait S. Thõ. 2.2. quæst. 100. Et

Vv proba-

De Simonia.

probat Palud. Nam fundatores non reliquerunt bona illa papæ, sed ministris solum, neq; spectat aliud ad papam, quam prouisio ministrorū. Hæc videtur contra Adria. vt infra dicitur. si tamen papa sine titulo spirituali de facto venderet, esset simonia similiter, ac si rex venderet illa, neq; venditio teneret. Non negamus tamē, quin papa pro communi vtilitate ecclesiæ posset vendere, vel aliter trāsferre fructus, vel partem illorum, quia etiā de bonis clericorum potest disponere tanquam dispensator & administrator.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quòd differentia est clara, quia in calice, aut in argento potest aliquis habere ius ad illud temporale, & non ratione spiritualis: non ita autem est in beneficio, vbi ad temporale non potest esse ius, nisi spirituale vt declaratum est.

Ad confirmationē negatur consequentia: quia licet sit annexum de iure positiuo, tamē annexū est debitum, solum ratione illius spiritualis.

Ad aliud de iure patronatus respōdetur, quòd differentia est clara, quia in patronatu spirituale sequitur ipsum temporale. è contrario autem in beneficio temporale sequitur spirituale. & hæc de beneficijs, & officijs, in quibus est aliquid spirituale. Si quæ tamen sunt, quæ re vera, vt supra dictum est, nullum contineant officiū spirituale, de quibus fit mentio in. d. c. Saluator non negamus
quin

De Simonia.

334

quin vendi possint sine vitio simoniæ, vt officiū, & præbenda in hospitali, imo & cathedra in vniuersitate, & alia similia: quia ista ad nihil spirituale ordinantur, & laicis possunt concedi. Ex quo sequitur, quòd * omnes præbendæ militares, 45 quas commendas vocant, possunt autoritate papæ vendi pro temporali sine vitio simoniæ. Nam licet sint annexæ religioni, & religiosi, non tamen ratione officij spiritualis, sed pro officio militari. Ex quo iterum sequitur, quòd * neque ex 46 autoritate papæ potest commutari commenda militaris pro beneficio. Patet, quia commenda est merè temporalis, sicut stipendium ducis in bello.

Adria. in quotlib. 9. ad quintum principale, dicit, quòd opinio, quæ dicit, quòd papa in venditione beneficiorum, non est simoniacus, verissima est, quando intendit vendere ius recipiendi fructus, non mediante aliquo officio spirituali. Contraria tamen opinio habet verum, quando intendit vendere mediante aliquo officio spirituali. Et inquit, quòd papa hoc potest facere, scilicet non mediante aliquo officio spirituali vendere præbendam, quia iura non possunt eum impedire. secus de prælatis inferioribus, & sic concedit, quòd autoritate papæ potest aliquis commutare beneficium pro officio temporali, notariatus, quod intelligitur, quòd papa dat illis præben-

De Simonia.

dam tēporalē pro officio illo, & nō ius spirituale;

Sed probatur quòd hoc sit falsissimum. Nam quæro si papa vendidit Petro ius recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo officio spirituali, quare canonicus tenetur dicere officium diuinum, vel interesse in choro, quia papa nō potest obligare ad hoc sine stipendio. Præterea, talis non faceret fructus suos, si non diceret officium diuinum, vt decretum est in concilio Lateran. sub Leone decimo. ergo fructus debentur ratione officij spiritualis. ergo papa non dedit nisi illo titulo.

Sequitur quæstio particularis de pensionibus.

47 An * circa illud contingat simonia, si permutentur cum bonis temporalibus, vt in redemptione pensionum. Et videtur quod sic, quia est beneficium ecclesiasticum. ergo circa illud potest cadere simonia. Præterea, vel illud est temporale, vel spirituale: si spirituale, ergo non habet æstimari, aut redimi pecunia. si temporale, ergo non licet commutare beneficium pro pensione. Cuius tamen oppositum vsus obtinuit. Caietanus in proprio opusculo & in summa in verbo & simonia, respōdet, quòd ius annuæ pensionis est merè temporale. Quod probat ex duobus. Primum, quia solos fructus beneficij ecclesiastici respicit. nam pēsiō non est beneficium spirituale, propriè loquendo, sed totum beneficium est illius, qui pēsiōnem soluit

De Simonia.

335

soluit. & secundo, quia solet laicis concedi, sicut ait S. Tho. 2. 2. quæst. 100. artic. 4. ad tertium, quòd cum papa concedit laicis decimas, non concedit ius sed solum res tēporales quæ nomine decimæ dantur. Maior in. 4. distinct. 25. ad quartum dicit, quòd pensio non est aliquid temporale, sed est beneficium, sed glossa in c. cum de constitutioni. videtur dicere, quòd vbi præbendæ non est annexum spirituale, videtur quod sit aliquid temporale, & quòd vendi, & redimi posset Adria. in illo quotlib. 9. ad quintū principale dicit & admittit, quòd pensio est temporalis, & per consequens quod nullo modo autoritate partium potest commutari beneficium pro pensione. Sed autoritate papæ potest, imo posset fieri pro nuda pecunia. Nā secundum eius imaginationem, illa pensio datur pro præbenda temporalis beneficij, & nullo modo pro aliquo iure spirituali. & quia nullus inferior papa potest conferre temporale beneficium nisi mediante spirituali, ideo neq; possessor beneficij, neq; episcopus, potest dare beneficium pro pēsiōne. Certè res videtur dubia & fortasse ista commutatio pēsiōnū nō est ita tuta, sicut omnibus videtur sed vtcunq; respondeo per conclusiones.

Prima conclusio, Pensio * quæ assignatur alicui super beneficium alterius, ratione alicuius ministerij spiritualis, licita est & honesta, sicut ratione adiutorij & subsidij: vt cum episcopo titulari

assignatur certa pensio super episcopatum alterius, ut adiuuet ad exercendum episcopalia. Ista conclusio est nota, nam datur stipendium iustum pro administratione spirituali. Et eodem modo posset assignari presbytero ut ferret subsidium pastori vel parocho seni, aut aliis inualido, ad administrandum sacramenta. vnde sequitur quod talis pensio redimi non potest pecunia, non solum transactione partium, sed neque auctoritate papae, ut supra probatum est, quia est verum beneficium.

49. Secunda conclusio, Habens * beneficium, cui per aliquod tempus ministravit, licite potest auctoritate papae cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium, & sine quocumque reali officio spirituali. Hæc probatur, quia ei qui diu inseruiuit beneficio, honestum est, ut pro præterito ministerio, etiam in futurum consulatur, & prospiciatur, & detur sustentatio, si postea non potest commode ministrare. Adhuc est verum de illo, Dignus est operarius mercede sua. Eademque ratione videtur, quod talis pensio non sit vendibilis: quia ius ad illam est mediante officio spirituali, neque est minus spirituale, quam si sit pro ministerio futuro. Sed etiam potest argui, contra, hoc quia est merè temporalis, nam datur solum tanquam alimentum, & non remanet obligatus ad aliquod officium spirituale.

50. Vnde est tertia conclusio, Papa * non potest dare

re alicui pensionem aliquam super beneficio ecclesiastico ei, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, vel alio pio titulo. Hæc probatur, quia papa non est dominus, sed dispensator, & illud esset dissipare. Præterea, in hoc faceret iniuriam populo, & ministris: populo quidem, quia cogeret soluere beneficium & stipendium nullo titulo debitum, cum tamen nullum alium titulum possit habere ecclesia ad bona laicorum, nisi quod dominus ordinavit, quod qui euangelio seruiunt, de euangelio uiuant. i. ad Corinth. 9. quod fieret, si decimas ministris ecclesie debitas pro ministerio alijs otiosis distribueret, Dico autem, sine ministerio, vel alio pio titulo, ut ratione paupertatis aut studij ad bonum commune, sed solum pro suo arbitrio. Confirmatur, Nam non est dubitandum, quin papa possit errare, & peccare in distributione beneficiorum ecclesiasticorum: sed iste videtur error manifestus, ut bona ecclesiastica, quæ sunt ministrorum, & pauperum, alijs distribuantur nullo titulo, ergo tales distributiones sunt iniustæ non minus, quam si quis pro quotidiano sacrificio legaret perpetuos redditus, atque papa illos assignaret alicui, qui neque sacrificaret, neque aliud pium officium conferret.

Quarta conclusio, Non * videtur irrationabile si ut papa det clerico pensionem aliquam in alieno bene

De Simonia.

beneficio, solùm quia clericus est. Probatur, quia si clerici certo numero, & non ita sine discrimine & passim ordinarentur, rationabile esset, vt ecclesia sustentaret ministros suos de quorum numero sunt omnes clerici, maximè qui aliàs non haberent vnde honestè viuerēt, sed talis pensio etiã videtur quòd esset verum Beneficium, quia titulus esset verè spiritualis scilicet ratione ministerij, quòd talis clericus vel impendit, vel aptus est impendere, & per consequens non videtur quòd talis pensio possit vendi.

52 Quinta conclusio, Vt cunq; * iusto, siue iniusto titulo papa alicui concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neq; ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio est merè tēporalis, quia secundū se est tēporalis, neq; est annexa alicui spirituali, postquam ius ad illā nō est spirituale. ex quo sequitur, q̄ vendere, aut redimere talē pensionem, pretio quolibet temporali non simoniacum patet ex conclusione.

53 Sexta conclusio, Si quis * contulit, aut permutauit beneficium pro pensione, etiam autoritate papæ nullo modo possum intelligere quomodo talis pensio possit vendi, aut redimi pecunia, neq; sufficere soluere argumētū superius factum. Aut enim talis pensio est spiritualis, aut tēporalis. Si spiritualis, redimi nō pōt: si temporalis, permutari cū beneficio non potest. ergo talis pensio nō potest

De Simonia.

337

potest cadere sub emptione aut redemptione. Vnde cōmentitium puto quod dicit Adrianus, quòd autoritate papæ possit permutari pensio cum beneficii præbenda, secludendo ipsum spirituale, quia (vt supra probatum est) Papa non potest dare illud temporale, nisi propter illud spirituale. Imò neque dat, quia nunquam datius ad illud temporale, nisi ratione tituli & officij spiritualis. Dico temporale, quod est in beneficio, Vnde commutari pro pensione non potest. Confirmatur. nam si quis obtinuit beneficium quia dedit pensionem, si postea non dicat officium canonicum, non facit fructus suos, vt determinatū est in concilio Lateranensi, sub Leone decimo. ergo signum est, quòd talis non habet titulum ad fructus beneficii, nisi ratione officij spiritualis. Fictitium ergo est & sophisma, quòd ille permutauerit quod temporale erat in beneficio pro pensione. Sed eodem modo permutauit sicut pro alio beneficio. neque de hoc est dubium. Itaque non video quomodo alterum cum altero possit stare, vt beneficium mutetur pro pensione, & iterum pensio pro pecunia. Et Adria. bene consequenter concedit, q̄ sicut à principio est facta permutatio beneficii cum pensione, poterit fieri cum pecunia autoritate papæ. Confir. iudicio meo vehementer, quia permutatio ab initio, non potuit fieri cū pacto redemptionis pensionis, vt etiam fatetur

D:Caie. Neque quisquam alius negat. Ex hoc sic arguitur, Vel in illa permutatione permutatur temporale vel spirituale. Si spirituale, ergo permutatio pro pensione temporali est simoniaca. Si temporale, ut dicit Adria. ergo neque pactum de redemptione erit simoniacum, cum nihil spirituale interueniat.

54 Septima conclusio, Quancunque* pensionem papa imponat, vel ex officio suo, vel ad supplicationem alterius, quæ non sit causa permutationis & sine obligatione ad aliquod officium vel ministerium spirituale: omnis, inquam, talis vendi potest & redimi sine simonia. Ista patet ex superioribus, quia talis pensio est purè temporalis. Diximus autem sine simonia, quia non dubito, quin talis negotiatio sit vitiosa, & præstans magnas occasiones ad fraudes simoniacas.

Vnde est corollarium, Habentes tales pensiones temporales non tenentur ad officium canonicum. Hoc corollarium videtur clarum. nam si pensio est temporalis, non est beneficium ecclesiasticum. Et hoc profectò in hac materia absurdum est, ut non possimus aliter istos pensionarios absoluerè à vitio simoniæ, nisi excusando eos à quocumque officio & ministerio ecclesiastico. Ex quo iterum sequitur, quod nullo iusto modo possident tales pensiones, atque adeo si istæ redemptiones pensionum non redigerent nos ad istas angustias, non pate-

re

remur perplexitatè, sed simpliciter diceremus pensiones esse vera beneficia, quæ dantur clericis ratione officii: & sic tenentur ad officium canonicum, quod multo honestius & securius esset in pontifice, & possessoribus pensionum.

SECUNDA PARS

Relectionis de pœna simoniacorum.

S V M M A.

- 1 Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an teneatur restituere: quicquid simoniacè accepit.
- 2 Simoniacè consecutus beneficium ecclesiasticum nihil iuris acquirit in illo: neque facit fructus suos, sed tenetur resignare.
- 3 Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur restituere, an de solo positivo.
- 4 Restitutio pecuniæ acquisitæ per simoniam, non est de iure diuino.
- 5 Beneficium simoniacè acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de iure diuino.
- 6 Pecunia ex contractu simoniaco acquisita cui debeat restitui.
- 7 Restitutionem quis bona fide fecit dando pauperibus, vel illi, à quo accepit, an teneat factum.
- 8 Beneficium adeptus, qui quidè non dederat pecuniam

[epi-

De Simonia.

- episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere.
- 9 Contrahentes cum papa, an sint simoniaci, aut incurrant, pœnam iuris.
 - 10 Accipere aliquid pro sepultura, an sit licitum, & quando.
 - 11 Sepultura ius priuatum an possit quis obtinere, & quomodo.
 - 12 Religionem si quis ingrediatur, an ille, qui cum recipit possit pro ingressu aliquid recipere.
 - 13 Si q̄s Legat monasterio in perpetuū mille aureos ut faciat sacrum perpetuò: si hæres dicit, Ego dabo beneficium simplex huius missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum, & fieri possit sine simonia.
 - 14 Mediatores, qui pro aliis contractus constituunt simoniacos, quas incurrant pœnas.
 - 15 Dare pecuniam, ut ab officio quis non deponatur, an sit simoniacum.
 - 16 Simoniaci pœna qua sit.
 - 17 Licet temporale non possit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & venditionis, an aliquo titulo spirituali possint spiritualia ipsa esse media ad aliquid temporale.
 - 18 Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus describitur.
 - 19 Clerico d̄trum liceat suas locare operas in administratione spiritualium.
 - 20 Locare operas in administratione spiritualium non plus

De Simonia.

339

liceat, quàm locare ipsa spiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quàm pro ipso spirituali.

Via pœna simoniacorum pendet ex restitutione, & hæc est potissima pœna, ideo solum tractabo de restitutionis pœna, quia in hac sola videtur magna difficultas consistere. Vnde est prima quæstio, An * ille, qui aliqd. 2 temporale accepit, ratione contractus simoniaci, teneatur restituere quicquid simoniacè accepit. Ad hanc quæstionem respondent omnes doctores tam theologi, quàm canonistæ, quòd sic, & habent eam tanquam certam & indubitatam. & p̄bant ex cap. si quis episcopus. i. quæst. i. vbi tamē non agitur de hac restitutione, sed solum cauetur q̄ ordinato per simoniam non proficiat talis promotio, & de episcopo ordinatè dicitur quòd proprii gradus periculo subiacebit. Sed argumentantur (vt solent) ex vno ad aliud. Plus tamen videtur facere caput, mandato. de simonia. vbi habetur, q̄ simoniaci mentales non tenentur ad restitutionem, neque temporalium, neque spiritualium. Ex quo arguitur, quòd si esset simonia exterior, tenerentur ad restitutionem.

Respondetur tamen & sit prima conclusio, Quicumque * simoniacè consequutus est ecclesia. 2

sti.

sticum beneficium, nil iuris acquirit in illo, neq; facit fructus suos, sed tenetur resignare. Hæc expressè habetur in iure, c. ea que. i. q. 3. & c. ex multis. & i. q. 1. c. si quis. & c. presbyter. Et sunt extravagantes apertè hoc cauētes Martini quinti, Eugenii quarti, Pauli secundi & Sixti quarti.

37 Sed dubitatur, an* de iure naturali & diuino tenetur restituere, an de solo positiuo. Et primò de temporali videtur, quòd sit de iure diuino obnoxium restitutioni. nam ita est prohibitum de iure diuino recipere aliquid titulo simoniaco, sicut vsurario sed vsurarius tenetur restituere iure diuino & naturali quicquid acquisiuit ex vsuris: ergo & simoniacus. Est etiam probatio sancti Thome. Qui aliquid accipit contra voluntatem domini, pro re, quam tenebatur dare gratis, tenetur ad restitutionem. Sed ita est in præsentia, ergo. Confirmatur, quia si emptor tenetur restituere beneficium sine condemnatione, ergo vendens tenetur restituere pecuniam. Præterea, si hoc solum est de iure positiuo, cum hoc sit pœnale sequitur quòd simoniacus non tenebitur restituere ante condemnationem. Consequens est contra omnes doctores. Præterea, quia non videtur cautum in iure, nisi de restitutione in simonia quæ est vel committit in ordine, vel beneficio, vel pro ingressu religionis. Si ergo institutio est solù de iure positiuo, videtur, qd qui recipit pecuniã pro

pro administratione sacramentorum, aut aliis actibus spiritualibus, aut celebratione missæ simoniacè, non tenebitur restituere. cum tamen ista sint non minus spiritualia, & per pactum non minus enorme. ergo. Præterea arguitur instantèr. Nam non dicitur contractus, vbi alterum pro altero commutatur, si vna pars vere non dat quod pasciscitur. Vt si quis pro dono recipit pecuniam, si reuera non dat donum, tenetur restituere pecuniam. Et si emo equum à non domino, tenetur mihi restituere pecuniam, & ego equum. Ita est in proposito, quòd vendens beneficium, nō facit emptorè dominū beneficii, neq; dat ei titulū, sed emptor tenetur dimittere, ergo venditor restituere pecuniã, secluso oī iure positiuo. In oppositum est, quia apud Deum ita est simoniacus mētalis, sicut simoniacus exterior. sed mentalis non tenetur restituere, sed sufficit ei sola penitentia, vt habetur in d. c. mādato. de simonia. ergo non est de iure diuino.

Ad quæstionem respondent Innocen. & Hostien. in c. tua nos. de simonia, qd in simonia, quæ est de iure diuino, est obligatio ad restitutionem, etiã de iure diuino. Et ad c. mādato. respondent qd intelligitur solum de simonia, quæ est solū de iure positiuo. Sed cōtra est qd c. loquitur de simonia, quæ est in ingressu religionis, q̄ est de iure diuino. Neq; valet dicere, vt ali⁹ respōdet, qd c. illud itelligitur nō de

De Simonia.

de pecunia accepta pro ingressu religionis, sed p loco in ordine monachorum post ingressum reli gionis. Hoc enim est diuinare, cum c. absolute lo quatur de loco habito seu acquisito in monaste rio, & præterea post ingressam religionis non ef set simoniacum dare pro certo loco inter mona chos pecuniam, etiam si fuisset exterior compo sitio, quod manifestè esset contra caput. In eadem sententia cum Innocentio & Hostien. est Maior 4. dist. 25. q. 5. Generale est, inquit, & de iure, natu ræ, q homo nõ acquirat dominium per actum quẽ tenetur gratis dare. Imo addit, quod neq; pa pa potest dispensare vt retineatur pecunia. Et in hac sententia videtur esse Adria. quotlib. 9. quod tenetur de iure diuino simoniacus restituere. Sed contra istam opinionem statuo conclusionem.

4 Restitutio * p pecuniæ acquisitæ per simoniam non est de iure diuino. Hæc est Caie. 2. 2. q. 100. ar. 6. & Syluest. verbo simonia. §. 20. & Panor. c. man dato. Ex quo videtur sufficienter probari. Et ar guitur sic, Si illa restitutio esset de iure diuino, & naturali, deberet fieri illi, à quo ablata est pecunia vt in usura, & in aliis rapinis. consequens est con tra omnes doctores, & fortè contra veritatem. Confirmatur, Nam si do Petro. viginti au reos vt interueniat cum usurario, vt det mihi mille aureos. ad usuram, Petrus non tenetur resti tuere, & tamen si darem vt interueniat apud epi sco

De pæna Simoniacorum.

339

copum, vt impetraret beneficium, teneretur. er go non est idem iudicium de vtroque. Præterea non minus obligatur ad restitutionem simonia cus spiritualis acquisiti, quam tēporalis. sed hoc non est de iure diuino, vt statim aperte probabi tur: ergo neque reliquum. Sed argumenta in contrarium non ita facilè soluuntur. Ad primum Panor. c. mandato conatur multas differentias po nere inter usurarium mentalem, & simoniacum, sed omnes sunt inefficaces. vide illum, quia tan dem videtur consentire cum Innocen. & Hostiẽ.

Caie. ponit. differentiam, quia in simonia est voluntaria translatio, quamuis iniqua, sed in usu ra non: sed fortasse differentia est, quod in usura efficitur iniuria illi, à quo exigitur usura, & ideo ei restituendum est: sed in simonia non fit iniuria illi, qui libenter dedit pecuniam, sed iniuria facta est rebus sacris, sicut si in loco sacro aliquis habe ret rem cum propria vxore, non faceret illi iniu riam, sed templo. Ita in proposito dicit, quod nul la fit iniuria illi, à quo pecunia accepta est, sed re bus spiritualibus. & ideo nulla restitutio est faciẽ da illi, qui dedit pecuniam de iure diuino.

Ad secūdam patet per idem. Vnde fortasse ita esset, si postquam habet aliquis ius ad beneficiũ, vt per electionem, aut præsentationem patroni, episcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de iure diuino tenetur episcopus illi restituere.

De pœna Simoniacorum.

Ad terciū videtur dubiū de cōsequēti sed tamē dico cū dño Caiet. & cōmuni opinione, q̄ etiā ante cōdēnationē tenetur restituere. Probatur, quia ecclesia potuit illegitimare illū contractū, ita vt nō trāferretur illud dominiū pecuniæ in simoniacū. Sed hoc videtur fecisse, quia fecit i illo quic quid potuit facere, in odiū simoniacōrū, ergo creditur q̄ illegitimauerit contractum. Cōfirmatur aperte, quia ex solo statuto humano, vt cōtinuō dicam, simoniacus non acquirit titulum in beneficio, sed tenetur resignare etiam ante cōdēnationem. ergo cū non minus sit absurdū & odiosum vendere quā emere, videtur etiam q̄ vēditōr non acquirat dominium pretij quod accipit.

Ad confirmationem patet per idem. nō enim tenetur restituere nisi, de iure positiuo.

Ad quartum dico, q̄ forsan consequens est verum, quia nulla facta est pecuniam danti iniuria, & ideo si non esset cautum in iure, non cadit restitutio. Vel dicatur, q̄ cū hoc sit tam odiosum in iure, licet arguere ab vno ad aliud, & sic si tenetur restituere in ordine vel beneficio, tenebitur etiā in alijs spiritualibus, & ita tenet Syluest. §. 20.

Ad superiora respondetur q̄ in contractu simoniaco non fuit conuentio, vt collator beneficij, aut renuntiator verè det titulum, sed solum q̄ faciat quod in se est de facto renuntiando, aut cōferendo: & sic nulla fit ei iniuria, nisi fortè deciperet

De pœna Simoniacorum. ¶ 340

ret illam, persuadens, q̄ non acquireret titulū, neq; teneretur ad restitutionem. Idē etiā in iure diuino & primū si staremus in iure diuino, etiam dans pecuniā acquireret titulū beneficii. Potest confirmari solutio primi argumenti, quia simili peccato peccat dās pecuniam pro beneficio sicut recipiens: dās autem nō facit iniuriā sibi ipsi, ergo neq; recipiēs facit iniuriā danti, quia hoc peccatū non consistit in iniuria personarū contrahentiū. Cōfirmatur, Nā non viderur imaginabile, q̄ in eodē contractu vterq; contrahentiū patiatur iniuriā, in contractu autē simoniaco si accipiens pecuniā facit iniuriā: ergo accipiens beneficium. Quia non plus licet extorquere beneficiū pro pecunia, quā ecōtrario pecuniā pro beneficio. Præterea, etiā si Petrus debèret. 100. aureos episcopo, & epus nō posset aliter recuperare illos nisi cōferēdo beneficiū, & ea ratione cōferret, nihilomin⁹ esset simoniac⁹ (vt supōno, & determinatur à doctoribus) & ea ratione nō facit iniuriā Petro tūc ergo nō cōsistit simonia in iniuria partiū. & hoc expressè dicit S. Th. & Syluest. §. 17. cōtra angelū.

Sed queritur an* beneficium simoniacè acquiritū sit obnoxium restitutioni de iure diuino? Dico q̄ nō, sed de iure positiuo. Probatur eodē modo sicut de pecunia probauimus ex illo c. mādato. Si enim esset de iure diuino, monachus cōsequutus locum in monasterio pro pecunia, teneretur re-

De pœna Simoniacorum.

linquere monasterium, neque professio valeret, cuius contrarium bene habetur ex illo c. Præterea probatur, quia summus pontifex electus simoniacè, acquirit totum titulum, neque tenetur resignare, ut patet extra de elect. c. licet. ubi Alex. ad uitandum schismata dicit in concilio generali, quod electus à duabus partibus Cardinalium, sine ulla exceptione habeatur pro indubitato papa. Ex quo infert Maior, quod neque exceptione simoniæ, & ita tenet glossa in c. si quis pecunia. 79. distin.

Sed contra. eadem. dist. c. eodem. Nicolaus papa dicit, Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit apostolicæ sedi inthronizatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceat que Cardinalibus, & alijs clericis Deum timētibus, & laicis in uasorem illum anathematizare. Respondet glossa in eodem c. quod intelligitur si fuit electus ab illis, qui non habebant potestatem eligendi. sed Maior dicit, quod glossa est contra text. ideo ipse dicit, quod illud ius est reuocatum per nouum ius capit. licet.

Sed notandum, quod Iulius. 2. anno Domini. 1505. 19. Calend. Februarij edidit extrauagatē super electionem papæ simoniacam, quod nullum habeat effectum, quam fecit publicè affigi in ualuis Basilicæ beati Petri, & cæcellariæ, atque reuocare omnes constitutiones pontificum in contrarium, & nominatim illud ca. licet. Vnde sequitur primo, quod

De pœna Simoniacorum. 341

quod hodie non teneret electio simoniaca. Secūdo, quod hoc est de iure positiuo, quia nunquam papa dicit hoc esse de iure diuino, & reuocat constitutionem in contrarium. Tertio patet, quod ex c. licet tenebat, & erat canonica papæ electio antequam reuocaretur, & ita videtur tenere glossa ibi dē, quæ solā exceptionem heresis dicit esse admitteḃdam: quod tamen Maior ait adhuc non esse verū, sed esse pontificē, etiā si esset hæreticus. Sed contra hanc opinionē & cōmunē modū intelligēdi, c. mandato. videtur vrgere. c. si quis. 1. q. 1. ubi sic legitur. Si quis neque sanctis pollēs moribus, vel neque clero populoque; vocatus, vel pulsatione coactus impudēter Christi sacerdotiū, iā quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore, vel sordidis precibus ore, siue comitatu, siue manuali seruitio, siue fraudulento munusculo, episcopale seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis glorię auaritia fultus, dignitatē acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, casuque; insperata mors, poenitentem non inuenerit, proculdubio in æternū peribit. Ex quo etiam probatur haberi, quod etiam sine peccato exteriori, sed solū muneræ dato, vel obsequio etiam, aut precibus cōsequutus episcopatum, tenetur resignare: quod est contra illud c. mandato. Responderi potest quod hoc. c. reuocatur per illud cap. mandato. Sed contra, quia papa illo cap. 1. respondet consultationi, neque vult con-

De pœna Simoniacorum.

— **do**re nouum ius. Adrian. quotlibet. 9. putat, ex iure diuino esse obnoxium restitutioni, quod simoniacè acq̄situm est, siue spirituale, siue temporale. Armach. lib. 10. c. 23. tenet adhuc latius, quod non solum si simoniacè, sed si ambitiosa hypocri- si peruenit quis ad sacerdotium, nullum titulum acq̄rit, & tenetur restituere. quia non intrat per ostium, & per consequens est fur, & latro. Henri. de Gand. quotlibet. nono quaestione. 26. aut. 16. tenet quòd simoniacus tenetur iure diuino restituere quicquid est consequutus. Et ad c. mandato. dat illam glossam supra positam, quòd intelligitur non de receptione monachorum, sed de loco inter monachos. Maior dist. 25. q. 5. etiam tenet, quòd est de iure positivo, quòd per simoniam non acq̄ratur titulus in beneficio: vnde videtur consequenter loqui quia prius dixerat videntem teneri ad restitutionem temporaliũ. Panormi. in dicto c. mandato, quia non placent ei differentie, quas ponunt doctores, inter simoniacum & usurarium, ponit aliũ intellectũ illius c. vt intelligatur, non si quis principali intentione dederit aut receperit pecuniam pro ingressu monasterij, sed secunda intentione, alias quòd teneatur restituere. & hoc inquit est tutius. Sed in c. tua nos de simonia, aperte dicit, quòd simoniacus mentalis siue in simonia iuris diuini, siue positivi, non tenetur restituere, & citat

De pœna Simoniacorum. 342

— **ta**t Io. An. in vtroque c. **Sed*** cui debet fieri restitutio de pecunia? Re- 6
spondetur primo ex sententia omnium doctorũ, quòd nõ debet fieri ei, à quo accepta est, quia nõ est illi facta iniuria, licet de hoc non adducant doctores aliquem canonem id determinantẽ, quòd ego sciã. secũdò q̄ debet restitui ecclesiã, in cuius iniuriam accepta est. Si verò non est facta iniuria alicui ecclesiã, danda est pauperibus vel ecclesiã cathedrali, quæ ex Syluest. §. 20. cũ alijs colligere licebit. Tertio videtur mihi, q̄ debet expendi, sicut alix pecuniã, in opera pia ex mandato episcopi. Vel (si hoc commodè non posset) de voluntate possidentis. Sed notandũ, quòd si aliquis dederit pecuniam simoniacè & non recipit beneficium ita quòd simonia non est consummata pecunia est restituenda eidem, vt ait Caieta. in Sũma: quia de iure naturali, tenetur restituere ei, à quo accepit, quia de eodẽ iure naturali est, vt ille nõ perdat sua, nisi recipiat illa, p̄ quibus illa dedit. Secũdò etiã notandũ, q̄ si tenebatur episcopo isti dare destinètẽ beneficiũ, & exigit pecuniã, etiã stãdo in iure naturali, tenetur illi restituere, quia fecit illi iniuriã. sed fortasse iº positiuũ voluit priuare episcopũ ipso facto, sicut & beneficio. Hæc dicta sunt pro cõmuni sententia doctorũ. Sed fortasse posset defendi, q̄ restitutio pecuniã est facienda eidẽ etiã. & ratio est, quia licet stãdo

De pœna Simoniacorum.

in iure diuino non fiat ei iniuria, sed quia ratione iuris positiui non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecuniam, consequenter videtur dicendum, quod debet etiam restitui illud, quod dedit. Sed ad hoc responderi potest, quod ille iam non tenet quod non acquirebat ius in beneficio, & nihilominus vult dare pro illa translatione beneficii pecuniam & sic licet non sit de iure diuino cui debeat fieri restitutio, non videtur dubitandum, quin debeat fieri collatori, id est talis debet reddere in manus illius, ad quem spectat providere.

At de fructibus beneficii idem videtur iudicium, sicut si ex aliis causis non faceret fructus suos & debet considerare ad quæ spectant fructus de iure, vel dare in fauorem ecclesiæ, cui facta est iniuria vel pauperibus, sicut de aliis pœnis fieri solet.

7 Dubitatur, An* si quis bona fide fecit restitutionem, dando pauperibus, vel illi à quo accepit, teneat factum. Respondetur quod sic, neque amplius tenebitur ad restitutionem.

8 Dubitatur, Si* adeptus quis beneficium non dedit ipse quidem pecuniam episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere. Respondetur, quod postquam primo sciuit, tenetur restituere perceptos fructus, exceptis tamen, quos bona fide consumpsit. Syluest. §. 13. p. 8. Antonius de Butrico. de regalibus. de simonia, dicit, quod episcopus non potest renuntiare sine licentia papæ neque inferiores sine

De pœna Simoniacorum.

341

sine licentia episcopi. Et præter hanc pœna restitutionis incurrunt omnes sententiam excommunicationis, à qua non possunt absolui, nisi à papa. Ex his patet, quod papa potest dispensare in omnibus superioribus, ut si quis. v. g. restituat beneficium per simoniam habitum, etiam in pecunia dispensari potest quamuis Maior dicat, quod in pecunia non potest, quia illa est ecclesiæ, & papa non est dominus eius. Et hoc apparerem habet postquam ius iam est acquisitum ab ecclesia, & quia est pœnale, videtur, quod papa possit dispensare.

Sed dubium est, An* contrahentes aliquid cum papa sint simoniaci, aut incurrant pœnam iuris. Respondetur primo, quod incurrunt peccatum simoniæ. Secundo, quantum ad pœnas, Syluest. §. 19. post Ioannem de Lignano. c. 1. eodem tit. respondet & dicit quod eo ipso, quod ex certa scientia papa scit & tolerat videtur dispensare, quod limitandum est (inquit) quando simonia committitur cum ipso papa, ut ab eo habeatur beneficium, eo sciente & consentiente, quia tunc scientia principis hoc vitium purgat. Adria. quotl. 9. ac vlt. ad quartum argumentum principale, dicit de contrahentibus cum papa, quod ubi expressè eximit eos, ne incurrant, etiam incurrunt pœnas illas. Et videtur etiam tenere Panormita. c. 1. de simonia. & ca. extirpanda. de præbendis, Sicut in simili, ludens cum Episcopo ad Azarum, super quo esset lata sen-

sententia excommunicationis, non vitat sententiam, ut dicit Ioan. Andr. in regula, Cui licet. de regulis iuris. Palud. d. 25. q. 4. arti. 1. tenet cum Syluest. q. papa videtur dispensare. Cajet. 2. 2. q. 100. art. vlti. tenet partem negatiuam, q. nō licet præsumi voluntatē principis, nisi recta ratio suadeat: & hoc modo suadet recta ratio, vt papa dispense cum illis. Imò contra videtur argumentū, quia si papa confert beneficium excommunicato & scienter, nō intelligitur dispensare cum illo, vt in c. si sumus. de sententia excommunicationis, in Clementina. vbi dicitur, q. papa cōmunicans scienter cū excommunicato, non intelligitur absoluerē illum. Et glossa dicit, q. etiam si participet in diuinis. Sed Caietanus dicit hanc suam sententiam nō esse firmam. Certē videtur q. papa intēdat dispensare, quia intendit retinere pecuniam, quam profectō non potest retinere, nisi conferat beneficium. Et ideo teneo opinionem Syluestri.

10 Dubitatur præterea * an pro sepultura liceat aliquid accipere. Et videtur quod sic, ex consuetudine ecclesiæ. S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. ad. 3. dicit, q. idem est iudicium, quod de vasis sacris, & ideo terra vendi potest, non ratione cōsecrationis. Idem tenet in. 4. d. 25. Imò in c. abolendæ. de sepulturis, dicitur, q. ius sepeliendi vendi nō potest. Vnde licet diuersæ ecclesiæ habeant ius sepeliendi in eodem cœmiterio, vna non potest vendere alteri ius suum.

suum. Primum dictum sancti Thomæ intelligendum est, quod locus nō adum consecratus in sepulturam vendi potest, duodecima, quæstione secunda, cap. aurum. Si verò iam fit deputatus ad sepeliendum humana corpora, vendi nō potest ad sepulturam secundum omnia iura licet in necessitate vna ecclesia possit vendere alteri ecclesiæ. Hostiensis dicit, q. quicquid temporale datur vel permittitur, vt electio sepulturæ fiat, est simoniacum, prima, quæstione secunda, c. quia pio. & de pactis, capite finali. Panormitanus in capite, apparentiam. de simonia, dicit quod obseruari possunt laudabiles consuetudines, si tamen spiritualia prius conferantur, aliàs non est tolerabilis consuetudo, tamen cauendū est, ne petant clerici aliquid pro sepultura. Sed possunt petere quod feruetur consuetudo, & hoc pro officio sepeliendi. Et idem dicit Syluest. §. 20. Puto, quod quando est consuetudo, quod aliquid detur pro loco sepulturæ, vt notat Innocent. in dicto cap. apparentiam habet pro quo est text. in l. priuilegia. c. de sacrosanctis ecclesijs. vbi dicitur, q. ea, quæ ab antiquo sunt solita ecclesiæ, & ministris tribui nō debēt aliquo modo impediri. Quantum ad hoc, videtur mihi primo eodē modo prohibitū esse accipere p. sepulturis, sicut pro alijs spiritualibus, siue hoc sit de iure diuino, siue humano. Patet hoc ex cap. abolendæ vbi damnatur peruersa cōsuetudo exigendi

De pœna Simoniacorum.

exigendi aliquid pro loco aut terra sepultura. Glossa tamen dicit, quòd licet clerici exigere nò possint, tamen laici sunt compellendi seruare antiquas condiciones, & ex cap. ad apostolicam de simonia, vbi dicitur de funeralibus. & cap. cum in ecclesia. de simonia. Secundo dico, quòd seruare consuetudinem laudabilem tenentur laici, vt patet ex. d. c. ad apostolicam. quamuis in ca. cum in ecclesia. dicatur, quòd nulla consuetudine excusari potest, quòd aliquid pro huiusmodi accipiatur sed quòd non intelligatur, quòd non possint recipere, probatur quia non est magis spirituale, quàm sacrificium. Et eodem tenore in d. ca. abolende. & c. ad apostolicam. & c. cum in ecclesia. prohibentur exigere pro funeralibus, pro benedictionibus nubentium, & quibusdam alijs. Tertio idem est iudicium de exequijs & funeralibus, quatum ad hoc. Tamen Syluest. dicit ti. de simonia. §. ii. quòd pro his, ad quæ non tenentur, possunt exigere aliquid, aliàs non facere, dummodo egeant, & citat Archidia. & Raymundum & Pisan.

ii Dubitatur deinde, An * possit aliquis obtinere ius priuatum sepulturæ, & quomodo. Syluest. verbo sepultura. §. 3. dicit, quòd laicus non potest habere dominium sepulturæ, quia loca religiosa non possunt esse in dominio alicuius. Secundo, Habere possunt quantum ad vsum pro se, & suis sepeliendis, neque eis inuitis potest aliquis ibi sepeliri,

De pœna Simoniacorum. 345

peliri, nisi in necessitate. Tertio, Mortuo illo & familia illius, potest alijs concedi vsus illius sepultura, quia mortuo vsu funerario, vsus redit proprietario. Sed etiam quarto idem dicendum de capellis. Quinto, Hoc potest fieri ex concessione ecclesiarum. Sexto, Pro hoc beneficio possunt ecclesiæ recipere dotem in sustentationem, sicut pro alijs spiritualibus secundum consuetudinem laudabilem. Et eodem modo sicut pro missa celebranda, sed eodem modo debet abesse peccatum sicut in alijs, sed solum fit donatio ex vtraq; parte.

Dubiũ aliud est de ingressu religionis, An * ille, qui recipit ad habitum possit, aliquid accipere pro ingressu religionis. S. Tho. 2. 2. q. 100. arti. 3. ad quartum dicit, quòd si monasterium est egenum licet aliquid recipere ad sustentationem monasterij, addit Syluest. §. 15. quòd licet exigere, & hoc S. Tho. dicit in. 4. Si autem sine grauatione monasterij potest recipi nouitius, simoniacum est aliquid exigere. Hæc S. Tho. & ita Syluest. absolutè tenet, quòd si egeant monachi, possunt pacisci. Et est cõmunis opinio, licet contrarium teneat Supplementum & Rosella. Tertio, Si autem monasterium est opulentum; omnino est simoniacũ quocunque modo pacisci, secundum omnes doctores. Hæc habentur c. quomodo. de simonia. & c. periculosa de statu religiosorum. lib. 6.

Dubitatur item, Si * quis legat monasterio per
petuo

De pœna Simoniacorum.

petuò 100. aureos vt fiat sacrũ ppetuò, & hæres dicit, Ego dabo bñficiũ simplex hui⁹ missæ, & dimittatis legatũ, an hoc sit licitũ. Respondetur q̄ fieri nõ põt sine simonia, vt patet, quia hoc est emere beneficiũ. Sed videtur, q̄ papa põt in hoc dispensare dico q̄ non video quomodo possit dispensare.

14 Dubitatur præterea de * mediatoribus, qui pro alijs constituunt contractus simoniacos. Syluest. §. 18. dicit, quòd eadẽm pœnas incurrunt, & eodem modo indigent dispensatione, vt absoluantur prima, quæstione prima. cap. statuimus. & cap. si quis, de simoniacis. De matrimonijs etiã est difficultas, quia datur pro spirituali aliquid tẽporale.

15 Dubitatur, * An dare pecuniam, vt non deponatur quis ab officio, sit simoniacum. Respondetur ex superioribus, quòd videtur quòd nõ, quia est negatio vel omisio spiritualis pro temporali.

Sed è contrario videtur quòd sic, quia ille retinet spirituale pro temporali.

16 Dubitatur, An * aliquis simoniacus excusetur à pœnis iuris resp. Quicunq; præsumitur non peccasse mortaliter, non incurrit pœnas iuris tenebitur tamen ad restitutionem, si quid restituendum est. Si tamen facit pactum tunc fortasse excusatur ignorantia, sed omnino tenetur restituere, & rescindere contractum.

De pœna suspensionis vide Syluest. titulo, suspensionis. §. 7. vbi dicit quòd simoniacus in ordine est

De pœna Simoniacorum. 346

est suspensus ab executione illius ordinis extra de simonia cap. tanta. 18. dicto cap. eas. Imò ab omnibus ordinibus Clement. cupientes de pœnis. Neque dispensatur, nisi à papa.

Qui beneficium recipit simoniacè, suspensus est in c. tanta. & in c. per tuas. ex Panormi. q̄ si sit occultus per pœnitentiam & renuntiationem, ministrare potest. Sed manifestus indiget dispensatione, trigesima secunda, quæstione prima. §. verum. Sed post pœnitentiã episcopus potest dispensare.

Dubitatur, An * dato quòd pro spiritualibus non potest aliquid temporale recipere aliquis titionis aut venditionis, an aliquo tit. spirituali possint ipsa spiritualia esse media ad aliquod temporale. Pro quo nota, q̄ * triplex potest esse titulus recipiendi temporalia mediantebus spiritualibus, vt dicit Caiet. 2. 2. & in sua Summa. Primus, qui comprehendit communem cõtractum sub se inducentem obligationem legalem, & iste est omnino simoniacus & prohibitus, vt supra dictum est. Secundus est sustentationis ministrorũ. Tertius est locationis operũ & conductionis. Et de isto tertio vertitur dubiũ, quia locatio est quodammodo species emptionis & venditionis.

Vtrum * licet clerico locare operas suas in administratione rerum spiritualium? Pro cuius quæstionis solutione nota, q̄ duplices operæ sunt, vel duplex labor inuenitur in administratione spiritualiũ.

De pœna Simoniacorum.

tualium. Quidam est necessarius labor ad ipsam administrationem spiritualium, imò est ipsa nec administratio, vt dicere horas, celebrare missam, cantare in choro. Et aliæ sunt operæ, quæ accidentaliter concurrunt, vt ire iter vnius diei ad celebrandum, vigilare ad aliquod spirituale faciendum. Et de istis operis secundi generis non est dubitandum, quin ratione illarum possimus aliquid exigere. Et est sententia omnium doctorum, quod licet locare tales operas, & exigere pecunias pro tali labore. Eodem modo, sicut si quis faceret sumptus eundo ad administrandum vel celebrandum sacramentum, posset pacisci de expensis, dummodo in æstimatione illarum nõ habeatur respectus ad spiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ sunt pure temporales, & per accidens, & impertinenter se habent ad administrationem spiritualium. de quo Caiet. 2. 2. quæst. 10. art. 3.

Sed de operis & labore primi generis est maius dubium, & pro parte affirmatiua videtur, quòd liceat illas locare, quia sunt temporalia, ergo ratione sui poterunt locari aut vendi. Præterea quia sacerdotes locant se ad celebrandum per menses, aut annum, & hoc ecclesia approbat, vt patet ex e. significatum. de præbendis. Præterea quia cantores in ecclesiâ locant operas suas. Confirmatur. Nam calix licet sit consecratus, potest vendi ratione temporalis, quod est in illo, ergo celebran-

di

De pœna Simoniacorum. 347

di aut orandi labor, licet habeat annexam spiritualitatem, potest locari. In contrarium est, quia si tales operæ vendi possent, cum omnia ecclesiastica consistant ex operibus, sequitur quod omnia ecclesiastica essent venalia, & sic poterit vendi administratio sacramentorum, sicut & calix. Præterea si ministro debetur temporale ratione laboris & operum, ergo non debetur stipendium sustentationis ratione administrationis spiritualium, seu ratione ipsius spiritualis quæ ministrat: esset enim irrationale, si acciperet duplicem mercedem: & esset simile, sicut si furor velit pro calceo pretium & aliam mercedem pro opera cõficiendi calceum. Præterea est contra definitionem simonie, qua dicitur, quòd est emere, aut vendere spirituale, aut spirituali annexum: sed istæ operæ sunt annexæ spiritualibus. ergo vendere illas est simoniacum. Nam si vnũ vendas, & alterũ intelligeris vendi disse. De hac quæstione sunt varæ sententiæ doctorum. Et de parte quidem affirmatiua. scilicet, quòd licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, videt. Altissior. 3. p. q. penult & de elemosynis. & Bonauent. 4. dist. 25. q. vltima, & Richar. eadem d. q. 2. vbi dicit, quòd Episcopus recipiens salarium iuxta capitulum, cum sit Romana. recipit intuitu laboris, & consequenter dicit, quòd clerici dicentes psalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro suo labore, licet quæ-

Yy stio. 3.

De pœna Simoniacorum.

stio. 3. excipiat labores in administratione sacramentorum. Eiusdem sententię videtur Armachan. lib. 10. vbi dicit, quod pro laboribus licet recipere pecuniam. Idem tenet glossa in cap. significatum de prębendis. Et Panor. eodem cap. vbi reprobat Innocent. & Hostiens. qui contradicunt. Et probat ex c. finali. 2. quęst. 2. & ex concilio Agathensi, vbi dicitur, Clerici stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitij sui merita, à secularibus consequantur. Eandem videtur tenuisse Hostiens. in summa post Gofredum, titulo de simonia, §. qualiter committatur. Hoc tenet Adri. quotlib. 9. idemq; habet expressè Maior. 4. distin. 25. quęst. 6. vbi inter modos legitimos recipiendi aliquid temporale pro spiritualibus, ponit duos. Vnus est pro sustentatione, & alius pro labore celebrandi. Sed his non obstantibus fit conclusio.

20 Non * plus licet locare operas in administratione spiritualium, quam ipsa spiritualia, neq; licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, q̄ pro ipso spirituali. Hęc est sententiã Duran. sententiã. 4. d. 25. q. 1. & Palud. q. vltima, & Caieta. 2. 2. q. 100. & in sua Summa. & Syluest. verbo simonia §. 9. & citat glo. c. vltimo extra. ne pręlatus vices suas. & c. finali de pactis. Ex quo habetur, quod vbi cessare debet conuentio, non licet locare operas. Idem tenet Aliacus tractatu de simonia cōtra Cancellariũ Parisiensem, & dicit, nullũ antiquo-
rum

De pœna Simoniacorum. 348

rum oppositum tenuisse. Est etiam expressa sententiã S. Tho. 4. distin. 25. q. 3. art. 2. q. 2. in corpore. vbi circa actus spirituales distinguit. Aliqui enim sunt actus spirituales ex principio, quia scilicet procedunt à potestate spirituali: sicut celebrare & administrare sacramenta. Alij sunt spirituales solum ex parte finis: sicut docere, quod terminatur ad scientiam, vel veritatem spirituales. Et dicit, quia secundo genere operum licet locare operas non autem in primo: sed solum licet accipere aliquid in sustentationem. & idem ad literam ponit quodlib. 3. q. 6. & eadem videtur sententiã eius. 2. 2. quęstio. 100. vbi nũquam ponit alium titulum recipiendi aliquid temporale pro spirituali, nisi ratione sustentationis. Probat conclusio, Quia talis labor, & opera sunt spirituales, & nullo modo temporales: sicut sanare infirmum, mundare leprosum ex sua natura sunt temporalia, tamen si procedant ex gratia spirituali, spiritualia reputantur in materia simonię, & ideo non possunt vendi, vt patet Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date. & dixerat, Infirmos curate. Pręterea talis, qui locat operas, non gratis administrat, ergo est simoniacus. Probat antecedens, Quia cum administratio non fiat nisi per illas, imò reuera non est aliud administratio spiritualis, quam ipse eodem opere, ergo nõ gratis datur administratio. Confirmatur. Pictor nõ diceretur gratis dare ima-
gine,

De pœna Simoniacorum.

ginem, si ita exigeret pretium operarum suarum. Et profectò similis videtur sycophantia dicere, quòd gratis qui celebrat missam, sed exigit pretium operæ & laborum: sicut si artifex dicat se gratis dare opus, exigeret tamen laboris pretium. Præterea, minister tenetur gratis dare quantum poterit spiritualia, sed recipiens sustentationem posset non recipere pretium laboris. ergo si exigat, non dat gratis. Hoc enim est gratis dare, nihil recipere, sine quo posset ministrare, aliàs facit cõtra præceptum domini dicentis, Gratis date. Præterea arguit Caiet. Quia minister spiritualis est de legatus à Christo, neque licet ei plus accipere, quàm illi à Christo constitutum est: sed dominus primò dicit, Gratis accepistis, gratis date. Et postea, vt Paulus refert, ordinavit, vt qui euangelio seruiunt, de euangelio viuant, ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, nisi ratione sustentationis. Præterea ratione spiritualis administrationis nullo alio habito respectu ad laborem debetur ei illud pretium. ergo pro vno opere debetur ei duplex merces, quòd est omnino iniquum. Præterea si aliquid temporale est annexum spirituali, si illud temporale vendatur, debet æstimari quòd ex se est, nullo habito respectu ad spirituale, vt patet de calice. Sed labor & operæ in administratione spiritualium nullius pretij & æstimationis sunt per se, neq; aliquis daret aliquid pro illis

De pœna Simoniacorum. 349

illis nisi ratione spiritualis adiuncti, ergo ratione illorum nihil potest exigi. Caieta. ponit regulam quòd res composita ex spirituali & temporali, si temporale sit principale, vendi potest sine scrupulo, vt patet de calice, & de patrimonio, cui est annexum ius patronatus. Sed si è contrario spirituale sit principale, res illa non potest vendi, etiã ratione temporalis in ea contenti. Et quia in administratione rerum spiritualium principale nõ est labor, ideo operæ non possunt vendi. Et ita cõmuniter dicunt Summistæ. Sed nescio si aliquid est temporale coniunctum cum spirituali, quare vendi non potest, siue sit magis, siue minus principale, neq; de hoc datur aliqua ratio, saltem stando in iure diuino: quia cum sit temporale, non est prohibitum vendi iure diuino.

Et ideo melius videtur, vt dictum est, quòd illæ operæ & labores non sint temporales, neq; magis neq; minus principaliter, sed puræ spirituales vt in proposito loquimur. & per hoc patet solutio ad primum argumentum.

Ad secundam respondet Caietanus, quòd licet ita sit, vt dictum est, quòd nõ liceat locare operas necessarias in administratione spiritualium, tamen ratione circumstantiarum & accidentium quæ concomitantur ipsam administrationem, licet aliquid accipere, & pacisci de illo, & sic presbyteri possunt pacisci de pensione. Nam illic est

vinculum & obligatio libertatis, & alia grauiam
 ista, ad quae non tenentur, & ratione illorum possunt
 sint facere pactum. Et sic intelligitur cap. significatum.
 Hoc est, probabiliter & rationabiliter dictum,
 sed non caret calumnia. Si enim hoc est verum,
 semper potest minister locare seipsum cum
 obligatione audiendi confessiones, aut praedicandi
 etiam ad unum diem, aut plures, quia etiam est
 vinculum & ademptio libertatis: ad quae non tenentur,
 at de hoc dicam inferius.

Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis
 per auctoritates in ecclesia non quaeritur aliquid
 spirituale, sed potius temporale, quod est musica
 illa, & amoenitas vocum, sicut ab organista,
 & ideo illis licet locare operas suas. Quod etiam
 patet, quia nihil refert, an illi sint clerici, necne.
 Unde constat, quod non venditur spirituale, neque emittitur.
 Panor. in c. suam. de simonia, recedit a prima
 opinione, quam tenuerat in capitulo significatum.

& reprehendit dominum Andream, qui dicit,
 quod non licet accipere aliquid

pro spiritualibus, bene tamen pro labore.

pro labore.

REVERENDI

Patris Fratris Francisci à
 Victoria Relectio.

DE ARTE MAGICA.

Locus relegendus est,

*Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis
 aliquid sciscitemini. Leuit. 19.*

SVMMA.

- 1 *Magia ars an omnino sit, hoc est, an inter mortales sit
 ars, vel facultas aliqua ad videndum, & faciendum
 opera illa mirabilia, quae de magis scribuntur, & cir-
 cumscribuntur.*
- 2 *Magi corum opera, & mirabilia quae referuntur, eo-
 rum plurima sunt falsa, conficta, & ex hominum va-
 nitate credita.*
- 3 *Magorum opera non omnia sunt vana & conficta.*
- 4 *Magica ars, licet sit alicuius efficacia, an tota eius
 versetur circa illusionem sensuum, & imaginatio-
 nis, ita quod ex parte rei nullus sequatur effectus, nec
 sint entia vera, & naturalia, quae à magicis fiunt, sed
 solum prestigium, & illusio oculorum.*
- 5 *Magorum facta licet nonnulla fiant solum per illusio-*

- ma(ut ferunt) celeritate.*
- 33 *Dæmones: & magi virtute dæmonum possunt mone-
re, & transferre corpora de loco ad locum.*
- 34 *Magi an possint pro suo arbitrio immutare corpora:
alterando secundum qualitates, immittendo morbos
& contra sanitatem præstando.*
- 35 *Dæmones. & magi, virtute dæmonis non possunt im-
mediatè imprimere in rebus naturalibus, & materia-
libus aliquã formam: vt calorem, frigus, morbum: aut
sanitatem.*
- 36 *Magi virtute dæmonum possunt mirabiliter transmu-
tare materiam, & naturas corporales, applicando se-
mina semina rerum: & actiua passiuas.*

Quoniam in principio secundi sen-
ten. quem circa finem huius anni
interpretamur, agitur de natura, &
potestate angelorum tam bonorum,
quàm malorum, & potestas malo-
rum, angelorum inter mortales plurimum, vt o-
pinio est, exercetur per magos, ideo cõstitui hæc
relectionem de magica habere. Et tota disputa-
tio habebit duas partes. In prima tractabitur de
potestate & facultate magica. In secunda de licẽ-
tia & iniquitate magicæ artis, hoc est, quatenus,
& quãtũ liceat, aut non vti magicis artibus. Et vt
scholastico ordine ex more procedamus, prima
quæstio sit, An omnino sit magica. Hoc est, an sit
magica. Hoc est, an sit inter mortales ars, vel facul-

cultas aliqua ad edendum, & faciendum opera il-
la mirabilia, quæ de magis scribuntur, & circun-
feruntur: an prorsus omnia illa sint vana, & con-
ficta ab impostoribus, & maleficis, & falso credi-
ta à vulgi leuitate, & vanitate, vt quidam putant.
Et videtur quod omnia illa sint vana & fabulosa. Pri-
mo, quia si fidem habere volumus iis, quæ de ma-
gis referuntur, eadem opera credemus ea quæ de
Circe, & Medea, & aliis famosissimis magis pro-
dita sunt, vt quod non solum Poætæ, sed Varro nar-
rat socios Diomedis in aues conuersos, quæ lon-
go tẽpore post circa templum Diomedis volabãt:
quod socios Vlyssis Circe mutauit in bestias, & quod
Arcades quodam stagno traiecto, conuerteban-
tur in lupos, Et quod alii de Medea scribunt, Ia-
sonem socerum à senectute in iuuentutem reuo-
casse, & iunctis draconibus per aëra volasse. Cre-
demus item mensam Solis, quam, teste Hierony-
mo, Apollonius vt videret, venit in Aethiopiã
in qua epule singulis diebus ponebantur sine hu-
mana ope, & multa his similia. Quod si hæc pro
fabulis habemus, non est quare credamus, & reci-
piamus alia, quæ de magicis traduntur, istis nihilo
probabiliora, neq; minus absurda. Quæ enim
maior ratio est, vt credamus opera Zoroastris, &
aliorũ, quã Circes, aut Medæ? Nec satis est allegã-
re autoritatẽ fame aut antiquitatis. Multa enim
similia multis seculis credita & celebratã sũt, que

De arte magica.

tamen à viris sapientissimis pro vanis & falsis habentur. vt de Phœnice nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrum miraculum celebratur, scilicet, nunquam eam quenquam mortalium vidisse, nisi in pictura. Et confirmatur. Nam si ex miraculis, quæ vulgo narrantur, perquam pauca ad veritatem reducuntur: multo magis credibile est omnia, quæ de magicis iactantur, ludibria esse, & prorsus conficta. Nec ego in quenquam hominem fide dignum incidi, qui aliquid magicum se vidisse aut pro comperto habere affirmaret. Secundo, Nam non minor fama & opinio obtinuit de arte alchymistica, quæ montes aureos proficitur, & promittit, de cuius tamen vanitate, & irrito conatu, nemo est ita bårdus, qui dubitet. Vnde non maior fides videtur habenda Magis, quam alchymistis, qui spondent quas non præstant diuitias, vt ait Ioã. 22. in extratrag. spondet Tertio, Magi promittunt diuinationem futurorum, quam tamen neque habere neque præstare possunt, vt certum est, & statim disputabitur: alias essent dii. Esa. 41. Annuntiate nobis quæ ventura sunt in futurũ, & dicemus quia dii estis vos. Ergo pari ratione credendũ est, magos alia polliceri, quæ implere non possunt.

Ad hanc quæstionem non desunt viri docti, qui totam Magicam non tanquam superstitionis, sed tanquam falsam, & vanam atque im-

De arte magica.

353

postricem condemnent, & nullius vsus, aut efficaciz affirmant, inter quos est Plinius multis locis. Sed peculiariter li. 3. ca. 1. & pfecto magno argumento. Multi enim viri, & magni, & potentes cum magicis studiis operam summo studio dedissent, nihil tamen facultatis, aut efficaciz supra alios homines consequuti sunt. Inter quos fuit princeps. Nero, q huic arti ualidissimè fauit & incubuit, cui non opes defuere, non vires, non discendi ingenium, ad quem Mithridates Armeniorum rex venerat, & magos secum adduxerat, & magicis etiam tecgnis, & ceremoniis initiauerat: & tamen cum regnum ei Nero daret, hanc ab eo recipere artem non valuit, proinde tandem tanquam vanam, irritam, & intestabilem reliquit. Idem de Iuliano apostata legitur. Neque est credibile homines minoris facultatis & fortunæ consequutos quod tanti viri tenere non potuerunt. Si enim magicæ opes & vires naturales sunt, nihil afferri potest probabile, quare Nero, & Iulianus non sunt adepti facultatem, quam tantoperè affectabant, & nullo pretio non redemissent. Si autem Magi dæmonum virtute & potestate abutuntur, nescio cur dæmones humani generis hostes operã suam præstare noluerint summis religionis hostibus, per quos nocere tantum poterant, quam postremis hostibus tã facile præbere dicuntur.

De arte Magica.

2 Sed quia ista sententia nec nihil, nec totum dicit, sit prima propositio, Eorum * quae de operibus magicis, & mirabilibus referuntur, longe plurima sunt falsa, & conficta, & ex vanitate hominum credita. Probatur primo, Quia paucissima ex omnium hominum memoria referuntur, aut producuntur in historia à fide dignis, ut videre est apud nobilissimos historicorum, Diodorum, Herodotum, Pompeium, Liuium, Plutarchum, Valerium, qui sine dubio; si quid de huiusmodi admirabilibus pro comperto habuissent, in historia referre non neglexissent. Et secundo item mirum est, cum ex omnibus artibus semper perseueret aliquod opus, ut statuae, & imagines à nobilibus pictoribus, & sculptoribus, ab architectis nobilibus insignia aedificia, magicæ verò artis nulla imago nullus annulus nullum pignus, aut vestigium habetur ex tanta multitudine imaginum, statuarum, & annulorum, quos illi quotidie fabricare dicuntur. Promittunt quidem magi miracula, & portenta, sed parturiunt montes, & nascitur ridiculus mus.

3 Secunda propositio, Non * omnia magorum opera sunt vana & conficta. Ista conclusio manifestè probatur auctoritate Scripturæ, ut patet de magis Pharaonis, qui virgas suas conuerterunt in dracones. Exod. 7. & de maga, quæ suscitauit Samuelem. 1. Regum. 28. Item secundo, interdicitur

De arte magica.

— 354

tur magia iure diuino, ut patet in themate relectionis. Et Leuitic. 20. indicitur poena mortis, si quis ad magos & ariolos declinauerit. Et in iure civili est capitale, ut patet in C. de maleficis. l. nemo. l. nullus. l. culpa. Itè in iure canonico. 26. q. 5. p totum. Nò autè ita seuerè interdiceretur, si ars esse solù otiosa, & vana, & non esset efficax & pnciosa. Item Psal. 57. Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ nò exaudiet vocem incantantiu, & venefici incantantis sapienter. Ex quo patet, qd incantatio habet aliquam efficaciam. Itè Matt. 24. Surgent pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa, & prodigia, neq; alia gratia, aut arte, nisi magica. ergo. Et ut nò deuocemus & recipiamus sine defectu omnè historiã, & totum vulgi rumorè, tamè intemperantis, & impudentis esset pnegare nonnulla magiæ opera mirabilia, quæ viri graues literis madauerunt, ut Cicero cù aliis locis, tu li. de diuinatione: quaedam etiã & Liuius, & Valerius, & alii nobiles authores, & ut Arif. ait, qd famam obtinuit nò est omnino falsum. Et Porphyrius dicit ita notum esse magorum artificium, & supra mortaliu conditione opera quaedam fieri, ut pbatione nò indigeat. Et ut oia cessaret, satis est, qd de mulieribus nostris quotidie p certo inuenitur delas Bruxas. Argumeta etiã in cõtrarium psuadent primam ppositionem. Sed ad illud de Diomedis & Vlyssis sociis respondet Aug. 18. de ciu. Dei, transformationes illas, de quibus

Varro

De arte magica.

Varro loquitur, non esse secundum veritatem, sed secundum apparentiam per aliquod prestigiū, phantasia hominis per aliquam speciem mutata et etiam dicit S. Tho. de potentia, q. 6. art. 5. ad 6.

Sed ex hac solutione oritur secunda quæ. An tota eius vis versetur circa illusionem sensuum, & imaginationis: ita quæ ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint vera, & naturalia, quæ à magicis fiunt, sed solum sit prestigiū, & illusio oculorum, & sensuum, sicut August. dicit de Diomedis & Ulyssis sociis. Et videtur quæ oia magorū opera sint huiusmodi. Nā & de opere magorū, qui serpentes fecerunt, est opinio in glos. Rabani, Exod. 7. quæ non fuerit vera conuersio virgarū in serpentes, sed solum per aliquam prestigiosam illusionem. Et idem August. ad simplicianum ponit tanquam probabile de illa suscitatione Samuelis, quod non fuerit vera, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria diaboli machinationibus facta. ergo idem potest existimari de aliis omnibus magorū operibus, si de his, quæ in Scriptura habentur ita putatur, & creditur. Item secundo arguitur vehementer ex c. episcopi. 26. q. 5. vbi refertur, quod quædam mulieres scelerate demonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se cum Diana nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierū equitare super quasdam bestias. Et sequitur

De arte Magica.

355

tur. quod sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, quæ nouerint hæc omnia falsa esse, & non à diuino, sed à maligna spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ex quo loco videtur determinatum, quæ ea, quæ fiunt à maleficis, non sunt vera, & realia opera, sed tantum phantastica, & præstigiola. Si enim ea, quæ faciunt, aut patiuntur maleficæ mulieres istæ, quas nostri bruxas, Latini lamias, seu striges appellant, omnia sunt phantastica, & per illusionem sensuum nihil est, quare non idem reputemus de aliis magorum operibus. Item tertio, Idem videtur ex historia. Refert enim Cælius Rhodogin. Pasetem quendam inter magicæ vanitatis sectatores prima noctæ consueuisse refertissimum repente conuiuium hominibus discubituris præmonstrare, mox vbi collibitum fuisset, euauisse omnia ita vt nihil omnino viseretur. Et simile quiddam vulgò fertur de illo Inacho Marchione Sātillanæ. Nec dubium est, quin epulæ illæ, & apparatus veri non essent, sed tantum oculorum præstigia, & illusiones. Item confirmatur ex eo, quod uulgo dicunt, Bienes del traigo. nunquam enim verum thesaurum præstat, sed tantisper sub specie auri relinquit carbones. Confirmatur secundo ex ipso nomine magorū. vocantur enim omnes præstigiatores.

Ad hanc quæstionem sit prima propositio &

De arte Magica.

vnica. Eorum quæ à magis fiunt, licet nonnulla fiant solum per illusionem & præstigia sensuum quædam tamen in re, & secundum existentiam fiunt. Prima pars probata est sufficienter. Secunda autem probatur. primo auctoritate Augu. 3. de trin. c. 7. & 8. & in libro. 83. quæstionum. q. 79. vbi expressè asserit, magos Pharaonis verè conuertisse virgas in serpentes. Quòd probatur ex hoc, quia scriptura eodem vocabulo appellat virgam magorum, & virgam Aaron, quam constat, vere esse conuersam in serpentem. Et satis videtur constare ex historia, quæ postquam narrauit quòd Aaron conuertit virgam in serpentem, subiicit, quòd malefici fecerunt similiter, proieceruntq; singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, Et ita tenuit Sanct. Thom. de potentia. q. 6. art. 5. ad. 8. licet Rauclinus de verbo mirifico contrarium sentiat. Et expræssè Origenes super Marcum, hom. 13. tenuit cum beato Augustino. Item videtur probari ex illo etiam Psal. 57. Sicut aspidis surdæ, &c. Ex quo loco videtur, quòd incantatores verè faciunt serpentes, & habent effectum circa illas. Item probat S. Thom. de potentia. q. 6. art. 10. quòd aliquando in incantationibus audiuntur voces magorum ab omnibus circumstantibus quod fieri non posset per præstigium, & solum immutationem imaginationis, quia talis immutatio (vt ait S. Tho. lib. 3. contra Gent. c. 104. & verum

De arte Magica.

356

rum est) non fit integris & solutis sensibus exterioribus, sed in dormientibus, vel qui raptum & ecstasin patiuntur, vt experientia docet. Vnde cum ea, quæ à magis fiunt, videantur nonnunquam, & audiatur solutis sensibus exterioribus, signum est, quòd verè fiunt, & non solum secundum apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negantes aliquid fieri à magis quod excedat facultatem causarum naturalium, vt infra dicemus, non audet negare huiusmodi mirabilia verè fieri à magis: quod tamen multum intererat ad opinionem suam tuendam: sed conuicti sunt historia, & experientia rerum.

Argumenta autem facta in contrarium de sociis Vlysis, & de suscitatione Samuelis, &c. dicimus inferius, & ibi videbitis quid de illis habeatur.

Tertia quæstio, quæ sequitur superiorè, est, An mirabilia opere magorum sint omnia opera naturalia, hoc est ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantiis separatis. Et videtur quod possint omnia esse naturalia. Nam primum omnium non est sufficientes argumentum, quod non sint naturalia, quia sunt in consueta, & præter solitum cursum naturæ. Vt si quis re vera per alchimie artem verum aurum faceret, certe aliquid insolitum faceret, & fortasse hætenus infectum, nullus tamen negaret opus esse naturæ. Vnde videtur rudis, & imperiti ingenii statim damnare opus insolitum, quantumuis mirabile, & referre in dæmonum potestatem.

De arte Magica.

Item secundo magi operantur adhibitis certis rebus naturalibus & materialibus. Item sub certo situ, & constellatione astrorum fabricantur isti suas imagines, & annulos, non ex quavis, sed ex certa materia & obseruatis punctis, & mortibus astrorum, quæ omnia frustra fierent, & adhiberetur, si effectus expectarentur à virtute substantiæ separatae, & non à causis naturalibus. ergo videtur dicendum, quòd opera magorum sunt naturalia. Ad hanc quæstionem Hermes Trismegistus, vt refert August. 8. De ciuitate Dei, contendit, quòd omnia opera magorum fiant virtute naturali, & maximè virtute cælesti, nec oportet ex operibus sumi argumentum substantiæ separatae. Et eadem est communis sententia Peripateticorum. Vnde Alexander in libro de magis hanc opinionem multis verbis defendit, & confirmat. Ad cuius probationem duo fundamenta præmittit. Alterum quòd virtus cælestis, licet nõ formaliter, sed virtualiter & eminenter est virtus omnium elementorum & mixtorum, & habet efficaciam omnium illorum. Alterum, quòd multa possunt fieri concursu multarum causarum naturalium, quæ ab vna tantum fieri non possunt, vt manifestè constat. Ex quibus fundamentis infert, quòd nihil obstat, quominus credamus, quòd in imagine, vel statua, vel annulo astrologico fabricatis, & compositis ad certam influentiam, & positionem stellarum sit virtus, & effi

De arte Magica.

357

efficacia ad aliquos effectus, ad quos oportet concurrere multitudinem causarum inferiorum. Et similiter quòd adhibitis certis, & paucis seminibus, & causis naturalibus sub certo situ, & concursu stellarum, & astrorum, sequatur subito opus, quòd aliàs exigeret grande temporis spatium, & concursum plurium causarum inferiorum. Vt exempli gratia. Si magus vsus imagine vel annulo conuerteret subito argentum in aurum, aut ex virga faceret serpentem, vt magi Pharaonis fecerunt, non est quare negemus opus prorsus esse naturale. Si enim aliquæ causæ naturales conuertere possunt quamuis materiam in aurum aut serpentem certè nihil inopinabile est, quòd influenza cælestis opportunè adhibita, suppleat vicem omnium aliarum causarum. Imò inquit Alexan. mirum magis esset, si substantia separata posset tales effectus influere, cum nullam habeat proportionem ad tales effectus, non plus quam ignis ad producendum aquam. Addunt Peripatetici, & fautores eorum, historias in confirmationem suæ sententiæ. Vnde Damis referente Cælio scribit Iarcham Indorum principem annulos septem contigisse, septem stellarum nominibus præsignes, quibus mirifica opera ederet, quos etiam Apollonius Tianeus dono ab eo accepit, quorum beneficio contigisse, Apollonium inuentæ nitorem protulisse, & conseruasse, quamuis annum cen-

tesimum iam excessisset, cum diebus singulis singulos annulos gestaret secundum dierum & planetarum nomina. Tertio, neque putant prorsus absurdum Gygis annulum illum Platonis credere, cuius & Cicero in officiis & Gregorius Nazianus in Monodia, naturalem meminit fuisse, & magorum artificii egregium opus, quem cum Gyges gestaret, quando videri volebat, palam intra digitum vertebat. Qua ratione cum in Lydorum regiam penetrasset, regem cepit, seque regem constituit. Quarto, Ad huius fidem opinionis etiam facit, quod Philosophi non reiiciunt imagines quas vocant astronomicas, quas adhibent etiam in curatione morborum, inter quos vnus fuit Marcellus Ficinus, qui inter medicamenta naturalia imagines ponit astronomicas, vt videmus vulgo annulos ferreos gestari ad certam stellarum positionem fabricatos, quos putant certis ægrotudinibus mederi. Vnde etiam de statu innocentie, vt refert Vualdensis, libro de sacramentalibus dicit, quod Adam habuit notitiam ad nominandum secundum proprietates naturales naturas sibi subditas, sub quibus nominibus homini naturaliter obedirent, & huic reseruantur reliquie potestatis innocentie in vocibus exorcistæ, & naturaliter incantantis, & ad hoc credo voces (inquit) Hebræas habere maiorem efficaciam.

Sed

Sed pro determinatione questionis sit prima propositio. Aliqua magia potest dici naturalis, & sine commercio, & concursu alicuius substantie spiritualis. Pro probatione conclusionis, & eius declaratione est notandum, quod nomen magiæ de se non importat artem aut facultatem extra vel supra omnem virtutem & efficaciam causarum naturalium. Hoc patet, quia si hoc esset de ratione vel significatione magiæ, non relinqueretur locus dubio, aut disputationi, an effectus & opera magorum possint esse à solis causis naturalibus, quæ tamen questio fuit multum ac diu iactata inter Philosophos, & adhuc sub iudice lis est. Sed videtur nomen magiæ à principio receptum pro arte & facultate, ad efficiendum & patrandum opera occulta, & mirabilia, non solum extra solitum rerum cursum, sed supra hominum opinionem, & captum. Hoc supposito, probatur conclusio primo. Nam sine dubio sunt in rebus naturalibus virtutes mirabiles, & quas pauci homines cognoscere possunt, cum nec sensu possint comprehendi, nec aliqua ratione inuestigari.

Ars ergo, & facultas huiusmodi rerum & virtutum merito magia dici potest, quia est effectrix, & operatrix huiusmodi operum, & effectuum, quorum ratio comprehendi, aut intelligi mente non possit. Vnde si magnetis vsus vulgo ignotus

esset, & aliquis recens primum ostenderet, magus vulgo putaretur, & haberetur: esset enim admirabilis, & incredibilis operis author, & effector. Unde Augustinus, 21. De ciuit. capit. 4. tanquam pro miraculis refert se uidisse annulum ferreum à magnete pendentem, qui rursus secundum annulum traxit, & ille rursus secundus tertium, & sic vsque ad certum numerum, vt velut catena texeretur. Et item aliud mirabile scribit se accepisse à coëpiscopo Seuero, verti scilicet virgam ferream super argentum concitatissimo cursu, cum aliquis magnetem infra moueret, quod opus nunc iam nemo miraretur, cum iam vulgata sit magnetis virtus & efficacia. Sed illud mirabilius, quod idem asserit magnetem non rapere ferrum, si iuxta eum adamas ponatur, & si rapuerit, dimittere. Itaque non videtur magia naturalis esse, nisi quædam pars secretioris & recôditioris Philosophiæ, quæ si notior fiat, & in consuetudinem venire incipiat, non solum philosophorû sed etiam vulgi, desinet videri & vocari magia, sed cum aliis artibus annumeratur. Idem dici potest de arte alchimie, quæ si ars est (quod ego non credo) magia dici potest, cum sit secretum & mysterium doctissimis & peritissimis philosophorum ignotum. Probatur secunda conclusio, Quia non est dubitandum (in quo Alexander rectè sensit) quòd aliquid insigne, & singulare, & præ-

ter

ter consuetum ordinem naturæ, seu rerum contingere possit, ad certum situm, & ordinem astrorum adhibitis paucis rebus naturalibus, quale opus etiã nullis causis inferioribus confici possit. Qui ergo huiusmodi artem & facultatem haberet, siue à maioribus traditam, siue experimentis & casu repertam, siue etiam à substantia separata reuelatam, merito magus dici posset. Item summi philosophi fuerunt magiæ studiosi, vt Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter nostros Albertus. Tertio confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalibus inueniuntur mirabiles effectus, & prorsus similes magicis operibus, vt est illud, quod Aristo. refert lib. de mirabilibus de lapide molari, qui in Tigride reperitur, quem qui portauerit, non violabitur à feris. Item herbam charisiam reperiri in monte Egero, quam si mulier portauerit, homines ad sui amorem pelliciet. Et item illud quod de dictamo herba certissimi authores tradunt, capras in Creta cum eam ederint, sagittas excutere. Et alia non pauca huiusmodi, quæ non à magis, sed à doctissimis philosophorum monumentis prodita sunt. Non ergo vt statim aliquid ignotum & stupendum videmus, continuo pro superstitioso damnandum est. Item quod omnes asserunt de herba pici, Hispani, el pito, quæ feras etiam ferreas aperit. Item illud videri possit magicum, quod Plinius lib. 7.

Zz 5 scribit,

scribit, hominis ieiunii saluam perniciosam esse serpentibus. Item quis non diceret magicum esse quod idem Augustinus vbi supra capit. 5. inquit, in Epiro esse fontem, in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo statim vt aliquid ignotum videmus, & stupendum, reclamandum est continuo, & pro superstitione damnandum, vt iam videmus.

- 9 Secunda propositio, Præter * hanc magicam naturalem non est dubitandum, quin sit alia ars magia quæ non viribus, & causis naturalibus constat, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur & vtitur. Hæc conclusio probatur à Sancto Thoma, libro tertio contra gentes cap. 104. Primo, Quia aliqui effectus magicarum artium referuntur, & pro certo comperti sunt, qui non possunt referri nisi in causam & naturam intellectualem. ergo non possunt vniuersaliter omnes effectus magicarum artium referri in causas naturales, & in corpora cælestia. Assumptum probatur, quia magi dant responsa de occultis, vt de furtis, & thesauris. Item aliqui per magicas artes consecuti sunt scientiam rerum, & artes liberales, & alia huiusmodi, quæ pro certo de Magis referuntur. Item aliquæ statuæ magorum loquuntur comperiuntur, & respondisse ad quæsitæ de diuersis. Hæc, & id genus alia, licet rara manifestum est nisi ab intellectu proficisci non posse. Secundo argu-

argumentatur S. Tho. Vel statuæ magorum sunt animatæ, vel non. Si primum, contra, Nam principium viuendi est omnibus viuentibus forma substantialis. viuere enim est esse viuentibus, secundo De anima: sed statuæ non recipiunt formam aliquam substantialē magico artificio, quia non amittunt formam substantialem, quam prius habebant. Manet enim aurum aurum, & argentum argentum. non ergo est possibile, quod huiusmodi statuæ recipiant formam substantialem aliquam, quæ sit principium vitæ. Item non est vita sine sensu: statuæ autem magicæ non sunt sensibiles. Primus enim sensuum est tactus, qui non inuenitur nisi in organo temperato, qualis temperies non est in lapide, vel in metallo, ex quo fit statua: non ergo est possibile, quod huiusmodi statuæ habeant principium vitæ. Si autem non viuunt, contra, Quia inanimata non mouent se, septimo Physicorum: sed magi, vt fertur, faciunt statuas moueri nullo impellente. ergo oportet dicere, quod illum motum habent ab aliquo motore extrinseco, & viuente, & non à virtute cælesti, vel aliqua virtute naturali. Tertio arguitur, Nam quæcunque sunt virtute cælestium corporum, sunt formæ naturales rerum materialium. quod igitur nulli rei est naturale, non potest fieri virtute cælestium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à magis, vt quod ad præsentiam

tiam alicuius quæcunq; seræ pandantur: item q
 aliquis fiat inuisibilis, & alia huiusmodi. non er-
 go hæc referri possunt in virtutem cælestium, sed
 in aliquam potestatem separatam, & inuisibilem
 Quarto, Quia effectum naturalem virtutis cæle-
 stis contingit inueniri sine artis operatione. Et si
 enim aliquando artificiosè operetur aliquis ad
 generationem ranarum, serpentiū, aut huiusmo-
 di: cōtingit tamen hæc fieri sine vllō artificio. Sed
 nonnulla profitentur magi per magicam artem,
 quæ per aliam virtutem naturalem non inueniū-
 tur, ergo oportet vt illa sint non à virtute cælesti,
 sed ab aliqua substantia separata. Et hæc est sen-
 tentia omnium Platoniorū, vt Porphyrij, Iam-
 blici, Plotini, & aliorum ex eadem secta. Hoc er-
 go tanquam vero, & recepto pro certo, quod ma-
 gorum opera tribuenda sunt substantiæ separate
 restat vt ponamus quartam quæstionem talem.

10 An * author, & fautor magicorum operum sit
 malus dæmon, an referenda sint potius in bonos
 angelos, vel in ipsum Deum omnipotentem. Et
 ante omnia oportet scire, an omnino sint dæmo-
 nes. Nam quidam putant, quod hominum vani-
 tas & superstitio dæmones inuenerit, aut fecerit,
 de qua re in vera religione dubitari nullo modo
 potest: tota enim Scriptura veteris & noui Testa-
 menti plena est testimonijs, vbi planè; & disertè
 dæmones esse asseruntur. Et ratione probatur. Le-
 uitic.

uitic. enim. 17. interdicitur immolari hostias dæ-
 monibus. Et Deuteronom. 32. in Cantico Moyse
 contra impietatem & ingratitude[m] populi di-
 citur, quod immolauerunt dæmonijs, & nō Deo.
 Et. 2. Paralip. 2. dicitur de Hieroboam, quod con-
 stituit sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum.
 Et apud Tobiam prolixior historia textitur de dæ-
 monio illo nomine Asmodæo. Et in psalmis Da-
 uid frequens est mētio de demonibus. Item Iob 1.
 Cum venissent filij Dei ante faciem domini, af-
 fuit etiam inter eos Satan. Nec opus est aut plura
 ex veteri Testamento, aut aliquid ex nouo in re
 apertissima citare. Vnde & mirum videri potest,
 quomodo Sadducæi negauerint spiritum aliquē
 esse, vt legitur Actorum. 23. qui certè legem reci-
 piebat, nec à consortio templi, & sacrificiorū ex-
 cludebantur. Et Iosephus. 2. lib. de bello Iud. & an-
 tiquitatum. 13. & 18. dicit de Sadducæis, quod le-
 gem (sine alijs tamen obseruationibus) custodie-
 bant. Sed quàm certum est in Scripturis dæmo-
 nes esse, tam fuit olim dubitatum, & controuer-
 sum inter Philosophos. Peripatici enim pro ma-
 iori parte negant dæmones esse prorsus. Nec du-
 bitatur, vt ait Auerrois, in epistola de resurrectio-
 ne, quin hæc fuerit sententia Aristot. qui nullas
 nouit substantias spirituales præter motores or-
 bium. Quod etiam putauit se demonstrasse. 12. Me-
 taphy. & in lib. de cælo, Et de arreptitijs, qui vidē-
 tur

tur à dæmonibus teneri, dicit vexari, ab humore malancholico in Problema. parte trigesima: & Alexander quidem inter Peripateticos nulli secundus constanter tuetur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo historia scribitur, quòd cum adolescentes quidam personati in dæmonum habitu & figura ad Democritum noctu penetrassent, quasi hominem territaturi, ille prorsus securus nullos dæmones esse, Desinite, inquit, desinite ineptire: ita certus erat nullos dæmones esse. Putant autem Peripatetici vulgi persuasionem & opinionem de dæmonibus inde obrepisse, quòd viri sapientes hæc terribilia commenta fuerint, ut ait Auerrois, ad arcendos, & terrendos improbos à sceleribus, quasi post hanc vitam mortalem supersint ultores malorum, quos dæmones vocant. Et nominatim Simplicius & ipse Peripateticus, lib. de Anima Pythagoram tradit huius inuenti & figmenti primum authorem. Ex qua sententia illa opinio orta est, quã supra recitauimus, quòd oia opera magorum sunt naturalia.

Sed contra Aristot. & Peripateticos sit prima propositio ad questionem principalem, Stando
 II * etiã in recta & legitima philosophia, nullo modo est negandum dæmones esse. Hęc conclusio, sententia fuit omnium antiquorum Philosophorum Empedoclis, Pythagore, Socratis, Platonis. Vnde & Plato in Politia tyranni, dicit animas im
 piorum

piorum post mortem cruciari ab ultoribus. Et in symposio dæmones aperte ponit. Quod idem facit Xenocrates in libro de morte. Nam de Socrate dubium non est, qui etiam dæmonem se habere profitebatur tanquam authorem, & velut preceptorem Philosophiæ, quam suggerere suis ciuibus curabat, & contendebat. Sequitur enim hanc opinionem tota turba Platoniorum, Herma, Mercurius in Pimadio, Proculus in Alcibiade, Iamblicus de mysterijs Aegyptiorum, Caladius in commento Timei, Porphyrius in libro de occasionibus, Plotinus in lib. de proprio cuiusq;, Apuleius, qui etiam de Socratis dæmone librum scripsit. nec in hac re peripatetici omnes ausi sunt Arist. sequi, sed plures ab eius sententia desciuerunt. Vnde & Porphyrius citat pro sua sententia magnum Theophrastum, in qua etiam fuit Ammonius Philoponus, Auicenna, & eius socius Algazel. Imò ipse Aristot. aliquando videtur non fuisse alienus ab hac opinione, qui in lib. de mirabilibus dicit, referente Apuleio, Lemures, & Lamias habitare in orbe tristi. Pro hac opinione pauca vel nulla possunt fieri argumenta philosophica: sed cum etiam in contrarium nulla adducatur, talia sufficere deberent cum auctoritate summorum philosophorum fama publica & æterna. Nam & ipse Aristot. mundi æternitatem probare nititur ex memoria patrum per manus tradita, & relicta. Et est sententia veridica, quòd non
 quam

quam aliquid ex opinione & persuasione communi probatur. Secundò etiam probatur ex operibus magorum, quæ, ut probatum est, necesse est referre in aliquam substantiam separatam, & ut statim probabitur, non possunt tribui nec Deo, nec bonis angelis: ergo oportet ea assignare dæmonibus & certè, ut omittamus auctoritatem religionis & scripturarum, vehementer confirmatur hæc sententia ex eo, quod barbari homines, nec persuasi, nec decepti à philosophis, ut peripatetici calumniantur, eandem retinent fidem, & opinionem, nec dubitant dæmones esse, quales sunt isti, qui ab Hispanis ante aliquot annos reperti sunt, inter quos publica fama est dæmones esse, & non rarò aliquibus in ea regione apparuisse.

Sed vrgent peripatetici, obijcientes, quod dæmones si sunt, nullum ordinem, nec locum naturalem videntur habere in orbe. Nec enim ordinantur ad res corporeas, & multo minus ad incorporeas, si quæ sunt: vnde videntur frustra esse in rerum natura, atque adeò non esse. sed hoc argumentum fortasse satis probat, quod dæmones non sunt per se in orbe, nec sunt partes seu pars physica mundi, sed per accidens, hoc est, ex malitia eorum ex substantijs cælestibus redacti sunt in substantias inferiores & infra cælestes, quos verbo Græco demonas appellant, quod peripatetici ignorantes, nihil mirum si homines alioqui sapientes in hac parte

telapsi sunt. ergo hoc fundamento firmiter iactò, redeundo ad quæstionem, dubitatur, an opera magica referenda sint in Deum, vel in angelum bonum, an in dæmones istos. & videtur, quod possint, & debeant referri in Deum. Primò, quia magis nihil aliud tribuitur, nisi quod faciunt opera mirabilia, id est supra causas naturales, sed per gratias, quas theologi vocant gratis datas, fiunt similes operationes, scilicet supra totam facultatem naturæ. Cum ergo gratiæ sint à Deo, nihil videtur obstare, quominus magi credantur habere facultatem illam à Deo. Nec sufficit dicere, quod gratiæ dantur ad effectus excedentes totam facultatem naturæ creatæ, etiam angelorum, & dæmonum, Ex quo constat esse à Deo. Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum, & sanitarum ut patet. 1. Corin. 12. Sed vtrunq; non excedit potestatem angelorum, & dæmonum, qui certè noverunt omnes linguas. ergo ex hoc non habetur differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterum sufficit respondere, quod magi sunt nequam viri, & scelesti: contra autem habentes gratias, sunt viri boni & pii. Nam primo hæc distinctio est per accidens, & non est distinctio rerum sed subiectorum, ut S. Tho. dicit. 2. 2. q. 172. art. 4. & q. 178. art. 2. Et præterea nihil prohibet, quin mali habeant gratias, ut videtur ex illo. 1. Corinth. 13. Si habuerò omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatē

autem non habeam, nihil sum. Vnde videtur, quod possit etiam esse gratia miraculorum sine charitate. Et Hieronymus super illud Matth. 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? dicit. Prophetare, vel virtutes facere, & dæmonia eijcere, interdum non est eius meriti, qui operatur. Imò August. libr. 83. q. affirmat quædam miracula sceleratos homines facere, quæ boni facere non possunt. & Balaam habebat gratiam prophetiæ, vt patet Nume. 21. & 23. & 24. & tamen erat malus, & magus, vt gloss. dicit, Numerorum. 22. & Orige. homil. 13. super Nume. ergo malitia & bonitas non potest esse differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterum valet dicere, quod magi in malos fines vtuntur magicis artibus, habentes autem gratias non abutuntur illis in malos fines. Nam iterum hæc differentia est extrinseca, & per accidens, nec inconuenit magum vti sua facultate propter bonum finem, vt ad soluendum maleficium, aut sanitatem conferendam. & si habentes gratias possunt esse mali, vt dictum est, poterunt abuti gratia omnino. ergo non apparet quare facultas magica non possit referri in Deum authorem, sicut & gratiæ gratis datæ. Vnde videtur solui argumentum Sancti Thom. de potentia. quæstio. 6. artic. 10. Et contra Gent. lib. 3. cap. 106. quo vult probare, quod magica opera non referuntur in Deum, aut bonum spiritum:

spiritum: quia boni spiritus non cooperantur hominibus ad illicita opera perpetranda, quod plerumque fit per artes magicas. patet inquam argumentum non procedere. Secundò confirmatur de his hominibus, quos Hispani salutatores appellant qui (si vulgo credimus) opera faciunt supra facultatem naturalem, & tamen cum plurimum sint homines perditii, & pessimis moribus: tamen credimus eos gratiam sanitatis habere à Deo, neque pro maleficis habentur, neque puniuntur. Vnde ergo conuincere possumus, si quis magicam exerceat, quod à dæmone potius quam à Deo habeat. Tertiò, si omnino non placet referre magicas artes in Deum, saltem non videtur quare non referantur in bonos angelos potius quam in malos. primò, quia certum est, quod non minorem habent potestatem boni angeli, quam mali, ergo si creduntur mali angeli communicare suam potestatem malis hominibus, quare non sunt credendi boni angeli communicare suam potestatem bonis & pijs? & sic saltem erit aliqua magia pia, & bona, quæ bonos angelos habeat patronos. Item quartò, si dæmones flectuntur precibus, & sacrificijs, vt operentur mirabilia secundum vota impiorum, & sacrilegorum, quare etiam boni angeli non flectentur precibus piorum, & bonorum, vt in fauorem eorum faciant aliqua mirabilia? Item quintò, sal-

tem ad dissoluēda maleficia, & incātationes maleficorum, quare non sperandum est, quòd boni angeli communicent potestatem & virtutē suā, cum omnino sit certum, bonos angelos propensiores esse ad beneficia conferenda, quàm dæmones ad maleficia? Item aliqui Magi vtuntur solis verbis sacris, & signo crucis, vt mulierculæ istæ, quæ, nescio quæ his signis faciunt. Item sextò, cū boni angeli possint præstare sanitatem præter solitum cursum naturæ, reuelare thesauros, dare scientias, & artes humanas, quare si aliquando aliquid huiusmodi contingat, quare, inquam referamus semper in malos angelos, nunquam in bonos. & si dicas, quòd cum hæc fiant virtute diuina aut angelica, non dicuntur fieri arte magica, sed solum quando fiunt dæmonis concursu, & virtute, iam disputatio tota erit de nomine, & frustra disputant doctores qua virtute Magi operentur.

12 At pro solutione quæstionis & dubij sit prima propositio, Eadem* opera, vel similia fiunt per artes magicas, & per gratias gratis datas. Probat. Nam ad gratias pertinet dæmonia eijcere, serpentes tollere, sanitatem cōferre, linguis loqui, vt patet Marci vltimo, & 1. Corin. 12. sed hæc fiūt à magis. ergo eadem opera sunt vtriusq; communia.

13 Secunda propositio, Aliqua* opera fiunt à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & è contrario. Hæc patet, Nam magi operantur maleficia multa,

multa, & beneficia, quæ nullo modo competunt gratijs gratis datis. è cōtrario autem inter gratias est prophetia, quam magi nullo modo habent, vt infra disputabitur. ergo conclusio est manifesta in vtramque partem.

Tertia propositio, Magi* nihil operantur aut 14 potestate diuina, aut potestate angelica. Hęc probatur primo, quia aliàs magicæ artes non essent in vniuersum interdicitæ & iure diuino & humano, vt suprà ostensum est. Item si magi vterentur potestate diuina aut angelica, magia nō esset ars, sed gratia, & donum. Non enim aut Deus, aut boni angeli alliciuntur in opera hominū arte & disciplina, sed pietate, aut propria Dei & angelorū bonitate, & gratia. Item tertio, Certè procedit argumentum recitatum ex Sancto, Thoma. dato enim, quòd mali possint aliquando etiam miracula facere, non tamen hoc habent habitualiter, nec dicuntur habere gratiam. licet nonnunquam mirabilia per eos fiant propter reuerentiam nominis Christi, vt patet Matthæi. 7. vel ad amplificationem religionis & fidei, qua necessitate, aut opportunitate sublata, nulla superest in malis facultas ad huiusmodi opera: magi autem operantur ex habitu quandocunq; volunt. & præterea perniciosè, & cum magno hominum nocumento sæpe operantur: vnde constat non habere facultatem vel à Deo, vel à bonis angelis. Item quæ

tò, Quia, vt ait Sanctus Thom. contra Gent. vbi supra, in operationibus magicarum artium contingit magna incongruitas, & dissonantia rerum quæ nullo modo potest tribui bono spiritui. requirunt enim huiusmodi artes (vt magi dicunt) hominem reuenera non attrectatum, cum tamen plerunque adhibeantur rebus amatorijs ad illicitos concubitus conciliandos. Item licet magi videantur habere scientiam occultorum, tamen nunquam, aut rarò extendit se notitia eorum ad certas artes, & scientias, sed in minimis quibusdam, sicut in inuentione futurorum, in deprehensione latronum. vnde constat, quòd spiritus, quibus innituntur magi, aut sunt ignorantes, aut inuidi, quia aut non possunt, aut nolunt impartiri suis nisi hæc minima, & inutilia, vnde non sunt boni spiritus. Item quintò, constat quòd boni spiritus non delectantur, nec vtuntur præstigijs, aut mendacijs: Magi autem plerunque ludificant homines, & decipiunt. Item vtuntur in suis operibus & incantationibus non solùm mendacijs, sed impossibilibus quibusdam imprecationibus. comminantur enim impossibilia, vt quòd deponent sidera, quòd vertent cælum, aut solem retro, vt narrat Porphyrius in epistola ad Anebuntem, & multa huiusmodi vana inueniuntur inter artes magicas, quæ manifestè conuincunt non esse à Deo, neque à

bonis

bonis angelis.

Quarta conclusio, Magi* in suis operationibus nonnunquam vtuntur facultate solùm naturali. Hæc propositio probatur, Quia, vt supra dictum, aliqua est magia naturalis ad operandum mirabilia, & maxime vtuntur herbis Magi vulgo ignotis, quæ continent præsentanea & efficacia remedia contra morbos, & alios effectus mirabiles habent, vt de cori cefia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Plinius libro vigesimoquarto, capit. decimosextimo, ex his enim ortum habuit magia, vt Plinius dicit, 3. libro, cap. 1. Item de menaide, cuius succo protinus ictus serpentum sanantur: & varias, & multiugas herbas refert Plinius, quibus Magi vtuntur, vel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos, quæ cum sint alijs ignotæ, & velocissimæ operationis, pro miraculo ab omnibus habentur. Potuerunt autem magi huiusmodi virtutes herbarum scire, vel traditione magnorum in medicina virorum: quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedocles. Aut etiam demone reuelante, qua reuelatione semel facta, sequentes Magi uti potuerunt naturaliter, & sine concursu boni aut mali spiritus. Et vulgares magi plurimùm hac ratione imponunt hominibus, & decipiunt vanos homines, Cum enim aliquid huiusmodi mirabile qui-

Aaa 4 dem

dem, sed reuera naturale præstant, pollicentur multa alia maiora, & mirabilia, quæ tamen raro implent.

16 Quinta propositio, Operationes * Magorum supra facultatem naturalem, malorum dæmonum potestate & virtute fiunt. Hæc patet ex superioribus. nam si huiusmodi opera excedunt facultatem naturalem, & non possunt referri in bonos spiritus, necesse est, vt referantur in malos. Et hæc est sententia sancti Thomæ de potentia, & contra Gentiles, vbi supra. Et est determinatio Origenis homilia decimatertia Numeri. & homilia tertia in Iob, & est etiam determinatio sanctorum, vt Augustini, secundo de doctrina Christiana, & tertio de trinitate, & multis alijs locis prolixè disputat, & ostendit, quem vide.

Ad argumenta in contrarium. Ad primū, quod est principale, respondetur, quòd quamuis ita sit, vt dictum est, quòd eadem opera possunt fieri à magis & à non magis, tamen non est difficile intelligere differentiam inter magum & non magum. Et primum omnium, quantum ad acquisitionem facultatis, qua aliquis operatur huiusmodi mirabilia, si enim habetur facultas per modum discipline & artis, hoc est, per libros, aut præceptores, manifestum est illam facultatem non esse gratiam gratis datam, sed si non excedat facultatem rerum naturalium, potuit esse peculiaris aut secreta medici-

medicina phisica, aut si excedat facultatem naturalem, sequitur quòd est vera ars magica & dæmoniaca. Item, si tales vtantur verbis ignotis, aut etiam certis characteribus, aut alijs verbis nõ spectantibus ad effectum, qui speratur aut quæritur ex tali operatione, manifestum est non esse gratiam, sed magiam. Item, etiam si vtatur signo crucis, & solis verbis sacris & religiosis, tamen si sint ritus & obseruantia peculiare & determinata, vt certis horis, ad certum situm, stellarum sub certo numero crucium, candelarum, ita vt non speretur efficacia operis aliter, certum est non esse gratiam, sed magiam. Item, si vtuntur actibus & factis indifferentibus ad effectum, etiam est magia. Vt si ad expulsionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid huiusmodi, est magia manifesta. Hæc omnia patent, nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus & obseruationibus. ergo signum & argumentum efficax est, quòd qui huiusmodi vtuntur, nõ operantur ex gratia, sed ex virtute dæmonum, nec gratiæ per disciplinam & artem possidentur. sed, vt ait Apostolus, omnes gratias operatur vnus & idem spiritus, diuident singulis prout vult magi autem alii ab alijs accipiunt aut artem, aut facultatem. Et licet bona, aut mala vita non sit omnino, efficax signum & argumentum, an virtus faciendi huiusmodi mirabilia sit à Deo, vel à dæ-

mone, tamen est magnum indicium: unde qui hæc operantur, si prorsus sint homines improbatæ vitæ, credendi sunt potius malefici, quam gratiarum possessores. Ad solutionem secundi argumenti, de saluatoribus, certè non fatis mihi constat quid sentiendum, aut pronuntiandum sit, cum videamus ex maiori parte esse homines minus probatæ vitæ, & etiam vti aliquibus observationibus, non quidem adeo superstitiosus, sed nec fatis religiosus, multùm vereor, ne sint impostores, & nullam efficaciam habeant, & si quam habent, ne illa sit potius à dæmone, quam à Deo. Sed hæc dico non diffiniendo. nam gratiæ dantur propter bonum commune. Fieri potest, ut dominus illā misericordiam velit impartiri hominibus per istos, qualescunque sint isti. Vel potest dici de istis hominibus, sicut de Psyllis scribunt auctores, qui sunt populi Lybiæ prope Garamantas, quorum corpori ingenitū fertur exitiale virus serpentibus, ut ait Plinius libro septimo, capite secundo ut cuius odore sopirent eos. Et Plutarchus scribit in vita Catonis, cum exercitum in Africam traiceret, Psyllos secum habuisse contra serpentum vim & perniciem. Fortè ergo in istis similiter est aliquid naturale contra canum rabiem. Simile etiam de Psyllis scribit Varro fuisse in Hellesponto serpentum ictus contactu leuare solitos, & eandem vim dicuntur habere Mar-

si in

si in Italia.

Et sic ad tertium argumentum, quòd videtur maius, respondetur primò, quòd non est negandum, quin boni angeli communicent aliquando suam potestatem ad præstandum hominibus beneficia. sed hoc faciunt, non sicut magi ad ostentationem, vel sicut dæmones, ut colantur ab hominibus, sed solum ex charitate hominum, & ut Deo soli gratiæ habeantur & referantur: & ideo faciunt occultè regulariter, licet etiam visibiliter aliquando aliquid tale faciant, ut de Raphaële apud Tobiam, qui illo modo, quo Magi solent, usus est corde & felle & iecinore piscis ad expellendum & reiiciendum dæmonem à domo Ragueelis, & postea ad restituendum oculos Tobia. In quo vno facto fatis intelligitur, & posse bonos angelos præstare omnia, quæ mali dant, & velle si ita expediat. Nec est dubitandum, quin multa beneficia recipiant homines à bonis angelis, etiam in ordine ad temporalia bona, quam ab omnibus magis. Et præterea cum sancti angeli sint de numero beatorum, fortasse nunquam semiscēt rebus humanis, & terrenis, nisi speciali mādato Dei: & ideo omnia beneficia, quæ homines recipiunt, quæ videtur esse supra spē, & facultatē naturalē, tribuuntur peculiariter Deo auctori, siue sint immediatè à deo, siue mediātibus Angelis. Imò hæc ponitur vna causa, cur angeli nō operentur

tur visibiter & apartè, ne pro diis ab hominibus colantur. facile enim homines diuinitatem arrogant illis, quos mirabilia operari conspiciunt, vt Actorũ. 14. in Lycaonia cum Paulus Lystris claudum quendam in nomine Iesu sanasset, homines volebant Paulo tanquam Deo sacrificare: quod maius periculum esset de angelis, qui tam propè videntur accedere ad dignitatem, & ideo solliciti sunt, ne hanc occasionem præbeant hominibus. Vnde cum Ioannes Apocal. 19. vidisset angelum & corruisset vt adoraret eum, Vide, inquit, angelus ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratru tuorum.

¶ Et per hoc patet ad quartũ & quintum & sextum. Fatemur enim, quòd boni angeli fleētuntur precibus & sacrificijs bonorum, & opera illorum dissolui maleficia & præstigia malorum angelorum, & multo maiora contingere bona, quam sit reuelatio alicuius thesauri aut furti. Et ita tenendum est tanquam certum, quòd magicę artes vtũtur dæmonum virtute & authoritate, & non bonorum angelorum in suis maleficijs.

Sed remanet vnum dubium, An* animæ defunctorum, maximè quæ sunt de numero damnatorum, misceant se magicis artibus & operibus. Et videtur quòd sic. Primo, quia sunt eiusdem malitiæ cum dæmonibus, & ideo videntur moliri & conari ad decipiendum homines, & tradendum
in perdi-

in perditionem, sicut ipsi dæmones. Itẽ, quia non rarò dicuntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & magi dicuntur reuocare animas ab inferno, imò maga illa Pythonissa reuocauit animã Samuelis etiã à limbo. ergo.

Respondetur ad hoc dubium, quòd sine dubio animæ defunctorum nunquam se miscent operibus magorum. Hoc probatur primò, quia de sanctis animabus, quamuis certum sit, q̄ possint liberè descendere à cælo in terram, & iuuare mortales, vt sanctus Thomas dicit in quarta, distinctione quadradesima quinta, articulo tertio. tamen hoc non faciunt ad inuocationem, aut incantationem magorum, sed ex propria bonitate, vel ex permissione particulari diuina, sicut aliquando etiam inueniuntur visibiliter apparuisse, vt Augustinus narrat de Felice martyre, & plura exempla ponit Gregorius quarto dialogorũ, licet hoc non habeant ex natura sua. non enim possunt assumere corpus, nec mouere. Animæ verò, quæ sunt in purgatorio, exire à loco non possunt, & si aliquando permittantur ex peculiari gratia, veniunt potius ad petendum suffragia viuorum, quàm ad miscendum se operibus magorum, aut mortalium prorsus rebus. Nec satis puto constantem, & religiosam consuetudinem, quæ cœpit corripere nostrates homines, vt in necessitatibus sperent & petant præsidium animarum in purgato
gato

gatorio existentium. De animabus autem inferni non est timendum ne possint prodesse, aut obesse hominibus, quæ scilicet perpetuo sint carceri mancipatæ, nec possint etiam dæmonibus adiuantibus inde exire. Et quamuis aliqua apparitiones huiusmodi ferantur, probabilius puto, quod nunquam anima semel damnata egressa est locum inferni. Cùm enim exire non possint, nisi ex mandato Dei, non est cur credamus hanc licentiam à deo habere, maximè cùm legamus historiam de diuite illo Luc. 16. qui nec ad fratres quidem liberandos, ne venirent in locum illorum tormentorum, permissus est redire ad mortales. Atq; omnino ita credendū est apparitiones istas quæ referuntur, cùm sint pro maiori parte falsæ, tamen si quæ veræ sint, esse ab ipsis dæmonibus, nec habendam esse fidem de istis dictis eorum, qui asserunt se ab inferno venire, etiam si alioqui videantur pia & religiosa monere. S. Thom. p. p. q. 117. arti. 4. ad secundum, citat August, 10. de ciuitate Dei & Chrysoft. super Matt. dicentes, quod dæmones frequenter simulāt se esse animas mortuorum, ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc habebant. ideo cauendum est ab illis visionibus.

Sequitur iā, vt dicamus in particulari, quid possint magi, & sit quinta quæstio in ordine, An magi possint miracula facere, & videtur quod sic.

Pri

Primò, quia suscitare mortuos est miraculū. vnde inter miracula Christi ponitur. Matth. 11. Euntes renuntiate quæ audistis & vidistis, Cæci vident, claudi ambulāt, mortui resurgunt: pauperes euangelizātur. Sed & Pythonissa suscitauit Samuelē. 1. Reg. 28. ergo possunt miracula facere. Et cōfirmatur. Ad suscitationem mortuorum nõ videtur requiri nisi dispositio materiæ; nam disposita materia, necessario introducit forma: sed videtur quod dæmones possint disponere materiā, applicando actiua passiuis. Eiusdē enim rationis sunt dispositiones in resurrectione mortui, & in prima generatione, quæ sunt ab agēti naturali. ergo magi dæmonis virtute possunt mortuos suscitare. vnde & resurrectio generalis futura est per angelos ministros. Item secūdo, Maius miraculū videtur, quod canis loquatur, vel cætet, quàm quod mutus loquatur: sed de Simone mago legitur, quod faciebat canes loqui, & cantare, vt patet in itinerario Clementis. ergo.

Item Valerius maximus narrat primo li. ca. 8. quod fortunæ simulachrum, quod Romæ erat in via Latina, non semel, sed bis loquutum est verbis his Ritè me matronæ vidistis, riteque dedicastis. quod autem lapides loquantur, maius miraculum est, quàm quod muti loquantur. Item in eodem, & in historia Romana legitur de virgine vestali, quod aqua in vase perforato de Tyberi portabat,

rabat, aqua non effusa: hoc autem spectat admiraculum, vt aqua stet, & non fluat, vt patet in Iordanis diuisione, & eius statione. ergo. Item aduersitates Iob dæmone authore procuratæ sunt q̄ patet ex eo, quòd Deus dedit ei potestatem in omnia quæ erant Iob: sed huiusmodi aduersitates nõ sine miraculo contigerunt, vt patet de igne de celo descendente, vnde & 3. Regum. 18. Elias in hoc probauit prophetas Baal, vt descenderet ignis de cælo, & consumeret sacrificium. ergo. Item eadẽ quæ boni faciunt per miraculum, magi faciunt, vt patet de serpentibus Moyfi, & magorum. ergo. Præterea, Vxor Lot mutata est in statuam salis. Gene. 19. & hoc à dæmonibus. vt S. Thom. dicit de malo. quæstione decimosexto & quæstione. nono ad tertium. ergo. Pro solutione notandum. quòd miraculi nomen à mirando est assumptum. Ad admirationem autem duo concurrunt, vt potest accipi ex verbis Philosophi in principio Met. quorum vnum est, quòd causa illius, quod admiramur, sit occulta. Secũdum est, quod in eo, quod miramur, sit vel appareat aliquid per quod videatur contrarium debere contingere eius, quod miramur. Sicut aliquis posset mirari, si videret ferrum ascendere ad magnetem, ignorans eius virtutem. Sed hoc potest dupliciter contingere. Vno modo secundum se, alio modo quo ad nos. Multæ enim causæ naturales sunt ignotæ &

occu-

occultæ quo ad nos. Virtus autem diuina est simpliciter occultissima, & remotissima à nobis, quæ in rebus omnibus operatur secretissimè: & ideo ea, quæ per aliquam virtutem creatam fieri possunt, miranda quidem, & mirabilia dicuntur. Sed miracula propriè dicuntur, quæ sola virtute diuina fieri possunt, quæ scilicet tota natura creaturarũ miratur. Et licet miraculi nomine Latini vtatur ad significandum quoduis stupendũ. ac mirandũ tamẽ theologi solum illud in hac significatione vsurpant, & meritò, licet Aug. tertio de trini. & alibi non timeat vocare opera magorum miracula. Ideo respondendo ad quæstionem sit vnica conclusio. Magi* non possunt miracula facere. 19
 Probatum primo ex ipsa significatione vocabuli, vt dictum est. nihil enim faciunt, ad quod diuina virtus exigatur. Secundo, quia si magi possent vera miracula facere, sequeretur quòd miraculum non esset efficax argumentum deitatis, & veritatis, & sic periret ratio confirmandi ea, quæ sunt fidei, quæ miraculis comprobata sunt.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum de Samuele respondetur, q̄ dubium est, an verè Samuel fuerit suscitatus, an potius fuerit aliquod phantasma. & Augustinus quidem ad Simplicianum putat probabile, quòd fuerit verus Samuel, qui apparuit Sauli, & nuntiavit euentum belli propter hoc, quòd legitur Ecclesiastici. 46. quòd

dormiuit Samuel, & notum fecit regi finem vitæ suæ. Hoc ergo tenendo diceremus, vt dicit Augusti. quòd non dominante arte magica, sed dispositione dei occulta, quæ Pythonissam, & Saulem latebat, permissum est, vt spiritus iusti se ostenderet aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Nonnunquam enim dum dæmon consulitur, ipse Deus per suum nuntium veritatem annuntiat, sicut per Eliam veritatem respondit nuntiis regis, qui mittebantur ad consulendum deum Accaron, vt habetur. 4. Regū. 1.

Ad confirmationem dico, quòd sine dubio dæmones non possunt disponere materiam ad introducendum animam, quæ semel separata fuit à materia: requiritur enim identitas corporis ad identitatem indiuidui, & ideo semel corruptum, nõ potest idem numero redire, nec solum hominem, sed nec muscam possent dæmones suscitare. Vnde si quæ suscitationes mortuorum leguntur à magis factæ, vt ab Apollonio, Simone vel aliis, omnes fuerunt præstigiøsæ, & non secundum veritatem, vt de Simone summo magiæ artifice legitur, quòd apud Phoram Ephesi oppidum præsentem Ioanne euangelista, tres mortuos suscitauit, sed paulo post omnia euanuerunt tanquam fallacia, & præstigiøsa. vnde Sanctus Tho. 3. senten. d. 21. q. 2. arti. 4. q. 2. ad quartum dicit, quod ea quæ dæmones faciunt præter viam naturæ,
non

non sunt diuturna.

Ad secundum respondetur, quòd loquutio canum, & alia huiusmodi potuerunt fieri à magis per illusionem sensuum, & non per effectus veritatis. Si tamen per veritatem factum est, non datur cani dæmon aut magus virtutem loquendi, sicut datur mutis per miraculum, sed ipsemet dæmon sonum literarum, & articulatae vocis similitudinem habentem formabat, sicut & asina Balaam intelligitur fuisse loquuta, angelo bono operante. & similiter dicendum est ad tertium de locutione simulacri.

Ad quartum respondet S. Tho. de potentia q. 6. arti. 5. ad 5. quòd non dubium est, quin in commendationem castitatis Deus verus per suos angelos bonos huiusmodi miraculum per retentionem aquæ fecisset: quia si qua bona in Gentilibus fuerunt, à Deo vero fuerunt. Si autem, quod proprius vero est, per dæmones factum fuit, nullum fuit miraculum: dæmones enim possunt mouere localiter, & sistere corpora, vt infra dicitur.

Ad quintum dicitur, quod dæmones sua naturali virtute applicando actiua passiuas, possunt cõflare ignem in media regione aëris, & inde concitare deorsum in terram. Et sic factum est in tentatione Iob.

Ad ultimum dicitur, quod verè ita est, quod idem opus factum à bonis & piis hominibus, est miraculum, quod idem à mago non est. Nam homo non

De arte Magica.

potest, nec nouit applicare actiua passiuis, nec se mina, nec causas occultas naturæ ad conficiendū celeriter & subito effectum aliās naturalem, & ideo non potest hoc facere nisi virtute diuina: demones, verò, qui omnia naturalia optimè nouerunt possunt vtendo causis naturalibus hæc eadem subito facere. Vnde quòd Aaron conuerteret virgam in serpentem & similiter quòd vir sanctus det sanitatem subitam alicui, miraculum est quod idem magus sine miraculo potest facere, scilicet dæmone adiuuante, & causas naturales quidem, sed hominibus occultas, applicante. Vnde August. 3. de trinitate, c. 10. Illa, quæ per angelos fiunt, quo difficiliora, & ignotiora, eo mirabiliora sunt nobis, illis autem tanquam suæ actiones notæ, atque faciles, sicut etiam ibidem ait August. c. 5. Solemnia & vfitata fulgura miracula nō sunt, sed cum in monte Sinai inusitato modo fierent, miracula erant.

20 **Q**uestio sexta est, An* magi possint cogere demones pro suo arbitrio. Et videtur q̄ sic. Vt enim narrat August. 10. de ciuitate dei. ca. 9. Porphyrius refert se vidisse, quòd quidam vir Chaldæus tæctus inuidia, adiuratas spirituales potentias precibus alligauerit, ne postulata concederent, & in 21. eiusdem libri c. 6. dicit. Non potuit primum nisi dæmonibus docentibus disci, quid quisque illorum appetat, quid exhorreat. quo inuitetur nu
mine

De arte Magica.

373

mine vel cogatur, &c. ex quo videtur, quòd sint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogantur. Item Iosephus de antiquitatibus lib. 8. scribit quòd Salomon instituit incantationes, & modos coniurationum, quibus obstricti dæmones ne de nouo redeant, effugantur. & ipse Iosephus dicit se vidisse Eleazarum quendam, qui præfente Vespasiano, & eius filiis, vsus adiuratione Salomonis & radice à Salomone monstrata, dæmones expulit ab obfesso, cuius operis argumentum dedit, q̄ calicem aqua plenum ante eos posuit, & dæmoni imperauit, vt egressus ab homine, illum euertiret, quod & factum est. Item tertio, cum dæmones sint superbissimi, non est probabile, quòd nisi cogentur, aduenirent ad minas, & terrores, & mendacia incredibilia, quæ multum derogant excellentiæ & sapientiæ ipsorum dæmonum. Vnde & August. 10. de ciui. c. 11. introducit verba Porphyrii sic dicentis, Quid sit quòd non dæmoni vel alicui animæ defuncti. sed ipsi Soli & Lunæ aut quicumq; cælestium homo vitio cuiuslibet obnoxius intendit, minas eosque territat, falso vt eis extorqueat veritatem, Nam & cælum se collidere minatur, vt illi dii tanquam insipientissimi pueri falsis, & ridiculis comminationibus territi, quòd imperatur efficiant, Item quarto, Nisi dæmones cogentur, non allicerentur per quædam, quæ ipsi oderunt, sicut per virginitatem im

precantis, cum tamen ipsi ad incestos concubitus homines inducere conentur. Item quinto, Saltem videtur, si magi vtantur verbis sacris, vt in nomine Iesu, & virtute crucis, Iuxta illud ad Philip pen. 2. In nomine Iesu omne genu flectatur, quod daemones cogantur. Nam certum est quod daemones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam Christi. ergo si possent non venire, & non respondere mago, nunquam responderent, & tamen aliqui magi dicunt se solum vti verbis sacris, & efficaciter operari: & mulierculæ vtuntur solum signo crucis ad curandum certas infirmitates, de quibus non creditur, quod habeant gratiam sanitatis, sed quod sint maleficæ. ergo.

21 Pro responsione sit prima propositio, Dæmones* cogi possunt & aliquando coguntur ab hominibus. Probatum quia inter gratias gratis datur potestas super dæmones, vt patet ex illo Marci ultimo, In nomine meo dæmonia, &c. Item secundo patet, quia apostoli, & sancti viri sæpe dæmones expulerunt ab obsessis: & certum est, quod inuitos. non enim dæmones, si possent, darent operam ad gloriam & manifestationem nominis Christi, & eius religionis. Et etiam legitur sanctos viros imperasse dæmonibus aliquando aliqua opera. ergo.

22 Secunda propositio, Ab* angelis etiam possunt cogi dæmones, & aliquando coguntur.

Et

Et hoc primum probatur, quia angeli possunt virtute diuina coërcere dæmones, sicut sancti viri possunt, potestate, item naturali, saltem angeli superiores, qui vt statim disputabitur, habent potestatem naturalem supra inferiores. ergo. Vnde vt ait sanctus Thom. de potentia, quæstione sexta articulo decimo. ad ordinem potestatum pertinet arcere dæmones. Et ita non est dubitandum, quin angeli custodes semper prohibeant dæmones accedere ad suos clientes, ne noceant eis, & præfides prouinciarum impediunt frequenter dæmones à detrimentis & nocuentis, quæ cuperent & possent inferre ciuitatibus, & agris, & fructibus, & aliis mortalium bonis.

Tertia propositio, Ad* coërcendum dæmones virtute diuina aut angelica, multum refert, quibus verbis aut signis homines vtantur, etiam si loquamur de verbis sanctis aut sacris signis. Probatum, nam cum ecclesia habeat ex autoritate Christi potestatem super omnia dæmonia, multum interest ad coërcendos malignos spiritus vti verbis & exorcismis ab ecclesia institutis, quæ sine dubio maiorem virtutem habent, quam quæcunque alia verba & signa. Sicut etiam exorcistæ ab ecclesia instituti maiorem potestatem habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta secundum ritum ecclesiæ

maiolem vim habet quam si aliis verbis esset benedicta, aut consecrata. pro certo enim pro auctoritate, & reuerentia ecclesie credendum est quod Deus siue per se immediatè, siue per angelos suos concurrat ad talem inuocationem.

24 Quarta propositio, Nulla* verba, nec exorcismi habent infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita vt semper fortiantur effectum suum. Probatur, quia cum verba, aut signa non habeant talem efficaciam ex natura sua, sed solum virtute diuina, aut angelica, non alligauit Deus potestatem suam ex lege sacramentalibus verbis, sicut nec sacramentis, sed operatur quando sibi placet ad gloriam suam, & vtilitatem credentium, & multum facit ad hoc pietas & fides ministrorum. Idem dicendum est de reliquis sanctorum, & signo crucis, & cæteris. Quare aliter habent sacramenta effectum, aliter sacramentalia. Vnde Actorum decimono nono dicitur de filiis Sceuæ, quod inuocabant nomen Domini Iesu super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes, Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat. Respondens autem spiritus malus dicit: Iesum noui: & Paulum scio, vos autem qui estis? Et insiliens inualuit contra eos.

25 Quinta propositio est. Magi* aliquando possunt cogere dæmones. Probatur: quia dæmō superior habet potestatem coercendi dæmonem infe-

rio

riorem vt statim disputabitur, ergo magus ex pacto & foedere, quod habet cum dæmone superiore potest cogere inferiorem dæmonem reijciendo, aut expellendo illum. Et hoc est, quod Iudæi calumniabantur de Christo, In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Quam calumniam Christus non ita confutauit, quasi hoc esset homini impossibile, sed alijs rationibus & argumentis. Nec Iudæi tantum imponebant Christo magum ipsum esse, sed, vt refert Augustinus libro primo, de consensu euangelistarum, capite nono pagani ita dicebant, & obijciebant Christianis, Christum magicis artibus illa mirabilia patrasse, de qua re libros scripsisse & reliquisse.

Sexta propositio, Magos* nunquam puto cogere dæmones, nisi ista ratione posita in præcedenti conclusione. Probatur, quia magi vtuntur verbis, & signis, & applicatione herbarum, aut aliarum rerum naturalium: sed omnia ista non possunt cogere dæmones, quia non est potestas quæ comparetur ei. Iob quadragesimo primo. Ergo ipse magus, aut per se, aut ratione rerum, quibus vtitur, non potest cogere dæmones. Item, vt arguit S. Thomas, verba de se, seclusa significatione, nullam efficaciam habent, nisi fortè in auditum, in quantum autem sunt signa, solum possunt mouere intellectum in ratione obiecti, quare non possunt efficaciter, & infallibiliter cogere dæmonem. Nul-

Bbb 5 la

la enim signa possent cogere hominem, qui tamē est multo imperfectior angelo, siue bono, siue malo, & intellectu & substantia.

27 Septima propositio, Magi * habentes foedus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem: non habentes autem tale foedus, nullo modo possunt cogere vllum dæmonem: sed dæmones voluntariè concurrunt ad operationes magorum. Hæc sequitur ex superioribus. Et confirmatur, quia magi sæpe deficiunt in suis operationibus, vt ipsimet fatentur, etiam seruato toto ritu & cæremonia magica. ergo manifestum est, quòd non cogunt dæmones.

28 Octaua propositio, Tota * opera & efficacia magorum fundatur & nititur in condicōto & pacto inuito & firmato cum dæmonibus. Ista sequitur ex præcedentibus. Nam si dæmones non coguntur, & respondent, & veniunt ad inuocationes magorum & non aliorum hominum, manifestum est quòd hoc non potest fieri, seu prouenire, nisi ex mutua conuentione & foedere magorum & dæmonum, vt clarissimè patet.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum patet, quòd ille Chaldæus habebat pactum cum aliquo dæmone excellentiore, & virtute illius poterat coercere dæmones inferiores: & Porphyrius fortasse putabat maiorem vim inesse magis

gicis incantationibus.

Ad secundum respondet Sanctus Tho. quòd si Salomon instituit illos exorcismos tempore quo erat dilectus Deo, potuerunt illæ incantationes habere aliquam vim ex institutione illius, sicut possent habere adiurationes institutæ ab aliquo sancto viro, quemadmodum habent maiorè vim adiurationes ab ecclesia institutæ. De^o enim ex meritis & orationibus sanctorum concurrunt specialiter cum operibus illorum. Si autem Salomon illos exorcismos ordinauit postquam recessit à cultu, & religione Dei, dicendum est de illis exorcismis, sicut de alijs incantationibus magicis.

Ad tertium dicendum, quòd dæmones veniunt, & illis mendacijs & vanissimis comminationibus alliciuntur vt homines confidant in mendacijs & fabulis, & quomodocunque vtantur adiutorio dæmonum.

Ad quartum dicitur, quòd dæmones adueniunt ad nomen & titulum virginitatis, vt suadeant hominibus eos amare virginitatem, quasi sit argumentum excellentiæ & munditiæ eorum.

Ad quintum respondetur primò, quòd rarò, aut nunquam magi vtuntur solis verbis sacris, sed semper miscent alia verba, aut ritum, & cæremoniam superstitiosam. Sed si aliquando vtuntur solis verbis sacris, hoc dæmones faciunt, vt vani homines putent eos non exclusos & alienos à religione

gione Christiana. Vel fortasse aliquando dæmones coguntur etiam à magicis, virtute tamen diuina, propter reuerentiam verborum sacrorum, sicut supra diximus, quòd mali etiam aliquando faciunt miracula. Vnde Casiodorus dicit lib. 6. tripartitæ capit. 1. quòd cum magus quidam perduxisset Iulianum apostatam ad quendam locum Senatus, tamē illic aduocati dæmones apparuissent terrore compulsus Iulianus, frontem signo crucis muniuit, quo viso, dæmones repente disparuerunt, quod valde mirandum est etiam ab homine apostata.

Dubitatur circa propositiones, & maximè cōtra vltimam. nam multi bona fide vtuntur magicis incantationibus, & adiurationibus, qui nec volunt, nec vellent aliquod commercium habere cū dæmonibus. Et si putarent dæmones quocunq; pacto interesse, aut dare fauorē in suis operationibus, nulla ratione illis vterentur, sed prorsus abhorrent, & cessarent à tali vsu & negotio. ergo videtur, quòd efficacia magorum seu magicarū artium non sit semper ex instantia & commercio dæmonum, sed q̄ in ipsis ritibus & operationibus magorum sit aliqua mala virtus & efficacia.

Respondetur, vt ait Augustinus secundo super Genesin, ad literam, quòd dæmōn sæpe miscet se hominum operibus, illis ignorantibus & nolentibus, & sic sæpe contingit in istis superstitionis ritibus:

bus: homines enim, & maximè foeminae stultę bona fide vtuntur huiusmodi ritibus & verbis ad remedia infirmitatum, & sine dubio dæmones assunt operationibus illorum, vt decipiant, & persuadeant credere in rebus vanis, & hoc est fœdus tacitum cum dæmonibus, vt Augustinus ibidem dicit. Vnde etiam est notandum, quòd licet Augustinus dicat, quòd non potest sciri, nisi ipsis docentibus, quibus signis, aut rebus dæmones alliciantur: tamen pro certo dæmones miscent se, & adueniunt quibuscunq; superstitionibus, ac intelligunt homines credere, & maximè si ex intentione velint inuocare dæmones.

Ex quinta propositione, vbi dictum est, quòd magi fauore, & virtute superioris dæmonis possunt cogere inferiores, oritur dubium, An * superiores dæmones habeant aliquam potestatem in inferiores. Et videtur quòd non: nam in dæmonibus non sunt alię potentie, nisi intellectus & voluntas, sed illę non sunt potentie actiue ad extrā vt Philosophus videtur dicere nono Metaphysicorum. Et patet exemplo in hominibus, vbi intellectus & voluntas nunquam agunt ad extrā, nisi mediante aliqua potentia. ergo videtur, quòd dæmones non habeant aliquam actiuitatem super alios dæmones. Item, quia vel illa potestas esset naturalis, aut gratuita: non secundum, vt constat ergo primum si igitur esset naturalis, sequeretur, quòd

De arte Magica.

quòd dæmones perfectiores in naturalibus haberent potestatem naturalem super alios angelos imperfectiores in naturalibus. hoc est inconueniens, ergo. Item tertio, Si aliquid possent superiores in inferiores, maximè videretur quo ad motum localem. non enim apparet quid aliud possent imprimere superiores in inferiores. Sed hoc non videtur, ergo nullam habent potestatem. Probat minor, quia dæmones, sicut angeli, nō sunt in loco nisi per operationem: sed in dæmonibus non est alia operatio, nisi intellectus & voluntatis, ad quas cogi non possunt. ergo non apparet quomodo dæmones superiores possint cogere inferiores ad motum localem.

Pro responsione est prima conclusio, Dæmones * superiores possunt cogere inferiores. Hæc probatur primò, quia dæmones inter se habent prælationes & principatus, saltem ex nequitia & concordia illorum. Ex odio enim & inuidia, qua tenentur erga homines, non est dubitandum quin percusserint foedus, & inter se constituerint ordines & societates ad istum finem, vt homines perdant: & sic, vt ait S. Tho. p. p. q. 109. artic. 2. aliqui dæmonū sunt præfecti, & velut principes ad imperandum alijs, & inferiores dæmones se subiiciunt illis, quos potentiores viribus videt ad propriam nequitiam exequendam. Et ideo Christus Luca. ii. vocauit societatem Deorum regnum. Omne,

De arte Magica.

378

Omne, inquit, regnum in se diuisum, desolabitur: & si satanas satanā eijciat, quomodo stabit regnū eius? Iste est ergo vnus modus, quo superiores dæmones possunt inferiores cogere, scilicet per imperium, cui inferiores resistere non audent ex cōmuni concordia. Secundo etiam ex naturalibus suis hoc possunt, quia vbiq; sunt res subordinatæ, oportet q̄ etiam actiones subordinentur sibi inuicē. Sicut patet in rebus corporalibus, quia enim inferiora corpora naturali ordine sunt infra corpora cælestia, actiones, & motus eorum subduntur actionibus, & motibus corporum cælestium. Sed manifestum est, q̄ inter dæmones aliqui sunt superiores in naturalibus. ergo habēt potestatem naturalem supra inferiores. Et confirmatur, quia dæmones habent potestatem mouendi localiter animas, & alligandi. ergo eadē ratione habebunt potestatem supra dæmones inferiores: & iste est alius modus, quo superiores angeli possunt cōerere inferiores. Vnde S. Tho. 3. p. q. 43. art. 2. ad tertium, dicit, quòd dæmones superiores sua naturali virtute poterant pellere & de facto aliquādo pellunt dæmones inferiores à corporibus & August. 21. de ciui. Dei dicit, q̄ dæmones per Necromantiæ potestate superiorū dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, vel annulis, aut alijs rebus. Et S. Tho. de aīa. q. 21. dicit, q̄ aliqua substātia spūtualis alicui corpori alligetur, nō est ex virtute corporis potentis

potentis substantiam incorpoream detinere, sed est ex virtute alicuius substantiæ superioris alligantis talem substantiam tali corpori: sicut etiam arte magica, Deo permittente, virtute superiorum dæmonum aliqui spiritus alligantur annulis vel imaginibus. Idem dicit. 4. contra Gent. cap. 90. & multis alijs locis. Et Petrus de Palud. 4. d. 44. q. 7. dicit, quòd angelus fortior potest sistere & tenere minus fortem.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum respondetur, quòd in angelis est sine dubio potentia motiua, sed illa non distinguitur ab intellectu, & voluntate.

Ad secundum dico, quòd re vera ita est, quòd ex suis naturalibus aliqui dæmones possent obistere angelis, & eos coercere, sed non permittuntur à bonitate diuina, & etiam gloriæ dotes sufficientiunt ad resistendum.

Ad tertium pro nunc respondetur, quòd angelus, aut dæmon potest esse in loco per passionem, sicut per operationem, & sic dæmon inferior patitur à superiori, per hoc, quòd applicatur loco vel expellitur ab eo, sicut animæ sunt in purgatorio, aut in inferno, non agendo, sed patiendo.

31 Sed occurrit statim dubium non dissimulandum, * Quo pacto dæmon superior potest tenere inferiorem alligatum annulo, aut imagini: absente enim superiore dæmone, non videtur quomodo

do possit impedire inferiorē, ne recedat. Ad hoc respondetur primo, quòd profectò virtute naturali non potest alligare inferiorem, ita vt eo absente alius discedere non valeat. Secundo dico, quòd potest cogere illo modo, vt si discesserit retrahat ad eundem locum. Tertio dico, quòd potest cogere ad remanendum imperio, cui inferior, vt dictū est, subiectus est. Quarto dico, quòd non est verisimile, quòd dæmon, qui alligatus est annulo, aut imagini, semper sit præsens imagini, sed dicitur alligatus, quia vocatus à possessore annuli, semper venit, nec indiget tempore ad redeundum vbi cū que sit, & ad quamcunque distantiam potest cognoscere quid rerum geratur apud illum, in cuius potestate annulus, aut imago est: sed miseri magi putant se tenere dæmones tanquam compedibus & ex maxima parte sūt fabulæ, quæ de huiusmodi dicuntur annulis, aut imaginibus.

Septima quæstio, An * magi virtute dæmonum possint transmutare corpora localiter, hoc est, transferre (vt ferunt) per multa terrarum spatia summa celeritate. Et videtur quòd non, quia si corpora obedirent dæmonibus quo ad motum localem, sequeretur quòd saltem quantum spectat ad naturam eorum, possent destruere ordinē, & machinam vniuersi, puta mouere cælum contrario motu, & tollere terram loco suo: hoc nõ est dicendum, quòd aliqua creatura habeat potesta-

tem supra totam naturam, & possit perdere vniuersum, &c. Non enim angelis subiecit orbē De^o. ad Hebr. 2. ergo. Item si habent illam, potestatem, quomodo nunquam liberant amicos suos à manibus iudicum? Item arguitur ex. c. episcopi, 26. quæstio. 1. vbi, vt relatum est, damnantur qui credunt mulierculas deferri noctu per aera. Item nō apparet quomodo id possit fieri, an impellendo, aut aliter se habendo. Ad hanc quæstionem sit cōclusio, Dæmones * & magi virtute dæmonum possunt mouere, & transferre corpora de loco ad locum. Probatur primo authoritate Augusti. 3. De trinitate, qui dicit, dæmones adhibere semina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit nisi per motum localem, ergo, &c. Item, Satan concussit quatuor angulos domus Iob, quæ corruens oppressit liberos eius. Iob. 1. Item patet manifestè in obsessis à dæmonibus, quos dæmones aliquando inuitos mittunt in ignem, & præcipitant deorsum, & iactant, & raptant variè: nec videtur alius modus, quo dæmon possit occupare humana corpora, nisi subijciendo quo ad motus locales, vt mouendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Vnde nulla ratione potest negari, quin dæmones possint mouere localiter corpora. Item quia angeli mouent cælos, & mouent animas. Item assumunt corpora frequenter, & apparent in eis.

quod

quod non fit sine motu locali.

Ad argumenta autem in contrarium, ad primum respondetur, quòd* nec vnus angelus, aut vnus dæmon, nec omnes simul possent aut sistere cælum, aut contrario motu mouere, aut terram mutare de loco suo, vt ait. S. Th. de potētia, q. 16. art. 8. & 3. contra Gen. c. 108. & ratio est connexio & ordo vniuersi, contra quē nulla causa particularis potest ex ipso ordine naturali, sicut nec omnium dæmonū artificio posset dari vacuum. Posset enim dæmon tollere aerem de loco vbi est: sed hoc supposito, omnes dæmones non possent obistere, quomin⁹ ali⁹ aer succederet in loco prioris.

Ad secundum de illo capite episcopi. Iurisperiti ex illo loco multum dubitant, vtrum ea que feruntur de istis mulierculis strigibus, an verè gerantur, an sit sola illusio sensuum. Et vix adduci possunt, vt credant in veritate mulieres transferri per aera, & deduci in solitudinem, aut in quemuis locum in societatem hominum, & dæmoniorum. Et quidam frater Samuel ordinis minorum proprio opusculo fatagit defendere hanc opinionem, quòd nunquam verè dæmon transferat huiusmodi mulierculas, sed quòd rapit sensus earum, & relinquit velut exanimes, & interim illudit, & commouet ita sensus interiores, vt verè putent illa geri, scilicet se volare, & verè commisceri cōcubitu aut dæmoni, aut alicui ex suo satellitio

De arte Magica.

cum tamen loco nō fuerint mutata. Et dominus Abulen. testatur se experientiam de hoc sumpsisse, nam cum muliercula vna ex illo numero corā eo vnxisset se vnguento, statim corruit sine sensu ita vt titione pedem illius combufferit, nec excitaretur, sed post spatium temporis cum ad se redisset, narrabat mirabilia, scilicet se fuisse in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ solēt referri. Sed frater Ioannes Dodo ordinis prædicatorum fecit apologiam cōtra Samuelem, vbi tueretur sententiam, quod licet ita sit, quod plerumq; ista fiant à dæmone per solum præstigiū, & illusionem sensuum, tamen aliquando verè gerūtur. Et ita tenet Turre Cremata super illud c. episcopi. Et ita tenendum est, quia postquam dæmones possunt realiter ista facere, credendum est, quod aliquando verè faciant. Et hoc exploratum, & cōpertum est multis testimonijs, & experientis. Ad verba autem c. respondetur à Turre Cremata, q̄ in illo capitulo multa continentur, quæ verè non gerebantur, vt quod equitarent cum Diana, cum Herodiade. Nam Diana nulla est, Herodias autē est in inferno, nec permittitur exire ei, nec est mulier, sed sola anima. Item quod veri essent ibi equi, aut bestia, quibus per aera volarent. Equi enim, & alia, quæ ibi continentur, non verè, sed præstigiōsè facta sunt, non negat autem capitulum, quin mulieres possent verè à dæmonibus

portari

De arte Magica.

381

portari per aera.

Octava quæstio, An * magi possint pro suo arbitrio immutare corpora, immutare, inquam, alterando secundum qualitates, putà immittendo morbos, & contrà præstando sanitatem. Et videtur quod nō. Nam dæmones, quorum virtute magi operantur, sunt incorporei, & immateriales: cum ergo nihil agat nisi in sibi simile, non videtur qua ratione possint dæmones imprimere qualitatem corporalem in rem materialem. Item sanctus Augustinus, vt suprā citatū est, negat quod illæ immutationes sociorum Vlyssis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint veræ, sed solum secundum apparentiam sensuū. Sed si dæmones possent immutare materiam, eadem ratione possent immutare figuras rerum naturalium, & sic potuissent verè socios Diomedis & Vlyssis retinere sub figuris ferarum, & volucrum. Itē grauisimum periculum immineret nobis à magis, qui cum sint socij dæmonum, reputandi sunt tanquam hostes mortalium, si morbos, & mortes possent inferre hominibus: nec est verisimile, quod Deus talem potestatem permiserit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item si possunt sanitatem præstare, sequeretur quod possent ab omni morbo sanare, & sic facere homines immortales. De hac quæstione Philosophorum nō fuit vna sententia. Auicena quidem posuit, quod sub

Ccc 3 stan-

stantia spiritualis, quæ cælos mouet, non solum mediante cælesti motu effectus in inferioribus corporibus causat, sed etiam præter omnem corporis actionem: volens quòd materia corporalis multo magis conceptioni & imperio spiritualis substantiæ, quàm cuiquam corpori naturali subiiciatur, & ex hac causa prouenire dicit, inusitatas permutationes aeris, & infirmitatū curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem absq; omni alio corporali agente transmutatur corpus, & ad calorem & ad frigus, & quandoq; ad febrim, vel lepram. Conformiter ad hanc opinionem dicendum esset, quod substantiæ spirituales, quales sunt dæmones, possent immediatè immutare corpora, & alterare imprimendo corporeas formas, & qualitates. Et posset opinio confirmari, quia eiusdem virtutis videtur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicitur magos posse, ut quòd aliquis certis verbis scriptis non lædatur ab igne, imò isti salutatores hoc faciunt. Item, quia possunt imprimere immediatè & immutare phantasiam, ergo has formas naturales.

37 Ad hoc sit prima conclusio, Nec * dæmones, nec magi virtute dæmonis possunt immediatè imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut sanitatem. Hanc propositionem ponit Philosophus

philosophus. 7. Physicorum. ubi ostendit, quòd formæ non imprimuntur in materia ab aliqua substantia separata, sed reducuntur in actum de potentia materiæ per actionem formæ in materia existentis. Et probat, quia, ut ibi ostendit, id quod fit, propriè est compositum: omne autem agens agit sibi simile, unde oportet quòd illud, quod facit res naturales existere per generationem, sit compositum, non forma sine materia, vel forma separata. Secundo probatur conclusio, quia si dæmon posset immediatè imprimere aliquam formam naturalem. ergo & omnes, cum non sit maior ratio de vna, quàm de alijs omnibus: consequens autem est falsum, quia tunc tota natura esset ei subiecta, & sic totus orbis. nõ autem subiecit Deus orbem terræ etiam angelis, Hebr. 2. Et hæc est expressa sententia Augustini. 3. de trinitate. cap. 6. Nec omnino, inquit, putandum est istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam. Et deniq; hæc est communis sententia doctorum omnium, 2. distinctio. 7. post Magistrum sententia. qui ita determinat.

Secunda conclusio, Magi * virtute dæmonum 36 possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales, applicando semina rerum, & actiua passiuas. Hæc est determinatio Augustini. 3. de trinitate. c. 9. Et probatur manifeste ex superioribus. Nam ipsi obediunt corpora ad nutum quatum ad mo-

tum localem: sed ipsi optime nouerunt naturas, & virtutes & efficacias omnium rerum naturalium, & possunt ea celerius & intimius applicare, quàm homines, vnde, vt ait S. Tho. De potentia, q. 6. art. 3. sicut ars imitatur naturam, & vt ait Philosophus. 2. Physic. quædam potest facere ars, que non potest natura: ita demones multa facere possunt, quæ sunt præter solitum cursum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. Item, quia influentia cælestis multum facit, & operatur ad effectus naturales. Vnde in agricultura, & medicina necessaria est obseruatio, & consideratio motus, & cursus solis, & lunæ. cum ergo demones sint peritissimi astrologi, possunt melius eligere horas ad operandum. Et hæc fortè est vna ratio, quare magi in inuocationibus dæmonum situs stellarum obseruant. Et sic est aperta ratio, quomodo, & quare demones, aut magi possunt immittere ægrotudines, aut sanitates, aut alias transmutationes facere, Confirmatur Iob secundo, Satan percussit Iob vlcere infestissimo.

Ad argumenta autem contra primam conclusionem, ad primum respondetur à Sancto Tho. quòd sine dubio dæmon non potest immutare, nec immediatè obstare, quominus agens naturale agat in subiectum dispositum, sed potest impedire ignè ne cõburat, vel imprimendo aliquam qualitatem defensiuam per modum supradictum, vel etiã tenen

nèdo flammam ne perueniat ad tale subiectum.

Ad secundum respondetur, quòd dæmon non immutat phantasia, imprimendo nouas species, nisi fortè aliquando exterius formato aliquo corpore phantastico, quo mouet oculos, sed mouet interiores species, vbi sunt: & taliter offert se sui interiori quod vult, vt videantur res reuera esse præsentis, & geri admodum somniantium, vel phreneticorum, inò perfectius, quanto (vt dictum est) potest subtilius, & præter omnem artem applicare causas ad huiusmodi operationes, & sic ita perfectè mouet tales species, & presentat sensibus interioribus, vt tales, qui hæc patiuntur, firmissime credant rem verè geri. Vnde prouenit, quod cõtingit in illis lamiis, vt cum velut exanimis manent in vno loco, credant se translatas per æra, & vidisse, & egisse, vel passas esse quæ nunquam fuerunt in rei veritate. De quo vide Ioannem à Turre Cremata in d. cap. episcopi.

Ad alia argumenta in principio quæstionis. Ad primum iam declaratum est, quod non possunt immediatè imprimere formas, sed applicando semina, & causas naturales.

Ad secundum respondetur, quòd licet demones possent immutare corpora, non tamen possunt conseruare formas naturales sine dispositionibus naturalibus, & quia organizatio est dispositio requisita ad animam rationalem, non pote-

Ad quod teneatur homo

rit dæmon figuram hominis immutare in figuram
brutorum, manente rationali anima. vt S. Th. di-
cit, De potentia. q. 16. ar. 9. ad. 2. ergo. Et si aliquid
veritatis habet illa historia, omnino ducedum est
quòd demon occisis sociis Diomedis & Vlyssis,
bestias pro illis supposuit, vel fortasse illæ bestia
etiam erant phantasticæ. Et sicut non potest ho-
minem sub figura bestia conseruare, ita nec pec-
culiarem figuram vnius hominis tollere, & dare
alteri. Vnde fabulosa videntur quæ leguntur in
itinerario Clementis, quòd Simon magus Fausti-
niano propriam figuram & faciem abstulit, &
suam dederit illi: quod ego non credo.

Ad tertium Certissime dæmones nisi coerce-
rentur à Deo, & à bonis angelis, possent grauissi-
mis calamitatibus mortales afficere, vt patet de
aduersitatibus Iob. vnde T. Thom. p. 3. q. 29. arti-
1. ad. 3. dicit, quòd dæmones non permittuntur fa-
cere omnia, quæ naturaliter possunt, sed clemen-
tissimus deus non permittit eos vti sua potesta-
te. & boni angeli etiam impediunt, & maxime il-
li, quibus orbis custodia & hominum commissa
est. Sed mirum & mysterium est, quod cum dæ-
mones per se nocere non permittantur, tamē nō
adeò impediuntur nocere per homines, sicut per
magos, per lamias istas, & alias maleficas.

Ad quartum dicendum quòd sine dubio dæmo-
nes possent à multis ægrotudinibus curare, à qui-
bus

De arte Magica.

384

bus nulli medici possunt, tamen non ab omni-
bus. Nam, vt dictum est, nihil possunt in hac re,
nisi per applicationem causarum naturalium,
nec sunt causæ naturales ad restituendum homi-
nem ex quolibet morbo, maxime ex morbo se-
nectutis. Sed certe videtur, quòd ex quolibet
morbo violento possent sanare, vt à febre, vul-
neribus, & similibus: possent enim sistere sangui-
nē, aut detrahere, & similiter quemlibet humo-
rem. Sed videtur, quòd saltem posset dæmon pro-
tendere vitam vsque ad millesimum annum.

Si enim potest omnia naturalia, & aliquando vi-
ta naturalis fuerit mille annorum, vt patet in
Adam & aliquibus aliis, quare non posset nunc
conseruare vitam per tot annos, cum sint nunc
omnia alimenta, & omnia remedia medicina-
lia, quæ tunc erant? Respondetur, Sine dubio
dæmones non possent particularem vitam pro-
telare per tot annos, sicut illo tempore: Ratio
est, quia per intemperantiam & ignorantiam,
hominum natura est valde corrupta, & morbi-
da, nec sufficiunt quæcunque res naturales in-
staurare in antiquam illam integritatem, & ali-
menta ipsa ex malo cultu non habent illum vi-
gorē. Ex vltimo & fortè principaliter ex influen-
tia cælesti. Dominus enim prouidentia sua ita di-
sposuit, vt primis illis tēporibus essent cōstellatio-
nes cælestes naturales salubriores & efficaciores
ad

Ad buod teneatur homo

ad vitam hominum propagandam, & vt alimenta essent maioris vigoris, & etiam medicine, & aer, & aqua, & alia, quæ conseruant vitam mortalium.

Alia erat hic quæstio, vel dubium aliud, quia præsupponitur semper, qd dæmones sunt incorporei & immateriales, an hoc sit omnino certum sed quia puto me nunc satis dixisse de hac materia, reseruemus hoc in aliâ eiusdem materiæ relectionem.

REVERENDI

Patris Fratris Francisci à
Victoria Relectio.

De eo, ad quod tenetur homo cum primū
venit ad vsum rationis.

SVMMA.

- 1 Ecclesiastici liber an deberet recipi inter Canonicas scripturas dubitatum fuit olim, & quid tenendum.
- 2 An pateat aditus ad salutem, & vitam æternam omni homini ad vsum rationis peruenienti
- 3 Rationis vsum habere, quid sit.
- 4 Liberum arbitrium aut vsum rationis habere, non est idem

veniens ad vsum rationis.

385

- idem, quod habere actus intellectus, & voluntatis.
- 5 Liberum arbitrium habere, aut vsum rationis, non videtur idem, quod posse agere, & non agere, positis requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter doctores capiunt.
 - 6 Liberum arbitrium habere idem est quod esse dominus propriarum operationum.
 - 7 Liberum arbitrium duo requirit, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum.
 - 8 Quod rationis vsum vnus homo habeat, & alius non, vnde proueniat.
 - 9 Quod rationis vsum, vnus homo habeat, & alius non potest immediate ex parte intellectus, & voluntatis prouenire.
 - 10 Quod rationis vsum vnus habeat, & alius non, prouenit ex aliquo habitu à natura concreato, vel intellectu, vel voluntate, qui solum sit in vno, & non in alio, vel in puero, & non in adulto.
 - 11 Defectus, & imperfectio, vel priuatio vsus rationis, vnde semper, vel ex maiori parte proueniat.
 - 12 Appetitus sensitivus potest esse causa priuationis vsus rationis.
 - 13 Vsum rationis posse tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore voluntatis, probabile est, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiva.
 - 4 Dispositio qualitatium naturalium, nulla sine speciebus

Ad quod teneatur homo

bus sensibilibus est sufficiens ad vsum rationis.

- 15 *Educatio docta, & instructio, multum facit: ut aliquis perueniat ad vsum rationis.*
- 16 *Rationis vsum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, ut pote circa materiam iustitiæ: & non circa materiam temperantiæ, ut sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit iurandum: vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.*
- 17 *Rationis vsum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, videtur possibile.*
- 18 *Rationis vsum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere.*
- 19 *Rationis vsum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab authore.*
- 20 *Rationis vsum primum instans, quid sit: vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio non possit esse libera, id est: quod sit in potestate hominis deliberare: & non deliberare.*
- 21 *Deliberatio prima: est ex causis non naturalibus vel prorsus extrinsecis, puta vel à Deo: vel ab angelo.*
- 22 *Deliberans primo non habet in sua potestate prius deliberasse.*

veniens ad vsum rationis.

386

- 23 *Deliberans primò potuit primò deliberasse.*
- 24 *Deliberatio prima non potest cadere sub præcepto.*
- 25 *Deliberans primò non tenebatur prius deliberasse.*
- 26 *Recentiorum dictum: quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare vanum est.*
- 27 *Instans primum, vel tempus vsum rationis: in quo quis primo deliberat actu, non est in quo potest primò deliberare. Et multa de vsum rationis.*

Ocus relegendus habetur Ecclesiastici decimo quinto. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Quia de authore, & autoritate illius libri Ecclesiastici inter multos dubitatum est, nec desunt adhuc qui ambigant, non erit ab re, de hoc ipso pauca præfati, ne tota nostra disputatio lubrico loco innixa, nutare videatur. Inter libros Canonicos liber Sapientiæ, & Ecclesiasticus ab Hebræis non recipiuntur, autore Hierony. in prologo Galeato, & in prologo ad Heliodorum, & Chromatium qui etiam de Ecclesiastico dicit, Nusquam reperiri Hebræum, sed Græcum solum hac ratione dudatum * in ecclesia est aliquando, an deberent recipi inter canonicas scripturas. Et quidē authores vetustissimi sunt testimoniis illorū tanquam propheticoꝝ librorū, ut Egesippus, Irenæus, Tertullianus, Euaristus

Ad quod teneatur homo

ristus & Alexander successores Anacleti Clemens Alexandrinus proximus Iohani Evangelista Origenes, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Damascenus: & Eusebius libro. 4. dicit antiquos patres illis libris ante vsos tanquam prophetis. & August. 17. De ciuitate Dei, cap. 20. expressè dicit esse propheticos. & Damascenus libro. 4. c. 18. & tandem. In concilio Carthagenensi. 3. cui inter fuit Augusti. c. 47. dicitur, Placuit vt præter Scripturas canonicas nihil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum Scripturarum, sunt autem canonicæ scripturæ Genesis, &c. & Salomon lib. 5. Hæc à patribus legenda suscepimus sub nomine diuinarum scripturarum. Hæc in concilio. Vnde patet. Sapientiam & Ecclesiasticum reponi inter sacras Sripturas Salomonis, aliàs non essent nisi tres. De autoribus illorum librorum licet nõ omnino inter doctores sed hoc est satis rationabile non esse editos à Salomone, continere tamen sententias Salomonis scriptas in diuersis libris Salomonis, sparsim quem multa constat scripsisse, quæ ad nos non peruenerunt. Ideo Egesippus, Irenæus, Tertullia, Cypria. Eusebi. citant librum sub nomine Salomonis. De Ecclesiastico satis conuenit, authorem fuisse Iesum patrem Sirach. Sed Iesum filium Sirach ex Hebræo Græcum fecisse vel potius nouum fecisse circa tempora Ptolemæi Euergetis. 200. ferè annos ante natiuitatem

Do-

Veniens ad vsum rationis 387

Domini, sub Simone magno Sacerdote, Oniæ filio. De sapientia non ita conuenit, sed tribuitur Philoni Iudæo, non ei qui claruit sub Nerone, sed alteri antiquiori. 160: annos ante Christum, sed vtcunque sit vterque videtur scripsisse spiritu prophetico. Augustinus autem libro de Doctrina Christiana vtrunque putat esse Iesu filii Sirach. Quod tamen retractauit. 2. libr. retractau. cap. quarto.

Ex verbis igitur propositi loci satis constat scripturam non loqui de homine, ante vsum rationis, vel omnino priusquam possit de liberare, & consilium sumere de agendis, atque adeò nos in præsentiarum nihil loquimur de salute hominis, vel statu in vtero matris, vel prorsus antequam peruenerit ad vsum rationis, sed solùm constitui in tota hac disputatione hoc argumentum tractare, & quomodo. 5. aut qua ratione, aut qua via homini possit patere salus postquam est sui iuris, aut (vt Scholastici dicunt) postquam annos discretionis attigerit. Et ideo sit quæstio principalis, An * omni homini perueniendi ad vsum rationis pateat aditus ad salutem, & vitam æternam. Pro parte negatiua arguitur, Sine fide impossibile est placere Deo, & accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est, ad Hebræ. 11. Item, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus

Ddd crit

Ad quod teneatur homo

erit: qui verò non crediderit³, condemnabitur. Marci. 16. Sed multis venientibus ad vsum rationis impossibile est credere, aut habere fidem, vt patet de natis & educatis apud barbaros & ignaros deitatis, & religionis: ergo talibus non patet aditus ad salutem. Et confirmatur ex Paulo, Roman. 10. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audiet sine predicante? Vbi Paulus aperte videtur excusare eos, quibus non est prædicata religio, & nomen Dei. In contrarium est illud, Deus vult omnes homines saluos fieri. i. ad Timo. 2. itē Eccl. 15. Ante hominē vita & mors, bonū & malū, q̄ placuerit ei, dabitur illi. Ex quo loco videtur, q̄ omni homini (si p̄ illū nō stet) sit data supernè facultas pueniēdi ad vitam æternam. Item, In veritate cognoui quòd non sit personarum acceptor Deus, sed in omni gēte Acto. 10. Ad hanc quæstionem dissoluendam quatuor dubia oportet tractare. Primū, quid sit hominem habere vsum rationis, & quid peruenire ad vsum rationis, Secundum, quid potest homo, cum primum peruenerit ad vsum rationis. Tertium, ad quid tenetur pro eodem tempore. Quartum, de principali quæstione: quibus expeditis, relectio erit absoluta.

3 Pro prima ergo quæstione est notandum, * q̄ licet ratio essentialiter idem sit quod intellectus huma-

veniens ad vsum rationis. 388

humanus, tamen voluntas ponitur à philosophis in ratione, vt videtur Arist. sentire. 3. Ethicor. c. 10. Et apertius. 3. de anima. c. 6. Imò vocatur volūtas p̄ essentiam rationalis, vt patet ex S. Th. in. 3. d. 23. q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. Quare etiam vsum rationis non solū dicitur vsum, & facultas potētiae intellectiuae, sed etiā volūtatis. Imò & Ari. 3. Ethic. c. 10. dicit fortitudinē, & tēperantiam esse partium rationis expertiū, &c. Et tamē appetitus sensitius est particeps aliquo modo rationis. ergo aliter voluntas est rationalis, quàm per participationem. Similiter etiam quanquam liberum arbitriū sit essentialiter idem quod voluntas humana, vt diferte tradit Damasco. lib. 2. tamē quia actus liberi arbitrii est electio. ex Magistro i. 2. d. 24. & electio adeò exigit consilium, vt Arist. 6. Ethic. in dubiū reuocauerit, an sit appetitus intellectiu⁹ vel intellectus appetitiuus, ideo etiam liberum arbitrium non solum ponitur facultas voluntatis, sed rationis & volūtatis, vt patet apud Magistrū in. 2. d. 24. Hoc breuiter præmissis, vt à notioribus & facilibus incipiamus, sit prima propositio,

Habere * vsum rationis idem est, quod habere⁴ liberum arbitrium. Hæc patet ex dictis, nam si habere vsum rationis est habere facultatem intellectus & volūtatis, hoc autem est habere liberum arbitrium. ergo idem est vtrunque. Et confirmatur, quia in quoquunque est vsum rationis, est libe-

Ad quod teneatur homo.

rum arbitrium, & econuerso. ergo signum est quod sunt idem. Sed hoc ipsum non est satis exploratum quid habere liberum arbitrium. Quanquam enim, vel idiote & rustici internoscere possint eum qui habet usum rationis, & liberum arbitrium ab eo qui non habet: diffinire tamen in quo consistat ratio libet: diffinire tamen in quo consistat ratio liberi arbitrii, & quid sit habere hanc facultatem, non est facile: sed utrunque videbimus. ad declarationem huius sit secunda propositio.

Non est idem habere liberum arbitrium aut usum rationis quod habere actus intellectus, & voluntatis. Patet, quia ebrii, & amentes non habent liberum arbitrium, & tamen habent actus intellectus, & voluntatis: ergo non est idem. Maior est nota, minor probatur, quia habent actus circa res spirituales, quæ non cadunt sub sensu, ut desiderium etiam rerum spiritalium, ut experientia patet ex his, quæ tum faciunt, tum dicunt. Loquuntur enim de Deo, & angelis, disputant de dialecticis. Et confirmatur de pueris & somniantibus. Somniantes enim postea meminerunt se habuisse actus intellectus & voluntatis. Item habent aliquos actus vniuersales, quos non videtur quod possit habere sensus, qui est solum particularium. S. Tho. prima part. q. 84. artic. 8. ad. 2. loquitur, quo modo sensus & imaginatio plus vel minus ligantur, vel soluuntur in dormientibus, &

veniens ad usum rationis. 389

concludit sic. Ergo per modum quo sensus soluitur & imaginatio dormiendo ligatur iudicium intellectus, non tamen ex toto. Vnde aliqui dormiendo syllogizant, & cum excitantur, semper recognoscunt se in aliquo defecisse. Ex his verbis. S. Tho. patet, quod dormientes habent actus intellectus, & per consequens possunt habere actus voluntatis. Idem & clarius ponit in. 4. d. 9. q. 1. art. 4. ad. 3. & 4. Et ibidem ad quartum dicit, quod aliquando in somno consentit quis turpitudini, unde etiam videtur quod habet actum voluntatis, & 22. q. 172. arti. 1. ad secundum & q. 154. ar. 5. in sol. argu. & 1. p. q. 84. in corp. & ad. 2. idem concedit de dormiente. Et confirmatur etiam ratione, quia omnes hi scilicet amentes, pueri, & somniantes habent aliquando actus sensuum sufficientes in vigilantibus & sanis ad actum intellectus & voluntatis. ergo possunt esse in amentibus, quia tota causa quare amentes non habent usum rationis, est dispositio, sensuum. Antecedens autem patet, quia iudicant per sensum aliquod esse bonum, aut malum: quod iudicium sufficeret mouere non amentem ad actum intellectus & voluntatis. Et præterea confirmantur hec omnia, quia sensus in homine sunt eiusdem rationis sicut in brutis, licet sint aliquo modo perfectiores. sed amentes habent multos actus, quos bruta habere non possunt: ergo illi non proueniunt à solo sen-

Ad quod teneatur homo

fu, sed ab intellectu, & voluntate.

I Tertia propositio, Nō* videtur idē esse habere liberum arbitrium, aut vsum rationis, quod posse agere & non agere, positus requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter doctores capiunt. Ista propositio non est ita nota, neque ita certa, sicut precedenti, & ideo fermē omnes doctores recentiores contrarium tenent, scilicet qd omnis actus, qui non necessario producitur, procedit à libero arbitrio. Ego verò dico, quod homo producit multos actus, quos potest non producere, etiam non habēs liberum arbitrium; nec vsum rationis. Probatur hoc primo. Pueri, & amentes, & somniantes habent actus voluntatis (vt probatum est) & non necessario, ergo hoc nō sufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia voluntas est formaliter ex sua natura libera, quia potentia rationales sunt ad opposita (tertio de anima) & nihil est in illis, à quo necessitetur voluntas: ergo non necessitatur. Probatur minor, quia vel esset notitia intellectiva, vel sensitiva, vel passio appetitus sensitivi, quia nihil aliud potest quisquam imaginari vnde necessitetur, sed nullum illorum potest necessitare, probatur quia sensus non potest mouere voluntatem nisi per intellectum (tertio de anima) ergo sola sensatio non potest necessitare voluntatem. Neque passio. Patet, quia aliquando amētes agunt

sine

veniens ad vsum rationis. 390

sine passione, vel saltem potest esse tanta passio in sano, sicut in amente, & puero, & somniantē. Neq; ex parte intellectus, quia quacūq; notitia est in amente vel puero, potest esse in adulto & in sapiente, & in hoc non necessitatur. ergo neq; in illis. Maior patet, quia vel est simplex apprehensio, vel iudicium, & quodcunque tale potest esse in adulto, Et confirmatur, quia si aliqua notitia necessitaret, vel esset simplex apprehensio, vel iudicium incompletum, vel perfectum. Non simplex quia notitia non solum non necessitat, sed neq; potest mouere voluntatē (tertio de anima) quia intellectus speculatiuus nō mouet, sed solū practicus, & amētes aliquādo agūt ex iudicio, neq; iudicium simplex de bono vel malo, quia id nō necessitat adultū. Iudicium autem cōpletum nō potest esse in amente, & dato qd esset, non necessitaret. ergo nihil est, qd possit necessitare voluntatē pueri, aut amētis, aut somniantis. Et cōfirmatur iterū, quia plus mouet iudiciū perfectū de bonitate obiecti, quā iudiciū imperfectū, vel simplex apprehensio, sed iudiciū perfectū de bonitate obiecti nō necessitat, ergo multo min⁹ iudiciū incōpletū qd est in amētibus. & pfectō mirū est, qd hoc iudiciū, hoc est delectabile, vel dulce, qd puer habet, necessitet eū: & tamen idem iudiciū cum istis aliis, hoc est bonum honestum & meritorium, præceptum, hono-

Ad quod teneatur homo.

rificum, quod est in adulto, non necessitet. Itē, quia anima separata cū omni notitia quæ est in puero, aut amēte, certū est, q̄ non necessitaretur: ergo nec cōiuncta. Patet cōsequētia, quia profectō intellectus, & tota anima separata est etiam in corpore existēs (tertio de aīa) & intellectus nihil recipit à corpore nisi notitiā. Et ideo nō est dubiū, quin positis æqualibus notitiis intellectuibus in duabus animabus, si vna nō necessitatur, neq; alia, quia omnino differētia ex parte corporis nihil facit si nō faciat differētiā in notitiis ex parte intellectus. Secundo pbatur, Motus subiti quos doctores vocāt primos, omnino nō imputabiles, nō sunt necessarii, & tamē pro eo tēpore nō est liberum arbitrium, ergo hoc non sufficit ad liberum arbitriū. Assumptū probatur, quia omnis notitia, quæ est in primo instāti, nō necessitat, ergo nec tūc. Neq; valet dicere, q̄ postea non necessitat, quia superuenit nouū iudiciū. Nā stat, q̄ iudiciū superueniēs magis moueat, quā retrahat ab illo motu. ergo iudicium sequens non facit, q̄ si prius necessario moueretur voluntas, postea non moueatur. Et confirmatur totum hoc de maniacis, qui scilicet talem passionem habent, quòd circa aliquam materiam particularem nō habent vsum rationis, cū habeāt circa, omnes alias, sicut aliquando etiam phrenetici, illi profectō nō videntur necessitari circa materiā illā, sed

erra

veniens ad vsum rationis. 391

errare, & tamen non habent liberum arbitriū circa illam. ergo non est idem habere liberum arbitrium, & non necessario agere. Et certē videmus amentes, & pueros multa agere rogatos vel admonitos ad modum aliorum hominum, neq; videntur necessitari in illis. idem videtur posse probari de omnibus actibus indeliberatis, vt fricare barbam, scalpere caput, de quibus non videtur dicendum, quòd sint actus necessarii, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

Sed contra hanc cōclusionem potest argui vni co argumento apparenti, Quia si actus voluntatis ante vsum rationis vel in amente, & somniantibus non sunt necessarii sed liberi, ergo sunt boni vel mali, & si liberē transgrediuntur præcepta, ergo peccant. Respondeo negando consequentiam, quia non satis est, quòd sint liberi hoc modo, sed oportet quòd sint deliberati, quod non est in eis neq; S. Tho. i. p. neq; in. 4. vbi suprā excusat somniantes, quia necessario agunt, sed quia non habent perfectum vsum rationis, vel intellectus, sed est impeditus intellectus: itaq; defectus prouenit ex parte intellectus, non ex parte voluntatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam possunt esse motus primi, qui tamen non reputantur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur solutio, quia siue ista sit, siue non: tamen dato, quòd ita esset, quòd pueri, & amen-

Ddd 5 tes

Ad quod teneatur homo

tes haberent talem libertatem ex parte voluntatis, si tamen haberent intellectum ita impeditum sicut nunc habent, quod non possint cognoscere quid expediat, aut quid noceat, omnino non imputaretur eis quicquid agerent, non amplius, quam nunc imputatur. ergo non est opus negare libertatem voluntatis. Confirmatur ultimo, quia amentia hoc videtur solum significare, scilicet privationem, aut turbationem mentis, siue intellectus, nec dicit respectum ad voluntatem, manet. ergo si non certa, certe probabilis propositio, in pueris, & amentibus, & somniantibus, & etiam in motibus subitis non necessitari voluntatem, sed posse agere, & non agere & per consequens hoc non esse satis ad liberum arbitrium. Verum est tamen, quod hæc non est simpliciter nec propriè libertas, sed imperfecta, & secundum quid, quæ non est capax bonitatis, & malitiæ, neque laudis, & vituperij.

5 Quarta propositio, Idem * est habere liberum arbitrium, quod esse dominum suarum operationum. Ista conclusio est Sancti Thomæ in multis locis, expressè, i. 2. quæstio. 1. arti. 1. & 2. ubi dicit, quod in hoc differt homo ab alijs animantibus, quod est dominus suorum actuum. Unde illæ solum actiones vocantur humanæ propriè, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suarum actionum per rationem & voluntatem. Unde

veniens ad usum rationis. 392

de & liberum arbitrium dicitur esse facultas voluntatis & rationis, & articulo 2. dicit, quod homo habet dominium suarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc autem quod homo sit dominus suarum actionum duo requiruntur. Alterum ut homo habeat facultatem consultandi, ac deliberandi quid bonum est, & quid malum est, & quid consequendum, quid fugiendum, quid vitandum. Alterum est, ut habeat potestatem post deliberationem, eligendi, & relinquendi quod sic deliberatum est, neque enim primum sufficit sine secundo. Neque quis esset dominus suarum actionum, si post deliberationem necessario aut sequeretur consilium, aut non posset sequi. Ista propositio est clara ex communi significatione, & acceptione verborum. Nam is verè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re. Ita enim definiunt, & Iurisperiti, & theologo. Et ista facultas non potest haberi sine facultate rationis, & voluntatis, quæ est liberum arbitrium. Unde idem omnino est liberum arbitrium habere, quod habere dominium suarum actionum: imo ideo dicitur habere liberum arbitrium, quia habet dominium suorum actuum: & sic & dominium, & liberum arbitrium definiuntur per idem, scilicet facultatem. Est enim liberum arbitrium facultas rationis, & voluntatis. Et dominium actionum humanarum est facultas etiam utendi ratione

tione & voluntate.

Quinta propositio, Ex * duobus requisitis ad liberum arbitrium secundum non potest esse sine primo, &posito primo, ponitur secundum. Hoc est manifestum. Nam ubi est facultas deliberandi est facultas eligendi, & econverso, nec vnum inuenitur sine alio, vt patet in brutis, pueris, & amentibus, ubi nulla mutatione, aut differentia posita ex parte voluntatis (vt dictum est) solum quia intellectus impeditur à deliberatione, & consilio, voluntas etiam non habet in sua potestate eligere & non eligere. Et ideo etiam qui vellet tenere contra tertiam propositionem, & dicere, quod in non habentibus vsum rationis, voluntas necessario elicit omnes actus, posset respondere ad argumenta facta, & dicere, quod natura voluntatis est, quod si intellectus sit solutus, & capax deliberationis & consilij, voluntas liberè agit. Si autè non sit capax, voluntas necessario agit, & naturaliter. Et ideo cum quæritur à quo necessitatur voluntas in amente, dico quod non à notitia, sed à natura: sicut nec in bruto necessitatur ab obiecto vel notitia, sed à natura, quia libertas voluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter sit in voluntate tanquam in subiecto, sed est in intellectu, tanquam in causa vel radice, vt ait S. Tho. 1. 2. quæst. 6. art. 2. ad. 2. & quæst. 17. art. 1. ad 2. & de veritate. quæst. 24. art. 2. Et Arist. 3. Ethico. dicit

dicit, quod desiderium, siue electio nascitur ex consilio. Sequitur corollarium responsiuum ad quæstionem primam principalem, in qua quærebatur, quid est hominem habere vsum rationis, vel peruenire ad vsum rationis. Dico enim, quod est hominem esse in tali statu, vt possit consultare, & deliberare de agendis: quamuis enim vsum rationis præter hoc dicat etiam potestatem eligendi, quod spectat ad voluntatem: tamen in quocunque est potestas consultandi, est etiam eligendi. Sed quamuis in hac determinatione omnes conueniant, vel omnino debeant consentire, nascuntur dubia ex ea, non quidem adeò grauias, sed profus non contemnenda.

Et primum dubium est physicum, vnde * scilicet cum non solum omnes homines sint eiusdem speciei, sed etiam ipsæ humane potentie & vt res imo, vt in præsentia supponimus, vna non est perfectior alia: cum ista, inquam, sint ita, vnde prouenit, vt vnus homo habeat vsum rationis, & alius non habeat? & item, cur in infantia non sit vt est in adolescentia? Et augetur dubium quia idem est omnino intellectus in pueritia & in senectute.

Vnde sit prima propositio. Ista * differentia non potest prouenire immediatè ex parte intellectus, aut voluntatis. Ista propositio clara est, quia licet reuocetur in dubium, an intellectus vnus sit perfectior intellectu alterius, non potest tamen esse

Ad quod teneatur homo

esse tāta inæqualitas, vt faciat amētiā, aut sanitatē
Et itē non daretur causa de infantia, & adolescen-
tia, cū sint eādē potentia. Et secundo proba-
tur, quia si amētia proueniret immediatē ex par-
te intellectus, aut voluntatis, tunc inueniretur
etiam in animabus separatis, quod non solum ab
furdum sed impium esset dicere.

9 Secunda propositio, Talis * differentia nō pro-
uenit ex aliquo habitu concreato à natura, vel in
intellectu, vel in voluntate, qui solū sit in vno ho-
mine, & nō in alio, vel in puero, & non in adulto.
Hoc patet, quia anima nostra est tanquā tabula
rasa, in qua nihil est depictū, vt Aristot. disputauit
contra Platonem, & si qui sunt habitus, illi solū
sunt primorum principiorum, qui sunt commu-
nes omnibus, & neque transiens à vigilia in som-
num perdit aliquem habitum, neq; à sanitate in
dementiam, neq; è cōtrario acquirit aliquem ha-
bitum rediens à dementia in sanitatem.

10 Tertia, Defectus, * & imperfectio, vel priuatio
vſus rationis, vel semper, vel ex multo maiori par-
te puenit ex defectu & imperfectione partis sen-
sitiuæ cognoscitiuæ, scilicet à sensibus, & ma-
ximè interioribus. Probatur primò in pueris,
cū potentia rationales sint perfectæ (vt di-
ctum est) nihil potest reddi, quod sit in causa hu-
ius priuationis, nisi ex parte sensitiua, neq; item
in dormiente & somnante, eadem ergo ratio suf-
ficat

veniens ad vſum rationis.

374

ficat in alijs, quia si effectus est communis, cau-
sa est communis. Secundo, quia cū nihil sit in
intellectu quin prius fuerit in sensu (primò Po-
sterior.) & necesse sit intelligentem phantasma-
ta speculari (tertiò de anima) corruptio & im-
perfectio in sentiendo necesse est vt redundet in
intellectum. ergo ista erit sufficiens causa priua-
tionis vſus rationis. Et confirmatur, quia etiam
diuersitas & inæqualitas ingeniorum prouenit
solū ex differentia sensuum, vnde Philosophus
secundo de anima dicit, Quod carne molles, si-
ue deliciores sunt aptiores mente & ingenio-
siores: quod ideo est, quia omnis sensus fundatur
in sensu tactus (vt ipse illic dicit) qui perfectissi-
mus est in carne perfectiore. Hanc conclusionem
probat, S. Th. p. p. q. 84. art. 8. vbi probat, q̄ ligatis
sensibus, ligatur intellectus. Et Arist. reddit ratio-
nē libro de somno & vigilia, quare sensus ligatur
in dormiētibus, q̄ scilicet resoluuntur vapores fu-
mosi ad cerebrum & (vt dictū est) quanto magis
sensus soluuntur, tāto etiā ratio magis liberatur. ex-
go totū prouenit ex parte sensuum. Vide Alber.
de somno & Vig. c. 7. Vnde prouenit in dormien-
tibus, &c. Quid autē sit in causa vt sensitiua pars
non sit apta ad officiū sentiendi in pueris, an hu-
mor verbi gratia immodicus in cerebro, quæ item
in phreneticis, & amētibus, nō est huius loci que-
stio, sed ad medicos, & phisicos relegāda modo

hoc

Ad quod teneatur homo

hoc sciamus, eos, qui equo modo se habent in sensibus, equaliter habere vsum rationis vt plurimū,
12. Quarta propositio, Appetitus * sensitivus potest esse causa privationis vsus rationis: volo dicere, quòd dato q̄ quis habeat vires sensitivas convenienter dispositas ad officium suum, tamen ex vehemēti passione pōt q̄s perdere vsum rationis. Hoc patet, quia vt Aristot. dicit. 6. Ethico. & 7. Perturbationes, & passiones impediunt iudicium rationis. Ita enim iudicat homo in agendis sicut est affectus. Quare, inquit, qui in perturbationibus sunt constituti, eodem modo sunt constituti sicut dormientes, furiosi, & ebrij: eodem enim modo fallantur. atq; ideo impossibile est incontinentes esse sapientes, aut imprudentes. Si ergo perturbationes appetitus sensitivi impediunt vsum rationis, tantum possunt crescere, vt omnino tollant. Et Aristote. 7. Ethico. expressè dicit, quòd ira, & cupiditates venereæ, & cæteraq; similia, nonnullos in furorem & insaniam adigunt. Et Comicus minimè miror eos, qui ex iniuria insanire incipiunt. Sed verum est, quòd licet fortasse appetitus sensitivus posset immediatè mouere voluntatem, & nō solum mediante notitia, tamen ita perturbare iudicium rationis videtur, quòd non posset nisi turbādo sensum. & sic ista causa huius privationis tandem reducitur ad primam, scilicet ad impediendum partis sensitivæ cognoscitivæ:
quā-

veniens ad vsum rationis.

295

quanquam posset oppositum dici, vt statim disputabimus.

Quinta propositio, Probabile * est q̄ omnino 13
da rectitudine posita ex parte sensitiva, vsum rationis posset tolli per habitus existentes in volūtate putā ex odio, vel amore etiā volūtatis. Patet, quia etiā, vt Arist. 6. Ethic. tradit, & experiētia docet, mali habitus perturbant iudicium rationis: ergo taliter possunt crescere, quòd superent virtutem naturalem intellectus, & omnino tollāt potestatem deliberandi: quia si possunt inferre difficultatem ergo & omnino impedire. Et confirmatur, quia tantū possunt perturbare mali habitus, sicut passiones. ergo si passiones hoc possunt, quare non etiā habitus? Et licet verum sit, q̄ eo etiā casu turbantur etiam sensus, tamen priōr videtur turbatio rationis. Et confirmatur, quia à sensibus intellectus non recipit nisi species, & ad vsum rationis requiritur discursus, & ratiocinatio: ergo dato q̄ sensus cōmode administrent species, potest aliunde intellectus impediri ab vsu rationis. Quòd si hoc est verum, posset aliquis furere, non ex imperfectione sensuum. Et dixi hāc propositionem esse probabilem, & nō ita certam: quia ex hoc videtur sequi, q̄ qui ita insaniret in corpore, q̄ etiā extra corpus, perseveraret insaniam, quia habitus mali perseverant in animabus damnatorum, & sic essent aliquæ animæ in inferno non habentes
Ecc vsum

Ad quod teneatur homo

vsu[m] rationis.

Sed qui vellet negare illam propositionē, oportet vt respōderet, quare si habitus mali possunt aliquo modo turbare iudicium rationis, non possunt tantum crescere, & tantum impedire, vt iam nō sufficiāt ad vsu[m] rationis? Et ad hoc inconueniens de anima separata, quod inferebatur, possemus dicere, quōd habitus quidem non possunt esse circa omnes materias, imō habitus ita magni non possent esse nisi circa raras materias: & sic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec esset inconueniens, quōd anima separata infaniret circa aliquam materiam, sicut maniaci faciūt. Non autem est ita de passionibus, nam ex passionibus commouetur corpus, & ipsum instrumentum, vel organum virium sensitiuarum, quo corrupto, iam non est idoneum ad quacunq; materiam, etiam si causa fuerit circa vnum solum.

14 Sexta propositio, Nulla * dispositio qualitatum naturalium sine speciebus sensibilibus est sufficiens ad vsu[m] rationis, volo dicere, quantumcunq; organum esset optimē dispositum per qualitates naturales, & ad recipiendum species, non dum diceretur quis habere vsu[m] rationis. Hec patet manifestē. Nam ad iudicandū & consultandū quid vitandū est, & quid prosequendum, requiritur multitudo specierū. Etenim ad rectē consultandū in agendis, oportet habere memoriā pre-

ueniens ad vsu[m] rationis.

396

teritorū, vt dicit Cicero. 2. Rhetor. & Arif. 2. Ethic. quod virtutes intellectuales indigent experimēto, & tēpore, nec potest homo iudicare de contingētibus nisi ex his, quæ cōmuniter accidunt, quæ sine memoria cognosci nō possunt. Vnde si quis amitteret omnes species, quantumcumq; organa manerent bene disposita ad recipiendum nouas species, constat, quod ille non haberet vsu[m] rationis.

Septima propositio, Ad * hoc, quod aliquis perueniat ad vsu[m] rationis, multum facit doctrina, educatio, & institutio. Volo dicere, quōd prius quis, ceteris paribus, perueniet ad vsu[m] rationis si bene instituat, & inter ciuiles homines, quā apud rusticos. Patet hoc, quia ad vsu[m] rationis requiritur non solum acquisitio specierum, sed etiam ordinatio, ad hoc autem plurimum iuuat institutio. ergo. Ex quo sequitur, corollarium quōd etiā æquales in naturalibus, non in æquali tempore perueniunt ad vsu[m] rationis.

Et ex omnibus dictis patet, quod habere aliquem vsu[m] rationis, vel peruenisse ad illum, nihil aliud est, quā esse in tali statu, quod presentato aliquo obiecto, circa quod cōtingit operari, potest potentia propinqua sufficienter deliberare, & consultare quid agendū, aut vitandū, mediatē vel immediatē. Quod addo, quia nō oportet vt quicunq; habet vsu[m] rationis, possit per seipsum dignoscere, & iudicare quid agendū: sed fatis est, vt hoc possit per se, vel

Ecc 2 per

Ad quod teneatur homo

per instructionem aliorum, & ipse fit capax consilij, iuxta illud Hesiodi quod Aristot. adducit. i. Ethic. c. 4. Optimus quidem ille est, ex se se qui omnia nouit. Is rursus bonus est, paret qui recta monenti, &c. Quanquam reuera fateor, quòd fortasse neq; ex omnibus quæ differuimus satis habetur, quid sit habere vsum rationis, neq; in quo consistit. Longe enim facilius est intelligere & cogitare quis habet vsum rationis, aut non habet, quàm expedire quid hoc sit. Illud enim vel idiotæ & qui vis ineruditi cognoscunt, & discernunt amentes ab integris, hoc verò neq; philosophis facile est explicare. Nam & hoc ipsum, quod constare videtur, & definitum est, non caret calumnia. Nam ignari, & aliàs errantes in moribus, vt sunt hæretici, non sunt sufficientes consultare, & iudicare quid agendum, aut vitandũ: aliàs non ita aberrarent, & tamen non negamus eis vsum rationis. ergo hoc non requiritur.

Potest quidem responderi ad hoc, negando assumptum, & dicendo quod omnes illi sunt sufficientes, errant tamen ex negligẽtia sua, vel corruptis affectibus. Sed hæc quidem sunt philosophica, in quibus theologum non oportet adeò sollicitũ esse: & ego intelligo me etiam cum non satisfecerim, nimium fuisse. Ergo siue habere vsum rationis sit id, quod constituimus, siue quid aliud, nos supponamus, aliquem habere iam vsum rationis, &

veniens ad vsum rationis. 397

& de illo disputemus.

Sed tamen hoc dubium, quod ex præcedentibus oritur, non licet prætermittere: An * aliquis possit habere vsum rationis circa aliquam materiam, vel obiectum, & nõ circa aliud, vt pote circa materiam iustitiæ, & non circa materiam temperantiæ, vt sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit furandum vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer. & videtur quòd non possit contingere. Quia aliàs daretur hominem capax meriti, & demeriti circa aliquam materiam, & non circa alias materias morales, quod nunquam aliquis concessit. In contrarium videtur, quia aliqua materia sunt multo notiores alijs. Vt, quòd non est occidendũ, quàm quod non est fornicandum, & species non simul acquiruntur circa omnia. Item (vt dictum est) Maniaci videntur carere vsum rationis circa aliquam particularem materiam, sicut amentes circa omnes. Profectò res est dubia & ideo respondeo.

Prima propositio, Videtur * quod quis possit habere vsum rationis sufficientem circa artes, & opificia, qui non habeat ipsum circa materiam moralem. Probat, quia videmus aliquos, qui incidunt in amentiam, non amittere artem, si quam antea didicerant, sed sciunt scribere, legere, pingere, imò syllogismosnectere, & similia, vt cãtare.

Ad quod teneatur homo

Confirmatur, quia pueri instituuntur in aliqua arte, etiã ante vsum rationis. Item (vt dictum est) institutio multum facit ad vsum rationis: sed potest quis institui circa aliquam artem priusquam circa moralia. ergo.

18 Secunda propositio, Hoc * quod dicimus esse possibile, videtur multum difficile, vel nunquam cõtingere, quia principia saltẽ moralia multo notiora sunt, q̃ artificialia. ergo omnino videtur impossibile, vt quis possit sufficiẽter iudicare de artificialibus, & oĩno sit expertus rationis in agilibus.

19 Tertia propositio, Omnino * puto impossibile, vt quis habeat vsum rationis circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes. Probat̃ur primo, quia principia moralia sunt eadem circa omnes materias. ergo si habet iudiciũ ad principia vnus materiã, iam aliquo modo habet circa omnes. Vt qui iudicat q̃ non est nocendum proximo, iam habet principium, q̃ non est furandum, & q̃ non est occidendum: sicut qui scit, q̃ in Barbara est bona consequentia, scit hoc tenere in omni materia: & qui cognoscit, q̃ est aliqua lex diuina, quam tenemur seruare, habet principium tam ad materiam iustitiã, quã temperantiẽ. Secundo probatur quia eadem est via & ratio ad consultandum de materia iustitiã quã de materia temperantiẽ. ergo impossibile est, vt quis habeat vsum rationis ad cõsultandum in materia iustitiã,

veniens ad vsum rationis.

398

stitiã, & non temperantiã. Antecedens declaratur, exempli gratia, In materia iustitiẽ deliberatio incipit ab hoc principio. q̃ oportet seruare precepta Dei, & ex hoc q̃ precepta Dei continentur in scriptura sacra, vel in doctrina ecclesiẽ, & quod vnum est non furari: eadem omnino via, vel simili procedendum est in quacunq; materia morali. Alius deliberat hoc modo, quod in agendis oportet consulere peritiores & etiam illud est principium deliberandi in omni materia. Tertio probatur, quia quicũq; habet vsum rationis, habet hoc principium, quod in actionibus suis potest bene & malẽ agere: sed quicũq; habet hoc principium potest deliberare de omni agendo. ergo. Maior est nota, & minor probatur: quia omnis talis potest deliberare & quærere quid agendum sit, siue erret, siue non.

Et ad argumentum factum in cõtrarium, quia aliqua materiã sunt notiores alijs, respondetur, Verum est, sed ex hoc non sequitur, quin ille qui potest deliberare circa magis nota, possit circa minus nota, quia satis est, quod potest dubitare, & per consequens potest consulere.

Ad aliud de maniacis respondetur, q̃ maniaci fortasse circa omnem materiam habent vsum rationis, sed dicuntur maniaci, quia circa aliquã materiã errant vehemẽter, nec possunt reuocari ab illa opinione, error tamẽ est quodãmodo naturalis &

Ad quod teneatur homo

inuincibilis. Et certum est, quòd maniaci etiam deliberant an bene vel malè agant, etiam circa illam materiam, circa quam laborāt morbo, errant tamen post deliberationem etiam sed quasi naturaliter. Vel fortè potest dici, q̄ mania tollit vsum rationis circa aliquid speculatiuum, vt q̄ quis putat se ægrotare, & valeat, vel aliquid simile. Et similiter videtur dicendum de phreneticis, qui videntur insanire in aliquib⁹, & sapere in alijs. Oppositū huius propositionis posset poni & defendi: sed hoc videtur probabilius. Vt cunq; tamē sit, nō dicitur aliquis habere vsum rationis simpliciter, vel peruenisse ad illū, quousq; possit sufficienter deliberare in materia morali. Hoc patet, q̄ solum de tali loquuntur philosophi & theologi: neq; dicitur quis sapere nisi in agēdis, quantumcunq; aliquis (si fieri posset) omnium artium esset peritus.

²⁰ Sed priusquā ad secundā quæstionē veniamus adhuc restat inquirendū, quid * sit, vel quid vocetur primū instans, vel primū tempus (nihil enim interest) vsur rationis, vel primum instans, in quo peruenit quis ad vsum rationis, vel liberi arbitrij.

Et sit prima propositio. Prima deliberatio non potest esse propriè libera, id est, q̄ sit in potestate hominis deliberare, & nō deliberare. Probat, q̄ liberū propriè est ex electione, vel actus qui sequitur deliberationē, vt supra diximus, neq; est actus humanus, nisi sit deliberat⁹, sed deliberatio prima non

Veniens ad vsum rationis 399

non potest sequi deliberationem, quia non est processus in infinitum, ergo non potest esse propriè libera. Vnde sequitur, quòd prima deliberatio non potest esse bona vel mala, meritoria vel demeritoria.

Secunda propositio, Prima * deliberatio est ex ²¹ causis omnino naturalibus, vel profus extrinsecis, putà vel à Deo, vel ab angelo. Probat, quia nō potest esse ex electione voluntatis. Patet hoc quia (vt dictum est) non est libera, neque potest imperari ex electione, quia illa electio iam præsupponeret aliam deliberationem. ergo oportet omnino, vt sit vel ex motu phantasmatum facto ab obiecto, vel ex aliqua alia causa extrinseca. Vnde Aristoteles octauo Ethic. dicit, quòd principium consultadi est aliquod intellectiuū principium altius in intellectu nostro, q̄ est Deus, & per hunc modum ostendit quòd non est processus in infinitum. Ed ad idem reducit libro de bona fortuna. Omnis enim actus voluntatis præsupponit actum intellectus & non e contrario. Sed primum consiliū non est à voluntate. & idē S. Tho. prima parte q. & 2. arti. 4. ad tertium. quod non videtur sic intelligendum, quòd Deus concurrat semper tanquam causa particularis ad primum consiliū, sed dicitur principium esse Deū quia primus talis motus intellectus est naturalis & naturalia attribuuntur Deo, qui hanc virtutē

Ecc 5 dedit

Ad quod te neatur homo

dedit intellectui: licet non sit negandum, quin non nunquam Deus, vel per se, vel per angelos peculiariter sit causa talis deliberationis, quam inspirationem vocamus. De quo vide Caietanum prima parte, quaestione octuagesima sen. Hæc autem adeo vera sunt, ut non tantum cum quis primo deliberat, prima deliberatio non sit in nostra potestate, sed etiam postquam aliquis omnino cessavit à motu intellectivo, non sit in potestate eius prima deliberatio, ut est in dormiente, qui à somno excitatur propter eandem rationem.

22 Tertia propositio * Cum quis primo deliberat non habuit in sua libertate prius deliberasse. Patet ex dictis, quia si ista non fuisset prima deliberatio, etiam alia fuisset naturalis, ut patet, ergo non potuit esse alia libera ante hanc.

23 Quarta propositio, Cum * quis primo deliberat, potuit prius deliberasse, probatur quia prima deliberatio est à causis merè naturalibus, ut dictum est illæ autem potuerunt prius concurrere, ergo potuit prius deliberasse. sed etiam illa fuisset naturalis.

24 Quinta propositio, prima deliberatio * non potest cadere sub præcepto. Hæc patet ex aliis, quia non est in potestate hominis, si est naturalis ergo non potest cadere sub præcepto. Non enim dantur præcepta, nisi de actibus, qui sunt in nostra potestate, & si omittitur, non libere omittitur & confirmatur

veniens ad usum rationis. 400

tur, quia non posset scire tale præceptum, quia iam hoc ipsum esset deliberatio: iam enim habet usum rationis quod cognoscit se teneri præcepto. ergo impossibile est, quod quis habeat præceptum primo deliberandi, nec omisio, nec impletio esset libera.

Sexta propositio, Quicumque * primo deliberat, non tenebatur prius deliberasse. Patet ex dictis, quia non erat in sua libertate ergo non poterat ei esse præceptum. Unde sequitur corollarium, Vanum * est quod dicunt recētiore, quod datur tempus induciarum, in quo scilicet aliquis potest deliberare, & si non deliberet, iam imputabitur ei. Hoc inquam patet ex dictis esse falsum, quia si non deliberat, nec est in libertate ipsius deliberare, imò si fieri posset, ut quis per centum annos bene dispositus nunquam deliberaret, non potest ei imputari.

Secundum corollarium, & sit septima propositio. Primum * instans vel tempus usus rationis est, in quo quis primo deliberat actu, non in quo potest primo deliberare. Probatur, quia primum instans rationis vocatur, in quo quis potest primo uti libero arbitrio & in quo primo est capax præcepti & boni aut mali, sed hoc nullo modo potest antequam primo actu deliberet. ergo illud est primum instans vel tempus usus rationis.

Tertium corollarium, Cum doctores querunt, an homo obligetur ad aliquid in primo instanti usus rationis, & ad quod teneatur, intelligendum est necessarium

Ad quod teneatur homo.

fariò de primo instanti vel tempore in quo deli-
berat. Patet quia prius non est imaginabilis obli-
gatio, sicut nec libertas. ergo, Et cõfirmatur, quia
omnino est impossibile, vt quis cognoscat quan-
do primò potuit deliberare, si hoc fuit antequam
aãtu deliberaret. Patet, quo enim signo vel argu-
mento hoc posset cognoscere? ergo si aliud tem-
pus designaremus vsus rationis antequam ho-
mo deliberaret, & in quo homo obligaretur, nul-
lus posset scire, nec per coniecturas quidem pin-
gues & crassas, an impleret illud præceptum nec
ne. Et in summa, est absurdiss. hoc ponere, sicut
(si quis dormiat) dicere, q̄ habet aliquod nouum
præceptum, vt expergiscatur, quod quidã prius
nõ haberet quàm dormiret. Dico ergo, quod ad
quamcunque dispositionem quis perueniat, an-
te quàm aãtu delibere t, nondum peruenit ad v-
sum rationis, nec est tempus vsus rationis, nec o-
bligatur ad aliquid, nec de illo est apud theologũ
aut philosophum aliud iudicium, quàm de pue-
ro. Sed quando quærimus, ad quid homo tenea-
tur in primo instanti vsus rationis, intelligendũ
est, id est in quo primo aãtu deliberat, vnde si
quis excedat è vita, antequam aãtu delibe-
ret, impossibile est vt peccauerit.

Hæc tantum de prima
quæstione.

SE-

SECUNDA PARS

RELECTIONIS.

S V M M A.

- 1 *Homo in Barbaria educatus, sine instructione, & mē-
tione deitatis, & religionis, an cum primum perue-
nit ad vsum rationis, possit Deum cognoscere.*
- 2 *Homo ad cognoscendum quòd Deus est: saltem sine do-
ctore extrinseco, indiget non paruo tempore etiam
post capacitatem ad percipiendum disciplinas.*
- 3 *Doctorem non habens extrinsecum; quomodo videat-
ur pro tempore posse habere de Deo ignorantiam in-
uisibilem.*
- 4 *Ratio nusquam est nec vnquam fuit, nec erit, vbi non
sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur
rationabiliter credere.*
- 5 *Ad vsum rationis potest quis venire, & pro aliquo
tempore non habere notitiam Dei.*
- 6 *Ad vsum rationis veniens, etiam si Deum non cogno-
scat: an possit bene moraliter agere.*
- 7 *Homo cum primũ ad vsum rationis peruenierit, ut etiã
si Deum neque cognoscat, neque possit cognoscere po-
test bene moraliter agere.*
- 8 *Ad vsum rationis perueniens, qui nec Deum cogno-
scit, nec potest cognoscere, an possit peccare.*
- 9 *Antequam cognoscat quis deum aut possit cognosce-
re,*

Ad quod teneatur homo

re potest peccare.

- 10 *Legis diuinae duplex consideratio.*
- 11 *Rationis vsum an possit habere quis ad peccandum venialiter prius: quam ad peccandum mortaliter*
- 12 *Rationis ad vsum perueniens: non tenetur se conuere re in Deum explicitè, distinctè: & formaliter.*
- 13 *Rationis ad vsum perueniens, ad actum aliquem tenetur statim.*
- 14 *Rationis ad vsum perueniens, tenetur se conuere re in bonū modo: quo tunc potest, id est conformiter ad cognitionem, quam habet.*

Secundapars & questio relectionis erat, Quid homo possit cū primū peruenit ad vsum rationis, circa quā maximè occurrūt quatuor dubia

I Primum, An* quilibet cum primum peruenit ad vsum rationis, possit Deum cognoscere. Et vt omisis certis & facilioribus, veniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine educato in Barbaria sine institutione, & mentione Deitatis, & religionis, An talis possit cognoscere Deum cum primum peruenit ad vsum rationis & videtur quòd sic. Primò quia illud est per se notum, saltem apud S. Tho. i. p. q. 2. ar. 1. ergo non indiget tempore ad id cognoscendum. Secundò quia regula theologorum est, quòd faciēti quod in se est, Deus non deficit in necessariis ad salutē: sed credere quòd Deus est, est necessarium ad salutem. ad Hebr. 11. Accedētem ad Deum oportet cre

ueniens ad vsum rationis. 402

credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est: ergo si facit quod in se est, non ignorabit. Et confirmatur ex illo. 1. Iohan. 2. Vnctio eius docet vos de omnibus.

In contrarium est, quia cognoscere quòd deus est sine doctore extrinseco, est valde difficile, habitat enim lucem in accessibilem, & cognosci nō potest, nisi per ea, quæ facta sunt: Rom. 1. & oculus noster se habet ad manifestissima naturæ, sicut oculus noctuæ ad lumen solis, & ita videtur de Deo. Et item Apосто. Ro. 10. Quomodo credēt ei, quē non audierūt? & ponamus quod aliquis nihil audiuit: ergo nihil potest talis cognoscere.

Ad hoc respondeo per propositiones. Prima est, Ad* cognoscendum quòd Deus est, saltem sine doctore extrinseco, homo indiget non paruo tempore, etiam, post capacitatem ad percipiendum disciplinas. Quæ propositio primò probatur sufficienter argumentis factis. Item, quia si pōt cognosci, hoc maximè est argumētis, & rationibus pcedentibus ex solo lumine naturali, & experientia rerū, & cognitione naturali creaturarū, sicut videtur dici ad Ro. 1. sed hoc est valde difficile, vt patet ex rationibus factis, tū ab Arist. tū ab aliis philosophis, & doctoribus, quæ sunt difficiles, & pcedunt ex principiis, quæ indigent magno ingenio, & doctrina, & hoc accepta à maioribus opinione, & cōmota iā disputatione de deo, quan

Ad quod teneatur homo.

quanto difficilius inuenta & cognita, etiã apud cum, cuius auribus nihil vnquam de Deo insonuit. Neque dubitandũ mihi videtur de hac propositione. De qua difficultate egregiè Cicero, in libro de natura Deorum sub persona Cottæ contra Balbum & Velleium, quanquã Velleius hanc dicebat esse prænotionem & prolepsim infitam animis hominum, Deos esse.

Secunda propositio, Si quis non habet doctorem extinsecum, videtur q̄ pro tempore possit habere ignorantia inuincibile de Deo. probatur ex prima, & probationibus eius. Et confirmatur, quia S. Tho. 22. q. 10. arti. 1. dicit, Quòd apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas siue ignorantia fidei non est peccatum, sed profectò omnino videtur eadem ratio de illa, Deus est, apud omnes qui nihil audierunt de deo, sicut de aliis propositionibus fidei: & eadẽ videtur intentio Aug. lib. 83. q. & per hoc faciliè posset responderi ad dubium videtur enim respondendum negatiuè, scilicet, q̄ non omnis talis potest cognoscere Deũ, cum primum peruenit ad vsum rationis.

Et ad argumenta esset faciliè respondere. Nam ad primum respondetur ex illo Aristo. Oculus noctuæ. & c. & 1. Phy. Nõ eadem sunt nobis nota & naturæ.

Ad secundum diceretur, q̄ saltẽ prius esset q̄ iste quæreret, & laboraret ad inueniendũ, & tũc Deus

veniens ad vsum rationis 103

Deus prouideret, & iam saltem pro aliquo tempore ignoraret. Et item deus non semper prouidet docendo: quia clarum est, quòd aliquis etiã faciens quod in se est, potest habere ignorantiam de necessariis, ad salutem, putà de Christo, & de præceptis, saltem pro tempore, sed Deus prouideret, vel illuminando, vel non imputando ignorantiam. de hoc tamen latius in. 3. & 4. q.

Sed his non obstantibus sit tertia propositio probabilis, Nusquam* est, nec vsquã aut vnquã 3 fuit natio, nec erit, vbi non sit notitia de deo probabilis, & cui omnes rationabiliter teneantur credere. Ista propositio, fortasse non poterit ita manifestè probari, sed certè probatur apparenter. Primũ in historia nunquã legimus tam immanẽ & barbarã, & efferam nationem, quæ non haberet aliquem religionis ritum, & putaret deum esse, vt Balbus, & Velleius eloquenter apud Ciceronem disputant. Et patet ex omni historia tam sacra quàm profana: & si qua fuit natio, faciliè potuerunt scire ex aliis nationibus, apud quas seruata fuit opinio de deo. Itẽ hoc fuit, multo tempore notum, & receptũ in toto orbe etiã post diluuium. ergo nunquam traditum est obliuioni, quin perseveraret in memoria hominũ sicut alie res minus celebres perseverauerunt. Item Deus est administrator & gubernator orbis, vt ex fide notum est: sed in administratione hominum ma

Ad quod teneatur homo.

xima pars est religio, religio autem nulla esse potest sine cognitione Dei. ergo cum ut ostensum est, homines per seipso non possint nisi cum magna difficultate, & multo tempore cognoscere Deum esse, si Deus permetteret tolli memoriam & cognitionem sui ab hominibus, nulla posset esse religio, quod omnino non esset congruum Providentiæ dei, & sapientiæ ipsius, qui disponit omnia suaviter, & attingit, &c. quod nullus sapiens homo permetteret, si posset impedire.

Probat maior ex illo. Pater meus usque modo operatur. Et sapientiæ 14. tu autem pater gubernas omnia providentia. Item sapientiæ 8. Sapientia attingit ad finem, &c. Item. Deus vult omnes homines saluos fieri, quod non possunt salui esse, nisi per cognitionem dei ergo. Et confirmatur, quia etiam præcepta iuris naturalis & decalogi non sunt per se nota, & tamen ex providentia dei doctores concedunt, quod non stat ignorari, saltim nisi ex malitia, in quacunque provincia, & natione. ergo cum multo magis ad vitam humanam exigatur cognitio Dei, quam præceptorum, nullo modo est dicendum, quod Deus permittat aboleri memoriam deitatis. Itaque semper homo si vellet adhibere diligentiam, posset cognoscere deum esse.

Et si contra hoc quis arguat, quod per millia annorum maior pars hominum falsos Deos coluit, & nullam habuit notitiam veri Dei, dico quod nunquam
vide

veniens ad usum rationis.

404

videntur defuisse philosophi, & viri sapientes, qui unitatem veri dei affirmarent & docerent ut patet ex Apostolo ad Ro. 1. & ex historia. Et si hoc verum erat circa tempora Apostoli, multo magis videtur verisimile superioribus temporibus, quando minus distabant a lege naturæ & memoria Patrum: & alii tenebantur rationabiliter illis credere. & sic Deus semper sufficienter consuluit, & providit.

Secundo, possemus dicere quod etiam si gentiles haberent falsas sententias de deo, tamen semper hoc erat omnibus commune, quod erat aliquis Deus, siue unus, siue plures, cui debebant cultum, & religionem: & sic si quis vel hoc ignorabat, vel negabat vel dubitabat erat ex culpa sua, ut Diagoras, qui ideo atheos dictus est, & Theodor⁹, quod deorum naturam apte substulerunt, & Protagoras sophistaque in dubium revocavit, quo nomine Atheniensium iussu urbe & agro est exterminat⁹, librique eius in concione combusti. Et ex hoc respondetur affirmatiue ad questionem, scilicet quod quilibet cum primum pervenit ad usum rationis, potest habere notitiam dei. Sed quia, etiam si ista vera sint (ut certe sunt) tamen non probatur, quia saltim brevi tempore posset aliquis esse sine notitia dei. Ideo potest poni quarta propositio absoluta, quod potest quis pervenire ad usum rationis, & per aliquo tempore non habere notitiam dei, quia argumenta hoc videntur probare. Et ita tenet Caic. 12. q. 10. ar. 4. expressè. Et quamquam ita sit, ut dictum est, quod deus gerit providentiam manifestam

Ad quod teneatur homo

di nomen suum, non respōdetur ad casum de eo qui nutritur in sylua sine mētionē religionis: nā deus ordinaria via non prouidet, nisi per causas secūdas, & de doctrina p̄ prādicatores ad Ro. 10.

6 Secundum dubiū est, An* quilibet talis possit bene moraliter agere, Et quia de alio nō est difficultas, perseuerat dubiū de illo, qui ita educatus est extra religionem, & sine doctrina, & mentione Dei. De hoc dubio Grego. Arimin. 2. d. 38. & prius d. 26. omnino contendit, q̄ ad actum moraliter bonum requiritur circumstantia vltimi finis qui est Deus. Itaque nisi actu, vel habitu actus referatur in Deum, actus non solum non est bonus sed est malus, & peccatum. Idem videtur tenere Ochā in 1. d. 1. q. 1. quē sequitur Almain in Mora. c. 14. quantum ad hoc q̄ ad bonitatē moralem requiritur circumstantia vltimi finis. sed videntur æquiuocare de actu moraliter bono. vnde Ocham apud Gab. 2. d. 28. tenet, q̄ ad actum moraliter bonum non requiritur q̄ referatur in Deum. Et ita tenet Gabriel illic, & est communior opinio, de qua nos etiam latē in lectionibus ordinariis diximus. Et ideo quantum spectat solum ad hoc dubiū, patet, q̄ secundum Grego, dicendum sit, q̄ si quis non cognoscat Deum pro illo tempore, nō potest bene moraliter agere.

Contra quam opinionem argumentor sic, Quia sequitur, quod nulla via posset ille, qui aliquādo igno

ueniens ad vsum rationis. 405

ignoraret Deū, peruenire ad cognitionē eius, saltē nisi casu haberet exteriorē doctrinā. Probatur & maximē secūdum sententiā eius, loco citato, quia nō pōt peruenire ad talem cognitionē sine speciali auxilio Dei, sed iste nullo modo pōt se disponere ad tale auxiliū, quia per oēs actus suos peccat ergo non potest. Secūdo sequitur, q̄ talis esset omnino perplexus, quia nō pōt saltē statim cognoscere Deū. & tamen tenetur seruare prācepta etiā secūdū eundē, 2. d. 34. & nō potest seruare nisi per actū malū, ergo est perplexus, quia ipse non ponit actus indifferentes inter bonū & malū, imō videtur q̄ talis actus sit mortalis quia est fruitio creaturæ. Hoc argumentū aliter solui nō potest, nisi dicendo, q̄ talis pōt cognoscere Deū cum speciali auxilio Dei, & sic iam non est perplexus, quia potest vitare illud peccatum, saltē cum speciali auxilio, sicut ipse sibi respondet in illa d. 26. Sed hoc impugnatur vehementer, quia stat, q̄ non detur tale auxilium, & hoc sine culpa illius. ergo iam non poterit vitare peccatum, Assumptum patet, quia non omnibus datur illud speciale auxilium ad cognoscendū Deū (vt etiā ipse habet fateri) multi enim perseuerant in tali ignorantia: & hoc nō est propter culpā eius quia non potest illud vitare antequam illuminetur secūdū ipsum, ergo adhuc manet perplexus. Huc pertinet illud quod Augu. de correctione & gratia

Ad quod teneatur homo

tia dicit de gratia præueniente. Quibus datur, misericorditer datur. Quibus autem non datur iuste negatur. Saltem in pœna peccati originalis. Vnde videtur quod sine noua culpa posset non dari. Item, vel ad hoc quòd illuminetur, requiritur, quod iste aliquid faciat vel non: si non, ergo non est in potestate ipsius quòd illuminetur, vel non & sic potuit sine culpa ipsius nõ illuminari & sic erit perplexus sine culpa sua, si oportet eum aliquid facere antequã illuminetur cõtra. Illud nõ potest esse nisi peccatũ: peccatũ autẽ non requiritur ad illuminationem. ergo. Item ipse in eadẽ d. dicit, quod nullum potest esse meritum etiam de congruo ad primam gratiam, vel ad auxiliũ speciale. ergo non requiritur dispositio, quia illa videretur meritũ de congruo. Itẽ, dato quod ex culpa sua talis nõ illuminaretur, adhuc esset inconueniens, quia ex culpa præcedenti necessariò incideret in nouum peccatum.

Ad hoc argumentum responderet necessariò Greg. quod non obstante, quod Deus negaret alicui speciale auxilium ad vitandum peccatum, nihilominus imputaretur ei, quia ista priuatio vel ignorãtia est ex peccato originali. Et ita respondet expressè in illa d. 26. q. 1. in fi. sicut si quis ex ignorãtia, quã incurrimus ex originali peccato ageret quod non debet. Sed hoc profectò non videtur catholicè dictum. Item, quod iste, qui nunquam
ali-

Veniens ad vsũ rationis 406

aliquid audiuit de Deo, cognoscat deum esse, & vltimum finem & omnia referenda in ipsum, nõ solum est speciale auxilium, sed etiã spiritus prophetiẽ, vt patet ergo si quis ita natus & educatus esset sine religione & doctore, nullo pacto posset vitare peccatum, nisi in ipso primo instanti vsus rationis, antequã quicquam boni aut mali egisset, reciperet spiritum prophetiẽ: quia quicquid prius faciat, necessario erit peccatũ, etiã si deus post duos dies mittat angelũ aut prædicatorẽ. Imò dato quod statim mittat prædicatorẽ, impossibile est vitare peccatũ, quia ipsũ audire prædicatorẽ erit peccatũ cũ nõ possit credere prius quàm audiat nisi dicat quod est actus indifferens. Hęc sunt absurdissima: & ideo si quis vellet omnino defendere, quod ad actũ moraliter bonũ requiritur circumstantia vltimi finis, oporteret vt teneret simul, quod actus carens illa circumstantia esset indifferens, neq; tamen hoc satisfaceret, quia magnũ incõueniens videtur, quod actus indifferens requiritur vt illuminetur à deo.

Sed quia in moralibus nõ oportet sollicitũ esse an possit aliqua sententia & opinio defendi, aut quomodo responderi possit argumẽtis, sed cõsiderare potius, quid verisimilius sit. ideo sit ad dubiũ. Prima propositio, Omnis homo cũ primum ad vsũ ratiõis puenit, etiã si deũ neq; cognoscat, neq; possit cognoscere, põt bene moraliter agere. Hęc probatur primo quia (vt dictum est) li-

Ad quod teneatur homo

~~bonum~~ arbitriū est facultas rationis & voluntatis ergo quicumque habet liberum arbitrium, potest non solum cognoscere bonum quod malum, sed etiam facere & velle, vt supra dictū est, non enim loquuntur theologi aut philosophi de vsu rationis aut libero arbitrio, nisi in ordine ad bonum & malum, & ideo aliqui vocantur amentes & infani, Quod si ad actū bonum requiritur relatio in Deum, talis qui non cognosceret Deū, non solū non posset bene agere, sed neq; cognoscere quid bonū esset. Item, si ad bene agēdum requiritur relatio in Deū, vel hoc est de iure naturali, vel positivo & diuino, Primū non videtur, cum hoc non sit notum in lumine naturali, imò secundum sententiā Grego. neq; cognosci quidem potest sine auxilio speciali, ergo non est de iure naturali. Posituo autem non constat. Neq; enim, Paulus cū dixit, Omnia in gloriā Deifacite, voluit aliquod nouum ius promulgare neq; aliquis philosophorū hoc vnquā dixit, qui tamē lumē naturale habebāt. Itē, dato quod esset præceptum illius relationis, Paulus à ptē excusat ignoratē, ad Ro. 10. Quomodo inuocabūt in quē nō crediderūt? Quod si nō credere est sine culpa, vt supra pbatū est, ergo, nō inuocare, vel nō referre in illū actiones suas erit sine culpa. Et quidē de relatione formali ī deū, vel cōcomitāte, vel etiā præcedēte, ita tenet Caie. 22. q. 10. ar. 4. Dicit tamē quod p hoc, quod actus humani referā

veniens ad vsum rationis. 407

ferātur in bonum obiectum, virtualiter referūtur in Deū, quia referūtur in res eo modo, quo Deus instituit, sicut & omnia naturalia fiunt propter finem. 2. Physi. & tamen non semper referuntur in talem finem ab ipso agente, vt actus hirundinis cū componit nidum, aut formicæ cū frumētatur in æstate, referuntur quidem ad certos fines non ab hirundine vel formica, sed à superiori intelligentia. Ita cū homo operatur bonum ex genere, licet nō referat in Deum, tamen illi actus relati sunt in Deum ipsum, ab ipso Deo qui omnia propter seipsum operatus est & est exemplum. Seruus enim qui eo modo suum officium facit, sicut dominus constituit, virtualiter facit propter dominum, & ad finem quem dominus ordinauit facit. Hoc dicit S. Tho. 2. dist. 38. art. 1. Sicut rerum (inquit) omnium vnus est finis vltimus, id est Deus Ita & voluntatum omnium vnus est finis vltimus scilicet Deus. Nihilominus sunt alij fines proximi, & si secundum illos fines seruetur debita relatio voluntatis in vltimum finem, erit recta voluntas si autem non: erit peruersa. Debita autem relatio seruetur secundum illum finem, quo voluntas nata est vltimum finem participare, &c. Et videtur etiam facere ad hoc, quod S. Tho. dicit. 1. 2. q. 21. arti. 3. & 4. quod homo natura est animal ciuile & sociale. Qui autem in societate aut ciuitate viuunt, pars est ciuitatis. Qui ergo aliquid in bonum &

Ad quod teneatur homo

& in commodum facit alicuius priuati hominis, facit etiam in bonum publicum & commune, sicut qui priuatum hominem lædit, bonum cõmune lædit, cuius ille est pars, atq; laudem & premiũ meretur, non à priuato homine solum, sed etiam à tota ciuitate aut collegio, & eadem ratione ab eo qui præsidet collegio & ciuitati, & si nihil de collegio aut præsidi benefaciendo cogitet. Et certe hoc naturalis ratio dicitur. Et confirmatur. Certè enim videtur iniquum, & contra Dei bonitatem excogitatum, q̄ offendatur Deus etiam ab illo qui nihil minus cogitat, quam Deum offendere & tamen bene agere nemo posset nisi actu referens opus Deo placere studeat. Adde quòd nec est quisquam qui non laudet & probet factũ aut bonum collatum in amicum suum, aut vtcunque necessarium, etiam qui sibi nullo modo cogitarit gratificari. Vt quid ergo affirmamus Deum condemnare, etiam omnia officia collata in Dei filios quæ non respectu Dei fiant neq; Deus præcepit parentes honorare propter Deum, sed honorare solum: & ita de alijs præceptis, Ita nimirum ipsa implere vt rebus ipsis expediebat sunt enim præcepta distincta de cultu diuino, & de rebus humanis: atq; adeo nihil necesse est in omnibus alijs actibus Deũ colere & maxime ipso dicente quæcũq; vni ex minimis fecistis mihi fecistis.

8 Tertiũ dubiũ in hac secũda quæstione An* omnis
ta-

ueniens ad vsum rationis 408

talis perueniens ad vsum rationis possit peccare. Et loquimur semper de illo q̄ nec deũ cognoscit nec potest cognoscere. Et pro parte negatiua sũt argumẽta, neq; leuia, neq; ita facile expeditibilia. Videtur enim, q̄ ille qui Deũ nõ potest cognoscere, pro eo quidẽ tẽpore neq; peccare quidẽ possit. Et primo quidẽ, quia Deũ esse, imo Deũ esse dñm est præambulum ad legẽ diuinã. vt S. Tho. ait. 22. q. 16. arti. 1. quia præsupponitur ante susceptionẽ legis, vt quis fateatur subiectionẽ ad legislatorem iuxta illud, Accedentẽ ad Deum oportet credere quia est. Nec est intelligibile, vt qs recipiat legẽ ab illo, quẽ non cognoscit superiorẽ. Vnde qui nõ tenetur recipere aut cognoscere dñm aut legislatore, neq; legẽ eius tenetur recipere. Ergo iste, quem ponimus sine culpa sua ignorãtẽ Deũ, nõ tenetur recipere legẽ dei, neq; illi obedire. Sed peccatum est dictũ, vel factũ, vel concupitũ cõtra legẽ dei. vt ait Augu. 22. cõtra Faust. & Ambr. libro de paradiso, & Magister. 3. d. 35. dicit q̄ est præuaricatio legis diuinæ & cælestiũ inobediẽtiã mãdatorũ. Ergo videtur, q̄ in tali nõ possit esse peccatũ. Et confirmatur, Bene sequitur, Ego nõ habeo dñm neq; superiorẽ cui tenear obedire. ergo nõ obligor aliqua lege, ergo nõ pecco. Cõsequẽtiẽ vidẽtur notẽ quia nullus tenetur aliqua lege, nisi superioris: neq; peccat, nisi faciendo contra id ad quod tenetur, vel præter ipsum vel omittendo illud ad quod tenetur.

Ad quod teneatur homo

teneatur. Sed antecedens est inuincibiliter creditū ab isto. ergo & consequens, & per consequens excusatur ignorantia inuincibili. Item sequitur, Nō est Deus, ergo nullum est peccatum. Et consequētia videtur nota quia vt dictum est peccatum nō est nisi sit præter vel contra legem Dei. Antecedens autem est inuincibiliter creditum ab isto, ergo & consequens. Et confirmatur, quia si per impossibile non esset Deus, nullus obligaretur. Sed pro eodem videtur haberi, quòd non sit Deus, & quòd non possit cognosci an sit, sicut quātum ad obligationem, pro eodē profectò habetur, quòd quis nō haberet regem, vel ignoraret inuincibiliter se habere regem: omnino enim est absurdum dicere quòd rex obliget me, de quo ego inuincibiliter iudico, q̄ non est rex me⁹. Et probatur, quia in omni mortali est auersio à Deo. ergo si non esset Deus, videtur quòd non esset mortale. Itē Apostolus Rom. 4. Vbi non est lex, neq; præuaricatio vbi per præuaricationem nihil aliud videtur intelligere, nisi peccatum, ergo vbi ignoratur lex inuincibiliter, etiam non erit peccatum, quia idem videtur iudicium, quòd non sit lex, & quòd ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat nisi promulgata: legesque instituuntur cum promulgantur. Si ergo quis ignoret legem, non obligatur lege. Item quia actus est bonus, vel malus in quantum est conformis, vel difformis rationi.

2. Ethi.

veniens ad vsum rationis. 409

2. Ethi. Sed ratio humana non habet vim obligandi neq; rationem legis nisi à lege diuina. ergo qui propter ignorātiā excusatur à lege diuina etiā excusatur à lege rationis. Et confirmatur, quia leges humanæ non obligant nisi virtute legis diuinæ, quia omnis potestas à domino Deo est, ad Roma. 13. & Dominus in Euan. Ioā. 19. Non haberes potestatem aduersus me vllam nisi tibi de super esset datum. ergo etiam neque ratio humana habet vim obligandi nisi à lege diuina. Item omne malum est malum, quia prohibitum à lege æterna. ergo si ignoratur lex æterna, videtur quòd excuset à peccato: sed qui ignorat Deum, ignorat legem Dei, vt probatum est. ergo excusatur à peccato. Antecedens est S. Tho. 1. 2. quæst. 71. art. 6. ad quartum, vbi dicit, quòd cum dicitur, quòd non omne peccatum est malum, quia prohibitum intelligitur prohibitū iure positiuo. Sed omne peccatum est malum, quia prohibitum lege æterna. Item illud Roma. 1. Quia cum cognouissent Deū, &c. Vnde videtur, q̄ si nō cognouissent, essent excusabiles. Item, vt S. Tho. dicit illic ad quintum, Peccatum quidem à philosophis consideratur vt est contra rationem, sed à theologo vt est offensa Dei. Mirabile autem videtur, quòd quis offendat Deum, quem neq; cognoscit, neq; tenetur cognoscere. Et confirmatur, quia ponamus, q̄ talis antequam cognoscat, aut possit cognoscere, sed inci-

piens

Ad quod teneatur homò

piens inquirere, an sit deus, nec ne, habeat tale propositum, si scirem esse deum, ego vellem placere illi in omnibus, tunc videtur, quic quid faciat quòd excusetur. Item si quis ignoret inuincibiliter dominum, non tenetur præceptis domini: ergo qui ignorat deum, non tenetur præceptis dei. Item habet ignorantiam inuincibilem obligationis ad poenam inferni atq; purgatorij, ergo videtur q̄ saltem non imputetur ei peccatum. Item facit illud. Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent. ergo à simili si non cognoscatur deus peccatum non habebunt hi. Ista & alia similia, quæ pro parte negativa afferri possent, certè non parum mouere possunt ad suadendam partem negatiuam, quòd scilicet antequam quis cognoscat, aut cognoscere possit deum, non potest peccare.

Pro parte autem affirmatiua non oportet multa adducere, cum sit consensus omnium doctorũ, quòd quicumq; habet vsum rationis, potest bene vel malè agere. Imò hoc videtur haberi ex diffinitione vsus rationis, aut liberi arbitri. probatur tamen, quia aliqui actus sunt intrinsecè mali, vt mēdaciũ ex sententia Augustini, & doctorũ: ergo si fiat ab habente vsum rationis, erit peccatũ. Item probatur apertè ex illo Psal. 4. Multi dicũt, Quis ostēdit nobis bona? signatũ est super nos, &c. vbi videtur tolli excusatio ignoratiæ. Item, aliàs prima

ueniens ad vsum rationis.

410

ma principia non essent necessaria, puta, Non est faciendũ alteri quod tibi non vis fieri, quia in tali casu omnia licerent, si non posset peccare. Ad hoc nō videtur omnino certũ quid maximè dicendũ sit, & si liceret more iurisperitorũ noua dogmata asserere, & rem in discrimen vocare, nō videtur absurdũ defendere duas propositiones sequentes. Prima, Quicumq; habet vsum rationis, potest quã primũ bene & malè agere & propriè peccare. Ista propositio satis probata est. Secũda propositio, Quicumq; nō cognoscit nec potest cognoscere deũ, non habet vsum rationis. & sic de eo de quo positũ est dubiũ, tam primũ, q̄ secundũ, q̄ tertium, diceremus, q̄ omnia ista dubia præsupponũt falsum, q̄ scilicet talis habet vsum rationis, qui nō potest cognoscere deũ, sed diceremus, q̄ est idē iudiciũ de illo, & de puero, & amente, neq; bene neq; malè potest agere. & sicut suprã diximus q̄ quantumq; quis habeat vsum rationis in artificialibus, vel in quibuscũq; alijs, si tamẽ non possit sufficienter deliberare de moribus non habet simpliciter vsum rationis, vt loquitur theologus & philosophus. Ita videtur dicendum de eo, qui nō cognoscit, neq; potest cognoscere deum, q̄ quantumq; vtatur ratione & consultet, nondũ peruenit ad vsum rationis, quia non potest deliberare de bono & malo: quia vt videtur sentire S. Th. 1.2. quæst. 19. arti. 4. & q. 71. art. 6. nihil est bonum

aut

Ad quod teneatur homo

aut malum, nisi quia probatur, aut reprobatur in lege diuina: & ideo qui non cognoscit legem diuinam, deficit ei principium ad deliberandum de agendis, & sic nōdum habet vsum rationis. Et cōfirmaretur hoc, quia si per impossibile quis priuaretur notitia principiorum circa agibilia, quantumcumque haberet principia speculatiua scientiarum, imō & conclusiones, & omnes artes etiā mechanicas non diceretur habere vsum rationis, vt certum est, ergo à simili, si non habet notitiam Dei, & illud est principium ad cognoscendum bonum & malum, quantumcumq; talis sit sapiens in alijs, non diceretur habere vsum rationis sicut neq; bruta animantia, etiam si discurrerent de medijs ad finem, & haberent potestatem agendi, & non agendi, non dicerentur habere liberum arbitrium, quia non cognoscerēt bonum, aut malum in moribus. Et possent ista confirmari ex illo ad Roma. i. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: ita vt sint inexcusabiles, vnde videtur, qd si non cognoscerent, essent excusabiles. Neque video quā possit hoc vehementer impugnari, neq; quæ magna inconuenientia possent ex hoc sequi, & maximè, quia vt suprā dictum est, prouidentia Dei factum est, vt hoc vel non possit contingere, vel breui admodum tempore, vt non possit quis habere notitiam de Deo, nec videtur incōueniens, si quis paruula morula

non

ueniens ad vsus rationis.

41^r

non sit capax boni aut mali, quantumuis in alijs bene intelligat.

Sed quia hoc videtur Paradoxon, & non omnibus auribus placeret, & nouum videretur, ideo ad dubium affirmatiuè respondeo per hanc propositionem, Antequam * aliquis aut cognoscat aut possit cognoscere Deum, potest peccare. Ista propositio præter probationes iam positas adhuc potest probari, quia agere contra conscientiam est peccatum, iuxta illud Pauli, Omne quod non est ex fide, peccatum est: in tantum, vt etiam voluntas discordans à conscientia falsa, sit mala, vt omnes doctores dicunt. Sed ignorans sic deum potest facere contra conscientiam, quia naturaliter homo iudicat quòd est malum iniuriam facere innocenti, parentes esse honorandos, &c. ergo potest malè agere, & per consequens peccare. Confirmatur, quia etiam philosophi illi, vel qui negabant deum esse, vt Diagoras, vel qui negabant salutem quicquam ad deos attinere facta hominum, vt Democritus & Epicurus, dicebant tamen aliqua esse bona, alia mala, & peccata, & alia laudabilia, & alia vituperabilia, ergo id non dependet ex notitia dei. Item aliàs nullum principium morale esset per se notum. Patet quia si sine cognitione dei non potest cognosci neq; bonum neq; malum morale, cum deum esse non sit per se notum, nullum ergo principium esset per se notū in mo-

Ggg

ribus

Ad quod teneatur homo

ribus. Item sequitur, quod quicumque non habet euidētiā, quod Deus est, non habet euidētiā de aliquo malo, aut peccato. Patet consequentia manifestē. Quia si periuriū esset manifestē peccatum, vel homicidium, pēdet ex hoc principio, quod Deus est: ergo qui non habet euidētiā de illo principio neque de alio, scilicet quod homicidium est peccatum, sicut nō potest habere euidētiā maiorem aut certitudinem de baptismo, quā de Christo.

Ad rationes autem in contrarium Gregorius quidem Ariminensis in. 3. d. 34. Tenet duo Primū dato per impossibile, quod non esset Deus, adhuc esset peccatum, & malum morale. secundum, dato, quod nulla esset lex prohibitiua diuina, adhuc essent peccata. Infert corollarium, quod multa sunt peccata ita secundum se mala, quod non sunt mala, quia prohibita etiam lege diuina, fundamentum eius potissimum est, quia ad hoc, quod quis malē agat, satis est quod agat contra rectam rationem, siue humanam, siue angelicam. Cū ergo hoc posset esse, etiam neque Deo neque aliqua diuina lege existente, consequens est illa duo dicta cum corollario esse vera. Item ad Ro. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ sunt legis faciunt: ipsi enim sibi sunt lex. ergo ratio sufficit. Et confirmatur, quia si nihil est malum nisi quia prohibitū, cū posset nihil esse prohibitum, posset nihil esse peccatum. Et sic odium Dei, & periurium possent nō esse

ueniens ad vsum rationis.

412

esse mala. Hanc tamen propositionem nullo modo puto probabilem: neque est mihi intelligibile quomodo aliquis peccet si omnino non obligatur, neque video quomodo obligetur, si non habet superiorem. atque adeo si vel Deus non esset, vel nihil præciperet, ego non dubito, quin nullum esset propriè peccatū aut malum morale, licet posset esse peccatum, sicut est in natura vel in arte: nec esset aliter malū quod homo interficeret patrem, quā quod lupus interficeret matrem, Quod videtur etiam probari: quia etiam in his, quæ de se mala sunt, si fiant autoritate diuina, desinunt esse mala, vt interficere innocētē. Ergo signum est, quod tota bonitas aut malitia dependet ex autoritate diuina. Et præterea omnis obligatio est ex lege, sed lex non potest fieri nisi à communitate, vel superiori, vt dicit S. Tho. 1. 2. q. 9. art. 2. ergo.

Ex quo infero, quod Deus nullo modo obligari potest, quia non habet superiorem. neque potest certè explicari quid sit Deum obligari. Et item quicquid faciat pater ad extra quantumcūque cōstituerit legē, gratis omnino facit. ergo nō obligatur, neque promissio diuina, aut lex inducit propriè obligationem in Deum sed certitudinē.

Secūdo infero, quod licet bene asseratur à theologis quod sunt quedā quæ Deus nō potest facere, vt peierare, nō seruare promissum, & similia: tamē malē cōcedūt, quod si faceret, peccaret. Nō enim sequitur

Ggg 2 per

Ad quod teneatur homo

per locū intrinsecum, Deus mētur, ergo peccat, nō plus q̄ sequitur, Deus facit duo cōtradiētorias: ergo peccat. patet corollarium, quia non tenetur, nec obligatur, sed est eodē modo impossibile deū mentiri, sicut non esse, vel mori, vel aegrotare.

Et ideo relicta imaginatione Gregorij, aliter dico ad argumenta facta cum S. Tho. 1.2. q. 19. art. 4. ad terrium, q̄ * lex diuina dupliciter potest considerari à nobis, vno modo vt est in ipso Deo. & sic omnino est nobis ignota, neque hoc modo nos obligare posset. Alio modo prout nobis innotescit, vel per lumen naturale, vel per reuelationem: & hoc modo nos obligat. Dico ergo, quòd ad hoc q̄ aliquis obligetur lege diuina, non oportet vt formaliter sciat esse aliquam legem, vel legislatorem, vel à quo lata sit, sed satis est quòd sciat aliqd esse bonum, vel malum, etiam si ignoraret omnino causam quare est bonum vel malum, vel vtrū sit prohibitum nec ne. Et sic talis qui ponitur sine cognitione Dei adhuc ex casu, postquam ponimus eum habentem vsum rationis, cognoscit aliquid esse malum, aliud esse bonū, & hoc satis est, vt possit peccare, quia cognoscit aliquid esse vituperabile, & hoc est quia malum. Vt enim S. Tho. 1.2. quæst. 21. arti. 2. dicit, Ex hoc actus est laudabilis vel culpabilis, quia est bonus vel malus. Et hoc confirmatur apparenter, quia si ignorantia dei inuincibilis omnino excusaret à peccato, ergo da-

veniens ad vsum rationis.

to q̄ ignorantia esset culpabilis deobligaret ab alijs præceptis legis diuinæ. Et qui omnino ex ignorantia crassa ignoraret deum esse, non teneretur honorare parentes, neq; diligere proximū. Consequens est absurdum, dicere videlicet, q̄ impij negantes deum esse, solū peccarent illo peccato, & non fornicando, neque occidendo: ergo nullo modo est admittendum. Probo autem q̄ sequatur. Nam si ignorantes Christum inuincibiliter omnino excusantur à culpa, ita etiā ignorantes vincibiliter, licet peccent illo peccato infidelitatis, tamen excusantur ab alijs præceptis Christi, vt de confessione, Eucharistia, & alijs. Neque Saraceni peccant, quia non confitentur, vel sumunt eucharistiam. Ergo etiam à simili si inuincibilis ignorantia dei excusat ab omni peccato, ergo ignorantia culpabilis dei excusabit ab alijs peccatis contra legem diuinam.

Et per hoc potest responderi ad omnia argumenta. & ideo perseuero in conclusione supra posita, q̄ etiam ille, qui perueniens ad vsum rationis neque habet neq; potest habere notitiam de deo, posset nihilominus peccare.

Sed ex alio capite arguitur, quòd perueniens ad vsum rationis, non possit peccare saltem pro primo instanti vsum rationis, quantumcunq; habeat notitiam dei: & loquimur de eo, qui nutritus est & educatus in vera religione. Et arguitur sic,

Ad quod teneatur homo

maximè in via sancti Thomæ, homo non potest peccare in primo instanti sui esse, ergo neq; in primo instanti vsus rationis. Antecedens est sancti Thomæ, tum in multis alijs locis, tum in. p. p. q. 63. art. 5. Consequentia probatur, quia tēpus præcedens vsum rationis, videtur omnino pro nihilo reputandum, quantum ad bonitatem vel malitiã hominis spectat, nec videtur habere maiorem potestatem homo per hoc, quòd prius fuerit sine vsu rationis, quàm si nunc inciperet esse cum vsu rationis. Si ergo incipiens esse cum vsu rationis, nõ potest peccare: nec ille, qui nunc primò peruenit ad vsum rationis poterit. Et confirmatur hoc, Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc instanti acceleret vsum rationis, & incipiat habere vsum rationis, & sit alius quem Deus creet in eodem instanti cum simili vsu rationis, certè nulla videtur ratio, quòd primus possit peccare, & non secundus. Et confirmatur secundò, quia si Adam non potuit peccare in primo instanti, in quo creatus est, nulla videtur ratio, si creasset per vnã horam antè sine vsu rationis, quòd hoc aliquid faceret, vt posset peccare, cum primum haberet vsum rationis. Secundò arguitur ratione S. Tho. quia primus actus creaturæ rationalis est ex inclinatione naturali: sed inclinatio naturalis nõ potest esse ad malum, ergo primus actus non potest esse malus. Maior probatur, quia id, quod est

per

veniens ad vsum rationis

414

per se, est prius eo, quod est per accidens, sed naturalia sunt per se, ergo primus actus est ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti. 8. Physi. sicut motus grauium & leuium: ergo si actus ex inclinatione naturali esset malus, tribueretur Deo. Sed hoc argumentum videtur eodem modo procedere in primo instanti vsus rationis, quia etiam primus actus tunc videtur esse ex inclinatione naturali, sicut in primo instanti sui esse, ergo etiam primus actus: tunc non poterit esse peccatum. Et cõfirmatur, quia primus actus in perueniente ad vsum rationis videtur quòd sit dilectio sui, sed illa non potest esse mala. ergo primus actus in instanti vsus rationis non potest esse malus. Maior videtur. 8. Ethico. Amicabilia ad alterum sunt ex amicabilibus ad se. ergo primus actus est dilectio sui. Minor patet, quia diligere seipsum est, ex inclinatione naturali. ergo non potest esse mala.

His tamen non obstantibus dico, quòd perueniens ad vsum rationis, in primo instanti potest peccare, quia est liber ad bonũ & malũ. hoc enim importat liberum arbitrium. Est conclusio sancti Thomæ prima secundæ, quæstione octogesima nona, articulo sext. & omniũ. Item aliàs sequeretur, q̄ omnis talis perueniẽs ad vsum rationis haberet necessariò gratiam sine sacramento, etiam Saracenus, vel Iudæus. Patet, quia vel facit totum

Ggg 4 ad

Ad quod teneatur homo

ad quod tenetur pro illo tempore, vel non: si non ergo peccat in primo instanti, & habetur intentū principale. Si facit totum quod in se est ad quod tenetur, ergo recipit gratiam, nam facienti totum quod in se est deus non deficit in necessarijs ad salutem, ut est regula theologorum. ergo.

Ad argumenta. Primò possem dicere concedēdo, quòd idē est iudicium de primo instāti vsus rationis, & simpliciter de primo instanti sui esse & quòd sanctus Thomas non intendit negare, q̄ homo in primo instanti sui esse non possit peccare, sed solūm quòd primus actus non possit esse peccatum. Secus autem per omissionem. Neque argumenta eius aliud videntur probare: nunquā enim probat quin possit peccare per omissionē. Et sic dicerem de primo instanti vsus rationis, q̄ talis scilicet non potest peccare commissiuē, sed bene omissionē. Et certē non est facile ponere differentiam, quātum ad hoc, inter primum instans vsus rationis, & primum instans simpliciter. Aliter dico, & fortē plus ad mentem sancti Thomæ, negando consequentiam factam in argumento à primo instanti simpliciter, ad primum instans vsus rationis. Et ratio differentię est, quia qui nūc primò peruenit ad vsum rationis, prius habuit multos actus intellectus & voluntatis: & dilexit se, & per cōsequens iam potest habere alios actus circa alia obiecta, & sic potest habere actus malos

Quāuis

veniens ad vsum rationis. 415

Quamuis enim actus ante vsum rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiam, faciunt tamen ad ordinem actuum, ut scilicet possit quis habere aliquos actus cūm peruenit ad vsum rationis, quos non posset habere, nisi illi præcessissent notum enim est, quòd educatio ante vsum rationis multū facit ad actus sequentes vsum rationis, atque adeo permultum interest ad mores, qualis fuerit institutio ante vsum rationis. Bene autem concedo, quòd si fieri posset ut creatus sine vsu rationis nullum actum haberet ante vsum rationis, omnino idem esset iudicium de illo, & simpliciter de primo instanti esse: nihil enim refert an sit primum instans simpliciter, an nō, si prius nullum actum habuit. Et hoc de tertio dubio huius secundæ partis & quæstionis principalis.

Quartum dubium circa eandem quæstionem II est, An* possit quis habere vsum rationis ad peccandum venialiter, priusquam ad peccandum mortaliter, hoc est, an posset peruenire ad talem statum, ut sit sufficiens ad peccandum venialiter & non ad peccandum mortaliter. & videtur q̄ sic. Nam semiplena deliberatio sufficit ad peccandum venialiter & nō mortaliter. Sed potest quis imperfectē deliberare antequā hoc perfectē possit: ergo poterit peccare venialiter antequam posset mortaliter. Maior conceditur ab omnibus theologis. & probatur manifestē de motibus sub-

Ggg 5

bitis

Ad quod teneatur homo

bitis circa materiam moralem, qui propter defectū deliberationis non imputantur ad mortale. Minor verò probatur, quia maior capacitas requiritur ad perfectè deliberandū, quā ad imperfectè. Et hoc videtur sentire Iacobus c. i. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Et confirmatur, quia post primum tempus vsus rationis contingit frequenter in adulto vt habeat sufficientem notitiam ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter, quare non ita poterit in primo instanti vsus rationis contingere. Item videtur, quòd aliquando ebrietas vel furia, relinquāt vsus rationis imperfectū sufficientem ad veniale, & non ad mortale. Quare non poterit quis naturaliter venire ad illā dispositionem? Itē, hominem vehementer iratum excusamus sæpe à mortali circa materiam ex genere mortale, & non à veniali, & nō videtur, quin naturaliter quis posset peruenire ad similem dispositionem. Item vsus rationis acquiritur successiue: prouenit enim ex trāsmutatione naturalium qualitatum, quæ non simul tota fit: ergo poterit prius habere vsus rationis imperfectū, quā perfectum, & sic peccare venialiter. Confirmatur ex S. Th. 4. d. 9. q. 1. arti. 4. q. 1. ad quintum. Vbi dicit, quòd consensus in pollutionē postquā quis euigilauit à somno, aliquando quidē est mortalis nē

pē

ueniens ad vsus rationis. 416

pē si sit ex plena deliberatione: venialis uerò, si sit ex surreptione. vnde patet, q̄ postq̄ q̄s pdidit vsus rationis, pōt ita redire ad illū, vt prius veniat imperfectè ita vt sufficiat ad peccandum venialiter, priusq̄ ad peccandū mortaliter, q̄ nō est nisi post quā est plenè expurgatus: ergo omnino videtur, q̄ similiter carēs vsu ratiōis possit etiā illomodo puenire ad vsus rationis successiue: oīno enim videtur similes quātū ad hoc & dormiēs, & puer.

His tamen non obstantibus dico negatiue q̄ impossibile est, vt aliquis primò pueniat ad tale vsus rationis, q̄ possit venialiter peccare, & nō mortaliter. Ista cōclusio est S. Th. 1. 2. q. 89. arti. 6. Idē 1. 2. d. 42. q. 1. ar. 4. & pbatur. Primò, quia materia peccatorum mortalium notior est, quā venialium, vt notius est, q̄ homicidiū, periurium sunt mala, quā mēdaciū, vel verbum otiosum. ergo nō potest quis ita esse dispositus, vt possit cognoscere venialia peccata, & nullum mortale. Item vt infra dicitur prima deliberatio non potest esse circa materiam particularē, vt puta circa mendaciū, vel ludum, vel vanā gloriam, vel aliquid simile: sed necessariū est vt incipiat ab aliquo vniuersali, puta, q̄ est lex, cui tenemur obedire, vel q̄ homo pōt bene aut malè agerē, & posita deliberatione tali in vniuersali, sufficit ad mortaliter peccandū & clarū est, q̄ prius est vt homo cognoscat q̄ est aliquod malum graue & aliquod leue, quam

q̄ men-

Ad quod teneatur homo

¶ mendacium est malum. hoc enim per se nō est notum, & præsupponit alias cognitiones sufficientes ad mortale. Item vsus rationis, qui sufficit ad bene agendum moraliter sufficit ad mortaliter peccandum: sed impossibile est ut quis habeat vsus rationis ad peccandum venialiter, quin possit bene moraliter agere. ergo omnis talis potest mortaliter peccare. Maior probatur, quia ad bene moraliter agendum, requiritur plena deliberatio: ut secundo. Ethicor. dicitur quod ad bene agendum oportet ut quis agat sciens, eligens, & propter hoc, prout sapiens determinauerit. Minor verò patet, quia si quis posset peccare, & non bene agere, daretur viator sine culpa sua in statu peccandi, & non merendi, & videtur inconueniens. Et confirmatur, quia non potest ita perdi vsus rationis, ut maneat sufficiens ad peccandum venialiter, & non mortaliter: ergo neque etiam ita acquiri. Antecedens probatur, quia nunquam damus amentem, neque auditum est de quo putemus quod possit venialiter peccare & non mortaliter, neque talem qui possit venialiter peccare & non bene agere. Itē probatur à posteriori, quia sequitur, quod possit esse peccatum veniale cum solo originali, quod infra ostendemus esse impossibile. S. Tho. 2. d. 42. q. 1. ar. 4. ad. 7. sic dicit, Si aliquid est sufficiens ad excusandum maius peccatum, multo amplius suf-

veniens ad vsus rationis. 417

sufficit ad excusandum minus peccatū, Sed imperfectio ætatis excusat peccatum mortale. ergo multo amplius excusat veniale. & ideo non potest esse quod homo venialiter peccet ante illud tempus, quo vsus rationis habet ut iam mortaliter possit peccare.

Ad argumenta verò in contrariū dico ad primum, quod nunquam aliquis semiplenè deliberat, quin possit plenè deliberare, licet sit difficilius: & sic posset mortaliter peccare. Et sic causa quare motus subiti sunt veniales, nō est, quia nō perfectè potest qui eos habet deliberare, sed quia non perfectè deliberat. Vnde quantumcumque aliquis posset perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebrarum, si tamen non deliberat actu, nunquam est mortale, quantumcumque durent & perseuerent illecelebræ. Secundò dico, quod postquam aliquis plenè & pluries deliberavit perfectè. semiplenè deliberare, sed non antè. Nam imperfecta deliberatio præsupponit perfectam: Ex eo enim quod quis primo cognoscit quod homicidium est peccatum mortale, postea subito cognoscit esse malum, licet non consideret esse mortale.

Ad secundum patet, quia vel nego, quod talis possit perfectè deliberare: vel non est simile, quia in adulto precessit plena deliberatio, & ideo nunc potest esse semiplena, sed non ita est
de

Ad quod teneatur homo.

de alio.

Ad tertium de ebrio, licet etiam posset dici, quod non est simile, quia in ebrio præcessit deliberatio perfecta, sed melius nego, quod hoc possit contingere: impossibile est enim quod cognoscat mendacium esse peccatum, & non periuriū, vel homicidium vt declaratum est.

Ad quartum patet per idem, quia excusatur, quia non deliberat, nõ quin est possit deliberare, aliaseffet amēs. Ad quintū primò tráseat assũptū sed pri^o est circa materias vniuersales quæ particulares & pri^o circa materias grauiores, quã leuiores. Secũdò dico, & veriùs, quod omnino est impossibile, vt quis habeat vsum rationis ad deliberandum in vna materia, quin etiam possit deliberare de quacũq; materia quæ se offeret. Clarum est enim quod si quis semel cognoscit quod potest bene & malè agere de quacunq; materia agendorum oblata, poterit dubitare an sit bona, vel mala & per consequens cogitare an sit bonum scilicet, an malū: & simile est ac si quis diceret, quod aliquis dialecticus potest neçtere syllogismū ex materia phisica, & non mathematica.

Ad sextum etiam patet ex dictis, nam talis potest deliberare perfectè, sed non deliberat. Et itẽ, vt dictum est, non est simile, quia iam præcessit deliberatio perfecta. & præterea omnia argumẽta præsupponunt falsum, scilicet quod detur tẽ-

pus.

Veniens ad vsum rationis 418

pus, in quo quis potest primò deliberare & non deliberat, cuius oppositū suprà probatū est. Hæc de 2. quæstione principali, & 2. parte relectionis.

Sequitur tertia pars, & quæstio principalis huius relectionis. Ad quid teneatur homo cū primū peruenit ad primū instans vsum rationis. Et intelligo quæstionẽ per se loquẽdo, id est ex eo solū, quod puenit ad vsum rationis, excludẽdo à quæstione, si tunc occurrat per accidens necessitas implẽdi aliquod præceptū particulare. Et videtur quod nõ teneatur aliquo præcepto, pro illo primo instanti vsum rationis, & loquamur generaliter de omni tali ad vsum rationis veniẽte. Arguitur ergo primo ad partẽ negatiuã, quia saltẽ loquendo de eo, qui nõ sit institutus à sapiẽtibus, omnino ignoraret, neq; posset scire tale præceptū, cū nõ sit per se notū. ergo nõ tenebitur pro tali instanti. Itẽ cõfirmatur. Quia tale præceptū est in dubio etiã inter sapiẽtes theologos: multi enim tenent partẽ negatiuã ergo saltẽ indiget quis tẽpore ad sciẽdū illud præceptū, & sic nõ obligatur in primo instanti. Itẽ null^o põt scire quãdo primò puenit ad vsum rationis. ergo nõ põt scire quãdo obligatur tali præcepto. Antecedẽs est manifestū: quis enim vnquam notauit, ergo nunc primò habeo vsum rationis? imò neque per aliquantam differentiam & spatium temporis. Item, transactõ illo primo instanti, non tenetur statim etiã si

tũc

Ad quod teneatur homo

tunc omiserit, ergo neque in illo. Item, qui est in peccato mortali, non tenetur statim se conuere re in Deum ergo neque ille qui est in originali, & multo minus qui est baptizatus; tenetur se conuere re in Deum in primo instanti vsus rationis. Et confirmatur vltimo, quia nullus etiam de numero eorum, qui timet Deum, & sunt solliciti de salute sua, sentit conscientiam de tali transgressione, neque poenitet, aut confitetur de illa, cum tamen nemo sit qui audeat affirmare se implese tale preceptum. ergo non est ponendum tale preceptum.

In contrarium est, quia si pro illo instanti non obligatur ille, cum non sit maior ratio de tempore sequenti, eadem ratione nunquam obligabitur: quod non videtur dicendum. Neque videtur sufficiens solutio communis, quod tenetur semel in vita. Hoc enim est absurdum dicere, quod Adam aut Matusalen, qui ferè millenos annos vixerunt, possent nongentos annos licite transigere sine fide, aut dilectione dei. Neque item satisfacit alia solutio, quod dantur induciæ, nam ex iure naturali non possunt determinari tales induciæ, iure autem positiuo multo minus.

Respondetur primò pfectò nihil exploratum potest haberi, neque ex Scripturis, neque ex doctoribus in hac quaestione quia quicquid dicatur, videntur sequi non leuia inconuenientia, neque expediri facile possunt argumenta. Sed quod verifi-

ueniens ad vsum rationis —412

rissimilius videtur, dicam paucis propositionibus. Prima, Non* quilibet perueniens ad vsum rationis tenetur se conuere re in Deum explicitè, distinctè & formaliter. Ista propositio est expresse Caieta. 2. 2. q. 10. arti. 4. vbi dicit expresse, quod ad diligendum Deum explicitè vt finem naturæ & vniuersi non tenetur homo semper, cum sit preceptum affirmatiuum, neque statim, quia non tenetur prius diligere, quam cognoscere. Costat autem, quod post multum temporis aduenit homini ista cognitio naturaliter loquendo: Eandem tenet. 1. 2. q. 89. ar. 6. & probatur efficaciter ex ratione Caieta. & ex aliis rationibus supra positis, quibus probatum est, quod homo non statim postquam peruenit ad vsum rationis, potest cognoscere Deum, quia nullus obligatur ad impossibile, vt ait Hieronymus, & certum est, ergo homo non tenetur statim diligere Deum. Item procedit argumentum statim factum quia non omnes sciunt, neque possunt scire tale preceptum statim. Item nusquam legitur hoc preceptum, ergo temerè asseritur. Assumptum probatur, quia vel esset illud. Conuertimini ad me, quod habetur & apud Hieremiam, & Oseam, & Ezechiam, & Iohannem, & alios prophetas, vel ex illo precepto, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. quod habetur Deut. 6. & Matth. 22. & Luc. decimo. Sed primum, vt dictum est, obligatio non est ut impossibile. Secundò illud

Hhh præ

Ad quod teneatur homo

ceptum, Conuertimini ad me, vt patet ex propriis locis, fit ad peccatores in actualib⁹ peccatis in actualibus peccatis existētes. Itē vbi habetur, quòd illud præceptum obligat statim potius, quàm alia præcepta affirmatiua? Item illud præceptum expressè est de pœnitentia, vt patet in locis suis, quia in omnibus locis ponitur, agite pœnitentiam, vel in ieiunio, fletu, & plâctu, vel à viis vestris pessimis, &c, sed ad pœnitentiam, vt est communis sententia omnium, non tenetur aliquis statim. ergo nec etiam statim ante peccatum. Aliud verò præceptum de dilectione Dei refellitur eisdem argumentis. Item non tenetur quilibet statim credere, ergo neque conuerti. Consequētia est nota ex Paulo ad Hebræos. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est. Antecedens patet ex eodem Paulo ad Roma. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? sed non quilibet statim potest habere prædicatorem, ergo neque credere. Et confirmatur ex eodem loco Pauli, Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? sed de hoc plura in: 4. quæstione. Oppositum huius propositionis tenet Capreolus. 2. distin. 40. quæstione vnica ad argumenta Scoti contra secundam conclusionem vbi videtur tenere, quòd statim, quòd aliquis peruenit ad vsum rationis, refert se & sua, in suū Deū, aut peccat

De arte Magica.

420

peccat moraliter. Et putat se probare ex S. Tho. sed certè non probat.

Secunda propositio, Omnis * talis tenetur ad actum aliquem statim. Ista propositio non videtur ita certa, sed est probabilis, licet sit contra cōmunem sententiam Scholasticorum. & est San. Tho. 1. 2. quæst. 89. ar. 6. & 2. dist. 42. q. 1. ar. 5. ad. 7. vbi dicit, quòd statim quòd homo vsum rationis habet, si faciat quòd in se est, Deus ei gratiam infundit, si autem nō, peccat mortaliter, quia tunc tempus est, vt de sua salute cogitet, & ei operam det. Ista propositio primò probatur ratione San. Tho. vbi suprà, quia omnino est grauissima negligentia, quòd aliquis non disponat de ratione vitæ suæ, ex qua dependet salus & dānatio eius. & cū statim oportat aut bene aut malè agere, neque homo possit suas actiones suspendere vniuersaliter videtur, quòd statim oportet disponere de summa vitæ, & de agendis: aliàs videtur grauissima negligentia. Item si quis haberet curam alterius quo ad omnes actiones eius: & dependeret ex eo salus vel perditio illius, videtur quòd peccaret mortaliter, si non statim prouideret de salute alterius, si statim posset alius periclitari ergo multo maiori ratione videtur q̄ obligetur de seipso. Itē à posteriori, quia aliàs sequitur, quòd aliquis habēs vsum rationis fecit totum quòd debuit in tota vita sua, & tamen damnabitur. conse

Hhh 2

quens

Ad quod teneatur homo

quens non videtur concedendum, ergo neque id, &c. Consequentia patet manifestè de illo, qui peruenit ad vsum rationis in peccato originali qui si nullum actum tenetur habere statim: ergo si se habet negatiuè, & moriatur, iam patet quod fecit totum, ad quod tenebatur, & tamen dānabitur. Et cōfirmatur, ille ergo seruauit omnia mādāta, & tamen non saluabitur. ergo non esset vniuersaliter verum, quod Dominus dicit Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Item si nō tenetur statim, ergo poterit tunc si ille sit in peccato originali, erit cum solo veniali & originali, quod videtur inconueniens, quia non puniretur in limbo, quia nō habet pœnā sensus neq; in purgatorio quia est via ad gloriam: neque in inferno, quia non est in mortali.

- 14 Tertia propositio. Talis* tenetur se conuere re in bonum eo modo, quo potest tunc, id est cōformiter ad cognitionem, quam habet. Ista probatur ex præcedenti: quia si tenetur ad aliquem actum non potest esse incognitum. ergo oportet quòd sit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo est considerandum, quòd (vt suprā tactum est) prima deliberatio non potest esse circa particularem materiam moralē, quia necesse est intellectum à notioribus procedere. i. Phy. & sicut simpliciter in cognitione ens est prius notum, quàm species, aut genera entis, ita in cogni-
tio-

ueniens ad vsum rationis.

421

tione practica principia vniuersalia & conclusines etiam magis vniuersales, sunt magis notæ, & oportet intellectum ab illis incipere, vt est illud principium, Oportet viuere conformiter ad rectam rationem, Expedit homini honestè viuere, Non est facienda iniuria, vel aliquod huiusmodi, quod potest esse notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus est sine notitia, & religione Dei vel apud eum, qui est institutus cum aliqua religione Dei aliquod tale principiū vt colendus est Deus à me. Oportet me seruare legem Dei, Non licet agere contra præceptum dei vel aliquid simile. Est enim impossibile, vt prima cognitio, vel deliberatio sit de eleemosyna, aut de temperantia vel cōtra de furto, homicidio, vel periurio. Dico ergo, quòd cum primum homo habet tale iudicium sufficienter deliberatum, tenetur habere propositum bene agendi conformiter ad illud iudicium: & si cognoscat Deum, tenetur formaliter conuerti in Deum, puta, volo, aut propono seruare legem Dei, volo colere Deum si autem non cognoscat, satis est vt proponat bene viuere conformiter ad dictamen, vt Propono viuere secundum rationem, Volo honestè agere, Nolo male agere. Hoc expressè dicit Sanctus Thomas de veritate, quæstio. 14. artic. 11. ad primum. vbi dicit de eo, qui nutritus esset in Syluis, quòd si faciat quod in se est, ad prouidentiam Dei spectat

Ad quod teneatur homo

Etat subuenire in necessarijs, & declarat quid sit facere, quod est in se, dicens, quòd est sequi dictamen legis naturalis cum appetitu boni, & fuga mali, & quòd hoc sufficit, constat manifestè ex dictis. Neq; obstat quod quidam dicunt, quòd si hoc faciat, iam Dominus illuminabit eum de fide. Quicquid enim sit de hoc, de quo statim dicam, saltem prius est hoc ipsum facere, quod in se est, quàm quòd illuminetur, & sic illa illuminatio non spectabit ad primum tempus vsus rationis. Et confirmatur ista conclusio cum præcedente, nam quilibet tenetur recipere fidem & legē Christi, cum primum ei fuerit sufficienter promulgata, neque liceret alicui differre in certum tempus neq; satis esset acceptare semel invita sed tenetur statim proponere viuere in lege Christi, & ipsam colere. ergo etiam cum primum ei est promulgata lex naturalis, tenetur eam recipere, sed non recipit, nisi per propositum seruandi illam, & viuēdi conformiter ad legem, ergo tenetur habere tale propositum. Consequentia videtur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quam Christiana, cum sit æquè diuina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quòd aliquis cognoscit, quòd viuendum est conformiter ad rectam rationem, vt q̄ nocēdū non est proximo, vel aliquid simile. Et confirmatur iterum, quia videtur impossibile, vt quis deliberet de vita & salute sua, & cognoscat

veniens ad vsum rationis.

422

cat quòd expedit sibi ad bene esse vel ad felicitatem, vt bene viuat, & vitet malum, vt non faciat iniuriam, & quòd suspendat actum voluntatis, & non proponat vel sic vel aliter viuere. Neque puto, vt quisquam, etiam de industria, hoc possit facere, scilicet suspendere omnem actum voluntatis cum tali deliberatione. Prima autem cogitatio, quæ occurrit in primo instanti vsus rationis, est, vt cogitet in genere & in vniuersali de salute sua, vt Sanct. Thom. dicit. 1. 2. quæstio. 89. artic. 6. idest de bene esse suæ salutis, vel quid in communi expediat ei. si ergo videtur impossibile vt non habeat actum, & non licet habere actum auersiuum à bono, ergo oportet quòd habeat actum cōuersiuum ad bonum.

Ex dictis sequitur corollarium, q̄ non solum apud eum, qui nullo modo cognoscit Deum sufficient talis conuersio ad bonum etiam sine Dei notitia sed etiam aliquando apud eum, qui sit bene educatus in religione, & cultu Dei. Patet, quia dato q̄ sit institutus in fide, potest fieri prima deliberatio per solum lumen naturale, & conuersio etiam illo modo sufficit. Ad hunc ergo sensum intelligenda est celebrata opinio Sancti Thomæ de conuersione in Deum in primo instanti vsus rationis, qui nihil aliud vult habere, nisi q̄ cum primū quis actu cogitat & deliberat de vita sua, oportet vt habeat p̄positū ad bonū, siue in vniuersali,
Hhh 4 siue

Ad quod teneatur homo

siue etiam diuinum cōformiter ad cognitionem. Et hoc modo erit probabilis & consona rationi sententia. Et hæc est conclusio non solum theologorum, sed philosophorum etiam sententijs celebrata, de qua nobilem illam fabulam veteres prodiderunt, de illo nobili Hercule: cum ille scilicet ad hoc ætatis peruenisset, de quo in præsentia disputamus, & sollicitus esset vtram viam potius sequeretur virtutis & laborum, an voluptatis & defidiæ, duas illi matronas subito astitisse, virtutem scilicet ac voluptatem, varijsque incitamentis & suasionibus vtramque conatam vt ad se animum Herculis polliceret, sed vicisse tandem, vt par erat virtutem, atq; Herculem in suam sententiam & contubernium traxisse. Simile ergo est quod S. Tho. vult & docet, vt cum scilicet primo quis sollicitus est, ac deliberat, vtrum potius sequatur bonum an malum, vitia, an virtutes, nõ se expediat ab eo consilio, & deliberatione priusquam constituat ac proponat meliorem partem, id est virtutem, potius sequi. Et ad hoc præceptum conuersionis tenentur non solum qui ad tale tēpus perueniunt sine gratia, sed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non satisfacit, quis per gratiam, aut omnino per aliquem habitum, sed per actum.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum dico, q̄ perueniens ad vsum rationis ignorat hoc præ-

ueniens ad vsum rationis.

423

præceptum sub illa lege, Conuertimini ad me, in primo instanti vsum rationis, vel alia simili forma sed cognoscit, quòd oportet seruare legem Dei, vel oportet viuere secundum rectam rationem, vel huiusmodi iudicium, quia est ista prima deliberatio, & per hoc patet ad prima tria argumēta.

Ad quartum. concedo, quòd postea non tenetur, quia iam est transgressus illud præceptum, licet posset dici, q̄ semper tenetur quousq; impleat.

Ad quintum nego consequentiam.

Ad sextum dico, q̄, vt dictum est, est impossibile, vel valde difficile, vt sic deliberans non habeat vel bonum propositum, vel malum, & si habeat malum, iam de eo poenitet. Si quis enim habuit propositum non seruandi legem Dei, poenitet de illo.

FINIS.

I N D E X R E -
R V M E T V E R B O R V M
L O C V P L E T I S S I M V S,
T O M I P R I M I.

Abbatissæ, & aliæ
 monasteriorū
 & virginū ma-
 tres, nullam
 habent pote-
 statē nec iurisdictionē spi-
 ritualē, numero. 4. folio. 61
 Apostoli, an æqualē accepe-
 rint cū Petro potatē. 10. 64
 Amens, an possit esse domi-
 nus, 22. 142.
 Apostoli domini quam pote-
 statem, & auctoritatem ha-
 buerint in ecclesia. 7. 5.
 Apostoli oēs an habuerint po-
 testatē immediatē à Chri-
 sto, an solus Petrus à Chri-
 sto, & alij à Petro. 8. 62.
 Apostoli, nō solūm potuerūt
 relinquere sibi successores
 sed etiā quilibet successorū
 eorū potuit similiter sibi re-
 linquere successorē, 28. 74
 Apostolorum aliorum quili-
 bet à Petro, potuit relin-
 quere successorē, licet non
 vniuersalem, saltem in qua
 cunq; prouincia voluisset,

qui esset verus episcopus il-
 lius prouinciæ. 27. 73.
 Apostolis alijs successit me-
 mo cum æquali potestate
 & auctoritate iurisdicio-
 nis. 26. 73
 Authoris sentētia pro dubio,
 an princeps secularis pos-
 sit ponere impedimentum
 matrimonio, 12. 218.
 Auctoritas perfecta, & pro-
 priē spiritualis, tota ince-
 pit ab aduentu Christi, qui
 fuit primus author, & da-
 tor clauū, & potestatis spi-
 ritualis, 8. 26
 Auctoritas propriē, & perfe-
 ctē spiritualis (quę sunt cla-
 ues regni cælorum) nun-
 quam fuit in lege naturæ,
 nec in lege scripta ante no-
 stri Redemptoris aduen-
 tum. 24. 5

Barbari, an priusquam ali-
 qd audissent de fide Chri-
 sti, peccarent peccato infi-
 delitatis, eo quòd non cre-
 derent Christo, 32. 153
 Barbari,

INDEX.

- eomodo, quo potestas ciu-
lis est in republica, 4. 47
- Potestas vtraq; ordinis scilicet, & iurisdictionis, habet verum effectum spirituale, probatur, 3. 10.
- Potestatis ciuilis causa efficiens quæ, 6. 81
- Potestatis ciuilis finis quis sit, 3. 79
- Potestatis publicæ secularis tres causæ explicatur, 10. 85
- Potestatis spiritualis testimonia ex scripturis recensentur, 12. 6
- Potestatem ecclesiasticam aliquam, nullus alius à Christo videtur accepisse præter sacros Apostolos, 12. 66
- Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, receperint immediatè à Christo, 9. 63.
- Potestatem totam in veteri lege iure diuino institutam, potuit Israeliticus populus sua authoritate instituire, etiam si à Deo instituta non fuisset, 6. 25
- Potestates qui potius appellantur, ab authore recensentur, 2. 4.
- Potestates, quibus infidelium republicæ gubernantur, an sint legitimæ, Vel, au-
- inter paganos sint legitimi principes, & magistratus, 9. 85.
- Præcepta parentum, eodem modo obligant, sicut leges ciuiles. Et idem de præceptis meritorum in vxores, 24. 94.
- Prætores, & magistratus omnes citra Principem, grauiter errant, & peccant, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum quamuis perniciosorum, 9.
- Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid vltius possit facere, 18. 183.
- Princeps, eandem authoritatem habet ad indicendum & inferendum bellum, sicut respublica, 6. 184
- Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere, 33. 189.
- Principis gloria propria, aut aliud commodum: non est belli iusta causa, 12. 182.
- Principi iusti belli, licet parata victoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare ini-

INDEX.

- riam ab hostibus acceptam & animaduertere in hostes & punire illos pro iniurijs illatis, 19. 184
- Principes Christiani, non possunt etiam authoritate Patris, coercere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire, 40. 159.
- Principes hostium an liceat deponere, & novos ponere & constituere, vel sibi principatum restituere. Et quomodo non possint, & ex qua cunq; causa belli iusti hoc liceat facere, 58. 198.
- Principes hostium quando legitime possent deponi, 39. 198.
- Principum leges, & constitutiones quomodo obligent in foro conscientie. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in vxores, 15. 88.
- Puer an possit esse dominus ante usum rationis, 21. 141.
- R
- R**eguli, siue Principes, qui non præsumunt reipublicæ, sed sunt partes alterius reipublicæ, non possunt bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus, 9. 181.
- Remedia duo efficaciam ad remissionem peccatorum à Deo in ecclesia relicta, 6. 37
- Respublica quælibet, habet authoritatem indicendi, & inferendi bellum, 5. 180.
- Respublica quid est & quis proprie dicatur Princeps, 7. 180.
- Respublica, tota potest puniri licet pro peccato regis, 12. 86.
- Respublica vnde habeat potestatem ciuilem. Et de causa materiali eiusdem potestatis. Et penes quem iure naturali & diuino resideat, 7. 81.
- Respublicæ sicut maior pars regem supra totam Rempublicam constituere potest, alijs inuitis: ita pars maior Christianorum, reliquis etiam renitentibus monarchiam vnum creare iure potest, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur, 14. 86.
- Respublicæ, aut principes plures, si habeant vnum communem dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis

INDEX

cipis, 8. 181.
Rex si vellet non obligare ad culpam, an posset, 20. 92

S

Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ, 6. 25

Sedes Apostolica in quocunque casu vacaret manendo in solo iure diuino, ad quæ spectaret electio, 21. 71

Senatores reguli, & vniuersaliter omnes qui admittuntur, vel vocati, vel etiam vltro venientes ad cõsilium publicum, vel regis, tenentur iniusti belli causam examinare. 24. 185.

Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus sint spoliandi, 39. 192.

Subditi si habeant conscientiam de iniustitia belli, nõ licet illis sequi bellum, siue errent, siue non, 23. 185.

Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quomodo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei militare, etiam si Princeps impediret, 22. 185.

Subditi non solum licet in bello defensiuo in re dubia sequi principem suum in bellum, sed etiam in bello offensiuo, 31. 183.

Subditos militantes quando non excusaret ignorantia de iustitia belli, 26. 186.

Summus Pontifex, licet haberet potestatem secularem in mundo, non posset eam dare principibus secularibus. 28. 149.

Summus pontifex, non solum possit dispensare in statutis conciliorum, sed in totum, & aliquando abrogare talem legem, vel statutum. 29. 150.

T

Tributa an liceat victis hostibus imponere. 57. 197.

Tyrannorum leges an obligent, 23. 94.

V

Vitæ duæ, vna terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas nõ possit sine vtraque manere. 5. 5.

INDEX TOMI

SECUNDI.

Abstinerere perpetuo à certo genere alimentorũ, etiã in extrema necessitate, vtrum sit laudabile Cartusienſi, & secluso scandalo non videtur illicitum in extrema necessitate abstinere à carnibus, 8. 272.

Accipere aliquid pro sepultura, an sit licitum, & quando, 10. 342.

Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an teneatur restituere quicquid simoniacè accepit. 1. 329.

Actus intensior, non auget habitum per totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum quem habet supra habitum, probatur, 3. 233.

Actus intensior habitu, an augeat habitum secundũ suã totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum. 2. 233.

Actus intensior habitu, an augeat habitum secundũ suã totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum. 2. 233.

rum. 2. 233.

Actus quilibet meritorius, quæ augeat gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum, 4. 237.

Agentia plura, nunquam producant maius lumen, vel calorem in primo puncto suæ spheræ, vel actiuitatis quàm produceret vnum illorum, quòd maximum est. 9. 240.

Alimentis insalubribus & nocuis vitam reddere breuiorem, non licet, neq; tamen quisquam vti teneatur optimis, 34. 302.

Animam ponere pro amicis licet sit stultitia huius mundi est tamen sapiëntia apud Deum. 27. 300.

An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali, 1. 307.

Animæ defunctorum, maxime quæ sunt è numero damnatorum, an se misceant artibus & operibus magicis. 17. 369.

Appe-

INDEX.

- A**ppetitus sensitivus, posset esse causa privationis usus rationis. 12. 394.
- A**uxiliari licet amico etiam cum quocumque; vitæ discrimine. Et quid dicendum de vxore, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti adsideret, 13. 301.
- B**
- B**eneficiū adeptus, qui quidem non dederat pecuniam episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere. 8. 340.
- B**eneficium habens, cui per aliquod tempus ministravit, licite potest autoritate papæ cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium & sine quocumque onerati officio spirituali, 49. 325.
- B**eneficium si quis contulit, aut permutavit pro pensione, etiam autoritate apostolica, an talis pensio possit vendi, aut pecunia redimi. 53. 326.
- B**eneficium si quis conferat consanguineo alias idoneo, quantumcumque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter. 28. 324.
- B**eneficium simoniacè acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de iure diuino. 5. 340.
- B**eneficia conferre propter preces principaliter, an sit simonia. 30. 325.
- B**rutus, Cato, Decius & alij innumeri, qui sibi mortem conscuerunt, vtrum excusationem habebunt, eo quod putabant in hoc se fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samson, Rafia & Saule. 37. 203.
- C**
- C**arnium usus, vtrum ante diluuium esset concessus. 3. 261.
- C**arnibus humanis an vesci liceat. 5. 264.
- C**arnibus vesci humanis, an in extrema necessitate liceat. 6. 266.
- C**artusensi an liceret in casu necessitatis extremæ carnes comedere. 10. 275.
- C**haritas an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur. 1. 232.
- C**haritatis quolibet actu quantumvis remisso, meretur quis, & habebit maiorem gloriam. 11. 243.

Charit-

INDEX.

- C**haritas, non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum, 5. 237.
- C**haritas, nunquam est equalis gratiæ, saltem in adulto, 6. 237.
- C**haritas quomodo dupliciter diminuatur. Vno modo per peccatum veniale, altero modo per mortale. 20. 249.
- C**haritas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuat. 21. 249.
- C**haritatis actu quolibet quantumvis remisso, augetur gratia, 12. 244.
- C**haritas, si per actum remissum non augetur statim, voluntarium videtur dicere, quod augeatur in fine vitæ, 13. 244.
- C**ibi, aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse prohibitum homini iure naturali, ostenditur, 2. 256.
- C**lerico vtrum liceat suas locare operas in administratione spiritualium, 9. 344.
- C**ollatio spiritualis ratione consanguinitatis an sit simonia, 26. 324.
- C**ommentarij, pro beneficio commutari non possunt etiam ex autoritate papæ, 46. 324.
- C**ondimentis, & artificio, an liceat vti ad edendum cibos suauiores. 4. 264.
- C**onferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum, 27. 324.
- C**onferre spiritualia ad captandum quodcumque; commodum non spirituale, siue digno, siue indigno, est illicitum, 31. 326.
- C**onferre spiritualia ad captandum quodcumque; commodum non spirituale, quomodo ignorat author an hoc sit mortale, si aliàs collatio fiat digno, 32. 326.
- C**onferre spiritualia ad captandum quodcumque; commodum non spirituale, quomodo si fiat digno, non putat author hoc peccatum esse propriè simoniam, 33. 326.
- C**ontractus aliquis, qui nunc non est simoniacus, an sit vel possit iure positio fieri simoniacus, 13. 315.
- C**ontrahentes aliquid spirituale cum Papa, an sint simoniaci, aut incurrant penam iuris, 9. 341.

Kkk

Dæ-

INDEX.

D

- D**AEMON malus, an sit opor-
rum magicorum autor
vel an referenda sint po-
tius in bonos angelos, vel
in ipsum Deum omnipotē-
tem. Et an omnino sint de-
mones, 10. 350.
- D**AEMON superior, an & quo-
modo possit inferiorē de-
monē tenere alligatū an-
nullo, aut imagini. 31. 378.
- D**AEMONES a bonis angelis co-
gi possunt & aliquando co-
guntur, 22. 373.
- D**AEMONES esse, etiam stando
in recta, & legitima Philo-
sophia, nullo modo negan-
dum est, 11. 362.
- D**AEMONES, & magi, virtute de-
monum possunt mouere, &
transferre corpora de loco
ad locum, 33. 379.
- D**AEMONES, & magi virtute de-
monis non possunt imme-
diatē imprimere in rebus
naturalibus, & materialibus
aliquam formam, vt ca-
lorem, frigus, morbum, aut
sanitatem, 35. 381.
- D**AEMONES, cogi possunt ali-
quando, & coguntur ab ho-
minibus. 21. 373.
- D**AEMONES superiores, possunt
cogere inferiores, 30. 377.
- D**AEMONES superiores, an ha-
beant aliquam potestatem
in inferiores, 29. 377.
- D**AEMONES vt virtute diuina
coerceantur, aut angelica,
multum refert, quibus ver-
bis, aut signis homines vtā-
tur, 23. 374.
- D**AMNATO ad mortem non li-
cet se fame interficere. 28.
300.
- D**AMNATO ad mortem licet fu-
gere, & mortem non expe-
ctare, 29. 300.
- D**AMNATO, ad mortem per ci-
cutæ seu veneni haustum,
licet illud haurire, nec vi-
detur ad eius mortē coope-
rari, 30. 300.
- D**ARE pecuniam, vt ab offi-
cio nō deponatur, quis an
sit simoniacum, 15. 343.
- D**EFFECTUS, & imperfectio, vel
priuatio vsus rationis, vn-
de semper, vel ex maiori
parte proueniat, 10. 393.
- D**ELIBERATIO prima, ex causis
non naturalibus vel pror-
sus extrinsecis, puta vel à
Deo, vel ab angelo est, 21.
379.
- D**ELIBERANS primo, non ha-
bet in sua potestate prius
deliberasse, 22. 399.
- D**ELIBERANS primo, non tene-

ba-

INDEX.

- batur prius deliberasse. 25.
400.
- D**ELIBERANS primo, potuit pri-
mò deliberasse. 23. 399.
- D**ELIBERATIO prima non po-
test cadere sub præcepto.
24. 399. 400.
- D**EUS an naturas rerum im-
mutare potuerit, vel ab
initio alias facere, quam
nunc sunt, 4. 286.
- D**EUS naturas rerum mutare
non posset ab authore pro-
bari videtur, 5. 287.
- D**EUS creauit hominem sine
inclinatione mala, qua ap-
petitus inclinatur ad malum
8. 289.
- D**EUS dedit appetitui natura-
lem inclinationem vt obe-
diret voluntati. 9. 229.
- D**EUS solus est vitæ & mortis
dominus, non homo, qui
quantum ad hoc, est pecu-
liariter seruus Dei, vnde
occidere seipsum, est Deo
iniuriam facere, 23. 297.
- D**EUS supposito quòd nō pos-
sit rerum naturas mutare,
an fecerit hominem cū na-
turali inclinatione ad ma-
lum. 6. 288.
- D**ISPOSITIO qualitatum natu-
ralium, nulla sine specie-
bus sensibilibus est sufficiens
- ad vsus rationis. 14. 396.
- D**OCTOREM nō habens extrin-
secum, quomodo videatur
pro tempore posse habere
de Deo ignoratiam inui-
cibilem. 3. 402.
- ## E
- E**CCLIASTICI liber an debe-
ret recipi inter Canoni-
cas scripturas, quomodo in
ecclesia dubitatum fuerit,
& quid tenendū. 1. 386.
- E**DUCATIO docta, & instructio
multum facit, vt aliquis
perueniat ad vsus rationis
15. 396.
- E**MPTIO, aut venditio eorum,
quæ iure positio sunt spi-
ritualia, iure diuino prohi-
bita est, 15. 315.
- E**MPTIO, & venditio rerum
spiritualium nō solum est
simoniaca, sed omnino di-
spensatio, & permutatio
non gratuita. 8. 312.
- E**MPTIO, aut venditio, non so-
lum ex intētionē apud ido-
lolas fuit crimen simo-
niæ verū, sed etiam ex ob-
iecto. 21. 311.
- ## G
- G**LORIA, respondet gratiæ,
& non charitati, 7. 37.

Kkk 2 Ha-

INDEX.

H

Habitus data opinione quæ non augeatur per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiã vnus actus continuatus possit æquiuale in merito vni actui inteso. Et de triplici istius quæstionis opinione, 15. 245.

Habitus in augmento, an habeatur respectus non ad intensiorem actus gradua-lem meritorij, sed ad quantitatem meriti, 14. 244.

Habitus, sine dubio augetur, quodocunque peruenitur ad meritum æquale cũ actu inteso, siue per multiplicationem, siue per intensiorem, 19. 247.

Homicidium de iure naturali & diuino permissum, quibus sit commissum, 19. 293.

Homo ad cognoscendum quæ Deus est, saltem sine doctore extrinseco, indiget non paruo tempore etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas, 2. 402.

Homo cũ primum ad vsum rationis peruenerit, etiam si Deum neque cognoscat,

neque possit cognoscere, potest bene moraliter agere, 7. 406.

Homo in Barbaria educatus, sine institutione, & mentione deitatis, & religionis, an cum primum peruenit ad vsum rationis, possit Deum cognoscere, 1. 402.

Homicidium omne ex intentione, præcepto de non occidendo est prohibitum seu publicæ, seu priuatæ personæ, præter quàm id, quod reip. aut publicis magistratibus, & principatibus fuerit commissum. 20. 393.

Homini cuiuscunque ad vsum rationis peruenienti, an pateat aditus ad salutem, & vitam æternam, 2. 387.

Homo, in multis casibus quãuis licitis vijs possit vitam seruare, quomodo tamen non teneatur, 24. 197.

Homo, non inclinatur ad diligendũ se plus quàm Deũ, vel proprium bonum plus quàm commune, 10. 289.

Homo, quod semper tenetur defendere vitam proximi, etiam quodocunque licet, non est exploratum. 25. 298.

In-

INDEX.

I

Inclinatio hominis quãuis sit ad malum, tamen non est mala, malitia morali, quãdiu manet intra terminos appetitus, 7. 289.

Inclinatio hominis, quatenus homo est: bona est, & quod ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinet, argumentis probatur, 3. 282.

Instans primum, vel tempus vsum rationis, in quo quis primo deliberat actu, non est in quo potest primò de liberare. Et multa de vsum rationis. 27. 400.

Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, an sit semper prona ad malum, 2. 280.

Interficere seipsum quare non liceat, 21. 294.

Interficere licebat adulterã, aut furem in lege Moyssi, quod & licuit ante legem, & licet in lege euangelica 14. 292.

L

Legans monasterio perpetuò mille aureos vt faciat sacrum perpetuò: hæ-

res dicit, Ego dabo beneficium simplex huius missæ, & dimittatis legatũ, an hoc sit licitum, & fieri possit sine simonia. 13. 343.

Legis diuinæ duplex consideratio. 10. 412.

Liberum arbitrium aut vsum rationis habere, non est idẽ quod habere actus intellectus, & voluntatis. 4. 388.

Liberum arbitriũ habere, est idem, quod esse dominum propriarum operationum. 5. 39.

Liberum arbitrium habere, aut vsum rationis, non videtur idem, quod posse agere & non agere positis requisitis ad agendum ad finem, in quo cõmuniter doctores capiunt. 5. 388.

Liberum arbitrium: duo requirit, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum, 6. 392.

Locare operas in administratione spiritualium, non plus licet, quàm ipsa spiritualia neque licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quàm pro ipso spirituali. 20. 345.

Lumen productum nõquam

INDEX

est maius, quam sit lumen in maximo luminoso. 10. 240.

M

Magia aliqua, dici potest naturalis, & sine commercio alicuius substantiæ spiritualis. 7. 358.

Magia ars an omnino sit, hoc est, an inter mortales sit ars vel facultas aliqua ad videndum, & faciendam opera illa mirabilia, quæ de magis scribuntur, & circumferuntur. 1. 349.

Magica ars alia, præter naturalem, quæ non viribus & causis naturalibus constat, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, non est dubium quin reperiat. 9. 359.

Magiæ studiosi qui fuerint, recensetur. 8. 359.

Magi, an virtute demonum possint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spatia, summa (ut ferunt) celeritate. 32. 379.

Magi, an possint cogere demones pro suo arbitrio. 20. 372.

Magi, an possint miracula facere. 18. 370.

Magi an possint pro suo arbi-

trio immutare corpora, alterando secundum qualitates, immittendo morbos & contra sanitatem præstando. 34. 381.

Magi, aliquando possunt cogere demones. 25. 374.

Magi, in suis operationibus non nunquam utuntur facultate solum naturali. 15. 366.

Magi, nihil operantur, aut potestate diuina, aut angelica. 14. 365.

Magi, non possunt miracula facere. 19. 371.

Magi quomodo possint demones cogere, & non alio modo. 26. 375.

Magi, quomodo habentes fœdus cum aliquo demone principali, possunt cogere inferiores demones, non autem ipsum principalem demone. Et quid si non habeant tale fœdus. 27. 375.

Magorum facta licet nonnulla fiat solum per illusionem, & præstigia sensuum, tamen quædam in re, & secundum existentiam fiunt. 5. 345.

Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantijs se-

INDEX

separatis. 6. 356.

Magorum operationes supra facultatem naturalem maiorum demonum potestate & virtute fiunt. 16. 366.

Magorum opera, non omnia sunt vana, & conficta. 3. 353.

Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur. 28. 395.

Magica ars, licet sit alicuius efficaciam, an tota eius vis referatur circa illusionem sensuum, & imaginationis, ita quod ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sententia vera, & naturalia quæ à magicis fiunt, sed solum præstigium & illusio oculorum. 4. 354.

Magorum opera, & mirabilia quæ referuntur, plurima sunt falsa, conficta, & ex hominum vanitate credita. 2. 353.

Meditatores, qui pro aliis contractus constituunt simonia eos, quas incurrant pœnas. 14. 343.

Meritum, nullo modo proportionatur intentioni. 16. 246.

Meritum non duplicatur, nisi sit magna continuatio &

perseuerantia in actu. 18. 247.

Meritum non solum proportionatur intentioni, sed nec magna multitudo actuum remissorum æquiualeat vni actui intenso, vel perfecto. 17. 247.

Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impius, ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerunque consiliū, nonnunquam præceptum est. 1. 279. 280.

N

Nauiigare, & artem militarem exercere etiā cum magno vitæ periculo seruatis circumstantijs (quæ magis & ut plurimum contingunt) licet. 33. 302.

O

Obiectum voluntatis, non est solum verum bonum. 22. 296.

Occidere hominem reipublice nocuum ex intentione, stando in iure diuino & naturali licet. 18. 293.

Occidi quomodo dupliciter potest homo, scilicet ex intentione, & præter intentionem. 17. 293.

INDEX.

- Opera aliqua fiunt a magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & econtrario, 13. 364.
- Opera eadem, vel similia, fiunt per artes magicas, & per gratias gratis datas, 12. 364
- Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis, in quo differant a prima, 8. 238.
- P
- P**anem licet alteri cedere cum certa pernicie propria vitæ. 26. 299.
- Papa quod det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio, solum quia sit clericus, non videtur irrationabile. 51. 326.
- Papa, in simonia, quæ est iuris diuini, æquæ, vel grauius potest esse simoniacus, sicut alius homo, 39. 319.
- Papa, non potest vendere sine vitio simoniæ ex quacunque causa quodcunque beneficium ecclesiasticum. 44. 322.
- Papa, non posset dare alicui pensionem aliquam super beneficio ecclesiastico, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, vel alio pio titulo. 50. 325.
- Papa si alicui iusto vel iniusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio est merè temporalis. Et quomodo vendere talem pensionem, aut redimere pretio quolibet temporali, non sit simoniacum 52. 327.
- Peccatum veniale nullum posset tollere gratiam. 22. 251.
- Pecunia ex contractu simoniaci acquisita, cui debeat restitui. 6. 340
- Pensio, quæ assignatur alicui super beneficium alterius ratione alicuius ministerij spiritualis, licita est, & honesta. 48. 325.
- Pensio quæcunque, quæ Papa imponit, vel ex officio suo, vel ad alterius supplicationem; modo non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium, vel ministerium spirituale, possit vendi, & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad officium canonicum.

INDEX

- nicum. 54. 327.
- Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine deliberatione peccant mortaliter. 29. 324. 325.
- Præbendæ omnes militares, quas commendas vocant, autoritate Papæ possunt vendi pro temporali sine vitio simoniæ. 45. 324.
- Preceptum de non occidendo, est iuris naturalis, & non positium, sicut etiam alia præcepta Decalogi, secundum authorem. 12. 292.
- Præceptum de non occidendo, semper fuit æquale & ante legem, & in lege, & tempore euangelij. 13. 292.
- Præcepto de non occidendo, non magis prohibetur homicidium autoritate publica, quam priuata. 16. 293
- Præcepto hoc, Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quod stado in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile. 15. 292.
- Præcepto, Non occides, quale homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata. 11. 291.
- Præstare obsequium pontifici, vt illa ratione quis posset cõsaqui beneficium, an, & quando esset simoniacum. 37. 318.
- R.
- R**atio nusquam est nec vnquam fuit: nec erit, vbi non sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere. 3. 403.
- Rationis ad vsum perueniens qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere, an, possit peccare. 8. 407.
- Rationis ad vsum quilibet perueniens, non tenetur se conuertere in Deum explicitè distinctè, & formaliter. 12. 419.
- Rationis ad vsum quilibet perueniens, ad actum aliquem tenetur statim. 13. 420.
- Rationis ad vsum quilibet perueniens, tenetur se conuertere in bonum eo modo, quo tunc potest, id est conformiter ad cognitionem, quam habet. 14. 42.
- Rationis ad vsum quis possit venire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei. 5. 404.
- Rationis ad vsum veniens, e-

INDEX.

- tiam si Deum non cognoscat, an possit bene moraliter agere. 6.404.
- Rationis usus primum instans quid sit, vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio non possit esse libera, id est quod sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare. 20.398.
- Rationis usum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, ut pote circa materiam iustitiæ, & non circa materiam temperantiæ, ut sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit iurandum, vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum, de fornicatione sed habeat se ad illam puer. 16.379.
- Rationis usum an possit habere quis ad peccandum venialiter prius, quam ad peccandum mortaliter. 11.415.
- Rationis usum habere, quid sit. 4.388.
- Rationis usum habere, sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, videtur possibile. 17.396.
- Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere. 18.345.
- Rationis usum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab auctore. 19.397.
- Rationis usum quod unus homo habeat, & alius non, unde proveniat. 8.392.
- Rationis usum, quod unus homo habeat, & alius non, posset immediate ex parte intellectus, & voluntatis provenire. 9.393.
- Rationis usum quod unus habeat, & alius non, non provenit ex aliquo habitu a natura concreto, vel intellectu vel in voluntate, qui solum sit in vno, & non in alio, vel in puero, & non in adulto. 10.393.
- Recentiorum dictum, quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare, vanum est. 26.399.
- Religionem si quis ingredietur, an ille, qui eum recipit possit pro ingressu aliquid recipi

INDEX.

- recipere. 12.343.
- Restitutio pecuniæ acquisite per simoniam, non est de iure diuino. 4.330.
- Restitutionem si quis bona fide fecit dando pauperibus vel illi, a quo accepit, an teneat factum. 7.341.
- S.
- Sacrificare homines Deo, ut faciunt barbari est de iure diuino, & naturali prohibitum. 7.168.
- Sepulturæ ius priuatum an possit quis obrinere, & quomodo. 11.342.
- Simonia aliqua, est omnino & præcise de iure positiuo. 16.316.
- Simonia an contingat circa pensiones. 47.324.
- Simonia an sit aliqua circa ea quæ sunt vere spiritualia, & secundum se & de iure positiuo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundum se de iure positiuo sit simoniaca. 17.317.
- Simonia omnis an sit iure diuino prohibita, & an aliqua sit solum iure positiuo. 12.314.
- Simonia, quomodo fortè esset, si preces, fauor: vel laus & amicitia deducerentur in pactum. 35.317.
- Simonia, quomodo esset, si fauor, vel preces, vel laus resoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale. 34.317.
- Simonia, diuino iure est prohibita. 10.313.
- Simonia est, illicita. 9.313.
- Simonia, iure naturali prohibita est. 11.314.
- Simonia, non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spirituali creato. 5.310.
- Simoniæ crimen, an inter paganos, & idololatrias esse potuerit. 20.321.
- Simoniæ definitio. Et quid sit. Et unde sit dicta simonia. 2.38.
- In simoniæ definitione, quid per emptionem, & venditionem intelligitur. 7.312.
- Simoniæ peccatum in lege naturæ potuit esse, aut fuit. 19.321.
- Simoniæ obiectum circa quod versatur. 308.

INDEX.

Simoniz peccatum in lege scripta & potuit esse, & fuit 18.320.

Simoniacusan possit esse summus pōtifex. 38.319.

Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & fauore, aut obsequio administrat spiritualia. 22, 322.

Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur restituere, an de solo positiuo. 3.329,

Simoniaci pœna quæ sit. 14. 343.

Simoniacum est conferre officium ecclesiasticum pro obsequio, quum tale obsequium est pecunia æstimabile, ita quòd tandem resouitur in commodum temporale. Et quid si non absit pactum expressum, vel tacitum. 36.318.

Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad commodum, vel incommodum, timore indignatione. 2.15.

Simoniacum an sit sperare beneficium spirituale ex officio temporali. 40. 320.

Simoniacè consecutus beneficium ecclesiasticum, ni-

hil iuris acquirit in illo, neque facit fructus suos, sed tenetur resignare. 2. 329.

Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, vt mortis, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod commodum tēporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum p̄ctij. non videtur esse malum. 25.323.

Spirituale dare ex timore alicui digno videtur non esse malum. 24.322.

Spirituale in hoc proposito vocatur donum spiritus sancti. 6.311.

Spirituale quid dicatur in materia simoniatica. 4.161.

Spiritualia promittere, an sit simonia. 41. 320.

Spiritualia sunt aliqua iure positiuo. Et quæ sint. 14. 315.

T

Titulus triplex recipiendi tēporalia medianibus spiritualibus describitur. 18. 344.

Temporale licet non possit a liquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & venditionis an aliquo titulo-

INDEX.

tulo spirituali possint esse media ad aliquod temporale. 17. 344.

V

Vendere Canonicatum simplicem: non minus est simonia, quàm vendere beneficium cum cura animarum. 43.321.

Verba nulla, nec exorcismi, habent efficaciam infallibilem ad cogendum demones, & arcendum illos, ita vt semper sortiantur effectum suum. 24. 374.

Vitam per abstinentiam ex intentione reddere breuiorē non licet, 12.270.

Vitam protelere quantū quis per alimenta possit non tenetur. 13. 276.

Vitam reddere breuiorē per abstinentiam, vtrum liceat. 11. 276.

Vitæ conseruandę ratione nō sunt omnia media adhibenda, necessario, sed solum il-

la, quæ ad hoc sunt de se & ordinata, & congrua. 35. 302.

Vitam abbreviare nullo modo licet, etsi non teneatur quis omnia media licita etiam facere, vt sibi vitā reddat longiorem. 33.301.

Vitam suam propriam quilibet tenetur conseruare per alimentum. 1.254.

Vitium rationis posse tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore voluntatis, est probabile posita etiam omnimoda reuerentia ex parte sensitua. 13.375.

Viti alimentis, quibus vita breuior reddatur, quando non esset peccatum. 14. 277.

Vitus quis singulari inedia, & cibo nocuo, quando nō excusaretur a mortali peccato. 15. 297.

FINIS.

INDEX.

Barbari, an ad primum fidei Christianę nuntium teneatur credere, ita quod peccent mortaliter, non credentes Christo, solum per simplicem annuntiationem &c. 34. 156.

Barbari Indi quomodo in ditionem Hispanorum venire potuerunt propter tyrannidem, 15. 171.

Barbari Indi, potuerunt in Hispanorum ditionem venire per veram, & voluntariam electionem, 16. 171.

Barbari quando tenerentur recipere Christi fidem sub mortalis peccati pœna, 37. 157.

Barbari, causa religiōis Christianę propagandę potuerunt in Hispanorum ditionem venire. Et Christiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in provincijs barbarorum 9. 168.

Barbari, non sunt debellandi neque eorum bonis priuandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangelium prædicare siue illi fidem recipiant, siue non, 11. 169.

Barbari, in Hispanorum ve-

nire potuerunt ditionem: quia cum bona pars eorum esset ad Christum conuersa, & Papa, illis petentibus, aut non petentibus, potuit ex rationabili causa dare illis Christianum principem, ut est Hispanorum rex, alijs dominis infidelibus repulsis, 14. 170.

Barbari, societatis, & amicitie titulo potuerunt venire in ditionem Hispanorum 17. 172.

Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint veri domini tam publicè quàm priuatim, 19. 140.

Barbari, amentie prætextu non impediuntur esse veri domini, cum non sint ames, 23. 142.

Barbari quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione naturalis societatis, & communitatis, 1. 163.

Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem venire, eo quod cum essent conuersi, & Christiani effecti, eorum principes vi, aut metu volentes eos ab-
ido

INDEX.

idololatria reuocare, ab Hispanis fuerint protecti, & sub eorum tutelam recepti, 13. 170.

Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquentes de religione, quomodo si nolint, non excusentur a peccato mortali. 36. 157.

Barbari si nolint recognoscere dominium aliquod papæ, non ob id possit eis bellum inferri, & illorum bona occupari. 31. 151.

Barbari si vellent prohibere Hispanos quominus exerceant cum illis commercia, &c. quid esset agendum. 6. 166.

Barbari, siue eorum domini, siue ipsa multitudo, impediunt Euangelij promulgationem, quomodo ab Hispanis (absq; scandalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conuersionem tamen aut interficientes vel punientes, siue terrentes ad Christum conuersos impediunt. 12. 169.

Barbaris an hætenus ita proposita & annuntiata fuerit fides Christiana, ut teneantur credere sub nouo

peccato, non satis liquet secundum authorē. 38. 157.

Barbaris & si quantūcunq; si des annuntiata probabiliter & sufficiēter fuerit, & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persequi, & bonis suis spoliare. 39. 158.

Barbaris, non licet prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum, quæ apud eos sunt communia tam ciuibus, quàm hospitibus. 4. 165.

Barbaris si simpliciter annuntietur & proponeretur, & nolent statim recipere, hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere. 35. 156.

Bellum an possit ex vtraque parte esse iustum. Ex quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere. 32. 189.

Bellum defensuum quilibet possit suscipere, & gerere etiam priuatus. 3. 179.

Bellum gerendi, aut incendiendi penes quem sit auctoritas. 2. 179.

Bellum quando nullum esset iustum. 13. 86.

INDEX.

Bellum si satis commodè geri potest non spoliando agricolas, aut alios innocentes, videtur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hostibus qui sunt apud hostes. 40. 192.

Bellum ut dicatur iustum, non semper est satis principem credere se habere iustam causam. 20. 184.

Belli causas examinare qui non teneantur, sed possint fide adhibita maioribus, licite militare. 25. 186.

Belli iusti quæ possit esse ratio, & causa. Et quæ iusti belli causa non sit diuersitas religionis. 13. 182.

Imperij amplificatio, quæ non sit iusta causa belli. 11. 182.

Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si

Princeps vnus sit in legitima possessione, manete dubio non possit alius bello & armis repetere. 27. 186.

Belli iustitia, est summopere, & magna cum diligentia examinanda. 21. 185.

Bello iusto, licet occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia dâna ab hostibus iniuste illata. 17. 183.

Bello iusto licet recuperare omnes res perditas & illarum partem. 16. 183.

Bello iusto existente, licet omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria. 15. 183.

C

Canones, siue regula vniuersalis obseruanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non fratem ab initio oritur matrimonium. 9. 211.

Canones, seu regulæ belligerandi describuntur. 60. 198.

Capta in bello iusto, vtrû hanc capientium, & occupantiû. Et quomodo capta in iusto bello vsque ad sufficiens satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiâ impensarum fiant occupantium. 50. 195.

Captiuos aut deditos an liceat interficere, supposito quod etiam fuerunt nocentes. 49. 195.

Christus an totius orbis fuerit dominus. 15. 39.

Christus in quantum homo habuit potestatem remittendi peccata, & quomodo sæpe vsus fuerit ea, imò &

INDEX

eam tradiderit Apostolis. Et de remissione peccatorum per clauas Ecclesiæ traditas. 4. 11.

Christus dono Dei non habuit dominium temporale, quale est dominium principum. 17. 40.

Christus an fuerit rex hæreditaria successione. 16. 40.

Christi regnum in toto orbe quo titulo fuit. 18. 41.

Christus quando clauas dedit Apostolis, variæ sententiæ recensentur. 9. 27.

Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica. 1. 59.

Christiani omnes, nec sunt sacerdotes, nec omnes æquales, sed est ordo in ecclesia & gradus ecclesiasticæ potestatis. 1. 58.

Christianis licet militare, & bella gerere. 1. 177.

Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimû possessore, maxime si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum. 28. 187.

Ciuitatum, rerumq; publicarum fons & origo, non fuit inuentû hominû, sed tâquã a natura profectum. 5. 30.

Clauis ecclesiæ, solæ sufficiunt ad salutem, & ad aperiendum regnum cælorum, vbi nulla alia via esset apertû. 7. 14.

Clauis regni cælorum: potestas remittendi peccata, & excommunicandi, consecrandi, &c. sunt in ecclesia. 5. 5.

Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari, est de iure diuino. 3. 45.

Clericorum exemptio, maxime quo ad personas, ita quæ nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, est multum conformis iuri diuino, & naturali. 6. 47.

Clericorum exemptio siue sit de iure diuino, siue non potest à principe seculari huiusmodi libertas, vel exemptio tolli. 7. 47.

Clericorum libertas si esset in manifestam Reipub. perniciem, & pontifices nolent remedium adhibere, quid agendum. 8. 48.

Clericorum personæ, non omnino, & quoad omnia sunt exemptæ à potestate ciuili, nec iure diuino, nec humano. 4. 46.

Clericorum, non omnis excm-

INDEX

- exemptio est de iure diuino. 2. 43.
- Concilii** facta determinatio ne, quod nunquam in aliqua lege ecclesiastica dispensetur, an liceret vnquam Pape dispensare in tali lege, & vtrū dispensando ex quacunque causa, peccaret mortaliter. 12. 113.
- Concilium** quę maximē debeat cauere, si quando decretum aliquod esset faciendum, vt Papę authoritas illibata conseruetur. 25. 128.
- Conciliū**, quando, & in quo casu posset conuocari, & congregari contra voluntatem Papę. 24. 128.
- Conciliū** quando, & in quo casu posset declarare, & determinare, & etiam statuere, vt in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur. 10. 112.
- Concilium** videtur non posse errare in determinatione, quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur. 11. 113.
- Concilium**, si declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, Papa in hoc nihil possit immutare, maximē si tale ius spectet ad fidem vel ad mores ecclesię vniuersalis. 2. 103.
- Condemnatione** facta etiam post mortem heretici, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quancunque peruenerit post testatem. 12. 139.
- Consensus** inter virum & feminam, an sit de ratione matrimonij. 4. 102.
- Contritio** quid importet. 8. 15. 16.
- D.**
- Decretum** si fieret à concilio quod in aliquibus legibus ecclesiasticis nunquam dispensaretur, tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solum in paucis, hisque grauisimis, & valde necessarijs. 13. 118.
- Decreto** facto per consilium quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur. Si illo non obstante, Papa dispensaret, vtrum teneret factum licet male faceret. 14. 118.
- Deus** quomodo vniuersalis ecclesię duas instituerit dignitates. 11. 6.
- Dolor** qualis sufficiat ad remissionem peccatorū cum vniuersis. 10. 17.
- Dolor** quando non dicatur contritio. 9. 16.
- Dominiū** vtrū perdatur ratione infidelitatis. 7. 138.
- Domini** et quis sit capax, an vsus rationis requiratur. 20. 140.
- Dubitans** de iure suo, etiam si pacificē possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si forte possit certum scire vel pro se, vel pro alio. 29. 187.
- Dubius** in rebus, quomodo post cōsultationem rei dubię debeat sequi id, quod definitum fuerit à sapientibus esse illicitum, etiā si aliās esset dicitum. 2. 134.
- Dubius** in rebus, si post cōsultationem rei dubię definitur a sapientibus illud esse licitum, quod aliās est illicitum, vt sit tutus in cōscientia an debeat sequi sententiam illorum. 3. 134.
- Dubius** in rebus vt sit tutus in conscientia, quomodo debeat cōsultare illos, ad quos spectat hæc docere. 1. 134.
- Ducere** relictam fratris sine liberis defuncti, vt in causa

INDEX.

- regum Anglorum contingit, nunquam fuit prohibitum iure diuino legis veteris. 7. 225.
- Ducere** uxorem fratris defuncti, non est prohibitum lege naturę. 6. 226.
- Deus** ea sapientia, qua constituit in naturalibus vt inferiora regerentur à superioribus, eadem etiam prouidit, vt in ecclesia sua ordo rerum esset circa dignitates, & officia. 13. 7.
- E.**
- Ecclesia** ex quibus constat. 5. 51.
- Ecclesię** inest aliqua potestas & authoritas temporalis in toto orbe. 11. 39.
- Ecclesiastici**, iure sunt exempti, & liberi à potestate ciuili. 1. 43.
- Ecclesia** sicut aliquas personas sua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps hoc possit facere. 11. 216.
- Ecclesia** vtrum præter ciuilem, & laicam potestatem necessario habeat etiam aliam spiritualem. 3. 4.
- Ecclesiasticę** personę, licet non essent exemptę iure diuino, aut Cæsareo, sum
- Iii mus

INDEX.

mus Pontifex potuit eas ex-
 ximere à potestate ciuili
 5.47.
Electio summi Pontificis defi-
 cientibus cardinalibus, &c.
 quòd non videtur specta-
 re ad totum clerum. 20. 71.
Electio summi Pontificis ad
 quem spectaret cardinali-
 bus deficientibus, negligē-
 tibus, aut perniciose inter-
 se dissidentibus. 19. 71.
Eligendi summum Pontificē
 ratio, quæ nunc seruatur
 in ecclesia non est de iure
 diuino. 24. 72. 73.
Ratio eligendi summū Pōti-
 ficem est ex constitutione,
 & auctoritate ecclesie, aut
 summorum Pontificū, quæ
 eadem est, & eadem autho-
 ritate mutari posset. 25. 73.
Episcopus quilibet, in sua pro-
 uincia potuit condere legē
 vt presbyteri eligerent epi-
 scopum, vel aliam formam
 institutionis dare, etiam se-
 de Petri inconsulta. 29. 75.
Error duplex eorum, qui di-
 cunt virtute clauium non
 vere remitti peccata, sed
 solum ostendi remissa. 5. 13
Error quorundam recense-
 tur, qui dicebant, nullum
 in peccato mortali existen-

tem habere dominium in
 quacunque re. 5. 137.
Examinata causa, quadiu ra-
 tionabiliter perseuerat du-
 bium, legitimus possessor
 non tenetur cedere posses-
 sioni, sed potest licite reti-
 nere. 3. 187.
Frater secluso iure humano,
 sine quacunque Papæ di-
 spensatione posset accipe-
 re uxorem fratris siue cum
 liberis, siue sine liberis de-
 functi. 8. 228.
Gradus ecclesie perseue-
 raturi sunt in ecclesia
 vsque ad vltimum iudiciū,
 & mortuorum resurrectio-
 nem. 15. 67.
Gradus in Leuitico prohibi-
 ti, non omnes iure naturali
 sunt prohibiti. 5. 222.
Gradus omnes, qui Leuit. 18.
 & 20. prohibentur, an sint
 iure naturali prohibiti. 5.
 221.
Hæretici venditiones, do-
 nationes, & omnis alie-
 natio bonorum à die com-
 mis-

INDEX.

missi criminis sunt inuali-
 da, &c. 13. 139.
Hæreticus an de iure huma-
 no perdat dominium bono-
 rum suorum, 9. 138.
Hæreticus in quo casu etiam
 titulo oneroso posset bo-
 na sua licite alienare. 18.
 140.
Hæreticus, à die commissi cri-
 minis, incurrit confiscatio-
 nem bonorum. 10. 139.
Hæreticus, iure diuino non
 amittit dominium bono-
 rum suorum ob hæresim cō-
 missam. 8. 138.
Hæreticus dominus est bono-
 rum suorum in foro con-
 scientiæ antequam condē-
 netur. 14. 189.
Hæreticus, titulo gratuito po-
 test, transferre bona sua, pu-
 ta donando. 16. 140.
Hæretico, non licet titulo o-
 nero, puta vendendo, aut
 dando in dotem, bona sua
 transferre si crimen posset
 venire in iudiciū. 17. 140.
Hæreticorum bona, non li-
 cet fisco occupare ante con-
 demnationem, quamuis de
 crimine constet. 11. 139.
Hæreticus, licite potest vi-
 uere ex bonis suis. 15.
 140.

Hominis miseria recensetur
 Et quid faciendum oportet,
 vt illius necessitati-
 bus consuleretur. 4. 79.
Hispani, quando, & in quo ca-
 su possent seruire in barba-
 ros tanquam in perfidos ho-
 stes, & in illos omnia belli
 iura prosequi, eos spoliare
 imò & in captiuitatem re-
 digere, quin etiam & domi-
 nos priores deponere, &
 novos constituere. 8. 167.
Hispani potuissent barbaros
 redigere sub eorum ditio-
 nem, si certò constaret eos
 esse amentes. 18. 173.
Hispani, habent ius peregrini-
 nandi ad Indorum barbaro-
 rum provincias, & illic de-
 gendi, sine eorum tamē no-
 cumento aliquo, nec pos-
 sunt ab illis prohiberi. 2,
 163.
Hispani si omnibus modestis
 sine tentatis, non possunt
 consequi securitatem cum
 barbaris seu indis nisi ciui-
 tates occupado, & subiiciē-
 do illos, an hoc facere lici-
 tē possint. 7. 167.
Hispanis, licet apud indos
 Barbaros negotiari, si-
 ne patriæ tamen incom-

INDEX.

modo, importado merces quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, vel alia quibus abundant, nec illorum Principes Possunt impedimento esse quominus subditi exerceant commercia inter Hispanos, &c. 3. 165.

Hostes multare parte agri, licet ratione iniuriæ illaræ, & nomine pænæ, hoc est ad vindictam. Et quomodo, hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari. 56. 197.

Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui est læsus, aliunde recuperare, quomodo possit undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. 41. 192.

I.

Ignorantia ad hoc quod ali cui imputetur, & sit peccatum, vel vincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili. 33. 155.

Imperator, non est totius orbis dominus. 25. 144.

Indi barbari, vtrum essent ve-

ri dñi ante aduentum hispanorum priuatim, & publicè. Et vtrum essent inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum. 4. 135.

Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere. 38. 191.

Innocentes, & pueri licet non sint interficiendi, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem: & seruitutem. 42. 192.

Innocentes interficere in bello, an liceat. 34. 190.

Innocentes interficere, nunquam per se & ex intentione licet. 35. 190.

Interficere an liceat omnes in bello nocentes. 44. 193.

Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, aliquando licet & aliquando non. 37. 190.

Interficere an liceat infantes & sceminas in bello contra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis: peregrinis, hospitibus, & clericis. 36. 190.

Interficere aliquando & libet & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello

INDEX

bello contra infideles. Et quid in bello contra christianos. 48. 194

Interficere licet indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælii, vel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis contra pugnāt & quandiu res est in periculo. 45. 193.

Interficere non semper licet omnes nocentes solum ad vindicandum iniuriam. 47. 194.

Interficere licet nocentes, parta victoria, & rebus iam extra periculum positis. 46. 194.

Iniuria accepta, vnica & sola causa iusta, ad inferendum bellum. 13. 182.

Iniuria quælibet, & quantumuis, non sufficit ad bellum inferendum. 14. 182.

Iure diuino nullus alius de numero Christianorum præter sceminas excluditur à potestate ecclesiastica, siue ordinis siue iurisdictionis. 6. 62.

Inuasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere inuasorem, si possit fugiendo euadere. 4. 179.

Ius conueniendi an satis sit

ad matrimonij essentia. 3. 203.

L.

Lex aliqua etiam positua, posset esse in ecclesia, & fortè aliquæ tales sunt, in quibus expediret, vt nunquam dispensaretur. 9.

III.

Lex diuina sicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana. 17. 90.

Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant. 16. 89.

Legis ratione cessante, an cesset obligatio. 22. 93.

Leges ciuiles an obligent legislatores, & maximè reges. 21. 93.

Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignosci poterit. 19. 91.

Legum humanarum transgressores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad venialem solum. 18. 91.

Libertas, quæ non sit minor in regali principatu, quam in aristocratico, & democratico. 11. 95.

Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium ha-

INDEX.

gentibus, & velint esse ciues, non possint arceri vel a ciuitate, vel a commodo aliorum ciuium 5. 166.

M

Matrimonii cōsensus qualis sit. 8. 209.

Matrimonii vinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, nisi coniugum ipsorum cōsensu, licet deus sine dubio nullo consensu viri & fœminę interposito, constituere possit. 6. 204.

Matrimonium, nulla auctoritate humana posset constitui, nisi consensu contrahentium. 7. 207.

Matrimonium quantum ad sui essentiam quid sit. 5. 204.

Matrimonium quid sit. 1. 201.

Matrimonij quotuplex finis. 2. 201.

Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat. 10. 215.

Militibus: an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non sit illicitum sed & necessarium. 52. 196.

Militibus, non licet prædas agere, aut incendia facere sine auctoritate, alias teneantur ad restitutionem. 53. 196.

Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum. 51. 195.

Monachę an teneantur obedire Abbati. 5. 52.

Monarchia, siue regia potestas, non solum iusta est, & legitima, sed reges etiam a iure diuino & naturali habent potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus. 8. 83.

Mulieres, nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem aut potestatem ecclesiasticam habere, quę sit de iure diuino. 3. 60.

O.

Obsides, qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, vtrum interfici possint. si hostes fidem frangerent, & conuentis non starent. 43. 193.

Occupare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut

INDEX.

aut ciuitatem pro paranda securitate, & vitando periculo, aut pro defensione, & vt tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c. 55. 197

Occupare licet, & tenere arcem, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem. 54. 196.

P

Papa an & quando esset audiendus rege contradicente, & quādo non, in his quę ad aliquam legem ciuilem aut administrationem temporalem attinent. 14. 38.

Papa, an sit orbis Dominus. 2. 29.

Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil possit immutare dispensando, & multo minus ab rogando. 1. 97.

Papę mandatum, aut dispensatio non semper obligat subditos ad parendum. 18. 122.

Papę mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum concilium. 21. 125.

Papa non obstante decreto irritante cōcili, possit dispensare in statutis eius. 5. 107.

Papa quid possit, aut quid non possit, &c. non spectat ad subditos determinare. 17. 121.

Papa, nullam potestatem temporalem habet in Barbaros indos, neque in alios infideles. 30. 151.

Papa non fit dominus ciuilis aut temporalis totius orbis loquendo proprię de domino, & potestate ciuili. 27. 148.

Papę, non licet dispensare in legibus, & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiā vbi nihil continent iuris diuini. 7. 107

Papa potuit negotium conuersionis Indorum barbarorum solis Hispanis demā dare, & omnibus aliis non solum prædicationem, sed etiam commercium interdiceret. 10. 168.

Papa non habet potestatem deponendi principem secularem, etiam ex iusta causa ratione auctorita-

INDEX.

tis temporalis. 6. 33.
 Papa, non habet confirmare, nec posset infirmare leges ciuiles simpliciter. 7. 33.
 Papa, habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia. 29. 150.
 Papa, posset dispensare in legibus, & statutis concilij generalis. 2. 104.
 Papa, in ordine ad finem spirituales habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & imperatorem. 12. 36.
 Papa, non habet iudicare, saltem via ordinaria, de causis principum, aut regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis ciuilibus. 5. 32.
 Papa, dispensando in legibus, & decretis, tam conciliorum, quam aliorum pontificum, posset errare, & grauiter peccare. 6. 108.
 Papa, multo minus potest abrogare sine causa rationabili decreta concilij. quia in eis dispensare. 8. 110
 Papa non deberet ægre ferre, sed potius gaudere, quod fieret aliquod decretum

à concilio, quo caueretur ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur. 20. 124.
 Papa sicut peccaret dispensans contra decretum concilij: ita etiam peccaret qui peteret dispensationem, & qui uteretur illa. 15. 120.
 Papa si dispensaret, in quo casu subditi non tenerentur parere dispensationi. 19. 124.
 Papa si facta declaratione, & decreto à concilio, contrarium mandaret, quid agendum. 25. 126.
 Personæ aliquæ ex hoc, quod in Leuitico sint prohibite contrahere, non est argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino esse prohibitas. 3. 220
 Personæ aliquæ ex hoc, quod inter diuino prohibeantur contrahere non sufficienter probetur si contra hant, matrimonium esse nullum & irritum. 2. 219.
 Personæ quæ sint prohibite à matrimonio iure diuino, terminari non potest nisi ratione naturali, hoc est, ex morali philosophia, & propositionibus

INDEX

cognitis ex lumine naturali. 4. 222.
 Peccatum mortale, non impedit dominium ciuile, & verum dominium. 6. 136. 137.
 Petrus inter Apostolos omnino oēs an fuerit auctoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam ecclesiam potestate. 11. 65.
 Petrus potuit eligere, & designare successorē: qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex. 23. 72.
 Petrus vel solus, vel cum aliis Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor. 22. 71.
 Petri successores, potuerunt & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouinciis, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, prouincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo iudicio: & potestate facere. 30. 75.
 Petro Apostolorum principi

pe defuncto, aliquis ei successit cum simili & auctoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem. 17. 69.
 Petro mortuo ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius constituisset. 18. 70.
 Pontificis dispensationes, sunt in duplici differentia, & quæ sint. 16. 127.
 Pontificis mandatis resistere & non parere, non videtur permittendum cuiuscunque priuato sua auctoritate, etiam si huiusmodi mandata essent contra determinationem concilij. 20. 126.
 Potestas ad quid constituitur in republica. 4. 4.
 Potestas aliqua spiritualis potuit esse in statu innocentis. 1. 22.
 Potestatis ciuilis & ecclesiasticæ differentia. 2. 19.
 Potestas ciuilis aliquo modo subiecta est, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati

INDEX.

- Spirituali.** 10.34
- Potestas civilis, non est subie-**
cta potestati temporali Pa-
pæ tanquam domino tem-
porali, 4.32.
- Potestas ecclesiastica, an sit**
per se in tota ecclesia, 1.45.
- Potestas ecclesiastica, & spiri-**
tualis tota, quæ nunc resi-
det in ecclesia, est de iure
diuino positio mediata
vel immediata, 4.20.
- Potestas ecclesiastica, imme-**
diata est in concilio, &
etiam ratio totius. Et mul-
ta de potestate concilij, 6.
52.
- Potestas ecclesiastica, est du-**
plex. Et de earum effecti-
bus. Et quomodo nonnul-
li hæreticorum ab vtraque
clauæ tollunt omnem effe-
ctum merè spirituales. 2.
10.
- Potestas ecclesiastica, quan-**
tum ad aliquam potesta-
tem sui habuit ortum à iu-
re naturali, vel positio,
3.20.
- Potestas ecclesiastica est verè**
& simpliciter causa alicuius
effectus spiritualis. 1.9.
- Potestas ecclesiastica non so-**
lùm fuit in Apostolis, sed
etiam in alijs, 13.67.
- Potestas ecclesiastica quo iu-**
rare fit introducta, 1.19.
- Potestas ecclesiastica siue or-**
dinis, siue iurisdictionis,
tota fuit in Petro Aposto-
lo, 7.62.
- Potestas ecclesiastica, siue spi-**
ritualis quomodo possit ef-
se in tota ecclesia, 2.46.
- Potestas gubernandi scien-**
tiam exigit, 9.5.
- Potestas merè temporalis,**
nulla est in papa, videlicet
quæ ad finem ordinetur tẽ-
poralem, 8.33.
- Potestas omnis ordinis & iu-**
isdictionis, quæ prius e-
rat in Christi Apostolis, il-
lis defunctis perseverauit
in ecclesia, 14.67.
- Potestas omnis seu publica,**
seu priuata qua respubli-
ca secularis administra-
tur, non solum iusta & le-
gitima est, sed ita Deum
actorem habet, vt nec or-
bis totius consensu tolli,
aut abrogari possit. 1.77.
- Potestas omnis spiritualis**
quæ fuit in lege naturæ,
licet potuerit esse solum
authoritate humana, ta-
men verisimile est vel ex
speciali reuelatione di-
uina, vel instinctu & mo-
tio

INDEX.

- potestate temporali: 1.29.**
- Potestas spiritualis, siue a-**
liqua in lege scripta, 4.
24.
- Potestas spiritualis tota, quæ**
fuit in veteri lege, quomo-
do primo & solum in tribu
leuitica fuerit. 3.47.
- Potestas spiritualis tota, quæ**
fuit in veteri lege, fuit de
iure diuino positio. 5.
20.
- Potestas temporalis, & ciui-**
lis, integra est apud paga-
nos. 8.5.
- Potestas temporalis in sum-**
mo pontifice: qualiter in-
telligatur. 13.37.
- Potestas temporalis, non de-**
pendet à spirituali omni-
no eo modo, quo ars, siue
facultas inferior dependet
à superiori. 9.34.
- Potestas temporalis non de-**
pendet à summo pontifi-
ce, sicut aliæ potestates spi-
rituales inferiores, &c. 3.
31.
- Potestas vere, & proprie**
spiritualis, qualis nunc est
in ecclesia, quæ vocatur
potestas ecclesiastica, nec
primò, nec per se, imò
nullo modo est immediatè
in tota ecclesia vniuersali
- tionē diuina fuerit con-**
stituta authoritas aliqua,
& potestas spiritualis, &
aliqua sacrificia & sacra-
menta, & aliæ cæremoni-
æ spectantes ad cultum
diuinum, & ad salutem
spirituales animarum. 3.
23.
- Potestas ordinis in ecclesia,**
tota deriuata est, & pendet
immediatè ab episcopis,
15.68.
- Potestas duplex, publica, &**
priuata. 2.77.
- Potestas regia quamuis con-**
tineat omnem potesta-
tem ciuilem, tamen non
habet authoritatem ad cul-
tum diuinum, & actiones
spirituales, 10.5.
- Potestas spiritualis, quæ fuit**
in veteri testamento, to-
ta expirauit, & antiqua-
ta fuit in lege euangelica,
nec amplius perseverauit.
Et sacerdotes noui testa-
menti non sunt successe-
res illorū, sed omnino est
noua potestas. 7.26.
- Potestas spiritualis, statim**
post peccatum fuit in lege
naturæ. 2.23.
- Potestas spiritualis, præ-**
stantior, & eminentior est

SALMANTICAE.

Excudebat Ioannes à Canoua.

1564.

